

GEORGE ELIOT

MOARA DE PE FLOSS

EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ

The Mill on The Floss
by
GEORGE ELIOT
London and Glasgow
Collins blear — Type Press

GEORGE ELIOT

CLASICII LITERATURII UNIVERSALE

GEORGE
ELIOT

MOARA DE PE FLOSS

În românește de
CATINCA RALEA și EUGENIA CÎNCEA

Prefața de
SORIN ALEXANDRESCU

București • 1964

EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ

George Eliot

Mary Ann Evans a devenit George Eliot la 38 de ani. Era chiar de pe atunci o femeie cunoscută în lumea literelor, dar încă nu celebră. Nimeni nu bănuia în colaboratoarea de la *Westminster Review* pe autoarea *Scenelor din viața clericală*. Cele trei povestiri reunite în acest volum (*Trista soartă a reverendului Amos Barton*; *Povestea de dragoste a domnului Gilfil*; *Căința lui Janet*), apărut în 1857, au fost însă urmate de un roman (*Adam Bede*, 1859), care a stîrnit și mai mult interesul și curiozitatea cititorilor și a criticilor literari. Toți marii scriitori ai Angliei au trimis scrisori de admirație lui G. Lewes, cel care predase editorului John Blackwood manuscrisul Annei Evans. Dintre toți, numai Dickens a bănuț că autorul este o femeie. Poate că niciodată nu s-ar fi cunoscut identitatea scriitoarei, dacă un oarecare H. Liggins nu s-ar fi declarat el drept George Eliot, pretinzînd onorurile cuvenite. Pe de altă parte, un anumit pastor Gwyther se recunoaște în Amos Barton și, într-o scrisoare publicată în *Blackwood's Magazine*, indică drept autor al povestirii pe predecesorul lui în parohie, singurul care-l putea descrie atît de exact. Un cetățean pe nume William Pitman protestează în același ziar împotriva ponegririi fratelui său, sub numele de Tryan, în *Căința lui Janet*. Forțată de împrejurări, Mary Ann Evans mărturisește a fi George Eliot, dezmente acuzațiile scrisorilor publice și, încurajată de succes, continuă să scrie cîteva romane, volume de eseuri și poezii, timp de aproape 20 de ani.

Scepticilor care stăruie să creadă că autorul romanelor ar putea fi Lewes, le va răspunde, peste ani, maliția lui Chesterton, care va afirma că, în acest caz, romanele respective nu ar mai fi fost niciodată citite¹.

Lewes a avut însă marele merit de-a fi hotărît-o pe Ann să abordeze creația literară. Înainte de-a scrie despre Amos Barton, ea publicase numeroase articole și eseuri, în care se contura concepția literară și artistică ce-o va călăuzi în anii viitori. Tradusese cîteva cărți de mare circulație

¹ G. K. Chesterton, *The Victorian Age in Literature*, Oxford University Press, 1913.

În epocă : *Viața lui Isus* de David Strauss, *Esența creștinismului* de Feuerbach și *Etica* lui Spinoza, care, însă, n-a mai fost tipărită. Cunoștea, în calitate de secretară la *Westminster Review* și din saloanele lui Charles Bray¹ toate personalitățile literare și filozofice ale Angliei. Fără a fi o femeie frumoasă, Mary Ann exercita o deosebită atracție asupra celor din jur. Conversația strălucitoare, sensibilitatea, profunzimea ideilor exprimate în chipul cel mai firesc, ca și întinsele ei cunoștințe, atrăseseră, printre altele, prețuirea și afecțiunea lui Herbert Spencer, despre care unii șopteau că ar nutri chiar sentimente mai adânci pentru tînăra Evans. Iată de altfel portretul pe care i l-a făcut filozoful în *Autobiografia* sa : „Avea, fizicește, ceva din virilitatea care-o caracterizează intelectualmente, căci, deși de statura obișnuită a unei femei, era bine făcută... Surîsul o transfigura extraordinar. Surîsul celor mai mulți oameni exprimă, în genere, amuzament, dar în surîsul ei se amesteca o expresie de simpatie pentru persoana căreia îi surîdea și pentru persoana din pricina căreia surîdea. Poseda, în mare măsură, cele două elemente care alcătuiesc sentimentul altruismului : simpatia generală față de oameni și afecțiunea în familie...”²

În aceleași cercuri mondeno-filozofice, Ann Evans îl întâlnește și pe G. Lewes, un om destul de urît la prima vedere, neglijent îmbrăcat, excentric în comportare, dar vivace, spiritual, și în care va descoperi curînd resurse nebănuite de afecțiune și înțelegere. Stima și dragostea reciprocă i-au făcut să ignoreze prejudecățile și să-și anunțe prietenii că au hotărît să trăiască într-o uniune liberă (nu se puteau căsători deoarece Lewes era căsătorit și avea copii), drept care pleacă împreună într-o călătorie la Berlin și Weimar (1854).

Se reîntorc apoi în Anglia și se stabilesc la Londra. Anii petrecuți împreună (1854—1878) au fost cei mai frumoși și mai fecunzi din viața lor. Lewes s-a impus repede în discuțiile filozofice și estetice ale vremii ca unul dintre reprezentanții de seamă ai pozitivismului englez. George Eliot devine celebră în Anglia și pe continent, își lărgeste necontenit preocupările artistice și științifice și vizitează întreaga Europă. Citește lucrările fizicianului Tyndall ca și cele de istorie a civilizației engleze ale lui Buckle, se interesează de matematici și studiază frenologia cu Bray și Lewes. Mereu la curent cu descoperirile științifice, cu sistemele de gîndire ale epocii sale (Auguste Comte, J. Stuart Mill, Herbert Spencer) precum și cu cele mai valoroase opere literare (în tinerețe citește cu pasiune Rousseau, George Sand, Walter Scott, Wordsworth, Coleridge),

¹ *Charles Bray* era unul dintre spiritele liberale ale epocii, sceptic în privința dogmelor bisericii, interesat de toate curentele de idei inovatoare și dornic de reforme sociale. Prin acest prieten, Ann Evans cunoaște și alți liberi-cugetători ai epocii : Hennel, Chapman, Emerson, Lewes, Spencer etc.

² *Herbert Spencer. Une autobiographie.* Paris, Felix Alcan 1907, pp. 186—187.

George Eliot și-a construit o impresionantă cultură enciclopedică, ale cărei ecouri pot fi adesea regăsite în comentariile înserate în romanele sale. Influența lui Lewes și a mediului artistic pe care l-a frecventat, deși puternică, nu a însemnat anularea personalității romancierei. Lecturile reciproce pe care le efectuau Eliot și Lewes din opera lor erau însoțite de comentarii sincere dar nu de intervenții directe. Într-o scrisoare către Sarah Hennel, în 1860, Eliot mărturisește: „Intensa fericire a căsătoriei noastre derivă în mare măsură din perfecta libertate cu care fiecare dintre noi urmărește și susține propriile sale impresii. În această privință nu cunosc nici un bărbat atât de mare ca el, deoarece diferența de opinie nu-i trezește nici o simțire egoistă, ci e gata să admită că un alt argument e mai puternic, o dată ce intelectul lui o recunoaște.”¹

Moartea lui Lewes, în 1878, a însemnat o lovitură grea. George Eliot și-a pierdut parcă reazemul sufletesc și forța care-o stimula în creație. Nu a rămas singură însă. Prietenii au încurajat-o cu afecțiunea lor. Curînd, vitalitatea și forța morală a scriitoarei au învins depresiunea și tristețea. Și nu mică a fost mirarea tuturor cînd au aflat că această femeie de 61 de ani se hotărăște să înceapă viața de la capăt: se căsătorește cu un bărbat cu 20 de ani mai tînr, J. W. Cross, un vechi admirator și prieten. Din nou George Eliot înfruntă opinia publică cu aceeași independență și spontaneitate care au caracterizat întreaga ei viață. Căsătoria a durat însă numai 7 luni, scriitoarea moare, bolnavă de inimă, în 1880.

Omagiul lui J. W. Cross s-a concretizat în editarea corespondenței soției sale, la care a adăugat o biografie a acesteia. Volumul, în ciuda unei oarecari parțialități a interpretării lui Cross, a rămas o sursă fundamentală pentru studierea personalității și operei lui George Eliot.

Este interesant de urmărit faptul că această scriitoare atât de independentă în comportare, a fost totuși extrem de receptivă la influențele care se exercitau asupra ei. Înainte de a-l cunoaște pe Bray, în Foleshill, lîngă orașul Coventry, unde se stabilește împreună cu tatăl ei, în 1838, după moartea mamei, Ann Evans își făcuse studiile în școala din Nuneaton și la colegiul din Coventry. Deprinsese în acestea credința evanghelică și, respectiv, baptistă. Trecuse, în mod curios, de la prima la a doua cu aceeași dezinvoltură cu care renunțase la religia anglicană pe care o cunoscuse de mic copil în casa austeră a tatălui ei, Robert Evans. Și totuși, de fiecare dată se dăruise cu fervoare noilor credințe, fără fățărnicie și fără cel mai mic interes practic. Puritatea lăuntrică a adolescenței lua forma unei naivități dezarmate. Atunci însă cînd, în urma numeroșilor ani de lectură și meditație, personalitatea ei s-a cristalizat în forme proprii și

¹ Apud *Eleonora Stratilescu. George Eliot, Viața și scrierile ei*, Iași, 1914, p. 21.

definitive, George Eliot a rămas cu fermitate pe pozițiile unei liber-cugetătoare convinse. Poate primul act al acestei noi mentalități, și care a stîrnit și primul scandal din viața ei, a fost refuzul de-a participa la slujbele religioase, ceea ce a provocat o ruptură temporară de tatăl ei. O trăsătură a rămas însă neschimbată în firea lui Ann : irezistibila ei nevoie de afecțiune pe care a simțit-o întotdeauna, de cînd era copil și pînă la bătrînețe, cînd s-a căsătorit cu Cross. Tocmai această nevoie a motivat și apropierea ei de morala pozitivismului, după ce s-a desprins de dogmatica bisericii. Acest curent filozofic îmbina, pentru Eliot, certitudinile unei gîndiri bazate pe datele obiective ale științei cu o seducătoare formulă etică pentru frămîntările ei interioare.

Pozitivismul englez s-a dezvoltat pe baza situației social politice din Anglia și sub influența pozitivismului francez al lui Comte¹. După reforma electorală din 1832, burghezia își trimite reprezentanții în Parlament și încearcă să convingă masele largi populare că luptase și izbîndise în numele lor. Dezvoltarea industriei și comerțului, expansiunea colonială, introducerea mașinismului pe scară din ce în ce mai largă, creează o prosperitate pe care anumiți reprezentanți ai burgheziei o prezintă ca fiind a întregului popor englez. Cultura oficială proslăvește virtuțile englezului, ale celui om întrepid, curajos, practic, care ridică Marea Britanie la rangul de „primă putere a lumii“, stăpînă a mărilor și continentelor.

Apare moda unui optimism infatuat care ascunde viciile adînci ale societății victoriene cu un surîs amabil și indiferent. Realitatea socială izbucnește însă vehement în puternica mișcare cartistă. Deceniul 1840—1850 cuprinde istoria furtunoasă a marilor lupte ale proletariatului. Apare acum în viața publică și în arena luptelor de idei o forță nouă, progresistă, care demască fără menajamente contradicțiile vieții capitaliste engleze.

Literatura reflectă această stare de lucruri. O serie de scriitori, deși nu adoptă idealurile de luptă ale muncitorimii, critică cu înverșunare exploatarea, mizeria și umilința în care a fost adus poporul de rînd. Ei continuă astfel tradiția scriitorului englez, aplecat cu duioșie și simpatie asupra suferințelor celor săraci. După Fielding și Smollett, apar acum Dickens, Thackeray, Gaskell, surorile Brontë, care dau o strălucire nouă romanului realist englez.

Cu anul 1850 începe o nouă epocă în evoluția societății engleze. După înfrîngerea cartismului, cercurile conducătoare engleze îmbină reprimarea protestelor sociale cu acordarea unor reforme parțiale menite să

¹ Printre alte lucrări de popularizare, este publicată și *Comte's Philosophy of Positive Science* de Lewes (1853). Mai tîrziu, într-o scrisoare către Mrs. Congreve, George Eliot va mărturisi bucuria unor lecturi, împreună cu Lewes, din opera lui Comte.

îndulcească asperitățile conflictelor de clasă. Un nou val de prosperitate, rezultat al supraprofiturilor coloniale și al industrializării, generează un nou optimism social care se va stinge însă repede în scepticismul și blazarea sfârșitului de veac.

În literatură, tradiția realistă se menține, dar pierde caracterul acut al primilor ei reprezentanți. Scrierile lui George Eliot, Meredith, Hardy nu mai au virulența celor semnate de Dickens și Thackeray. Reflectarea critică a societății este frânată, printre altele, de implicațiile sociale și morale ale pozitivismului.

Acesta este un fruct firesc al epocii victoriene. Marile descoperiri științifice în fizică, biologie etc. slăbesc dogmele religiei și slăvesc posibilitățile de cunoaștere ale omului. Renunțând la asaltul absolutului, pozitivității se mărginesc la explorarea realului, la cercetarea lui sistematică. Această concepție filozofică venea deci ca un aliat al investigației științifice, acordându-i prestigiul singurului mod de cunoaștere posibil omului. Darwinismul tronează în biologie cu atîta strălucire încît se încearcă în mod eronat aplicarea lui și în câmpul social. Evoluționismul și determinismul sînt extinse de Spencer la întreaga istorie a civilizației ca și la domeniul vieții psihice a omului. Anii de afirmare literară ai lui George Eliot coincid cu apariția unor cărți fundamentale. Fuseseră deja citite principalele volume ale lui Bentham, Mill, Macaulay, care dădeau o fundamentare teoretică liberalismului englez. Darwin publică în 1859 *Originea speciilor*, iar Spencer se și impunea, prin *Primele principii* (1862), ca gînditorul care avea să dea sinteza filozofică a epocii victoriene. Această vie dezbateri intelectuală găsește în George Eliot un participant entuziast și pasionat. Corespondența, eseurile dar și romanele, sînt, așa cum vom vedea, traversate de numeroase influențe pozitivistice.

Concluzia politico-socială a pozitivismului conducea spre o viziune nerevoluționară a transformărilor în societate. Acestea nu se puteau realiza pe calea unei revoluții, ci prin lente ajustări, printr-o evoluare înceată a societății. Doctrina utilitaristă a lui Bentham și mai tîrziu Mill¹, care considera interesul individului drept stimul principal al acțiunilor umane și al progresului în genere, echivala în fapt cu apologia unei orînduiri bazate pe inițiativa particulară a capitalistului. Era și firesc atunci ca această doctrină să fie îmbrățișată de aripa moderată a burgheziei engleze, care respinsese cartismul, dar era interesată, în același timp, în consolidarea puterii sale prin înfrîngerea atacurilor încă puternice ale aristocrației și prin promovarea în continuare a științei și tehnicii. Această moderație socială caracterizează și pe scriitorii realiști

¹ *Utilitarismul* de J. S. Mill, apare în 1861, adică în același an cu *Silas Marner* și un an după *Moara de pe Floss*.

din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, Eliot, Meredith, Hardy, Butler, și constituie principala limită a operei lor.

Pozitivismul dăduse rezultate și în estetică, mai ales prin scrierile lui Lewes. Acesta recomanda descrierea cât mai exactă a societății dar fără încercarea de-a descoperi legile ei de dezvoltare. George Eliot va evoca personaje tipice ale vieții de provincie engleze, cu atâta exactitate încât va fi mereu suspectată de-a fi făcut aluzie la cutare sau cutare persoană reală, va creiona cu aceeași precizie, deși nu cu minuțiozitatea balzaciană sau a naturaliștilor francezi, satele și locuințele oamenilor din Warwickshire, dar nu va încerca niciodată să urmărească în adâncime conflictele sociale ale epocii ei și cu atât mai puțin să le surprindă cauzele profunde.

Slăbirea considerabilă a pozițiilor religiei, ca un corolar al progresului gândirii, este vizibilă și prin puternica frământare care începe chiar în rîndurile apologeților ei, o dată cu difuzarea în Anglia a scrierilor de exegeză biblică germane. Eliot este prezentă în discuție, după cum am văzut, prin traducerile sale din Strauss și Feuerbach. Accentul se deplasează asupra reglementării etice a relațiilor dintre oameni. Fără a pune această problemă în contextul ei social real, ca expresie a relațiilor sociale, a luptei de clasă, dar respingînd și indiferentismul egoist al claselor dominante, o seamă de gânditori, influențați mai ales de etica pozitivistă, lansează un fel de „religie a inimii“, „religie a umanității“, care propovăduiește dragostea și înțelegerea față de oameni, precum și solidaritatea lor generală. Apar și un fel de societăți, conduse de Congreve, Harrison, pozitiviști notorii în epocă, al căror scop este, printre altele, realizarea practică a acestor relații interumane.

Preocupările morale ocupă un loc central în opera lui Eliot, determinînd și un loc special al acesteia în realismul critic englez și o limită serioasă a criticismului ei. Într-o scrisoare către d'Albert, în 1859, Eliot spune : „Convingerea mea cea mai adîncă este că obiectul imediat și natural al emoțiilor noastre cele mai înalte se găsește printre frații noștri muritori, în domeniul luptelor lor terestre“. Iar într-o scrisoare către Mrs. Ponsonby, din același an, adaugă : „Cărțile mele conduc la o concluzie fără de care n-aș fi fost niciodată interesată să dau o descriere a vieții umane, anume aceea că solidaritatea dintre oameni, care a constituit principiul dezvoltării noastre sociale și morale este independentă de toate modurile noastre de-a concepe ceea ce nu este uman și că ideea de Dumnezeu, în măsura în care a exercitat o înaltă influență spirituală, este un ideal de bunătate pe de-a-ntregul uman, adică o exaltare a umanității“¹.

¹ Cf. *Madeleine Cazamian, Le roman et les idées en Angleterre*, Strasbourg, 1923, vol. I, p. 167.

Întîlnim deci în opera lui George Eliot, concepțiile dominante ale epocii sale. Fără a fi dat scrieri polemice, ci numai prin articole în presă și prin tematica romanelor, Eliot a participat la debaterile timpului. Adînc influențată de pozitivism, a rămas neatinsă de puternicele reacții engleze la acest curent. Critica capitalismului victorian de pe pozițiile „socialismului feudal“, cum numește Marx acțiunea lui Disraëli, amărăciunea lui Carlyle care proslăvea acțiunea salvatoare a eroilor în societate și deplîngea lipsa lor în cea victoriană, s-au izbit de bunul simț și realismul inebranabil al romancierei. Pesimismului lor le opune încrederea sa în perfectibilitatea umană. Într-o scrisoare către James Sully, scrisă în 1877, se consideră a fi o „melioristă“ consecventă. Reacțiile religioase ale unor spirite fascinate încă de dogme (Cardinalul Newmann) se izbesc de fermitatea liber-cugetătoarei. Reacția estetizantă a prerafaeliților rămîne și ea în afara receptivității lui Eliot.

Opera lui George Eliot va apare ca extrem de semnificativă pentru epoca victoriană. „Într-o epocă în care știința și sentimentul se combat sau încearcă să se unească, cînd o voință de echilibru moral încearcă să le concilieze, romanul lui George Eliot, situat între direcțiile opuse ale filozofiei evoluționiste și idealismul sentimental, însă mult mai aproape de prima, trasează, într-un fel, rezultanta acestor forțe opuse. Literatura victoriană abundă în forme extreme; dacă ea ar avea însă un centru care i-ar fi propriu, el s-ar găsi aici.“¹

Opera lui George Eliot continuă puternica tradiție a realismului critic englez. Romanele sale nu au numai meritul de-a fi evocat sectorul rural al vieții engleze, mai puțin frecvent în proza secolului al XIX-lea, dar și pe acela de-a fi consacrat numeroase pagini definirii propriiei concepții literare a autoarei. Faptul este surprinzător după marile succese literare și comerciale ale lui Dickens și Fielding, Thackeray și Emily Brontë. Exista oare o puternică opoziție antirealistă care trebuie înfrîntă? Nu. Profesiunile de credință ale lui George Eliot nu lansează un curent literar, ci-l consolidează. Observațiile ei nu sînt inedite dar pot prefața orice roman englez al secolului al XIX-lea. Ele pot fi citate în orice discuție asupra realismului prin pregnanța și pasiunea cu care sînt rostite. Așa cum s-a spus adesea, realismul n-a fost pentru Eliot numai o convingere estetică ci și o emoție, o credință. În plus, notele scriitoarei lămuresc deplin acea doctrină a simpatiei care este pentru ea o parte integrantă a realismului. „Cine trebuie să fie eroii povestirilor noastre?“ întrebă Eliot. Iată răspunsul: „Cel puțin optzeci la sută dintre englezii

¹ *Legonis, E., Cazamian, L. Histoire de la littérature anglaise, Paris, Hachette, 1921, pp. 1135—1136.*

adulți, înregistrați la ultimul recensământ nu sînt nici extraordinar de proști, nici extraordinar de răi, nici extraordinar de înțelepți... Mentea lor, desigur, nu este impregnată de geniu, iar pasiunile lor nu s-au manifestat cu forța unui vulcan... totuși mulți dintre acești oameni obișnuiți au o conștiință și au simțit sublimul îndemnîndu-i să realizeze, chiar prin suferință, ceea ce este drept; ei au durerile lor negrăite și bucuriile lor sacre. Nu există oare un patos în chiar insignifianța lor ca și în comparația dintre existența lor întunecată și mărginită și glorioasele posibilități ale unei naturi umane care este și a lor?" (*Amos Barton*)¹.

The common place people, oamenii obișnuiți, sînt cei care o interesează pe Eliot și pentru că ei constituie majoritatea poporului dar și pentru că ascund coordonatele reale ale omului.

Dar cum trebuie descriși acești oameni?

„Astfel sînt bucuroasă să povestesc istoria mea simplă fără să încerc a face să pară lucrurile mai bune decît sînt; netemîndu-mă, în adevăr, decît de falsitate, de care pe drept cuvînt se poate teme cineva, cu toate eforturile lui încordate. Falsitatea e așa de lesnicioasă, adevărul așa de greu... Examinează-ți bine cuvintele și vei vedea că și atunci cînd n-ai motive de-a fi fals, îți vine foarte greu să spui adevărul pur chiar în legătură cu sentimentele tale imediate; e mult mai ușor să spui ceva frumos despre ele, ceva care nu-i însă adevărul exact" (*Adam Bede*).²

Scopul artei este deci găsirea adevărului. Întîlnim aici ceva din ambiția investigației științifice care străbate epoca victoriană și lecturile romancierii. Care este atunci calea cea mai sigură de urmat? „Dorința mea a fost de a reda cu fidelitate oamenii și lucrurile așa cum se reflectă în spiritul meu. Oglinda are defectele sale, contururile apar uneori alterate, imaginea este palidă sau confuză. Eu mă simt însă la fel de obligată de-a vă descrie acest reflex cu toată precizia de care mă simt capabilă, ca și cum aș fi chemată să fac depoziții în fața unui tribunal, raportînd sub jurămînt ceea ce am văzut" (*Adam Bede*).³

Excluzînd imperfecțiunile oglinzii, imaginea trebuie să fie imparțială, obiectivă. Este ideea întîlnită la naturaliștii francezi, dar, așa cum observă și Brunetiére în *Romanul naturalist*, unde o înglobează și pe George Eliot, la englezi această idee se întîlnește și se corectează cu teoria simpatiei, a dragostei tolerante față de oamenii înfățișați. Ca și în tablourile olandezilor, Eliot dorește ca în evocările sale, chiar cele mai banale, să curgă acest sentiment infinit al iubirii.

„Glorie și respect divinei frumuseți a formei! S-o cultivăm cît vom putea de mult la bărbații, femeile și copiii noștri, în grădinile și casele

¹ Apud *Ana Cartianu*, *Istoria literaturii engleze. Secolul al XIX-lea, realismul critic*, București, E.S.D.P., 1961, pp. 152—153.

² *George Eliot, Adam Bede*, London, Collins, pp. 160—161.

³ *George Eliot, op. cit.*, p. 159.

noastre ; dar să iubim și cealaltă frumusețe care nu rezidă în secretul proporțiilor, ci în secretul profunde simpatii umane (*Adam Bede*).¹

Un capitol întreg (partea VI, cap. 1) din *Moara de pe Floss* reia aceste idei dar însoțite de amărăciunea celui care compară trecutul de glorie al națiunii cu mizeria miilor de anonimi care l-au construit. Pașiunea oglindirii aspectelor reale ale societății victoriene n-o cruță pe George Eliot de durerea de a constata limitele și lipsa de semnificație spirituală a acesteia. Lumea prezentului cunoaște nenumărate drame ale unei mici burghezii plicticoase și meschine. Chiar suferințele lor sînt tragi-comice și sentimentul general resimțit este cel al sufocării. Necesitatea de-a zugrăvi această lume rămîne însă intactă, pentru că ea este, subînțelege Eliot, *datoria* oricărui scriitor realist.

Profesiunea de credință a lui Eliot reunește astfel ideea reflectării vieții oamenilor simpli cu obiectivitatea integrală a unui observator imparțial, cu teoria simpatiei pentru suferințele lor, indiferent de semnificația pe care noi am acorda-o acestei suferințe. Forța critică a reflectării nu intră astfel în sistemul de intenții artistice al lui Eliot, care interzice orice atitudine manifestă a scriitorului în afară de cea morală, a înțelegerii și dragostei față de oameni. Sensul critic al unor evocări rămîne redus la prezentarea unor date obiective ale societății. Din fericire pentru opera lui Eliot, acest din urmă element este dominant artistic și nu alunecările în didacticism. Romanele depășesc intenția inițială, realismul lor rămîne critic în ciuda unor limite ale concepțiilor sale.

Istoria literară a convenit să împartă opera lui George Eliot în două etape, după tematica și modalitățile ei artistice. Prima etapă cuprinde următoarele opere : *Scene din viața clericală* (1857) ; *Adam Bede* (1859) ; *Moara de pe Floss* (1860) și *Silas Marner* (1861). A doua etapă cuprinde restul operei, adică : *Romola* (1863) ; *Felix Holt* (1866) ; *Țiganca spaniolă* (1868) ; *Middlemarch* (1871—1872), *Theophrastus Such* (1874), *Daniel Deronda* (1876), *Pagini de carnet* (1879). Vom străbate aceste opere în ordinea lor cronologică, oprindu-ne cu mai multă stăruință asupra romanului prezentat în traducerea de față.

Scenele din viața clericală ne oferă instantanee din provincia engleză de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea. Este un volum de debut, în care viitoarea romancieră dă dovadă de un simț al observației remarcabil ca și de capacitatea de a-i emoționa pe cititori.

¹ *George Eliot, op. cit., p. 162.*

Amos Barton, Gilfil, Janet, Tryan și alte personaje și-au avut ca modele, oameni întâlniți de Eliot în adolescența sa¹. Realismul lui Eliot își face apariția prin niște „povestiri cu cheie” stângace și puțin puerile în intriga și construcția lor, dar care au meritul de-a creiona, în linii mari, lumea personajelor lui G. Eliot, așa cum se va menține în scrierile din prima perioadă și în romanul *Middlemarch*.

Este lumea satului și a târgului de provincie, care atrăsese prea puțin atenția scriitorilor englezi ai secolului al XIX-lea, interesați mai mult de complexitatea crescândă a vieții citadine. Este, în al doilea rând, o lume patriarhală, plină de-o prospețime și frumusețe morală care a încântat pe drept cuvânt pe cititorii epocii respective. La sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, când se petrece acțiunea primelor povestiri și romane capitalismul era încă într-o fază incipientă în mediul rural, relațiile dintre oameni nu erau încă alterate de forța malefică a banului. Oamenii își păstrasera o anumită cinste și generozitate, o încredere reciprocă, ce crea, mai ales privirii nostalgice a victorienilor, impresia unei armonii sociale perfecte. În realitate, puterea absolută a unor nobili locali nu excludea conflictele de clasă între ei și fermierii săraci, dar acestea nu aveau violența celor din epoca lui Dickens. În fața complexității noii lumi, industriale și capitaliste, scriitorii victorienți sînt înclinați să considere epoca previctoriană, mai ales cea rurală, ca o epocă patriarhală, în care suferințele și conflictele erau doar personale și nu tulburau viața publică. Primele romane ale lui Eliot creează impresia unei societăți care trăiește în baza unui sistem de norme sociale și morale extrem de rigid, dar capabil de a satisface nevoile indivizilor. Un *squire* cu familia sa, care domină tot satul ; pastorul care adună duminică toată parohia pentru a-i indica preceptele unei vieți simple și pioase : predicatorii care îndeamnă pe ascultători la același lucru, dar cu o insistență și o elevație morală sporită ; doctorul de țară care nu contestă de loc autoritatea absolută a bisericii ci-și vede de treabă fără pretenții ; meșteșugarii mărunți a căror meserie pare încă o vrăjitorie ; fermierii săraci care trudesec toată ziua pentru un minim de trai, iată categoriile sociale ale lumii lui George Eliot. Ideile, aspirațiile și mai ales normele vieții tuturor sînt aceleași. Învățați de tradiție și de biserică să se mulțumească cu ce au și să se bucure de munca lor zilnică, ei nu încearcă, de regulă, să depășească condiția lor socială prin acțiuni violente și inovatoare. Așa cum s-a observat, conformismul lor este total. Suferința provine tocmai din îndepărtarea de la niște norme de viață considerate imuabile, iar remediul constă numai în revenirea la ele. Treptat, capitalismul pătrunde totuși în această lume. Banul începe

¹ *Gordon S. Haight, G. Eliot's Originals, în : From Jane Austin to Joseph Conrad. Eds. Robert C. Rathburn and Martin Steinmann, Jr. Minneapolis, University of Minnesota Press, 1958, pp. 177—193.*

să capete fascinația singurului mijloc capabil să schimbe fundamental viața unui om (Dunstan Cass, în *Silas Marner*). Unii fermieri își largesc preocupările pe linia schimbului de mărfuri. Mica industrie locală ia amploare, se dezvoltă ca o întreprindere capitalistă. Morarul Tulliver nu se mulțumește numai cu măcinatul grânelor ci-și investește banii în diferite tranzacții comerciale. Silas Marner era un meșteșugar izolat și maniac, Tulliver se află în faza de acumulare a capitalului.

Primele povestiri trasează jaloanele acestei lumi, dar personajele nu sînt prea consistente. Amos Barton, laborios și naiv, provoacă prin lipsa lui de intuiție și suplețe, numeroase suferințe soției sale fragile și sensibile. Conflictul dintre aceste două tipuri umane va rămîne permanent în opera lui Eliot, angajînd, de exemplu, pe Tom și Maggie din *Moara de pe Floss*, pe Lydgate și Rosamonde din *Middlemarch*. Apare de pe acum și tema filantropiei, prin încercările preotului Barton de-a predica temperanța și căința în azilul săracilor. Cuvîntarea lui abstractă, livrescă despre redempțiune prin credință, este pusă într-un contrast burlesc cu suferințele reale ale oamenilor. În scrierile următoare vor reapare predicatorii: Dinna Morris (*Adam Bede*), Savonarola (*Romola*). Este un tip social căruia mai tîrziu, George Eliot îi va acorda atenție și respect, fiind convinsă că el reprezintă un mijloc important de reeducare morală a individului și de stabilitate socială. Pastorii și predicatorii vorbesc de pe pozițiile religiei dar insistă mai mult asupra laturii etice a pildelor decît asupra fabulației biblice. Aceste personaje sînt inspirate de figurile cunoscute în tinerețe, dar au convingeri ce țin de „religia inimii” profesate de Eliot la maturitate. Gilfil, Irwine (*Adam Bede*), doctorul Kenn (*Moara de pe Floss*), Debarry (*Felix Holt*), Gascoigne (*Daniel Deronda*) și mai ales Farebrother (*Middlemarch*) sînt sceptici, toleranți, dar posedă o mare căldură omenească, în stare să ajute unor firi slabe, în caz de nevoie, dar mai mult pe linie morală decît religioasă.

Din povestirea, romantică dar și melodramatică, despre pastorul Gilfil putem reține figura lui Wybrow, tînărul simpatic dar ușuratic care nu înțelege responsabilitatea dragostei. El constituie începutul unei serii de personaje care va include pe Arthur Donnithorne din *Adam Bede*, Fred Vincy din *Middlemarch*, Godefroy Cass din *Silas Marner* și Tito Melemma din *Romola*. Tryan din *Căința lui Janet* reunește acest din urmă tip cu cel al predicatorului.

După preludiul acestor trei povestiri, apar romanele de respirație mai largă. Ele utilizează tipuri, teme și chiar scheme epice din primul volum, dar le încadrează într-un sistem mai larg de observații sociale. Problematika morală se topește într-o evocare realistă a societății engleze, dar adesea imperfect, cu elemente didactice cam zgrunțuroase.

Adam Bede reface de fapt intriga din *Căința lui Janet* dar aduce în plus cîteva tipuri de fermieri englezi autentici. Frumoasa și cocheta

Hetty Sorel, eroina romanului, trăiește numai pentru a visa la succesele ei viitoare. Egală în strălucire și vitalitate lui Maggie Tulliver, din *Moara de pe Floss*, Hetty îi este inferioară în judecata morală care sucombă în fața egoismului și vanității. Se lasă sedusă de nobilul Arthur Donnithorne, respinge pentru efemere visuri de glorie, iubirea sigură a lui Adam Bede dar, părăsită de Arthur, își ucide într-un acces de desperare, copilul ilegitim și-și sfârșește viața pe banca acuzaților. Romanul ilustrează deci teza morală că egoismul cuprinde în sine germenul distrugerii unei vieți și că iresponsabilitatea individului poate transforma acțiunile aparent inofensive în dezastre ireparabile. Intervine aici și ideea pozitivistă a determinării fenomenelor morale. Răul se răspândește ca și o maladie, de-aceea singura posibilitate de-a stăvili efectele incalculabile ale acțiunilor noastre, este severa lor cenzurare morală. Romanul, deși greoi și încărcat cu teze moralizatoare, reușește totuși să transmită unele imagini convingătoare ale vieții la țară. Familia Poyser, din care face parte și Hetty, rămâne mult timp în amintirea cititorilor prin liniștea egală cu care se dedică muncii zilnice și plăcerilor cumpătate ale odihnei duminicale, prin impresia de sănătate fizică și morală pe care o degajează. La fel Adam Bede, acest model de energie puritană, personalitate puternică, deși fără zboruri înalte, adânc înfipt în tradiție și în piatra tare a demnității sale. Distanța dintre clasele sociale nu este subliniată de Eliot, în acest roman, ca și în celelalte, nobilii fraternizând cordial cu fermierii într-o bună stare cvasigenerală.

Eroul cu același nume al romanului *Silas Marner*, este un țesător ciudat, care trăiește complet izolat de oameni, singur cu războiul lui, la care lucrează de dimineața pînă seara. Temut de oameni și bănuț că ar avea legături cu diavolul, el este, în realitate, un decepționat. A devenit mizantrop în urma distrugerii încrederii sale oarbe în oameni, datorită liche-lismului unui „frate” dintr-o sectă din care făcea parte și Silas. Este aici o intenție polemică a liber-cugetătoarei George Eliot, față de fățarnicia moralei sectelor în care crezuse și ea cîndva. Treptat, sentimentele lui umane s-au stins, fibrele sufletești s-au atrofiat. I-a rămas numai plăcerea devenită manie, de a-și contempla seara, aurul adunat de-a lungul anilor de muncă istovitoare. Pierzîndu-și banii în urma unui furt, Silas se află în pragul prăbușirii mintale cînd un nou eveniment neașteptat îi schimbă existența : găsește lîngă coliba lui un prunc abandonat, care îi oferă o rațiune de-a trăi și, sub acest imbold, mizantropul revine la o viață normală.

Ca și romanul precedent, *Silas Marner* ilustrează o teză generală : împietrirea și, apoi, regenerarea prin dragoste a sufletului omenesc. Analiza psihologică este însă aici mai strînsă, fără digresiunile anoste din *Adam Bede*. Nuanțele și etapele transformării sufletești ale lui Silas, sînt atît de bine conturate, încît „cazul” lui devine verosimil. Ca și în primul roman,

dar la un nivel superior, interesul principal al cărții se află în observația socială. Forța critică este mărită. Deficiențele morale adânci ale nobililor sînt puse în contrast cu puritatea și onestitatea unui om simplu ca Silas, dar nu într-un mod prea vehement, ci justificat prin slăbiciunile generale ale oamenilor. Imaginea satului este mai realist înfățișată, deși conflictele sînt mai mult individuale decît sociale.

Romanele scrise în această perioadă evocă deci satul sau tîrgul de provincie previctorian, văzut patriarhal, uneori idilic. Tematica și tipologia este aproximativ aceeași, problematica morală atenuează latura de critică socială dar nu și realismul evocării. În toate scrierile, George Eliot se apleacă cu dragoste și înțelegere asupra soartei omului simplu. Toate aceste trăsături se vor reîntîlni în *Moara de pe Floss*, cel mai realizat și cel mai cunoscut roman din prima etapă a creației lui Eliot.

Maggie Tulliver, eroina romanului *Moara de pe Floss*, este, foarte probabil, însăși Mary Ann Evans. Copilăria și adolescența lor coincid în multe privințe. Tatăl lui Ann, Robert Evans era un om energic, dur, devotat muncii sale de agricultor. Avea legături de afaceri și cu Sir Roger Newdigate din Arbury Hall, prototipul lui Sir Cheverel din *Povestea de dragoste a domnului Gilfil*. Ca mulți fermieri înstăriți din Warwickshire, era puritan și conservator, fiind scandalizat de orice mișcare revoluționară. Fiica lui, Mary Ann s-a născut aici, în Arbury, la 22 noiembrie 1819. Era copilul preferat al lui Robert, care-o plimba adesea prin regiune în drumurile lui de afaceri. Copilăria lui Mary Ann a însemnat astfel o bună cunoaștere a ținuturilor natale, a obiceiurilor și oamenilor lor, pe care le va proiecta cu nostalgie în toate scrierile ei din prima perioadă, ca și în *Middlemarch*. Jocurile cu fratele ei Isaac Evans, afecțiunea statornică pe care i-a purtat-o în ciuda neînțelegerilor viitoare, s-au topit în primele capitole ale romanului *Moara de pe Floss*, ca și figura tatălui, pe care l-am mai întîlnit în *Adam Bede*, reluat acum în morarul Tulliver.

S-a remarcat adesea opoziția dintre tipul uman Tulliver, către care se îndreaptă simpatia scriitoarei și cel al Dodsonilor, — surorile doamnei Tulliver — și soții lor, ironizați cu blîndețe dar fără menajamente. Morarul aparținea unei rase de oameni mîndri și independenți, care-și cîștigaseră cu tenacitate averea, dar fără a se lăsa alterați sufletește de mirajul banilor. El descinde din Anglia patriarhală, previctoriană care a dat și personajele romanelor anterioare. Tulliver respectă un *fair-play* în lupta sa pentru păstrarea averii, care este însă ignorat de adversarul său, avocatul Wakem. Deși în pragul ruinei, Tulliver refuză să execute datoria cumnatului său Moss, pe cînd Wakem, în ciuda rugăminților doamnei

Tulliver de a nu cumpăra la licitație moara pierdută de soțul ei în urma unui proces nefericit, se grăbește s-o cumpere, pentru a adăuga victoriei judiciare, plăcerea de a-și umili adversarul.

Surorile doamnei Tulliver, căsătorite cu Deane, Glegg și Pullet, sînt modelate după mătușile lui Mary Ann, surorile Pearson. Cei trei unchi, dar mai ales Deane, reprezintă o fază mai înaintată a capitalismului. Afacerile lor au o anvergură internațională pe care Tulliver n-o visa. Noul rol social transformă personajele. Generozitatea este înlocuită la Dodsoni cu un calcul rece al cîștigului. Deși fac caz de solidaritatea familiei, ei refuză să ajute pe Tulliveri la nevoie, deoarece socotesc plasamentul banilor nesigur. Spontaneitatea este înlocuită cu ipocrizia, mîndria unei judecăți libere cu vanitatea ridicolă a îmbogățiților : „a fi un Dodson“ devine calitatea supremă a unui om. Tom este disprețuit cît timp se comportă ca un Tulliver, dar încurajat cînd demonstrează o bună orientare în afaceri. Rigiditatea principiilor morale este aceeași cu a Tulliverilor, dar cu o ostentație și cu o răceală care ating cruzimea. Soluțiile în viață sînt cele dictate de egoismul cel mai orb, dar aurite cu numele unor valori morale înalte : demnitate, respect al tradiției, obediență familială. Revolta celor care deslușesc adevărul hîd ascuns de aceste formule (Tulliver, Maggie, Philip) este privită ca o crimă socială și eventuala lor suferință sau eșec, ca o justă pedeapsă divină. Lipsa completă de înțelegere în momentele de criză, sortește individul unei singurătăți totale. Iată „sufocarea“ și „meschinăria“ de care vorbea George Eliot, iată cauzele dramei lui Maggie Tulliver.

Romanul este de fapt povestea vieții celor doi frați, Tom și Maggie, a experiențelor de viață a doi oameni sortiți să trăiască și să moară împreună în ciuda enormelor deosebiri de caracter care-i separă. Toate sentimentele lui Maggie intră mai devreme sau mai tîrziu în conflict cu dragostea ei puternică pentru Tom. Raporturile dintre ei sînt analizate de-a lungul diferitelor lor etape de vîrstă. George Eliot reușește să urmărească procesul de creștere treptată a unor afinități sau divergențe vizibile încă din copilărie. Afecțiunea reciprocă dintre Tom și Maggie luminează lungile vacanțe școlare, dar cunoaște și eclipse temporare în care temperamentele fraților își arată notele lor distincte. Evoluția și criza acestui sentiment sînt atît de statornic analizate, încît romanul poate fi considerat o dramă a dragostei fraterne.

Fără a pierde din vedere alte merite ale lui George Eliot, trebuie să subliniem arta fermecătoare de a reda frumusețea pură a universului copilului. Nostalgia propriilor amintiri acoperă cu un vâl argintiu oamenii și locurile. O lumină dulce învăluie fluviul Floss, lunca și dealurile. Evocarea nu alunecă niciodată spre ireal, idila campestră nu devine feerie. Frumusețea tabloului rezultă mai ales din păstrarea perspectivei copilului în creionarea lui. Scriitoarea este prezentă numai în comentariile inserate

În text, în rest fraza păstrează limpezimea suavă a uimirii lui Maggie în fața vieții. Universul lui Eliot încântă tocmai prin simplitatea lui desăvârșită. Întors de la școală, Tom apare în fața lui Maggie, topită de bucurie, cu mândria băiețandruului ieșit în lume. Cadoul pe care i-l face, o undiță, este și el al unui „băiat” pe care o simplă „fetiță” nu-l gustă la adevărata lui valoare. Dar Maggie și-a împlinit misiunea ei? Nu, ea este o fată proastă și rea care tot alergînd prin luncă a uitat să hrănească iepurii lui Tom și aceștia au murit. Iată o primă ceartă între copii care poartă în ea germenul dramei de mai târziu. Tom are desigur dreptate, și el știe acest lucru, dar o afirmă cu o dunitate care o îndurerează pe Maggie peste marginile firești ale unei pedepse meritate. Tom este în fond un băiat sensibil, generos și bun, dar irascibil și dur când este contrariat, întocmai ca și tatăl lui. În fața lacrimilor lui Maggie mînia se topește și irupe afecțiunea lui reală. O iartă cu aceeași spontaneitate cu care o jignise, ca și Tulliver pe sora lui, Moss, căreia îi ceruse cu violență banii datorăți, pentru ca în fața suferinței acesteia, să renunțe, cu riscul de-a se ruina. Tom are un simț înnăscut al dreptății, dar și un mod îngust de-a o aplica, fără a realiza suferința pe care o provoacă. Este aici un puternic filon Dodson, căci toate aceste manifestări țin de un egoism specific, moștenit din familia mamei și care se va dezvolta în viitor lipsind calitățile reale ale lui Tom, de aura lor firească — omenia. Spre deosebire de Dodsoni însă, lui Tom nu-i lipsește complet căldura, numai că o refulează încă de copil, dintr-o pudoare băiețească, din ambiția de-a părea „bărbat” în fața surorii lui și a camarazilor de învățătură și joacă.

Maggie a moștenit de la tatăl ei același sentiment al dreptății, dar și o anumită independență de gîndire, un inconformism care-o incită la săvîrșirea a tot felul de pozne mai ales cînd acestea sînt reprimare. În plus, relativă singurătate, lipsa unor preocupări sistematice de instrucție și lecturile avide din romanticii englezi ascut sensibilitatea ei firească și o aruncă într-o reverie încărcată de tristețe. Fragilitatea sufletească se îmbină cu o vitalitate temperamentală, care explică „ciudățeniile” scandalozes pentru Dodsoni și amuzante pentru Tulliver. Maggie manifestă de pe-acum o instabilitate și o disponibilitate sufletească ce o îndeamnă uneori la acte nesăbuite. Supărată pentru că mama îi făcuse observații cu privire la coafura sa, Maggie urcă în camera ei și-și taie complet părul. Cînd o vede, Tom rîde din toată inima, ceea ce provoacă plînsul abundent al fetei. Tom o consolează amintindu-i de prăjiturile care o așteaptă și în fața persistenței lacrimilor, ridică mirat din umeri și coboară la masă. Amîndoi se comportă pe linia unei autenticități maxime, punînd în fiecare gest, toată ființa lor.

Maggie este fericită numai cînd îl vede pe Tom, pentru a aluneca într-o desperare neagră cînd acesta o neglijează. De mic copil, Maggie devine dependentă de cel pe care-l iubește. Delicatețea o împiedică să se comporte într-un mod care ar supăra chiar și pe cel care a jignit-o, preferînd să sufere ea însăși. Tom, în schimb, se forțează și reușește să judece totdeauna singur, pentru el și din punctul lui de vedere, fără a se gîndi prea mult la ceilalți. Este marele merit al lui George Eliot de-a evidenția diferențierea, încă din copilărie, a unor note de mentalitate masculină și feminină.

Deocamdată, ele nu despart încă pe cei doi frați. Șotiile sînt adesea comune și se rezolvă în îmbrățișări înlăcrimate deasupra unei prăjituri pe care o mănîncă împreună, umăr lîngă umăr, „ca doi ponei“. E o imagine de emblemă parcă, suprapusă peste o etapă de viață care nu se va mai repeta niciodată pentru că niciodată nu va mai fi posibilă o asemenea contopire sufletească.

Epoca aceasta fericită se sfarmă prematur, o dată cu ruinarea tatălui. Pierzîndu-și averea, Tulliver este lovit de paralizie. Tom și Maggie descind din lumea lor înmiresmată, direct la locul naufragiului. Șocul pe care-l suferă amîndoi este de fapt prăgul care desparte copilăria de adolescență. Maturizarea lor se va desfășura în mod diferit, în funcție de structura sufletească a fiecăruia. Tom va începe o luptă grea pentru a-și agonisi la 17 ani existența și pentru a strînge banii necesari răscum-părării morii. Tenacitatea sa este o fațetă a dorinței de-a repara nedrep-tatea. Cealaltă fațetă este ură inflexibilă purtată lui Wakem și extinsă la fiul acestuia, totuși nevinovat, Philip. Tom își va atinge scopul dar cu prețul refulării treptate a gingășiei și spontaneității. El devine încetul cu încetul un Dodson, sau mai bine zis un Deane, patronul lui.

Drumul lui Maggie este cu totul altul. Vitală și spontană, ea nu are tăria de a refuza net solicitările vieții sau de a le selecta în virtutea unui scop unic. Generoasă și bună, nu are duritatea necesară unor rezolvări definitive. Complicațiile sufletești, dramele interioare se vor amplifica astfel la nesfîrșit.

Maggie nu poate intra în lanțul absurd al urii față de familia Wakem și se zbate între afecțiunea pentru infirmul Philip Wakem, afecțiune izvorîată din milă și dintr-o fericită similitudine sufletească, și cuvîntul dat lui Tom. Totul se rupe însă, prin intervenția brutală a lui Tom care-i cere cu grosolănie lui Philip să renunțe la Maggie.

Soarta vrea însă ca Maggie să repete experiența unei iubiri imposibile, dragostea pentru Stephen Guest, fiul principalului om de afaceri din orașul St. Ogg's și logodnicul lui Lucy Deane, verișoara și prietena lui Maggie. Pe neașteptate o atracție irezistibilă tîrăște pe Stephen și Maggie, pe care totul îi desparte, într-un vârtej de patimă și spaimă. Pe măsură ce doresc mai mult o apropiere, crește între ei un zid de

opreliști și temeri. Suspiciunea lui Philip, care o iubea pe Maggie, ingenuitatea lui Lucy, creează o tensiune ce alimentează de fapt dragostea interzisă. Pe deasupra zidului, scapără privirile lor deznădăjduite. Rarele clipe petrecute împreună se deapănă halucinant de repede și de încet, totodată, ca în vis :

„Stephen aproape că nici nu-și dădu seama ce se petrece cu el și cum reuși să se achite în mod automat de obligațiile lui de politețe, pînă cînd se pomeni din nou liber și singur și o zări pe Maggie în celălalt capăt al încăperii. Era singură. Porni către ea, făcîndu-și loc printre perechile care se formau pentru vals, și cînd Maggie își dădu seama că pe ea o căuta, simți, în ciuda gîndurilor care o stăpîniseră pînă atunci, o bucurie fierbinte... Dorința de fericire și de dragoste pusese stăpînire pe întreaga ei ființă, chiar și suferința care avea să vină nu i se mai părea atît de amară — era gata s-o accepte ca făcînd nemijlocit parte din viață, căci viața, care în clipa aceea i se părea intensă și pasionantă, se înălțase deasupra plăcerii sau durerii. În noaptea asta, voia să se bucure în voie de căldura clipei prezente și să alunge gîndurile reci și nemiloase ale trecutului și viitorului, care o chinuiau neconținut.“

Pașii îi conduc pe nesimțite într-o seră paradisiacă. „Porniră înainte cu pas șovăitor, fără să-și dea seama ce fac, fără să vadă nimic în afară de privirea gravă și stăruitoare cu care se cuprindeau unul pe celălalt și care ascundea tragismul ce vibrează în orice pasiune omenească adîncă și adevărată. Certitudinea amenințătoare că trebuie să renunțe și că vor renunța unul la altul dădea acestor clipe de mărturisiri mute o intensitate, un farmec și mai mare.“

Arta analitică a lui George Eliot realizează aici paginile cele mai bune ale romanului. Sentimentele lui Maggie par a crește mereu în marginea absurdului. Ca și în copilărie, ele sînt năvalnice, sparg zăgăzurile rațiunii și o proiectează în situații primejdioase și fără ieșire. Maggie opune fatalității pasiunilor, judecata morală și tocmai în această luptă se află frumusețea ei tragică. George Eliot nu ridică suferința eroinei sale pînă la o dramă a cunoașterii, Maggie nu descoperă condiția umană, meditînd asupra chinurilor ei, ca eroii tragici greci sau shakespearieni. Singura ocazie cînd Eliot încearcă așa ceva, cu prilejul lecturilor moral religioase ale lui Maggie, eșecul ei este total. Scriitoarei îi lipsește o perspectivă mai înaltă asupra destinului uman (amintește numai adevărul foarte cunoscut că el constă în îmbinarea adeseori neprevăzută a caracterului cu împrejurările exterioare !), dar ea cunoaște bine tragismul unor dileme fără sfîrșit. Eliot a simțit ea însăși ostilitatea opiniei publice cînd a bravat-o unindu-se liber cu Lewes. Maggie se află într-o situație similară în dragostea ei pentru Philip ca și pentru Stephen. Suferințele ei au o intensitate dureroasă care n-a mai fost poate realizată în romanul victorian, decît în *La răscruce de vînturi*

al lui Emily Brontë. Maggie și Stephen sînt guvernați de aceeași pasiune imposibilă ca și Heathcliff și Catherine. Maggie înțelege acum că afecțiunea pentru Philip fusese numai amplificarea unui elan adolescentin (un fel de *amitié amoureuse*) exasperat de duritatea lui Tom. Abia acum i se revelă dimensiunea pasională a dragostei. Stephen, *gentleman*-ul perfect care frecventa salonul Deane, se arată a fi un temperament pătimaș, exploziv, care exercită un fel de fascinație asupra sufletului inflamabil al lui Maggie. George Eliot realizează cîteva scene de-o frumusețe tulburătoare. Împrejurările concură parcă la zdrobirea rezistenței lui Maggie. Cauze independente reunesc în barca în care intenționau o plimbare în patru, numai pe Maggie și Stephen. Încep să alunece rapid, într-o atmosferă de vis și pasiune, într-o dulce irealitate, depășind ultima limită de unde o întoarcere onorabilă mai era încă posibilă. Maggie știe că este dezonorată în ochii tuturor, că întreaga lume o va acuza că l-a sedus pe logodnicul verișoarei numai pentru averea lui. Autoarea introduce într-o evocare romantică luciditatea unei analize sociale și psihologice. Dacă Maggie s-ar fi întors ca soție a lui Stephen, întreg orașul ar fi iertat-o, ploconindu-se în fața rangului social. Evidența acestei situații ca și efortul desperat al lui Stephen de-a o convinge că, prin despărțire, își ratează amîndoi fericirea, se izbesc în continuare de fermitatea morală a fetei. În momentul de paroxism al crizei, Maggie găsește tăria sufletească de-a renunța la Stephen în ciuda faptului că practic nu se mai poate repara nimic, dorind numai să-și păstreze puritatea lăuntrică nealterată. Preferă să renunțe la fericire cu conștiința curată, decît s-o cucerască, minată de sentimentul vinovăției față de Lucy și Philip. În cele din urmă, arbitrul moral este propria judecată a lui Maggie și nu opinia publică sau un sistem prestabilit de norme.

Este aici o atitudine de protest a autoarei în fața îngustimii și ipocriziei așa-zișilor burghezi respectabili din St. Ogg's demascați consecvent, dar mai mult cu tristețe decît cu indignare. Nu este oare mentalitatea lor identică cu cea a lui Tom, care o alungă pe „păcătoasă” din casa lui, în numele unei sfinte repulsii morale? Din întreg ținutul numai Bob Jakin o găzduiește pe Maggie, fără întrebări indiscrete dar cu încredere în nevinovăția fetei. Bob este exemplul de omenie și înțelegere pe care Eliot îl opune dogmaticilor și egoiștilor Dodsoni.

Protestul social al romancierei nu merge pînă la capăt pentru că însăși suferința lui Maggie nu se datorește cu exclusivitate sufocării ei într-un mediu filistin. Am văzut că Eliot pune un deosebit accent pe scrupulele și dilemele lăuntrice ale lui Maggie. Aceasta nu operează de fapt cu alte categorii decît concetățenii ei și nici nu se revoltă împotriva acestora ca atare. Ea își dorește numai fericirea în forme curate, nemînjite de compromisuri. Reproșînd burgheziei ipocrizia și egoismul, Maggie, Philip și, oarecum, Stephen nu atacă chiar principiile sociale și morale

pe care le apără Dodson, Tom, Wakem. Întîlnim aici, indiscutabil, o limită a gîndirii lui Eliot. Revolta ei împotriva societății nu are o direcție socială consecventă ci mai mult una morală. Ea este indignată de tot ceea ce slujește omul și-i îngrădește fericirea, dar crede că motivul principal pentru această stare de fapt este imperfecțiunea etică a oamenilor, care generează un *misunderstanding* general, o neînțelegere reciprocă. George Eliot este astfel prizoniera propriilor sale concepții și, în ciuda etichetei de liber-cugetător, un produs al societății victoriene, deși nu un apologet al ei¹.

Același punct de vedere moral determină și o orientare specifică a analizei ei psihologice. Necriticînd esența socială a personajelor, Eliot încearcă să le judece fără patimă, cu o oarecare afecțiune egală. Analiza va căuta astfel explicația unor gesturi reprobabile, în meandrele și ciudăteniile sufletului omenesc. Există aici o anumită obiectivare a scriitoarei, nu în sensul nonparticipării la dramele personajelor, ci în sensul menținerii unei echidistanțe față de ele toate. „Imparțialitatea analizei este și ea un reflex al concepțiilor pozitivistice adoptate de Eliot. Important este însă faptul că prin aceasta, scriitoarea nu pierde legătura cu realitatea psihologică a personajelor.“ „Imparțialitatea“ are drept corolar simpatia. „Spre deosebire de Dickens, George Eliot se poate detașa complet de creațiile ei și aprecierea lor nu atinge niciodată extravaganța. Spre deosebire de Jane Austin, ea acționează ca un cor al personajelor sale, exprimînd prin paranteze ocazionale aprecierea valorii lor.“²

Analiza lui Eliot urmărește mai ales dilemele dramatice ale personajelor, în special ale lui Maggie. Conflictul general dintre pasiune și datorie este analizat în momentele lui latente ca și în cele paroxistice :

„...în sufletul ei se dădea o luptă... În zidul de granit ce închidea valea îngustă a umilinței, a cărei singură perspectivă era cerul îndepărtat și de nepătruns, se ivise deodată o spărtură și bucuriile pămîntești care o obsedau i se părură mai puțin inaccesibile... Prietenia dintre ea și Philip era nevinovată, curată, iar motivele care o împiedicau erau absurde. Dar acea plicticoasă voce lăuntrică o prevenea neîncetat că, admițînd un motiv de tănuire, își pierde simplitatea și puritatea vieții și, părăsind legea simplă a renunțării totale, s-ar fi lăsat ademenită de imboldul unor dorințe care nu cunoșteau limită.“

Analiza se realizează mai ales prin comentariul lui George Eliot, intercalat în narațiune. Ca în majoritatea romanelor engleze din secolele XVIII și XIX, autorul lasă narațiunea să curgă liberă, fără a interveni

¹ *Arnold Kettle* explică limitele ideologice și artistice ale lui G. Eliot prin viziunea sa mecanicistă, deterministă și nedialectică asupra lumii. (*An Introduction to the English Novel*, London, Hutchinson, 1951, vol. I, pp. 171—180.)

² *Rickett, Compton. A History of English Literature*, London, 1929, p. 531.

printr-o undă lirică difuză, prin subtextul frazelor sau prin metafore semnificative. În anumite momente însă, epicul este oprit de observații generale, prezentate ca generalizări ale faptelor înfățișate. Apar astfel mici eseuri pe teme sociale, morale, religioase, intercalate în text, care au dublul rol de-a clarifica personajul și de-a exprima opinia autorului în diferite probleme. George Eliot procedează ca și un regizor care ar întrerupe uneori spectacolul, pentru a dialoga direct cu publicul. Acesta este astfel antrenat mai direct (există în text numeroase formule adresative, direct la cititor) în intriga romanului, iar povestirea însăși pare a fi contemplată mai de sus de romancierul care se dovedește a fi și un moralist. O seamă de observații au valoare psihologică independentă :

„Cînd oamenii fără cultură și cu o experiență personală limitată se află sub povara unor nenorociri care se țin lanț, viața lor lăuntrică se rotește neconținut în jurul acelorași gânduri triste și amare : aceleași cuvinte, aceleași scene se repetă la nesfîrșit, întovărășite de aceleași stări sufletești — și, după un an, îi găsește aceiași ca la început, de parcă ar fi niște automate puse să execute o serie de mișcări periodice.“

Altele țin oarecum de compoziția romanului, marcînd etapele lui distincte, subliniind valoarea oarecum simbolică a unor scene :

Maggie și Tom părăsesc împreună școala.

„Curînd siluetele firave ale celor doi tineri se pierdură pe drum, dispărînd pe după gardurile vii. Pășeau alături, în noua lor viață plină de griji și niciodată pentru ei soarele nu avea să mai strălucească neîntunecat de amintirea nenorocirilor. Pătrunseseră pe un drum plin de spini și, în urma lor, porțile de aur ale copilăriei se închiseseră pentru totdeauna.“

Cititorul neavizat poate avea o anumită aprehensiune în fața caracterului oarecum diluat al romanului. Nu numai numărul mare de pagini poate crea această impresie ci și ritmul lent al povestirii. Eliot nu narază fapte senzaționale și nu utilizează *raccourci*-uri care să dramatizeze povestirea. De-a lungul numeroaselor capitole apar numai fapte obișnuite, cu un caracter mai mult sau mai puțin previzibil. Curgerea lor este lentă, fără precipitare, dar cu o gravitate și o liniște care sugerează desfășurarea maiestooasă, inexorabilă, a timpului. Eliot face impresia unui cronicar grijuliu și minuțios care consemnează și faptele în aparență banale pentru că știe că acestea poartă în germene marile acțiuni viitoare. Viețile personajelor înaintează toate pe același front, ca într-un fluviu uriaș, pierzîndu-se treptat în devenirea universală. S-a și spus de-aceia că simbolul cel mai elocvent al problematicei romanului este apa veșnică a Flossului. Inundația finală în care își găsesc moartea, îmbrățișați, Maggie și Tom, nu este o rezolvare în stil *deus ex machina* a unor dileme fără ieșire, ci o apoteoză grandioasă în care forțele oarbe ale naturii distrug construcțiile fragile ale oamenilor și anihilează conflictele lor

meschine. Abia în fața morții, Maggie și Tom uită neînțelegerile lor și se precipită unul spre celălalt dintr-o solidaritate instinctivă. Ultimele cuvinte ale romanului transcriu laconicul lor epitaf : „Moartea i-a reunit“.

Etapa a doua a creației lui George Eliot se caracterizează prin lărgirea orizontului tematic și problematic. Scriitoarea renunță la zugrăvirea vieții de provincie, cu excepția romanului *Middlemarch*, și-și caută sursele de inspirație în istoria luptelor sociale din 1832 (*Felix Holt*), Renașterii italiene (*Romola*) sau în viața poporului evreu (*Daniel Deronda*). Preocupările morale continuă să domine opera lui George Eliot, dar ele se întâlnesc cu cele științifice, căpătînd, împreună, aspectul din ce în ce mai pronunțat al unor construcții erudite, greoaie. Realismul acestor scrieri scade mereu (cu o excepție : *Middlemarch*) în favoarea unor intrigi complicate, cu scene melodramatice și efecte de surpriză, în care observația exactă este înlocuită cu o fantezie dezordonată.

Romola încearcă să reînvie Italia renascentistă de la sfîrșitul secolului al XV-lea și începutul secolului al XVI-lea. Eroul romanului este Tito Melema, un tînăr grec ambițios, venit la Florența să cucerească glorie și avere. Prin intermediul lui, Eliot ne prezintă aristocrația coruptă a orașului, învățații umaniști Bardo di Bardi și Bartolommeo Scala, fanaticul predicator Savonarola, figuri pitorești din poporul de rînd, ca și o serie de evenimente istorice, precum luptele interne dintre familiile Medici și Savonarola, foametea și epidemiile care bîntuie Florența, războiul dintre francezi și italieni etc.

Pentru a scrie *Romola*, George Eliot s-a documentat cîteva luni la Florența. Nenumărate descrieri ale exterioarelor vădesc o bună cunoaștere a locurilor, totuși romanul rămîne neverosimil. Informațiile istorico-geografice nu au putut crea oamenii și conflictele lor. Dramele se declanșează prin lovituri de teatru și se rezolvă la fel, personajele sînt fanteze dominate de sentimente unice, demoniace sau angelice. Problematika morală este aceeași cu a romanelor anterioare dar proiectată în Renașterea italiană. *Romola* este o femeie pură, dornică să realizeze o perfecțiune lăuntrică în ciuda imoralității lui Tito și a concetățenilor ei. Tito este un damnat care refuză sau ignoră redempțiunea prin dragoste, pe care i-o oferă soția sa. Schematismul moral și tipologic este vădit și, alături de caracterul melodramatic al unor situații, se înscrie pe linia unui romanticism epigonic, dezarticulat, în contrast cu realismul dominant al altor opere.

Ultimul roman al lui Eliot, *Daniel Deronda* este și mai fantezist și mai confuz decît *Romola*. Eroul cu același nume este un descendent ai... profeților biblici și de aceea, încă de la naștere i s-a încredințat misiunea de-a salva poporul evreu.

Un oarecare interes prezintă *Felix Holt*.

Din punct de vedere literar romanul nu este foarte reușit. Abundă în situații imposibile, intriga este inutil complicată, tot soiul de „mistere“ care se relevă treptat întunecă semnificația unor acțiuni sau personaje. Importanța romanului constă însă în exprimarea atitudinii lui George Eliot față de marile probleme sociale ale epocii sale. Când scriitoarea lucra la acest roman, Anglia se afla în plină luptă pentru impunerea unei noi legi electorale care să mărească dreptul la vot al poporului. Momentul i se pare nepotrivit lui Eliot care este de părere că oamenii au nevoie mai întâi de maturizare politică și civică și numai după aceea pot să-și exprime opiniile în mod constructiv. De aceea romanul ei va insista în a arăta consecințele nefaste ale legii, oarecum asemănătoare din 1832. Faptele narate vor depăși însă intenția scriitoarei, transformând o operă de polemică într-o evocare realistă a mizeriei maselor și a corupției regimului politic victorian.

George Eliot nu cunoștea ideologia proletariatului și nici nu pare a fi aprofundat ideile cartiștilor. Cunoscuse personal pe Owen în 1843 și pe Pierre Leroux în 1852 dar nici socialismul utopic nu lasă urme adânci în opera ei. Pe de altă parte, reflectarea obiectivă a suferințelor și revendicărilor muncitorimii denotă o îndepărtare de la optimismul social al lui Spencer. Este poate aici mai curînd o influență directă a lui Comte care, în *Politica pozitivă* lansa ideea unei împărțiri a averilor după aptitudini și cerea fraternizarea oamenilor după principiul necesității de „a trăi pentru ceilalți“. Aceste idei le vom regăsi de altfel în profesiile de credință ale lui Felix Holt, eroul principal al romanului, un revoltat moderat la care convingerile netraduse în fapt se pierd într-un umanism abstract. El este indignat de nepăsarea aristocrației și burgheziei dar se teme de-o mișcare populară hotărîată care ar distruge ordinea existentă. Nu este deci un revoluționar, așa cum a fost creat Stephen Blackpool în *Timpuri grele* de Dickens sau John Barton în *Mary Barton* de Elisabeth Gaskell. De altfel romanul lui Eliot, în întregimea lui, nu este la înălțimea criticii sociale ale celorlalte două. El rămîne însă un document important pentru cunoașterea vieții engleze în deceniul al patrulea al secolului al XIX-lea, ca și pentru conturarea așa-zisului „meliorism“ al lui George Eliot, care vedea progresul prin treptata rafinare intelectuală și morală a oamenilor.

Romanul cel mai realizat artistic din a doua perioadă de creație este *Middlemarch*. Au fost voci care l-au considerat chiar superior romanului *Moara de pe Floss*. Este de fapt o lucrare inegală, cuprinzînd pagini de mare valoare, într-adevăr cele mai bune scrise de Eliot, dar și altele, de calitate inferioară. Meritul fundamental al volumului aparține construcției lui. Conceput pe patru planuri narrative, cu tot atîtea cupluri de personaje, înconjurate de numeroase altele, secundare sau

episodice, romanul reușește să redea complexitatea reală a vieții unui oraș întreg. Destinele personajelor se ating uneori, altele se încrucișează, de obicei se desfășoară paralel, dar întotdeauna se condiționează reciproc în virtutea interdependenței vieților umane în orașul modern. Tematica romanului este înrudită cu cea a scrierilor din prima perioadă, viața orașului provincial, dar tratarea este cu totul alta, corespunzătoare maturității de gândire și artă literară a lui George Eliot. Epilogul romanului glorifică eficacitatea socială a simpatiei și forța de iradiere a binelui, așa cum alte romane avertizează asupra iradierii răului.

Romanul *Middlemarch* este un fel de testament spiritual al autoarei. El conține toate ideile ei mai importante și aruncă o lumină penetrantă asupra anilor 1830 când Anglia se pregătește să intre în epoca victoriană. Viziunea lui Eliot este însă cea a unui om din 1870, care observă cum au apărut, cu 40 de ani în urmă, germenii vieții contemporane. Personajele nu mai încearcă revenirea la normele vechi ci adaptarea lor la normele noi de viață care se conturează. Societatea nu mai trăiește ca un sistem unitar normat ci ca o sumă de indivizi a căror viață se desfășoară la fiecare izolat, ruptă de a celuilalt, deși undeva, dependentă de a lui. Această „atomizare“ socială caracteristică vieții moderne a fost cu subtilitate intuită de G. Eliot.

★

Opera lui George Eliot constituie un moment semnificativ în dezvoltarea realismului critic englez. Dragostea profundă și permanentă pentru poporul de rînd atît de frecvent mărturisită de autoare însăși a determinat o cercetare atentă și lucidă a societății britanice, prin care Eliot a sesizat contradicțiile ei dureroase și le-a reflectat ca atare. O serie de aspecte minore ale operei sale nu pot întuneca sensul ei fundamental, care este o puternică pledoarie pentru puritatea și fericirea oamenilor, ce trebuie realizate în ciuda oricăror piedici sociale sau morale. Dogmele, prejudecățile, ignoranța, indiferența și cruzimea au fost combătute de Eliot de-a lungul întregii sale vieți, prin propriile-i fapte și prin glasul sonor al lui Maggie Tulliver, Adam Bede sau Dorothea Brooke.

După Thackeray, Dickens, Emily Brontë, eforturile artistice ale lui George Eliot au creat romanului englez instrumente mai suple și mai incisive de analiză psihologică și de tehnică narativă. Finețea observațiilor, cunoașterea profundă a reacțiilor sufletești ale omului în situațiile cele mai diverse, capacitatea de a creiona personaje tipice pentru o anumită fază a societății engleze, lirismul grav și duios care învăluie paginile cele mai bune ale romanelor sale, au situat-o pe drept cuvînt pe George Eliot, în ciuda unor limite semnalate mai sus, pe culmile cele mai înalte ale literaturii engleze din a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

Puțin cunoscută în țara noastră, ea a atins publicul românesc abia prin traduceri ale lui G. Dem. Curteanu ale romanelor *Moara de pe Floss* (1942) și *Silas Marner* (1943), deoarece apologia naivă și superficială a Eleonorei Stratilescu (1914) n-a izbutit să atragă atenția asupra calităților reale ale scriitoarei engleze.

Traducerea de față prezintă cititorilor români opera cea mai realizată artistic și cea mai semnificativă a lui George Eliot. Farmecul ei discret, persistent, care a adus autoarei o popularitate universală, va încânta în aceeași măsură, sperăm, publicul de la noi din țară, prin intermediul unei traduceri care transmite cu fidelitate frumusețea originalului.

SORIN ALEXANDRESCU

Cartea întâi

COPILĂRIA

Capitolul I
LA MOARA DORLCOTE

În locul unde râul Floss își lărgeste albia și apele lui aleargă printre malurile verzi către mare și către fluxul mîngîietor care-i gonește în întîmpinare, o cîmpie largă îi aține calea, cuprinzîndu-l într-o caldă îmbrățișare. Purtate de fluxul puternic, corăbiile negre, încărcate cu scînduri de brad mirosind reavăn, cu saci doldora de semințe grele, uleioase, sau maldăre de cărbune cu sclipiri întunecate alunecă spre orașul St. Ogg's ale cărui vechi acoperișuri din olane roșii și dană cu frontoane largi se ivesc între dealul împădurit și malul râului, împrumutînd apei o nuanță caldă, purpurie, sub privirea furișă a soarelui de februarie. În depărtare, de o parte și de alta, se întind pășuni bogate și loturi de pămînt negru, unele pregătite să primească semințele plantelor cu frunze verzi și late, altele smălțuite de culorile cerealelor de toamnă cu fir plăpînd. Ici-colo, în spatele gardurilor vii, se mai zăresc rămășițele grămezilor de snopi aurii din anul trecut ; pretutindeni, printre arbuști, răsare coroana cîte unui copac, iar în depărtare, corăbiile par să-și înalțe catargele și să-și întindă pînzele cărămizii printre ramurile răsfirate ale frasinilor. În apropierea orașului cu acoperișuri roșii, pîrîul Ripple își varsă apele zglobii în albia râului Floss. Cît de încîntător e acest pîrîu cu undele lui întunecate și nestatornice ! Cînd rătăcesc pe mal și ascult susurul monoton al apei, ca glasul unei ființe duioase ce nu te poate auzi, râul îmi pare o făptură vie, un tovarăș. Îmi amintesc de sălciile mari, plîngătoare... Îmi amintesc podul de piatră.

Aici se află moara Dorlcote. Cu toate că norii atîrnă amenințători și după-amiaza e pe sfîrșite, vreau să zăbovesc cîteva clipe aici, pe pod, și s-o privesc. E plăcut s-o privești, chiar și la sfîrșit de februarie, în acest anotimp des-

frunzit : poate că vremea rece și umedă adaugă și mai mult farmec casei primitive și îngrijite, de o vîrstă cu ulmii și castanii care o adăpostesc de vîntul din miazănoapte. Apele umflate ale râului ajung pînă la dumbrava de sălcii, înecînd pe jumătate fîșia de iarbă care înconjoară ograda din fața casei. Stau și mă uit la șuvoiul de apă, la iarba proaspătă, la pulberea delicată de un verde-argintiu care îndulcește contururile trunchiurilor groase și ale ramurilor ce sclipesc pe sub crenguțele purpurii, golașe, și simt cît mi-e de dragă apa ; invidiez rațele albe care se vîră cu capul la fund, printre sălcii, fără să se sinchisească că par atît de caraghioase pentru lumea mai uscată de deasupra lor.

Vuietul apei și duduitul morii îți dau o senzație de visătoare vătuire a auzului, care face priveliștea să pară și mai calmă ; e ca o perdea de sunete care te desparte de lumea dinafară. Apoi, deodată, se aude huruitul căruței mari, cu coviltir, care se întoarce acasă, încărcată cu saci de grîne. Căruțașul cumsecade se gîndește că, la o oră atît de tîrzie, prînzul lui se usucă amărît în cuptor ; și totuși nu se va așeza la masă decît după ce o să dea de mîncare cailor, animalele acelea puternice și supuse, cu ochi răbdători, care, îmi închipui, îi aruncă printre ochelari cîte o privire de blîndă muștrare, fiindcă a pocnit atît de tare din bici, ca și cum ar mai fi fost nevoie de un asemenea îndemn. Ia te uită cum urcă dealul spre pod, întinzînd gîtul și grăbind pasul pe măsură ce se apropie de casă. Mă uit la copitele lor mari și aspre, care parcă înșfacă pămîntul bătătorit, la grumajii lor puternici, răbdători, care se apleacă sub jugul greu, la mușchii viguroși ai crupelor încordate. Mi-ar plăcea să-i aud nechezînd lîngă nutrețul pe care l-au cîștigat cu atîta trudă și să-i văd cu grumajii nădușiți, fără hamuri, afundîndu-și nările fremătînde în apa tulbure a jgheabului. Au ajuns pe pod : iată-i cum grăbesc pasul la vale și coviltirul dispare după pomi, la cotitură.

Acum pot să-mi întorc din nou privirile către moară și să mă uit la roata care se mișcă neîncetat, împrôșcînd diamante de apă. Fetița privește și ea. Stă nemișcată pe malul apei de cînd m-am oprit pe pod. Iar lîngă ea, o potaie albă cu o ureche cafenie țopăie și latră de parcă s-ar tot certa cu roata morii, fără să ajungă la nici un rezultat ; poate că-i geloasă pentru că fetița cu bonetă de biber, în loc să se joace cu ea, urmărește absorbită mișcarea roții. Dar cred că e timpul ca fetița să intre în casă unde o așteaptă un foc

bun. Lumina roșie a asfințitului își mistuie lucirea sub cenușiul din ce în ce mai adânc al cerului. Ar fi timpul să-mi urnesc și eu brațele de pe piatra rece a podului și să plec...

E adevărat că mi-au amorțit de tot. Adormisem cu coatele apăsate pe brațele scaunului, visînd că mă aflu pe podul din fața morii Dorlcote, într-o după-amiază de februarie, cu mulți ani în urmă. Înainte de a ațipi, tocmai voiam să vă povestesc despre ce vorbeam cu domnul și doamna Tulliver, stînd în fața focului, în salonul din stînga, în după-amiaza care mi-a apărut în vis.

Capitolul II

ÎN CARE DOMNUL TULLIVER DE LA MOARA DORLCOTE SPUNE CE A HOTĂRÎT ÎN LEGĂTURĂ CU TOM

— Ceea ce aș vrea eu, spuse domnul Tulliver, ceea ce aș vrea eu, zic, ar fi să-l dau pe Tom să învețe carte ; să învețe ca să fie în stare să-și cîștige o pîine. La asta mă gîndeam cînd i-am spus să plece de la „Academie“, de Buna Vestire. La 24 iunie am de gînd să-l dau la o școală ca lumea. Dacă-ș fi vrut să-l fac morar sau fermier, i-ar fi ajuns doi ani de „Academie“, că doar eu n-am învățat nici pe sfert atîta. Toată cheltuiala lui tata pentru iducația mea a fost o ȳuia de mesteacăn la început și alfabetul la sfîrșit. Dar Tom aș vrea s-ajungă cît de cît un om învățat, cu carte, să poată prinde șiretlicurile oamenilor cu vorbă aleasă și scriere cu înflorituri. M-aș bucura și eu de un ajutor la procese, la judecări și alte d'alde astea. Nu zic să fac băiatul chiar avocat ; mi-ar părea rău să-l văd c-ajunge șarlatan. Dar l-aș face un fel de constructor sau supraveghetor, sau agent de licitație, sau prețuitor ca Riley, sau altă meserie de soi din care te-alegi doar cu cîștig și pentru care nu-ți trebuie decît un ceas cu lanț gros și un scaun cu spătar înalt. De fapt mai toate sînt la fel, și eu socotesc că, avînd așa meserie, te joci cu legea cum îți place ; că, poftim, Riley, de pildă, se uită la avocatul Wakem cum se uită o pisică în ochii alteia. Nici că-i pasă de el.

Domnul Tulliver vorbea cu nevastă-sa, o femeie blondă, plăcută la înfățișare, care purta bonetă în formă de evantai. (Mi-e și groază să mă gîndesc cîtă vreme a trecut de cînd se purtau bonete în formă de evantai — ca mîine vor fi iar

la modă. Dar la epoca aceea, cînd doamna Tulliver se apropia de 40 de ani, abia apăruseră la St. Ogg's și lumea se prăpădea după ele.)

— Păi, dumneata știi mai bine, domnule Tulliver ; eu, una, n-am nimic împotriva. Da' n-ar fi mai bine să tai niscaiva păsări și să poftesc unchii și mătușile băiatului la masă săptămîna viitoare, s-auzi și dumneata părerea soră-mi Glegg și soră-mi Pullet ? Avem cîteva păsări numa' bune de tăiat.

— N-ai decît să tai toate păsările din ogradă, Bessy, da' de întreb n-am de gînd să întreb nici mătușile, nici unchii, ce să fac cu băiatul meu, spuse domnul Tulliver, hotărît să nu se lase înduplecat.

— Dumnezeule ! exclamă doamna Tulliver, scandalizată de această retorică violentă. Cum poți vorbi așa, domnule Tulliver ? Da' ce să mă mai mir ! Așa ai dumneata obiceiul să vorbești de neamurile mele, fără nici un pic de respect ; și cînd te gîndești că soră-mea Glegg aruncă toată vina pe mine, măcar că eu sînt nevinovată ca un prunc în pîntecele maică-si. Că doar pe mine nu m-a auzit nimeni spunînd despre copiii mei că n-au avut noroc de unchi și de mătuși care să trăiască pe picioarele lor. Da' dacă tot e vorba să-l trimitem pe Tom la altă școală, aș vrea să se ducă undeva unde să-l pot spăla și petici ; altfel, ori că poartă americană, ori că poartă olandă totuna e : la fel se îngălbenesc după ce le speli de șase ori. Și apoi, cînd vine cufărul de la el și pe urmă pleacă îndărăt, să-i pot trimite băiatului și cîte o prăjitură sau o plăcintă cu carne de porc, sau niște mere... Că doar n-o să-i strice niscaiva merinde în plus, mînca-l-ar mama, chiar dacă nu-l ține nemîncat pe-acolo. Slavă Domnului, nu mă pot plînge că n-am ce da copiilor de mîncare.

— Bine, bine, o să căutăm o școală care să ne convină și să fie destul de aproape să se poată repezi careva cu căruța pînă la el, răspunse domnul Tulliver. Da' dacă n-oi găsi o școală destul de aproape, să nu-mi pui bețe în roate cu spălatul. Uite, ăsta-i cusurul tău, Bessy ; dacă vezi un băț în drum, îți închipui că n-ai să poți trece peste el. Ai fi în stare să nu mă lași să tocmesc un căruțaș bun, numai pentru că are o aluniță pe față.

— Doamne ferește ! se apără doamna Tulliver cu oarecare mirare. Cînd am avut eu vreodată ceva împotriva unui om pentru că avea o aluniță pe față ? Dacă vrei să știi, mie îmi plac alunițele, că frate-miu care s-a prăpădit avea

o aluniță pe frunte. Da' nu-mi aduc aminte, dom'le Tulliver, să-mi fi spus vreodată că vrei să tocmești un căruțaș cu aluniță... Uite, John Gibbs, de pildă, ca și dumneata de altfel, n-avea nici o aluniță pe față și doar nu m-am împotrivit să-l tocmești ; așa că l-ai tocmit și, dacă n-ar fi murit de umflătură — ți-aduci aminte, că doar l-am plătit pe doctorul Turnbull să-l îngrijească — ar mîna și azi căruța. O fi avut el vreo aluniță pe undeva, într-un loc mai ascuns, da' de unde vrei să știu eu de ea, dom'le Tulliver ?

— Ascultă, Bessy ! Nu e vorba de aluniță ; am luat-o și eu drept pildă pentru altceva ; da' las-o baltă... că vorbirea asta e o treabă tare încurcată ! Eu de fapt mă gîndesc cum să fac să găsesc o școală potrivită pentru Tom, că s-ar putea să mă înșel și de astă dată, cum m-am înșelat și cu „Academia“. Nu vreau să mai aud de „Academie“ cît oi trăi ; îl trimit oriunde, numai la „Academie“ nu ; o să-l dau la o școală unde băieții mai fac și altceva decît să lustruiescă pantofii familiei și să curețe cartofi. Ei, tare-i greu să știi ce școală s-alegi ! Domnul Tulliver se opri o clipă și își vîrî mîinile în buzunarele pantalonilor, ca și cum s-ar fi așteptat să găsească acolo vreo soluție. Și, după toate aparențele, păru că a și găsit, căci peste o clipă declară : Știu ce am de făcut... o să mă sfătuiesc cu Riley. Vine mîine pe-aici să arbitreze povestea cu stăvilarul.

— Bine, dom'le Tulliver, că am scos cearșafurile pentru patul de musafiri și Kezia le-a întins lîngă sobă. Nu-s ele cearșafurile cele mai bune, da-s destul de bune ca să doarmă un om în ele, oricine-ar fi el ; cît despre așternuturile bune de olandă, ar trebui să mă căiesc că le-am cumpărat, dacă nu m-aș gîndi că o să ne prindă bine cînd ne-om prăpădi, c-o să ne-nfășoare în ele. De-ar fi să-ți dai sufletul mîine, dom'le Tulliver, să știi că sînt călcate frumos și gata pregătite și că miros a levănțică, așa că o să fie o plăcere să te înfășoare în ele. Le-am pus în dulapul de stejar din fund, al cu rufe, în colțul din stînga. Să nu crezi c-aș avea încredere să le scoată careva de-acolo. Nu le scot decît eu cu mîna mea.

Și, spunînd acestea, doamna Tulliver scoase din buzunar o legătură de chei strălucitoare și, alegînd una, începu s-o mîngîie cu un zîmbet placid și privind la focul vesel din sobă. Dacă domnul Tulliver ar fi fost un om susceptibil în relațiile lui conjugale, ar fi putut să-și închipuie că nevastă-sa scosese cheia ca să-și stimuleze imaginația și ca să antici-

peze momentul cînd el se va afla în situația care ar fi justificat folosirea cearșafurilor fine de olandă. Dar, din ferire, nu era susceptibil decît în ceea ce privea drepturile lui în istoria aceea cu forța hidraulică. Și apoi, nici nu prea avea obiceiul să-și asculte nevasta ; din clipa în care pronunțase numele domnului Riley, părea că nu-l mai preocupă altceva decît examinarea tactilă a ciorapilor lui de lînă.

— Cred c-am nimerit-o, Bessy ! spuse el, după o scurtă pauză. Riley e omul cel mai potrivit să ne găsească o școală ; e om cu carte și umblă mereu în dreapta și-n stînga, arbitrînd și prețuind și așa mai departe. O să vorbesc eu cu el mîine seară, după ce isprăvim treaba și avem mai mult timp. Mi-ar place să-l văd pe Tom c-ajunge un om în felul lui Riley, mă-nțelegi, un om în stare să le spună ca din carte și să știe o mulțime de cuvinte care nu prea înseamnă mare lucru, dar pe care dacă le știi nu mai poate nimeni să te încuie cu legile, un om priceput, serios în afaceri.

— Ei, răspunse doamna Tulliver, dacă e vorba ca băiatul să învețe să vorbească frumos, să știe de toate, să știe cînd să facă o plecăciune, să știe să-și facă freză, n-am nimic împotrivă. Dar am văzut mulți orășeni cu vorbă aleasă care au cămăși cu piepți falși și care poartă cîte un jabou pînă-l fac ferfeniță și pe urmă îl ascund sub plastron, așa cum face Riley. Și pe urmă mai e ceva : dacă Tom ajunge să locuiască la Mudport ca Riley, o să aibă o casă cu o bucătărioară, de-abia să te poți învîrți în ea, și n-o să mănînce niciodată ouă proaspete la ceai și o să doarmă sus la etaj, unde, după cîte știu eu, trebuie să urci trei rînduri de scări, sau chiar patru, și unde poți arde de viu pînă s-ajungi jos.

— Nu, nu, răspunse domnul Tulliver. Nici nu mă gîndesc să-l trimit la Mudport. Aș vrea să-și deschidă un birou, pe-aici prin apropiere, la St. Ogg's și să locuiască la noi. Dar, continuă domnul Tulliver după o pauză, mă cam tem că Tom n-are destul cap ca s-ajungă om deștept. Mă tem că are o minte înceată. Seamănă cu familia ta, Bessy.

— Da, asta așa e, spuse doamna Tulliver, acceptînd ultima remarcă numai în sensul ei pozitiv. E grozav cum îi place multă sare în supă, ca și lui frate-miu, ca și lui tata, cînd trăia.

— Oricum, spuse domnul Tulliver, e păcat că băiatul seamănă mai mult cu familia maică-si decît fata. Uite, asta-i prost cu amestecul de neamuri. Nu poți să știi niciodată exact ce-o să iasă. A mică seamănă cu mine și cu ai mei :

e de două ori mai ageră decît Tom. Prea isteată pentru o femeie ! Şi asta nu-i bine, continuă domnul Tulliver, dînd din cap cu îndoială. Cît e mică nu-i nimic, dar o femeie prea deşteaptă e ca o oaie cu coadă lungă — asta nu-i ridică preţul.

— Da, să ştii că nu-i bine nici acum, cînd e mică, dom'le Tulliver, că tare-i neastîmpărată. Zău dacă ştiu cum face de nu-şi poate păstra şorţul curat nici două ore. Şi-acu, că tot veni vorba, pe unde-o fi umblînd ? adăugă doamna Tulliver, ridicîndu-se de pe scaun şi îndreptîndu-se spre fereastră. Uite, e timpul să ne aşezăm la ceai şi ea tot hoinăreşte pe malul rîului, ca o sălbătăciune. Într-o bună zi o să cadă în apă.

Doamna Tulliver deschise cu o smucitură fereastra, se aplecă şi dădu de cîteva ori din cap, apoi se întoarse şi se aşeză din nou pe scaun.

— Zici că e deşteaptă, dom'le Tulliver, continuă ea, aşezîndu-se. Da' să ştii că în unele privinţe copilul ăsta e prost de-a binelea. O trimit uneori sus după cîte ceva şi uită de ce-am trimis-o şi e în stare să se aşeze pe podea, să-şi împletească părul şi să cînte de una singură ca o nebună de la Bedlam¹, în timp ce eu stau şi o aştept. Asta nu s-a pomenit niciodată în familia noastră, slavă Domnului, după cum nimeni dintre ai noştri n-a avut pielea atît de oacheşă. Parc-ar fi o ȝigancă ! Nu vreau să mîinii pe Domnu, da' tare mi-e greu să văd că n-am decît o fată, şi-i atît de caraghioasă.

— Prostii, spuse domnul Tulliver. E o fetiţă zdravănă, cu ochi negri, de ȝi-e mai mare dragul s-o priveşti. Nu ştiu, zău, de ce ar fi mai prejos decît copiii altora. Şi, pe deasupra, citeşte aproape tot aşa de bine ca pastorul.

— Da, da' părul nu i se încreţeşte în ruptul capului şi nu poate să sufere să i-l pun pe moaţe, şi nu stă locului o clipă, şi numai eu ştiu cît mă necăjesc cînd vreau să i-l fac cu fierul.

— Tunde-i-l, tunde-i-l scurt, răspunse tatăl răspicat.

— Cum poţi spune una ca asta, dom'le Tulliver ? E prea mare, are nouă ani, şi e înăltuţă pentru vîrsta ei. Nu se poate să-i tund părul scurt. Uită-te la vară-sa Lucy : are o coroană de bucle în jurul capului şi nici un fir nu se mişcă din loc. Mă doare inima să văd că sor-meă Deane

¹ Denumirea unui ospiciu de alienaţi mintali.

are un copil așa frumos. După părerea mea, Lucy seamănă mai mult cu mine decât seamănă copilul meu. Maggie, Maggie, continuă doamna Tulliver pe un ton jumătate supărat, jumătate blînd, adresîndu-i-se acelei mici erori a naturii, care tocmai intra în odaie, văd că degeaba-ți spun să nu mai stai pe lîngă rîu ! Într-o zi ai să cazi în apă și ai să te îneci, și o să-ți pară rău că n-ai ascultat-o pe mama.

Maggie își smulse boneta de pe cap, descoperindu-și părul care apăru ca o tristă confirmare a învinuirii aduse de maică-sa. Doamna Tulliver, dorind ca fetița să aibă părul cîrlionțat, așa cum aveau fetele altora, i-l tăiase prea scurt în față pentru a mai putea fi dat peste urechi. Și, fiindcă de obicei părul i se descrețea la o oră după ce era scos de pe moațe, Maggie își arunca mereu capul pe spate pentru ca şuvițele brune și dese să nu-i mai cadă în ochii negri, strălucitori, gest care o făcea să semene cu un căluț de Shetland.

— Ah, Doamne, Maggie, unde ți-o fi capul ? De ce-ți arunci boneta ? Du-o sus, fetița mamei, și perie-ți părul, pune-ți alt șorț și schimbă-ți pantofii... hai, că-i mai mare rușinea ! Pe urmă vino și apucă-te de lucru la înnădit petice, ca o domnișoară cuminte.

— Ascultă mamă ! izbucni Maggie bosumflată. Nu vreau să mai lucrez la petice.

— Ce spui ? Nu vrei să înnădești peticele astea frumoase, să-i faci o cuvertură mătușii Glegg ?

— E o treabă prostească, răspunse Maggie scuturîndu-și pletele, să rupi lucrurile în fîșii și pe urmă să le coși iar la loc. Și nici nu vreau să fac nimic pentru mătușa Glegg. Nu pot s-o sufăr !

Fetița ieși din cameră, tîrîndu-și de panglică boneta, în timp ce domnul Tulliver rîdea cu poftă.

— Frumos îți șade să rîzi, domnule Tulliver, spuse mama pe un ton cam necăjit. Dumneata îi dai apă la moară. Și mătușile ei spun că eu o stric.

Doamna Tulliver avea ceea ce se cheamă o fire blîndă. În copilărie nu plînsese niciodată din motive mai puțin serioase decât foamea sau înțepăturile de ac ; fusese întotdeauna sănătoasă, frumușică, durdulie și prostuță. Pe scurt, frumusețea și blîndețea ei erau mîndria familiei ; dar laptele și mierea nu sînt lucrurile care se păstrează cel mai bine și, cînd încep să se acrească, nu mai priesc de loc stomacurilor tinere. M-am întrebat întotdeauna dacă primele madone ale lui Rafael, cu pielea albă și expresia lor cam stupidă, și-ar

fi păstrat placiditatea și atunci când pruncii lor cu brațe și piciorușe robuste ar fi crescut prea mari ca să se mai poată lipsi de îmbrăcăminte. Cred că ar fi devenit plîngărețe și tot mai arțăgoase, pe măsură ce plîngerile le-ar fi fost tot mai zadarnice.

Capitolul III

ÎN CARE DOMNUL RILEY ÎL SFĂTU-
IEȘTE PE DOMNUL TULLIVER UNDE
SĂ-L TRIMITĂ PE TOM

Persoana care purta cravată mare albă și cămașă cu jabou, sorbindu-și cu plăcere rachiul îndoit cu apă, în tovărășia bunului său prieten Tulliver, era domnul Riley, un om cu fața ca de ceară și cu mâini grăsuțe, destul de învățat pentru un prețuitor și agent de licitație, dar cu inima destul de largă ca să se poarte cu bunăvoință față de cunoscuții lui din provincie, oameni simpli și primitivi din fire. Domnul Riley avea obiceiul să vorbească frumos despre asemenea cunoștințe, numindu-i „oameni din vechea gardă“.

Acum tăceau. Domnul Tulliver se abținuse dinadins să vorbească pentru a șaptea oară despre răspunsul tăios prin care Riley îl făcuse praf pe Dix și despre felul în care Wakem fusese și el, o dată în viață, pus cu botul pe labe, acum când afacerea cu stăvilarul fusese rezolvată prin arbitraj; se abținea să repete că, dacă oamenii ar fi fost așa cum trebuie și dacă Scaraoțchi nu i-ar fi creat pe avocați, n-ar mai fi existat discuții despre nivelul apei.

În general, domnul Tulliver era un om cu idei așezate, moștenite din bătrîni; uneori însă judeca după cum îl tăia capul, fără ajutorul nimănui, ajungînd astfel la concluzii discutabile; printre altele că șobolanii, gărgărițele și juriștii ar fi opera lui Scaraoțchi. Din păcate n-avea cine să-i explice că asta înseamnă manicheism¹, căci altfel și-ar fi dat seama de greșeala pe care o făcea. În ziua aceea, însă, era limpede că binele triumfase. Afacerea cu forța hidraulică fusese cam încurcată, deși, privită dintr-un anumit punct de vedere, părea clară ca lumina zilei; dar, deși complicată, Riley îi venise de hac. Domnul Tulliver își sorbea rachiul

¹ Doctrină răspîndită în Imperiul roman în primele secole ale erei noastre; afirma participarea diavolului la facerea lumii, motiv pentru care era considerată eretică.

cu apă, ceva mai concentrat decât de obicei ; un om despre care lumea credea că pusese ceva bani deoparte n-ar fi trebuit să arate atîta stimă pentru priceperea în afaceri a unui prieten. Dar despre stăvilă se putea vorbi la nesfîrșit ; era un subiect care putea oricînd fi reluat de la același punct și în aceleași condiții ; și, pe urmă, după cum știți, mai era și o altă problemă în privința căreia domnul Tulliver dorea foarte mult să audă părerea lui Riley. Tocmai de aceea, după ultima sorbitură, rămase cîteva clipe tăcut, frecîndu-și genunchii, cu aerul că-l frămîntă ceva. Nu era el omul să sară de la una la alta. „Tare sucită mai e și lumea asta, avea el obiceiul să spună, și dacă o iei la goană cu căruța, poți să nimerești cu oiștea în gard.“ Între timp, domnul Riley nu dădea nici un semn de nerăbdare. Și de ce să fi dat ? Probabil că nici chiar Hotspur¹ nu s-ar fi arătat nerăbdător, dac-ar fi stat în papuci, lîngă o vatră caldă, trăgînd din trabuc și sorbind gratis rachiu cu apă.

— E un lucru care mă cam frămîntă, spuse în cele din urmă domnul Tulliver, ceva mai încet decât vorbea de obicei, întorcînd capul și uitîndu-se drept în ochii celui alt.

— A, făcu domnul Riley, fără prea mult interes.

Domnul Riley era un om cu pleoape grele ca de ceară și cu arcadele sprîncenelor așezate sus ; păstra exact aceeași înfățișare în toate împrejurările. Această imobilitate a feței și obiceiul de a priza tutun înainte de a da un răspuns îl făceau, mai mult ca oricînd, să apară, în ochii domnului Tulliver, ca un oracol.

— E ceva foarte personal, urmă el, e vorba de fiu-meu Tom.

La auzul acestui nume, Maggie, care stătea pe un scăunel lîngă foc, ținînd pe genunchi o carte mare, își dădu pe spate pletele grele și-și ridică repede privirea. De obicei, era greu s-o trezești pe Maggie din visare cînd stătea cu nasul într-o carte, dar numele lui Tom avea asupra ei efectul pe care l-ar fi avut șuieratul cel mai strident. Într-o clipă deveni atentă, cu ochii scăpărători, ca un cîine de pază care ar simți că se întîmplă ceva rău, gata să sară la oricine l-ar fi amenințat pe Tom.

— Pe la sfîrșitul lui iunie, aș vrea să-l trimit la altă școală, continuă domnul Tulliver. De Buna Vestire, termină cu „Academia“. Vreo trei luni îl las în pace, da' după asta

¹ Erou din piesa *Henric al IV-lea* de Shakespeare. Tipizează cavalerul irascibil, nerăbdător.

aș vrea să-l trimit la o școală mai bună, să iasă om învățat.

— Să știi, declară domnul Riley, că cel mai mare ajutor pe care i-l poți da în viață e o educație aleasă. Asta nu înseamnă, adăugă el pentru a nu-l jigni, că, dacă n-ai fost prea mult pe la școală, nu poți fi un morar sau un fermier bun și pe deasupra și un om isteț și cu scaun la cap.

— Așa e, replică domnul Tulliver, clipind din ochi și aplecându-și capul într-o parte, da' tocmai aici e aici. Eu nu vreau să-l fac pe Tom fermier sau morar. N-ar avea nici un rost. Și pe urmă dacă ar fi să-l fac morar sau fermier, ar vrea poate să vadă de moară și de pământ, și mi-ar da a înțelege că mi-a venit timpul să mă las de treabă și să încep a cugeta la viața de apoi! Nu. Nu. Am văzut eu destui copii d-ăștia. Nu-s eu omul să-mi tai craca de sub picioare. O să-l dau pe băiat la carte, să-l văd cu un rost al lui, să-și poată face și el un cuib, ca să nu mă dea pe mine afară dintr-al meu. Destul că o să-l stăpânească pe ăsta când n-oi mai fi eu. N-am de gând să mănînc terci înainte să-mi pice dinții...

Era clar că această problemă îl frământa pe domnul Tulliver, și pornirea care-l făcuse să peroreze cu o însuflețire și o repeziciune neobișnuită nu se potoli imediat; dădu de cîteva ori din cap cu aerul unui om care știe ce știe, emițînd cîte un „nu“, „nu“, asemenea unui mormăit care se stinge.

Maggie urmărea cu mare atenție aceste semne de furie care-i pătrunseră în inimă ca o săgeată. Tom era, după cîte înțelegea ea, considerat în stare să-l dea afară din casă pe propriul lor tată și să le întunece, într-un fel, prin răutatea lui, viitorul. Maggie nu putea îndura una ca asta. Sări de pe scaun, uitînd de cartea grea de pe genunchi care căzu cu zgomot dincolo de grătarul din fața căminului, și se repezi la taică-su, strigînd pe un ton jumătate plîngăreț, jumătate indignat:

— Tată, Tom n-ar fi niciodată în stare să se poarte urît cu dumneata, zău că n-ar fi...

Doamna Tulliver nefiind în odaie, întrucît supraveghea pregătirea unor feluri alese, iar domnul Tulliver simțindu-se mișcat, nimeni n-o mai certă pe Maggie din pricina cărții. Domnul Riley luă cartea de jos, fără să spună nimic, și începu s-o răsfoiască, în timp ce tatăl, rîzînd cu o urmă

de duioșie pe fața lui aspră, bătut fetița pe spate, apoi o luă în brațe și o săltă pe genunchi.

— Și, zi așa, să nu care cumva să-l vorbească cineva de rău pe Tom? spuse domnul Tulliver, privind-o pe Maggie și făcându-i cu ochiul. Apoi, întorcându-se către domnul Riley, adăugă pe un ton mai scăzut, ca și cum Maggie n-ar fi putut să-l audă: Grozav pricepe ea tot ce vorbesc oamenii. Pricepe ca nimeni altu'. Și s-o auzi cum citește... fără să se poticnească, de parc-ar ști totul pe dinafară. Și toată ziua-i cu cartea-n mână. Da' asta nu-i bine, nu, nu, nu-i bine, adăugă domnul Tulliver cu tristețe, potolindu-și un entuziasm atât de condamabil. Nu-i nici o scofală pentru o femeie să fie așa deșteaptă. Mă tem că nu-i a bună. Da' să nu-i fie de deochi — și aici era evident că entuziasmul învinsese din nou — citește și pricepe cărțile mai bine decât un om mare.

Cuprinsă de emoție, Maggie roși încântată. Se gândea că domnul Riley o să înceapă s-o respecte, el care pînă acum nici măcar n-o băgase în seamă. Domnul Riley răsfoia cartea. Fata nu putea desluși nimic pe fața aceea cu arcadele sprîncenelor ridicate, dar, în clipa următoare, Riley se întoarse către ea și spuse:

— Ia vino-ncoace și povestește-ne ceva despre cartea asta... uite niște poze... vreau să știu ce înseamnă.

Maggie se făcu și mai roșie în obraz, dar păși cu hotărîre, oprindu-se lîngă brațul domnului Riley. Privi cartea, apucînd-o nerăbdătoare dintr-o parte și, scuturîndu-și pletele, spuse:

— Stați, că vă spun eu despre ce-i vorba. Poza asta e groaznică, nu-i așa? Mie mi-e frică, dar nu pot să-mi iau ochii de la ea. Baba din apă e o vrăjitoare... au băgat-o în apă ca să vadă dacă e vrăjitoare sau nu; dacă plutește înseamnă că e vrăjitoare, dacă se îneacă... știți, și moare... înseamnă că e nevinovată, că e doar o biată babă nătîngă. Da' atunci la ce-i mai folosește, știți, dacă se îneacă? Atîta doar că o să se înalțe la cer și Dumnezeu o s-o răsplătească. Și fierarul ăsta urît care rîde cu mîinile în șolduri — nu-i așa că-i urît? Vă spun eu cine e. E diavolul, da, da, chiar el!

Maggie începu să vorbească mai tare și cu mai multă însuflețire:

— Nu e fierar adevărat, e diavolul care ia înfățișarea oamenilor răi și umblă de colo-colo și-i îndeamnă pe oa-

meni la rele. De obicei se ascunde sub înfățișarea unui om rău, fiindcă, știți, dacă lumea ar vedea că-i diavol și dacă el ar țipa la oameni, aceștia ar fugi și atunci nu i-ar mai putea convinge să facă ce vrea el.

Domnul Tulliver, ascultase povestea lui Maggie încremenit de uimire.

— Da' ce-i cartea asta care a ajuns în mîinile fetei? izbucni el, în cele din urmă.

— *Povestea diavolului* de Daniel de Foe. Nu cred să fie cartea cea mai potrivită pentru un copil, își dădu cu părerea domnul Riley. Cum de-a ajuns la tine, Tulliver?

Maggie păru jignită și descurajată, în timp ce taică-su răspunse :

— Păi, e una din cărțile pe care le-am cumpărat la licitația lui Partridge. Toate erau legate la fel... uite ce legătură frumoasă... și m-am gândit că trebuie să fie cărți bune. Printre ele e și cartea lui Jeremy Taylor¹ : *Viață și moarte cuvioasă*. Am citit de multe ori din ea, duminica (domnul Tulliver se simțea oarecum înrudit cu marele scriitor pentru că îl chema tot Jeremy), și mai sînt și o mulțime de alte cărți, mai cu seamă d-alea cu predici, așa cred, toate au aceeași copertă, și-am crezut că toate sînt de același fel. Da', după cîte văd eu, nu trebuie să judeci lucrurile după înfățișare. Tare sucită mai e și lumea asta !

— Ei, spuse domnul Riley cu un ton puțin superior, mîngîind-o pe Maggie pe păr, te sfătuiesc să lași *Povestea Diavolului* și să citești o carte mai frumoasă. N-ai cărți mai frumoase ?

— Ba da, răspunse Maggie prinzînd puțin curaj și vrînd să arate că lecturile ei sînt variate. Știu că ce se povestește în cartea asta nu e frumos... dar mie îmi plac pozele și îmi place să-mi spun povești care să se potrivească cu ele, știți, așa, povești din capul meu. Da' mai am și *Fabulele* lui Esop și o carte despre canguri și altele și... și... *Călătoria Pelerinului*².

— Ei, uite, asta-i o carte frumoasă, replică domnul Riley. E cît se poate de potrivită pentru tine.

— Da, dar și acolo se scriu o mulțime de lucruri despre diavol, răspunse Maggie triumfătoare, și o să v-arăt o poză

¹ *Jeremy Taylor* (1613—1667), preot englez, autor al unor tratate religioase.

² Titlul uneia dintre cărțile predicatorului englez *John Bunyan* (1628—1688).

care-i arată înfățișarea adevărată, pe cînd se lupta cu un creștin.

Și Maggie se repezi într-un colț al camerei unde se afla o mică bibliotecă, sări pe un scaun și scoase un exemplar vechi și zdrențuit din operele lui Bunyan, care se deschise singur la poza dorită, fără a mai fi nevoie s-o caute.

— Aicea e, făcu ea întorcîndu-se repede spre domnul Riley. Tom l-a colorat pentru mine cu vopselele lui, cînd a fost ultima oară în vacanță, corpul tot negru, știți, și ochii roșii ca focul, pentru că pe dinăuntru e numai foc, care se vede prin ochi.

— Ei, lasă, lasă, i-o tăie domnul Tulliver cu aerul că vrea să pună capăt discuției, căci începuse să se simtă cam prost auzind aceste observații asupra înfățișării personale a unei fapturi atît de puternice încît îi crease pe avocați. Închide cartea și să nu te mai aud vorbind despre asemenea lucruri. Ce spuneam eu !... Copilul ăsta tot citind cărți o să învețe mai multe lucruri rele decît bune... Maggie, ia du-te și vezi ce face maică-ta...

Maggie închise cartea cu sentimentul că fusese jignită, dar, cum n-avea nici un chef să vadă ce face maică-sa, alese o cale de mijloc și se vîrî într-un colț întunecos din spatele scaunului lui taică-su, dădăcîndu-și păpușa pentru care o apuca uneori, în absența lui Tom, cîte o criză de afecțiune ; îi neglija toaleta, dar o copleșea cu atîtea sărutări drăgăstoase, încît obrajii de ceară ai păpușii se decoloraseră și se ofiliseră de tot.

— Ai mai auzit vreodată una ca asta ? întrebă domnul Tulliver, după ce dispăru fata. Păcat că nu-i ea băiat... ar fi știut să se descurce cu avocații. Zău c-ar fi știut... Tare mai e ciudat — urmă el pe un ton mai scăzut — știi, eu am luat-o pe maică-sa tocmai pentru că era frumușică și se trăgea dintr-un neam de oameni tare gospodari. Da' puteam să aleg pe oricare dintre surori. Numai că eu am ales-o pe ea tocmai fiindcă era mai molîie, și mie nu mi-a plăcut să mă învețe nevasta ce e bine și ce-i rău. Da' vezi că dacă un om are minte, nu știe niciodată cine i-o moștenește. O femeie blîndă și bună poate să-ți facă băieți proști și fete istețe, de parcă s-ar fi întors lumea cu susu-n jos. Ciudată treabă !

Domnul Riley se mai luminează la față, prinză puțin tutun, își scutură reverele și spuse :

— Da' nici băiatu' nu-i prost, nu-i așa? L-am văzut când am fost pe-aici ultima dată! Își potrivea o undiță și părea să știe ce face.

— Nu pot spune că-i prost... se pricepe la treburi d-astea care se fac în aer liber, și are un fel de bun-simț și știe să apuce lucrul de unde trebuie. Dar e cam încet la vorbă, mă-nțelegi, citește cam prost, nu poate să sufere cărțile și-am auzit că și scrie prost. Când sînt străini de față, e rușinos ca o fată mare și n-ai să-l auzi niciodată spunînd vreo vorbă isteată, așa ca asta mică... Dar, uite ce vreau eu... să-l dau la o școală unde să-i mai ascută limba și pe-nița, și să-i mai lumineze mintea. Vreau s-ajungă ca ăia care mi-au luat-o înainte, fiindcă au avut mai multă școală decît mine. Ehe, dacă lumea rămînea așa cum a făcut-o Dumnezeu, m-aș fi descurcat eu și aș fi mers în pas cu cei mai buni, dar lucrurile s-au sucit rău de tot și s-au ascuns în dosul unor vorbe de neînțeles, și am început să mă împotmolesc din ce în ce mai tare. Toate se succesc și se răsucesc — și cu cît umbli mai drept, cu atît te încurci mai rău.

Domnul Tulliver luă o gură de rachiu, o înghiți încet și dădu din cap amărît, convins de adevărul că un om cu mintea sănătoasă n-o prea duce bine în lumea asta smintită.

— Ai dreptate Tulliver, replică domnul Riley. E mai bine să dai o sută, două, în plus pentru educația băiatului, decît să-i lași banii moștenire. Și eu aș fi procedat așa cu fiul meu, dac-aș fi avut unul, deși mi-e martor Dumnezeu că n-am bani gheață de cheltuit ca dumneata, iar în schimb am și o casă plină de fete.

— Da' nu se poate să nu știi dumneata o școală potrivită pentru Tom, răspunse domnul Tulliver care nu se lăsa abătut de la scopul urmărit, nici chiar de compătimirea pentru lipsa de bani gheață a domnului Riley.

Acesta luă o nouă priză de tutun și îl lăsă pe domnul Tulliver să aștepte puțin, părăind că se gîndește înainte de a răspunde:

— Știu eu un loc foarte bun pentru un om care ar avea banii potriviți, cum e cazul dumitale, Tulliver. De fapt, eu n-aș sfătui niciodată un prieten să-și trimeată băiatul la o școală obișnuită, dacă ar putea să-și permită mai mult. Dacă vrea omul să-i dea lui fecior-su o educație și o instrucție aleasă, într-un loc unde dascălul să nu-i fie numai prieten, ci și un om ales... cunosc eu locul și omul potrivit. Nu m-aș apuca să vorbesc de asta cu oricine, fiindcă nu cred că

oricine ar putea reuși, chiar dacă ar încerca ; dar dumi-tale ți-o spun, Tulliver, numai că te rog să rămî-nă între noi.

Privirea fixă și întrebătoare cu care domnul Tulliver urmărise fața de oracol a prietenului său deveni plină de interes.

— Ei, ia s-auzim, spuse el, așezîndu-se mai bine pe scaun, cu aerul mulțumit de sine al omului care e socotit demn de o comunicare importantă.

— E vorba de un om care a învățat la Oxford, începu domnul Riley pe un ton sentențios, strîngînd apoi buzele și uitîndu-se la domnul Tulliver spre a constata ce efect produsese o știre atît de încurajatoare.

— Cum ? Un pastor ? întrebă domnul Tulliver cu oarecare îndoială.

— Da, și chiar cu diplomă. După cît se pare, episcopul are o părere foarte bună despre el. De fapt, însuși episcopul i-a dat vicariatul pe care-l deține acum.

— Nu zău ? se miră domnul Tulliver căruia orice informație în legătură cu aceste fenomene necunoscute i se părea surprinzătoare.

— Da' atunci, ce legătură poate avea el cu Tom ?

— Adevărul e că-i place să dea lecții și vrea să-și continue învățătura, știi că un pastor nu prea are ocazia s-o facă atunci cînd își îndeplinește îndatoririle în parohie. Vrea să ia unul sau doi elevi ca să-și petreacă timpul cu folos ; și să știi că s-ar purta cu ei ca și cum ar fi din familie... asta-i mare lucru, și Stelling o să fie tot timpul cu ochii pe ei.

— Da' oare o să-i dea bietului băiat destulă budincă ? întrebă doamna Tulliver care-și reluase locul ; băiatul se prăpădește după budincă... și tocmai acum cînd e în creștere... mi-e groază să mă gîndesc c-ar putea să-l țină nemîncat.

— Și cam cît cere ? întrebă domnul Tulliver, simțind din instinct că acest admirabil licențiat își va oferi serviciile la un preț ridicat.

— Păi, eu cunosc un preot care cere o sută cincizeci pentru elevi mai mici, și nu se poate asemui cu Stelling, persoana de care vă vorbeam. Știu dintr-o sursă sigură că unul dintre oamenii cei mai de vază de la Oxford a spus odată despre Stelling că, dacă ar voi numai, ar putea obține cele mai mari onoruri. Dar e modest și nu ține la onoruri universitare. E un om liniștit...

— Cu atît mai bine, cu atît mai bine, răspuase domnul Tulliver. Da' o sută cincizeci e prea mult. Nu mă gîndeam să dau atîta.

— Dă-mi voie să-ți spun ceva, Tulliver : o educație aleasă nu te costă niciodată prea mult. Dar Stelling e un om cu pretenții moderate... nu e un hrăpăreț, și nu mă îndoiesc că o să primească băiatul și cu o sută, și să știi de la mine că la prețul ăsta nu prea găsești mulți pastori. Dacă vrei, am să-i scriu și am să-i vorbesc de băiat.

Domnul Tulliver își freca genunchii, cufundat în gînduri și cu ochii pironiți pe covor.

— Da' poate c-o fi burlac, interveni doamna Tulliver și eu n-am o părere prea bună despre menajere. Uite, de pildă, frate-miu care s-a prăpădit, a avut o dată o menajeră care i-a luat jumătate din fulgii de la cea mai bună saltea, i-a făcut pachet și i-a trimis la ea acasă. Cît despre albituri, nici nu se mai știe cîte a furat... Stott o chema. Mi s-ar rupe inima să-l trimit pe Tom într-o casă cu menajeră, și cred că nici dumneata, dom'le Tulliver, nu te gîndești să faci una ca asta.

— Nu te necăji în privința asta, doamnă Tulliver, o asigură domnul Riley. Stelling e căsătorit. Are o nevastă cum ar putea să-și dorească orice bărbat, o femeie micuță și drăguță, cu un suflet cum rar mai găsești ; îi cunosc bine familia. Seamănă foarte mult cu dumneata la față... e blondă și are părul buclat. Se trage dintr-o familie bună din Mudport, care n-ar fi consimțit s-o mărite cu oricine. Dar Stelling nu e oricine. E destul de pretențios față de oamenii cu care are de-a face. Da, cred că n-ar avea nimic împotriva să primească băiatul... după cîte știu eu.

— Nu văd ce-ar putea să aibă împotriva lui, protestă doamna Tulliver, cu oarecare urmă de indignare maternă, un băiat așa drăguț, cu pielea curată de ți-e mai mare dragul să te uiți la el.

— Uite, m-am gîndit la un lucru, spuse domnul Tulliver, întorcînd capul și uitîndu-se la domnul Riley, după ce cercetase îndelung covorul. Nu cumva pastorul ăsta e prea învățat pentru un băiat care vrea să ajungă om de afaceri ? După părerea mea, pastorii ăștia au un fel de învățătură care nu prea servește la cine știe ce ! Eu altceva vreau pentru Tom. Vreau să se priceapă la socoteli și să scrie ca de tipar, să fie isteț, să înțeleagă iute ce vrea să spună lumea, și să știe cum să îmbrace lucrurile în vorbe

alese, încheie domnul Tulliver, dînd din cap. Să ştie să-i spună omului ce crede despre el, fără să aibă de pătit pentru asta.

— Ah, dragul meu Tulliver, ripostă domnul Riley, ai o idee foarte greşită despre pastori : pastorii sînt cei mai buni profesori. Profesorii care nu sînt pastori nu prea sînt oameni de soi...

— Da, așa e și Jacobs ăla de la „Academie“, îl întrerupse domnul Tulliver.

— Sigur că da... ăștia sînt de cele mai multe ori oameni care nu au reușit în alte meserii. Pe cînd un pastor este, prin profesiune și educație, un domn ; și, pe deasupra, are destulă carte ca să-i dea băiatului o instrucțiune serioasă și să-l pregătească temeinic pentru orice carieră. Nu zic că nu există și pastori care stau tot timpul cu nasu-n cărți ; dar poți fi sigur că Stelling nu e dintr-ăștia... și află de la mine că nu umblă de loc cu capu-n nori. Dă-i doar de înțeles ce vrei și o să-i fie de ajuns. Ai pomenit ceva despre socoteli, n-ai decît să-i spui lui Stelling : „Vreau ca fiul meu să fie un bun matematician“, iar restul poți să-l lași în seama lui.

Domnul Riley făcu o mică pauză, în timp ce domnul Tulliver, oarecum liniștit în privința tutelei clericale, repetă în gînd, adresîndu-se unui imaginar domn Stelling : „Vreau ca fii-miu să știe aretmetică“.

— Dragul meu Tulliver, continuă domnul Riley, dacă dai de un om cu o educație serioasă cum e Stelling, să știi că poate preda orice materie. Cînd un meseriaș știe cum să folosească sculele, poate să-ți facă o ușă tot atît de bine ca și o fereastră.

— Da, da, asta așa-i, aprobă domnul Tulliver care acum era aproape convins că pastorii sînt cei mai buni profesori din lume.

— Uite ce-o să fac, spuse domnul Riley, și să știi că n-aș face asta pentru oricine. O să mă duc pe la socrul lui Stelling, sau o să-i scriu vreo două rînduri cînd mă întorc la Mudport, să-l înștiințez că vrei să-ți trimiți băiatul la ginere-său, și cred că Stelling o să-ți scrie ca să-ți comunice condițiile.

— Da' nu e nici o grabă, nu-i așa ? întrebă doamna Tulliver. Cred că n-o să-l lași pe Tom să se ducă la școala cea nouă înainte de sfîrșitul lui iunie, dom'le Tulliver. La gimnaziu a intrat de Buna Vestire, și vezi bine ce proposeală a fost !

— Ei, lasă, Bessy, cine se scoală de dimineață, departe ajunge, spuse domnul Tulliver, făcînd cu ochiul și zîmbindu-i lui Riley cu mîndria omului care are o nevastă frumoasă, dar mult mai slabă la minte decît el. De fapt ai dreptate, nu-i nici o grabă... aici ai nimerit-o, Bessy.

— Dar nici s-amîni treaba prea mult nu e bine, interveni domnul Riley încet. S-ar putea ca Stelling să mai primească și alte propuneri și sînt sigur că nu vrea să ia în gazdă mai mult de doi sau trei băieți, dacă i-o lua și pe ăștia. Eu, în locul dumitale, aș pune lucrurile la punct cu Stelling chiar acum ; nu e nevoie să-ți trimiți băiatul înainte de iunie, dar mie mi-ar plăcea să fiu sigur că nu mi-o ia altu' înainte.

— Da, asta cam așa e, răspunse domnul Tulliver.

— Tată, sări Maggie care se strecurase pe nesimțite lîngă taică-su, și, cu buzele întredeschise, ascultase ținîndu-și păpușa cu capu-n jos și zdrobindu-i nasul de speteaza scaunului, tată, e departe locul unde pleacă Tom ? N-o să ne ducem niciodată la el ?

— Nu știu, fetița tatii, răspunse domnul Tulliver drăgăstos. Întreabă-l pe domnul Riley ; dumnealui știe mai bine.

Maggie se repezi la domnul Riley și, oprindu-se în fața lui, întrebă :

— Vreți să-mi spuneți cît de departe e, domnule Riley ?

— E foarte, foarte departe ! răspunse Riley, care era de părere că, atunci cînd vrei să te faci înțeles de copiii cumînți, trebuie să vorbești întotdeauna în glumă. Va trebui să împrumuți cismele de șapte poște, din poveste.

— Prostii, răspunse Maggie, scuturîndu-și părul cu dispreț și întorcîndu-se cu ochii plini de lacrimi.

Domnul Riley îi devenise nesuferit, era clar că-n ochii lui trecea drept o fată proastă și neînsemnată.

— Taci din gură, Maggie, nu ți-e rușine să pui întrebări și să vorbești într-una ? o muștră maică-sa. Vino-ncoa și stai pe scăunel și ține-ți gura, auzi ? Dar, adăugă doamna Tulliver, care se alarmase la rîndul ei, e oare așa de departe încît să nu-l pot spăla și cîrpi ?

— Vreo cincisprezece mile, nu mai mult, răspunse domnul Riley, o zi vă ajunge să vă duceți și să vă întoarceți cu trăsura. Sau... Stelling e un om drăguț și primitor... o să fie încîntat să vă găzduiască peste noapte.

— Da' pentru rufe mă tem că-i prea departe, stăruî doamna Tulliver amărîtă.

Apariția bucatelor fu binevenită, căci amîna această discuție, scutindu-l pe domnul Riley să-și mai bată capul să găsească o soluție sau un compromis — lucru pe care altfel l-ar fi făcut cu dragă inimă, căci, după cum vedeți, domnul Riley era un om foarte săritor. Și, de fapt, cînd își dăduse osteneala să-l recomande pe domnul Stelling prietenului său Tulliver, nu urmărise să se aleagă cu vreun profit personal, sigur, palpabil, cu toate că anumite subtile indicații care ar pleda pentru contrariu, ar fi putut induce în eroare pe un observator perspicace. Căci nimic nu poate induce mai mult în eroare decît perspicacitatea, dacă se întîmplă să pornească pe o cale greșită ; iar acea perspicacitate care te îndeamnă să crezi că oamenii acționează și vorbesc din motive bine determinate, cu un scop pe care și l-au propus în mod conștient, se irosește cu siguranță într-un joc imaginar. Urzelile veroase și înșelătoriile premeditate, îndreptate către un scop egoist, se întîlnesc doar la teatru ; acestea presupun un proces de gîndire prea intens pentru ca mulți dintre semenii noștri să se poată face vinovați de ele. E destul de ușor să distrugi viața oamenilor din jur, fără să fie nevoie să-ți mai bați și capul pentru asta : o poți face acceptînd sau omițînd ceva din indolență, o poți face prin mici înșelătorii cotidiene care n-au un motiv precis, prin mărunte fraude compensate de mărunte luxuri, prin lingușeli și insinuări improvizate, pline de stîngăcie. Cei mai mulți dintre noi trăim de la mîină pîn-la gură, avînd un mic univers de dorințe imediate, și nu facem mult mai mult decît să înhățăm fărîma care să potolească foamea alor noștri, gîndindu-ne foarte rar la grînele de sămînță sau la recolta anului ce vine.

Domnul Riley, fiind un om de afaceri, nu se poate spune că era indiferent la propriul său interes ; cu toate astea, chiar și el se lăsa mai degrabă influențat de micile lui impulsuri imediate decît de planurile de viitor. Nu exista nici o înțelegere între el și venerabilul Walter Stelling ; dimpotrivă, știa foarte puține despre acest pastor, cu toată diploma și calitățile lui... poate că nici nu știa atîta cît să justifice căldura cu care-l recomandase prietenului său Tulliver. Dar era convins că domnul Stelling era un desăvîrșit cunoscător al clasicilor, căci așa auzise de la Gadsby, iar Gadsby avea un văr primar pedagog la Oxford, și acest lucru îi îndreptătea convingerea chiar mai mult decît ar fi făcut-o propriile lui observații, fiindcă, deși domnul Riley căpătase

o spoială de cultură clasică la școala din Mudport și înțelegea, de bine de rău, latina, noțiunile lui în această materie nu erau dintre cele mai exacte. Sigur că-i mai rămăsese ceva din contactul pe care-l avusese în tinerețe cu *De Senectute*¹ și Cartea a patra a *Eneidei*, dar cunoștințele lui nu mai puteau fi considerate în nici un caz drept clasice, ele reflectându-se doar în stilul înflorit și pompos pe care îl folosea în calitatea lui de agent de licitație. În afară de asta, Stelling își făcuse studiile la Oxford și cei care au studiat la Oxford sînt... nu, nu, de fapt cei de la Cambridge sînt întotdeauna buni matematicieni. De altfel, un om cu studii universitare poate să predea orice materie; și mai cu seamă un om ca Stelling care, cu prilejul unui eveniment politic, rostise un discurs la un dineu din Mudport și se prezentase atît de bine, încît toată lumea fusese de părere că ginerele lui Timpson are o minte ageră. Și era de așteptat ca un om din Mudport, din parohia Sfintei Ursula, să nu piardă prilejul de a-i face un serviciu unui ginere de-al lui Timpson, căci Timpson era unul dintre oamenii cei mai influenți din parohie și constituia una dintre cele mai prețioase relații, pentru că făcea o mulțime de afaceri pe care știa cui să le încredințeze. Domnului Riley îi plăceau asemenea oameni, chiar fără să se gîndească la banii care, datorită judecății lor sănătoase, puteau fi mutați din buzunarele unora cu mai puține merite în buzunarele lor personale; și i-ar fi făcut plăcere, întorcîndu-se acasă, să-i poată spune lui Timpson: „Am făcut rost de un elev bun pentru ginerele dumitale“. Timpson avea o mulțime de fete. Domnul Riley îl înțelegea. Și, în afară de asta, de aproape cincisprezece ani se obișnuise ca, în fiecare duminică, să vadă chipul încadrat de bucle blonde al Luizei Timpson apărînd deasupra stranei. Era deci firesc ca bărbatul ei să fie un pedagog demn de laudă. De altfel, domnul Riley nu cunoștea un alt profesor pe care să fi avut vreun motiv să-l recomande mai degrabă decît pe Stelling; atunci de ce să nu-l fi recomandat? Prietenul lui, Tulliver, îi ceruse o părere; în relațiile de prietenie se crează un fel de răceală dacă spui că nu poți să-ți dai nici o părere atunci cînd ți se cere. Și dacă te-apuci să-ți dai părerea, e o prostie să n-o faci cu aerul convins al unui mare cunoscător. În momentul în care o exprimi, devine propria ta părere, și, după cum e și firesc, începi să ții la ea. Astfel, domnul Riley, necunoscînd nimic rău despre

¹ *Despre bătrînețe*, tratat filozofic al lui Cicero (106—43 î.e.n.).

Stelling și, în plus, dorindu-i binele, dacă se poate spune că nutrea vreo dorință în legătură cu el, de îndată ce-l prezentă, începu să se și gândească admirativ la omul recomandat de o autoritate atât de înaltă și, curînd, ar fi devenit atât de interesat în acest subiect, încît dacă domnul Tulliver ar fi refuzat pînă la urmă să-l trimită pe Tom la Stelling, domnul Riley și-ar fi socotit prietenul un om de modă veche, ba mai mult, un tîmpit și jumătate.

Dacă îl considerați foarte vinovat pe domnul Riley că a făcut o recomandatie pe motive atât de neîntemeiate, trebuie să vă spun că sînteți aspri. De ce să pretindem unui agent de licitație și prețuitor de acum treizeci de ani, care nu-și mai amintea mare lucru din latina învățată în școală, să se poarte cu acea corectitudine excesivă pe care n-o observi întotdeauna nici chiar la domnii intelectuali și nici măcar în stadiul nostru actual de moralitate avansată ?

De altfel, un om cu suflet de aur nu prea e în stare să dea înapoi de la o faptă bună, iar omul nu poate fi desăvîrșit. Chiar și natura găzduiește uneori paraziți supărători pe spinarea unui animal căruia, de altfel, nu-i dorește nici un rău. Ei și ce ? Admirăm grija naturii pentru parazit. Dacă domnul Riley ar fi evitat să dea o recomandatie care nu era bazată pe dovezi certe, nu l-ar mai fi ajutat pe domnul Stelling să facă rost de un elev care plătește și astfel nu i-ar mai fi făcut un bine venerabilului pastor. Și, nu uitați, că toate ideile vagi și toate micile satisfacții : — aceea de a se pune bine cu Timpson, de a da un sfat atunci cînd i se cere, de a-l impresiona pe prietenul său Tulliver și de a-i trezi și mai mult respect, de a spune ceva și de a o spune cu convingere, precum și alte mici amănunte care, împreună cu căldura căminului și rachiul îndoit cu apă, înlocuiau în acea împrejurare conștiința domnului Riley. — s-ar fi spulberat.

Capitolul IV

ÎN CARE TOM ESTE AȘTEPTAT SĂ SE ÎNTOARCĂ ACASĂ

Maggie încercă o mare dezamăgire cînd nu i se dădu voie să plece cu taică-su în cabrioletă să-l aducă pe Tom de la „Academie“ ; dar doamna Tulliver spusese că afară e prea

umed pentru ca un copil să plece de acasă cu boneta de sărbătoare. Maggie era însă cu totul de altă părere și, ca o urmare a acestei neînțelegeri, în timp ce maică-sa îi peria părul atît de rebel, Maggie se smuci deodată de sub mîinile ei și-și băgă capul într-un lighean cu apă care se afla alături, hotărîtă parcă să se răzbune împiedicînd-o pe maică-sa s-o mai pieptene cu bucle în ziua aceea.

— Maggie, Maggie ! exclamă doamna Tulliver, cu periile în poală, dîrză dar neputincioasă, ce-o să se aleagă de tine că tare mai ești rea ? Am să te spun mătușii Glegg și mătușii Pullet cînd or să vină la noi săptămîna viitoare, și n-or să te mai iubească. Vai, Doamne, Doamne ! Ia te uită la șorțulețul tău curat : e ud de sus pînă jos. O să creadă lumea că m-a pedepsit Dumnezeu cînd mi-a dat asemenea copil... o să creadă că am vreun păcat pe suflet.

Morala continua, dar Maggie nu mai auzea nimic ; pornise către podul casei, de sub acoperișul vechi și înalt ; și, în timp ce fugea, își scutura apa din pletele negre, ca un terier scăpat de la scaldă. În zilele ploioase, cînd vremea nu era prea rece, podul constituia refugiul ei preferat ; acolo își descărca nervii, acolo stătea de vorbă cu podeaua, cu rafturile roase de carii și cu grinzile întunecate, acoperite de broderii din pînză de păianjen. Avea acolo și un fetiș pe care-l pedepsea pentru toate necazurile ei : trunchiul unei păpuși mari de lemn, care pe vremuri o privise cu niște ochi foarte rotunzi deasupra unor obraji foarte roșii, dar care acum era cu totul desfigurată din pricina unei lungi cariere de ispășiri pentru păcatele altora. Trei cuie înfipse în capul păpușii comemorau tot atîtea crize în cei nouă ani de vîrstă zbuciumată ai fetei, această orgie răzbunătoare fiindu-i sugerată de poza lui Jael distrugîndu-l pe Sisara¹, din Biblia cea veche. Ultimul cui fusese înfipt cu mai multă patimă decît celelalte, pentru că de data aceea fetișul o întruchipase pe mătușa Glegg. Dar puțin mai tîrziu, Maggie se gîndi că dacă înfige atîtea cuie, n-o să-i mai fie ușor să-și închipuie că păpușa suferă cînd o izbește cu capul de pereți și nici n-o s-o mai poată mîngîia sau să-i pună cataplasme după ce-și potolea furia ; căci pînă și mătușa Glegg ar merita să fie compătimită după ce ar fi atît de chinuită și umilită,

¹ Personaje biblice ; legenda arată că Jael l-a ascuns în cortul ei pe Sisara, regele Canaanului, și că, de îndată ce acesta a adormit, i-a înfipt un cui în cap și l-a predat dușmanilor.

Încît să-i ceară nepoată-si iertare. De atunci nu mai înfipsese nici măcar un ac în capul păpușii : își potolea nervii frecîndu-i și izbindu-i capul de cărămida tare a hornurilor mari care sprijineau podul și care semănau cu doi stîlpi pătrați. Așa făcu și în dimineața asta cînd ajunse în pod, suspinînd atît de amarnic, încît nu mai vedea nimic în jur. Nici măcar nu-și mai amintea ce anume o necăjise. În cele din urmă însă, suspinele se liniștiră iar furia cu care izbea capul păpușii se mai potoli, iar cînd o rază de soare se ivi dintr-o dată strecurîndu-se prin plasa de sîrmă de pe rafturile mîncate de carii, Maggie aruncă fetișul cît colo și sări la fereastră. Într-adevăr, soarele apăruse iar de după nori ; huruitul morii i se părea din nou vesel ; ușile hambarului erau larg deschise ; iar Yap, terierul, cîinele acela caraghios cu pete albe și cafenii și cu o ureche dată pe spate, țopăia de colo-colo, adulmecînd de parc-ar fi fost în căutarea unui tovarăș de joacă. La așa ceva nu se putea rezista. Maggie își scutură părul pe spate și se repezi pe scări, apucînd în goană boneta, dar fără să o îmbrace ; aruncă apoi o privire furișă în jur și o zbughi pe coridor de frică să nu dea peste maică-sa ; după cîteva clipe era în curte, învîrtindu-se ca un spiriduș și cîntînd în gura mare : „Yap, Yap, Tom se-ntoarce acasă !“ iar Yap țopăia și lătra în jurul ei, de parc-ar fi vrut să spună că, dacă e nevoie de zgomot, apoi el era cîinele nimerit pentru o asemenea treabă.

— Ia vezi, domnișoară, c-ai să amețești și-ai să cazi în noroi, spuse Luke, meșterul morar, un om de patruzeci de ani, înalt, lat în umeri, cu ochii și părul negru, dar cu o față albă ca de făină, ceea ce-i mai îmblînzea înfățișarea.

Maggie se opri și, clătinîndu-se puțin, îi răspunse :

— Nu, Luke, nu amețesc. Îmi dai voie să vin cu dumneata la moară ?

Lui Maggie îi plăcea să zăbovească în moara spațioasă de unde, adeseori, se întorcea cu părul negru pudrat de o pulbere albă care făcea ochii ei întunecați să pară și mai strălucitori. Huruitul stăruitor, mișcarea neîncetată a pietrelor de moară — care-i dădeau un fior plăcut de spaimă nelămurită, ca în prezența unei forțe misterioase — grînele măcinate care curgeau și curgeau fără încetare, pulberea albă, delicată, ce îndulcea toate contururile și din pricina căreia pînă și pînzele de păianjen păreau o horbotă ca-n basme, aroma dulce și curată a grînelor, toate îi dădeau lui Maggie impresia că moara e o lume deosebită de cea dinafară, de

viața ei de fiecare zi. Păianjenii, îndeosebi, erau pentru ea un prilej de neîncetate speculații. Se întreba dacă au cumva rude în afara morii, căci dacă ar fi avut, existau desigur neajunsuri în relațiile lor de familie: un păianjen gras, pudrat, obișnuit să mănânce muște bine acoperite cu făină, trebuie să se simtă prost la masa unui văr unde musca e servită „natur“, iar fiecare doamnă păianjen trebuie să fie pe drept cuvânt scandalizată de înfățișarea celeilalte. Dar partea din moară care-i plăcea cel mai mult lui Maggie era ultimul etaj, podul de cereale unde se aflau maldăre mari de boabe pe care putea să se așeze și de pe care putea să alunece neîncetat. Tare-i mai plăcea să se joace așa, stînd de vorbă cu Luke, în tovărășia căruia devenea foarte guralivă, dorind a-l face să aibă despre istețimea ei aceeași bună impresie pe care o avea și taică-su. Poate că de data asta simți din nou nevoia să-l impresioneze, căci, în timp ce tot aluneca pe movila de grîne pe lîngă care trebăluia el, Maggie i se adresă strigînd ceva mai tare, ca să nu fie acoperită de zgomotul morii:

— Nu-i așa, Luke, că tu nu citești nici o carte, în afară de Biblie?

— Nu, domnișoară, și nici Biblia n-o prea citesc! răspunse Luke foarte sincer. Nu prea mă omor io cu cititul.

— Da' dacă ți-aș împrumuta o carte de-a mea? Ce zici, Luke? E drept că n-am cine știe ce cărți frumoase pe care să le citești, dar pot să-ți dau *Călătoria lui Pug prin Europa*, din care afli tot ce vrei despre tot felul de oameni de prin toată lumea și, dacă nu înțelegi ce citești, te-ajută pozele... arată chipul și obiceiurile oamenilor și îndeletnicirile lor. Uite, de pildă, olandezii... sînt foarte grași și fumează, știi... și unu' stă pe un butoi.

— Lasă, domnișoară, că io nu dau doi bani pe olandezi. Nu-i nici o pagubă dacă nu știi nimic despre ei.

— Da, dar sînt semenii noștri, Luke... de ce să nu știm ce fac semenii noștri?

— Io, domnișoară, zic că nu sînt chiar semenii noștri; io atîta știu că stăpînu-meu ăl bătrîn, care știa multe, mereu zicea cică: „Dacă-mi semăn grîul și nu-mi încolțește înseamnă că mi-s olandez“. Așa z'cea; asta însemna că olandezu-i prost, sau oricum, da' deștept nu-i. Nu-mi bat io capu' cu olandezii. Că ș-așa îs destui proști... și destui șarlatani pe lume fără să-i mai caut și prin cărți.

— Bine, răspunse Maggie cam descumpănită de faptul neașteptat că Luke avea păreri atît de categorice despre olandezi ; poate că ți-ar place *Natura însuflețită* ; acolo nu-i vorba de olandezi, e vorba de elefanți, de canguri, de pisici sălbaticе, de peștele-soare și de o pasăre care stă pe coadă... am uitat cum îi zice. Există țări în care mișună vietăți d-astea, în loc de cai și vaci. Înțelegi ? Nu ți-ar place să citești despre ele, Luke ?

— Nu, domnișoară, io trebe să știu socoteala făinii și a grînelor... nu pot să-mi umplu mintea cu atîtea lucruri. Mi-ajunge treaba pe care o fac. Uite de ce-ajung oamenii la spînzurătoare... fiindcă știu prea multe... numa' cum să-și cîștige pîinea nu știu. Io unul zic că-n cărți îs mai multe minciuni decît lucruri adevărate ; sau, oricum, în foile alea tipărite pe care le strigă pe stradă sînt numa' minciuni.

— Vai, Luke, tu ești ca frate-miu Tom, replică Maggie încercînd să fie amabilă. Lui Tom nu-i place să citească. Și îl iubesc atît de mult, Luke... îl iubesc mai mult decît orice pe lume. Cînd s-o face mare, am să am grijă de casa lui și o să trăim mereu împreună. Și am să-i spun tot soiul de lucruri pe care nu le știe. Da' eu cred că Tom e deștept, cu toate că nu-i plac cărțile ; nici nu știi ce biciuști și cuști de iepuri se pricepe să facă !

— Da, spuse Luke, da' să vezi ce-o să se înfurie cînd o vedea c-au murit toți iepurii.

— Au murit ? strigă Maggie, sărind de pe grămada de grîne transformată în tobogan. Cum, Luke ? A murit și ăla cu urechile blegi, și iepuroaica tărcată pe care și-a dat Tom toți banii ?

— Toți îs morți ca niște cîrțițe, răspunse Luke folosind o comparație inspirată de mortăciunile ușor de recunoscut țintuite de peretele hambarului.

— Vai, Luke, suspină Maggie cu un ton de jale, în timp ce lacrimi mari i se rostogoleau pe obraji ; Tom mi-a spus să am grijă de ei și eu am uitat. Acu' ce mă fac ?

— Știți, domnișoară, erau închiși acolo, departe, în magazia cu scule și n-avea nimeni grijă de ei. Io cred că domnișoru Tom i-a spus lui Harry să le dea de mîncare, da' ce, te poți bizui pe Harry ?... Așa om scîrbos nici c-am mai pomenit ! Nu se gîndește decît la burta lui... dar-ar boala-n el !

— Vai, Luke, Tom mi-a spus să nu cumva să uit de iepuri, să mă duc să-i văd în fiecare zi ; da' cum să nu-i uit dacă nu mi-au venit în minte ? Vai ce supărat o să fie !

Sigur c-o să fie supărat și amărît din cauza iepurilor... și eu sînt amărîtă. Vai, Luke, ce mă fac ?

— Nu te mai frămînta, domnișoară, o potoli Luke. Iepurii ăștia cu urechi blegi sînt tare plăpînzi, poate că mureau oricum, chiar dac-aveau de mîncare. Nu le priește să stea închiși. Nu-i place Domnului. El i-a făcut pe iepuri cu urechile pe spate și numai cînd nu le place cîte ceva își blegesc urechile ca bulldogii. Dom' Tom ar trebui să știe să nu mai cumpere animale d-astea. Domnișoară, lasă nu te mai frămînta. Nu vrei să vii cu mine s-o vezi pe nevastă-mea ? Că tocmai mă duc spre casă.

Invitația lui Luke era pentru Maggie un mijloc plăcut de a-și uita necazul. Lacrimile începură încet, încet să i se usuce pe obraji în timp ce pășea mărunț alături de Luke, în drum spre căsuța lui primitoare din celălalt capăt al cîmpiei — o căsuță cu meri și peri în ogradă și cu o cocină de porci lipită de perete, care-i dădea o înfățișare de gospodărie înfloritoare.

Doamna Moggs, nevasta lui Luke, era fără îndoială o cunoștință plăcută. Era întotdeauna bucuroasă de oaspeți, servindu-i cu pîine și sirop, și avea în casă tot soiul de opere de artă. Maggie se cocoță pe un scaun să se uite la niște poze frumoase care-l arătau pe „Fiul Risipitor“ în costumul lui Sir Charles Grandison¹, cu singura deosebire că, după cum te puteai aștepta de la un om al cărui caracter lăsa de dorit, nu avea, asemenea acelui erou desăvîrșit, bunul-gust și voința necesară pentru a se lipsi de perucă ; și, tot uitîndu-se la poze, Maggie uită de faptul că în dimineața aceea avea un motiv să fie tristă. Dar senzația nelămurită de apăsare pe care i-o lăsase moartea iepurilor o făcu să se înduioșeze și mai tare de soarta acelui tînăr slab de înger ; o înduioșă mai cu seamă poza care-l arăta lipsit de vlagă, rezemat de un pom, cu peruca sucită într-o parte, înconjurat de niște porci arătînd a fi de rasă străină și pîrînd să-l insulte parcă prin aerul vesel cu care se ospătau din niște coji.

— Ce bine că taică-su l-a primit înapoi acasă... Ție nu-ți pare bine, Luke ? întrebă Maggie. Să știi că s-a căit foarte tare și a promis că nu mai face.

— Lasă domnișoară, răspunse Luke, că tot n-o să facă nici o scofală, oricît s-ar strădui taică-su pentru el.

Ideea asta o întrista pe Maggie, care ar fi dorit din toată inima ca povestea tînărului să nu se fi oprit aici.

¹ Erou al romanului cu același nume aparținînd scriitorului englez *Samuel Richardson* (1689—1761).

Capitolul V
ÎN CARE TOM SE ÎNTOARCE ACASĂ

Tom trebuia să sosească în primele ore ale după-amiezii și, în afară de Maggie, se mai afla cineva care aștepta cu inima tremurândă s-audă huruitul roților cabrioletei, căci, dacă se poate spune despre doamna Tulliver că era în stare de un sentiment puternic, acel sentiment era dragostea pentru fiul ei. În sfârșit, se auzi și huruitul — acea rostogolire iute și ușoară a roților cabrioletei — și, în ciuda vântului care răsfira norii și nu părea să aibă nici un pic de respect pentru buclele ei și pentru panglicile bonetei, doamna Tulliver ieși în curte și, uitînd de toate necazurile din dimineața aceea, o mîngîie pe Maggie pe părul care arăta ca o jignire la adresa mamei-si.

— Uite-l c-a venit ! Băiatu' mamei scump ! Doamne Dumnezeule ! N-are guler la gît ! Să știi că l-a pierdut pe drum și și-a prăpădit tot costumu'.

Doamna Tulliver stătea cu brațele întinse ; Maggie sărea cînd pe un picior, cînd pe celălalt, în timp ce Tom cobora din cabrioletă și, reținut ca orice bărbat față de emoțiile prea delicate, spuse doar :

— Hei, Yap ! Unde ești ?

Cu toate astea, se lăsă sărutat fără să dea semne de plictiseală, deși Maggie i se agățase de gît de parc-ar fi vrut să-l sugrume, dar ochii lui albaștri-cenușii rătăceau spre țăruri, spre miei și spre rîu, unde-și făgăduia să pescuiască încă de a doua zi de dimineață. Tom făcea parte din categoria de băieți pe care-i întâlnești în Anglia la tot pasul și care la doisprezece sau treisprezece ani seamănă unii cu alții ca niște gînsaci. Avea păr castaniu-deschis, obraji albi ca laptele și îmbujorați ca trandafirii, buze groase, nas și sprîncene fără personalitate, într-un cuvînt, o fizionomie în care nu se puteau distinge decît trăsăturile specifice adolescenței ; înfățișarea lui se deosebea total de cea a lui Maggie, pe care natura părea că o zămislise și o colorase cu intenții foarte precise. Dar aceeași natură ascunde uneori, sub aparența sincerității, o mare viclenie, și oamenii simpli își închipuie zadarnic că-i pot ghici intențiile, în timp ce ea se pregătește pe ascuns să le răstoarne prezicerile făcute cu atîta certitudine. Sub înfățișarea unor băieți obișnuiți pe care natura pare că-i produce în serie, ea ascunde firi cît se poate de rigide, scopuri imuabile și însușirile cele mai puțin schimbătoare ; în timp ce fata cu ochii

Întunecați și cu firea deschisă și rebelă ar putea totuși să devină o ființă pasivă în comparație cu această mică mostră alb-roză de masculinitate cu trăsături nedefinite.

— Maggie, șopti Tom cu un ton misterios, trăgînd-o într-un colț de îndată ce maică-sa ieși să se uite prin bagajele lui, iar căldura din salon alungă frigul care-i pătrunsese în oase în timpul călătoriei lungi cu trăsura, nici nu știi ce am în buzunare !

Și spunînd asta, Tom dădu din cap, încercînd să-i trezească curiozitatea.

— Nu știu ! răspunse Maggie. Dar ce umflate sînt ! Ce ai în ele ? Bile sau alune ?

Maggie se posomorî, amintindu-și că Tom avea obiceiul să spună că n-are nici un rost să joace bile cu ea care era atît de ageamie !

— Bile ? Nu ! Am făcut schimb de bile cu băieții mai mici și alunele dacă nu-s verzi nu-s bune de nimic, prostuțo ! Da' ia uită-te, și Tom dădu să scoată ceva din buzunarul din dreapta.

— Ce-ai acolo ? întrebă Maggie cu vocea sugrumată. Nu văd nimic decît ceva galben.

— Ei... e... ceva nou... ia ghicește, Maggie.

— Nu pot să ghicesc, răspunse Maggie simțind că-și pierde răbdarea.

— Dacă ești afurisită nu-ți mai spun nimic, declară Tom vîrîndu-și din nou mîna în buzunar și privind-o pe Maggie cu un aer categoric.

— Nu, Tom, se rugă Maggie, apucîndu-l de brațul pe care băiatul se încăpățîna să-l țină în buzunar. Nu sînt supărată, numa' că nu pot să sufăr să ghicesc ! Hai, nu fi rău !

Încet, încet, Tom lăsă brațul moale și spuse :

— Ei, uite, na ! E o undiță nouă — două undițe noi — una din ele e pentru tine, pentru tine și numai pentru tine. Am refuzat să iau caramele și turtă dulce pe din două cu băieții, ca să pot strînge bani ; și Gibson, și Spouncer s-au bătut cu mine, fiindcă n-am vrut. Uite și cîrlige. Na !... Ce zici, mergem mîine să pescuim în vale, lîngă Round Pool ? Poți să prinzi și tu pești, și să pui tu singură momeala... nu-i așa c-o să fie grozav ?

În loc de răspuns, Maggie se aruncă de gîtul lui Tom și îl strînse în brațe lipindu-și obrazul de obrazul lui, fără să scoată o vorbă, în timp ce el desfășura încet undița. După cîteva clipe, Tom adăugă :

— Nu-i așa că sînt un frate bun ? Ți-am cumpărat o undiță care să fie numai și numai a ta. Știi, dacă nu voiam, n-o cumpăram.

— Da, ești bun, foarte bun... Tare te mai iubesc, Tom !

Tom băgase sfoara undiței la loc în buzunar și, după ce cercetă cîrligele, unul cîte unul, spuse :

— Și băieții s-au bătut cu mine, fiindcă n-am vrut cu nici un chip să cumpăr caramele pe din două.

— Vai de mine ! Ce bine ar fi dacă la școala ta nu s-ar bate nimeni. Nu te-a durut ?

— Pe mine ? Să mă doară ? Aș ! răspunse Tom și, punînd cîrligele la loc, scoase un briceag mare, îi desfăcu încet lama cea lungă și o privi dus pe gînduri, încercîndu-i tăișul. Apoi adăugă : I-am dat una lui Spouncer de i-am învinețit ochiu'... așa-i trebuie, dac-a vrut să mă bată cu cureaua ! Ce credea el că dacă mă bate cu cureaua, o să mă convingă !

— Ce curajos ești tu, Tom ! Parc-ai fi Samson. Nu-i așa că, dacă s-ar repezi un leu furios la mine, te-ai lupta cu el ?

— Cum o să se repeadă un leu la tine, proasto ? Nu există lei decît în comedii !

— Nu, dar dac-am trăi într-o țară unde sînt lei... adică în Africa, unde e foarte cald... și unde leii mănîncă oameni... pot să-ți arăt cartea unde am citit despre asemenea întîmplări ?

— Ei, atunci aș lua o pușcă și l-aș împușca !

— Da' dacă n-ai avea pușcă... știi, poți să pleci de-acasă nepregătit... așa cum ne ducem noi la pescuit ; și s-ar repezi un leu mare și furios la noi și n-am avea cum să fugim de el, ce-ai face, Tom ?

Tom nu-i răspunse nimic, dar, în cele din urmă, se întoarse să plece, aruncîndu-i plin de dispreț :

— N-aș face nimic, că nu există lei pe aici, așa că ce rost mai are să ne batem gura degeaba.

— Da, dar mie-mi place să-mi închipui ce-ar fi dac-ar fi, răspunse Maggie, luîndu-se după el. Încearcă numai să-ți închipui ce-ai face, Tom.

— Ah, nu mă mai bate la cap, Maggie ! Tare mai ești proastă... Mă duc să-mi văd iepurii.

Maggie își simți inima zvîcnindu-i de frică. Nu îndrăznea să-i dezvăluie tristul adevăr dintr-o dată ; o porni după Tom în tăcere, dar tremurînd, frămîntîndu-se cum să-i spună în așa fel, încît să-i potolească dintr-o dată și durerea, și furia ;

căci Maggie se temea de furia lui Tom mai mult decît de orice... furia lui se deosebea foarte mult de a ei.

— Tom, zise ea sfioasă cînd ajunseră în curte, cît te-au costat iepurii ?

— Cinci şilingi şi şase pence, răspunse Tom fără şovăială.

— Cred că în puşculiţa mea de fier din camera de sus am mult mai mult decît atît. O să-i spun mamei să ți-i dea ție.

— De ce ? întrebă Tom. N-am nevoie de banii tăi, prostuţo. Eu am mai mulţi bani decît tine, fiindcă sînt băiat. Eu primesc întotdeauna de Crăciun zece şilingi sau chiar douăzeci, fiindcă o să fiu bărbat, pe cînd tu capeţi numai monede de cîte cinci şilingi, fiindcă eşti fată.

— Da Tom, dar... dacă mama mă lasă să-ţi dau cinci şilingi şi şase pence din puşculiţa mea, să fie ai tăi şi să-i cheltuieşti... şi să mai cumperi nişte iepuri... Ce zici ?

— Să mai cumpăr iepuri ? N-am nevoie să mai cumpăr.

— Ba da, Tom, că ăştia au murit. Toţi !

Tom se opri brusc din mers şi se întoarse către Maggie.

— Asta-nseamnă că şi tu, şi Harry aţi uitat să le daţi de mîncare ! Sîngele îi năvăli în obraji, apoi, o clipă mai tîrziu, se făcu alb la faţă. O să-l fac praf pe Harry... o să pun să-l dea afară. Iar pe tine, nu mai pot să te sufăr. Nu te mai iau mîine la pescuit. Ți-am spus să ai grijă de ei, şi să te duci să-i vezi în fiecare zi.

Tom o porni mai departe.

— Da, dar am uitat... ce să fac dacă uit, Tom ! Vai, dac-ai ştii ce rău îmi pare ! se tîngui Maggie, în timp ce lacrimile îi curgeau şiroaie pe obraji.

— Eşti o fată rea, spuse Tom cu asprime şi-mi pare rău că ți-am cumpărat undiţă. Nu mai pot să te sufăr.

— Ah, Tom, de ce nu ți-e milă de mine ? suspină Maggie. Dacă tu ai uita ceva, eu te-aş ierta... nici nu mi-ar păsa ce-ai făcut... te-aş ierta şi te-aş iubi.

— Eşti o proastă... şi apoi eu nu uit niciodată nimic... niciodată.

— Vai, Tom, te rog să mă ierţi. Dacă nu mă ierţi, mor, răspunse Maggie, zguduită de suspine, agăţîndu-se de braţul lui Tom şi lipindu-şi de umărul lui obrazul scaldat în lacrimi.

Tom se smuci de lîngă ea şi apoi, oprindu-se din nou, spuse pe un ton categoric :

— Ascultă, Maggie. Nu sînt eu un frate bun ?

— Ba d.. d. daaa, suspină Maggie, cu bărbia scuturată de sughituri.

— Nu m-am gândit eu tot trimestrul ăsta să-ți cumpăr o undiță și n-am pus eu bani deoparte pentru ea, n-am spus eu băieților că nu vreau să cumpăr caramela împreună cu ei și nu s-a bătut Spouncer cu mine pentru că n-am vrut ?

— Ba dddaaa... și eu... te iu-iu-beesc așa de mult, Tom.

— Da, dar tu ești rea. Vacanța trecută mi-ai lins culorile de pe cutia cu acuarele, și vacanța cealaltă ai lăsat undița pe marginea bărcii și a căzut în apă cu toate că te pusesem s-o păzești, și pe urmă ai intrat cu capul prin zmeul meu și mi l-ai rupt... și toate așa, pe degeaba.

— Da' n-am vrut, spuse Maggie. Nu e vina mea.

— Ba e, răspunse Tom, trebuie să te gîndești la ce faci. Ești o rea și n-am să te iau mîine la pescuit.

După această concluzie îngrozitoare, Tom o lăsă pe Maggie și alergă către moară, să-l salute pe Luke și să se plîngă de Harry.

Maggie rămase cîteva clipe nemișcată, zguduită de suspine, apoi făcu stînga-mprejur, dădu buzna în casă și pe urmă direct în pod, unde se așeză pe dușumea, cu capul sprijinit de raftul mîncat de carii, copleșită de o suferință zdrobitoare. Tom se întorsese acasă, și ea care se gîndise mereu cît de fericită o să fie... iar acum, uite ce rău se purta ! Dacă Tom n-o iubea, ce rost mai aveau toate astea... Ah ! Ce rău se purta cu ea ! „N-am vrut eu să-i dau banii și nu i-am spus ce rău îmi pare ?” Maggie știa că se poartă urît cu maică-sa, dar cu Tom nu se purtase niciodată urît... adică nu se purtase urît, dinadins.

— Vai ce rău e cu mine ! suspină Maggie cu glas tare, găsind o plăcere răutăcioasă în rezonanța cavernoasă a podului lung și gol.

Era prea nenorocită ca să-și mai bată fetișul sau să-l pocnească de perete ; era prea nenorocită ca să fie furioasă.

Ah, amare suferințe ale copilăriei ! cînd durerea e un sentiment nou și ciudat, cînd speranța nu a căpătat încă aripi să zboare peste zile și săptămîni, și cînd timpul care desparte o vară de alta pare fără de sfîrșit !

După un timp, Maggie începu a se gîndi că trebuie să fi trecut cîteva ceasuri de cînd stătea în pod, că trebuie să fie ora ceaiului și probabil toți își sorbeau ceaiul liniștiți și fără să se sinchisească de ea. Foarte bine ! O să stea în pod și o să moară de foame... o să se ascundă în spatele albiei și o să rămîină acolo toată noaptea ; și atunci toți or să se sperie,

și lui Tom o să-i pară rău. Așa gîndea Maggie, plină de mîndrie, în timp ce se strecura în spatele albiei ; dar după cîteva clipe începu iar să plîngă, spunîndu-și că jos nici nu le pasă că ea se află acolo. Ce-ar fi dac-ar coborî și s-ar duce din nou la Tom ? Ar ierta-o oare ? Poate c-ar fi și taică-su acolo și i-ar lua apărarea. Da, dar ea ar fi vrut s-o ierte Tom, așa, din dragoste și nu pentru că l-ar sili taică-su. Nu, nu se va duce jos, dacă nu vine Tom s-o ia. Această hotărîre neclintită dură exact cinci minute pe care le petrecu în spatele albiei, în întuneric ; nevoia de a fi iubită, care la biata Maggie era foarte puternică, începu să se lupte cu mîndria și curînd o învinse. Ieși din spatele albiei în lumina de amurg care inunda podul lung și, în aceeași clipă, auzi un pas grăbit pe scări.

Tom stătuse de vorbă cu Luke, hoinărise prin curte, își băgase nasul peste tot, cojise niște nuiele fără nici un țel precis — poate numai pentru că la școală nu putea să cojească nuiele — și se distrase atît de bine, încît nici nu se gîndise la Maggie și la urmările pe care furia lui putea să le aibă asupra fetei. Voise s-o pedepsească și, acest lucru o dată rezolvat, își văzuse de alte treburi ca orice om practic. Cînd îl chemară însă la ceai, taică-su întrebă :

— Dar aia mică unde-i ?

Doamna Tulliver îi luă vorba din gură :

— Da' unde ți-e surioara ?

Amîndoi credeau că Maggie și Tom își petrecuseră după-amiaza împreună.

— Nu știu, răspunse Tom.

Nu voia s-o „pîrască“ pe Maggie cu toate că era supărat pe ea, căci Tom era un băiat de onoare.

— Cum ! n-a fost cu tine ? întrebă tatăl, că doar tot timpul numai la tine se gîndea. Abia aștepta să te-ntorci acasă.

— N-am văzut-o de două ceasuri, răspunse Tom, mușcînd din prăjitura cu prune.

— Dumnezeu ! Să știi că s-a înecat ! strigă doamna Tulliver sărind de pe scaun și alergînd la fereastră. Cum de-ai lăsat-o ? adăugă ea, ca orice femeie fără curaj, care aruncă vina pe altul, fără să știe pe cine și de ce.

— Las' că nu s-a înecat, o liniști domnul Tulliver. Dar am o bănuială că te-ai purtat rău cu ea, Tom.

— Da de unde, tată, răspunse băiatul indignat. Trebuie să fie pe undeva prin casă.

— O fi în pod, spuse doamna Tulliver, cîntă și vorbește de una singură și-a uitat că-i ora ceaiului.

— Ia du-te și ad-o, îi porunci domnul Tulliver lui Tom pe un ton cam aspru, perspicacitatea sau dragostea lui pentru Maggie făcîndu-l să presimtă că băiatul se certase cu „aia mică“, altminteri nu s-ar fi dezlipit ea nici în ruptul capului de frate-su. Și vezi de te poartă frumos cu ea, auzi ? Că de nu, ai să ai de-a face cu mine !

Tom nu ieșea niciodată din cuvîntul lui taică-su, căci domnul Tulliver era un om categoric și, după cum avea obiceiul să spună chiar el, n-ar fi îngăduit nimănui să-i oprească brațul care lovea cu biciul. Cu toate astea, Tom se duse cam în silă după Maggie, ținîndu-și bucata de prăjitură în mîna, hotărît să n-o ierte, socotind că-și meritase pe deplin pedeapsa. Tom avea doar treisprezece ani și e drept că, dacă ideile lui despre gramatică și aritmetică erau cam vagi, apreciind că aceste materii ar fi contestabile, exista totuși un domeniu în care convingerile îi rămîneau cît se poate de ferme și de precise și anume, era hotărît să pedepsească pe oricine merita acest lucru ; de fapt nu s-ar fi împotrivit să fie pedepsit chiar el, dacă ar fi meritat-o ; numai că el n-o merita niciodată.

Deci Tom fusese acela pe care-l auzise Maggie pe scară, atunci cînd nevoia ei de a fi iubită îi învinsese mîndria, și cînd fusese gata să coboare, cu ochii umflați și părul zburlit, să ceară iertare. Dacă nu ceilalți, măcar taică-su o va mîngîia pe cap și va spune : „Lasă, lasă, fetița tatii !“ Grozav îl supune pe om nevoia de dragoste, această foame a sufletului care e tot atît de cumplită ca și cealaltă foame prin care natura ne silește uneori să plecăm capul sub jug, sau să schimbăm fața lumii.

Maggie cunoștea pasul lui Tom și inima începu să-i bată mai repede, plină de speranță. Băiatul se opri în capul scării și spuse atît :

— Maggie, trebuie să vii jos !

Dar ea se repezi și i se aruncă de gît, suspinînd :

— Ah, Tom, te rog să mă ierți... nu mai pot îndura... o să mă port întotdeauna frumos... n-o să mai uit niciodată nimic... hai, nu mai fi supărat pe mine... te rog, dragă Tom.

Oamenii învață stăpînirea de sine numai pe măsură ce înaintează în vîrstă. După ce se ceartă, caută să nu se mai întîlnească, se exprimă în fraze politicoase și păstrează astfel o demnă înstrăinare, pe de o parte dovedind tărie de caracter

și pe de altă parte, suferind în tăcere. O dată cu vârsta, oamenii nu se mai apropie, în purtarea lor, de instinctele animalelor inferioare, ci acționează, din toate punctele de vedere, ca membri ai unei societăți civilizate. Maggie și Tom semănau încă destul de mult cu animalele tinere, astfel încât fata își lipi obrazul de obrazul lui Tom și, suspinând, îl sărută la nimereală, pe ureche. Cât despre băiat, existau în el fibre sensibile care se obișnuiseră să răspundă elanurilor drăgăstoase ale lui Maggie ; astfel încât, prin purtarea lui, dădu dovadă de o slăbiciune care nu prea se potrivea cu hotărârea de a o pedepsi. Tom începu s-o sărute și el, spunând :

— Hai, nu mai plînge, Magsie... uite, ia și tu o bucățică de prăjitură.

Suspinele lui Maggie începură să se potolească ; se întinse către prăjitură și mușcă o bucățică ; apoi Tom mușcă și el, numai așa, ca să-i țină tovărășie. Mîncară împreună și, în timp ce mîncau, se atingeau cu obrazul, cu fruntea și cu nasul, astfel încât ai fi putut face o umilitoare asemuire între ei și doi căluți prietenoși.

— Hai Maggie, hai la ceai, spuse în cele din urmă Tom, cînd nu mai rămăsese nici o fărîmă de prăjitură.

Și astfel sfîrșiră necazurile zilei, iar în dimineața următoare Maggie topăia cu undița într-o mînă și cu un coș de paie în cealaltă, alegînd parcă dinadins locurile unde era noroiul mai mare ; de sub boneta de biber fața oacheșă îi strălucea fericită, pentru că Tom fusese bun cu ea. Maggie avu-se totuși grijă să-l roage pe Tom să-i agațe el viermii în cîrlig, cu toate că-l crezuse pe cuvînt cînd o încredințase că viermii nu simt nici o durere (de altfel, după părerea lui Tom, nici nu prea avea importanță dacă simțeau). Tom știa totul despre viermi, despre pești și despre multe altele ; știa care păsări sînt răufăcătoare, cum se deschid zăvoarele și în ce parte trebuie ridicate mînerile porților. Maggie considera asemenea cunoștințe drept lucruri nemaipomenite — e mult mai greu să știi așa ceva decît să-ți amintești ce scrie-n cărți ; superioritatea lui Tom aproape c-o îngrozea, fiindcă fratele ei era singurul om pentru care ceea ce știa ea erau „prostii” și care nu se mira de deșteptăciunea ei. Și, într-adevăr, Tom socotea că Maggie e o fetiță prostuță ; toate fetele sînt proaste — nu sînt în stare să arunce cu pietre și să nimerească ținta, nu știu să mînuiască un briceag și se tem de broaște. Cu toate astea, o iubea mult și avea de gînd să-i

poarte de grijă toată viața, s-o pună să-i vadă de casă și s-o pedepsească ori de câte ori va face vreo prostie.

O porniseră către Round Pool — eleșteul acela minunat care se formase pe vremuri din pricina inundațiilor. Nimeni nu știa ce adâncime avea și, lucru ciudat, era aproape perfect rotund și împrejmuit cu sălcii și păpuriș înalt, astfel încât nu vedeai apa decât atunci când ajungeai aproape de mal. Ori de câte ori vedea colțișorul ăsta care-i plăcea atît de mult, Tom se înveselea și începea să-i vorbească lui Maggie în șoapte prietenoase, în timp ce scotea dintr-un coș plin de comori uneltele de pescuit. Aruncă undița lui Maggie în apă și-i dădu să țină bățul în mînă. Maggie se gîndi că peștii cei mici vor veni probabil la cîrligul ei, iar cei mari vor trage la undița lui Tom. Dar uitase cu totul de pești și privea, dusă pe gînduri, apa liniștită, cînd Tom îi șopti destul de tare ca să-l audă : „Maggie, Maggie fii atentă !” și se repezi la ea ca nu cumva, din cauza smuciturii, să scape undița din mînă. Maggie se temea să nu fi făcut, ca de obicei, vreo prostie, dar în clipa următoare Tom trase undița ei din apă. La capătul firului era un lin mare care începu să se zbată pe iarbă.

Tom era foarte agitat.

— Ah, Magsie ! prostuțo ! golește coșul !

Maggie nu avea impresia că făcuse cine știe ce ispravă, dar îi era de ajuns că Tom îi zicea Magsie și că e mulțumit de ea. În șoaptele și tăcerile pline de visare, nu era nimic care să-i întunece fericirea ; asculta zgomotul surd al peștilor care se ridicau la suprafață și foșnetul slab din jur, de parcă sălciile, păpurișul și apa ar fi șoptit și ele fericite. Și Maggie se gîndea că, dac-ai sta așa pe malul eleșteului și nu te-ar certa niciodată nimeni, ar fi ca-n rai. Dacă nu i-ar fi spus Tom, nu și-ar fi dat seama că peștele se prinsese în cîrlig. Dar îi plăcea foarte mult să pescuiască.

Era una din diminețile lor fericite. Se zbenguiră pe malul apei, apoi se așezară jos, unul lîngă altul, gîndindu-se că viața lor nu se va schimba niciodată. Vor crește doar mai mari și nu vor mai merge la școală și toată viața va fi ca o nesfîrșită vacanță. Vor trăi veșnic laolaltă și se vor iubi mereu. Moara și duduital ei, castanul uriaș la umbra căruia se jucau clădind căsuțe, rîulețul Ripple, pe malurile căruia se simțeau ca acasă și unde Tom descoperea șobolani de apă și Maggie culegea pămătufurile roșietice din vîrful papurei de care apoi uita, lăsîndu-le să-i cadă din mînă — și, mai presus de toate, rîul Floss pe lîngă care hoinăreau, închipuindu-și

că pornesc într-o lungă călătorie, urmărind cum gonește fluxul de primăvară, și ca să-l vadă pe înfricoșătorul Eagre¹ năpustindu-se ca o dihanie înfometată, sau să privească frasinul înalt care o dată se văitase și gemuse ca un om — pentru ei, toate astea vor rămîne neschimbate. Tom socotea că oamenii din alte părți ale globului aveau de ce să-i invidieze, iar lui Maggie, cînd citea cum trece Cristiana „rîul peste care nu se află pod“, îi apărea în minte rîul Floss, scînteind printre pășunile verzi din dreptul frasinului înalt.

Și, totuși, viitorul avea să schimbe viața lui Tom și a lui Maggie, cu toate că nu se înșelau cînd își închipuiau că gîndurile și simțămintele de dragoste din anii copilăriei vor rămîne întotdeauna vii în mintea lor. N-am fi niciodată în stare să iubim atît de mult pămîntul strămoșesc dacă nu l-am asocia copilăriei noastre, dacă n-ar fi pămîntul de unde răsar din nou, în fiecare primăvară, florile pe care le culegeam cu mînuțele noastre de copil cînd stăteam în iarbă și gînguream, dacă în tufișurile toamnei n-am vedea aceleași fructe de răsură și măcriș și aceleași pitulici pe care le numeam „Păsările Domnului“, fiindcă nu dăunau recoltelor prețioase. Există schimbare să prețuiască mai mult decît dulcea monotonie în care toate ne sînt cunoscute și iubite, tocmai pentru că sînt atît de cunoscute ?

Poate oare o pădure tropicală cu palmieri, ferigi ciudate și flori exotice cu petale mari, să miște fibrele adînci și sensibile ale sufletului meu mai mult decît pădurea familiară prin care hoinăresc în această dulce zi de mai, cu frunzișul verde-cafeniu al stejarilor proiectat pe cerul albastru, cu stelutele albe și veronicile cu ochi albaștri, cu iedera care mi se așterne la picioare ?... Florile acestea atît de cunoscute, trîlurile păsărelelor de care mi-amintesc atît de bine, cerul cu strălucirea lui efemeră, pajiștile acoperite cu iarbă, fiecare avînd o personalitate aparte din pricina formelor capricioase ale gardurilor vii — toate astea formează limba maternă a imaginației, o limbă plină de asociațiile subtile și indestructibile pe care ceasurile trecătoare ale copilăriei le-au lăsat în urmă. Poate că bucuria pe care-o simțim azi, cînd vedem razele soarelui sclipind pe iarba bogată, n-ar fi decît o slabă percepție a unor suflete ostenite, dacă în inima și în mintea noastră n-ar dăinui imaginea soarelui scînteind pe iarba din anii copilăriei, ceea ce transformă percepția în dragoste.

¹ Val mare al fluviului.

Capitolul VI
ÎN CARE SÎNT AȘTEPTAȚI UNCHII
ȘI MĂTUȘILE

Era săptămîna Paștelui și plăcintele cu brînză făcute de doamna Tulliver ieșiseră mai bune și mai pufoase ca oricînd : „cea mai mică adiere le-ar face să-și ia zborul ca niște pene“, spunea Kezia, fata din casă, mîndră că se află în serviciul unei stăpîne în stare să facă asemenea prăjituri. Așa că nici un anotimp și nici o împrejurare nu putea fi mai prielnică unei petreceri de familie, chiar dacă familia Tulliver n-ar fi socotit că e bine să ceară sfatul mătușii Glegg și mătușii Pullet în legătură cu școala pe care avea s-o urmeze Tom.

— Pe sora Deane n-aș mai pofti-o de data asta, spuse doamna Tulliver. N-am pomenit femeie mai geloasă și mai hrăpăreață ! Nu pierde niciodată prilejul să-mi ponegrească copiii în fața unchilor și a mătușilor.

— Nu, nu, răspunse domnul Tulliver, poștește-o și pe ea, că nu apuc niciodată să mai stau și eu de vorbă cu Deane, n-a mai dat pe la noi de vreo șase luni. Ce-ți pasă ce spune soră-ta ? Eu nu dau socoteală nimănui ce fac cu copiii mei.

— Așa spui dumneata întotdeauna, domnule Tulliver. Da' știu eu că nici unul din neamurile dumitale, vreun unchi sau vreo mătușă, nu-s în stare să lase moștenire copiilor nici măcar o hîrtie de cinci lire. Și doar sora Glegg sau sora Pullet agonisesc bani pe ascuns — că pun deoparte toată dobînda lor, ba chiar și banii de coșniță ; și bărbații lor le cumpără toate celea !

Doamna Tulliver era o femeie blîndă, dar chiar și o oaie se zbate, cît de cît, pentru mieii ei.

— Ei, asta-i acum ! exclamă domnul Tulliver. Cînd ai mulți oaspeți la masă, trebuie să tai o pîne mare. Ce-mi tot vorbești de bănuții surorilor tale, cînd au o juma' de duzină de nepoți și nepoate la care trebuie să-i împartă ? Și nu prea cred că soră-ta Deane îi strînge ca să-i lase unuia singur, să aibă lumea ce bîrfi după moartea ei.

— Nu știu ce o să facă, răspunse doamna Tulliver, că tare nu se pricep copiii mei să se poarte cu unchii și cu mătușile. Cînd vin pe-aici, Maggie e de o mie de ori mai rea ca de obicei și nici Tom, mînca-l-ar mama, nu prea ține la ei, cu toate că-i mai nimerit să se poarte rău un băiat decît o fată. Uită-te la Lucy Deane ce copil bun ! — poți s-o pui pe un scaun și nici că se mai mișcă un ceas de-acolo și nici nu

cere s-o dai jos. Nu știu de ce, dar mi-e dragă fata asta de parc-ar fi a mea ! De fapt, seamănă mai mult cu mine decît cu soră-mea Deane care de cînd o știu a fost searbădă, de parcă nici n-ar fi fost din neamul nostru.

— Păi, dacă ții la fată, spune-i maică-si și lui tat-su s-o aducă și pe ea. Și nu vrei să poftești și pe mătușa și pe unchiul Moss, și pe cîtiva dintre copiii lor ?

— Vai, dragă domnule Tulliver, ce vorbești dumneata ! O s-avem opt mosafiri, în afară de copii, așa că trebuie să măresc masa cu două scînduri, ca să nu mai vorbim c-o să fie nevoie să mai aduc și cîteva farfurii în plus din serviciul de masă. Și, pe urmă, știi și dumneata că surorile mele nu se potrivesc cu sora dumitale.

— Bine, bine, fă cum vrei, Bessy, răspunse domnul Tulliver, luîndu-și pălăria și pornind către moară.

Atîta timp cît nu era vorba de neamurile ei, doamna Tulliver era cea mai supusă nevastă ; dar era născută Dodson, și familia Dodson era o familie foarte respectabilă : nu găseai familie mai respectabilă în toată parohia și nici în parohiile din jur. Se spusese întotdeauna că domnișoarele Dodson umblă cu nasul pe sus, așa că nimeni nu s-a mirat cînd cele două fete mai mari s-au căsătorit atît de bine — e drept că nu s-au căsătorit foarte tinere, fiindcă așa ceva nu se obișnuia în familia Dodson, unde fiecare lucru se făcea după un anumit tipic : albitul pînzeturilor, prepararea vinului din ciuboțica-cucului, afumarea șuncilor sau păstrarea conservelor de coacăze ; așa că nici o fată din această familie nu putea privi cu indiferență privilegiul de a se fi născut o Dodson, în loc să se fi născut o Gibson sau o Watson. În familia Dodson înmormîntările erau întotdeauna regizate cu o deosebită decență : panglicile de la pălărie nu băteau niciodată în albastru, mănușile nu crăpau niciodată în dreptul degetului mare, toți cei care trebuiau să plîngă, plîngeau, și se găseau întotdeauna basmale pentru cele care trebuiau să le poarte. Cînd cineva din familie era lovit de vreo durere sau de vreo boală, toți ceilalți veneau în vizită la ruda nenorocită, de obicei în același timp, și nu se sfiau să rostească adevărurile cele mai neplăcute pe care le cerea un adevărat sentiment de familie : iar dacă boala sau necazul erau din vina victimei, cei din familia Dodson nu se sfiau să i-o spună verde în față. Pe scurt, exista în această familie o anumită tradiție care te învăța cum e bine să procedezi în gospodărie și în societate, și singurul punct dureros al acestei superiorități era incapaci-

tatea penibilă a membrilor familiei de a aproba bucatele sau purtarea familiilor care nu se conduceau după tradiția Dodson. Cînd se aflau într-o casă străină, femeile din familia Dodson mînceau la ceai doar pîine goală și refuzau orice fel de alimente conservate, neavînd încredere în calitatea untului și temîndu-se ca nu cumva conservele să fi început să fermenteze, din pricină că n-aveau destul zahăr sau că nu erau fierte de ajuns. Existau, e drept, unii membri din familia Dodson care aveau mai puține caracteristici ale familiei decît alții, asta era admis ; dar de vreme ce erau „din familie“, erau în mod obligatoriu mai buni decît cei care nu erau „din familie“. Este remarcabil că, în timp ce nici un Dodson, ca individ, nu era mulțumit de vreun alt Dodson în parte, fiecare dintre ei era satisfăcut nu numai de propria lui persoană, ci și de familia Dodson în totalitatea ei. Chiar și cel mai neînsemnat membru al unei familii, cel mai lipsit de personalitate, este adesea doar o esență a obiceiurilor și tradițiilor familiale ; iar doamna Tulliver rămînea o adevărată Dodson, cu toate că era un exemplar blînd al familiei, după cum berea tot bere se cheamă, chiar dacă e foarte slabă ; și cu toate că în tinerețe suferise oarecum tirania surorilor mai mari și mai vărsa cîte o lacrimă din pricina muștrărilor lor, nu era ea omui să schimbe ideile familiei. Era mulțumită că e „o Dodson“ și că are măcar un copil care să semene cu familia ei, cel puțin la trăsături, la culoarea pielii și prin faptul că-i plăcea sarea în mîncare și fasolea, ceea ce la un Tulliver nu se pomenise niciodată.

Dar în alte privințe, adevăratul spirit al familiei Dodson nu se trezise încă în Tom, așa că băiatul era tot atît de departe de a-și iubi neamurile din partea maică-si ca și Maggie ; de obicei, cînd reușea să afle din timp că sosesc unchii și mătușile, o ștergea de acasă luînd cu el cît mai multă mîncare și nu mai apărea toată ziua, simptom moral din care mătușa Glegg trăgea concluziile cele mai pesimiste în ceea ce privea viitorul lui. Maggie se necăjea că Tom o ștergea de acasă fără să-i spună și ei, dar e un lucru îndeobște cunoscut că sexul slab constituie o piedică serioasă în caz de fugă.

Miercuri, cu o zi înainte de sosirea unchilor și a mătușilor, pluteau în casă atîtea mirosuri plăcute de tot felul — aroma de prăjitură cu prune la cuptor și de jeleuri fierbinți, amestecată cu aroma sosului — încît era greu să fii amărît. Speranța plutea în aer. Tom și Maggie năvăliră de cîteva ori

În bucătărie și, ca toți jefuitorii, se învoiră să rămână deoparte numai după ce li se îngădui să plece cu o pradă serioasă.

— Tom, spuse Maggie, în timp ce stăteau cocoțați în crengile socului și mâncau plăcinte cu marmeladă, ai de gând să fugi mâine de-acasă ?

— Nu, răspunse Tom încet, după ce-și terminase a doua plăcintă și începuse să privească fix la a treia, pe care urmau s-o împartă pe din două. Nu, nu fug.

— Da' de ce ? Fiindcă vine Lucy ?

— Nu, răspunse Tom, deschizându-și briceagul și ținându-l deasupra plăcintei ; stătea cu capul aplecat într-o parte, plin de îndoială. (Era tare greu să împarți acel poligon neregulat în două părți egale.) Ce-am eu cu Lucy ? E doar o fată... și nici nu știe să se joace cu mingea.

— Atunci, poate din cauza prăjiturii cu cremă ? întrebă Maggie, străduindu-se să ghicească și aplecându-se către Tom cu ochii țintă la briceagul care tremura în aer.

— Nu, proasto, că e bună și a doua zi. Rămân din cauza budincii. Știu de care-o să fie ! D-aia cu caise. Mamă, ce bună e !

O dată cu această exclamație briceagul coborî pe plăcintă și o tăie în două. Rezultatul nu-l mulțumi însă pe Tom care se tot uita la cele două jumătăți, cu îndoială. În cele din urmă spuse :

— Închide ochii, Maggie.

— De ce ?

— N-are a face ! Închide-i, dacă-ți spun.

Maggie se supuse.

— Ei, acu' spune pe care-o vrei — pe a din dreapta sau pe a din stînga ?

— O vreau pe-aia din care s-a scurs marmelada, răspunse Maggie ținînd ochii închiși ca să nu-l supere pe Tom.

— De ce ? Știu bine că aia nu-ți place, proasto. N-ai decît s-o iei, dacă pe aia o nimerești, da' fără șmecherii, că altfel nu ți-o dau. Dreapta sau stînga — hai, alege ! Ei ! strigă Tom exasperat, văzînd că Maggie deschide un ochi pe furiș. Ține ochii închiși, că altfel nu-ți mai dau nici una.

Puterea ei de sacrificiu nu mergea chiar atît de departe ; de fapt poate că nici n-o interesa atît de mult ca Tom să mănînce bucățica mai mare, cît o interesa ca să fie mulțumit de ea, fiindcă-i dădea bucățica cea mai bună. Așa că Maggie strînse tare pleoapele pînă cînd Tom îi spuse „Ei, pe care ?“ și atunci răspunse :

— Pe cea din stînga.

— Aia e ! spuse Tom pe un ton supărat.

— Care ? Bucata din care s-a scurs marmelada ?

— Nu. Uite, ia-o, spuse Tom răspicat, întinzîndu-i jumătatea care, după cum se vedea, era cea mai bună.

— Ah, Tom, te rog, ia-o tu. Pentru mine-i totuna. Mie-mi place cealaltă. Ia-o tu pe asta, te rog.

— Nu vreau, răspunse Tom, furios, începînd să muște din bucata lui mai proastă.

Gîndindu-se că n-are rost să mai discute, Maggie începu să muște din prăjitură și-și termină partea înghițind repede și cu multă poftă. Dar Tom isprăvi înaintea ei, așa că rămase privind la Maggie cum înghițea ultimele două îmbucături, și simțind că nu i-ar fi stricat puțin mai multă prăjitură. Maggie nu știa că Tom se uită la ea ; se legăna pe ramura de soc fără să vadă nimic în jur, avînd doar o vagă senzație de marmeladă și de lene.

— Vai ce lacomă ești ! exclamă Tom după ce Maggie înghițise ultima îmbucătură.

Socotea că se purtase foarte frumos și gîndea că Maggie ar fi trebuit să țină seama de asta și să-l despăgubească. Dacă Maggie i-ar fi dat o bucățică din prăjitura ei mai înainte, Tom ar fi refuzat, dar, după cum e și firesc, nu poți avea același punct de vedere înainte și după ce înghiți ultima îmbucătură din propria ta prăjitură.

Maggie se făcu albă la față.

— Vai, Tom, de ce nu mi-ai cerut ?

— Doar nu era să-ți cer eu, lacom ! Trebuia să te gîndești singură la asta, că doar știai că ți-am dat bucățica cea mai bună.

— Da' știi bine că am vrut să ți-o las ție.

— Da, da' nu puteam să umblu cu înșelătorii, ca Spouncer. El ia totdeauna bucățica cea mai bună, dacă nu te repezi să-l plesnești. Și, dacă se întîmplă s-alegi cu ochii închiși și să-ți pice ție bucata mai bună, schimbă mîinile. Da' eu, dacă fac juma' juma' cu cineva, o fac fără șmecherii — numai că eu nu sînt lacom !

Și cu această jignitoare aluzie, Tom sări de pe cracă și strigînd „hei !“ aruncă o piatră, în semn de prietenie, către Yap, care nu-l slăbise din ochi pînă nu se topise ultima bucățică de prăjitură, dînd din urechi și agitîndu-se oarecum supărat. Cu toate acestea, Yap, care era un cîine de treabă,

răspunse voios la chemarea lui Tom, de parcă ar fi fost tratat cu mărinimie.

Dar Maggie, care avea acea capacitate superioară de a fi nenorocită, capacitate proprie ființelor umane și care le plasează mult deasupra celui mai melancolic cimpanzeu, rămase nemișcată pe craca ei, copleșită de sentimentul puternic de a fi învinuită pe nedrept. Ar fi dat orice pe lume să nu fi mâncat toată prăjitura și să fi păstrat o bucățică și lui Tom. Nu pentru că prăjitura n-ar fi fost bună sau că ei nu i-ar fi plăcut prăjiturile, ci pentru că s-ar fi lipsit bucuroasă, numai să nu-i fi spus Tom că e lacomă și să nu se fi supărat pe ea. Nu-i declarase el că n-o vrea ! Ce era să facă ? A mâncat-o fără să se mai gândească ! Lacrimile-i curgeau șiroaie și, câteva clipe, Maggie nu mai văzu nimic în jur. Curînd însă supărarea începu să-i treacă și, vrînd să se împace, sări de pe cracă și se duse să-l caute pe Tom. Dar Tom nu mai era pe cîmpul care se întindea dincolo de ograda cu căpițe. Unde s-o fi dus oare cu Yap după el ? Maggie alergă iute spre malul înalt din dreptul tufișului mare de ilice, de unde putea să vadă pînă departe, spre rîul Floss și, în sfîrșit, îl zări, dar se întristă din nou văzînd cît de departe ajunsese îndreptîndu-se spre rîu, și că mai avea un tovarăș în afară de Yap : pe neastîmpăratul Bob Jakin, care în clipa aceea nu se îndeletnicea cu speriatul păsărilor, ceea ce, în mod obișnuit, constituia la el o pornire și uneori chiar o ocupație oficială. Maggie nu se îndoia că Bob e un băiat rău, cu toate că nu-și prea dădea bine seama de ce ; poate pentru că maică-sa era o femeie îngrozitor de grasă și de mare, care trăia într-o casă ciudată, rotundă, jos în vale. O dată, cînd Maggie și Tom hoinăreau pe-acolo, un cîine cafeniu-tărcat o zbughise din casă și se pornise pe lătrat ; și cînd mama lui Bob ieșise după cîine și strigase tare, ca să acopere lătratul, spunîndu-le să nu le fie frică, Maggie crezuse că femeia îi ocăra și, de frică, inima îi bătuse atît de tare, încît i se păru că îi sparge pieptul. Maggie se gîndea că n-ar fi de mirare ca în casa cea rotundă să se găsească șerpi pe podele și lilieci în dormitor. O dată îl văzuse pe Bob scoțîndu-și șapca pentru ca să-i arate lui Tom un șarpe mic, care se afla înăuntru, iar altă dată avusese mîna plină cu pui de lilieci : în general avea apucături urîte, poate chiar puțin drăcești dacă te gîndești că umbla cu șerpi și lilieci și, pe deasupra, făcea în așa fel, încît, atunci cînd Tom era în tovărășia lui, nici nu-i mai păsa de Maggie și n-o lăsa niciodată să meargă cu ei.

Îtrebuie să recunoaștem că Tom se simțea bine cu Bob. Și nici nu se putea altfel. Căci Bob cunoștea toate quăle de pasăre, știa dacă sînt de rîndunică, de pițigoi sau de presură galbenă, găsea toate cuiburile de viespi, se pricepea să pună tot felul de capcane, se cățara în pomi ca o veveriță și avea un fel de dăr miraculos de a descoperi arici și nevăstuici. Avea curajul să facă tot felul de năzdrăvănii ca, de pildă, să găurească gardurile vii, să arunce cu pietre după oi și să omoare pisicile care rătăceau *incognito*. Asemenea calități la un inferior care putea fi oricînd tratat cu autoritate, în ciuda cunoștințelor lui superioare, exercitau asupra lui Tom, după cum era firesc, o fascinație fatală, așa că în fiecare vacanță Maggie putea fi convinsă că va petrece zile nenorocite, pentru că Tom o va șterge de acasă cu Bob.

Nu mai era deci nici o speranță. Tom plecase, și singura mîngîiere care-i mai rămăsese lui Maggie era să se așeze lîngă tufișul de ilice sau să se plimbe de-a lungul gardurilor vii, gîndindu-se că, de fapt, lucrurile stau cu totul altfel, și creîndu-și un mic univers după propriul ei plac. Asta era metoda lui Maggie de a se consola ori de cîte ori avea vreun necaz.

Între timp, uitînd cu totul de Maggie și de amărăciunea pe care învinuirile lui i-o lăsaseră în suflet, Tom alerga cu Bob, după ce îl întîlnise întîmplător, la o vînătoare grozavă de șobolani, care avea loc într-un hambar învecinat. Bob era un mare cunoscător al acestui sport și vorbea despre el cu un entuziasm ușor de închipuit la un om care e cît de cît bărbat, sau nu e cu totul neștiutor în ceea ce privește vînătorearea de șobolani.

Cu toate că era bănuît de o mare răutate, Bob nu avea înfățișarea unui om rău : fața lui cu nasul cîrn, încadrată de păr roșu foarte creț părea chiar atrăgătoare. Dar umbla veșnic cu pantalonii sumeși pînă la genunchi, ca să poată trece prin apă, ori de cîte ori era nevoie ; iar virtutea lui, presupunînd că exista, era fără îndoială „o virtute în zdrențe” care — chiar ținînd seama de părerea acelor filozofi colerici conform căreia orice merit prezentat în veșminte scumpe e lipsit de valoare — avea, în mod evident, toate șansele să rămîină nerecunoscută (poate pentru că e un lucru atît de rar).

— Știu pe unul care are nevăstuici, spuse Bob, cu vocea lui răgușită de adolescent, în timp ce mergea tîrșîindu-și picioarele, cu ochii la rîu, ca un animal-amfibie care caută un prilej să se arunce în apă. Stă mai la deal de Kennel Yard, la St. Ogg's, acolo stă, și e ăl mai mare vînător de șobolani

din lume, zău că e. Io vînător de șobolani vreau să mă fac, asta vreau. Cîrțițele nu face doi bani pe lîngă șobolani. Mamă, Doamne ! Trebuie neapărat să faci rost de nevăstuici. Cîinii nu e buni la nimic. Uită-te la cîinele ăsta, continuă Bob, arătîndu-l pe Yap cu un aer scîrbit, nimic nu faci cu el la șobolani. L-am văzut eu, cu ochii mei, la vînătoarea de șobolani din hambarul lui taică-tu.

Yap, simțind influența nefastă a acestui dispreț, vîrî coada-ntre picioare și se făcu mic lîngă Tom, care se simțea oarecum jignit, dar nu îndrăznea să contrazică disprețul lui Bob pentru un cîine care făcea o figură atît de jalnică.

— Da, da, spuse el. Yap nu se pricepe la vînătoare. Da' cînd termin școala o să am eu cîinii mei buni, cîini adevărați pentru șobolani și pentru toate celelalte !

— Fă rost de nevăstuici, dom' Tom, continuă Bob cu însuflețire, nevăstuici albe cu ochi trandafirii. Mamă, Doamne ! Poți să prinzi șobolani cu ele și poți să pui un șobolan și-o nevăstuică într-o cușcă și să-i vezi cum se iau la bătaie ! Zău, așa să faci ! Asta aș face eu că e și mai caraghios decît doi oameni care se iau la trîntă, afară doar de ăia care vînd prăjituri și portocale la bîlci, care cînd se bat, zboară toate alea din coșurile lor, am văzut cu ochii mei cum s-au storcoșit niște prăjituri... Da' la gust erau tot așa bune, adăugă Bob, după o pauză, ca explicație suplimentară.

— Da, Bob, spuse Tom pe gînduri, dar nevăstuicile sînt animale scîrboase care mușcă... te mușcă chiar dacă nu le întărești.

— Bine, da' altfel n-ar mai avea nici un haz ! Dacă vrea vreunu' să pună mîna pe nevăstuica ta, o pățește pe loc... pe loc o pățește !

În clipa aceea, o întîmplare uimitoare îi făcu pe cei doi băieți să se oprească brusc : țîșnind din păpurișul vecin, un animal mic se aruncase în apă ; și Bob dădu să se înțeleagă că, dacă ăsta n-o fi șobolan de apă, el, Bob, era gata să suporte orice consecințe.

— Hei, Yap, hei ! Uite-l ! exclamă Tom, bătînd din palme, în timp ce botul mic și negru țîșni ca o săgeată pe malul celălalt. Șo pe el, băiete, șo pe el !

Yap dădu din urechi și-și încreți fruntea, dar refuză să se arunce în apă, încercînd să vadă dacă nu cumva lătratul poate da același rezultat.

— Lașule ! strigă Tom, și-l izbi cu piciorul, simțindu-se umilit că un vânător ca el are un animal atît de nătîng. Bob nu spuse nimic și trecu mai departe, pornind-o prin apa mică de lîngă malul rîului revărsat, ca să mai schimbe, să se mai distreze puțin.

— Rîul nu e chiar așa umflat acum, observă Bob, plesnind apa din fața lui cu piciorul și încercînd senzația plăcută că e obraznic cu ea. Acu' un an pajiștile erau ca o pînză de apă, zău că erau.

— Da, dar..., spuse Tom, oricînd gata să găsească o contradicție între două remarci care de fapt nu se contraziceau de loc, dar o dată s-au revărsat apele atît de tare, încît s-a făcut un lac, ăl de-i zice Round Pool. Știu eu c-așa a fost, fiindcă mi-a spus tata. Și s-au înecat toate oile și vacile, și bărcile pluteau pe cîmpii pînă departe.

— Nu-mi pasă dacă se revarsă, răspunse Bob. Io nu mă tem de apă, și nu mă tem nici de pămînt. Aș înota... asta aș face.

— Da, da' dacă stai atîta vreme nemîncat, ce faci ? Întrebă Tom a cărui imaginație se însufletea sub stimulenta unor asemenea temeri. Cînd o să fiu mare, am să-mi fac o barcă cu o casă de lemn în vîrf, ca arca lui Noe, și-o să pun mîncare multă înăuntru, iepuri și altele, să fie toate gata pregătite. Și dacă vin apele, nici n-o să-mi pese... Și am să te iau și pe tine, dacă te văd înotînd, adăugă el, cu tonul unui patron binevoitor.

— Mie nu mi-e frică, răspunse Bob pentru care foamea nu era un lucru chiar atît de îngrozitor. Da' o să mă sui în barcă și o să sucesc gîtul la iepuri, cînd ai să vrei să-i mănînci.

— Da, și o să am un bănuț de-o jumătate penny și o să jucăm rișca, spuse Tom, căruia nici prin gînd nu-i trecea că o asemenea distracție ar putea să prezinte mai puțin farmec cînd or să fie mari. Întîi am face împărțeala cîstit și pe urmă am vedea cine cîștigă...

— Io am un bănuț de juma' de penny... E al meu, spuse Bob mîndru, ieșind din apă și aruncînd bănuțul în aer. Cap sau coroană ?

— Coroană, răspunse Tom, pe care-l apucă subit o dorință de cîștig.

— E cap, spuse Bob repede, prinzînd bănuțul din aer.

— Ba nu e, zise răspicat Tom. Dă bănuțu' încoace... l-am cîștigat cîstit.

— Ba nu ți-l dau, răspunse Bob, ținându-l strâns în buzunar.

— Las' că te fac eu să mi-l dai... ai să vezi...

— Nu poți să-mi faci nimic ! îl întărește Bob.

— Ba pot !

— Ba nu poți !

— Eu sînt stăpîn.

— Puțin îmi pasă de tine !

— Las' că te fac eu să-ți pese, hoțule ! strigă Tom, apucîndu-l pe Bob de guler și începînd să-l scuture.

— Ia cară-te, zise Bob, izbindu-l pe Tom cu piciorul.

Lui Tom i se urcă sîngele la cap ; se repezi la adversar și-l culcă la pămînt, dar Bob se agăță strâns ca o pisică și-l trase pe Tom după el. Urmă o încăierare zdravănă, jos, pe pămînt. După vreo cîteva clipe, Tom își înfipse mîinile în umerii lui Bob și, ținîndu-l la pămînt, se consideră învingător.

— Ei, acu zi că-mi dai bănuțu', spuse el, cu răsufierea tăiată, luptîndu-se să nu-i scape Bob din strînsoare.

Dar în clipa aceea, Yap, care dăduse o raită prin luncă, se întoarse lătrînd la locul acțiunii și găsi o ocazie prielnică să-l muște pe Bob de piciorul gol, nu numai fără riscul de a fi pedepsit, dar chiar acoperindu-se de glorie. Durerea pricinuită de mușcătura lui Yap, în loc să-l zăpăcească pe Bob și să-l facă să slăbească strînsoarea, îl înverșună și mai tare ; încordîndu-și puterile, băiatul îi dădu brînci lui Tom și sări pe el. Dar, de data asta, Yap, care prima oară nu prea se alesese cu cine știe ce, își înfipse dinții într-un alt loc, așa că Bob, hărțuit, îi dădu drumul lui Tom și, gata gata să-l sugrume pe Yap, îl aruncă în rîu... Între timp, Tom se ridicase iar în picioare și, înainte ca Bob să aibă timp să-și recapete echilibrul după ce-i făcuse vînt lui Yap, se năpusti la el, îl culcă la pămînt și-și propti genunchii în pieptul lui.

— Ei, acu dă-mi bănuțu, zise Tom.

— Ia-l, răspunse Bob în silă.

— Nu, nu-l iau eu... dă-mi-l tu.

Bob scoase moneda de jumătate de penny din buzunar și o zvîrli la pămînt.

Tom slăbi strînsoarea și-l lăsă pe Bob să se ridice.

— Uite bănuțu', colo jos, zise el. N-am nevoie de bănuțu' tău ; nici nu mă gîndeam să-l iau. Dar ai vrut să mă-nșeli. Nu pot să sufăr înșelătoria. Nu mai merg cu tine, adăugă el, pornind înapoi spre casă, nu fără oarecare regret că pierde

vînătoarea de șobolani și alte plăceri la care trebuia să renunțe o dată cu aceea de a fi în tovărășia lui Bob.

— Atunci lasă-l acolo, strigă Bob. Înșel, dacă-mi place, altfel ce haz mai are să joci. Și știi și un cuib de sticleți undeva, da' ție nu-ți spun... Ești scîrbos ca un curcan înfuriat... !

Tom își continuă drumul fără să se uite nici în dreapta, nici în stînga, urmat de Yap, al cărui zel se potolise după baia rece.

— Cară-te de aici cu javra aia plouată ! Io n-aș ține un cîine ca ăsta nici în ruptul capului, strigă Bob mai tare, făcînd un ultim efort să-și manifeste disprețul. Dar nu reuși să-l facă pe Tom să se întoarcă, și vocea începu să i se mai moaie puțin. Io ți-am dat tot, ți-am arătat tot... și nu ți-am cerut nimic, niciodată... Na-ți briceagul cu mîner de corn pe care mi l-ai dat...

Și, spunînd asta, Bob zvîrli briceagul după Tom. Dar gestul nu produse nici un efect, în afară de senzația lui Bob că, o dată cu pierderea briceagului, se făcuse un mare gol în viața lui.

Rămase nemișcat pînă cînd Tom intră pe poartă și se făcu nevăzut dincolo de gardul viu. N-avea nici un rost să lase briceagul acolo, jos, pe pămînt. Tom n-o să se amărasească văzîndu-l, iar cît despre mîndrie sau supărare, acestea erau sentimente prea palide în comparație cu dragostea lui Bob pentru briceag. Chiar și degetele îl împingeau să-l ia, rugîndu-l parcă să se ducă să apuce mînerul acela aspru din corn de cerb cu care palma lui era atît de obișnuită, mînerul pe care-l strînsese în mînă de atîtea ori, doar așa, din afecțiune, cînd ținea briceagul nefolosit în buzunar. Și avea două limbi și tocmai le ascuțise ! Ce rost mai are viața fără briceag, cînd ai apucat să guști dintr-un trai mai fericit ? Nu ! Să arunci mînerul după baltag este un act de disperare ușor de înțeles, dar să-ți arunci briceagul după un prieten fără inimă este, din toate punctele de vedere, o hiperbolă. E ca și cum ai arunca un lucru dincolo de țintă. Așa că Bob o porni cu pasul lui tărăgănat către locul unde zăcea în noroi briceagul mult iubit și trăi un fel de bucurie nouă cînd îl luă iar în mînă, după această despărțire vremelnică, și cînd îi desfăcu limbile, una după alta, încercîndu-le ascuțișul cu degetul lui mare, tăbăcit. Bietul Bob ! Nu prea îl impresionau chestiunile de onoare... nu prea avea fire de cavalier. De altfel, acel delicat parfum moral nici n-ar prea fi fost apreciat de către opinia publică din Kennel Yard,

care reprezenta centrul sau inima universului în care trăia Bob, chiar dacă ar fi reușit să se facă simțit pe acolo ; cu toate astea, Bob nu era chiar laș și hoț, așa cum îl judecase în pripă prietenul nostru Tom.

Dar Tom, după cum vedeți, era un fel de personaj radamantin¹, avînd mai mult simț al dreptății decît au de obicei băieții de vîrsta lui, acel simț al dreptății care cere ca orice vinovat să-și capete pedeapsa și care nu e chinuit de nici o îndoială în privința proporțiilor acestei pedepse. Cînd Tom se-ntoarse acasă, Maggie desluși pe fruntea lui o umbră care-i întunecă plăcerea de a-l vedea sosind mult mai devreme decît se așteptase ea ; abia îndrăzni să-i vorbească, în timp ce Tom stătea tăcut și arunca pietricele în stăvilarul morii. Nu-i plăcut să renunți la o vînătoare de șobolani, o dată ce ți-ai pus în gînd să iei parte la ea. Dar, dacă ar fi fost să-și exprime sentimentul care-l domina în clipa aceea, Tom ar fi spus : „Dac-ar fi s-o iau de la început, la fel aș face“. Așa obișnuia el să-și considere acțiunile trecute, pe cînd Maggie regreta întotdeauna că nu procedase altfel.

Capitolul VII

ÎN CARE SOSESC UNCHII ȘI MĂTUȘILE

Familia Dodson era, fără îndoială, o familie de oameni frumoși, iar doamna Glegg nu era cea mai puțin frumoasă dintre surori. Văzînd-o în fotoliul doamnei Tulliver, nimeni n-ar fi putut să tăgăduiască că, la cei cincizeci de ani ai ei, era foarte atrăgătoare la chip și la trup, cu toate că, după părerea lui Tom și a lui Maggie, mătușa Glegg era întruchiparea urîteniei. E foarte adevărat că mătușa disprețuia oamenii cărora le plăcea să se îmbrace frumos căci, după cum spunea adesea, cu toate că nu exista femeie cu haine mai bune decît ale ei, nu obișnuia să îmbrace haine noi înaintea de a le uza pe cele vechi, așa ca alte femei care n-aveau decît să poarte într-una și să dea la fiecare spălat cele mai bune dantele de ață. Dar o să vadă lumea cînd o fi să moară doamna Glegg, că ea avea în sertarul din dreapta al dulapului din camera cu tapet stropit, dantele mai bune decît fusese în stare să-și cumpere doamna Wooll din

¹ *Radamante*, personaj mitologic, unul dintre judecătorii infernului, renumit pentru simțul său de dreptate,

St. Ogg's o viață întreagă, cu toate că doamna Woolf purta dantelele înainte de a le fi plătit. Același lucru se putea spune și despre cârlionții falși care îi împodobeau fruntea. Doamna Glegg avea, fără îndoială, în sertarele ei, cei mai mătăsoși și mai creți cârlionți castanii, precum și alți cârlionți mai mult sau mai puțin coafați ; dar să privești lumea într-o zi de lucru de sub un breton fals de păr creț și mătăsos, ar însemna să crezi o confuzie neplăcută între cele sfinte și cele lumești și să dai dovadă de lipsă de simț al realității. E drept că, atunci când făcea o vizită în zilele de lucru, doamna Glegg purta uneori bretoane false mai bune, dar numai pe cele de calitate a treia, lucru pe care nu-l făcea niciodată când se ducea la surorile ei, și mai ales la doamna Tulliver, care, de când se măritase, o necăjise foarte rău purtând părul ei natural, cu toate că, după cum se exprimase o dată doamna Glegg față de doamna Deane, s-ar fi convenit ca o mamă de familie cum era Bessy, cu un bărbat care bate toată ziua tribunalele, să știe mai bine ce trebuie să poarte. Dar Bessy fusese întotdeauna slabă de înger !

Și, dacă bretonul fals al doamnei Glegg arăta astăzi mai înfoiat și mai necoafat decât de obicei, era pentru că sub el se ascundea un plan : doamna Glegg avea de gând să facă niște aluzii cât se poate de înțepătoare și de tăioase la adresa buclelor blonde ale doamnei Tulliver, despărțite prin câte un val de păr lins, de fiecare parte a cărării. I se întâmplase de multe ori doamnei Tulliver să verse lacrimi din pricina răutăților emise de doamna Glegg cu privire la aceste bucle nedemne de o mamă de familie, dar convingerea că-i veneau bine îi dădea bineînțeles curaj. Doamna Glegg se hotărâse să rămână astăzi cu boneta pe cap, desigur dezlegată și puțin înclinată într-o parte, cum o purta uneori când făcea o vizită și se întâmpla să fie în toane rele : într-o casă străină nu știi niciodată dacă nu cumva e curent. Din aceleași motive purta și o mică pelerină neagră care-i ajungea exact până la umeri și era departe de a-i cuprinde pieptul plin, în timp ce gâtul ei lung era apărat de un *chevaux de frise* din diferite franjuri. Trebuia să fii la curent cu moda acelor timpuri ca să-ți poți da seama cât de demodată era rochia pe care o purta doamna Glegg : o rochie de mătase de culoarea ardeziei. Dar, judecând după anumite stelute galbene și după mirosul de mucegai pe care-l răspîndea și care evoca imaginea unui scrin cu haine umede, rochia apar-

ținea probabil unui rînd de straie destul de vechi ca să fi ajuns din nou la modă.

Doamna Glegg își luă în mînă ceasul mare de aur, înfășurîndu-și în jurul degetelor lanțul cu mai multe rînduri, și îi comunică doamnei Tulliver, care tocmai dăduse o raită pe la bucătărie, că, oricare ar fi ora după orologiile și ceasurile altora, după ceasul ei era douăsprezece și jumătate.

— Nu știu ce-o fi pățit soră-mea Pullet, continuă ea. În familia noastră se obișnuia ca toți să sosească în același timp. Mi-amintesc foarte bine că așa era cînd trăia bietul tata, nu ca azi cînd o soră stă cîte o jumătate de ceas să le aștepte pe celelalte. Dar nu e vina mea că s-au schimbat obiceiurile în familie... eu n-am să vin niciodată în casa omului cînd ceilalți sînt pe plecate. Mă mir de soră-mea Deane... că ea semăna mai mult cu mine. Dar dacă m-ai asculta pe mine, Bessy, ai servi masa puțin mai devreme, în loc s-o amîni, fiindcă cei care întîrzie ar trebui să învețe cum să se poarte.

— Nu te teme soră dragă, or să vină toți la timp, spuse doamna Tulliver cu tonul ei pe jumătate blînd, pe jumătate îmbufnat. Masa nu e gata înainte de unu și jumătate. Dar dacă nu poți aștepta pîn-atunci, pot să-ți aduc o brînzoaică și un pahar cu vin.

— Vai, Bessy ! exclamă doamna Glegg cu un zîmbet amar, dînd aproape imperceptibil din cap. Credeam că-ți cunoști mai bine sora. Eu nu mănînc niciodată între mese și n-am de gînd să-mi schimb obiceiurile acum. Numai că nu pot să sufăr prostia asta cu prînzul la unu și jumătate, cînd poți foarte bine să prînzești la unu. Altfel ai fost tu crescută, Bessy !

— Ce pot să fac, Jane ? Domnul Tulliver nu vrea să se așeze la masă înainte de ora două, iar de hatîrul tău o să mîncăm azi cu o jumătate de oră mai devreme.

— Da, da, știu eu cum e cu bărbații ăștia... sînt gata să amîne tot... după ei prînzul s-ar amîna pînă după ora ceaiului, dacă ar avea neveste destul de slabe să le facă-n voie. E păcat de tine, Bessy, că nu ai mai multă minte. Vezi să n-aibă copiii de suferit din pricina asta ! Și sper că n-ai pregătit cine știe ce masă pentru noi... sper că nu te-ai băgat la cheltuieli pentru surorile tale... care mai degrabă ar roade o coajă de pîine uscată decît să te împingă la ruină. De ce nu iei și tu exemplu de la soră-ta Deane — ea are mult mai multă minte decît tine. Gîndește-te că ai doi copii pentru

care trebuie să agoniseşti, şi bărbatu-tău ți-a prăpădit averea prin tribunale şi e-n stare să şi-o prăpădească şi pe-a lui. Nişte rasol din care poţi scoate şi o supă pentru servitori, adăugă doamna Glegg, pe un ton de puternic protest, şi o budincă simplă, cu o lingură de zahăr şi fără nici un fel de mirodenii, ar fi fost mult mai nimerite.

Cu doamna Glegg în această dispoziţie, ziua se anunţa veselă. Doamna Tulliver nu mergea niciodată atât de departe încît să se certe cu soră-sa, după cum nu se poate spune despre o pasăre de apă care ridică un picior în mod dezaprobativ că se ceartă cu băiatul care aruncă în ea cu pietre. Dar problema asta a prînzului era o chestiune delicată şi care fusese deseori discutată pînă atunci: astfel încît doamna Tulliver nu putea decît să-i răspundă aşa cum îi mai răspunsese alteori:

— Domnul Tulliver zice că o să dea întotdeauna o masă bună pentru prieteni, atîta timp cît are cu ce-o plăti, şi are dreptul să facă ce pofteste în casa lui.

— Uite ce e, Bessy, eu n-am de unde să le las copiilor tăi destui bani din economiile mele ca să-i scap de ruină. Şi nu cumva să-ţi închipui c-o să v-alegeţi cu ceva din banii domnului Glegg... bine ar fi să nu mă prăpădesc eu întîi... că el se trage dintr-o familie de oameni cu viaţă lungă... dar dacă moare şi mă lasă pe mine asigurată cu ce-mi trebuie pentru restul zilelor, are el grijă să strîngă băierile pungii în aşa fel, încît să se-ntoarcă banii la neamul lui.

Dar deodată se auzi un hureit de roţi care puse capăt discuţiei, spre marea bucurie a doamnei Tulliver, grăbită să iasă în întîmpinarea sorei Pullet, căci ea trebuia să fie, de vreme ce hureitul era al unei trăsură cu patru roţi.

Doamna Glegg dădu din cap şi făcu o mutră acră, gîndindu-se la „trăsura cu patru roţi“. Părerile ei în această chestiune erau cît se poate de categorice.

Cînd trăsurica trasă de un cal se opri în faţa casei, sora Pullet apăru cu faţa scaldată-n lacrimi, nefăcînd de loc impresia că ar avea de gînd să se oprească din plîns, căci, deşi soţul ei şi doamna Tulliver erau gata s-o ajute să coboare, rămase nemişcată, dînd din cap cu tristeţe şi fixînd prin perdeaua de lacrimi un punct vag în depărtare.

— Ce e, soră, ce s-a întîmplat? întrebă doamna Tulliver.

Cu toate că nu era o femeie cu imaginaţie, doamna Tulliver se gîndi că s-ar fi putut ca oglinda mare de toaletă

din dormitorului cel bun al sorei Pullet să se fi spart pentru a doua oară.

În loc de răspuns, doamna Pullet continuă să dea din cap, ridicându-se încet și coborînd din trăsura, după ce aruncă însă o privire spre domnul Pullet ca să vadă dacă e atent să nu i se murdărească rochia frumoasă de mătase. Domnul Pullet era un om mărunțel, cîrn, cu ochi mici sclipitori și buze subțiri. Era îmbrăcat într-un costum negru, îngrijit, și purta la gît o cravată albă, care părea să fi fost legată strîns dintr-un considerent mai înalt, care-l depășea pe acel al simplei comodități personale. Între el și soția lui, o femeie masivă și bine făcută, îmbrăcată într-o rochie cu mîneci bufante, o pelerină largă și o bonetă mare cu două rînduri de pene și panglici, exista cam același raport ca între o bărcuță de pescuit și o navă cu toate pînzele sus.

Ce spectacol patetic și ce tablou izbitor al emoțiilor complexe create de o civilizație avansată poate oferi o femeie îndurerată, îmbrăcată după ultima modă ! Ce serie nesfîrșită de gradații există între durerea unui hotentot și aceea a unei femei care poartă mîneci largi și bufante, mai multe brățări pe fiecare braț, o bonetă monumentală și panglici fine de mătase ! Un om civilizat, cu mintea luminată, reacționează la durere înăbușind-o sau îmbrăcînd-o într-o formă cît se poate de subtilă, furnizînd astfel o problemă interesantă pentru un spirit analitic. Dacă doamna Pullet, așa cum era ea acum, cu inima frîntă și cu ochii pe jumătate orbiți de lacrimi, ar fi trecut peste prag cu un pas prea șovăielnic, ar fi putut să-și mototolească mînecele țepene și, conștientă de această posibilitate, își veni în fire și se strădui să nu se atingă de canatul ușii. Dîndu-și seama că lacrimile i se rostogolesc repede pe obraji, își desfăcu panglicile și le dădu încet pe spate — gest emoționant, care, chiar și într-un moment de nenorocire adîncă, dezvăluie speranța că vor veni clipe fără lacrimi, cînd panglicile bonetei își vor recăpăta locul. Cînd plînsul se mai potoli, dădu capul pe spate înclinîndu-l astfel încît să nu-și strice boneta, și trecu prin acel moment îngrozitor cînd durerea, care a făcut ca totul în jur să pară searbăd, devine ea însăși searbădă ; își privi, dusă pe gînduri, brățările, le așeză închizătorile cu un gest grațios, firesc dar studiat, care i-ar fi făcut și ei plăcere, dac-ar fi fost din nou liniștită și în starea ei normală.

Doamna Pullet atinse ușor canaturile ușilor, cam la înălțimea umerilor (pe vremea aceea o femeie era pur și simplu

ridicolă pentru un ochi de cunoscător dacă nu avea umerii lați de un iard și jumătate) și, încordându-și mușchii feței în străduința de a vărsa noi lacrimi, intră în salonul unde se afla doamna Glegg.

— Ei, soră, ce s-a întâmplat de-ai întârziat așa ? întrebă doamna Glegg cam înțepată, strângându-i mâna.

Înainte de a răspunde, doamna Pullet se așează, ridicându-și cu grijă pelerina :

— Și-a dat duhul ! exclamă, folosind, fără să vrea, o impresionantă expresie retorică.

„A, va să zică de data asta nu e vorba de oglindă“, gîndi doamna Tulliver.

— A murit alaltăieri, urmă doamna Pullet. Și avea picioarele groase cît corpul meu, adăugă ea după o pauză, cu durere. Au scos lichid din ea de nu știu cîte ori... ah, și apa... puteai să înoți în ea dacă voiai.

— Atunci e mai bine că s-a dus (cine-o mai fi și asta), spuse doamna Glegg prompt și răs-picat, cu tonul unui om hotărît. Dar eu una n-am de unde să știu despre cine vorbești.

— Las' că eu știu, răspunse doamna Pullet, suspinînd și dînd din cap. Nu mai e în toată parohia nici un caz de dropică la fel cu ăsta. Cum să nu știu, dacă e vorba de doamna Sutton, bătrîna de la Twentylands.

— Bine, da' nu e neam cu noi, și, după cîte știu, nici nu e o cunoștință mai apropiată, spuse doamna Glegg, care plîngea întotdeauna exact atît cît se cuvenea, cînd se întîmpla ceva „neamurilor“ ei, dar niciodată în alte împrejurări.

— Cum să nu fie, dacă i-am văzut picioarele cînd erau umflate ca o bășică de porc... E o cucoană bătrîna care și-a înzecit averea, și și-a administrat-o singură pînă-n ultima clipă, și ținea mereu punga cu chei sub pernă. Eu nu cunosc mulți ca ea în parohie.

— Și lumea zice c-a înghițit atîtea leacuri de puteai să umpli o căruță cu ele, adăugă domnul Pullet.

— Ah, suspină doamna Pullet, a mai avut ea o boală cu mulți ani în urmă, cînd n-avea încă dropică, și doctorii nu știau ce are. Mi-a spus mie cînd am fost pe la ea, de Crăciun, uite-așa mi-a spus : „Doamnă Pullet, dac-o fi să suferi vreodată de dropică, să te gîndești la mine“. Chiar așa a spus, repetă doamna Pullet, pornindu-se din nou pe plîns. Astea

au fost chiar cuvintele ei. O îngroapă sîmbătă... L-au poftit pe Pullet la înmormîntare.

— Sophy, spuse doamna Glegg, care nu-și mai putea stăpîni bunul-simț să nu protesteze, Sophy, mă mir cînd văd că te frămînți așa și-ți nenorocești sănătatea din pricina unor străini. Asta n-am pomenit-o nici la bietu' taică-tu, nici la mătușă-ta Frances și, după cîte știu, nici la alte neamuri de-ale noastre. Cred că dac-ai auzi că vărul Abbott a murit peste noapte și n-a apucat să-și facă testamentul, tot nu te-ai frămînta mai mult.

Doamna Pullet nu răspunse, căci nu isprăvise de plîns. Era mai degrabă măgulită decît revoltată că soră-sa o ceartă pentru că plînge prea mult. Nu oricine își putea îngădui să plîngă pentru niște vecini care nu i-au lăsat nici o moștenire ; dar doamna Pullet se măritase cu un fermier înstărit și avea destul timp și bani ca să-și permită să plîngă sau să facă orice pofta, păstrînd în același timp cel mai înalt grad de respectabilitate.

— Să nu credeți cumva că doamna Sutton a murit fără să-și facă testamentul, interveni domnul Pullet, avînd impresia că cele spuse de el justificau lacrimile nevesti-si. E drept că avem o parohie bogată, și cu toate astea se spune că nimeni n-ar putea să lase după moarte atîta avere cît a lăsat doamna Sutton. Și nu și-a împărțit moștenirea, a lăsat toți banii grămadă unui nepot dinspre partea lui bărbat-su.

— Atunci la ce i-a mai folosit atîta avere, comentă doamna Glegg, dacă tot n-a avut cui s-o lase decît rudelor lui bărbat-su. E păcat să-ți rupi bucățica de la gură pentru atîta lucru... măcar că eu nu sînt dintre ăia care n-ar dori să lase la bancă, pentru a fi împărțiți moștenitorilor, mai mulți bani decît își închipuie unii c-ar avea. Da' tare-i rău să-ți încapă averea pe mîinile străinilor !

— Așa e, soră, confirmă doamna Pullet, care-și revenise destul cît să-și poată scoate șalul și să-l împăturească frumos, da' să știi că domnu' care-o moștenește pe doamna Sutton e om de treabă... suferă de astmă și-n fiecare seară se culcă la opt. Chiar el mi-a spus-o, fără nici o sfială, într-o duminică în care a venit la biserica noastră. Poartă blană de iepure pe piept și cînd vorbește îi tremură vocea... E un om cu purtări foarte alese. I-am spus că și eu sînt mai tot timpul bolnavă. Și el mi-a răspuns : „Doamnă Pullet, îmi dau seama ce simțiți.“ Uite-așa a spus... chiar așa. Ah, suspină doamna Pullet, dînd din cap la gîndul că erau puțini oameni în stare

s-o înțeleagă într-adevăr în privința alifiilor ei roze sau albe, a doctoriilor tari în sticlute mici și a acelor slabe în sticle mari, a hapurilor umede care se vînd cu un șiling bucata și a picăturilor de optsprezece penny. Soră, acu' pot să mă duc să-mi scot boneta. Ai spus să-mi scoată cutia de pălării? întrebă ea, întorcîndu-se către bărbatu-său.

Domnul Pullet avusese un lapsus de neînțeles și uitase de cutie, așa că, plin de remușcări, ieși fuga să repare greșeala.

— Lasă, soră, că ți-o aduce sus, spuse doamna Tulliver, care ar fi vrut să plece imediat, de teamă ca nu cumva doamna Glegg să înceapă a-și exprima părerea în legătură cu faptul că Sophy era primul om din familia Dodson care și-a nenorocit sănătatea cu fel de fel de leacuri.

Doamnei Tulliver îi plăcea să se ducă în camera de sus cu soră-sa Pullet, să se uite cu de-amănuntul la pălărie, înainte ca aceasta să și-o pună pe cap, și să discute cu ea despre pălării în general. Asta făcea parte din slăbiciunile lui Bessy, lucru pentru care doamna Glegg o compătimea. Bessy se îmbrăca mult prea bine, avînd în vedere situația ei, și era prea mîndră ca să-și îmbrace fetița în hainele bune pe care i le dăruia doamna Glegg din straturile de la fundul dulapului ei. Era păcat, ba chiar o prostie, să cumperi îmbrăcăminte unui asemenea copil, în afară, doar, de pantofi. Totuși, în această privință, doamna Glegg era nedreaptă cu soră-sa Bessy care se străduise din răputeri s-o convingă pe Maggie să poarte boneta de pai și rochia de mătase vopsită, prefăcută dintr-o rochie a mătușii Glegg. Dar toate eforturile duseseră la niște rezultate pe care doamna Tulliver se simțise obligată să le îngroape în inima ei de mamă. În prima duminică în care o îmbrăcă, Maggie declară că rochia miroase a vopsea scîrboasă și, turnînd sosul peste friptura de vacă, folosi acest prilej ca să toarne puțin sos și pe rochie. Încîntată de ce făcuse, luă boneta cu panglici verzi și o umflă pînă o făcu să semene cu un boț de brînză garnisit cu salată veștedă. Ca o scuză pentru Maggie, trebuie să vă spun că Tom își bătuse joc de ea atunci cînd o văzuse cu boneta pe cap și-i spusese că seamănă cu o paparudă bătrînă. Mătușa Pullet avea și ea obiceiul să dăruiască haine, dar hainele ei erau întotdeauna destul de frumoase ca să fie pe placul lui Maggie și al maică-si. Dintre toate surorile ei, doamna Tulliver o prefera, fără îndoială, pe sora Pullet, și această preferință era reciprocă. Dar doamna Pullet regreta că Bessy are copii atît de neastîm-

părați și neîndemînatici ; era gata să facă tot ce putea pentru ei, dar ce păcat că nu erau buni și drăguți ca fetița surorii Deane. Cît despre Maggie și Tom, ei considerau că mătușa Pullet e suportabilă, mai cu seamă pentru că era altfel decît mătușa Glegg. Tom nu accepta niciodată să viziteze familia Pullet sau familia Glegg mai mult decît o dată pe vară. Bineînțeleș că de data aceea unul sau altul dintre unchi îi dădea ceva bani de buzunar ; dar la mătușa Pullet în pivniță se aflau o grămadă de broaște rîioase în care putea să dea cu pietre, așa că prefera să se ducă la ea. Maggie se cutremura la vederea broaștelor, care o chinuiau și noaptea în somn, dar îi plăcea tabachera cu muzică a unchiului Pullet. Totuși, atunci cînd doamna Tulliver nu se afla de față, surorile erau de părere că sîngele familiei Tulliver nu se amesteca bine cu sîngele familiei Dodson, că de fapt copiii bieteii Bessy erau niște Tulliveri, și că Tom, cu toate că aducea cu cei din familia Dodson, părea că o să se deosebească tot atît de mult de ei ca și taică-su. Cît despre Maggie, aceasta semăna leit cu mătușa Moss, sora domnului Tulliver, o femeie ciolănoasă care se măritase cît se poate de prost, care nu avea veselă-n casă și al cărei bărbat avea mare bătaie de cap cu plata chiriei. Dar de îndată ce doamna Pullet se văzu singură sus cu doamna Tulliver, amîndouă începură s-o bîrfească, după cum era și firesc, pe doamna Glegg ; discutînd între patru ochi, cele două surori ajunseră la concluzia că nu poți ști niciodată ce surpriză neplăcută te așteaptă de la sora Jane. Dar *tête-à-tête*-ul lor fu întrerupt de apariția doamnei Deane, însoțită de micuța Lucy, și doamna Tulliver asistă cu durere în inimă la aranjarea buclelor blonde ale fetiței. Era cu totul de neînțeleș ca doamna Deane, cea mai slabă și mai searbădă dintre domnișoarele Dodson, să aibă un copil care ar fi putut oricînd fi luat drept copilul doamnei Tulliver. Și, cînd se afla lîngă Lucy, Maggie părea întotdeauna de două ori mai oacheșă ca de obicei.

Așa se întîmplă și de astă dată, cînd veni din grădină cu Tom, cu tatăl lor și cu unchiul Glegg. Maggie își aruncase neglijent boneta pe spate și, intrînd în cameră cu părul ei aspru și lins, se năpusti asupra lui Lucy care stătea reze-mată de genunchii maică-si. Contrastul dintre cele două verișoare era bineînțeleș evident și, la prima vedere, net în defavoarea lui Maggie, cu toate că un cunoscător ar fi descoperit la aceasta din urmă anumite elemente care promiteau mai mult decît perfecțiunea delicată a lui Lucy.

Fetele se deosebeau tot atît de mult între ele ca un căţel lăţos cu păr aspru şi întunecat, de un pisoai alb. Lucy întinse la sărutat o guriţă drăguţă ca un boboc de trandafir ; la ea totul era drăguţ : gîtul rotund cu colierul de coral, năsucul drept, care nu era de loc cîrn, sprîncenele mici, cu o linie clară, puţin mai închise la culoare decît buclele şi potrivite cu ochii ei căprui care priveau cu o plăcere sfioasă spre Maggie, mai înaltă cu un cap decît ea, deşi nu era nici măcar cu un an mai mare. Maggie o privea întotdeauna pe Lucy cu încîntare. Îi plăcea să-şi închipuie o lume în care oamenii nu cresc niciodată mai mari decît copiii de vîrsta ei, cu o regină care să semene cu Lucy, purtînd o coroniţă pe cap şi un sceptru în mîină... numai că regina era de fapt Maggie, şi doar înfăţişarea era a lui Lucy.

— Ah, Lucy, izbucni ea, după ce o sărută. Ai să stai cu mine şi cu Tom, nu-i aşa ? Hai Tom, sărut-o !

Tom se apropiase şi el de Lucy, dar n-avea de gînd s-o sărute. Nici vorbă de aşa ceva ; venise împreună cu Maggie lîngă ea, pentru că era mai uşor decît să spună : „Bună ziua“ tuturor mătuşilor şi unchilor. Rămase în picioare, privind în gol, roşind şi avînd aerul încurcat şi zîmbetul vag al băieţilor timizi, cînd se află într-o adunare, sau al cuiva care ar fi nimerit din greşeală într-o lume în care i-ar fi găsit pe toţi dezbrăcaţi, ceea ce îl punea în mare încurcătură.

— Ia te uită ! exclamă tare şi răspicat mătuşa Glegg. Se poate să intre în casă un băiat şi o fată fără să spună bună ziua unchilor şi mătuşilor ? Cînd eram eu mică, aşa ceva nici nu se pomenea.

— Duceţi-vă şi vorbiţi cu unchii şi mătuşile voastre, dragii mamei, îi îndemnă doamna Tulliver, cu un aer îngrijorat şi trist.

Voia să-i poruncească în taină lui Maggie să se ducă să-şi perie părul.

— Ei, ce mai faceţi ? Sper că sînteţi cuminţi ? li se adresă mătuşa Glegg cu glas tare, pe acelaşi ton răspicat, luîndu-i de mîină şi zgîriindu-i cu inelele mari, sărutîndu-i apoi pe obraji, ceea ce nu prea îi încînta pe copii. Capul sus, Tom, capul sus ! Băieţii care se duc la internat trebuie să stea cu capul sus. Ia uită-te la mine. Tom păru că preferă să se abţină de la această plăcere, căci încercă să-şi smulgă mîna dintr-a mătuşii. Dă-ţi părul pe după urechi, Maggie, şi vezi să nu-ţi alunece rochia pe umăr !

Mătușa Glegg avea obiceiul să le vorbească pe un ton tare și răspicat, de parcă i-ar fi crezut surzi sau idioți. După părerea ei, aceasta era metoda prin care-i făcea să simtă că nu sînt de capul lor și, totodată, un mijloc excelent de a le potoli apucăturile de copii neastîmpărați. Copiii lui Bessy erau foarte rîzgîiați... trebuia să se ocupe cineva de ei și să-i pună la punct.

— Vai, dragii mei, exclamă mătușa Pullet, cu un ton compătimator, ce repede ați crescut! Tare mă tem să nu crească prea mari și fără vlagă, adăugă ea, privind-o cu tristețe pe Bessy peste capetele copiilor. Cred că fata are păr prea des. Eu, în locul tău, i l-aș mai rări și l-aș tunde scurt. Nu-i face bine la sănătate; de asta e atît de oacheșă. Să știi că-i așa. Nu crezi, soră Deane?

— Nu știu, soră, nu știu ce să spun, răspunse doamna Deane, strîngînd iar din buze și uitîndu-se la Maggie cu un ochi critic.

— Nu, nu, interveni domnul Tulliver, fata e sănătoasă, n-o doare nimic. Și pe urmă, dacă-i vorba de asta, mai există pe lume și grîu arnăut, nu numa' grîu alb, și unora le plac mai mult boabele negre. Dar de tuns ar fi mai bine s-o tunzi ca să-i stea părul mai neted.

În sufletul lui Maggie se născu o hotărîre îngrozitoare, stăvilită însă de dorința de a afla de la mătușa Deane dacă o va lăsa sau nu pe Lucy să mai rămînă la ei. Mătușa Deane nu-i prea îngăduia fetei să vină pe la ei. După ce invocă mai multe motive de refuz, doamna Deane i se adresă chiar lui Lucy:

— Nu e așa că nu vrei să rămîi aici fără mama, Lucy?

— Ba da, mamă, te rog să mă lași, răspunse Lucy cu sfială și gîtul ei delicat se roși de tot.

— Bravo Lucy! Las-o să rămînă, doamnă Deane, las-o să rămînă spuse domnul Deane, un om gras dar vioi, cu un fizic care putea fi întîlnit în toate păturile societății engleze: un creștet chel, favoriți roșcovani, o frunte mare și un trup solid dar nu greoi. Poți vedea nobili care să semene cu domnul Deane, după cum poți vedea și băcani sau muncitori cu ziua care să aibă aceeași înfățișare; numai că privirea pătrunzătoare a ochilor lui căprui era mai puțin obișnuită decît îi erau trăsăturile. Ținea strîns în mînă o tabacheră de argint masiv și, din cînd în cînd, schimba cîte o priză de tabac cu domnul Tulliver, a cărui tabacheră era doar suflată în argint, așa că era desigur doar o glumă între ei cînd domnul Tulliver spunea

că vrea să facă schimb de tabachere. Domnul Deane primise tabachera în dar de la superiorii lui, o dată cu o cotă parte dintr-o afacere, în semn de recunoaștere a serviciilor prestate în calitate de director. Domnul Deane era omul cel mai stimat din St. Ogg's, și unii erau chiar de părere că domnișoara Susan Dodson, despre care se spusese la un moment dat că se măritase cel mai prost dintre toate surorile, o să ajungă să aibă trăsură și casă mai bună decât însăși soră-sa Pullet. Căci un om care s-a băgat într-o mare afacere de mori și vapoare ca aceea a societății „Guest and Co“, la care se adăugase și un concern bancar, poate ajunge foarte departe. Iar doamna Deane, după cum se exprimaseră cele mai bune prietene ale ei, era destul de mândră și de „hrăpăreață“ ca să nu-și lase bărbatul să stea degeaba, și să-l tot îndemne.

— Maggie, stăruie doamna Tulliver, chemându-și fata și vorbindu-i la ureche de îndată ce chestiunea șederii lui Lucy fusese rezolvată, du-te și perie-ți părul... hai, că-i mai mare rușinea ! Ți-am spus de atâtea ori să nu vii aici dacă nu te duci mai întâi la Martha... Știi bine că ți-am spus !

— Tom, vino cu mine, șopti Maggie, trăgându-l de manșetă când trecu prin dreptul lui, iar Tom o urmă fără mofturi. Vino cu mine sus, îl îndemnă după ce ieșiră din cameră. Am o treabă cu tine, înainte de prînz.

— N-avem timp de nici un fel de treburi înainte de prînz, spuse Tom cu gîndul la mîncare și nemairăbdînd nici un fel de proiect intermediar.

— Las' că pentru asta e timp... hai, Tom !

Băiatul o urmă pe Maggie la etaj, în camera mamei, și o văzu cum se repede la un sertar din care scoase o pereche de foarfece mari.

— Ce vrei să faci cu ele, Maggie ? întrebă Tom, devenit curios.

În loc de răspuns, Maggie își apucă șuvițele de păr din față și le tăie pînă la jumătatea frunții.

— Vai Maggie, ai s-o pățești ! Zău c-ai s-o pățești, exclamă Tom, mai bine oprește-te !

„Clanț !“ făcu iar foarfecele, în timp ce Tom căuta s-o convingă. Fără să vrea, băiatul se gîndi ce caraghios o s-arate soră-sa, și asta îl înveseli.

— Hai, Tom, tunde-mă la spate, spuse Maggie înfierbîntată de propria ei îndrăzneală și dornică să ducă treaba la bun sfîrșit.

— Să știi c-ai s-o încasezi, răspunse Tom, dînd din cap muștrător și punînd mîna cu oarecare șovăială pe foarfece.

— N-are a face... hai, mai repede ! porunci Maggie, bătînd din picior.

Se roșise toată la față. Șuvițele negre erau foarte dese și nimic nu-l putea ispiti mai tare pe un băiat care gustase din plăcerea oprită de a tunde coama unui ponei. Vorbesc pentru cei care cunosc plăcerea de a intra cu foarfecele într-o masă de păr des. „Clanț“, făcu din nou foarfecele, un hîrșîit, apoi altul și încă unul, și șuvițele din spate căzură grele pe podea, iar Maggie rămase tunsă inegal, în scări, dar cu o senzație de ușurare, de eliberare, de parcă ar fi ieșit din pădure în cîmpul larg deschis.

— Vai, Maggie, exclamă Tom topăind în jurul ei, plesnindu-se pe genunchi și rîzînd. Vai, ce caraghioasă ești ! Ia uită-te în oglindă — parc-ai fi prostănacul de la noi de la școală în care aruncăm cu coji de nucă.

Maggie simți că i se frînge inima. La început se gîndise mai cu seamă să scape de părul care-o necăjea și de remarcile neplăcute pe care le făceau toți în legătură cu pieptănătura ei ; se mai gîndise și la faptul că acest act plin de curaj va constitui o victorie asupra maică-si și a mătușilor. Nu ținea să aibă păr frumos — nici nu putea fi vorba de așa ceva — avea numai ambiția să fie considerată o fetiță deșteaptă și nimeni să nu aibă nimic de spus împotriva ei. Dar acum, cînd Tom începuse să rîdă de ea și să-i spună că arată ca un prostănac, chestiunea căpăta cu totul alt aspect. Se uită în oglindă ; Tom continua să rîdă și să bată din palme, în timp ce obrații ei îmbujorați începură să pălească și buzele să-i tremure.

— Ah, Maggie, ce te faci ? Trebuie să te întorci imediat la masă !

— Nu rîde de mine, Tom, strigă Maggie înfierbîntîndu-se și plîngînd de ciudă ; apoi bătut din picior și-l îmbrînci.

— Ho, nebuno ! Atunci de ce l-ai mai tăiat ? Eu mă duc jos. Miroase a mîncare ! Se vede c-au adus la masă.

Tom alergă jos, lăsînd-o pe Maggie pradă sentimentului amar al ireparabilului, care constituia o experiență aproape zilnică pentru sufletul ei de copil. Acum, cînd faptul era consumat, își dădea bine seama că făcuse o mare nebunie și că avea să audă mult mai multe lucruri neplăcute în legătură cu părul ei decît auzise pînă atunci. Căci Maggie făcea toate lucrurile dintr-o pornire pasionată, apoi vedea nu numai urmă-

rile, dar și ceea ce s-ar fi întâmplat dacă n-ar fi făcut nimic, și în mintea ei toate amănuntele și împrejurările apăreau exagerate de o imaginație activă. Tom nu se lăsa purtat niciodată de elanurile nesăbuite în care se avînta Maggie, căci avea discernămînt din instinct și simțea ceea ce putea să-i folosească sau să-i dăuneze. Și de aceea, cu toate că avea o fire mult mai voluntară și mai rigidă decît Maggie, se întâmpla foarte rar ca maică-sa să-i spună că nu-i cuminte. Iar dacă Tom făcea totuși o prostie, o susținea pînă-n pînzele albe : nici că-i păsa ! Dacă rupea biciul de la trăsura lui taică-su în timp ce izbea cu el în poartă, nu era vina lui — biciul n-avea decît să nu se prindă în balamale. Dacă Tom Tulliver izbea cu biciul într-o poartă, era cînvins nu că izbirea porților de către toți băieții din lume ar fi fost un act justificabil, ci că el, Tom Tulliver, avea toate justificările să pocnească în poartă cu biciul și că n-avea pentru ce să se căiască de ce-a făcut. Dar Maggie, care plîngea acum în fața oglinzii, simțea că nu poate nici în ruptul capului să coboare la masă și să rabde privirile și vorbele aspre ale mătușilor, în timp ce Tom, și Lucy, și Martha care servea masa, și poate chiar taică-su, și unchii vor rîde de ea ; dacă putuse Tom să rîdă de ea, desigur că și ceilalți vor face la fel ; și, dacă nu și-ar fi tăiat părul, ar fi putut sta acum lîngă Tom și lîngă Lucy și să mănînce și ea budincă de caise și prăjitură cu cremă ! Acum nu-i rămînea decît să plîngă ! Stătea neputincioasă în mijlocul șuvițelor negre, ca Ajax¹ în mijlocul oilor înjunghiate. S-ar putea ca această nenorocire să pară cu totul lipsită de temei muritorilor care au trecut prin multe în viață, celor nevoiți să se gîndească la cheltuielile de Crăciun, la vreo iubire trecută sau la vreo prietenie care i-a dezamăgit ; dar pentru Maggie, nenorocirea ei era tot atît de mare, sau poate chiar și mai mare, decît ceea ce noi obișnuim să numim, prin contrast, adevăratele necazuri ale unui om în toată firea.

Fiecare dintre noi a auzit, cînd era mic, în chip de consolare, cuvintele : „Va veni o vreme cînd ai să ai necazuri adevărate“, iar cînd am devenit maturi am repetat și noi, la rîndul nostru, aceste cuvinte altor copii. Cînd eram mici și purtam șosete, plîngeam cu sughițuri cînd ne pierdeam de mama sau de doică și rămîneam singuri într-un loc străin ; și, totuși, nimeni nu-și mai amintește durerea adîncă a acelor

¹ Erou grec. În tragedia lui *Sofocle* cu același nume, Ajax, dorind să-l ucidă pe Ulise, este indus în eroare de zeița Atena și înjunghie, în locul rivalului său, o turmă de oi.

clipe și nu se mai înduioșează din pricina ei, așa cum se înduioșează când își aduce aminte de suferințele îndurate în urmă cu cinci sau zece ani. Cu toate acestea, fiecare dintre acele clipe de trăire adâncă a lăsat urme, și dăinuie încă în sufletul nostru, dar urmele lor s-au împletit strâns, pentru totdeauna, cu fibrele simțămintelor mai rezistente ale tinereții și maturității. Iată de ce necazurile copiilor noștri ne fac să zîmbim și nu ne vine a crede că pot și ei să sufere cu adevărat. Nu e oare cu puțință să-ți re trăiești intens copilăria, nu numai amintindu-ți ce făceai și ce ți se întâmpla atunci, ce-ți plăcea și ce nu-ți plăcea pe vremea când purtai rochiță sau pantaloni scurți, ci contopindu-te cu ea și simțind exact ceea ce simțeai pe vremea când timpul care despărțea o vară de alta părea fără de sfârșit? E oare cu puțință să încerci din nou sentimentul care te-a copleșit când colegii de școală te-au exclus din joc, pentru că aruncaseși mingea prost, și pentru că o făcuseși dinadins, sau atunci când, neștiind cum să-ți omori vremea într-o zi ploioasă de vacanță, ai trecut de la lene la pozne, de la pozne la impertinențe și de la impertinențe la îmbufnare; sau să re trăiești ce-ai simțit atunci, în semestrul acela când mama n-a vrut să-ți facă o „jachetă“, cu toate că toți băieții de vîrsta ta aveau jachete noi! Dacă ar fi într-adevăr cu puțință să re trăim necazurile anilor de atunci, presupunerile nedeslușite și ideile ciudate, lipsite de perspectivă, pe care le aveam despre viață și care dădeau atîta intensitate suferinței, cu siguranță că durerile copiilor noștri nu ne-ar mai face să zîmbim.

— Domnișoară Maggie, a poruncit conița să veniți imediat jos, spuse Kezia, dînd buzna în odaie. Dumnezeu, ce-ați făcut? De cînd sînt n-am văzut așa sperietoare!

— Taci din gură, Kezia, strigă Maggie furioasă. Pleacă de-aici și lasă-mă-n pace!

— Bine, da' v-am spus că trebuie să coborîți acu' imediat. Așa zice cucoana, răspunse Kezia, venind către Maggie și luînd-o de mîna ca s-o ridice de pe podea.

— Lasă-mă-n pace, Kezia. Nu vreau să mănînc, spuse Maggie, smucindu-se din mîna fetei care încerca s-o ridice de pe jos. Nu vreau să vin!

— Bine, cum credeți. Eu nu pot să mai stau. Trebuie să mă duc să servesc la masă.

Și spunînd asta, Kezia ieși din odaie.

— Maggie, prostuțo, o strigă Tom, băgînd capul pe ușă după cîteva clipe. De ce nu vii la masă ? Dac-ai ști ce bună-tăți sînt ! Mama a zis să vii. De ce plîngi, gîsculițo ?

Ah, ce îngrozitor ! Tom era atît de crud și de nepăsător ! Dacă Maggie l-ar fi găsit pe el plîngînd pe covor, ar fi plîns și ea de mila lui. Și mîncarea era atît de bună și ei îi era atît de foame ! Vai ce nenorocită se simțea !

Și totuși Tom nu era chiar atît de crud. Nu-i venea să plîngă alături de Maggie și, cu toate c-o vedea atît de supărată, nu-i pierise pofta de prăjituri, dar se apropie de ea, își lipi obrazul de obrazul ei și-i spuse mîngîietor, pe șoptite :

— Hai, nu vii, Magsie ? Vrei să-ți aduc o bucățică de budincă după ce mănînc ?... sau o prăjitură cu cremă, sau ce vrei tu ?

— Da-a-a, răspunse Maggie, începînd să se simtă ceva mai bine.

— S-a făcut, spuse Tom plecînd. Dar cînd ajunse lîngă ușă, se mai întoarce o dată, adăugînd : Da' mai bine ai veni și tu la masă. Știi, la desert avem nuci și vin de aglice.

Maggie se opri din plîns și, după plecarea lui Tom, rămase pe gînduri. Tom se purtase frumos cu ea și asta îi mai potolise supărarea, iar gîndul că putea să mănînce nuci și să bea vin de aglice începuse s-o frămînte.

Se ridică cu greu din mijlocul șuvițelor de păr risipite pe podea și coborî scara. Apoi se opri cu umărul rezemat de ușa întredeschisă a sufrageriei și aruncă o privire înăuntru. Îi văzu pe Tom și pe Lucy cu un scaun gol între ei, iar pe o măsuță de alături zări prăjiturile cu cremă... Nu mai putea răbda ! Se strecură înăuntru și se îndreptă spre scaunul gol. Dar, nici n-apucă bine să se așeze și începu să regrete c-a venit și că nu rămăsese sus.

Cînd dădu cu ochii de ea, doamna Tulliver scoase un țipăt și se zăpăci atît de tare, încît scăpă din mînă lingura mare de sos care căzu în farfurie, lucru cu consecințe cît se poate de serioase pentru fața de masă. Kezia nu-i spusese de ce refuzase Maggie să vină la masă, fiindcă nu voise s-o necăjească pe stăpîină tocmai cînd tăia carnea, iar doamna Tulliver nu bănuise nimic rău : își închipuise doar că fata are iar toane și că, în felul ăsta, se pedepsește singură, lipsindu-se de o parte din prînz.

Țipătul doamnei Tulliver făcu toate capetele să se întoarcă spre Maggie, care se roși, simțînd cum încep să-i ardă

obrajii și urechile, în timp ce unchiul Glegg, un domn bătrîn, cu părul alb și cu un aer cumsecade, spuse :

— 'Ia te uită ! Cine o fi fetița asta ? Că eu n-o cunosc. Ia spune, Kezia, nu cumva e o fetiță pe care-ai cules-o de pe drum ?

— Văd că s-a apucat să se tundă singură, rosti domnul Tulliver încet către domnul Deane, rîzînd cu poftă. Ai mai pomenit așa fetiță năzdrăvană ?

— Te-ai cam pocit, domnișoară, își dădu cu părerea domnul Pullet.

Aceasta era poate observația cea mai usturătoare pe care o făcuse în viața lui.

— Mai mare rușinea, își rosti sentința mătușa Glegg pe un ton dojenitor, mai răstit și mai aspru decît oricînd. Fetițele care-și tund singure părul ar trebui bătute cu biciul și hrănite doar cu pîine și apă. N-ar trebui să li se îngăduie să stea la masă cu unchii și cu mătușile lor.

— Da, da, adăugă domnul Glegg, cu intenția de a da o întorsătură hazlie acestor muștrări. Ar trebui băgată la închi-soare. Acolo o să-i taie și părul care i-a mai rămas, ca să i-l potrivească mai bine.

— Acum chiar că arată ca o țigancă, spuse la rîndul ei mătușa Pullet, compătimitoare. N-ai avut noroc, soră, că fata a ieșit așa de oacheșă. Băiatul e destul de blond. Da' fata, tare mă tem că o să sufere în viață, că prea-i oacheșă.

— E o fată rea. Îmi mănîncă sufletul, își vărsă focul doamna Tulliver, cu lacrimi în ochi.

Maggie avea impresia că ascultă un cor de muștrări și batjocuri. La început se înroșise de necaz, și un timp revolta o făcu să îndure mai ușor rușinea. Tom își închipui că Maggie prinsese curaj din pricina budincii și a prăjiturilor cu cremă care tocmai apăruseră pe masă. Și, convins de asta, îi șopti :

— Vai, Maggie, ți-am spus eu c-ai s-o pățești.

Încercase să fie drăguț cu ea, dar Maggie era convinsă că Tom își bate joc de nenorocirea ei. Curajul o părăsi cu totul, simți că i se pune un nod în gît și, dîndu-se jos de pe scaun, fugi la taică-su și se lipi de umărul lui, izbucnind într-un plîns cu sughițuri.

— Lasă, lasă, fata tatii, o mîngîie domnul Tulliver, luînd-o în brațe. Nu mai plînge. Ai făcut bine că ți-ai tăiat părul dacă nu-ți plăcea așa lung. Hai, nu mai plînge. Las-că te apără tata.

Ah, minunate vorbe de dragoste ! Niciodată Maggie n-avea să uite clipele cînd taică-su „îi ținea partea“. Avea să le păstreze în inimă și să-și amintească de ele mulți ani mai târziu, atunci cînd toată lumea avea să spună că domnul Tulliver nu se purtase bine cu copiii lui.

— Ah, Bessy, tare-o mai răzgîie bărbat-tu pe fată ! îi spuse doamna Glegg doamnei Tulliver, în secret, dar destul de tare ca s-audă și ceilalți. Bagă de seamă c-o s-o nenorocească. Tata ne-a crescut altfel și de-aia sîntem ce sîntem astăzi.

Necazurile domestice ale doamnei Tulliver păreau să fi atins o culme de unde începi să devii insensibil. Nici nu mai luă în seamă vorbele soră-si și, dîndu-și panglicile bonetei pe spate, începu să taie budinca, afișînd un aer de tăcută resemnare.

O dată cu desertul veni și eliberarea lui Maggie : ziua era caldă, așa încît copiii fură trimiși să-și mănînce nucile și să-și bea vinul în chioșc. O zbughiră printre tufișurile îmbobocite ale grădinii, cu vioiciunea unor animale mici care scapă de sub un clopot de sticlă fierbinte.

Doamna Tulliver le dăduse voie să plece cu un scop bine determinat : acum, cînd masa se sfîrșise și cînd puteai să stai de vorbă în liniște, venise momentul potrivit să aducă la cunoștința rudelor intențiile domnului Tulliver în legătură cu Tom, și socotea mai nimerit ca băiatul să nu fie de față. Copiii erau obișnuiți să-i audă pe părinți vorbind despre ei, de parcă ar fi fost niște păsări care, oricît și-ar fi lungit gîtul și ar fi încercat să audă, tot n-ar fi fost în stare să priceapă nimic. Dar, ca niciodată, doamna Tulliver se arată discretă, deoarece își dăduse seama că lui Tom nu-i plăcea de loc gîndul că ar putea fi trimis la școala unui pastor, socotind că asta echivala cu faptul de a fi fost trimis să învețe la o școală condusă de un jandarm. Doamna Tulliver își dădea seama cu regret că bărbat-su va face tot cum îl taie capul, orice ar spune sora Glegg sau sora Pullet ; dar se gîndea că, dacă treaba va ieși prost, nu va mai putea nimeni să spună că Bessy îl lăsase pe soțul ei să facă o prostie, fără a-și informa rudele despre ce e vorba.

— Domnule Tulliver, spuse, întrerupînd o discuție dintre bărbatul ei și domnul Deane, ar fi timpul să le comunici mătușilor și unchilor copiilor noștri ce ai de gînd să faci cu Tom.

— Foarte bine, răspunse domnul Tulliver cam înțepat. N-am nimic împotrivă să spun tuturor ce am de gînd să fac

cu băiatul. Am hotărât, continuă el, uitându-se la domnul Glegg și la domnul Deane, am hotărât să-l trimit la un domn Stelling, un pastor de la King's Lorton, despre care am auzit că-i grozav de deștept și îl poate învăța o mulțime de lucruri.

Se înalță un murmur general de uimire, care semăna cu murmurul pe care-l poți auzi într-o biserică de țară, atunci când, din amvon, preotul le pomenește credincioșilor despre treburile lor din timpul săptămânii. Unchii și mătușile copiilor erau la fel de uimiți ca și acei credincioși, când auziră că în aranjamentele de familie ale domnului Tulliver se amestecă un pastor. Cît despre unchiul Pullet, se simțea atît de uimit, de parcă domnul Tulliver i-ar fi spus că are de gînd să-l trimită pe Tom la lordul cancelar ; căci domnul Pullet aparținea acelei clase dispărute de răzeși englezi, care se îmbrăcau în haine bune, plăteau taxe și impozite mari, se duceau la biserică și duminica mînceau o masă îmbelșugată, dar nici prin gînd nu le trecea că s-ar putea vorbi despre originea Constituției engleze, în ceea ce privește biserica și statul, mai mult decît despre originea sistemului solar și a stelelor fixe. E trist, dar totuși adevărat, că în mintea domnului Pullet, episcopul se confunda cu un fel de baronet, care putea sau nu să predice ; și, de vreme ce pastorul parohiei în care trăia el era de familie nobilă și avea o mare avere, ideea că un pastor poate fi și profesor, îi era prea străină domnului Pullet ca s-o conceapă cu ușurință. Îmi dau seama că e greu pentru niște oameni care trăiesc în timpurile civilizate de azi, să-și închipuie că domnul Pullet putea fi atît de ignorant, dar acești oameni ar trebui să se gîndească ce rezultate extraordinare poate da o înclinație naturală atunci când e ajutată să se dezvolte în condiții prielnice. Iar domnul Pullet avea o mare înclinație către ignoranță. Fu primul care dădu glas uimirii :

— Da' de ce să-l trimiți la un pastor ? întrebă el, clipind din ochi cu mirare, și uitându-se la domnul Glegg și la domnul Deane ca să vadă dacă ei pricepeau ceva.

— Cum de ce ? Pentru că, după cîte am înțeles eu, pastorii sînt cei mai buni dascăli, răspunse bietul domn Tulliver, care, pierdut în labirintul acestei lumi încurcate, era gata oricînd să se agațe cu disperare de orice argument. Uite, de pildă, Jacobs de la gimnaziu, care nu e pastor, nu l-a învățat pe băiat mai nimic. Așa că am hotărât să-l trimit la o școală unde să aibă altfel de dascăl. Și, după cît înțeleg, domnu' ăsta Stelling e tocmai ce trebuie. Vreau să-l trimit pe băiat

cam pe la 21 iunie, încheie el pe un ton hotărît, lovind ușor în tabacheră și luînd o priză de tutun.

— O să-ți ceară o taxă foarte piperată ! Pastorii ăștia au pretenții foarte mari, spuse domnul Deane, trăgînd adînc tutun pe nas, cum avea el obiceiul ori de cîte ori voia să rămîină pe o poziție neutră.

— Ia zi, vecine Tulliver, ce crezi, o să se priceapă pastorul să-l învețe cum să deosebească o probă de grîu bună de una proastă ? întrebă domnul Glegg căruia-i plăcea să glumească și care, de cînd se retrăsese din afaceri, considera că-și poate îngădui și că e chiar nimerit să ia lucrurile în glumă.

— Ei, am eu niște planuri în legătură cu băiatul, spuse domnul Tulliver, făcînd o pauză și ridicînd paharul.

— Dacă-mi îngăduiți și mie să spun ceva, că rar apuc și eu să scot o vorbă, interveni doamna Glegg pe un ton plin de subînțelesuri amare, aș vrea să știu cu ce o să se aleagă băiatul dacă i se dă o educație prea înaltă față de poziția lui bănească ?

— Vedeți, spuse domnul Tulliver, fără să se uite la doamna Glegg și adresîndu-se bărbaților care se aflau în odaie, m-am gîndit să nu-l învăț pe Tom meseria mea. M-am gîndit și m-am tot gîndit și cînd am văzut ce-a făcut Garnett cu fii-su, m-am hotărît. Vreau să-și facă o meserie în care nu-i nevoie de capital. Vreau să știe destulă carte ca să nu-l poată încuia nici un avocat, sau alții de felul ăsta, și să poată să m-ajute și pe mine din cînd în cînd la afaceri.

Doamna Glegg scoase un fel de sunet lung, gutural. Stătea cu buzele strînse și zîmbea cu o expresie de milă și dispreț.

— Bine ar fi dacă unii oameni n-ar avea de-a face cu avocații, urmă ea după sunetul acela introductiv.

— Da' ia spune-mi, pastorul ăsta conduce o școală primară ca cea de la Market Bewley ? întrebă domnul Deane.

— Nu, nici vorbă, răspunse domnul Tulliver. Nu vrea să ia decît vreo doi trei elevi... Ca să aibă mai mult timp să se ocupe de ei, înțelegeți ?

— Aha, și în felul ăsta copiii învață mai repede. Dacă sînt prea mulți nu prea învață cine știe ce, spuse domnul Pullet, care simțea că începe să înțeleagă cît de cît problema asta atît de complicată.

— Da, dar mă tem că vrea mulți bani, reveni domnul Glegg.

— Ei, cît să vrea ? O sută pe an, bani peșin răspunse domnul Tulliver, oarecum mîndru de ideea lui îndrăzneată.

Dar să știți că asta-i o investiție bună. Educația o să-i servească lui Tom drept capital în viață.

— Aici s-ar putea să ai dreptate, spuse domnul Glegg. Da, da, vecine Tulliver, s-ar putea să ai dreptate :

*Cînd s-au dus bani, avere și moșii,
Tot ce-ți rămîne-i învățat să fii.*

Mi-amintesc c-am văzut o dată versurile astea într-o vitrină, la Buxton. Numa' că noi ăștia care n-avem învățătură, e mai bine să ne ținem banii. Ce zici, vecine Pullet, n-am dreptate? spuse domnul Glegg frecîndu-și genunchii cu un aer foarte încîntat.

— Mă mir de dumneata, domnule Glegg, interveni nevastă-sa. La vîrsta și la situația dumitale n-ar trebui să te porți așa. Nu-ți stă bine.

— Ce nu-mi stă bine, doamnă Glegg? întrebă bărbat-su, făcînd glumeț cu ochiul celor de față. Poate vorbești de haina albastră pe care-o port azi?

— Mi-e milă de dumneata, domnule Glegg, cînd te văd ce slab ești din fire. Am spus că nu-ți stă bine să glumești cînd vezi că neamurile dumitale alunecă spre pierzanie.

— Dacă de mine e vorba, sări domnul Tulliver profund jignit, să știi că nu trebuie să-ți bați capul și să te frămînți. Pot să-mi văd și singur de treburi, fără să-i supăr pe alții.

— A, acum mi-aduc aminte, spuse domnul Deane schimbînd subiectul ca să salveze situația. Mi-aduc aminte că mi-a spus cineva că Wakem are de gînd să-și trimită băiatul — știți, băiatul ăla infirm — să învețe carte la un pastor. Nu-i așa Susan? adăugă el, adresîndu-se nevesti-si.

— Nu știu, răspunse doamna Deane, strîngîndu-și iar buzele.

Doamna Deane nu era omul să ia parte la o discuție în care oamenii se înțepau unii pe alții...

— Foarte bine, spuse domnul Tulliver pe un ton glumeț, ca să-i arate doamnei Glegg că nu-i pasă de ea. Dacă Wakem are de gînd să-și trimită băiatul la un pastor, înseamnă că nu greșesc dacă-l trimit și eu pe Tom; Wakem e un pungaș fără pereche, mai mare decît toți pungașii ieșiți din mîna lui Scaraotchi, dar pot să afirm că știe întotdeauna ce are de făcut. Uite, spune-mi care-i măcelarul lui, și-o să-ți spun unde să te duci să cumperi carne.

— Bine, dar băiatul lui Wakem e cocoșat, interveni doamna Pullet, care avea impresia că toată povestea are un

aer funebru. De asta nu-i de mirare că îl trimite să învețe la pastor.

— Da, da, spuse domnul Glegg, luînd în serios observația doamnei Pullet. Trebuie să te gîndești la asta, vecine Tulliver. Băiatul lui Wakem nu poate munci, așa că taică-su e nevoit să-l facă domn, bietul copil...

— Domnule Glegg, îl întrerupse doamna Glegg clocotind de indignare, dar hotărîtă să se stăpînească, ai face mai bine dacă ți-ai ține gura. Domnului Tulliver nu-i pasă de părerea ta și nici de a mea. Există oameni care își închipuie că știu ce trebuie să facă, fără să mai întrebe și pe alții.

— Cred că despre dumneata e vorba, dacă într-adevăr gîndești ce spui, replică domnul Tulliver, începînd din nou să fiarbă de furie.

— Las' că nu mai spun nimic, răspunse doamna Glegg tăios. Nu mi-a cerut nimeni sfatul, așa că mai bine tac.

— Ar fi prima oară cînd te abții, spuse domnul Tulliver. Numai sfaturi știi să dai. E singurul lucru pe care-l dăruiești oricînd cu dragă inimă.

— Da, da' uîți că dacă n-am dăruit încă nimic, în schimb am împrumutat altora cu dragă inimă, răspunse doamna Glegg. Cunosc persoane care-mi datorează bani și am o pre-simțire c-o să mă căiesc c-am împrumutat bani rudelor.

— Lăsați cearta, se amestecă domnul Glegg încercînd să-i liniștească, dar nereușind să-l potolească pe domnul Tulliver.

— După cîte știu eu, am semnat o poliță, se repezi acesta. Și-n afară de asta, cu toată rudenia, ți-am dat o dobîndă de cinci la sută.

— Haide, soră, interveni doamna Tulliver cu un ton rugător, bea-ți vinul și servește-te cu migdale și stafide.

— Îmi pare rău, Bessy, răspunse doamna Glegg ca un cîine care profită să se repeadă la om cînd îl vede fără băț în mîină. E o prostie să vorbești acum despre migdale și stafide.

— Nu te mai aprinde așa, soră, încercă s-o potolească doamna Pullet care începuse să plîngă încet. Dacă ți se suie sîngele la cap, acu după-masă, s-ar putea, Doamne ferește! să te lovească damblaua. Și știi că de-abia am ieșit din doliu... că doar toate am purtat rochiile la fel, și voal, și de-abia le-am pus bine. E mai mare rușinea să se întîmple așa ceva între surori.

— Cred și eu că-i mai mare rușinea, ripostă doamna Glegg. Rău am ajuns dacă soră-mea mă pofteste la ea numai ca să se certe cu mine și să mă ia peste picior.

— Stai, Jane dragă, nu te mai aprinde așa... liniștește-te... liniștește-te, o domoli domnul Glegg.

Dar domnul Tulliver, care nu-și descărcase încă toți nervii, îi acoperi vocea, izbucnind din nou :

— De unde ai scos-o că vreau să mă cert cu dumneata ? Dumneata nu lași lumea în pace ! Te tot iei în bețe cu toți. Să știi că eu nu mă iau la ceartă cu o femeie niciodată, dacă-și vede de treabă.

— A, va să zică nu-mi văd de treabă ! răspunse doamna Glegg cu vocea găuită de furie. Am cunoscut oameni mult mai de seamă decât dumneata, care au murit demult și care s-au purtat mult mai respectuos cu mine decât te porți dumneata. Și bărbatu-meu stă cu brațele încrucișate și se uită cum își bate joc de mine un fitecine care nu și-ar fi îngăduit niciodată o asemenea îndrăzneală, dacă anumite persoane din familia noastră nu s-ar fi măritat atât de prost.

— Dacă-i vorba pe așa, se rățoi domnul Tulliver, află că familia mea e tot atât de bună ca a dumitale... ba e chiar mai bună, fiindcă la noi în familie n-am pomenit femeie atât de afurisită.

— Frumos îți șade, domnule Glegg, izbucni doamna Glegg, ridicându-se de pe scaun, frumos îți șade să stai cu mâinile în sân, și s-ascuți cum mă batjocorește lumea. Nu mai rămân o clipă în casa asta ! Dumneata n-ai decât să rămâi și să vii acasă cu cabrioleta... Eu mă duc pe jos.

— Lasă, sufletele, spuse domnul Glegg cu tristețe, ridicându-se și pornind după nevastă-sa.

— Cum ai putut să-i vorbești în felul ăsta, domnule Tulliver ? i se adresă doamna Tulliver cu lacrimi în ochi.

— Las-o să plece, răspunse Tulliver furios. Nici măcar un torent de lacrimi n-ar fi putut să-l potolească. Las-o să plece. Cu cât pleacă mai repede, cu atât mai bine. Acum știu că n-o să mai încerce să mi se suie în cap.

— Soră Pullet, murmură doamna Tulliver cu voce stinsă, crezi c-ar servi la ceva să te duci după ea și să încerci s-o liniștești ?

— Vezi-ți mai bine de treabă, interveni domnul Deane. Las-că vă împăcați altă dată,

— Atunci ce ziceți, dragele mele, n-ar fi mai bine să ne ducem să vedem ce fac copiii, propuse doamna Tulliver, ștergându-și lacrimile.

Era o idee cât se poate de bună. După plecarea femeilor, domnul Tulliver se simți ca un om care ar fi alungat niște muște obraznice din cameră. Nimic nu-i plăcea mai mult decât să stea de vorbă cu domnul Deane, lucru care se întâmpla rar, acesta fiind foarte ocupat cu afacerile. Domnul Deane era, după părerea lui, omul cel mai „competinte” pe care-l cunoscuse vreodată, și, pe deasupra, era plin de duh și avea limba ascuțită, corespunzând astfel în mod plăcut înclinației asemănătoare pe care o avea domnul Tulliver, dar care la el rămăsese nerealizată. Acum, când plecaseră femeile care-i tulburaseră tot timpul cu fleacuri, nimic nu-i mai împiedica să vorbească despre lucruri serioase. Acum puteau să-și spună fiecare părerea despre ducele de Wellington¹ a cărui atitudine față de problema catolică îl pusese într-o lumină cu totul nouă ; puteau să facă haz de purtarea ducelui la bătălia de la Waterloo pe care n-ar fi fost niciodată în stare s-o câștige dacă în spatele lui nu s-ar fi aflat o armată întreagă de englezi ; ca să nu mai vorbim de Blucher² și de prusaci care, după cum aflase domnul Tulliver de la o persoană bine informată, apăruseră exact când trebuia. Dar în privința asta nu erau toți de aceeași părere.

Domnul Deane, de exemplu, nu prea era dispus să acorde credit prusacilor : căci felul nesatisfăcător în care își construiau vapoarele și în care făceau tranzacții cu bere de Danzig îl făcea să aibă o impresie cam proastă despre curajul prusac în general. Văzînd că nu prea avusese succes cu teoria lui, domnul Tulliver declară că tare se temea că Anglia n-o să mai fie niciodată cum fusese pe vremuri. Dar domnul Deane, care era asociat la o firmă prosperă, avea bineînțeles păreri mai optimiste despre viață. Îl rugară să povestească ce fel merg importurile, mai cu seamă importurile de piele și zinc și, ascultîndu-l, domnul Tulliver se mai liniști, spunîndu-și că mai e pînă-n ziua în care toată țara va ajunge la cheremul papistașilor și al radicalilor și cînd oamenii cinstiți nu vor mai avea nici o șansă.

¹ *Wellington Arthur Wellesley* (1769—1852), om de stat și militar englez, a comandat armatele aliate împotriva lui Napoleon la Waterloo.

² *Blucher Gebhard Leberecht* (1742—1819), feldmareșal german, s-a distins în bătălia de la Waterloo.

Unchiul Pullet asculta, clipind din ochi, cum cei doi discutau probleme înalte. Pullet nu se pricepea la politică — socotea că politica e un dar înnăscut — dar, după câte înțelegea el, acest duce de Wellington nu era nici mai bun și nici mai rău decît trebuia să fie.

Capitolul VIII

ÎN CARE DOMNUL TULLIVER SE DOVE- DEȘTE A FI UN OM SLAB

— Ce te faci dacă soră-mea Glegg îți cere banii înapoi ? De unde ai să scoți cinci sute de lire ? îl întrebă doamna Tulliver pe bărbat-su în aceeași seară, făcînd o tristă trecere în revistă a zilei respective.

Cu toate că trăise alături de el treisprezece ani, doamna Tulliver era tot atît de lipsită de experiență ca la început. Cînd cerea ceva soțului, avea, de pildă, darul să-i vorbească în așa fel, încît, în cele din urmă, domnul Tulliver să facă exact contrariul. Nu e admisibil să existe pe lume oameni care să nu se maturizeze niciodată ; ei rămîn ca acei peștișori cumînți care par să-și păstreze pînă-n ultima clipă iluziile din tinerețe că pot înota în linie dreaptă, trecînd prin peretele de sticlă care-i înconjură. Doamna Tulliver era ca unul dintre acești peștișori aurii : după ce timp de treisprezece ani se lovise cu capul de același mediu rezistent, se repezea din nou spre el cu un avînt la fel de neobosit.

Cuvintele ei intenționau să-l convingă pe domnul Tulliver că nu i-ar fi de loc greu să facă rost de cinci sute de lire ; iar cînd doamna Tulliver se arătă nerăbdătoare să afle cum o să facă rost de ele — fără să ipotecheze moara și casa (pe care declarase că n-o să le ipotecheze niciodată) — cu atît mai mult cu cît în ziua de azi nimeni nu se grăbește să-ți împrumute bani dacă nu-i dai o garanție, domnul Tulliver, înfierbîntîndu-se, spuse că doamna Glegg e liberă să facă ce pofteste cu banii — să-i ceară sau să nu-i ceară — dar că el îi va restitui oricum. Nu voia să aibă nici o obligație față de surorile neveste-si. Cînd un om se însoară cu o fată care are o droaie de surori, se poate aștepta la nenumărate necazuri, dacă e dispus să le înghită. Dar domnul Tulliver nu era dispus.

Punîndu-și boneta de noapte, doamna Tulliver mai vărsă în tăcere cîteva lacrimi, dar nu trecu mult și se cufundă în-

tr-un somn adînc, legănată de gîndul că va mai discuta despre toate astea a doua zi, cînd urma să se ducă împreună cu copiii să ia ceaiul la sora Pullet, la Garum Firs. Nu se aștepta să rezolve ceva prin discuția cu soră-sa, dar i se părea cu neputință ca întîmplările petrecute să se încăpățîneze a rămîne neschimbate, oricît te-ai plînge de ele.

Domnul Tulliver, în schimb, adormi mai greu ; căci se gîndea și el la o vizită pe care voia s-o facă a doua zi, și părerile lui în această problemă nu erau atît de vagi și de liniștitoare ca ale blîndei sale tovarășe de viață.

De cîte ori se afla sub influența unui sentiment puternic, domnul Tulliver simțea un impuls spre acțiune, lucru care nu se prea potrivea cu senzația aceea neplăcută că viața ar fi foarte încurcată și ciudată, care-l copleșea cînd era mai liniștit ; dar se prea poate să fi existat o legătură directă între aceste fenomene aparent contradictorii, de vreme ce nu te poți convinge că un scul de lînă e încîlcit, pînă nu tragi tare de un fir.

A doua zi, domnul Tulliver, împins de această dorință de acțiune, o porni călare, îndată după prînz (nu era dispeptic) către Basset, să facă o vizită soră-si Moss și bărbatului ei. Luînd hotărîrea irevocabilă de a-i plăti doamnei Glegg datoria de cinci sute de lire, domnul Tulliver își amintise, cum era și firesc, că are o poliță pentru trei sute de lire pe care le împrumutase cumnatului său Moss. Dacă sus-numitul cumnat reușea să-și plătească datoria într-un anumit termen, lucrul acesta ar fi atenuat, în mare măsură, impresia greșită că domnul Tulliver se afla într-o încurcătură, impresie pe care hotărîrea lui îndrăzneată ar fi putut s-o creeze unor oameni slabi din fire, care doresc să cunoască precis cum trebuie procedat într-o anumită situație, chiar înainte de a se convinge că va fi ușor.

Situația în care se afla domnul Tulliver nu era nici nouă, nici neobișnuită, dar, asemenea altor împrejurări ale vieții cotidiene, ea ascundea complicații care aveau să se facă simțite mult mai tîrziu : domnul Tulliver trecea drept un om mult mai înstărit decît era în realitate. Și, cum toți avem tendința să credem despre noi ceea ce crede lumea, domnul Tulliver obișnuia să se gîndească la faliment și la ruină cu același sentiment de vagă milă pe care îl are un om cumpătat și slăbănog, atunci cînd aude că vecinul lui, un tip congestiv și grăsan, a fost lovit de apoplexie. Era obișnuit să audă glume măgulitoare în legătură cu situația lui avantajoasă de posesor al unei mori și al unui petic de pămînt, și aceste glume, cum

era și firesc, îi hrăneau convingerea că e om cu stare. Glumele astea dădeau un gust plăcut paharului de băutură în zilele de târg și, dacă n-ar fi fost dobânzile semestriale, domnul Tulliver ar fi uitat cu totul că există o ipotecă de două mii de lire asupra proprietății pentru care era atît de invidiat. Dar nu ajunsese la această ipotecă numai din vina lui : o mie de lire reprezentau zestrea pe care fusese nevoit s-o dea soră-si la nuntă. Și dacă ai vecini care te poartă prin tribunale, nu poți să-ți achiți ipotecile, cu atît mai mult cînd te bucuri de o reputație așa de bună în ochii cunoștințelor, încît îți cer cu împrumut cîte o sută de lire, pe o garanție prea mare ca să fie pusă pe hîrtie. Prietenul nostru Tulliver era un om bun din fire și nu-i plăcea să respingă pe nimeni cu asprime, nici măcar pe soră-sa care nu numai că venise pe lume nedorită, de altminteri ca toate surorile, creînd astfel necesitatea unor ipoteci, dar făcuse și o căsătorie nesăbuită și, ca o încoronare a tuturor acestor păcate, născuse opt copii. În această privință domnul Tulliver era conștient de slăbiciunea lui ; dar se scuza singur spunîndu-și că, înainte de a se mărita cu Moss, Gritty fusese fată frumoasă — și, uneori, spunînd asta, glasul îi tremura ușor. În dimineața aceea însă, se afla într-o dispoziție de om de afaceri și, călărind de-a lungul potecilor din Basset cu hîrtoapele lor adînci, — plasate atît de departe de târg, încît munca pentru îngrășarea pămîntului și pentru recoltele sărace ale acestei parohii înghițea cea mai mare parte din profituri — simți cum se înfurie din ce în ce mai tare pe Moss, un om fără capital care, dacă umbla ciuma printre vite sau cădea mana, putea fi sigur că pe el pacostea în nici un caz n-o să-l cruțe, și care, cu cît încercai mai mult să-l scoți din mocirlă, cu atît se înfunda mai rău. De fapt îi va aduce un serviciu dacă îl va sili să facă rost de cele trei sute de lire : va deschide ochii, ca să nu mai repete și anul ăsta prostia pe care o făcuse anul trecut cu lîna. Domnul Tulliver fusese prea îngăduitor cu cumnat-su ; și, pentru că lăsase dobînda să meargă timp de doi ani, Moss ar fi putut crede că domnul Tulliver n-o să-i mai pomenească nimic în legătură cu capitalul propriu-zis. Dar domnul Tulliver era hotărît să nu mai încurajeze pe acești oameni de nimic, iar plimbarea de-a lungul potecilor din Basset nu numai că nu-i slăbea hotărîrea și nu-i înmuia sufletul, ba dimpotrivă. Din cînd în cînd cîte o scuturătură pricinuită de urmele adînci de copite, rămase din zilele noroioase de iarnă, îl făcea să-l pomenească plin de năduf pe Scaraoțchi, tatăl avocaților, care cu propriile lui copite sau în alt chip, contri-

buisse cu siguranță la starea de acum a drumurilor și văzînd pămînturile nesfîrșite lăsate în paragină și gardurile rupte — cu toate că nu făceau parte din ferma cumnatului Moss — se înfuria și mai tare pe un asemenea agricultor lipsit de noroc. Chiar dacă acest pămînt înțelenit nu era proprietatea lui Moss, ar fi putut foarte bine să fie : Basset arăta la fel peste tot ; după părerea domnului Tulliver, era o parohie de cerșetori, și această părere era fără îndoială bine întemeiată. Basset avea un pămînt sărac, drumuri proaste, un moșier sărac care nu locuia nici el acolo, și un fel de paracliser și el tot sărac. Dacă cineva, vreodată, adînc impresionat de capacitatea minții ome-nești de a învinge împrejurările vitrege, ar susține totuși că locuitorii din parohia Basset ar aparține unei categorii umane superioare, n-aș avea nimic de obiectat împotriva acestei teorii abstracte ; știu însă că mintea oamenilor din Basset se potrivea de fapt perfect cu situația din parohie. Potecile noroioase, nă-pădite uneori de iarbă, care pentru un străin păreau că nu duc nicăieri decît că dau una într-alta, duceau totuși, dacă le urmași cu răbdare, undeva, departe, la drumul mare ; erau însă în Basset mulți oameni pe care potecile îi duceau, de cele mai multe ori, într-un loc de desfîu, cunoscut, în mod oficial, sub numele de „Markis o’Granby“¹, dar pe care clienții obiș-nuiți îl numeau „Dickinson’s“². O încăpere mare, joasă, cu nisip presărat pe podele și cu un miros iute de tutun, amestecat cu mirosul nelămurit al rezidurilor de bere ; domnul Dickinson stătea sprijinit de canatul ușii, cu fața lui tristă, plină de coșuri, care la lumina zilei părea tot atît de nelalocul ei ca o lumînare consumată, rămasă aprinsă de peste noapte ; toate astea nu pă-reau a fi prea ademenitoare. Totuși, aproape că nu era om în Basset care să treacă prin dreptul cîrciumii, pe la ora patru, în după-amiezile de iarnă, fără să se simtă atras de ea în mod fatal. Și dacă vreo femeie din Basset voia să demonstreze că bărbat-su nu e pus pe petreceri, nu reușea să te convingă decît dacă-ți spunea că, un an întreg, omul nu cheltuise nici un ban la Dickinson. Doamna Moss avea și ea obiceiul să afirme acest lucru despre soțul ei ori de cîte ori domnul Tulliver era în toane rele — ca în ziua aceasta — și îi căuta nod în papură. Și, după toate celelalte, domnul Tulliver se mai înfurie și pe poarta fermei care, cînd încercă s-o deschidă cu cravașa, re-acționează cum reacționează toate porțile cărora le lipsește balamaua de sus, devenind o primejdie pentru picioarele omu-

¹ Marchizul de Granby.

² La Dickinson.

lui sau ale calului respectiv. Domnul Tulliver era cît pe-aci să descalece și să poarte calul de căpăstru prin gropile noroioase ale fermei peste care clădirile mari, pe jumătate acoperite cu cherestea, aruncau o umbră mohorâtă ce se întindea pînă la silueta alungită a casei dărăpănate — clădită pe un nivel mai ridicat decît restul curții — dar un argat apăru la timp, împiedicîndu-l să renunțe la hotărîrea de a nu descăleca de pe cal în tot timpul vizitei. Dacă un om vrea să se poarte aspru, trebuie să rămînă în șa și să vorbească de sus, ca să nu întîlnească privirea care imploră, ci să privească numai orizontul îndepărtat. Doamna Moss auzise tropotul calului și, cînd frate-su ajunsese în dreptul casei, o găsi în ușa bucătăriei ; avea un zîmbet cam obosit și ținea în brațe un copilăș cu ochi negri. Doamna Moss semăna cu frate-su, dar fața îi era mai stinsă, mai ofilită și mînuța dolofană a copilului, lipită de fața mamei, arăta și mai limpede că obrazul era veșted.

— Îmi pare bine că te văd, frate, spuse ea cu căldură. Nu știam că vii azi pe la noi. Ce mai faci ?

— Binișor, binișor, doamnă Moss... binișor, răspunse el, cam rece și fără chef de vorbă, de parcă i s-ar fi părut o îndrăzneală din partea ei să pună o asemenea întrebare.

Doamna Moss își dădu seama pe dată că frate-su nu e în toane bune, căci i se adresa cu „Doamnă Moss“ doar cînd era supărat sau față de lume străină. Dar doamna Moss găsea că e firesc ca oamenii cărora le merge prost să fie priviți de sus. Nu pornea de la ideea că toți oamenii sînt egali ; era o femeie prolifică, răbdătoare și blîndă.

— Unde e bărbat-tu ? Îmi închipui că nu e acasă, continuă domnul Tulliver, după o pauză gravă, în care patru dintre copii dădură buzna afară, ca niște puișori de găină ce-și caută mama dispărută în dosul cotețului.

— Nu, răspunse doamna Moss. E prin cîmpul de cartofi de colo. Georgy, dă fuga pînă la Far Close și spune-i tatei că a sosit unchiul. Nu vrei să descaleci să guști ceva, frate ?

— Nu, nu, nu pot să descalec. Trebuie să mă întorc imediat acasă, spuse domnul Tulliver, uitîndu-se în altă parte.

— Ce mai face doamna Tulliver și copiii ? întrebă doamna Moss supusă, neîndrăznind să stăruie cu invitația ei.

— Binișor, binișor. La 21 iunie îl trimit pe Tom la altă școală... asta o să mă coste o groază de bani și e cam prost că banii mei sînt la alții.

— Te-aș ruga să fii atît de bun să-i lași pe copii să vină într-o zi să-și vadă verii. Țștia mici abia așteaptă s-o vadă pe

verișoara Maggie. Și eu, ce să mai spun, că doar e fina mea, și știi cât țin la ea... și nimeni n-ar fi în stare să facă pentru ea mai mult ca mine, chiar dacă sînt mai procopsiți. Sînt sigură că și ei îi place să vină la noi : are inimă bună, și tare mai e isteată și deșteaptă !

Dacă doamna Moss ar fi fost viclenia întruchipată și nu una dintre femeile cele mai naive de pe pămînt, tot n-ar fi putut născoci ceva mai nimerit ca să-l cîștige pe frate-su, decît s-o laude pe Maggie. Domnul Tulliver găsea foarte rar oameni care s-o laude pe fetiță de bunăvoie ; de obicei, era nevoit să-i laude singur meritele. Dar mătușii Moss, Maggie îi apărea întotdeauna în lumina cea mai bună : casa mătușii era Alsatia¹ ei, unde se afla la adăpostul legilor ; dacă răsturna ceva, dacă-și murdărea pantofii sau dacă-și rupea rochia, mătușa Moss socotea că e cât se poate de firesc. Ochii domnului Tulliver se îmblînziră deci fără voia lui și, încetînd să mai ocolească privirea soră-si, spuse :

— Da, da, cred că ține mai mult la tine decît la celelalte mătuși. Seamănă cu neamul nostru — n-a luat nimic de la neamurile maică-si.

— Bărbatul meu spune că seamănă leit cu mine cînd eram tînără, zise doamna Moss, măcar că eu n-am fost niciodată așa isteată și nici nu m-am prăpădit după cărți. Da' cred că Lizzy a mea seamănă cu Maggie — și ea-i deșteaptă. Ia vin' la mama, Lizzy, să te vadă unchiu, că nu prea te cunoaște... crești așa de repede !

Lizzy, o fetiță de șapte ani cu ochii negri, se rușină cînd maică-sa o împinse spre domnul Tulliver, căci copiii Moss erau îngroziți de unchiul de la moara Dorlcote. Fetița era mult inferioară lui Maggie, atît ca personalitate, cît și ca putere de exprimare, pentru ca asemănarea cu ea să fie foarte măgulitoare pentru dragostea paternă a domnului Tulliver.

— Da, da, seamănă puțin, spuse el, uitîndu-se binevoitor la fetița cu șorțul murdar. Amîndouă mi-o amintesc pe mama. Ai o droaie de fete, Gritty, adăugă el pe un ton compătimitor, dar și cu o nuanță de muștrare.

— Patru, să-mi trăiască, suspină doamna Moss mîngîind-o pe Lizzy pe cap și potrivindu-i părul de o parte și de alta a cărării. Și băieți tot atîția. Fiecare băiat are perechea lui.

— Da, dar o să trebuiască să se descurce singure în viață, adăugă domnul Tulliver, simțind că începe să i se înmoaie

¹ Mănăstire carmelită din Londra. Delincvenții care se retrăgeau în incinta mănăstirii scăpau de rigorile legii.

inima și încercînd, prin cîte o aluzie viguroasă, să arate că se ține tare. Nu trebuie să se obișnuiască să depindă de ajutorul fraților.

— Nu, dar nădăjduiesc că băieții or să le iubească și or să-și aducă aminte că bietele fete se trag din aceeași mamă și același tată cu ei. Și sînt sigură că băieții n-or să sărăcească din pricina asta, spuse doamna Moss, învingîndu-și sfiala obișnuită și izbucnind ca o flacără pe jumătate stinsă.

Domnul Tulliver își plesni ușor calul pe crupă, apoi trase de frîu și spuse supărat: „Ho potolește-te!”, spre uimirea bietului animal nevinovat.

— Și, cu cît sînt mai mulți, cu atît trebuie să se iubească mai tare, adăugă doamna Moss privindu-și copiii ca să vadă dacă au înțeles povăța. Apoi, întorcîndu-se iar către frate-su, continuă: Asta nu înseamnă că îl cred pe Tom în stare să se poarte urît cu soră-sa, cu toate că ei nu sînt decît doi, ca mine și ca tine, frate.

Săgeata îl lovi pe domnul Tulliver drept în inimă. Morarul nu avea cine știe ce imaginație, dar chipul lui Maggie era veșnic prezent în gîndurile lui, așa că nu-i trebui mult ca să stabilească o comparație între relațiile dintre el și soră-sa și relațiile care existau între Tom și Maggie. Ar fi oare cu putință să-i meargă vreodată prost lui Maggie, iar Tom să se poarte urît cu ea?

— Da, așa-i, Gritty, spuse morarul cu vocea îndulcită. Numai că eu am făcut întotdeauna tot ce-am putut pentru tine, adăugă el, ca și cum s-ar fi apărat de o învinuire.

— Eu nu zic că nu-i așa, frate, și să nu crezi că sînt nerecunoscătoare, răspunse biata doamnă Moss, care era prea istovită de muncă și de copii ca să mai aibă puterea de a fi mîndră. Da' uite că vine și bărbatul meu. Mult ți-a mai trebuit ca s-ajungi pîn-aci!

— Mult? Asta numești tu mult? răspunse domnul Moss cu suflarea tăiată, simțindu-se nedreptățit. Am venit într-o goană. Nu vrei să descaleci, domnule Tulliver?

— Bine, descalec, și mergem să stăm puțin de vorbă în grădină, spuse domnul Tulliver, gîndindu-se că dacă soră-sa nu va fi de față va da poate dovadă de mai multă hotărîre.

Domnul Tulliver descălecă și, împreună cu domnul Moss, se duse în grădină, îndreptîndu-se către umbrarul vechi de tisă, în timp ce soră-sa, pierdută în gînduri, se uita în urma lor, bătînd ușor sugaciul pe spate.

În umbrar, găsiră niște păsări care se distrau rîcîind de zor în țărîină și care, la intrarea celor doi bărbați, țîșniră afară, cotcodăcînd și bătînd din aripi. Domnul Tulliver se așeză pe bancă și, ciocănînd cu bățul în pămînt, din loc în loc, plin de curiozitate, ca și cum bănuia că e gol pe dinăuntru, începu discuția spunînd sau mai degrabă mîrîind :

— Văd că iar ai semănat grîu în Corner Close și n-ai pus nici un pic de îngrășămintе. N-o să te alegi cu mai nimic anu' ăsta !

Domnul Moss, care cînd se însurase cu domnișoara Tulliver trecea drept cel mai fercheș băiat din Basset, era acum neras de o săptămîină și avea expresia posomorîtă și abătută a unui cal de povară. Răspunse pe un ton răbdător, dar în același timp cam ursuz :

— Ce vrei, fermierii săraci ca mine fac și ei ce pot. Numai ăia care au bani de aruncat pot să-și îngăduie să bage în pămînt jumătate din ceea ce scot la recoltă.

— Nu știu cine are bani de aruncat, dacă nu ăia care se pot împrumuta de o sumă și nu plătesc dobîndă, i-o reteză domnul Tulliver care căuta cearta cu lumînarea : asta era introducerea cea mai potrivită pentru a-și cere banii înapoi.

— Știu că am rămas în urmă cu dobînda, răspunse domnul Moss, dar anul trecut am avut ghinion cu lîna și pe urmă nevastă-mea nu s-a putut scula din pat, așa că treburile au mers mai prost ca de obicei.

— Da, da, mormăi domnul Tulliver, unora le merg întotdeauna treburile prost. Sacii goi nu stau niciodată în picioare.

— Nu înțeleg ce ai cu mine, domnule Tulliver, se văită domnul Moss. Trudesc mai greu ca un ziler.

— La ce-ți folosește munca, spuse domnul Tulliver răspicat, cînd te însori și n-ai capital pentru fermă decît un pic de zestre de la nevastă ? Eu, unu', de la început am fost împotrivă, dar n-ați vrut să mă ascultați — nici tu, nici ea. Acum nu pot să te mai păsui cu dobînda : am de plătit cinci sute de lire doamnei Glegg și o să am cheltuieli și cu Tom, așa că o să rămîn fără bani chiar dacă îmi plătesc toți datornicii. Gîndește-te și vezi ce poți face să-mi restitui cele trei sute de lire.

— Bine, dacă-i așa, răspunse domnul Moss privind în gol, vînd tot ce am și gata. Dacă-i vorba să-ți plătesc și dumatle și proprietarului, trebuie să scot toate vitele în vînzare.

Rudele sărace sînt fără îndoială o pacoste — existența lor ni se pare cu totul nedorită și, de cele mai multe ori, nu fac decît boacăne. Domnul Tulliver reușise să se enerveze pe domnul Moss, exact cum dorise, așa că se simți în stare să declare furios, ridicîndu-se de pe bancă :

— N-ai decît să faci ce știi. Eu nu pot să găsesc bani și pentru mine, și pentru alții. Trebuie să-mi văd de treburile mele și de ai mei. Nu pot să te mai păsuiesc. Trebuie să faci cît mai curînd rost de bani.

Și, rostind aceste cuvinte, domnul Tulliver ieși brusc din umbrar. Fără să mai arunce o privire domnului Moss, se duse pînă la ușa bucătăriei, unde nepotu-său cel mai mare îi ținea calul și unde soră-sa aștepta într-o stare de nerăbdare și panică pe care doar sugaciul i-o mai potolea, gîngurind dulce și apăsîndu-i cu mînuțele fața ofilită. Cu toate că avea opt copii, doamna Moss nu se consolase niciodată de faptul că gemenii îi muriseră, în timp ce domnul Moss considera că se pot consola de pierderea lor.

— Nu poștești în casă, frate ? întrebă ea, uitîndu-se cu neliniște la bărbat-su care venea încet spre ei, în timp ce domnul Tulliver se și găsea cu piciorul în scară.

— Nu, nu, la revedere, spuse el, trăgînd de dîrlogi și luînd-o din loc.

Ieși din curte și o porni hotărît, neînduplecat, de-a lungul drumeagului cu fâgașuri adînci. Dar, înainte să ajungă la a doua cotitură, de unde nu se mai vedeau clădirile dărăpănate ale fermei, îl fulgeră deodată un gînd. Opri calul, ținîndu-l cîteva clipe în loc, și începu să dea din cap amărît de parcă s-ar fi aflat în fața unui lucru chinuitor pe care-l cerceta cu de-amănuntul. Era clar că, după ce acționase atît de prompt cu cîteva clipe înainte, domnul Tulliver revenise la ideea lui că viața e tare încurcată. Întoarse calul și porni, încet, înapoi. În timp ce-și îmboldea calul, vorbi cu glas tare, exprimînd sentimentul care-l făcuse să ia calea întoarsă :

— Biata fetiță ! Cînd m-oi prăpădi eu, n-o să aibă pe nimeni lîngă ea, decît pe Tom.

Domnul Tulliver își făcu din nou apariția în curte, și fu pe dată zărit de cîțiva dintre nepoți, care alergară să-i ducă mamei vestea atît de neașteptată. Iată de ce, atunci cînd se apropie de casă, domnul Tulliver o găsi pe soră-sa tot în prag. Legăna copilașul în brațe ca să-l adoarmă și, cu

toate că se vedea cum plînsese, nu dădu nici un semn de amărăciune, ci spuse doar atît :

— Bărbatu-meu s-a întors la cîmp. Vrei să vorbeşti cu el ?

— Nu, Gritty, răspunse domnul Tulliver cu blîndeţe. Nu te mai amărî... voiam numa' să-ţi spun că... o să încerc s-o scot la capăt fără bani, o vreme... da' trebuie să fiţi şi voi mai cu cap şi să vă descurcaţi mai bine.

Doamna Moss nu se aşteptase la atîta bunătate. O podidiră lacrimile şi nu mai fu în stare să scoată nici o vorbă.

— Hai, lasă, lasă... am să v-o trimit p-aia mică sau o s-o aduc o dată pe-aici împreună cu Tom, înainte de a-l trimite la şcoală. Nu trebuie să te mai amărăşti... Am să fiu întotdeauna un frate bun.

— Îţi mulţumesc pentru vorba asta, frate, îngăimă doamna Moss, ştergîndu-şi lacrimile. Apoi, întorcîndu-se către Lizzy, adăugă : Ia dă fuga şi adu oul vopsit pentru verişoara Maggie.

Lizzy o zbughi în casă şi apăru în scurt timp cu un pachetel învelit în hîrtie.

— E răscopt, şi l-am vopsit cu buruieni... e foarte frumos. L-am făcut anume pentru Maggie. Nu vrei să-l pui în buzunar ?

— Ba da. Cum să nu ? răspunse domnul Tulliver, băgînd oul în buzunar. La revedere.

Şi astfel, respectabilul morar o porni din nou spre casă, pe drumurile desfundate din Basset ; acum era şi mai nelămurit cum să facă s-o scoată la capăt, dar simţea totuşi că, într-un fel, scăpase de o primejdie. I se năzărise că, dacă el se poartă urît cu soră-sa, se va purta şi Tom urît cu Maggie, peste ani de zile, atunci cînd taică-su nu va mai fi lîngă ea s-o apere ; oamenii simpli, ca domnul Tulliver, sînt adesea înclinaţi să îmbrace sentimente frumoase în idei greşite.

Aşa îşi explica domnul Tulliver, în mod confuz, de ce dragostea şi grija pe care i-o purta fetei lui îl făcuseră mai simţitor faţă de propria lui soră.

Capitolul IX ÎN VIZITĂ LA GARUM FIRS

În timp ce domnul Tulliver se gîndea la nenorocirile care ar putea să se abată asupra fiicei lui în viitor, Maggie se lupta cu necazurile prezentului. Copiii nu au presimţiri,

dar nici nu se pot consola cu gîndul că nenorocirile trec și se uită.

În ziua aceea, Maggie călcase de fapt cu stîngul încă de dimineată. Plăcerea de a o vedea pe Lucy și de a merge după-masă la Garum Firs, unde avea să asculte cutiuța cu muzică a unchiului Pullet, pierise încă de dimineată de la ora unsprezece, cînd sosise frizerul de la St. Ogg's. Frizerul se arătase cît se poate de indignat de halul în care se afla părul lui Maggie, apucînd, una după alta, șuvițele tăiate în scări și exclamînd : „Ia uitați-vă ! Vai, vai, vai !” pe un ton de dezgust amestecat cu milă. Pentru Maggie, cuvintele lui reprezentau opinia imuabilă a întregii lumi. În dimineata aceea, domnul Rappit, frizerul, cu buclele lui pomădate în formă de creastă ondulată, care semănau cu o falsă piramidă de flăcări pe o urnă monumentală, era pentru Maggie cel mai fioros dintre contemporani ; se hotărî să aibă grijă să nu calce niciodată pe strada lui la St. Ogg's.

Pe de altă parte, pregătirile dinaintea unei vizite fiind socotite o treabă serioasă în familia Dodson, Martha primise poruncă să termine curățenia în odaia doamnei Tulliver cu o oră mai devreme decît de obicei, astfel încît hainele de sărbătoare să nu fie scoase din dulap în ultima clipă, după cum se întîmplă uneori în familiile de oameni neglijenți, unde panglicile nu sînt niciodată bine înfășurate, lucrurile nu se împachetează de loc sau aproape de loc în poleială și unde faptul că hainele de duminică se află la îndemîna oricui și nu sînt ascunse cu grijă nu supără pe nimeni. La ora douăsprezece, doamna Tulliver își și îmbrăcase rochia de vizită, cu o husă protectoare de olandă cafenie, de parc-ar fi fost o mobilă tapisată cu saten care trebuia ferită de muște. Maggie se tot încrunta și dădea din umeri, încercînd parcă să scape de gulerul de dantelă apretată, în timp ce maică-sa îi repeta într-una :

— Stai cuminte, Maggie... Nu te mai strîmba așa.

Tom, cu obrajii lui strălucitori, părea să facă cinste costumului albastru de sărbătoare pe care-l purta cu calmul cuvenit, căci, după o mică discuție, reușise să obțină ceea ce-l interesa cel mai mult de obicei cînd își schimba hainele, și anume să mute întreg conținutul din buzunarele hainelor de toate zilele în cele pe care le purta acum.

Cît despre Lucy, ea era tot atît de drăguță și de îngrijită ca și în ajun ; nu-și murdărea și nu-și rupea niciodată hainele și se simțea întotdeauna bine în ele, astfel încît pri-

vea cu mirare și cu milă la Maggie care se tot strîmba și se tot suceea sub gulerul pe care cu siguranță că l-ar fi smuls de la gît, dacă n-ar fi fost încă prea proaspătă umilința suferită de curînd în legătură cu părul ei ; așa că se resemnă să se sucească și răsucească, aruncînd priviri uricioase castelelor din cărți de joc pe care le construiau în răgazul ce-i mai despărțea de ora mesei, părinții socotind această distracție potrivită pentru băieții și fetițele în haine de sărbătoare. Tom știa să construiască piramide perfecte. Casele lui Maggie, în schimb, se dărîmau cînd le pune acoperișul ; întotdeauna se întîmpla așa cu toate lucrurile pe care le făcea Maggie, ceea ce îl îndreptățea pe Tom să tragă concluzia că fetele nu sînt niciodată în stare să facă nimic. Dar iată că Lucy se dovedi uimitor de pricepută la construirea castelelor ; manevra cărțile atît de ușor și avea mișcări atît de delicate, încît Tom binevoi să-i admire construcțiile tot atît de mult cît și pe ale lui și era cu atît mai binevoitor, cu cît Lucy îl rugase s-o învețe și pe ea cum se construiește. Maggie ar fi fost gata să admire casele lui Lucy și ar fi renunțat la construcțiile ei nereușite ca să le contemple pe celelalte, fără urmă de invidie, dacă gulerul n-ar fi scos-o din sărite și dacă Tom n-ar fi rîs batjocoritor și n-ar fi făcut-o „proastă“, ori de cîte ori i se dărîmau casele.

— Nu rîde de mine, Tom, izbucni ea, furioasă. Nu sînt proastă. Știu o mulțime de lucruri de care tu nici habar n-ai.

— Nu mai spune, domnișoară Miorlăilă ! Eu nu fac niciodată mutre... Tu, în schimb, te strîmbi tot timpul. Uite, Lucy e drăguță ! Nu se strîmbă. Pe Lucy o iubesc mai mult decît pe tine. Mai bine era ea sora mea.

— E foarte urît să vorbești așa. Ești un nesuferit ! izbucni Maggie, ridicîndu-se repede de pe podea și răsturnînd pagoda minunată pe care o clădise Tom.

Maggie nu provocase dezastrul dinadins, dar toate dovezile pledau împotriva ei. De furie, Tom se făcu alb la față, dar nu spuse nimic ; ar fi plesnit-o, dar știa că e o lașitate să dai într-o fată, și Tom Tulliver se hotărîse să nu fie niciodată laș.

Maggie rămase descumpănită, îngrozită, iar Tom, alb ca varul, se ridică de pe podea, din mijlocul ruinelor pagodei, și dădu să plece. Lucy privea amuțită, ca un pisoi care se oprește din lipăit.

— Vai, Tom, îl imploră Maggie în cele din urmă, apropiindu-se de el. N-am făcut-o dinadins... zău că nu.

Dar Tom nici n-o luă în seamă. Scoase din buzunar câteva boabe de mazăre uscată și începu să arunce cu ele în fereastră, proiectându-le cu unghia de la degetul mare, la început fără o țintă precisă, apoi cu intenția de a nimeri într-o muscă bețivă scoasă la pensie, care-și expunea imbecilitatea în lumina soarelui de primăvară, vădit împotriva intențiilor Naturii, care-l însărcinase pe Tom și boabele lui de mazăre să distrugă fără întârziere această faptură lipsită de apărare.

Și astfel, dimineața deveni apăsătoare pentru Maggie. Tom se arată indiferent tot drumul pînă la Garum Firs și, din pricina asta, aerul proaspăt și lumina soarelui își pierdura orice farmec pentru Maggie. Tom o chemă pe Lucy să-i arate un cuib pe care-l clădeau niște păsărele, fără să se sinchisească să i-l arate și lui Maggie, apoi coji cîte o nuia de salcie pentru ei amîndoi, dar nu se gîndi să-i dea și lui Maggie una. Lucy o întrebase :

— Maggie, nu vrei și tu una ? dar Tom se făcuse că n-aude.

Cu toate astea, cînd ajunseră la Garum Firs și văzu păunul cu coada răsfirată în fața zidului ogrăzii cu căpițe, Maggie uită o clipă de necazuri. Și asta era doar unul dintre lucrurile minunate pe care le putea vedea la Garum Firs. Totul la fermă era minunat : cocoși de Bantam pestriți și moțați, găinile de Friesland cu penele zbîrlite, bibilicile care cîrîiau și săreau de colo-colo, lăsînd să le cadă penele bălțate, colorate atît de frumos ; porumbei gușați, și o coțofană domesticită ; mai era și o capră, și o frumusețe de cîine tărcat — jumătate dulău, jumătate mops — mare cît un leu. Pe urmă mai erau și o mulțime de garduri și de porți vopsite în alb, și moriști de vînt de tot felul care sclipeau în lumina soarelui ; și pietrișul de pe potecile din grădină care forma fel de fel de figuri frumoase ; totul la Garum Firs era rar, nemaiîntîlnit. Tom socotea că pînă și mărimea neobișnuită a broaștelor rîioase se datora tot faptului că lucrurile de la ferma unchiului Pullet erau neobișnuite, căci e firesc ca broaștele care nu plătesc chirie să fie mai grase. Casa nu era nici ea mai prejos ; corpul principal al clădirii, acoperit în întregime cu stuc alb, strălucitor, avea două aripi ieșite mai în afară, cu foișoare crenelate.

Unchiul Pullet văzuse de la fereastră oaspeții care se apropiau și dădu fuga să tragă zăvorul de la ușa din față, întotdeauna ferecată de frica vagabonzilor, care cu siguranță că aflaseră de vitrina cu păsări împăiate de la intrare, și abia așteptau prilejul să năvălească în casă și să fugă cu vitrina, cărînd-o pe cap. Mătușa Pullet apăru și ea în ușa și, cînd soră-sa ajunsese destul de aproape ca s-o poată auzi, strigă :

— Pentru Dumnezeu, Bessy, ține-ți copiii... Nu-i lăsa să urce scara. Stai să vină Sally cu un preș vechi și cu cîrpa de praf să le șteargă pantofii.

Preșurile pe care le avea doamna Pullet la intrare nu serveau să-ți ștergi tălpile de ele ; chiar și răzătoarea era ținută doar de frumusețe și avea un înlocuitor. Nimic nu-l revolta pe Tom mai mult decît ștersul pantofilor ; i se părea că nu-i un lucru demn de un bărbat. Dar își spuse în sinea lui că aceasta e doar prima dintre neplăcerile la care se putea aștepta cînd venea la mătușa Pullet ; o dată îl pusese să stea cu ghetetele înfășurate în cîrpe, lucru care îl făcuse să-și schimbe părerea pripită că o vizită la Garum Firs e o desfătare pentru un băiat căruia îi plac animalele, sau mai bine zis căruia îi place să arunce cu pietre în ele.

Fetele și doamna Tulliver avură și ele parte de o neplăcere, și anume : urcarea scărilor de stejar lustruite. Covoarele frumoase, care ar fi trebuit să acopere aceste scări, erau făcute sul și păstrate într-o cameră de musafiri, așa că urcușul pe treptele lunecoase ar fi putut constitui, într-o epocă barbară, un fel de încercare sau de calvar, din care numai virtutea neprihănită putea ieși victorioasă, fără să-și frîngă picioarele. Mania lui Sophy de a avea întotdeauna scările lustruite era pentru doamna Glegg prilej de veșnice reproșuri. Doamna Tulliver însă se abținu să facă vreo observație, mulțumind în sinea ei lui Dumnezeu că atît ea, cît și copiii ajunseseră sus nevătămați.

— Știi, Bessy, doamna Grey mi-a trimis boneta cea nouă, o anunță doamna Pullet pe un ton patetic, în timp ce soră-sa își potrivea pălăria pe cap.

— Nu mai spune, soră ! se miră doamna Tulliver cuprinsă de o subită curiozitate. Și-ți place ?

— O să-mi mototolesc toate hainele din dulap dacă le scot și le pun iar la loc, spuse doamna Pullet, luînd o legătură de chei din buzunar și uitîndu-se lung la ele, dar ar

fi păcat să pleci fără s-o vezi. Nu se știe niciodată ce se poate întâmpla.

Și, făcând această cugetare profundă, care o hotărî să aleagă o cheie din legătură, doamna Pullet dădu ușor din cap.

— Știu că ți-e greu s-o scoți din dulap, replică doamna Tulliver, dar tare aș vrea să văd ce calotă ți-a făcut.

Doamna Pullet se ridică de pe scaun, cu un aer melancolic, și descuie ușa unui dulap foarte lustruit, în care oricine ar fi bănuir că se găsește boneta cea nouă. Dar nici vorbă de așa ceva. O asemenea presupunere nu putea fi făcută decît de un om care nu cunoștea obiceiurile familiei Dodson. În acest dulap, doamna Pullet căuta un obiect destul de mic ca să poată fi ascuns între teancurile de rufărie, și anume o cheie.

— Vino cu mine în camera de musafiri, spuse ea.

— Pot să iau și copiii, soră? întrebă doamna Tulliver care observase că Maggie și Lucy ardeau de nerăbdare să meargă și ele.

— Știu și eu? făcu doamna Pullet, gîndindu-se ce să-i răspundă. Cred c-ar fi mai bine să-i luăm... Dacă-i lăsăm aici, pun mîna pe lucruri.

Porniră deci în procesiune de-a lungul coridorului luncos, slab luminat de partea de sus, în formă de semilună, a ferestrei, care în rest era acoperită de un oblon. Totul avea un aer cît se poate de solemn. Mătușa Pullet se opri și descuie o ușă care dădea într-o cameră și mai solemnă decît coridorul: o cameră întunecoasă unde abia puteai desluși, în lumina slabă filtrată de afară, niște mobile ce semănau a cadavre învăluite în giulgiuri albe. Iar mobilele care nu fuseseră înfășurate în pînză erau întoarse cu picioarele în sus. Lucy se agăță de rochia lui Maggie, iar Maggie simți cum inima începe să-i zvîcnească puternic.

Mătușa Pullet desfăcu oblonul pe jumătate, și descuie dulapul încet, cu băgare de seamă și cu un aer trist, care se potrivea de minune cu solemnitatea funebră a întregii scene. Lucrurile din dulap răspîndeau un parfum plăcut de trandafiri, așa că era o plăcere să stai să te uiți la foițele de poleială care se desfăceau una după alta. Totuși, boneta o dezamăgi pe Maggie, care ar fi preferat ceva mai neobișnuit, ceva să-ți ia ochii. Doamna Tulliver însă se arătă extrem de impresionată. Cîteva clipe cercetă pălăria pe toate

fețele, fără să scoată o vorbă, apoi își rosti părerea cu emfază :

— Află soră, că de-acum înainte n-am să mai spun nimic împotriva calotelor mari !

Era o mare concesie și doamna Pullet o aprecie cum se cuvine. Simți că trebuie să spună și ea ceva.

— Vrei să vezi cum îmi vine ? întrebă cu vocea ei stinsă. O să mai deschid puțin oblonul.

— Păi, dacă nu te deranjează să-ți scoți boneta...

Doamna Pullet își scoase boneta, dînd la iveală părul castaniu, mătăsos, cu un mănunchi de bucle pe frunte, așa cum purtau pe vremea aceea femeile așezate, în puterea vîrstei, și punîndu-și boneta nouă, se roti încet, ca un manechin de prăvălie, pentru ca doamna Tulliver să o poată privi din toate părțile.

— Parcă ar avea prea multă panglică în partea stîngă. Tu ce zici, soră ? întrebă doamna Pullet.

Doamna Tulliver cercetă cu atenție locul indicat și-și lăsă capul într-o parte.

— Nu, cred că e bine așa. Dacă schimbi ceva, s-ar putea să-ți pară rău.

— Da, cred că ai dreptate, răspunse mătușa Pullet, scoțîndu-și boneta și privind-o cu un aer gînditor.

— Cît te costă ? întrebă doamna Tulliver, în timp ce se gîndea cum să facă să imite cît de cît acest *chef d'oeuvre*¹, întrebuițînd o bucată de mătase pe care o avea în casă.

Doamna Pullet își strînse buzele și dădu din cap ; apoi spuse în șoaptă :

— Pullet a plătit-o. Mi-a spus că nu vrea să vadă la biserica din Garum bonetă mai frumoasă ca a mea ; n-au decît să-și facă și altele bonete frumoase, dar a mea trebuie să le întrecă pe toate.

Doamna Pullet începu, cu mișcări domoale, să potrivească garniturile pălăriei ca s-o pună la loc în dulap. Gîndurile ei păreau s-o fi pornit pe un făgaș trist, căci dădu cu amărăciune din cap și, în cele din urmă, rosti :

— Ei, soră, s-ar putea să n-apuc s-o pun nici de două ori. Ce poți să știi ?

— Nu mai vorbi așa, protestă doamna Tulliver. Sper că vara asta n-o să ai necazuri cu sănătatea.

— Nu, dar s-ar putea să ne moară vreo rudă, cum s-a

¹ Capodoperă (în l. franceză).

Întîmplat cînd mi-am făcut boneta de saten verde. Poate se prăpădește vărul Abbott și nu se cade să nu purtăm doliu după el măcar jumate de an.

— Ar fi mare păcat, confirmă doamna Tulliver, gîndindu-se că s-ar putea într-adevăr să aibă loc un deces inoportun. Și dacă porți boneta anul următor, nu-ți mai face aceeași plăcere, mai ales cînd calotele se schimbă atît de des ; în fiecare vară apar alte modele.

— Ei, așa-i pe lumea asta, constată doamna Pullet, punînd boneta la loc și încuind dulapul. Tăcu cîteva clipe, dînd din cap ; apoi, cînd ieșiră din încăperea aceea solemnă și intrară din nou în camera ei, începu să plîngă și spuse :

— Soră, dacă n-ai să mai vezi cumva boneta asta pînă m-oi prăpădi, să-ți aduci aminte de ziua cînd ți-am arătat-o.

Doamna Tulliver simți că ar trebui să se arate întristată, dar era o femeie zdravănă și sănătoasă care nu plîngea așa cu una, cu două ; nu putea plînge ca soră-sa și își dăduse de multe ori seama că ăsta-i un neajuns, mai ales la înmormîntări. Se strădui să verse cîteva lacrimi, dar nu reuși decît să se strîmbe caraghios. Maggie, care era numai ochi și urechi, își închipui că trebuie să existe ceva trist și misterios în legătură cu boneta mătușii și că o socoteau prea mică să priceapă asemenea lucruri ; în același timp era supărată fiindcă-și dădea seama că dacă i s-ar fi explicat despre ce e vorba, ar fi înțeles perfect nu numai asta, ci și multe altele.

Cînd apărură iar în camera de jos, unchiul Pullet spuse, cu aerul omului care știe tot, că nevastă-sa le arătase probabil boneta — altfel n-ar fi zăbovit atît de mult. Lui Tom, timpul i se păruse și mai lung ; se plictisise de cînd tot stătea înțepenit pe marginea canapelei, în fața unchiului Pullet, care se uita la el cu ochii lui cenușii, strălucitori și îi spunea din cînd în cînd cîte ceva, adresîndu-i-se cu : „Tinere“.

— Ia spune, tinere, ce vă învață pe voi acolo, la școală ? era întrebarea preferată a unchiului Pullet.

Și de fiecare dată Tom se rușina și, frecîndu-și fața cu mîinile, răspundea : „Nu știu“. Ori de cîte ori rămînea singur cu unchiul Pullet, se simțea atît de stingherit, încît nu mai vedea nimic : nici litografiile de pe pereți, nici prinzătorile de muște, nici minunatele ghivece de flori ; nu mai vedea nimic altceva decît ghetrele unchiului Pullet. Dar asta nu însemna că Tom era copleșit de superioritatea intelectuală a unchiului, ba era chiar hotărît să nu se facă fer-

mier, pentru că nu i-ar fi plăcut să aibă picioare atît de subțiri și să fie atît de bleg ca unchiul Pullet — care nu era decît un papă-lapte, și nimic mai mult. Timiditatea unui copil nu e întotdeauna un semn de respect ; în timp ce tu încerci să-i faci să se simtă la largul său, gîndindu-te că vîrsta și înțelepciunea ta îl copleșesc, e mai mult ca sigur că în sinea lui el te socotește un caraghios. Și singura consolare pe care aș putea să v-o ofer e aceea că, probabil, și copiii din Grecia antică gîndeau același lucru despre Aristotel. Acești tineri sfioși te consideră demn de admirație și de invidie, numai cînd văd că te pricepi să strunești un cal nărăvaș, cînd iei la bătaie un căruțaș sau cînd știi să ții o pușcă în mînă. În orice caz, am certitudinea că așa gîndea Tom Tulliver. Cînd era foarte mic și mai purta dantele la bonețică, puteai să-l vezi adesea uitîndu-se pe furiș printre uluci, amenințînd cu degețelul lui arătător, răs-tindu-se la oi și gîngăvind un „bîrr“ menit să umple de groază creierele uimite ale acestor dobitoace ; dovedise astfel de timpuriu dorința de a domina animalele inferioare, sălbatice sau domestice, inclusiv cărăbușii, cîinii vecinilor, și surorile mai mici care au fost, de cînd lumea, un atribut al fericirii rasei noastre. Dar domnul Pullet nu încăleca decît cai mici și era omul cel mai pașnic din lume, socotind că armele de foc sînt primejdioase, de vreme ce se pot descărca singure, fără inițiativa nimănui. Tom avea deci toate motivele ca atunci cînd îl descria pe unchiul Pullet unui prieten, să-l înfățișeze ca pe un bleg ; dar avea grijă să adauge că e „un om foarte bogat“.

Singura circumstanță atenuantă pentru un *tête-à-tête* cu unchiul Pullet era că acesta avea tot felul de pastile și de bomboane de mentă prin buzunare și, cînd nu știa ce să mai spună, umplea golul propunînd o asemenea consolare în doi.

Întrebarea „Îți plac bomboanele de mentă, tinere?“ nu cerea decît un răspuns tacit atunci cînd era însoțită de ofe-rirea articolului respectiv.

Cînd apărură fetițele, unchiul Pullet se gîndi la o nouă consolare : niște prăjiturile pe care le ținea în dulap, sub cheie, și cu care se trata de unul singur în zilele ploioase. Dar cei trei copii nici n-apucaseră bine să ia prăjiturilele care făcuseră să le lase gura apă, că mătușa Pullet le ceru să nu mănînce pînă nu se aduc tava și farfuriile, fiindcă prăji-turile sînt sfărîmicioase și vor umple toată podeaua cu firi-

mituri. Lui Lucy nu-i păru prea rău : prăjiturile erau atât de frumoase, încît se gîdea că-i păcat să le mănînce. Tom însă pîndi un moment în care cei mari stăteau de vorbă și înfulecă prăjitura din două mușcăături, începînd s-o mesteca pe furiș. Cît despre Maggie, fermecată, ca de obicei, de o litografie care-i înfățișa pe Ulise și pe Nausica, achiziționată de unchiul Pullet pentru că era „o poză frumoasă din Scriptură“, făcu o mișcare greșită, scăpă prăjitura din mînă și o zdrobi sub pantof, motiv de mare agitație pentru mătușa Pullet și de mare amărăciune pentru Maggie, care văzu cum pierde ocazia să mai audă vreodată tabachera cu muzicuță. Dar, după ce se gîndi puțin, își aduse aminte că Lucy avea destulă trecere pentru a putea îndrăzni să ceară o melodie. Așa că îi șopti ceva la ureche, iar Lucy, care făcea întotdeauna ceea ce i se spunea, se strecură pe nesimțite lîngă unchiu-su și, roșindu-se pe gît și pipăindu-și gulerașul de dantelă, spuse :

— Unchiule, te rog să faci muzicuța să cînte. Vrei ?

Lucy își închipuia că tabachera cîntă atât de frumos numai datorită unui talent deosebit al unchiului Pullet ; de altfel mai toți vecinii lui de la Garum erau de aceeași părere. În primul rînd o cumpărase el, apoi se pricepea să-i întoarcă arcul și știa dinainte ce melodie o să cînte ; vorbind în general, faptul că poseda un instrument muzical atât de neobișnuit era o dovadă că domnul Pullet nu era cu desăvîrșire imbecil, așa cum s-ar fi putut crede dacă nu știa nimic de tabacheră. Dar, ori de cîte ori era rugat să-și arate talentele, refuza s-o facă imediat, ca să nu le scadă din valoare. „Lasă, o să vedem“ — era răspunsul pe care-l dădea de obicei, avînd grijă să nu-și trădeze cu nimic încuviințarea, pînă nu trecea o anumită perioadă de timp. Unchiul Pullet avea un program precis pentru toate împrejurările sociale mai importante, punîndu-se astfel la adăpost de orice încurcătură penibilă și, mai ales, de libertatea de a acționa, cu care n-ar fi știut ce să facă.

Așteptarea o făcu poate pe Maggie să se bucure și mai mult cînd auzi melodia și, pentru prima oară, uită că are o piatră pe inimă : faptul că Tom era supărat pe ea. După ce ascultară *Taci, dulce cor de păsărele*, Maggie, care stătea nemișcată cu mîinile împreunate, strălucea de atîta fericire, încît privind-o, maică-sa gîndi că fata era totuși uneori frumușică, deși avea pielea atât de neagră. Cînd muzica

Încântătoare se sfîrși, Maggie sări în picioare și, fugind la Tom, îl luă de gît exclamînd :

— Ah, Tom, nu-i așa că-i frumos ?

Pentru ca nu cumva să-l credeți pe Tom nesimțitor din pricină că se supără din nou pe Maggie cînd îl mîngîie așa, din senin, într-un moment cînd nu avea chef de mîngîieri, trebuie să vă spun că băiatul ținea în mînă un pahar cu vin de aglice și Maggie îl zgudui atît de tare, încît îl făcu să verse jumătate din conținut. Tom ar fi fost un papă-lapte dacă n-ar fi strigat furios : „Ce faci !“, cu atît mai mult, cu cît toți ceilalți îl susținură, dezaprobind purtarea lui Maggie.

— De ce nu ești cuminte, Maggie, o dojeni maică-sa.

— Eu nu vreau să primesc la mine în casă decît fete cuminți, spuse mătușa Pullet.

— Ești cam sălbatică, domnișoară, remarcă unchiul Pullet.

Biata Maggie se așează din nou pe scaun. Îi pierise tot cheful de muzică și cei șapte drăcușori puseseră din nou stăpînire pe sufletul ei.

Doamna Tulliver se gîndi că, dacă rămîneau în casă, copiii puteau să-și dea iar în petic, așa încît îi sfătui să se joace pe afară, mai cu seamă că între timp se odihniseră după oboseala de pe drum. Cu toate că le dădu încuviințarea să se joace în curte, mătușa Pullet avu totuși grijă să le recomande să nu calce decît pe aleile pietruite din grădină și, dacă vor să se uite cum mănîncă păsările, să le privească de la distanță, de pe piatra de încălecat. Mătușa Pullet nu le mai dădea voie să se apropie de păsări de cînd îl prinsese pe Tom fugărind păunul, cu gîndul că de frică s-ar putea să-i cadă vreo pană.

Discuția despre pălării și grijile ei de mamă o făcuseră pe doamna Tulliver să uite pentru moment de cearta cu doamna Glegg, dar acum, cînd marea problemă a bonetei fusese amînată pentru mai tîrziu, iar copiii încetaseră s-o mai tulbure, frămîntările din ajun puseră din nou stăpînire pe ea.

— Am o piatră pe inimă, spuse în chip de introducere, de cînd a plecat sora Glegg de la mine așa cum a plecat, și Dumnezeu mi-e martor că nu-mi place să-mi necăjesc surorile.

— Deh, răspunse mătușa Pullet, nu știi niciodată la ce să te aștepți de la Jane. Tu știi că eu n-aș vorbi despre lu-

crurile astea cu oameni care nu-s din familie — poate doar cu doctorul Turnbull — dar după părerea mea Jane e cam zgîrie-brînză. I-am spus-o de multe ori lui Pullet, și o știe și el.

— Da, da, mi-ai spus-o... uite, luna trecută s-a împlinit o săptămîină de cînd mi-ai spus-o. Ții minte, luasem ceaiul cu ei și ne întorceam acasă, confirmă domnul Pullet, începînd să-și mîngîie genunchiul și acoperindu-l cu batista, cum obișnuia să facă ori de cîte ori avea loc o discuție interesantă.

— Așa e ! reluă doamna Pullet. Tu ții mai bine minte ce spun, decît mine. Vai, Pullet are o memorie grozavă continuă ea, uitîndu-se la soră-sa cu un aer patetic. Nu știu ce m-aș face dacă l-ar lovi damblaua, că el ține întotdeauna minte cînd trebuie să-mi iau doctoriile, mai cu seamă acum cînd iau trei feluri de doctorii.

— Trebuie să iei pilulele alea vechi seara, o dată la la două zile, picăturile alea noi la unsprezece și la patru, și licoarea care fierbe, cînd te simți mai bine, repetă domnul Pullet, făcînd mici pauze din pricina bomboanei de pe limbă.

— Ei, bine ar fi dacă s-ar mai duce și sora Glegg din cînd în cînd la doctor, în loc să mestece revent turcesc ori de cîte ori se simte prost, spuse doamna Tulliver, care nu era în stare să privească subiectul vast al medicinei decît în legătură cu doamna Glegg.

— Te-apucă groaza, declară mătușa Pullet, ridicînd mîinile în aer și lăsîndu-le iar să cadă, cînd te uiți la oameni cum își bat joc de propria lor sănătate. De vreme ce există doctori, de ce să nu-i folosești ? De ce să dai norocului cu piciorul ? Nu se cade să nu chemi doctorul cînd ai cu ce să-l plătești ; i-am spus-o și lui Jane de atîtea ori. Și ar fi mai mare rușinea să ne afle lumea.

— Nouă n-are de ce să ne fie rușine, afirmă domnul Pullet, că doar doctorul Turnbull n-are pacient mai bun decît tine în toată parohia, acum cînd bătrîna Sutton s-a prăpădit.

— Știi, Bessy, că Pullet păstrează toate sticlutele mele de doctorii ? spuse doamna Pullet. Nu vrea să vîndă nici una. Zice că n-au nici o valoare, dar că, după moartea mea, ar fi bine să le vadă cei pe care îi interesează. Am și umplut două rafturi din magazie dar, adăugă ea cu lacrimi în

ochi, nu știu dacă om apuca să-l umplem și pe al treilea. S-ar putea să mă prăpădesc înainte și să nu ajung să strâng nici măcar o duzină din cele pe care le-am luat în ultima vreme. Cutiile cu pastile sînt în dulapul din dormitor — ține bine minte, soră — dar de la hapuri n-am putut păstra decît rețetele.

— Nu mai vorbi de moarte, soră, se sperie doamna Tulliver. Dacă te prăpădești, cine o să mă mai apere de sora Glegg? Și numai tu poți s-o convingi să se împace cu domnul Tulliver, că sora Deane nu a ținut niciodată cu mine, și chiar dac-ar ține, tot n-ar avea atîta greutate cît are un om cu stare.

— Știi, Bessy, bărbat-tu e cam sucit, i-o trînti doamna Pullet, care, cu inima ei bună, era gata să plîngă de soarta soră-si, de parc-ar fi fost vorba de propria ei soartă. Niciodată nu s-a purtat cum trebuie cu familia noastră și copiii seamănă cu el... băiatul e rău și fuge de unchi și de mătuși, iar fata e mojică și neagră. N-ai avut noroc, Bessy, îmi pare rău de tine, fiindcă, dintre toate surorile, la tine am ținut cel mai mult și ne-au plăcut întotdeauna aceleași modele de rochii.

— Știu că domnul Tulliver e cam repezit și vorbește ce nu trebuie, răspunse doamna Tulliver, ștergîndu-și o lacrimă, da' nu l-am pomenit niciodată să se împotrivească atunci cînd am vrut să-mi poftesc neamurile la mine.

— N-aș vrea să cobesc, Bessy, reluă doamna Pullet cu un aer compătimator, că o să ai destule necazuri și fără asta; dar bărbat-tu mai are pe cap o soră săracă, și cu o droaie de copii și pe urmă am auzit că toată ziua umblă prin tribunale. Tare mă tem că n-o să mai aibă nimic să-ți lase după moarte. Da' să nu crezi c-aș spune asta față de un străin.

După cum era și firesc, asemenea păreri despre situația ei n-o înveseleau cîtuși de puțin pe doamna Tulliver. Cu toate că nu avea o imaginație prea bogată, se gîndi totuși că se afla probabil într-o situație grea, de vreme ce și alții erau de această părere.

— Ce pot să fac, soră? Eu n-am nici o putere, spuse ea, încercînd să-și revizuiască purtarea din trecut, de teamă ca nu cumva să se creadă că meritase nenorocirile ce-o așteptau în viitor. Nu cred să fie vreo femeie care să se zbată pentru copiii ei mai mult decît mine; și cînd am făcut cu-

răţenie de Buna Vestire şi am scos toate baldachinele şi draperiile de la paturi am muncit cât cele două slujnice la un loc ; şi anul ăsta am făcut un vin din flori de soc... o minune ! — îl servesc întotdeauna cu vinul de Xeres, deşi sora Glegg o să spună că fac lux. Şi-mi place să mă îmbrac îngrijit, nu să umblu prin casă ca o sperietoare, şi nimeni din parohie nu poate spune că duc vorba de colo-colo sau fac cuiva vreun rău, că doar eu nu doresc răul nimănui. Şi dacă îmi trimite careva vreo plăcintă cu carne, n-are decât de câştigat, fiindcă ştie că nici una dintre vecinele mele nu face plăcinte mai bune ca mine. Cât despre rufărie, e atât de bine rînduită, încît dac-ar fi să mor pe neaşteptate n-ar avea de ce să-mi fie ruşine. Nici o femeie nu poate face mai mult de-atît.

— Da, Bessy, dar asta nu ajută la nimic, dacă bărbat-tu toacă toţi banii, îi replică doamna Pullet, aplecînd capul într-o parte şi privind-o pe soră-sa în ochi, cu tristeţe. Totuşi, dacă daţi faliment şi scoateţi lucrurile la vînzare, e o mîngîiere să ştii cînd îţi cumpără alţii mobila că ai păstrat-o bine. Cât despre rufăria ta de zestre, nu găseşti alta mai bună în toată ţara. Dar ar fi o mare nenorocire pentru familia noastră, adăugă doamna Pullet, dînd uşor din cap.

— Ce să fac, soră ? se tîngui doamna Tulliver. Domnul Tulliver nu e omul care să se lase condus de alţii — pe mine una nu m-ar asculta nici dacă m-aş duce la pastor şi l-aş pune să mă înveţe pe dinafară ce să-i spun ca să iasă lucrurile bine. Şi, pe urmă, eu n-am pretenţia să ştiu în ce e bine să bagi banii şi alte lucruri de-astea. Eu nu înţeleg nimic din treburile bărbatilor... nu sînt ca sora Glegg.

— Semenii cu mine, Bessy, o asigură doamna Pullet. Şi dacă vrei să ştii părerea mea, află că Jane ar face mai bine să-şi cureţe oglinda de la toaletă... săptămîna trecută am văzut o mulţime de pete pe ea... în loc să vrea să-i conducă pe alţii care au mai multă greutate decât dînsa şi să le spună cum să-şi folosească banii. De fapt eu nu m-am potrivit niciodată cu Jane : ei îi plăceau stofele în dungi şi mie cele cu buline. Şi ție îţi plac bulinele, Bessy, în privinţa asta ne-am înţeles întotdeauna.

— Da, Sophy. Mi-amîntesc că o dată am avut amîndouă aceeaşi stofă cu buline albe pe fond albastru... mai am şi-acum un petic într-o cuvertură. Dac-ai vrea să te duci pe la sora Glegg şi s-o convingi să se împace cu băr-

batu-meu, ți-aș rămîne foarte recunoscătoare. Tu ai fost întotdeauna bună cu mine.

— Ar fi mai potrivit să se ducă chiar Tulliver să se împace cu ea și să-și exprime părerea de rău că i-a vorbit așa de urît. De vreme ce-i datorează bani, nu trebuie să țină nasul pe sus, răspunse doamna Pullet care nu se lăsa orbită de preferința pe care o avea față de doamna Tulliver și nu uita că oamenilor cu avere li se cuvine totuși oarecare respect.

— Degeaba, ripostă biata doamnă Tulliver, cu un ton aproape morocănos. Aș putea să mă pun și în genunchi, pe pietre, în fața lui bărbatu-miu, și tot nu și-ar pleca fruntea.

— Ascultă, Bessy, nu trage nădejdea c-am s-o conving eu pe Jane să-și ceară iertare, răspunse doamna Pullet. O știi ce supărăcioasă e. Mi-e teamă că într-o bună zi o să-și iasă din minți, cu toate că nimeni din familia noastră n-a ajuns pînă acum la balamuc.

— Nu mă gîndisem să-și ceară ea iertare. Aș vrea numai să uite ce s-a întîmplat și să nu ne mai ceară banii, că poate să facă și ea atîta lucru pentru o soră. Și pe urmă, cu vremea, or să se îndrepte toate, Tulliver o să uite ce-a fost și or să fie iar prieteni.

După cum vedeți, doamna Tulliver nu știa că bărbat-su era hotărît să achite datoria de cinci sute de lire ; și, oricum, nu-și putea închipui că va izbuti s-o facă.

— Să știi, Bessy, că nu vreau să te las în ghearele ruinei fără să te ajut, se tîngui doamna Pullet. Nu mă dau în lături cînd e vorba să-ți fac un bine, și nu vreau să zică lumea că am început să ne certăm între noi. O să-i spun eu asta și lui Jane. Și dacă Pullet îmi dă voie, mîine mă duc pe la ea. Ce spui, domnule Pullet ?

— Eu n-am nimic împotrivă, o asigură domnul Pullet, căruia nu-i păsa de scandal atîta timp cît domnul Tulliver nu-i cerea lui banii. Domnul Pullet își făcea veșnic griji în privința investițiilor pe care le făcea, și găsea că nu poți avea siguranță decît dacă-ți investești banii în pămînt.

Mai discutară puțin, întrebîndu-se dacă n-ar fi bine să meargă și doamna Tulliver cu ei la sora Glegg, apoi doamna Pullet, constatînd că sosise ora ceaiului, se întoarce ca să ajungă la un sertar din care scoase un șervețel fin de damasc, pe care îl prinse de rochie în chip de șorțuleț. Și, într-adevăr, după cîteva clipe se deschise ușa, dar în locul

tăvii de ceai, apăru Sally ținând în brațe ceva atît de înfiorător, încît și doamna Pullet și doamna Tulliver scoaseră cîte un țipăt, iar domnul Pullet înghiți bomboana pe care-o ținea în gură — lucru extraordinar care, după cum povesti el mai târziu, i se întîmpla doar pentru a cincea oară în viață.

Capitolul X

ÎN CARE MAGGIE SE POARTĂ MAI RĂU DECÎT AR FI DORIT

Lucrul acela înfiorător care marcase un moment atît de important în viața unchiului Pullet, era însăși micuța Lucy : mai mult de jumătate din trup — de la picioare pînă la bonetă — era ud și mînjit de noroi albicios ; ținea mînuțele murdare în sus și avea un aer cît se poate de jalnic. Ca să puteți înțelege cum ajunsese această arătare în salonul mătușii Pullet, trebuie să vă întoarceți la momentul cînd cei trei copii ieșiseră să se joace în curte și cînd drăcușorii care încă de dimineață puseseră stăpînire pe Maggie reapăruseră, după o scurtă absență, și mai îndîrjiți. După toate neplăcerile îngrămădite pe capul lui Maggie în dimineața aceea, Tom, căruia soră-sa îi devenise și mai nesuferită după gestul ei prostesc ce-l făcuse să verse vinul, o amărî și mai mult spunînd : „Hai, Lucy, vino cu mine“ și pornind-o spre locul cu broaște, fără să se uite măcar la Maggie, rămasă pironită locului, ca o mică meduză cu șerpilor din cap ciopîrțiți. Lucy era bineînțeleș fericită că vărul Tom se poartă atît de drăguț cu ea ; se uita încîntată la el cum gîdila cu o bucățică de sfoară un broscoi umflat care ajunsese la capătul terenului și de care îi despărțea un grilaj de fier. Totuși, Lucy ar fi vrut ca și Maggie să se bucure de acest spectacol, cu atît mai mult, cu cît ar fi găsit cu siguranță un nume pentru broscoi și le-ar fi istorisit povestea vieții lui. Lucy era fermecată de poveștile lui Maggie despre vietățile pe care le întîlneau din întîmplare și era aproape convinsă că erau adevărate : așa era, de pildă, povestea cu doamna Urechelniță. Doamna Urechelniță spălase rufe și unul dintre copiii ei căzuse în cazanul cu apă clocotită ; și de asta alerga ea așa : ca s-aducă doctorul. Tom, care avea un mare dispreț față de născocirile lui Maggie, strivise urechelnița : un mijloc inutil dar simplu de a dovedi că povestea nu era decît o minciună. Lucy însă

n-ar fi admis pentru nimic în lume că era doar o născocire și în orice caz socotea asemenea născociri drept foarte frumoase, și dorința de a afla povestea broaștei dolofane, împreună cu bunătatea ei firească o făcură să alerge la Maggie și să-i spună :

— Ah, Maggie, am găsit o broască mare, caraghioasă !
Vino s-o vezi și tu !

Maggie nu-i răspunse nimic ; se încruntă și mai tare și-i întoarse spatele. De vreme ce Tom părea c-o preferă pe Lucy, însemna că aceasta devenise, în mintea lui Maggie, părtașa răutății lui Tom. Pînă atunci, Maggie nu și-ar fi putut închipui niciodată c-o să se supere pe Lucy care era așa de mică și de drăguță, după cum n-ar fi putut să-și închipuie că va putea vreodată să chinuie un șoricel alb ; dar e drept că pînă atunci Tom n-o prea băgase în seamă pe Lucy, așa că Maggie fusese singura care s-o răsfețe și s-o laude. De data asta însă, Maggie se gîndi că i-ar face plăcere s-o plesnească, s-o ciupească și s-o facă să plîngă, cu atît mai mult, cu cît asta l-ar fi supărat pe Tom pe care degeaba l-ar fi plesnit, chiar dacă ar fi îndrăznit s-o facă, fiindcă lui tot nu i-ar fi păsat de palmele ei. Maggie era sigură că, dacă Lucy n-ar fi fost cu ei, Tom s-ar fi împăcat mai repede cu ea.

De fapt, la un moment dat te plictisești să tot gîdili un broscoi care nu e deosebit de sensibil, așa că după un timp Tom începu să-și caute altă distracție. Dar într-o grădină atît de bine îngrijită, în care n-ai voie să calci decît pe potecile pietruite, nu există prea multe variații. Singura plăcere pe care ți-o pot sugera toate aceste interdicții e aceea de a le încălca. Astfel încît Tom începu să se frămînte cum să facă să se ducă la eleșteul de lîngă cîmpul din spatele grădinii.

— Lucy, spuse el, dînd din cap cu înțeleș, în timp ce strîngea sfoara, ia ghici ce am de gînd să fac ?

— Ce ? întrebă Lucy curioasă.

— Să mă duc la eleșteu și să mă uit la știuci. Dacă vrei, poți să vii și tu, spuse tînărul sultan.

— Vai, Tom, ai tu curaj să te duci la eleșteu ? Mătușa a spus că n-avem voie să ieșim din grădină.

— O să ies prin capătul celălalt al grădinii, și n-o să ne vadă nimeni. Și chiar dacă ne vede, nu-mi pasă... fug înapoi, acasă.

— Da, da' eu nu pot să fug, spuse Lucy, care în viața ei nu fusese supusă la o ispită atît de mare.

— Nu-i nimic, că pe tine nu se supără nimeni, o asigură Tom. Ai să spui că eu te-am luat...

Tom o porni spre eleșteu. Lucy mergea lîngă el, cu pași mărunți, gustînd plăcerea neobișnuită de a face un lucru nepermis și fiind curioasă să vadă cu ochii ei „știuca“, acea celebritate despre care nu știa prea bine dacă e pește sau pasăre. Maggie îi văzu ieșind din grădină și nu se putu abține să nu se ia după ei. Furia și gelozia, ca și iubirea, nu pot suporta să piardă din ochi obiectul care le stîrnește; Maggie nu putea prin urmare să îndure ca Tom și Lucy să facă sau să vadă ceva despre care ea nu știa nimic. Îi urmărea deci la o distanță de cîtiva metri, reușind să se ascundă de Tom care nu vedea nimic, concentrat să pîndească știuca — un monstru cît se poate de interesant, despre care se spunea că e foarte bătrîn, foarte mare și are o poftă de mîncare grozavă. Dar, ca oricare celebritate, știuca nu se arăta niciodată cînd o pîndeai; Tom zări totuși ceva trecînd prin apă ca o săgeată, ceea ce-l făcu să-și schimbe poziția de pe malul eleșteului.

— Hai Lucy, strigă el, cu vocea scăzută. Vino înapoi! Bagă de seamă! Calcă pe iarbă... nu umbla pe unde-s urme de copite, adăugă el, arătîndu-i cu degetul un fel de peninsulă de iarbă uscată înconjurată de noroi călcat în picioare.

Disprețul lui Tom față de fete se datora și faptului că nu știau cum să umble prin noroi. Lucy veni spre el, pășind cu grijă, așa cum o învățase Tom, și se aplecă să vadă un fel de cap auriu în formă de săgeată care zvîcnea prin apă. Tom îi spuse că e un șarpe de apă și Lucy reuși în cele din urmă să-i vadă corpul unduitor, dar se minună grozav că un șarpe poate să înoate. Între timp, Maggie se apropiase din ce în ce mai mult — simțea că trebuie să-l vadă și ea, cu toate că nimic, nici chiar șarpele, nu-i făcea nici o plăcere, din moment ce Tom nu i-l arătase și ei. În cele din urmă, Maggie ajunse lîngă Lucy și Tom, care simțise că se apropie, dar se făcuse că n-o vede, se întoarse spre ea și-i spuse:

— Șterge-o de-aici, Maggie, nu vezi că nu mai e loc pe iarbă? Nu te-a poftit nimeni să vii.

În clipa aceea, Maggie simți cum se dezlănțuie în ea o pasiune distructivă, cumplită pînă la a provoca o tragedie, dacă se poate spune că pasiunea poate fi cauza unică a unei

tragedii : dar „τι μέρεθος¹“ esențială existentă în această pasiune cerea concretizarea imediată în acțiune și singurul lucru de care Maggie se simți în stare, fu s-o îmbrâncească cu brațul ei subțire și negricios pe Lucy cea albă-trandafir, în noroiul cu urme de copite.

Tom își ieși din fire și-i dădu lui Maggie două palme usturătoare peste braț. Apoi alergă s-o ridice pe Lucy, care zăcea în noroi, plângând neputincioasă. Maggie se dădu înapoi și se opri la rădăcina unui copac, câțiva metri mai încolo de eleșteu, privind în jur fără nici o urmă de re-mușcare.

De obicei, Maggie se căia îndată după ce făcea câte o faptă necugetată, de data asta însă fusese atât de nenorocită din cauza purtării lui Tom și a lui Lucy, încât era încântată să le strice cheful — ar fi fost încântată să strice cheful oricui. Și, la urma urmei, de ce să-i pară rău ? Oricât de rău i-ar fi părut, Tom tot nu s-ar fi grăbit s-o ierte.

— Las' că te spun eu mamei, domnișoară Mag, strigă Tom răspicat, după ce Lucy se ridicase din nou în picioare, gata să plece.

Tom n-avea obiceiul s-o „spună“, dar în cazul de față dreptatea cerea ca Maggie să primească o pedeapsă cât mai aspră. Să nu vă închipuiți însă că Tom era în stare să-și exprime părerile într-un mod atât de abstract : el nu pronunța niciodată cuvântul „dreptate“ și nici prin gând nu-i trecea că dorința lui de sancționare putea să aibă un nume atât de frumos. Cât despre Lucy, era prea copleșită de nenorocirea abătută asupra ei — își stricase rochia frumoasă de sărbătoare și avea senzația neplăcută că e udă și murdară — ca să se mai gândească la cauza acestei nenorociri, cu totul misterioasă pentru ea. Nu-și dădea seama cum de reușise s-o înfurie pe Maggie ; dar simțea că verișoara ei se purtase foarte urât, așa că de data asta nu-l rugă pe Tom să n-o „spună“ și continuă să alerge pe lângă el, plângând cu suspine, în timp ce Maggie, încremenită sub copac, se uita în urma lor, cu mica ei față de meduză.

— Sally, strigă Tom când ajunseră în ușa bucătăriei.

Sally se uită la ei amuțită de uimire, cu gura plină de pâine cu unt și cu furculița de prăjit pesmeții în mână.

— Sally, du-te și spune-i mamei că Maggie a îmbrâncit-o pe Lucy în noroi.

¹ Forța, măreția (în l. greacă).

— Doamne da' unde-ați găsit noroiul ăsta ? Pe unde-ați umblat ? Întrebă Sally, încruntându-se, în timp ce se apleca să examineze „corpul delict“.

Tom nu avea o imaginație destul de vie și de bogată ca să fi prevăzut această întrebare drept o consecință posibilă, dar își dădu îndată seama de semnificația ei și de faptul că Maggie nu va mai fi socotită singura vinovată. Așa că tăcu și se depărtă de ușa bucătăriei, lăsându-i lui Sally plăcerea de a deduce singură răspunsul, căci este îndeobște cunoscut că oamenii cu mintea ageră preferă să deducă singuri lucrurile decît să primească lămuririle de-a gata.

După cum vă puteți închipui, Sally nu zăbovi nici o clipă, ci o prezentă imediat pe Lucy în ușa salonului, căci a introduce în casa de la Garum Firs un lucru atît de murdar era, după părerea lui Sally, o povară prea mare pentru a fi suportată de mintea unui singur om.

— Doamne, Dumnezeu, strigă mătușa Pullet, după ce emisese întîi un țipăt nearticulat, n-o băga înăuntru, Sally. Las-o la ușă și ai grijă să nu calce decît pe linoleum.

— Vai, să știți că a căzut într-o baltă scîrboasă, cu noroi, exclamă doamna Tulliver, apropiindu-se de Lucy, să vadă cît de tare se stricaseră hainele pentru care se simțea răspunzătoare față de sora Deane.

— Nu vă supărați, conia, da' domnișoara Maggie a îmbrîncit-o în noroi, preciză Sally. Mi-a spus domnu' Tom. Și cred c-au fost la eleșteu că numai acolo e atîta noroi.

— Vezi, Bessy ? Ce-ți spuneam eu ? zise doamna Pullet cu un ton de tristețe profetică. Așa-s copiii tăi... Nu știi niciodată ce prostii sînt în stare să facă !

Doamna Tulliver rămase fără grai : se simțea cea mai nenorocită mamă de pe pămînt, o chinuia ca de obicei gîndul că lumea o să creadă că trebuie să fi ispășit cine știe ce păcate ca să aibă copii atît de răi. Doamna Pullet, în schimb, începu să-i dea lui Sally instrucțiuni amănunțite cum să facă să nu strice lucrurile din casă, în timp ce o curăța pe Lucy ; ceaiul urma să fie servit de bucătăreasă, iar Maggie și Tom, care fuseseră răi, vor mânca, drept pedeapsă, în bucătărie.

Doamna Tulliver se duse să-i caute pe cei doi copii obraznici, spunîndu-și că trebuie să fie pe undeva pe aproape. Dar după multe căutări nu reuși să dea decît de Tom ; stătea încruntat, dar cu un aer nepăsător, sprijinindu-se de gardul alb ce împrejmuia curtea cu păsări și ținînd

în mînă o bucată de sfoară atîrnată de partea cealaltă a gardului și cu care încerca să înfurie curcanul.

— Tom, nu te mai astîmperi de loc ! Unde-i soră-ta ? Întrebă doamna Tulliver supărată.

— Nu știu, răspunse Tom.

Îi pierise pofta s-o vadă pe Maggie pedepsită după cum merita, căci își dăduse seama că asta nu era cu puțință fără ca el însuși să nu sufere nedreptatea de a fi învinuit că nu se purtase cum trebuie.

— Da' unde-ai lăsat-o ? îl întrebă maică-sa privind în jur.

— Sub copacul din fața eleșteului, răspunse Tom pe care părea că nu-l mai interesează nimic în afară de sfoară și de curcan.

— Atunci du-te și ad-o imediat încoace, obraznicule ! Și cum de ți-a trecut prin minte să te duci la eleșteu și s-o iei și pe sor-ta în noroiul-ăla ? Știi bine că nu pierde niciodată ocazia să facă o prostie.

De cîte ori îl învinuia pe Tom, doamna Tulliver obișnuia să lege de Maggie, într-un fel sau altul, purtarea lui urîță.

Dar gîndul că fata rămăsese singură lîngă eleșteu trezi o veche spaimă în sufletul doamnei Tulliver care se urcă pe piatra de încălecat, încercînd s-o zărească pe Maggie — copilul ăsta blestemat care-i aducea numai necazuri — și astfel să-și mai liniștească temerile ; iar Tom porni, fără să se grăbească, spre copacul cu pricina.

— N-am mai pomenit copii să stea atîta lîngă apă, spuse ea cu glas tare, fără să-și dea seama că n-o ascultă nimeni. Într-o bună zi o să mă trezesc că mi-i aduce acasă morți și înecați. Ce bine ar fi dacă rîul ăsta ar fi mai departe de casă.

Văzînd că nu reușește s-o zărească pe Maggie și în plus mai apare și Tom singur, teama încolțită în sufletul ei creșcu și o copleși cu totul pe doamna Tulliver, care se repezi în întîmpinarea băiatului.

— Mamă, Maggie nu e nicăieri pe lîngă eleșteu, spuse Tom. A plecat.

Cred că vă dați seama cum au căutat-o pe Maggie și ce spaimă au tras, și cît de greu le-a fost celorlalți s-o convingă pe maică-sa că nu se află în fundul eleșteului. Doamna Pullet declară că, dacă fata mai trăiește, s-ar putea să aibă parte de un sfîrșit și mai tragic... Nu se știe niciodată ! Iar

domnul Pullet, zăpăcit și copleșit de întorsătura totală pe care o luaseră lucrurile — ceaiul amânat și păsările speriate de lumea care alerga de colo-colo — își luă tîrnăcopul, în chip de instrument de cercetări, și desprinse din cui o cheie cu care să descuie cotețul de gîște, gîndindu-se că ar putea constitui o ascunzătoare potrivită pentru Maggie.

După un timp, Tom le dădu ideea că Maggie plecase acasă (fără a considera potrivit să adauge că în împrejurări asemănătoare și el ar fi procedat la fel), iar maică-sa primi această presupunere cu un sentiment de ușurare.

— Te rog din suflet, soră, poruncește să înhame caii la trăsură și să mă ducă acasă... poate o găsim pe drum. Lucy nu poate să meargă pe jos cu hainele murdare, spuse ea, privind victima nevinovată care stătea pe canapea înfășurată într-un șal și cu picioarele goale.

Mătușa Pullet era bucuroasă să folosească mijlocul cel mai rapid pentru restabilirea ordinii și liniștei în casă. Așa că, puțin timp după aceea, doamna Tulliver se afla în trăsurică privind în zare, plină de neliniște, chinuită de întrebarea : „Ce-o să spună bărbatu-meu, dacă se pierde Maggie ?“

Capitolul XI

MAGGIE ÎNCEARCĂ SĂ FUGĂ DE PROPRIA EI UMBRĂ

Maggie își făcuse, ca de obicei, planuri mai mari decît își închipuise Tom. Hotărîrea luată după plecarea lui frate-su și a lui Lucy nu era atît de simplă : nu voia să plece acasă. Nu ! Voia să fugă la țigani și Tom să n-o mai vadă niciodată ! Dar asta nu era o idee nouă pentru Maggie ; i se spusese de atîtea ori că arăta ca o țigancă și era „pe jumătate sălbatică“, încît, ori de cîte ori se simțea nenorocită, socotea că singurul mijloc de a scăpa de oprobriul public și de a trăi în conformitate cu împrejurările, ar fi fost să locuiască într-un cort cafeniu, pe izlaz ; era convinsă că țiganii vor fi bucuroși s-o primească în mijlocul lor și o vor privi cu mult respect, fiindcă știa mai multe decît ei. Îi spusese o dată și lui Tom de toate astea, propunîndu-i să-și vopsească fața ca să fie și el oacheș și să fugă împreună ; dar Tom refuzase cu dispreț, spunînd că țiganii sînt hoți, că n-au ce mînca și n-au nici cai, ci numai măgari. Maggie era însă acum atît de ne-

norocită, încît se gîndea că viața printre țigani ar fi singurul ei refugiu ; se ridică deci de sub copac cu convingerea că trece printr-o mare criză în viață ; va alerга fără să se oprească pînă la izlazul Dunlow, unde va da cu siguranță de o șatră de țigani ; și nesuferitul de Tom, și restul rudelor, care-i găsseau mereu nod în papură, n-or s-o mai vadă niciodată. În timp ce fugea, își aminti de taică-su, dar se resemnă cu gîndul că se desparte de el, hotărînd că îi va trimite din cînd în cînd cîte o scrisoare, pe ascuns, printr-un țigănuș care o să fugă apoi fără să-i spună unde e fata, asigurîndu-l doar că se simte bine, că e fericită și că o să-l iubească întotdeauna.

Nu trecu mult și Maggie își pierdu suflul, începînd să gîfîie ; totuși, cînd Tom se duse s-o caute la eleșteu, fetița străbătuse trei cîmpii și se afla la capătul potecii care dădea la drumul mare. Se opri să mai răsufle puțin, gîndindu-se că nu e plăcut să fugi de acasă și se va simți bine abia după ce va ajunge la izlazul cu țigani, dar era hotărîtă să-și ducă planul la îndeplinire. După un timp ajunse la bariera care dădea spre potecă ; nu știa unde o va duce, fiindcă, de la moara Dorlcote la Garum Firs veniseră pe alt drum, dar asta o făcu să se simtă în siguranță : nu risca s-o ajungă nimeni din urmă. După un timp, văzu cu groază doi bărbați care mergeau pe potecă în fața ei. Nu se gîndise nici o clipă că s-ar putea întîlni cu vreun străin — n-o preocupa decît un singur gînd și anume că va fi urmărită de ai ei. Cei doi străini care o speriaseră erau jerpeliți și roșii la față, iar unul dintre ei purta un băț pe umăr, de capătul căruia era agățată o boccea. Dar, spre uimirea lui Maggie care se temea ca străinii să nu-și dea seama că fugise de acasă, omul cu bocceaua se opri și, pe un ton plîngăreț și lingușitor, o întrebă dacă nu vrea să miluiască un om nevoiaș dîndu-i un bănuț. Maggie avea în buzunar o monedă de șase penny pe care i-o dăruise unchiul Glegg. O scoase și o dădu omului, zîmbindu-i politicos și sperînd în sinea ei că e mulțumit.

— N-am mai mult, spuse încercînd să se scuze.

— Mulțumesc, domnișoară, răspunse omul, pe un ton mai puțin respectuos și recunoscător decît se așteptase Maggie, care observă chiar că omul zîmbise și îi făcuse tovarășului său cu ochiul.

Fata o luă iute la picior ; își dădu seama că cei doi rămăseseră pe loc, poate ca să se uite după ea și, cîteva clipe mai tîrziu, îi auzi rîzînd. Deodată îi trecu prin minte că s-ar putea ca oamenii aceia s-o creadă o idioată ; Tom îi spusese că de

cînd își ciopîrtise părul arăta ca o idioată și vorbele lui o duruseră atît de tare, încît nu le mai putea uita. Pe deasupra, Maggie purta în ziua aceea o bonetă și o capă — nu avea haină cu mîneci. Era limpede că nu putea face impresie bună asupra trecătorilor, așa încît se gîndi că ar fi mai bine să o ia din nou pe cîmp, dar de cealaltă parte a potecii, ca să nu nimerească iar pe moșia unchiului Pullet. Trecu de prima poartă pe care n-o găsi zăvorîată și, după umilința îndurată, se simți fericită că nu mai întîlni pe nimeni în timp ce se strecura de-a lungul gardurilor vii. Maggie era obișnuită să se plimbe singură pe cîmp, unde avea mai mult curaj decît pe drumul mare. Din cînd în cînd, era nevoită să sară cîte un pîrleaz mai înalt, dar asta nu o necăjea ; mergea prea repede ca s-o mai fi putut ajunge cineva din urmă, și spera că în curînd va zări izlazul Dunlow sau un altul, căci taică-su îi spusese o dată că după ce mergi o bucată de drum, nu se poate să nu dai de un izlaz. Maggie începuse să obosească și să simtă foamea, dar știa că pînă nu ajunge la țigani n-avea cine să-i dea o bucătică de pîine cu unt. Afară era lumină ca-n miezul zilei, căci unchiul Pullet, conform vechilor obiceiuri ale familiei Dodson, lua ceaiul la ora patru și jumătate după soare, și la cinci după ceasul din bucătărie. Așa că, deși trecuse un ceas de la plecarea lui Maggie, umbrele serii încă nu învăluiseră cîmpia și nimic nu-i sugera că se apropie noaptea. Totuși avea impresia că străbătuse un drum foarte lung și se mira că nu vede nici urmă de izlaz. Pînă atunci drumul ei trecuse prin Garum, o parohie bogată, cu multe pășuni, și nu zărise decît o singură dată un țăran în depărtare. Într-o privință era mai bine așa, căci un țăran nepriceput ar fi putut considera fuga lui Maggie la izlazul Dunlow nelalocul ei. Și totuși ar fi fost poate mai bine să întîlnească pe cineva care să-i arate drumul, dar fără s-o întrebe nimic în legătură cu treburile ei. Ajunse, în cele din urmă, la marginea cîmpurilor verzi și se trezi privind printre ulucile unui gard o potecă mărginită în dreapta și în stînga de o fîșie lată de iarbă. Era prima dată cînd vedea o potecă atît de lată și își spuse că izlazul trebuie să fie pe aproape, poate pentru că zări un măgar cu un butuc legat de picior pascînd iarba de lîngă drum, și odată, cînd se plimbase cu trăsura pînă la izlazul Dunlow, mai văzuse un măgar chinuit cu o asemenea povară. Maggie prinse din nou curaj și, strecurîndu-se printre ulucile gardului, o porni mai departe, cu toate că îi apăreau mereu

În minte Apollyon¹, și un hoț de drumul mare cu un pistol în mână, și un pitic îmbrăcat în galben, care rânjea cu gura pînă la urechi și clipea mereu, și alte făpturi primejdioase. Biata Maggie era, pe de o parte, sperioasă ca orice om cu imaginație bogată, iar pe de altă parte, mînată de îndrăzneala pe care ți-o dă un impuls nestăpînit. Se aruncase în această aventură îmboldită de dorința de a cunoaște țiganii cu care se credea înrudită ; acum însă, cînd se vedea pe această potecă necunoscută și ciudată, nu mai îndrăznea să se uite în jur, de frică să nu dea cu ochii de vreun diavol ascuns sub înfățișarea unui fierar, cu șorț de piele, care să se rînjească la ea cu mîinile în șolduri. Și simți cum i se taie răsufierea cînd zări pe costișă două tălpi mici și goale. Lui Maggie îi părură ceva hidos, supranatural : o specie drăcească de ciupercă ; fusese prea tulburată ca să observe de la început hainele zdrențuite și capul acoperit cu o claie de păr negru, încîlcit, care apăreau în continuarea tălpilor. Era un băiat adormit, și Maggie grăbi pasul, călcînd în vîrful picioarelor, de frică să nu-l trezească : nu-i trecu prin gînd că poate fi unul dintre prietenii ei, țiganii, care erau, după cîte își închipuia ea, foarte blînzi din fire. Și chiar așa stăteau lucrurile, căci la următoarea cotitură a drumului Maggie văzu într-adevăr cortul negru, mic, în formă de semicerc, în fața căruia se ridica o coloană de fum albastru, și unde avea să-și găsească adăpost și să fie ferită de toate necazurile ce-i întunecaseră viața și de care nu reușise să scape atîta amar de vreme, cît trăise printre oamenii civilizați. Lîngă coloana de fum zări o femeie înaltă... era fără îndoială țigancă-mamă care îi va servi ceai cu gustări și Maggie se miră de ce nu se arăta mai încîntată. I se părea curios că după atîta căutare îi găsește pe țigani în mijlocul uliței, și nu pe un izlaz ; da, era într-adevăr cam dezamăgită, căci nu-și putea închipui viața printre țigani fără un izlaz nemărginit și plin de taine, cu cariere de nisip în care să te poți ascunde să nu te mai găsească nimeni. Cu toate astea merse mai departe, gîndindu-se, cu un sentiment de ușurare, că s-ar putea ca țiganii să nu știe că există idioți pe lume și deci să riște să fie luată, în mod greșit, drept o idioată. Era limpede că Maggie atrăsese atenția, căci femeia înaltă care se dovedi a fi o țigancă tînără cu un copil în brațe îi veni încet în întîmpinare. Maggie se uită cam speriată la femeia necunoscută care se apropia, dar prinse

¹ Numele unui diavol care ar apare în drumul pelerinilor, provocîndu-i la luptă.

curaj la gândul că mătușa Pullet și ceilalți aveau dreptate când ziceau că seamănă cu o țigancă, căci chipul cu ochi negri și strălucitori încadrat de plete lungi semăna într-adevăr cu ceea ce vedea Maggie, înainte de a-și fi tăiat părul, când se uita în oglindă.

— Unde te duci, domnișorico ? o întrebă țigancă pe un ton mios și plin de respect.

Era minunat, întocmai cum se așteptase Maggie ; țiganii își dăduseră imediat seama că au de-a face cu o domnișoară și erau gata să se poarte cu ea cum se cuvine.

— Chiar aici, răspunse Maggie, simțind că repetă niște cuvinte pe care le mai rostise cândva, în vis. Am venit să stau cu voi, dacă se poate.

— Foarte frumos ! Atunci poftim ! Ce mîndrețe de domnișoară, spuse țigancă, luînd-o de mînă.

Maggie găsi că femeia e foarte drăguță, dar n-ar fi stricat să fie mai curată.

Cînd ajunseră lîngă foc, Maggie văzu mai mulți oameni strînși grămadă. Jos pe pămînt stătea o țigancă bătrîna, care-și încălzea genunchii mestecînd din cînd în cînd, cu un fel de făcăleț, o mîncare ce fierbea într-un ceaun rotund, din care se răspîndea un abur mirositor ; lîngă ea, doi copii mici, cu părul vîlvoi, zăceau pe burtă, sprijiniți în coate ca niște sfîncși, iar mai încolo, un măgar pașnic își aplecase capul deasupra unei lungane care stătea întinsă pe spate și îl scărpină pe nas, fericindu-l din vreme în vreme cu cîte-o mînă de fîn șterpelit cine știe de unde. Totul era învăluit în razele piezișe ale soarelui, iar scena i se părea lui Maggie frumoasă și idilică ; totuși, ar fi dorit să-i vadă scoțînd mai repede ceștile de ceai ; totul va fi perfect după ce-i va învăța pe țigani să se spele în lighean și să prindă dragoste de cărți. Se simți însă cam stingherită văzînd că femeia cea tînără începe să discute cu bătrîna într-o limbă neînțeleasă, iar fata care dădea fîn măgarului se ridică și începu să holbeze ochii fără nici o vorbă de bun venit. În cele din urmă, bătrîna spuse :

— Și zi, ai venit să stai cu noi, frumoaso ? Șezi acilea, și povestește-ne de unde vii.

Era ca-n basme : Maggie se simțea încîntată că i se spune frumoaso și că lumea se poartă atît de bine cu ea. Se așeză jos și declară :

— Am plecat de-acasă fiindcă eram nefericită. Vreau să mă fac țigancă. Dacă mă lăsați, stau cu voi și vă învăț o grămadă de lucruri.

— Ce domnișorică deșteaptă ! se minună femeia cu copilul, așezându-se lângă Maggie și lăsând copilul să se târască pe jos în patru labe. Și ce mîndrețe de bonetă și de rochie ! adăugă ea, scoțîndu-i lui Maggie boneta și cercetînd-o, în timp ce-i tot bolborosea ceva bătrînei, în limba aceea necunoscută.

Fata înaltă îi smulse boneta din mîină și și-o puse în cap de-a-ndoaselea, rînjind. Dar Maggie era hotărîtă să nu spună nimic și să se poarte ca și cum nici nu i-ar fi păsă de bonetă.

— Nu vreau să mai port bonetă. Mi-ar place o basma roșie ca a dumatăle, spuse uitîndu-se la prietena de lîngă ea. Pînă ieri am avut și eu părul lung, da' l-am tăiat. Cred însă c-o să crească foarte repede la loc, adăugă ea în chip de scuză, gîndindu-se că țiganii nu pot să sufere părul scurt.

Maggie dorea atît de mult să fie pe placul țiganilor, încît uitase și de foame.

— Vai, ce domnișoară frumoasă și bogată ! Sînt sigură că-i bogată ! spuse bătrîna. Așa-i că stătea într-o casă frumoasă ?

— Da, era drăguță și îmi plăcea rîul unde ne duceam la pescuit... numai că uneori eram tare nenorocită ! Aș fi vrut să-mi aduc și cărțile. Le aduceam eu, dar am plecat în mare grabă. Pot să vă povestesc însă aproape tot ce scrie-n cărți... le-am citit de mii de ori... și o să vă placă. Și pot să vă povestesc și despre geografie... adică despre lumea în care trăim... e foarte folositor și interesant. Ați auzit vreodată de Columb ?

Începuseră să-i strălucească ochii și se îmbujorase la față... Abia sosise printre țigani și îi și învățase ceva și cîștigase o mare influență asupra lor. Iar țiganii, la rîndul lor, rămaseră uimiți de vorbele lui Maggie, cu toate că erau mult mai atenți la lucrurile din buzunarul ei, pe care prietena din dreapta i-l golise pe nesimțite.

— Acolo locuiești matale ? întrebă bătrîna, cînd auzi de numele lui Columb.

— Nu ! răspunse Maggie cu o nuanță de compătimire în glas. Columb a fost un om minunat care a descoperit jumătate din globul pămîntesc și, știți, l-au pus în lanțuri și s-au purtat foarte urît cu el... așa scrie în cartea mea de geografie... dar povestea asta e prea lungă ca să v-o povestesc înainte de ceai... Tare-aș vrea o ceașcă cu ceai !

Ultimele cuvinte îi scăpaseră lui Maggie, fără voia ei ; de la tonul superior cu care-i dăscălea, trecuse brusc la un ton morocănos.

— Aoleo, săraca ! Îi e foame ! spuse țiganka mai tânără. Dă-i din merindele alea reci. Ai fi făcut cale lungă pînă aici, drăguțo ! Ia spune, un' ți-e casa ?

— Departe... departe, la moara Dorlcote, răspunse Maggie. Tatăl meu e domnul Tulliver, dar nu trebuie să afle unde sînt, că dacă află mă ia înapoi. Unde e regina țiganilor ?

— Vrei să te duci la ea, domnișoară ? o întrebă femeia cea tânără.

Între timp, fata cea înaltă se tot zgîia la Maggie și rînjea. Purtările ei nu erau de loc plăcute.

— Nu, răspunse Maggie. Mă gîndeam doar că dacă nu e o regină bună, o să vă pară bine cînd o să moară și o să vă puteți alege alta. Eu dac-aș fi regină, m-aș purta frumos și blînd cu toată lumea.

— Uite, ia un pic de mîncare. E foarte gustoasă, o îndemnă bătrîna, întinzîndu-i un codru de pîine uscată și o bucată de slănină rece pe care le scosese dintr-o traistă cu resturi de mîncare.

— Mulțumesc, spuse fetița, uitîndu-se la mîncare fără să se atingă de ea. Dar nu vreți să-mi dați mai bine un pic de pîine cu unt și puțin ceai ? Nu-mi place slănină.

— N-avem nici ceai, nici unt, răspunse bătrîna, încrun-tîndu-se puțin, ca și cum s-ar fi săturat s-o tot lingusească pe Maggie.

— Atunci dați-mi o bucățică de pîine cu melasă.

— Ce melasă ? N-avem melasă, răspunse bătrîna pe un ton morocănos, după care cele două femei începură să vorbească aprins în limba lor necunoscută.

Între timp, unul dintre cei doi sfincși se repezi la bucata de pîine cu slănină și începu s-o înfulece. În clipa aceea, fata înaltă, care se îndepărtase puțin, se întoarse spunînd ceva care avu un efect puternic asupra celor din jur. Bătrîna păru că uită cu totul de foamea lui Maggie și începu să mestece de zor cu lingura în oală, în timp ce fata și femeia se strecurară sub cort de unde aduseră niște linguri și străchini. Maggie începu să tremure și se temu să nu-i dea lacrimile. Deodată, fata cea înaltă scoase un țipăt ascuțit și, în clipa următoare, apăru în goană băiatul pe care Maggie îl văzuse dormind la marginea drumului : un pici nespălat, cam de vîrsta lui Tom. Băiatul căscă ochii cînd o văzu pe Maggie, după care ceilalți începură iar să bodogănească. Nu pricepea nici o boabă. Se simțea singură și părăsită, gata să izbucnească în plîns ; țiganii păreau că n-o mai bagă de loc în

seamă și, printre ei, Maggie se simțea cu totul lipsită de apărare. Dar o nouă spaimă o făcu să-și înghită lacrimile: în fața ei apărură doi bărbați care se dovediră a fi de fapt cauza acestei agitații subite. Cel mai în vîrstă purta o boccea pe care o aruncă jos, apoi începu să se răstească la femei, iar acestea îi răspunseră în cor, cu țipete ascuțite. Între timp, o potaie neagră se repezi lătrînd la Maggie, care începu să tremure de frică, sperîndu-se și mai tare cînd bărbatul mai tînăr țipă la cîine și zvîrli după el cu un ciomag pe care-l ținea în mînă.

Maggie își dădu seama că nu era cu putință ca ea să ajungă vreodată regina unor astfel de oameni, și nici măcar să-i învețe lucruri plăcute și folositoare.

Apoi amîndoi bărbații pădură că întrebă ce-i cu Maggie, căci se tot uitau la ea și tonul discuției luă un aer potolit, acel aer pe care îl implică, pe de o parte, curiozitatea și, pe de altă parte, posibilitatea de a o vedea satisfăcută. În cele din urmă, femeia mai tînără spuse pe tonul mîeros și plin de respect pe care-l avusese la început:

— Domnișoara asta frumoasă a venit să stea la noi. Nu-ți pare bine?

— Cum să nu, foarte bine, răspunse bărbatul cel tînăr care se uita la degetarul de argint și la celelalte mărunțișuri scoase din buzunarul lui Maggie.

Apoi, le dădu pe toate înapoi femeii tinere, păstrînd doar degetarul și șoptindu-i ceva, iar femeia, la rîndul ei, le vîrî îndată în buzunarul lui Maggie. Între timp, cei doi bărbați se așezară pe jos și se năpustiră asupra mîncării din ceaun — o tocană de cartofi cu carne — atunci luată de pe foc și răsturnată într-o strachină galbenă.

Maggie începu să-și spună că Tom avea poate dreptate în privința țiganilor... dacă omul nu-i dădea imediat degetarul înapoi, însemna că erau niște hoți. Ea le-ar fi dăruit cu dragă inimă țiganilor degetarul, fiindcă nu ținea de loc la el; dar gîndul că se afla printre hoți o împiedica să se bucure că țiganii se purtau din nou cu respect și atenție față de ea... Toți hoții, în afară de Robin Hood, erau oameni răi. Femeile își dădură seama că Maggie începuse să se teamă de ei.

— N-avem nimic de mîncare potrivit pentru o domnișoară, spuse bătrîna cu vocea ei mîeroasă. Și tare-i înfometată, mititica.

— Uite, drăguță, încearcă să mănânci puțin din asta, o îndemnă femeia mai tânără, întinzându-i o lingură de fier și o strachină cafenie plină cu mîncare de cartofi. Maggie, care își aminti că bătrîna părase supărată pe ea cînd spusese că nu-i place pîinea cu slănină, nu îndrăzni să refuze tocana, cu toate că frica îi tăiasse foamea. Ce bine ar fi fost dacă domnul Tulliver ar fi trecut pe acolo cu trăsura și ar fi luat-o cu el ! Sau măcar dacă Jack Moartea-Căpcăunilor sau Domnul Inimă-de-Aur¹ sau Sfîntul Gheorghe de pe monedele de jumătate de penny, cel care a omorît balaurul, ar fi trecut pe acolo, din întîmplare ! Dar Maggie se gîndi, cu părere de rău, că asemenea eroi nu apăruseră niciodată prin împrejurimile orașului St. Ogg's... asemenea minuni nu se întîmplau niciodată pe acolo.

După cum vedeți, Maggie Tulliver era departe de a fi un copil bine instruit sau informat, așa cum e în ziua de azi orice fetiță de opt-nouă ani. Urmase doar un an școala de la St. Ogg's și avea atît de puține cărți, încît uneori era nevoită să citească dicționarul și de aceea mintea ei de copil trăda cînd o ignoranță surprinzătoare, cînd un surprinzător bagaj de cunoștințe. Știa, de pildă, că există cuvinte ca „poligamie” și, de vreme ce auzise și de „polisilabic”, ajunsese la concluzia că „*poli*” înseamnă „mulți” ; dar, pe de altă parte, nici nu-i trecea prin minte că țiganii nu consumau coloniale. În capul ei era un haos, un amestec ciudat de discernămint și de vise oarbe.

În ultimele cinci minute, părerile ei despre țigani se schimbaseră cu totul. De unde pînă atunci îi socotise niște oameni plini de respect, care puteau fi educați, acum își spunea că aveau poate de gînd s-o omoare de îndată ce o să se înnopteze, s-o taie bucățele și s-o gătească. Îi trecu chiar prin minte bănuiala că țiganul cel bătrîn cu privirea fîroasă era diavolul în persoană și putea oricînd să-și lepede veșmîntul înșelător și să se prefacă în fierarul care rînjește sau într-un căpcăun cu ochi de jar și aripi de balaur. Ce rost mai avea să încerce să mănînce tocana ! Și totuși se temea ca nu cumva să-i jignească pe țigani, arătîndu-le ce părere proastă are despre ei. Și, cu o curiozitate aprinsă, pe care n-ar fi întrecut-o nici aceea a unui teolog, Maggie se întrebă dacă, fiind într-adevăr de față, diavolul ar fi putut să-i ghicească gîndurile.

¹ Eroii ai unor basme și balade englezești.

— Ce, nu-ți place cum miroase tocana, drăguță? Întrebă țiganka cea tânără, care băgase de seamă că Maggie nu gustase de loc din mîncare. Hai, mănîncă puțin. Încearcă!

— Nu, mulțumesc, răspunse Maggie, străduindu-se din răsputeri să zîmbească prietenos. Cred că nu mai am timp... parc-a început să se înnopteze. Cred c-ar fi timpul să mă-n-torc acasă. Vin eu altă dată și v-aduc un coș plin de tarte cu marmeladă și alte bunătăți.

Și, în timp ce enunța aceste intenții iluzorii, Maggie se ridică de pe scaun, sperînd că Apollyon poate fi tras pe sfoară. Dar speranțele ei se spulberară din nou cînd țiganka cea bătrînă spuse:

— Stai un pic, domnișorico... Stai... Te ducem noi acasă... n-avea nici o grijă... da' stai să mîncăm... O să te ducem călare, ca pe o doamnă.

Maggie se așează din nou. Nu prea avea încredere în făgăduiala bătrînei, dar nu trecu mult și o văzu pe fata cea înaltă punînd căpăstrul pe măgar și aruncîndu-i cîteva desagi în spinare.

— Ei, domnișorico, i se adresă țiganul mai tînăr, ridicîndu-se și aducînd măgarul în fața ei. Spune-ne unde stai? Cum îi zice acolo un' ți-i casa?

— Moara Dorlcote, răspunse Maggie, însuflețindu-se. Tata e domnul Tulliver... el acolo stă.

— Moara aia mare, puțin mai încoa de St. Ogg's?

— Da, răspunse Maggie. E departe? Aș vrea, dacă se poate, să mă duc pe jos!

— Nu, nu, trebuie să ne grăbim că acu' se întunecă. Și măgaru' o să te ducă foarte bine. Ai să vezi.

În timp ce vorbea, țiganul o ridică pe Maggie și o așează pe măgar. Fetița se simți mai ușurată cînd își dădu seama că bătrînul nu merge cu ea, ci rămîne la șatră; totuși nu era încă sigură c-o s-o ducă într-adevăr acasă.

— Uite boneta cea frumoasă, drăguță, spuse femeia tînără punîndu-i lui Maggie pe cap boneta disprețuită cu cîteva clipe mai înainte, dar care acum era bine venită. Așa-i că o să le spui acasă că ne-am purtat frumos cu tine? N-am spus noi că ești o frumusețe de domnișoară?

— Da, da, vă mulțumesc, răspunse Maggie. Vă sînt foarte recunoscătoare. Dar aș vrea să mergi și dumneata cu mine.

Maggie se gîndi că, oricum, era mai bine decît să meargă singură cu unul dintre bărbații care o îngrozeau; e în orice caz mai vesel să fii omorîtă de un grup mai mare.

— A, va să zică la mine ții cel mai mult? Întrebă femeia. Da' nu pot să viu... Mergeți prea iute... și nu pot să mă țin după voi.

Asta însemna că țiganul avea să stea și el pe măgar ținând-o pe Maggie în fața lui. Fetița nu putea să se împotrivească — era tot atât de neputincioasă ca și măgarul — dar i se părea că trăiește un vis urât, înfiorător. În timp ce femeia o mîngîia pe spate și-i spunea „la revedere“, măgarul, îmboldit de țigan, o porni la trap de-a lungul drumului către locul de unde apăruse Maggie cu un ceas în urmă; lungana și puștiul zdrențaros, care erau acum plini de bunăvoință, se înarmară și ei cu bețe și îi urmară vreo sută de metri, strigînd cît îi ținea gura.

Nici chiar Leonora¹, în călătoria ei supranaturală din miez de noapte, însoțită de iubitul prefăcut în fantomă, nu fusese mai îngrozită decît era biata Maggie în călătoria această atât de firească, pe măgarul ce mergea în pas domol, însoțită de un țigan care își făcea socoteala să cîștige o jumătate de coroană. Lumina roșie a asfințitului părea plină de tîlcuri ascunse, desigur în strînsă legătură cu răgetul înfricoșător al celui de-al doilea măgar, rămas priponit la șatră. Cele două căsuțe joase cu acoperiș de stuf — singurele case pe care le întîlniră în drumul lor — păreau să dea priveliștii un aer și mai mohorît: n-aveau ferestre și ușile erau zăvorâte: păreau să fi fost locuite de vrăjitoare; și Maggie se simți ușurată cînd văzu că măgarul nu se oprește în fața lor.

În cele din urmă — ce fericire! — ajunseră la capătul potecii care i se păruse cea mai lungă din lume și ieșiră la drumul mare. Pe drum trecea o trăsură, iar la răscruce se afla un stîlp pe care Maggie era sigură că îl mai văzuse, și pe el scria: „St. Ogg's — două mile“. Însemna deci că țiganul avea într-adevăr de gînd s-o ducă acasă; poate că era totuși un om bun și fusese jignit să vadă că Maggie nu voia să meargă cu el. Această convingere se întări și mai mult pe măsură ce fata își dădu seama că recunoaște drumul. Tocmai se gîndea cum să deschidă vorba, să-l împace pe țigan și în același timp să-l facă să-i uite lașitatea, cînd, deodată, la o răscruce, Maggie dădu cu ochii de un călăreț pe un cal alb.

— Stai! Oprește! strigă ea. Uite-l pe tata! Tată! tată!

Bucuria ei neașteptată era aproape dureroasă și, pînă să se apropie taică-su, îi și dăduseră lacrimile. Domnul Tulliver

¹ Eroiina baladei cu același nume a scriitorului german *Gottfried August Bürger* (1747—1779).

se mira grozav s-o vadă căci, venind de la Basset se mai abătuse pe undeva și deci nu trecuse încă pe acasă.

— Da' ce-i cu tine, ce s-a întâmplat? întrebă el, oprindu-și calul, în timp ce Maggie sări de pe măgar și alergă spre el.

— Io gîndesc că domnișoara s-a rătăcit, spuse țiganul. A venit la noi la șatră... acolo, la capătul drumului de la Dunlow și acuma o duceam acasă... că pe-aici zicea că stă. Și e cam departe, mai cu seamă că de azi dimineață tot umblu pe drumuri.

— Da, tată. Așa e. A fost tare cumsecade că m-a adus acasă, spuse Maggie. E un om foarte bun și de treabă.

— Uite, poftim, spuse domnul Tulliver scoțînd cinci șilingi din buzunar. Ai făcut și tu o dată o treabă bună. Nu mi-ar fi plăcut să-mi pierd fetița. Hai, urc-o pe șa în fața mea. Ia spune, Maggie, ce-i cu tine? Ce s-a întâmplat? întrebă domnul Tulliver după ce o porniră la drum și fata își sprijini capul de pieptul lui, suspinînd. Cum de-ai pornit-o așa, de capul tău, și te-ai rătăcit?

— Vai, tată! suspină Maggie. Am fugit, fiindcă eram grozav de nenorocită... Tom s-a supărat tare pe mine. N-am putut să îndur...

— Hai, lasă, lasă, o liniști domnul Tulliver, încercînd s-o mîngîie. Cum de ți-a dat prin gînd să fugi și să-l lași singur pe tata? Ce s-ar face tata fără fetița lui?

— Nu, nu mai fug, tată! Nu mai fug niciodată.

În seara aceea, cînd ajunseră acasă, domnul Tulliver făcu un scandal mare care avu efectul surprinzător că Maggie nu auzi nici o vorbă de dojană din partea maică-si și nici o răutate din partea lui Tom în legătură cu ideea ei nesăbuită de a fugi la țigani. O cam îngrozea purtarea neobișnuită a celorlalți și își spuse în sinea ei că se purtase pesemne atît de urît, încît nimeni nu voia să mai pomenească de ea.

Capitolul XII

ACASĂ LA DOMNUL ȘI DOAMNA GLEGG

Dacă am vrea să facem o vizită domnului și doamnei Glegg, ar trebui să pătrundem mai întîi în orașul St. Ogg's — oraș venerabil, cu acoperișuri din olane roșii și antrepozite cu frontoane largi, în care corăbii negre venind din Nordul

îndepărtat își lasă încărcătura, luînd în schimb prețioase mărfuri indigene : brînză bine fermentată și lîna fină cu care cititorii mei rafinați au făcut desigur cunoștință prin intermediul celor mai frumoase pastorale clasice.

Orașul St. Ogg's este una din acele așezări străvechi care par o continuare, o excrescență a naturii, asemenea cuiburilor pe care le construiesc păsările *bower*¹ sau ca galeriile întortocheate ale furnicilor albe. Acest oraș poartă, asemenea unui copac milenar, urmele creșterii și istoriei sale îndelungate, și s-a născut și s-a dezvoltat în același loc, între rîu și deal, încă de pe vremea cînd legiunile romane își stabiliseră tabăra pe coasta dealului, cu spatele spre oraș, și cînd regii pletosi ai mărilor² au venit în sus, pe rîu, și au privit pămîntul roditor cu ochi lacomi și sălbatici. St. Ogg's e un oraș care poartă pecetea „vremurilor uitate”. Năluca viteazului rege saxon³ mai plutește uneori pe străzile orașului, vrînd parcă să mai arunce o privire către locurile tinereții și ale dragostei lui ; o umbră și mai mohorîță îi iese în cale : umbra temută a danezului păgîn⁴, străpuns cu sabia, pe cînd se afla în mijlocul oștenilor, de o mîină nevăzută și răzbunătoare. În serile de toamnă, umbra se înalță ca o ceață albă din movila-i funerară de pe deal și plutește prin curtea palatului străvechi de pe malul rîului — locul unde danezul a fost ucis în chip atît de ciudat pe vremea cînd vechiul palat nu exista încă. Construcția acestui vechi și frumos așezămînt a fost începută de normanzi. Palatul, ca și orașul, stă mărturie gîndurilor și faptelor unor generații învrăjbite ; dar astea s-au întîmplat atît de demult, încît azi privim toate acele discordii cu o caldă indulgență plină de afecțiune, bucuroși că cei care au clădit balcoanele noi de piatră închise cu ferestre, fațada și turnurile gotice din cărămizi mici, delicate, cu ornamentații în formă de trifoi, ferestrele și crenelurile cu chenare de piatră, nu au comis sacrilegiul de a dărîma vechiul corp al clădirii, construit pe jumătate din lemn, cu sala de ospete acoperită cu grinzi de stejar.

¹ Pasăre australiană, din familia păsării paradisului, care-și construiește cuiburi complicate, împodobite cu pene, scoici etc.

² Aluzie la Vikingi, care au atacat de pe mare Anglia în secolele VIII—XI.

³ Referire la *Alfred*, rege erou al Angliei (871), care a luptat împotriva cötropitorilor danezi.

⁴ Aluzie la unul dintre sîngeroșii conducători ai năvălitorilor danezi care au cötropit insula britanică în secolul al IX-lea.

Dar poate că și mai vechi decît acest palat sînt ruinele zidului care face acum parte din clopotnița bisericii parohiale și despre care se spune că ar fi o rămășiță din capela originală închinată Sfîntului Ogg, patronul acestei vechi așezări, despre a cărei istorie există mai multe manuscrise conținînd diferite versiuni. Eu înclin către cea mai scurtă, căci, chiar dacă nu e întru totul adevărată, prezintă cel puțin avantajul de a conține mai puține mistificări.

„Ogg, fiul lui Beorl, spune hagiograful meu, era luntraș și-și agonisea pîinea trecînd călătorii peste rîul Floss. Într-o seară cînd bătea un vînt năprasnic, văzu o femeie, cu un copil în brațe, care se jeluia la malul rîului ; era în zdrențe, avea o față chinuită și trudită și se ruga cu lacrimi în ochi s-o treacă pe malul celălalt. Văzînd-o, omul o întrebă :

— De ce vrei să treci pe partea cealaltă ? Mai zăbovește pînă-n zori și adăpostește-te aici. Fii înțeleaptă, femeie, nu fi nechibzuită.

Cu toate astea, femeia îi dădu înainte cu jelanii și rugămințile. Atunci Ogg, feciorul lui Beorl, se apropie de ea și-i spuse :

— Bine, am să te trec ! E de ajuns că inima ta o cere.

Și o trecu pe malul celălalt. Dar cînd să pășească pe pămînt, zdrențele femeii se prefăcură în veșminte albe care-i unduiau de-a lungul trupului ca apa, fața îi strălucea de-o frumusețe neasemuită, iar în jurul capului avea o aureolă ce arunca raze de lumină. Și femeia spuse :

— Ogg, fecior al lui Beorl, fii binecuvîntat căci n-ai întreat și nu te-ai împotrivit inimii care cerea, ci, cuprins de milă, i-ai adus pe dată alinare. De azi încolo, oricine va păși în barca ta va fi ferit de furtună ; și, ori de cîte ori vei porni în ajutorul cuiva, vei scăpa viețile tuturor : oameni și dobitoace.

Și cînd apele se revărsau, mulți își găseau salvarea pe luntrea lui binecuvîntată. Dar cînd Ogg, feciorul lui Beorl, muri, nici n-apucă să-și dea bine sufletul că luntrea legată la mal se desprinsese și se pierdu în largul oceanului, purtată de apele ce se retrăgeau, pînă cînd se făcu nevăzută. Cu toate astea, se spune că la căderea nopții, atunci cînd se revarsă apele, Ogg, feciorul lui Beorl, se ivește cu luntrea lui pe întinsul apelor, iar Fecioara Binecuvîntată stă la cîrmă și răspîndește în jur o lumină strălucitoare cum e aceea a lunii, iar vîslașii învăluți în umbra deasă a nopții prind din nou curaj și se apucă de treabă cu nădejde.“

După cum vedeți, această legendă din vremurile de demult vorbește de revărsarea apelor care, chiar dacă uneori cruțau oamenii, erau necruțătoare față de dobitoacele neputincioase și se năpusteau asupra tuturor viețuitoarelor mărunte, ucigându-le cu o moarte năprasnică. Și totuși orașul trecuse prin nenorociri și mai mari decât revărsările de ape : războaiele civile îl transformaseră într-un adevărat câmp de bătălie, unde mai întâi puritanii îi mulțumiseră lui Dumnezeu pentru sîngele vărsat de regaliști, pentru ca pe urmă, regaliștii să-i mulțumească lui Dumnezeu pentru sîngele vărsat de puritani. În acele vremuri, mulți oameni cinstiți își pierdură averea de dragul conștiinței și, săraci lipiți pămîntului, își părăsiră orașul de baștină, pornind în lume. Se mai pot vedea și azi multe case pe care bieții oameni le-au părăsit la nenorocire : clădiri cu frontoane ciudate, așezate cu fața la rîu, înghesuite între depozite construite mai de curînd și străbătute de galerii neașteptate, care cotesc mereu în unghi drept pînă te scot la un mal noroios, veșnic scaldat de revărsările fluxului. Peste tot, casele de cărămidă par pîrguite.

În vremea doamnei Glegg, nu exista încă eleganța aceea modernă, distonantă : nu vedeai nici vitrine mari de sticlă la prăvălii, nici fațade noi de stuc și nici o altă încercare nefericită de a da orașului St. Ogg's, acest oraș de cărămidă roșie, vechi și frumos, aspectul unei așezări ridicate peste noapte. Vitrinele prăvăliilor erau mici și modeste, căci nevestele și fiicele fermierilor venite după cumpărături în zilele de tîrg nu s-ar fi lăsat ademenite să cumpere în altă parte decât în dughenele cu care se obișnuiseră de o viață ; negustorii, la rîndul lor, nu voiau să-și vîndă marfa mușteriiilor care le călcau o singură dată în prăvălie. Vai, cînd te gîndești că pînă și vremurile doamnei Glegg par îndepărtate acum, de cînd schimbările au mărit distanța dintre ani ! Pe vremea aceea, războiul și zvonurile de război încetaseră să mai frămînte mințile oamenilor și, dacă fermierii îmbrăcați în sumane cafenii, care-și răsturnau sacii cu grîne de probă și-și lăudau marfa în mijlocul tîrgului, își mai aduceau uneori aminte de aceste zvonuri, le priveau doar în lumina vremurilor bune din trecut, cînd prețurile erau încă ridicate. Trecuse vremea cînd pe rîul cu albie lată se iveau corăbii nepoftite ; acum Rusia însemna doar țara de unde vine să-mînța de in — și cu cît venea mai multă, cu atît mai bine — inul din care se făceau frînghii pentru pietrele de moară verticale cu brațe în formă de coasă, care huruiau și măci-

nau și împingeau făina la o parte de parc-ar fi fost însuflețite. Existau trei rele de care trebuia să se teamă omenirea : catolicii, recoltele proaste și fluctuațiile misterioase ale negoțului. În ultimii ani nici chiar revărsările apelor nu pricinuiseră cine știe ce pagube. Orașul St. Ogg's nu privea nici în trecut, nici în viitor. Moștenise, fără să-și dea seama, un lung trecut istoric și nu se uita la nălucile care-i bîntuiau ulițele. Cîte amintiri nu fuseseră lăsate în urmă și cîte nu se mistuiseră asemenea dealurilor ce se pierd în depărtare, de pe vremea cînd Sfîntul Ogg cu luntrea lui și cu Maica Domnului la cîrmă apăreau pe întinsul apelor. Vremurile doamnei Glegg erau ca o cîmpie netedă ce-i face pe oameni să nu mai creadă în vulcani și în cutremure, să-și spună că ziua de mîine va fi aidoma zilei de ieri, și că forțele uriașe, ce zguduiseră cîndva pămîntul, se potoliseră pentru totdeauna. Trecuseră vremurile cînd oamenii se aflau sub puterea credinței, vremuri în care erau și mai neputincioși în fața ei decît sînt azi : catolicii erau cumpliți, căci de îndată ce puneau mîna pe putere acaparau proprietățile și ardeau oamenii de vii ; cu toate astea, la St. Ogg's nici un enoriaș cinstit și întreg la minte nu se lăsase convins să creadă în papă. Un bătrîn își mai amintea încă de o gloată de prostime în care băgase spaima John Wesley¹ cînd ținuse o predică la tîrgul de vite ; dar, multă vreme, nimeni nu se așteptase ca predicatorii să miște sufletele oamenilor. Din cînd în cînd, cîte o izbucnire înflăcărată de la un amvon dizident, care predica despre botezul pruncilor, era singura manifestare a unui zel nepotrivit cu acele vremuri liniștite și stabile. Protestantismul se încetățenise fără să-i mai pese de schisme sau de prozeliți ; „dizidența“ se moșteneau o dată cu o strană mai bună și cu oarecare legături de afaceri. Preoțimea privea dizidența cu uimire și cu dispreț, socotind-o ca pe un obicei nesăbuit pe care-l întîlnești mai cu seamă în familiile de băcani și de lumînărari, cu toate că se putea întîlni și la unii angroșiști mai înstăriți. Dar, o dată cu problema catolică, se iscaseră și oarecare controverse care tulburaseră întrucîtva liniștea ; rectorul mai vîrstnic ținea din cînd în cînd predici istorice și bine argumentate, în timp ce domnul Spray, pastorul congregațiilor, începuse să țină predici politice, făcînd o distincție subtilă între convingerea lui fermă în dreptul catolicilor la vot și ferma lui convingere în pierzania lor veșnică. Dar ma-

¹ *Wesley John* (1703—1791), predicator englez ; fondatorul sectei metodiștilor.

joritatea celor care ascultau predicile domnului Spray nu erau în stare să-i priceapă subtilitățile, iar unii dizidenți de modă veche se arătau adânc îndurerați de faptul că domnul Spray „ține cu catolicii“, în timp ce alții erau de părere că ar face mai bine să se lase de politică. Spiritul cetățenesc nu se bucura de prea mare trecere la St. Ogg's, iar cei care se ocupau de probleme politice erau priviți cu ochi bănuitori și socotiți ca niște indivizi periculoși. Cei mai mulți dintre ei făceau afaceri mărunte sau nu făceau afaceri de loc, și, în orice caz, aveau toate șansele să dea faliment.

Așa stăteau lucrurile la St. Ogg's pe vremea doamnei Glegg și în acea perioadă din istoria familiei ei în care se certase cu domnul Tulliver. Era perioada în care ignoranța se simțea mult mai la largul ei decât acum : în lumea bună era primită cu toate onorurile și nimeni n-o silea să se ascundă sub veșmintele îngrijite ale cunoașterii. Pe vremea aceea nu existau reviste ieftine și la îndemâna oricui, iar medicii de țară nici nu se gîndeau să-și întrebe pacientele dacă le place să citească, socotind că e firesc să prefere bîrfeala. Pe vremea aceea doamnele purtau rochii scumpe de mătase cu buzunare mari, în care vîrau cîte un os de berbec ca să le păzească de crampe. Doamna Glegg ținea și ea un os de berbec în buzunar. Îl moștenise de la bunică-sa împreună cu o rochie de brocart atît de țeapănă, încît stătea singură în picioare, ca o armură, și cu un baston cu măciulie de argint, căci familia Dodson devenise cu mai multe generații în urmă o familie respectabilă.

Doamna Glegg avea două saloane în casa ei frumoasă din St. Ogg's — unul în față și altul în spatele locuinței — două posturi de observație, de unde să privească slăbiciunile semenilor și să se bucure de fiecare dată de tăria excepțională a propriului ei caracter. De la ferestrele din față, doamna Glegg putea să vadă toată strada Tofton, pînă la marginea orașului și să-și dea seama că din ce în ce mai multe femei, nevestele unor oameni care nu se retrăsese încă din afaceri, obișnuiau să „umble de colo-colo“ și să poarte ciorapi de bumbac, ceea ce deschidea o tristă perspectivă asupra generațiilor viitoare. Cînd stătea la ferestrele din spatele casei, doamna Glegg putea privi grădina și livada frumoasă, care se întindeau pînă la rîu, și să cugete asupra nebuniei domnului Glegg de a-și petrece tot timpul printre „flori și zarzavaturi“. Domnul Glegg, care fusese sortator de lînă și se retrăsese din afaceri ca să se poată bucura de anii ce-i mai

rămăseseră, considera că această ultimă îndeletnicire era mult mai greu de suportat decât afacerile și, ca să se mai distreze, devenise amator de munci manuale și se odihnea executând singur treaba pe care ar fi făcut-o în mod obișnuit doi grădinari. Faptul că economisea simbria unui grădinar ar fi putut eventual s-o facă pe doamna Glegg să-i treacă cu vederea această nebunie, dacă ar fi fost de conceput ca o femeie cu mintea întreagă să poată măcar simula că respectă slăbiciunea bărbatului ei. Dar este îndeobște cunoscut că o asemenea îngăduință conjugală e caracteristică doar reprezentantelor mai slabe ale sexului respectiv, care nu-și dau seama ce răspunderi are o nevastă, fiind obligată să pună neconținut frână plăcerilor bărbatului, plăceri care rar se întâmplă să fie înțelepte sau demne de laudă.

Domnul Glegg, la rîndul lui, era preocupat de două probleme care păreau a fi o sursă inepuizabilă de interes. Pe de o parte, se minuna de descoperirile pe care le făcea în domeniul științelor naturii, constatînd că în grădina lui mișună tot felul de omizi ciudate, de melci fără casă și de gînganii care, după cîte știa el, nu atrăseseră niciodată atenția nimănui. Domnul Glegg observase că există o coincidență deosebită între aceste fenomene zoologice și marile evenimente contemporane, cum ar fi, de exemplu, faptul că înainte de incendiul de la York Minster văzuse pe frunzele trandafirilor niște urme misterioase în formă de serpentină și observase abundența de melci fără casă ; se tot întrebese care să fie tîlcul acestor fenomene, pînă cînd nenorocirea cu incendiul lămurise totul. (Domnul Glegg avea o minte deosebit de activă care, eliberată de grijile negoțului cu lînă, se concentra acum asupra altor probleme.) Al doilea subiect de meditație al domnului Glegg îl constituiau contradicțiile sufletului femeiesc, întruchipat de doamna Glegg. Faptul că o ființă care, din punct de vedere genealogic, fusese plămădită din coasta bărbatului și care, în cazul de față, ducea o viață onorabilă fără a fi nevoită să miște măcar un deget, putea să nu fie niciodată de acord cu propunerile lui, nici măcar cu cele mai binevoitoare sau cu concesiile cele mai convenabile, era pentru domnul Glegg un mister pe care zadarnic încercase să-l dezlege, cercetînd primele capitole ale Genezei. Domnul Glegg se însurase cu cea mai mare dintre domnișoarele Dodson pentru că o socotise drept o fericită întruchipare a chibzuinței și a spiritului femeiesc de economie și, fiind el însuși un om care știa să cîștige bani și să-i păstreze, se aș-

teptase la o mare armonie conjugală. Și totuși se întâmplă adesea ca acel amestec ciudat pe care îl constituie caracterul femeii să aibă un gust neplăcut în ciuda ingredientelor fără cusur care-l compun, după cum se poate întâmpla ca o zgîrcenie perfectă și sistematică să fie însoțită de anumite condimente în stare să-i strice savoarea. Adevărul este că și domnul Glegg era zgîrcit într-un fel cât se poate de binevoitor ; vecinii spuneau despre el că „ține punga strînsă“, ceea ce însemna de fapt că era un zgîrie-brînză cumsecade. Dacă spuneai că-ți place coaja de la brînză, domnul Glegg avea întotdeauna grijă să ți-o păstreze, simțind o bucurie naivă că poate să-ți facă o plăcere, și obișnuia să țină pe lîngă casă tot felul de animale a căror întreținere nu costa prea mult. Domnul Glegg nu era cîtuși de puțin ipocrit sau farsor : ar fi vărsat lacrimi sincere pentru o văduvă nevoită să-și vîndă mobila, dar n-ar fi scos din buzunar o bancnotă de cinci lire ca s-o salveze, pentru că a da cinci lire unei persoane „care-o duce greu“ era, după părerea domnului Glegg, o risipă necugetată și nu un act de „milostenie“ ; concepea caritatea doar sub forma unor ajutoare mărunte și nu ca pe un lucru care ar putea tămădui nenorocirea. Trebuie totuși spus că domnul Glegg era tot atît de econom cu banii altora pe cît era cu banii lui. Cînd călătorea pe socoteala altuia, ar fi fost gata să facă un drum oricît de lung, ca să ocolească o barieră¹, de parcă ar fi plătit din buzunarul lui, și depunea tot zelul de care era în stare, ca să convingă o cunoștință oarecare să întrebuințeze un surogat mai ieftin al cremei de ghetе. Acest înrădăcinat obicei de a economisi, ca un scop în sine, constituia o însușire caracteristică oamenilor de afaceri din generația trecută, care munceau plini de rîvnă adunînd încetul cu încetul avere, așa cum însușirea caracteristică a gonaciului e să hăituiască vulpea ; acest obicei făcuse din ei o „rasă“ aparte, pe cale să dispară în zilele noastre cînd oamenii se îmbogățesc peste noapte și cînd se trece rapid de la mizerie la îndestulare și risipă. Pe vremuri era greu să dobîndești „independență materială“ fără să-ți mănînci de sub unghie, însușire care se putea întîlni în orice colț de provincie, la oameni cu firi tot atît de deosebite între ele ca speciile de fructe acrișoare. Adevărații Harpagoni sînt personalitățile deosebite, excepționale, spre deosebire de onorabilii contribuabili, care, dacă au strîns o dată cureaua de nevoie, nu se

¹ În Anglia acelor vremuri, se percepeau taxe la trecerea barierelor.

mai dezvăță nici în zilele bătrîneții lor prospere (cînd au casa plină de plante decorative și de lăzi cu vinuri) să privească viața ca pe un ingenios proces de a trăi pe sponci și care, cînd au un venit net de cinci sute pe an, sînt oricînd gata să renunțe la un lux devenit de curînd impozabil și să trăiască exact ca pe vremea cînd n-aveau decît un capital de cinci sute de lire. Domnul Glegg făcea și el parte din această categorie de oameni, pe care miniștrii de finanțe îi găseau atît de greu de mînuit. Și acum, cînd știți toate astea, veți înțelege mai ușor de ce domnul Glegg nu se îndoise nici odată că făcuse o alegere bună cînd o luase pe doamna Glegg de nevastă, în ciuda faptului că natura dăduse un gust cam acrișor virtuților celei mai mari dintre domnișoarele Dodson. Un om afectuos din fire, care consideră că nevastă-sa corespunde ideii lui fundamentale despre viață, ajunge repede la convingerea că nici o altă femeie nu i s-ar fi potrivit mai bine și, cu toate micile înțepături și certuri de fiecare zi, rămîne tot atît de legat ca la început. Fiind înclinat spre meditație și scăpînd de grijile pe care i le aducea negoțul de lînă, domnul Glegg se tot minuna în fiecare zi de mecanismul ciudat al sufletului femeiesc, așa cum i se înfățișase de-a lungul anilor de căsnicie. Cu toate astea, socotea că talentele de gospodină ale doamnei Glegg erau demne de a fi date de exemplu tuturor femeilor, și considera o adevărată debandadă faptul că alte femei nu împătureau șervețele de masă atît de frumos și de ordonat ca nevasta lui, sau că prăjiturile pe care le coceau nu erau la fel de fragede, iar brînză goldană făcută de ele nu avea acea venerabilă densitate pe care o avea brînză ieșită din mîna nevesti-si. Pînă și acel amestec ciudat de mirosuri de băcănie și medicamente pe care-l răspîndea dulapul doamnei Glegg constituia pentru soțul ei mireasma cea mai potrivită pentru un dulap. Dacă ar fi trecut o săptămîină fără ca domnul Glegg să se certe cu nevastă-sa, cred că li s-ar fi făcut poftă de ceartă și am certitudinea că, dacă ar fi avut o nevastă blîndă și supusă, ideile lui și-ar fi pierdut orice urmă de răutate și ar fi devenit searbede.

Domnul Glegg era fără îndoială un om blînd : îl supăra mai rău să vadă că nevastă-sa e certată cu alții — chiar și cu Dolly, slujnica — decît să se certe el însuși cu ea. Și iată de ce scandalul dintre nevastă-sa și domnul Tulliver îl necăjise atît de tare, încît a doua zi, plimbîndu-se dimineața prin grădină, nu mai simți aproape nici o plăcere privind la verzele lui timpurii. Cu toate astea, se duse să-și ia micul

dejun cu speranța că, după o noapte de somn, furia doamnei Glegg se potolise destul ca să lase loc acelei bune cuviințe casnice la care nevastă-sa ținea atît de mult. Doamna Glegg obișnuia de altfel să se laude că în familia Dodson nu se pomeniseră niciodată certuri înverșunate ca în alte familii care se făcuseră de rîs, că nici un membru direct al familiei Dodson nu-și împărțise averea la străini și nici măcar un văr de-al lor nu fusese vreodată renegat — și de ce-ar fi fost, de vreme ce n-aveau nici un văr care să nu fi avut banii investiți în afaceri sau măcar cîteva case proprii ?

Exista întotdeauna o umbră a serii din ajun, care dispărea de pe fruntea doamnei Glegg atunci cînd se așeza să-și ia micul dejun : bretonul de bucle false. Doamna Glegg socotea că un breton de bucle e un lux exagerat dimineața, cînd te ocupi cu gospodăria, și nu ajută cu nimic la pregătirea prăjiturilor netede și pufoase. La ora zece și jumătate conveniențele cereau bretonul, dar pînă atunci doamna Glegg își putea menaja liniștită buclele false, fără să păgubească pe nimeni. Lipsa acelei umbre arăta însă și mai clar în dimineața de-atunci, că urmele severității mai dăinuiau încă. Dîndu-și seama de acest lucru, domnul Glegg, care se așezase la masă în fața unei farfurii cu *porridge*¹ amestecat cu lapte, menit, conform unui vechi obicei de om fără pretenții, să-i potolească foamea de dimineață, se hotărî să fie precaut și s-o lase pe doamna Glegg să deschidă vorba, spunîndu-și că toanele femeii sînt un lucru atît de gingaș, încît le poate stîrni chiar și o atingere cît de ușoară. Oamenii cărora pare că le face plăcere să fie în toane rele au darul să se mențină în această stare, impunîndu-și tot felul de privațiuni. La fel făcu și doamna Glegg, care în dimineața aceea își pregăti ceaiul mai slab decît de obicei și refuză să servească unt. Era grav că o poftă atît de mare de ceartă, gata să se dezlănțuie din orice, nu găsea nici o remarcă de a domnului Glegg de care să se agațe. Dar curînd se dovedi că însăși tăcerea lui putea fi folosită drept pretext, căci, în cele din urmă, se auzi apostrofat pe acel ton caracteristic soției iubite :

— Frumos, domnule Glegg ! Asta-i mulțumirea pe care o primesc după ce atîția ani de zile ți-am fost o soție cum nu se poate mai bună. Dacă era vorba să te porți așa cu mine, mai bine mi-o spuneai înainte de a se prăpădi tata, și atunci, cînd m-aș fi hotărît să-mi fac un cămin, alegeam pe altcineva... că doar aveam de unde alege.

¹ Fiectură de ovăz, mîncare tipic englezească.

Domnul Glegg se opri din mîncat și ridică uimit ochii din farfurie — nu cu uimirea pe care ți-o dă un lucru nou, neașteptat, ci cu acea uimire calmă și obișnuită cu care privim misterele de fiecare zi.

— Cum adică, doamnă Glegg ? Ce-am mai făcut ?

— Cum ce-ai făcut, domnule Glegg ? Cum ce-ai făcut ?
Îmi pare rău că te aud vorbind așa.

Neștiind ce să răspundă ca să n-o supere, domnul Glegg începu iar să mănînce.

— Sînt bărbați pe lume, continuă doamna Glegg, după o pauză, care-ar trebui să știe cum să se poarte, nu să ia partea altora, împotriva nevestelor. Poate că mă înșel eu și te pricepi dumneata mai bine decît mine, dar eu, una, știu că bărbatul trebuie să țină cu nevasta, nu să sară în sus de bucurie cînd vede cum o batjocorește lumea.

— Bine, da' cum poți spune una ca asta ! strigă bărbat-su, înfierbîntîndu-se, căci, oricît ar fi fost de cumsecade, nu era chiar atît de blînd ca Moise. M-am bucurat eu vreodată de nenorocirea dumitale ?

— Să știi că-i mai urît să faci un lucru pe ascuns, decît să i-o spui omului verde în față. Mai bine mi-ai spune deschis că nu dai un ban pe ce zic eu, decît să-mi dai de înțeles că toată lumea are dreptate în afară de mine, și să te așezi la masă dimineța, după o noapte ca asta în care n-am închis ochii o clipă, să stai încruntat și să nu scoți o vorbă de parc-aș fi un gunoi pe care-l calci în picioare.

— Eu, încruntat ? întrebă domnul Glegg, prefăcîndu-se că se înfurie. Parc-ai fi un om beat care crede că toți și-au băut mințile în afară de el.

— Te rog să nu te înjosești vorbindu-mi urît, domnule Glegg. Să știi că asta te scade foarte mult în ochii mei ; chiar dacă dumneata nu-ți dai seama, urmă doamna Glegg pe un ton de compătimire vehementă. Un om în situația dumitale ar trebui să fie un exemplu și să vorbească mai înțelept.

— Da ? parcă dumneata stai s-ascuți o vorbă înțeleaptă ? răspunse domnul Glegg, ridicînd tonul. Lucrul cel mai înțelept pe care ți-l pot spune și pe care ți l-am mai spus o dată și aseară e că greșești dacă pentru o ceartă de nimic îți ceri datoria înapoi. Ar trebui să-ți lași banii acolo unde sînt, că stau bine. Eu credeam că te-ai răzgîndit peste noapte. Dar dacă ții morțiș să-ți ceri banii înapoi, nu te pripă să-i ceri acum, că asta o să ațîțe și mai mult scandalul din familie ;

mai bine așteaptă pînă se ivește o ipotecă frumoasă, că altfel trebuie să pui avocatul să găsească un plasament și asta o să te coste o grămadă de bani.

Doamna Glegg își spuse că ideea nu e rea, dar se mulțumi să dea din cap și să scoată un sunet gutural, arătînd astfel că tăcerea ei nu înseamnă o împăcare, ci doar un armistițiu. De fapt, nu trecu mult și ostilitățile începură din nou.

— Ți-aș fi foarte recunoscător dacă mi-ai da o ceașcă de ceai, spuse domnul Glegg, văzînd că nevastă-sa nu se pregătește ca de obicei să-i servească ceaiul, după ce și-a isprăvit porția de *porridge*. Doamna Glegg ridică ceainicul, dînd ușor din cap, și spuse :

— Îmi pare bine că pomenesti de recunoștință, domnule Glegg, că oricît m-am zbatut pentru alții, nu m-am ales cu nici un fel de recunoștință, deși în familia dumitale nu există nici o femeie ca mine, și asta am s-o spun și-n ceasul morții. Cu toate astea, nu poți pretinde că nu m-am purtat întotdeauna frumos cu neamurile dumitale. Măcar că nu se pot asemui cu mine și nimeni nu mă poate sili să spun altceva.

— În loc să le cauți nod în papură neamurilor mele, mai bine nu te-ai mai certa cu ale dumitale, doamnă Glegg, o înțepă bărbat-su furios. Te-aș ruga să-mi dai cana cu lapte.

— Vorbești cu păcat, domnule Glegg, ripostă nevastă-sa, turnîndu-i cu o generozitate neobișnuită lapte în ceașcă, de parcă ar fi vrut să spună că, dacă vrea lapte, n-are decît să bea pînă i se face rău. Și-ți dai și dumneata seama că-i așa. Nu sînt eu femeia care să mă cert cu neamurile mele. Dumneata n-ai decît s-o faci, că doar ai mai făcut-o.

— Da' ieri, cînd ai plecat de la sora dumitale valvîrtej, ce-a fost ? N-a fost ceartă ?

— Eu nu m-am certat cu soră-mea, domnule Glegg, și dacă spui asta, să știi că te înșeli. Domnul Tulliver nu mi-e rudă și, de certat, el s-a certat cu mine și m-a dat afară din casă. Dar poate că dumneata ai fi vrut să stau acolo și să mă las batjocorită. Poate ți-a părut rău că nevasta dumitale n-a înghițit mai multe jigniri și vorbe de ocară. Dar dacă vrei să știi, dumneata te-ai făcut de rîs și nu eu.

— Ia auziți ce spune, oameni buni ! Așa ceva nu s-a mai pomenit niciodată în parohia asta, exclamă domnul Glegg, înfierbîntîndu-se. Cum poate o femeie care are tot ce-i trebuie, care își poate păstra banii de zestre neatinși, care are

cabrioleta renovată și tapițată cu atîta cheltuială, și care după moartea mea o să aibă mai mult decît a visat vreodată... să-și iasă din fire în halul ăsta, și să latre și să muște ca un cîine turbat ! Zău că nu pricep de ce a făcut Dumnezeu femeile așa ! (Ultimele cuvinte fură rostite pe un ton furios plin de amărăciune.)

— Bine, domnule Glegg. Dacă așa crezi, e mai bine că mi-ai spus-o, replică doamna Glegg, desfăcîndu-și șervetul de la gît și împăturindu-l cu mișcări nervoase. Dar dacă afirmi că am mai mult decît am visat vreodată, dă-mi voie să-ți spun că am dreptul să pretind o mulțime de lucruri pe care nu le capăt. Cît despre vorbele dumitale cum că aș fi ca un cîine turbat, află de la mine : ai mare noroc că nu știe lumea cum te porți cu mine ; altfel te-ai face de rîs... Asta-i prea de tot, și să nu crezi că am de gînd să înghit...

Și aici, vocea doamnei Glegg se gîtui de parcă ar fi fost cît pe aci să izbucnească în plîns ; oprindu-se brusc din discuție, trase cu putere cordonul soneriei.

— Sally, spuse ea cu vocea sugrumată, ridicîndu-se de pe scaun, fă focul în camera de sus și lasă obloanele. Domnule Glegg, spune te rog ce vrei să mănînci la prînz. Eu mănînc terci.

Și doamna Glegg, rostind această sentință, se îndreptă spre raftul cu cărți, scoase de acolo *Odihna veșnică a sfinților* de Baxter¹ și se urcă în camera de sus. Aceasta era cartea pe care doamna Glegg obișnuia s-o țină deschisă în fața ochilor, în anumite împrejurări : în diminețile ploioase de duminică, sau cînd auzea c-a mai murit cineva din familie, sau, ca în cazul de față, cînd cearta ei cu domnul Glegg ajunsese cu o octavă mai sus decît de obicei.

Dar, retrăgîndu-se, doamna Glegg mai luă ceva cu ea, ceva care împreună cu *Odihna veșnică a sfinților* și cu terciul ar fi putut s-o potolească puțin cîte puțin și s-o ajute să suporte existența de la parter, făcînd-o să se întoarcă acolo puțin înainte de ora ceaiului. Acest ceva era, pe de o parte, sugestia domnului Glegg c-ar face mai bine să lase cei cinci sute de lire unde erau, pînă se ivește o investiție bună, iar pe de altă parte, aluzia pe care bărbat-su o făcuse în treacăt la moștenirea frumușică pe care voia să i-o lase după moarte. Domnul Glegg, ca toți oamenii de felul lui, se ferea să vor-

¹ Tratat de morală scris în 1658 de către clericul puritan *Richard Baxter* (1615—1691).

bească despre testament, așa că în momentele ei de depri-
mare, doamna Glegg se temea ca nu cumva bărbat-su să pro-
cedeze așa cum auzise ea că procedaseră alți bărbați, și anume
să nutrească planul josnic ca după moartea lui s-o lase pe
drumuri, crezînd c-o face astfel să-l regrete și mai mult. De
altfel, dacă s-ar fi întîmplat așa, era hotărîtă să nu poarte
aproape de loc doliu la bonetă și să plîngă doar atît cît ar
fi plîns dacă domnul Glegg i-ar fi fost al doilea soț. Dacă
însă testamentul îi va dovedi că a ținut la ea, se va întrista
ori de cîte ori se va gîndi la bietul răposat ; chiar și patima
lui prostească pentru flori și pentru grădină, și insistența cu
care vorbea despre melci o vor înduioșa după ce totul se va
fi sfîrșit atît de frumos. Ideea de a-i supraviețui domnului
Glegg și de a vorbi frumos despre el, ca despre un om care
a avut, poate, slăbiciunile lui, dar care s-a purtat cu ea cum
trebuie, deși avea atîtea rude sărace, ideea de a încasa cît mai
des niște rente frumușele și de a le ascunde prin tot felul de
unghere, dejucînd planurile oricărui hoț, fie el cît de deștept
(căci, după părerea doamnei Glegg, băncile de economii și
casele de bani anihilau plăcerea proprietății — ca și cum în
loc să te hrănești cu mîncare, te-ai hrăni cu pastile), și, în
sfîrșit, ideea de a fi privită cu respect de familia ei și de toți
vecinii, cum nu poate spera să fie privită decît o femeie care
se bucură de cinstea prezentă și viitoare de a fi „o văduvă
cu stare“ — toate astea o făceau să privească viitorul cu
sufletul împăcat și chiar cu satisfacție. Așa că, atunci cînd
bunul domn Glegg, care după cîteva ceasuri de săpat în gră-
dină își recăpătase buna dispoziție și, mișcat la priveliștea
scaunului gol al nevesti-si și a lînei pe care o tricota, ghe-
muită într-un colț, se duse la ea și-i spuse că tocmai bătuseră
clopotele pentru bietul domn Marton, doamna Glegg răs-
punse generoasă, de parcă n-ar fi suferit nici o jignire :

— Ei, asta-nseamnă că s-a mai ivit o afacere bună pen-
tru careva.

Cartea lui Baxter stătuse deschisă cel puțin opt ore, căci
era aproape cinci ; și dacă unii oameni se ceartă des, e totuși
firesc ca certurile lor să nu se prelungească peste anumite
limite.

În seara aceea, domnul și doamna Glegg vorbiră despre
familia Tulliver în termeni destul de prietenoși. Domnul
Glegg ajunse chiar să admită că Tulliver face ce face și o
tot nimerește prost și că nu s-ar mira dacă și-ar pierde toată
averea. Iar doamna Glegg, alăturîndu-se părerii lui, declară

că o persoană ca ea nu trebuie să țină seama de purtarea unui om ca Tulliver și, de dragul soră-si, o să-i mai lase un timp banii, că dacă i-ar plasa într-o ipotecă, nu s-ar alege cu mai mult de patru la sută.

Capitolul XIII

ÎN CARE DOMNUL TULLIVER ÎNCURCĂ IȚELE ȘI MAI RĂU

A doua zi, datorită schimbării survenite în planurile doamnei Glegg, doamna Pullet își îndeplini sarcina de mijlocitoare cu o ușurință neașteptată. Doamna Glegg i-o tăie scurt de la început, supărată că doamna Pullet își poate închipui că soră-sa mai mare nu știe cum trebuie să se poarte în chestiunile de familie. Argumentul doamnei Pullet, cum că ar fi rușine față de vecini dacă lumea ar avea motiv să spună că a fost o ceartă în familie, era cât se poate de jignitor. Dacă depindea numai de doamna Glegg ca numele familiei să nu se facă de rîs, doamna Pullet putea dormi liniștită.

— Îmi închipui că nu te-aștepți, spuse doamna Glegg în chip de concluzie, c-o să mă duc pe la moară înainte de a veni Bessy la mine, sau c-o să-i cad domnului Tulliver în genunchi și o să-i cer iertare că îndrăznesc să-i fac un bine. Asta nu. Dar mie nu-mi place să port pică oamenilor și, dacă domnul Tulliver o să vorbească frumos cu mine, am să vorbesc și eu frumos cu el. Numai că nimeni n-are dreptul să mă-nvețe cum să mă port.

Văzînd că nu mai e nevoie să pledeze cauza familiei Tulliver și gîndind că e firesc să-și îngăduie o diversiune, mătușa Pullet povesti despre necazurile avute în ajun din pricina vlăstarului acelor oameni care păreau să n-aibă parte de noroc. Doamna Glegg ascultă deci povestea îmbogățită cu multe amănunte furnizate de memoria prodigioasă a domnului Pullet. Și, în timp ce mătușa Pullet o plîngea pe biata Bessy că n-avusese noroc cu copiii declarîndu-se aproape hotărîtă să plătească întreținerea lui Maggie la un internat îndepărtat — lucru care tot n-ar fi împiedicat-o pe fetiță să fie atît de oacheșă, dar ar fi reușit poate să-i îndrepte alte cusururi — mătușa Glegg o acuza pe Bessy de slăbiciunile ei, făcînd apel la toți martorii care aveau să mai fie în viață cînd Maggie și Tom vor porni pe căi gre-

șite, că ea, doamna Glegg, spusese de la început ce-o să se întâmple. Adăugă că se miră și ea cum se face că toate prezicerile ei se adevăresc întotdeauna.

— Atunci pot să mă duc pe la Bessy să-i spun că nu ești supărată și că toate rămân ca și pînă acum? întrebă doamna Pullet înainte de a pleca.

— Da, Sophy, poți, răspunse doamna Glegg. Poți să-i comunici domnului Tulliver și lui Bessy că eu n-am de gînd să mă port urît pentru că alții se poartă urît cu mine. Îmi dau seama că eu, ca soră mai mare, trebuie să fiu un exemplu în toate, și asta și fac. Și nimeni care ține la adevăr nu poate spune că n-am dreptate.

Și acum, închipuiți-vă efectul pe care l-a produs asupra doamnei Glegg, atît de mulțumită de nobila ei mărinimie, o scurtă scrisoare de la domnul Tulliver primită în seara aceea, după plecarea doamnei Pullet, și care o înștiința că poate fi liniștită în privința celor cinci sute de lire, căci le va primi cel tîrziu în cursul lunii viitoare împreună cu dobînda convenită pînă în momentul plății. Scrisoarea o informa de asemenea că domnul Tulliver nu voia să se poarte urît cu ea și era oricînd binevenită în casa lui, dar n-avea nevoie de favoruri nici pentru el, nici pentru copiii lui.

De fapt, însăși biata doamnă Tulliver grăbise declanșarea catastrofei, prin acea nezdruccinată încredere a ei că aceleași cauze pot duce oricînd la rezultate diferite. Doamna Tulliver observase de multe ori cum soțul ei făcea un anumit lucru numai pentru că lumea nu-l credea în stare să-l facă, sau pentru că îl compătimise socotindu-l nepriceput, sau pentru că cineva îl călcase cumva pe coadă. Totuși, în ziua aceea, doamna Tulliver se gîndi că masa va fi mai veselă dacă îi spune bărbatului ei, cînd vine la ceai, că sora Pullet s-a dus la sora Glegg să dreagă lucrurile și nu trebuie să se mai frămînte pentru plata datoriei. Domnul Tulliver nu renunțase nici o clipă la ideea de a-și plăti datoria; socoti totuși și mai nimerit să trimită de îndată o scrisoare doamnei Glegg prin care să înlăture orice posibilitate de neînțelegere. Doamna Pullet n-avea decît să se roage pentru el! Domnului Tulliver nu-i plăcea să scrie scrisori și considera că legătura dintre limba vorbită și cea scrisă, care e cunoscută sub numele de ortografie, e unul dintre lucrurile cele mai ciudate din această lume ciudată. Cu toate astea, era atît de enervat, încît termină scrisoarea mai repede decît ar fi făcut-o altă dată, și dacă ortografia lui se deosebea de

aceea a doamnei Glegg, lucrul nu avea nici o importanță, deoarece doamna Glegg aparținea, ca și el, acelei generații pentru care ortografia nu era decît o chestiune de apreciere personală.

Și totuși, scrisoarea nu o determină pe doamna Glegg să-și schimbe testamentul și să desființeze clauza prin care copiii domnului Tulliver moșteneau a șasea și a șaptea parte din mia ei de lire, pentru că doamna Glegg era o femeie cu principii. Nu voia ca lumea să spună după moartea ei că fusese nedreaptă cu neamurile ; în problemele de moștenire, calitățile personale erau subordonate ideii fundamentale a legăturii de sînge și doamna Glegg socotea drept o adevărată rușine să te lași condus de capricii în împărțirea averii și să nu stabilești un raport direct între moștenire și gradele de rudenie — o rușine care-ți poate otrăvi viața. Familia Dodson respectase întotdeauna acest principiu, o întruchipare a sentimentului de cinste și dreptate tradițională cu care asemenea familii se mîndreau și care dădea atît de mult farmec vieții de provincie.

Dar, cu toate că nu reuși să clinească principiile doamnei Glegg, scrisoarea adînci și mai mult prăpastia dintre cele două familii. Cît privește părerea ei despre domnul Tulliver, după primirea scrisorii, doamna Glegg ceru să fie scutită de a mai pomeni vreodată numele lui : îl socotea un om atît de corupt, încît nici măcar nu voia să se mai gîndească la el. Și nu se hotărî să se ducă s-o vadă pe sora ei Bessy decît la începutul lui august, în ajunul plecării lui Tom la școală. Dar nu coborî nici măcar o clipă din cabrioletă și își manifestă nemulțumirea abținîndu-se în mod ostentativ să dea sfaturi și să facă observații, căci, așa cum îi spusese și soră-si Deane : „Mi-e milă de biata Bessy, dar dacă și-a ales un bărbat ca ăsta, n-are decît să suporte consecințele“. Și doamna Deane fusese de acord că Bessy e de plîns.

În seara aceea, Tom îi spuse soră-si :

— Vai, Maggie, iar a început mătușa Glegg să vină pe la noi. Ce bine că plec la școală ! De-acu' încolo o să încasezi tu și partea mea.

Maggie era și-așa destul de nenorocită la gîndul că Tom pleacă de acasă și bucuria lui i se păru foarte răutăcioasă. În noaptea aceea, Maggie adormi plîngînd.

Domnul Tulliver se pripise procedînd așa cum procedase, ceea ce îl obligă să se pripească și a doua oară în alegerea

omului care să vrea să-i împrumute cinci sute de lire cu dobândă. „Nu trebuie să împrumut de la un client al lui Wakem“, își spusese domnul Tulliver. Și totuși, după două săptămîni, făcu exact acest lucru, nu pentru că ar fi fost un om lipsit de voință, ci din pricini obiective: singura persoană pe care reuși s-o găsească era un client de-al lui Wakem. Domnul Tulliver, ca și Oedip, avea un destin și, în cazul de față, tot ca și Oedip, ar fi avut dreptul să se plîngă că faptele lui nu fuseseră în realitate săvîrșite de el, ci impuse de o forță dinafară.

Cartea a doua

•
ŞCOALA

Capitolul I
PRIMUL SEMESTRU PETRECUT DE
TOM LA KING'S LORTON

Primele trei luni petrecute de Tom Tulliver la King's Lorton sub supravegherea venerabilului pastor Walter Stelling au însemnat pentru eroul nostru o perioadă destul de grea. Viața la „Academia“ domnului Jacobs nu i se păruse niciodată un lucru prea complicat. Acolo avea cu cine să se joace și, cum se pricepea la toate jocurile în aer liber — mai cu seamă la trîntă — se bucura în ochii celorlalți copii de o superioritate care i se părea trăsătura caracteristică a personalității lui. Nici chiar domnul Jacobs, numit de obicei „bătrînul ochelarist“ din pricină că avea veșnic ochelarii pe nas, nu-i inspira lui Tom cine știe ce teamă sau respect; dacă apanajul unui bătrîn ipocrit ca el, care priza tabac, era să scrie caligrafic, înconjurîndu-și iscălitura cu înflorituri, să nu facă greșeli de ortografie și să rostească cu o perfectă dicțiune „numele meu este Norval“, Tom se simțea mulțumit că nu e muncit de ambiții atît de meschine. Nu, n-avea de gînd să devină institutor și să prizeze tabac, asta nu era de el, voia să ajungă om cu vază, ca taică-su, care în tinerețe se ducea la vînătoare și călărea o iapă neagră și frumoasă — un animal grozav, nu glumă, despre care Tom auzise vorbindu-se de sute de ori. Se va duce la vînătoare, ca taică-su, și toată lumea îl va respecta. Cînd ești mare, gîndea el, nu se mai sinchisește nimeni dacă scrii corect sau caligrafic. Cînd el, Tom, va fi un om în toată firea, va fi stăpîn peste toate și va face tot ce pofteste.

Tom se împăcase foarte greu cu ideea că își va continua studiile, în loc să învețe meseria lui taică-su pe care o socotise întotdeauna foarte atrăgătoare: n-aveai altceva de făcut decît să te plimbi călare, să dai ordine în dreapta și-n stînga și să te duci la tîrg. Și iată că un pastor avea să-i bage în cap

lecții despre Sfânta Scriptură, să-l silească probabil să învețe Evanghelia, și Epistilul, și Colectul ¹. Neavînd cunoștințe precise, îi era foarte greu să-și închipuie că școala și profesorul cel nou erau cu totul altfel decît „Academia“ domnului Jacobs. Și, pentru orice eventualitate, gîndindu-se că ar putea găsi colegi binevoitori, luase cu el o cutiuță de alice. Nu că ar fi avut mare nevoie de ele, dar îi puteau servi să arate băieților străini cît de bine se pricepe el la armele de foc. Așa că bietul Tom, cu toate că-și dădea seama cît de absurde erau iluziile lui Maggie, își făurea și el iluziile lui, pe care experiența de la King's Lorton avea să i le spulbere fără milă.

Nici nu apucase să stea două săptămîni acolo și începu să-și dea seama că viața, care se complicase nu numai cu gramatica latină, dar și cu reguli noi de ortografie engleză, era o treabă foarte grea, întunecată ca de o pîclă deasă de marea lui timiditate. După cum ați văzut, Tom nu se dădea niciodată bătut cînd era vorba de îndemînare. În schimb îi venea atît de greu să scoată pînă și un sunet ca răspuns la întrebările domnului sau doamnei Stelling, încît îl apuca groaza chiar și cînd era întreat la masă dacă mai vrea budincă. În ceea ce privește pocnitorile, era atît de amărît, că aproape se hotărîse să le arunce în lacul învecinat. Nu numai că era singurul elev al domnului Stelling, dar începuse chiar să fie ros de unele îndoieli în privința armelor de foc și chiar în privința concepției lui despre viață. Domnul Stelling părea să n-aibă nici o considerație pentru puști sau pentru cai. Și totuși, Tom nu reușea să-l disprețuiască pe domnul Stelling, așa cum îl disprețuise pe „bătrînul ochelarist“. Chiar dacă exista ceva care să sune fals la domnul Stelling, Tom nu era în stare să-și dea seama. Căci, pînă și un om înțelept, în toată firea, nu poate deosebi sunetul butoaielor care se rostogolesc de bubuitul tunetului, decît după un proces îndelungat de comparare a faptelor.

Domnul Stelling avea mai puțin de treizeci de ani, era destul de înalt, lat în umeri, cu un păr lins de culoarea inului, ochi mari cenușii întotdeauna larg deschiși, o voce sonoră de bas, și un aer sfidător de încredere în sine, care tindea spre impertinență. Își începuse cariera cu mare elan și avea intenția să producă o puternică impresie asupra semenilor săi. Pastorul Walter Stelling nu era om să rămînă toată viața un reprezentant al „clerului inferior“. Ca orice

¹ Culegere de rugăciuni scurte.

englez adevărat, era ferm hotărât să-și croiască un drum în viață : în primul rînd ca profesor, căci erau cîteva posturi vacante de director de colegiu și domnul Stelling era hotărât să pună mîna pe unul dintre ele, și în al doilea rînd ca predicator. Avea intenția să țină predici impresionante menite să mărească numărul credincioșilor din parohia lui cu tot mai mulți admiratori din parohiile vecine și să producă mare senzație ori de cîte ori ținea locul vreunui confrate mai puțin înzestrat de natură. Ca stil de predică alesese improvizația, considerată în parohiile rurale din King's Lorton ca un lucru care ținea aproape de miracol. Cunoștea pe dinafară cîteva pasaje din Massillon¹ și Bourdaloue² care produceau mare efect atunci cînd erau rostite cu vocea lui adîncă de bas. Alături de acestea, contribuțiile originale, comparativ slabe, ale predicatorului, enunțate însă cu aceeași voce puternică și impresionantă, erau adesea considerate de către auditori tot atît de frumoase ca și primele. Doctrina lui Stelling nu ținea de nici o școală. Avea poate o urmă de evanghelism, căci pe vremea aceea evanghelismul se bucura de o mare autoritate în eparhia de care ținea King's Lorton. Pe scurt, domnul Stelling era hotărât să facă o carieră prin merit personal, căci unicul sprijin dinafară n-ar fi putut să-i vină decît de la un mare om al legii, care nu devenise încă lord cancelar și cu care avea unele legături. Un pastor cu planuri atît de mari începe bineînțeles prin a se încurca în datorii, căci nu poți pretinde de la un om ca el să trăiască tot atît de modest ca unul care intenționează să rămînă toată viața un biet vicar și, dacă cele cîteva sute pe care i le avansase domnul Timpson din averea fetei lui nu-i ajunseseră pentru cumpărarea unor mobile frumoase, a unui stoc de vin, a unui pian cu coadă și pentru aranjarea unei grădini de toată frumusețea, e limpede că domnul Stelling trebuia să-și procure toate aceste lucruri prin alte mijloace sau să renunțe la ele, alternativă ce ar fi însemnat o amîinare absurdă a rezultatelor unui succes de care nu se îndoia. Domnul Stelling era atît de lat în umeri, atît de plin de voință, încît se simțea în stare de orice. Va deveni celebru, mișcînd conștiințele enoriașilor și, în același timp, va publica o piesă greacă și va mai improviza cîteva conferințe noi. Nu alesese încă piesa, căci, nefiind căsătorit decît de doi ani, își dedicase

¹ *Massillon Jean-Baptiste* (1663—1742), cunoscut pastor francez.

² *Bourdaloue Denis* (1632—1704), preot iezuit francez.

tot timpul liber doamnei Stelling, dar îi vorbise acestei femei superioare despre ambițiile lui, și femeia avea mare încredere în soțul ei ca într-un om care știa totul în această privință. Treapta imediată spre un succes viitor avea însă s-o reprezinte în următoarele șase luni, Tom Tulliver. Căci, printr-o coincidență ciudată, domnul Stelling dusesese oarecare tratative în legătură cu un alt elev din regiune și s-ar fi putut ca părinții acestuia să ia o hotărâre favorabilă, dacă tânărul Tulliver, care, după cum observase domnul Stelling față de soția lui, era cam necopt, va face într-un timp scurt progrese uimitoare. Iată de ce se arăta foarte sever cu Tom când se punea chestiunea lecțiilor. Era clar că, dacă nu-l trata cu oarecare severitate, băiatul n-avea să-și dezvolte calitățile prin intermediul gramaticii latine. Nu că domnul Stelling ar fi fost un om rău sau aspru, dimpotrivă, era jovial la masă și îi corecta lui Tom provincialismele și purtarea, cu un aer glumeț. Dar bietul Tom era cu atât mai încurcat și intimidat de această dublă noutate, cu cât n-avusesese niciodată prilejul să audă glume ca acelea făcute de domnul Stelling. Și pentru prima dată în viața lui avea sentimentul dureros că îi lipsește ceva. Când domnul Stelling spunea în timp ce se servea friptura : „Ia spune, Tom, ce ai prefera tu să declini¹, friptura sau traducerea ei în latină ?“ Tom, care chiar și în împrejurări mai fericite ar fi înghițit greu un joc de cuvinte, se fîstîcea și era apucat de o panică menită să întunece totul în afară de dorința de a nu mai avea de-a face cu latina. Bineînțeles că răspunsul era friptura, după care urmau rîsete, farse cu farfuriile, și, pînă la urmă, Tom deducea că în mod misterios refuzase carnea de vacă și se purtase ca un prost. Dacă ar fi avut un coleg pe care să-l vadă suportînd aceste corvezi cu zîmbetul pe buze, ar fi ajuns mai repede să le considere niște lucruri normale. Există două forme de educație costisitoare pe care un părinte le poate oferi fiului său atunci când îl trimite ca unic elev la un pastor : una să se bucure de neglijența totală a venerabilului domn, cealaltă să se bucure de grija lui neprecupețită. În primele luni petrecute de Tom la King's Lorton, domnul Tulliver avea să plătească o sumă serioasă pentru privilegiul celei de-a doua forme de educație.

Respectabilul morar și producător de malț îl lăsase pe Tom la pastor și se întorsese acasă încîntat. Își spunea că

¹ Joc de cuvinte ; verbul „a declina“ este folosit aci și în sensul de „a refuza“.

fusesse foarte inspirat cînd se hotărîse să ceară sfatul lui Riley în legătură cu educația băiatului. Ochii domnului Stelling erau atît de mari, vorbea cu atîta ușurință, cu atîta siguranță, răspunzînd la toate remarcile bîlguite ale domnului Tulliver cu „Da, dragul meu domn“, sau „Sigur, sigur“, sau „Vreți desigur ca fiul dumneavoastră să devină un om care să-și croiască drum în viață“, încît fericitul părinte se simți încîntat că a găsit un pastor ale cărui cunoștințe să se poată aplica atît de bine la interesele lui curente.

Domnul Tulliver socotea că venerabilul domn Stelling era omul cel mai abil pe care-l întîlnise vreodată, cu excepția consilierului Wylde pe care-l ascultase la ultimele instanțe și cu care ar fi putut chiar să-l asemuiască pe Stelling, amîndoi avînd același fel de a-și vîrî degetul mare în răscoiala vestei. Domnul Tulliver făcea parte dintre oamenii care confundă obrăznicia cu abilitatea. Aproape toți laicii îl socoteau pe Stelling abil și plin de calități. Frații săi clericali, însă, îl considerau un om mediocru. Dar domnului Tulliver îi povestise cîteva istorioare despre escrocherie și „incendiarism“¹ și îi ceruse părerea despre felul în care trebuie hrăniți porcii. Făcuse toate acestea într-un mod atît de laic și de judicios, cu atîta spontaneitate și politețe, încît morarul își spuse: „Iată omul care-mi trebuie pentru Tom“. Și nu se gîndi nici o clipă că acest om superior ar putea să nu aibă cunoștințe în toate domeniile sau să nu știe precis ce trebuie să-l învețe pe Tom pentru ca băiatul să poată ține piept avocaților. Bietul Tulliver nu știa toate astea și era deci înclinat să ajungă la concluzia generală că Stelling este tocmai omul de care avea nevoie. Ar fi nedrept să rîdem de el, căci am cunoscut oameni mult mai învățați care trăgeau concluzii tot atît de generale și de nesăbuite.

Cît despre doamna Tulliver, află că părerile doamnei Stelling în ceea ce privește aerisitul rufelor și foamea nepotolită a băieților în perioada de creștere coincid întru totul cu părerile ei, ba mai mult încă, deși doamna Stelling era atît de tînără și copilul pe care avea să-l nască în curînd era abia al doilea, avusese aproape aceleași puncte de vedere cu ea în privința purtării și calităților pe care trebuie să le aibă o dădacă. În drum spre casă, doamna Tulliver îi spusese deci soțului ei că e foarte mulțumită să-l lase pe Tom pe mîna unei femei care, cu toate că e atît de tînără, pare plină de

¹ Aluzie la incendierea bunurilor asigurate.

judecată și de simțăminte materne și te roagă atît de frumos să-i dai sfaturi.

— Îmi închipui că o duc binișor, spuse doamna Tulliver. Toate-s frumoase în casă și rochia de moar pe care o purta trebuie să fi costat bani buni. Are și sora Pullet una la fel.

— Păi, întări domnul Tulliver, eu gîndesc că în afară de vicariat trebuie să mai aibă el un venit. Poate că le mai dă și tatăl ei cîte ceva. Și se mai alege cu o sută și de la Tom... și pe urmă băiatul n-o să-i dea prea mare bătaie de cap că doar mi-a spus și mie că la el predarea e un dar natural. Și asta-i extraordinar ! adăugă domnul Tulliver, întorcînd capul într-o parte și atingînd ușor calul cu vîrfurile biciului.

Poate tocmai pentru că predarea lecțiilor constituia la domnul Stelling un dar natural, proceda el cu acea uniformitate de metodă și cu acea totală independență față de împrejurările concrete, caracteristică acțiunilor animalelor care, după cum se știe, învață totul direct de la natură. Simpaticul castor al domnului Broderip¹, după cum ne spune acest minunat naturalist, depunea același zel ca să construiască un baraj într-o cameră londoneză de la al treilea etaj, pe care l-ar fi depus pentru aceeași construcție într-un rîu sau un lac din nordul Canadei. Era ceea ce se cheamă „funcția naturală a lui Binny de a construi“, iar lipsa apei sau a unei eventuale progenituri constituiau un accident de care nu putea fi ținut răspunzător. Același instinct sigur îl făcea pe domnul Stelling să urmeze metoda lui naturală de a băga în capul lui Tom Tulliver sistemul de gramatică Eton și geometria euclidiană, considerînd asta ca singura bază a unei culturi serioase : toate celelalte mijloace de educație fiind o curată șarlatanie, care nu putea produce decît semidocti.

Pornind de la aceste criterii solide, nu am putea privi decît cu compătimire orice manifestare de cunoștințe generale sau speciale pornită de la un om care nu a primit o educație sistematică ; toate astea sînt bune și frumoase, dar e clar că un astfel de om nu-și poate forma o opinie pe care să te poți baza. Deși era adept al acestei teorii, domnul Stelling nu se lăsa influențat, ca alți profesori, de marea precizie sau de întinderea propriei sale erudiții. Cît despre părerile lui în legătură cu geometria euclidiană, nu

¹ *Broderip William John* (1794—1859), naturalist englez, autor al unor articole de știință popularizată.

cred să existe altele mai lipsite de părtinire. Domnul Stelling era departe de a fi un om care să se lase influențat de entuziasm, fie el religios sau intelectual. Pe de altă parte, nu considera de loc că totul ar fi înșelătorie. Considera religia ca pe un lucru excelent și pe Aristotel ca pe o mare autoritate, decanatele și veniturile canonicilor — instituții utile, Marea Britanie — bastionul providențial al protestantismului, și credința în cele nevăzute — un mare sprijin pentru sufletele îndurerate; credea în toate aceste lucruri cum crede un hotelier elvețian în frumusețea peisajului din jur și în plăcerea pe care această frumusețe o oferă vizitatorilor cu simț artistic. Tot așa credea domnul Stelling și în metoda lui de educație. Era perfect convins că metoda pe care o folosea era cea mai potrivită pentru fiul domnului Tulliver. Bineînțeles că atunci când morarul vorbise de „planuri” și de „socoteli” cu timiditate și în mod nelămurit, domnul Stelling îl liniștise asigurându-l că înțelege ce i se cere; cum ar fi putut pretinde ca bietul om să aibă o părere judicioasă în această problemă? Datoria domnului Stelling era să-l instruiască pe Tom după singura metodă pe care o considera valabilă — de fapt nici nu cunoștea alta: nu-și pierduse el vremea învățând lucruri neobișnuite. Ajunse foarte repede la concluzia că bietul Tom e complet cretin căci, dacă muncind din greu, reușea să-i bage anumite declinări în cap, o abstracție cum ar fi fost relațiile dintre cazuri și terminații nu putea cu nici un chip să pătrundă în mintea băiatului, astfel încât să-l facă să poată recunoaște pe sărite un genitiv sau un dativ. Și domnul Stelling începu să bănuie că Tom nu e numai prost din naștere, ci și încăpăținat sau, în orice caz, indiferent, și îi făcu o morală severă, reproșându-i că nu se ține serios de treabă.

— Nu te preocupă ceea ce faci, îl muștra domnul Stelling și, din păcate, reproșul era întemeiat.

Lui Tom îi era foarte ușor să deosebească un câine din rasa *pointer* de unul din rasa *setter*, o dată ce i se arătase în ce constă diferența, iar capacitatea lui de percepție nu prezenta nici un fel de deficiențe. Cred că avea aceeași putere de percepție ca și venerabilul domn Stelling, căci Tom putea să spună precis câți cai galopează la un moment dat în spatele lui, putea arunca o piatră drept în mijlocul unei anumite încrețituri a apei, putea ghici, la milimetru, câte lungimi de băț sînt pînă în partea cealaltă a terenului de joc, și putea desena pe tăbliță pătrate aproape perfecte,

fără să facă nici un fel de calcul. Dar domnul Stelling nu ținea de loc seamă de aceste lucruri. Vedea doar că pe Tom nu-l ajuta mintea când era vorba de abstracțiile simbolizate în mod hidos pentru bietul băiat de paginile Gramaticii Eton și că se afla într-o stare vecină cu tîmpenia de cîte ori trebuia să demonstreze că două triunghiuri date sînt egale, cu toate că își dădea seama îndată și cu mare precizie că așa este. De unde domnul Stelling trase concluzia că mintea lui Tom, fiind cu totul impermeabilă la etimologie și demonstrații, trebuia neapărat cultivată și brăzdată tocmai cu aceste unelte brevetate: ideea că clasicii și geometria servesc să cultive mintea, pregătind-o pentru recepționarea oricărei recolte substanțiale, era metafora preferată a domnului Stelling.

N-am nimic împotriva teoriei domnului Stelling; dacă e vorba să existe o singură metodă aplicabilă tuturor minților omenești, teoria lui mi se pare tot atît de valabilă ca oricare alta. Știu numai că lui Tom Tulliver i-a priit exact cît i-ar fi priit dacă l-ar fi îndopat cineva cu brînză pentru a-l tămădui de o boală de stomac care îl împiedica s-o digere. E uimitor ce rezultate diferite poți obține atunci când schimbi o metaforă cu alta! Numește, de exemplu, creierul un stomac intelectual, și iată că ingenioasa concepție asupra clasicilor și a geometriei ca fiind pluguri și grape nu pare să mai rezolve nimic. Apoi pot veni alții care, conducîndu-se după păreri autorizate, să numească mintea o coală de hîrtie albă sau o oglindă, în care caz cunoștințele despre procesul digestiv devin cu totul nepotrivite. E, fără îndoială, o idee ingenioasă să numești cămila o corabie a deșertului, dar nu cred că-ți poate fi de vreun folos când încerci să dresezi acest animal folositor. Ah, Aristotel, dacă ai fi avut norocul să fii „cel mai nou dintre moderni” în loc să fii „cel mai mare dintre antici”, nu ai fi amestecat oare laudele tale pentru vorbirea metaforică — considerînd-o drept semn de mare inteligență — cu lamentațiile că inteligența se arată atît de rar în vorbirea lipsită de metafore? E atît de greu să definești un lucru fără să-l compari cu altul! Tom Tulliver, nefiind prea vorbăreț din fire, nu obișnuia să folosească metafore ca să-și exprime părerile asupra caracterului limbii latine și de aceea n-a numit-o niciodată un „instrument de tortură”, și n-a ajuns atît de departe încît s-o numească „o pisălogeală” și o „materie antipatică” decît după ce reuși, de bine de rău, să

între în semestrul următor și să ajungă la *Delectus*¹. În fața obligației de a învăța declinările și conjugările latine, Tom era total incapabil să înțeleagă cauza și scopul suferințelor lui, de parcă ar fi fost un șoarece nevinovat prins în crăpătura unei buturugi de frasin pentru a tămădui vitele oloage. Astăzi, un om luminat nu poate concepe ca un băiat de doisprezece ani, dintr-o familie ce nu aparținea în mod strict „maselor“, despre care se spune că ar deține monopolul ignoranței, să nu înțeleagă cum de a apărut un lucru ca „latina“ pe lume. Și totuși asta era situația cu Tom. Ar fi fost greu să-l faci pe Tom să conceapă că a existat o dată un popor care vindea și cumpăra oi și vaci și care rezolva treburile de fiecare zi prin intermediul acestei limbi și ar fi fost și mai greu să-l faci să înțeleagă de ce i se cere lui s-o învețe, de vreme ce legăturile ei cu acele treburi încetaseră să mai existe. În măsura în care Tom învățase ceva despre romani la „Academia“ lui Jacobs, cunoștințele lui erau corecte, dar nu mergeau mai departe de faptul că romanii erau pomeniți în Noul Testament. Iar domnul Stelling nu era omul să slăbească sau să moleșească mintea unui elev prin simplificări și explicații, sau să scadă efectul tonic al etimologiei, amestecînd-o cu spoiala de cunoștințe sau cu informațiile superficiale care se predau în mod obișnuit fetelor. Totuși, în urma acestui tratament viguros, Tom deveni, în mod ciudat, mai asemănător decît oricînd cu o fată. Avea o fire mîndră și, pînă atunci, a fi mîndru i se păruse un lucru foarte ușor de realizat, disprețuindu-l pe „bătrînul ochelarist“ și bazîndu-se în acest sens pe drepturi indiscutabile. De astă dată însă, mîndria lui avu de suferit multe lovituri. Tom era prea clarvăzător ca să nu-și dea seama cît de deosebită de-a lui era concepția domnului Stelling despre lucruri. În ochii lumii era desigur superioară față de cea a oamenilor în mijlocul cărora trăise Tom și, în contact cu ea, băiatul părea prost și necivilizat: dar asta nu-l lăsa indiferent și mîndria lui se transformase într-o stare de neliniște care-i anula satisfacția de a fi băiat, trezindu-i susceptibilități de fată. Avea o fire foarte hotărîtă, poate chiar îndărătnică, dar nu dădea dovadă de revoltă sau de o nesăbuintă lipsită de rațiune. Ceea ce predomina la el erau sensibilitățile umane și, dacă ar fi crezut că, stînd într-un picior timp îndelungat, sau dîndu-se încetișor cu

¹ Antologie școlară.

capul de pereți, sau întreprinzând orice altă acțiune de acest fel, ar fi învățat mai ușor și ar fi căpătat aprobarea domnului Stelling, ar fi făcut-o sigur, fără nici o șovăială. Dar Tom nu auzise niciodată că asemenea măsuri ar lumina mintea sau ar ajuta memoria și nu era receptiv la ipoteze sau experiențe. Își spuse că ar putea căpăta ajutor rugându-se, dar cum rugăciunile pe care le spunea în fiecare seară aveau o formulare fixă, învățată pe dinafară, nu îndrăznea să le completeze cu un fragment improvizat, lucru nou și neobișnuit care, după câte știa el, nu cunoștea precedent. Dar într-o zi când dăduse de cinci ori greș cu supinurile conjugării a treia și domnul Stelling, convins că băiatul trebuie să fie neatent dat fiind că depășise limitele posibile ale prostiei, îi făcuse o morală cât se poate de serioasă arătându-i că dacă nu va profita de ocazia minunată pe care o avea ca să studieze supinurile, se va căi amar nic când va fi mare, Tom, mai nenorocit ca oricând, se hotărî să recurgă la singurul mijloc pe care îl avea la îndemână. În seara aceea, după rugăciunea obișnuită pentru părinți și „surioară“ (începuse să se roage pentru Maggie încă de pe vremea când fetița era în leagăn) și, după ce se rugă să aibă puterea să urmeze întotdeauna poruncile Domnului, adăugă, tot în șoaptă, „și te rog ajută-mă să știu întotdeauna la latină“. Se opri o clipă ca să se gândească în ce fel ar trebui să se roage în legătură cu geometria euclidiană : dacă să ceară să poată înțelege ce înseamnă sau dacă exista vreo altă stare mintală în care să poți învăța mai ușor geometria lui Euclid. În cele din urmă adăugă : „Și fă ca domnul Stelling să spună că nu mai trebuie să învăț geometria euclidiană. Amin.“ Faptul că a doua zi reuși să nu facă nici o greșală la supinuri îl încurajă să persevereze în adaosul la rugăciune și neutraliză scepticismul pe care l-ar fi putut crea faptul că domnul Stelling continua să-i ceară să-l învețe pe Euclid. Credința lui slăbi însă atunci când, ajungând la verbele neregulate, văzu că nu primește nici un ajutor. Era clar că disperarea lui Tom în fața capriciilor timpului prezent al verbelor nu constituia pentru divinitate un *nodus*¹ demn de ajutor și, de vreme ce ele reprezentau punctul culminant al dificultăților lui, la ce ar mai fi servit să continue să se roage? Ajunse la această concluzie într-o seară în care stătea singur și posomorât

¹ Dificultate, complicație, punct nodal (în l. latină).

În birou și își pregătea lecțiile pentru a doua zi. Și în timp ce citea, simți cum îl podidesc lacrimile, cu toate că îi era silă și rușine să plîngă, și nu se putu împiedica să nu se gîndească cu oarecare duioșie chiar și la Spouncer cu care obișnuia să se certe și să se bată. Cu Spouncer s-ar fi simțit la largul lui, ba ar fi avut chiar un sentiment de superioritate față de el. Apoi, moara, și rîul, și cîinele Yap, ciulindu-și urechile, gata să răspundă la cea mai mică chemare de-a lui apăreau în mintea lui Tom ca într-un fel de delir, ori de cîte ori degetele lui dădeau de briceagul mare din buzunar, de sfoara de la bici, sau de alte relicve ale trecutului. Deci, după cum spuneam, Tom începuse să se comporte ca o fată; și în epoca aceea de verbe neregulate, descurajarea lui creștea și mai mult datorită unui nou mijloc de perfecționare a spiritului, născocit de doamna Stelling ca să-l ocupe în orele lui libere. Soția pastorului născuse de curînd al doilea copil și, cum nu exista nimic mai bun pentru un băiat decît să se facă util, tînăra femeie considera că-i face lui Tom un serviciu punîndu-l să păzească pe îngerășul de Laura, în timp ce dădaca se ocupa de sugaci, care era cam plăpînd. Doamna Stelling se gîndea că ar fi o ocupație foarte plăcută pentru Tom s-o plimbe pe Laura în orele însorite ale acelor zile de toamnă, căci asta l-ar face să se simtă la vicariatul Lorton ca acasă și i-ar da impresia că face parte din familie. Îngerășul de Laura nu știa încă să umble bine și ori de cîte ori se hotăra să încerce, era legată în jurul mijlocului cu o panglică pe care Tom o ținea de un capăt, de parcă ar fi ținut un cățel în zgardă. Dar cum îngerășul se hotăra rar să umble, Tom trebuia de cele mai multe ori să care acest copil încîntător de jur împrejurul grădinii, astfel încît doamna Stelling să-l poată vedea pe fereastră. Dacă există cineva care să considere acest lucru ca nedrept sau ca o tiranie față de Tom, îl voi ruga să țină seama de faptul că există unele virtuți femeiești care, deși compatibile între ele, se întrunesc totuși greu. Atunci cînd nevasta unui vicar sărac se străduiește, în ciuda dificultăților, să se îmbrace cît se poate de elegant și să-și facă o pieptănătură care obligă dădaca să servească uneori drept cameristă, și mai mult încă, atunci cînd mesele și salonul familiei Stelling oglindeau acel efort de eleganță și perfecțiune pentru care femeile obișnuite își închipuie că e nevoie de un mare venit, ar fi exagerat să-i pretindem doamnei Stelling să fi angajat o a doua dădacă

sau să fi îndeplinit ea însăși această funcție. Domnul Stelling își dădea foarte bine seama cum stăteau lucrurile : vedea că nevasta lui face minuni și era mîndru de ea ; bineînțeles că nu era lucrul cel mai potrivit pentru ținuta tînrului Tulliver să care în brațe un copil dolofan, dar făcea în schimb destulă mișcare cînd se plimba cu domnul Stelling, iar în semestrul următor, acesta avea să se îngrijească să-i găsească un profesor de gimnastică. Printre mijloacele numeroase prin care domnul Stelling încerca să-și facă o viață mai fericită decît cea a semenilor lui era și acela că renunțase cu totul să poruncească în propriul lui cămin. Ei și ? Doar se căsătorise cu „ființa cea mai blîndă de pe lume“, după cum spunea și domnul Riley, care cunoscuse buclele blonde și fața zîmbitoare a doamnei Stelling de pe vremea cînd era fată, și de aceea considera că orice discuție sau neînțelegere s-ar fi iscat între soți nu putea să fie decît din vina bărbatului.

Probabil că, dacă Tom ar fi fost mai rău la suflet, l-ar fi urît pe îngerașul Laura, dar era prea bun ca să încerce asemenea sentimente. Avea acele calități care te fac să devii un adevărat bărbat, apărător dîrz al celor slabi. Mă tem însă că o ura pe doamna Stelling și hotărîse o dată pentru totdeauna că nu-i plac cîrlionții blonzi și cozile dese, asociindu-le în mintea lui cu o comportare arogantă și cu aluzii repetate la „îndatoririle“ celor din jur. Dar nu se putea opri să nu se joace cu micuța Laura și să nu se bucure c-o distrează : sacrifică pentru ea pînă și capsele, pierzînd speranța că vor servi vreodată o cauză mai măreață și gîndindu-se că scînteia și pocnetul ar putea s-o încînte, lucru pentru care fu certat de doamna Stelling, căreia nu-i plăcea ca fetița să se joace cu focul. Laura era un fel de tovarăș de joacă — și, vai, cît de dor îi era lui Tom de asemenea tovarăși. În sufletul lui, tînjea după Maggie și ar fi dorit să fie aici cu el ; ajunsese să-i placă pînă și zăpăceala fetei, zăpăceală care l-ar fi scos din minți pe vremea cînd era acasă și considera că-i face o mare cinste dacă o lasă să țopăie lîngă el cînd se plimbau.

Dar n-apucă să se sfîrșească acest semestru posomorît, că Maggie veni să-i facă o vizită. Doamna Stelling invitase fetița să vină să stea cu frate-su oricînd vrea : așadar, pe la sfîrșitul lui octombrie, cînd domnul Tulliver plecă la King's Lorton, o luă și pe Maggie, care avea impresia că face o călătorie nemaipomenită și începe astfel să cutreiere

lumea. Era prima vizită pe care o făcea domnul Tulliver lui Tom, căci băiatul trebuia obișnuit să nu se gândească prea mult la ai lui.

— Ei, băiete, i se adresă el, după ce domnul Stelling ieși din cameră s-o anunțe pe nevastă-sa că au oaspeți, și după ce Maggie îl sărută pe Tom în voie — îmi place cum arăți ! Văd că-ți priește școala !

Tom ar fi dorit din tot sufletul să arate mai prost.

— Nu prea mă simt bine, tată, zise el, aș vrea să-i spui domnului Stelling să nu mă mai pună să învăț pe Euclid. Îmi dă dureri de dinți ! (Durerea de dinți era singura boală de care suferise Tom.)

— Euclid, băiete ?... Dar ce mai e și asta ? Întrebă domnul Tulliver.

— Nu știu nici eu prea bine : definiții, și axiome, și triunghiuri, și... și... E o carte din care trebuie să învăț ! Și nu pricep nimic !

— Hai, hai, lasă, spuse domnul Tulliver dojenitor, nu-i frumos să vorbești așa. Trebuie să înveți ce zice profesorul. Știe el mai bine de ce ai tu nevoie !

— Las' c-am să te ajut și eu acum, Tom, îl consolă Maggie cu un aer de superioritate. Dacă vrea doamna Stelling, stau mai mult ! Mi-am adus și cutia, și șorțulețele. Nu-i așa, tată ?

— Tu să mă ajuți pe mine, prostuțo ! exclamă Tom atît de amuzat de cele spuse de Maggie, încît se gîndea chiar cu plăcere ce uimită va fi cînd va vedea o pagină din geometria euclidiană. Aș vrea să te văd făcînd măcar una din lecțiile mele ! Și pe urmă învăț și latina ! Fetele nu învață niciodată lucruri de astea ! Sînt prea proaste !

— Las' că știu eu foarte bine ce-i latina, răspunse Maggie cu convingere. Latina e o limbă. Există cuvinte latinești în dicționar. Uite, de exemplu *bonus*, care înseamnă cadou.

— Ai greșit-o, domnișoară ! spuse Tom, care în sinea lui era totuși uimit. Te crezi tare deșteaptă, dar *bonus* înseamnă „bun“. Asta e ! *Bonus, bona, bonum*.

— Bine, dar nu văd de ce nu poate să însemne și cadou, spuse Maggie cu curaj. Un cuvînt poate să însemne mai multe lucruri deodată. Asta se întîmplă aproape cu fiecare cuvînt. Uite, de pildă, *lawn* înseamnă pe englezește teren acoperit cu iarbă, și mai înseamnă și materialul din care se fac batistele.

— Bravo, fetița tatii, spuse domnul Tulliver rîzînd, în timp ce Tom simți că-i cam pierе cheful văzînd cîte știe Maggie, deși era bucuros că rămîne să stea cu el. Desigur că, după ce îi va vedea cărțile, îngîmfarea ei se va transforma în venerație față de el.

În invitația insistentă pe care o făcuse lui Maggie, doamna Stelling nu vorbise decît de o săptămîină. Dar domnul Stelling, care o luase pe Maggie pe genunchi și o întrebase de unde furase ochii ăștia negri, stăruia spunînd că trebuie să stea două săptămîni. Maggie îl găsi pe domnul Stelling foarte drăguț, iar domnul Tulliver era mîndru să-și lase fetița într-o casă unde existau oameni în stare să-și dea seama cît e de deșteaptă. Așa că stabiliră să rămîină acolo două săptămîni.

— Ei, și-acu' hai cu mine în birou, îi spuse Tom lui Maggie, în timp ce taică-su porni la drum. Ce tot dai așa din cap, prostuțo ? continuă el ; căci, deși părul ei era altfel aranjat acum, periat și dat după urechi, Maggie continua, din reflex, să-și dea capul pe spate ca să nu-i cadă părul în ochi. Parc-ai fi nebună !

— N-am ce face, răspunse Maggie enervată, nu mă mai necăji ! Vai, ce multe cărți ! exclamă ea, văzînd bibliotecile. Tare mi-ar plăcea să am și eu atîtea cărți !

— N-ai fi în stare să citești nici una, spuse Tom triumfător. Toate sînt în latinește.

— Nu-i adevărat ! îl contrazise Maggie, uite, aici pe cotor scrie în englezește *Declinul și prăbușirea imperiului roman*¹.

— Ei și ce înseamnă cuvintele astea ? Sînt sigur că nici tu nu știi ! spuse Tom, dînd din cap.

— Dar aș putea afla foarte ușor, făcu Maggie cu dispreț.

— Cum asta ?

— Păi m-aș uita prin carte, să văd despre ce e vorba.

— Ai face mai bine să te potolești, domnișoară, o sfătui Tom, văzînd-o că apucă volumul. Domnul Stelling nu lasă pe nimeni să pună mîna pe cărți fără încuviințarea lui. Dacă o iei, tot eu o pățesc.

— Bine, bine, atunci dă-mi să văd cărțile tale, ceru Maggie, întorcîndu-se să-l ia pe Tom de gît și frecîndu-și de obrazul lui năsucul rotund.

¹ Tratat aparținînd istoricului englez *Edward Gibbon* (1737—1794).

Tom, bucuros că Maggie e cu el și are cu cine să se certe și asupra cui să triumfe, o apucă de mijloc și începu să topăie cu ea în jurul mesei mari din birou. Topăiră și se zbînțuiră din ce în ce mai tare, pînă cînd părul lui Maggie scăpă de după urechi și începu să se învîrtească asemenea unui pămătuf însuflețit. Dansul în jurul mesei deveni din ce în ce mai sălbatic, pînă cînd, în cele din urmă, lovind pupitrul domnului Stelling, îl trîntiră cu zgomot la pămînt, răsturnînd niște dicționare grele așezate pe el. Din fericire, biroul era la parter și ocupa o aripă a casei care avea un singur etaj, așa că zgomotul nu avu un ecou prea mare. Totuși Tom rămase cîteva clipe năucit, așteptînd cu groază apariția domnului sau a doamnei Stelling.

— Am uitat să-ți spun, Maggie, zise Tom în cele din urmă, așezînd pupitrul la loc, aici n-avem voie să facem zgomot. Dacă spargem ceva, doamna Stelling ne va face să strigăm *peccavi*¹.

— Ce-i aia ? întrebă Maggie.

— Așa se spune pe latinește cînd primești o muștrare zdravănă, răspunse Tom oarecum mîndru de cunoștințele lui de latină.

— E o femeie supărăcioasă ? întrebă Maggie.

— Oho ! Și încă cum ! o asigură Tom, dînd tare din cap.

— Eu cred că toate femeile sînt supărăcioase, mai supărăcioase decît bărbații, constată Maggie. Mătușa Glegg e mult mai supărăcioasă decît unghiul Glegg și mama mă ceartă mult mai rău decît tata.

— Da, dar și tu ai să fii într-o zi femeie, îi trînti Tom, și n-ar trebui să vorbești așa !

— Da, dar eu am să fiu o femeie deșteaptă, spuse Maggie, dîndu-și părul pe spate.

— Ai vrea tu ! Dar ai să fii o încrezută și o rea, și o să te urască toată lumea.

— Tu n-ai să mă urăști ! Ar fi foarte urît să mă urăști, că doar sînt sora ta.

— Da, dar dacă ai să fii rea și nesuferită, tot am să te urăsc !

— Vai, Tom, nu, te rog nu ! N-am să fiu nesuferită. Am să fiu foarte bună și drăguță cu tine și cu toată lumea. N-ai să mă urăști de-a binelea, așa-i Tom ?

¹ Am păcătuit (în l. latină).

— Hai, lasă, că nu-i nimic ! Vino-ncoace, că trebuie să-mi văd de lecții. Uite ce am de învățat... spuse Tom, trăgînd-o pe Maggie spre el și arătîndu-i teorema pe care trebuia s-o demonstreze, în timp ce ea își dădea părul pe după urechi, pregătindu-se să-i arate că-i în stare să-l ajute la „Euclid”. Începu să descifreze cu o mare încredere în forțele ei, dar după cîteva clipe se încurcă, înroșindu-se toată de enervare. Nu mai avea încotro, va trebui să-și recunoască ignoranța, și nu-i plăcea să se simtă umilită.

— Ce prostie ! exclamă. Și e o materie foarte urîță. N-ar trebui să existe oameni care să vrea să-i dea de rost.

— Vezi, domnișoară, spuse Tom punînd cartea deoparte și dînd din cap, vezi că nu ești așa de deșteaptă cum credeai ?

— Nu-i vorba de asta, răspunse Maggie, bosumflîndu-se. Dacă vrei să știi, eu aș reuși să-i vin de hac, dacă aș învăța ce trebuie înainte, cum ai făcut tu.

— Asta s-o crezi tu, deșteapto ! îi trînti Tom. E și mai greu cînd ai învățat ce trebuie înainte, că atunci trebuie să știi ce-i regula de trei simplă și ce e axioma V. Și acu' lasă-mă în pace că trebuie să învăț ! Uite gramatica latină. Ia vezi cum te descurci cu ea.

După experiența umilitoare cu matematica, Maggie găsi că studiul gramaticii latine o liniștea ; o încînta fiecare cuvînt nou și nu-i trebui mult să descopere că există o versiune în engleză la sfîrșitul cărții care o va ajuta să cunoască latina fără prea multe eforturi. Hotărî de la început să sară peste regulile de sintaxă. Exemplele erau atît de pasionante ! Frazele misterioase, smulse dintr-un context necunoscut, păreau coarnele unor animale ciudate sau frunzele unor plante rare aduse din țări îndepărtate și dădeau frîu liber imaginației, fiind cu atît mai fascinante, cu cît erau exprimate într-o limbă străină pe care ea, Maggie, ar fi putut oricînd s-o învețe. Gramatica asta latină, despre care Tom spusese că-i prea grea pentru fete, era într-adevăr interesantă ; și era mîndră că ea, Maggie, o găsise interesantă. Exemplele cele mai fragmentare îi plăceau cel mai mult. *Mors omnibus est communis*¹ i s-ar fi părut searbăd dacă n-ar fi fost în latină, limbă pe care ea voia s-o învețe, iar „omul binecuvîntat de soartă pe care-l felicitau toți pentru că avea un fiu atît de înzestrat” îi stimula în mod plăcut imaginația și

¹ Moartea nu ocolește pe nimeni.

era cu totul pierdută în „păduricea deasă de unde nu se vedea nici măcar o stea“, când Tom strigă :

— Hei, Maggie, dă-mi gramatica !

— Vai, Tom, ce carte frumoasă ! se entuziasmă fata, sărind din fotoliul cel mare pe care stătea și întinzându-i gramatica. E mult mai frumoasă decât dicționarul. Eu aș putea să învăț foarte repede latina. Nu e grea de loc.

— Las' că știu eu ce-ai făcut, spuse Tom, ai citit traducerea englezească de la sfârșit. Asta poate s-o facă și un bou.

Tom luă cartea și o deschise cu aerul hotărât al unui om aferat, gest care însemna că are de învățat o lecție pe care un bou nu s-ar încumeta niciodată s-o învețe. Maggie se întoarse jignită către bibliotecă, încercând să se distreze ghicind titlurile.

Dar după câteva clipe, Tom o strigă din nou :

— Vino-ncoace Maggie și ascultă-mă să vezi dacă știu. Stai acolo, în capul mesei, unde stă domnul Stelling când mă ascultă.

Maggie făcu întocmai, și luă cartea deschisă de Tom.

— De unde vrei să începi, Tom ?

— De la *Appellativa arborum*¹, fiindcă trebuie să repet ce-am învățat toată săptămîna.

În primele trei rînduri, Tom reuși să se descurce destul de bine și Maggie începu să uite de rolul ei de sufler, meditănd la ce-o fi însemnînd *mas*², care se ivise de două ori în text, când Tom se împotmoli cu totul la *sunt etiam volucrum*.

— Nu-mi spune, Maggie : *sunt etiam volucrum... sunt etiam volucrum... ut ostrea, cetus*³...

— Nu, spuse Maggie, dînd din cap și deschizînd gura, gata să-i sufle.

— *Sunt etiam volucrum*, repetă Tom foarte rar, ca și cum cuvintele următoare aveau să vină mai repede dacă le dădea astfel să înțeleagă că sînt așteptate.

— C, E, U, — spuse Maggie, pierzîndu-și răbdarea.

— A, știu, ține-ți gura, o repezi Tom, *ceu passer, hirundo ; ferarum... ferarum...* — Tom își luă creionul și desenează mai multe puncte, apăsător, pe coperta cărții... — *Ferarum...*

— Vai, Tom dragă, spuse Maggie, greu mai merge ! *Ut...*

— *Ut ostrea...*

¹ Denumirea arborilor.

² Mascul.

³ Fragmente citate greșit de Tom.

— Nu, nu, spuse Maggie, *ut tigris*...

— A, da, acum știu, spuse Tom, era *tigris, vulpes*...
Uitasem : *ut tigris, vulpes et piscium*.

Cu bîlbîieli și repetări, Tom reuși să parcurgă și următoarele cîteva rînduri.

— Ei, și acum, zise el, vine ce am de învățat pentru mîine. Dă-mi puțin cartea.

După ce mormăi cîteva clipe, bătînd cu pumnul în masă, Tom îi dădu cartea înapoi.

— *Mascula nomina in a'* ¹... începu el.

— Nu, Tom, spuse Maggie, asta nu vine acum. Acum vine *nomen non creskens Genittivo* ²...

— *Creskens Genittivo*, o maimuțări Tom cu un rîs batjocoritor, căci Tom învățase fragmentul pe care-l sărise la lecția din ajun, și un tînăr gentleman nu trebuie să știe foarte multă latină sau s-o știe foarte bine ca să-și dea seama de absurditatea vrednică de dispreț a unui lucru care sună fals. *Creskens Genittivo*, ce prostuță ești Maggie !

— De ce rîzi de mine, Tom ? Tu nu ți-ai amintit nici măcar un cuvînt. Și pe urmă eu văd cum se scrie. De unde vrei să știu cum se citește ?

— Aiurea ! Ți-am spus eu că fetele nu pot învăța latina. E : *nomen non crescens Genittivo*.

— Foarte bine ! zise Maggie, bosumflîndu-se. Ce, crezi că eu nu pot să spun asta ca tine ? Și pe urmă tu nu ții de loc seama unde și cît să te oprești. Uite, ar trebui să te oprești de două ori mai mult la punct și virgulă decît la virgulă, dar tu te oprești cel mai mult în locurile unde n-ar trebui să te oprești de loc.

— Hai, lasă gura că vreau să merg mai departe...

După cîteva clipe fură chemați să petreacă restul serii în salon, și Maggie se arătă atît de vioaie față de domnul Stelling, care cu siguranță că-i admira inteligența, încît Tom fu puțin uimit și speriat de îndrăzneala fetei. Dar Maggie se potoli imediat, auzindu-l pe domnul Stelling că pomenește de o fetiță despre care auzise că ar fi fugit la țigani.

— Ce fetiță ciudată !... spuse doamna Steling, vrînd să glumească.

Glumele pe socoteala presupusei ei ciudățenii nu erau cîtuși de puțin pe gustul lui Maggie. Se temea că domnul

¹ Nume masculine terminate în A.

² Nume care nu au genitiv. Aci Maggie pronunță greșit cuvîntul *crescens*.

Stelling nu are totuși o părere chiar atît de bună despre ea, și se duse la culcare cam abătută. I se părea că doamna Stelling se uitase dezaprobator la părul care-i atîrna drept pe spate. Cu toate astea, lui Maggie cele două săptămîni petrecute alături de Tom i se părură minunate. Avea voie să stea în bibliotecă în timpul orelor, și prin lecturile ei repetate reușise să pătrundă în miezul lecțiilor de gramatică latină. Astronomul care ura toate femeile îi dăduse atîta de gîndit, încît într-o zi îl întrebă pe domnul Stelling dacă toți astronomii urăsc femeile sau dacă asta se întîmplase numai cu astronomul respectiv. Dar, anticipînd răspunsul domnului Stelling, spuse :

— Eu cred că toți astronomii le urăsc, fiindcă, știți, ei trăiesc în turnuri înalte și dacă femeile ar veni acolo i-ar ține de vorbă și i-ar împiedica să se uite la stele.

Domnului Stelling îi plăcea foarte mult s-o audă pe Maggie vorbind și erau foarte buni prieteni.

Maggie îi spuse lui Tom că ar vrea și ea să urmeze cursurile domnului Stelling și să învețe aceleași materii ca el. Știa că poate învăța geometria, căci se uitase din nou prin carte și văzuse ce însemnau literele A B C : erau numele laturilor.

— Sînt sigur că nu se poate, îi răspunse Tom, dar am să-l întreb totuși pe domnul Stelling.

— Lasă, i-o tăie micuța drăcoaică îngîmfată. Am să-l întreb eu.

— Domnule Stelling, i se adresă ea în aceeași seară, pe cînd se aflau cu toții în salon. Nu credeți că dacă mi-ați da mie lecții în locul lui Tom aș reuși să-l învăț pe Euclid și toate materiile pe care le face el ?

— Nu, n-ai putea, interveni Tom indignat. Fetele nu-l pot învăța pe Euclid. Nu-i așa, domnule Stelling ?

— Eu cred că pot prinde cîte puțin din toate, răspunse domnul Stelling. Fetele au o mare doză de inteligență superficială. Dar nu pot aprofunda nimic. Sînt agere la minte, dar nu pot atinge miezul lucrurilor.

Tom, încîntat de acest verdict, își arată triumful făcîndu-i un semn din cap lui Maggie, în spatele scaunului pe care stătea domnul Stelling. Cît despre Maggie, se simțea mai umilită decît oricînd. Ce mîndră fusese întotdeauna cînd i se spusese că-i ageră la minte. Și iată că această agerime devenise un semn de inferioritate. Ar fi fost mai bine să fie înceată la minte, ca Tom.

— Vezi, domnișoară, îi spuse Tom când rămaseră singuri. Vezi că nu-i mare scofală să fii isteț? N-ai să reușești niciodată să aprofundezi nimic.

Maggie era prea abătută de soarta ei năprasnică pentru ca să mai aibă chef să răspundă.

Dar când Luke veni cu cabrioleta să ia acel „mic mecanism de istețime superficială” și să-l ducă acasă, și când biroul rămase din nou pustiu, Tom începu să-i ducă foarte tare dorul. Cât timp stătuse Maggie la ei, Tom fusese parcă și el mai isteț și învățase mai bine. Iar Maggie îl întrebase pe domnul Stelling de atâtea ori despre Imperiul roman, și dacă existaseră într-adevăr oameni care să spună pe latinește „N-aș da pe asta nici o para chioară sau o ceapă degerată”, sau dacă frazele fuseseră doar traduse în latinește, încât Tom ajunsese în cele din urmă să conceapă că existaseră cîndva oameni atît de norocoși, încât să știe latina fără s-o învețe cu ajutorul Gramaticii Eton. Această idee fericită constitui un adaos prețios la cunoștințele istorice pe care Tom le dobîndise în timpul semestrului și care de altminteri se limitau la o istorie rezumată a ebreilor.

Semestrul acela posomorît se sfîrși, totuși, într-o zi. Și când văzu ultimele frunze îngălbenite fluturînd în bătaia vîntului rece, Tom se simți nespus de fericit. După-amiezile întunecate și prima ninsoare de decembrie i se părură băiatului mult mai vesele decît soarele de august. Ca să fie și mai sigur de trecerea celor trei săptămîni care-i mai rămăseseră pînă la vacanță, înfipse douăzeci și unu de bețe într-un colț al grădinii, din care smulgea apoi în fiecare zi cîte unul, zvîrlindu-l cît colo, cu o forță care le-ar fi proiectat pînă la capătul iadului, dacă bețele ar fi avut proprietatea să călătorească atît de departe.

Dar merita să faci orice sacrificiu, chiar să înveți și gramatica latină, ca să trăiești fericirea de a zări lumina strălucitoare din salonașul de acasă, în timp ce cabrioleta trecea fără zgomot peste podul vătuit de zăpadă; fericirea de a intra din aerul rece de afară la căldura, și sărutările, și zîmbetele celor din căminul binecunoscut, unde modelul covorului și vatra și vătraiul erau „noțiuni primare” tot atît de indiscutabile ca veșnicia și întinderea materiei. Nu există sentiment să se poată compara cu tihna resimțită în casa unde te-ai născut, unde obiectele existente ți-au devenit dragi înainte de a cunoaște strădania alegerii, și unde lumea dinafară pare o simplă prelungire a propriei tale personalități. Acceptăm și iubim toate aceste obiecte după cum am acceptat senti-

mentul propriei noastre existențe și al propriului nostru trup. Scoasă la licitație, mobila din casa părintească ar putea să pară banală sau chiar urâtă, iar o persoană cu gust mai rafinat ar disprețui-o. Ce deosebește oare omul de brută sau — ca să fim mai exacti — „omul britanic de brută străină“, dacă nu această năzuință spre lucruri tot mai bune și mai frumoase ! Dar Dumnezeu știe unde ne-ar putea duce această năzuință, dacă afecțiunile noastre n-ar avea tendința să rămână legate de acele vechi nimicuri — dacă tot ceea ce iubim și tot ceea ce e sfânt în viața noastră n-ar avea rădăcini adânci și imuabile în memorie. Mulțumirea pe care o simți când vezi un tufiș de soc ivindu-se deasupra frunzișului încâlcit de pe un mal acoperit cu gard viu, și care-ți pare mai cald și mai atrăgător decât cel mai frumos *cistus* sau *fuchsia* răspândite pe un gazon catifelat și unduios, constituie o preferință nejustificabilă pentru un grădinar de seră sau pentru oricare alt om cu mintea strict orînduită și impermeabilă față de slăbiciunile oricărei afecțiuni neîntemeiate pe o evidentă superioritate de calitate. Și singurul motiv pentru care prefer tufișul de soc este că-mi trezește o amintire din copilărie, e o imagine familiară față de care nu reacționez doar prin sensibilitatea mea actuală la formă și culoare ; e o noțiune care m-a întovărășit de mult în viața mea și care s-a împletit cu bucuriile mele, pe vremea când bucuriile erau intense.

Capitolul II VACANȚA DE CRĂCIUN

Bătrînul și blîndul Moș Crăciun, cu părul de nea și fața îmbujorată, își făcuse în anul acela datoria din plin, aducînd daruri bogate în căldură și culoare și, o dată cu ele, contrastul din ce în ce mai mare de ger și de zăpadă.

Zăpada se așternuse peste fermă și peste malurile rîului, în valuri mai moi decât brațele și piciorușele pruncilor ; se lăsase pe fiecare acoperiș în pantă, terminîndu-se brusc cu un tăiș neted și făcînd ca roșul-închis al frontoanelor să pară și mai intens ; atîrna greu pe lauri și pe crengile brazilor, pînă cădea de pe ele cu o bufnitură ușoară ; vătuse cîmpul aspru de napi, pe care oile păreau niște pete întunecate. Toate porțile erau blocate de mormane de zăpadă și, ici-colo, cîte un animal pe care nimeni nu-l băga în seamă zăcea împletit, cu o expresie de tristețe neclintită. Nicăieri nu se zărea nici o licărire, nici

o umbră ; pînă și cerul era ca un nor nesfîrșit, palid și încremenit — nici un sunet, nici o mișcare nicăieri, doar rîul întunecat, curgînd și gemînd ca o durere care nu se mai potolește. Și, în timp ce întindea peste lumea dinafară acest vâl de vrajă rece, moșul zîmbea, căci de fapt nu urmărea decît să dea interiorului casei mai multă strălucire, să facă să pară și mai vii culorile dinăuntru și să te îndemne să te bucuri și mai mult de aroma caldă a mîncării : dorea să creeze o claustrare plăcută care să încălzească legăturile primare de rudenie, astfel încît strălucirea chipurilor familiare să fie tot atît de binevenită ca tainicul luceafăr al dimineții. Dar moșul nu era tot atît de darnic cu cei fără de cămin — bunătatea lui nu se făcea simțită în casele fără foc și cu mîncare puțină, acolo unde fețele oamenilor erau lipsite de strălucire și aveau o privire fixă, plumburie — privirea mizeriei fără speranță. Dar bătrînul Crăciun avea totuși intențiile cele mai bune și dacă nu aflase cum să ferească în mod egal oamenii, era pentru că părintele lui, timpul, care vindecă totul, ascunde încă această taină în inima lui puternică, ce bate încet și rar.

Cu toate că Tom se bucura că e din nou acasă, Crăciunul ăsta nu era chiar atît de fericit ca acelea de pînă atunci. Parcă-i lipsea ceva. Și totuși ilicele erau tot atît de bogate și pline de bobite roșii, iar în seara de ajun, Tom cu Maggie împodobiseră toate ferestrele, polița de deasupra căminului și ramele tablourilor la fel de frumos ca de obicei, împletind ciorchinii deși și stacojii cu ramuri de iederă cu boabe negre. Și sub ferestrele lor auziseră, după miezul nopții, un cor care lui Maggie i se păruse a fi glasuri de îngeri, cu toate că Tom îi spusese cu o insistență plină de dispreț că de fapt colindătorii sînt membri ai corului bisericesc printre care și bătrînul Patch, paracliserul parohiei. Maggie se cutremură totuși plină de venerație, auzind colindele care-i învăluiră visele, și imaginea oamenilor în haine simple fu alungată de viziunea unor îngeri așezați pe un nor despîcat. Cîntarea de la miezul nopții contribuise, ca de obicei, să ridice ziua aceea deasupra nivelului zilelor obișnuite ; și pe urmă mai era și mirosul pîinii prăjite și al berei, care venea de la bucătărie la ora micului dejun, iar imnurile preferate, ramurile verzi, predica scurtă conferiră slujbei bisericești un caracter festiv. Și cînd se întoarseră de la biserică și după ce-și scuturară zăpada de pe ghetе bătînd din picioare, dădură peste unchiul și mătușa Moss cu toți cei opt copii ai lor, ale căror fețe păreau să reflecte focul viu din salonaș. Budinca de Crăciun, frumoasă și rotundă ca de obicei,

apăru la masă înconjurată de simbolicele flăcări albastre, care dădeau impresia că fusese smulsă în mod eroic din focurile infernului în care o zvîrliseră niște puritani dispeptici ; desertul fu tot atît de minunat ca de obicei, cu portocalele-i aurii, nucile cafenii, consistența cristalină a jeleului de mere cu nuanțe mai deschise și mai închise la culoare și brînză goldană. Dacă te luai după toate aceste lucruri, Crăciunul părea neschimbat, era așa cum îl știa Tom de cînd lumea. Și totuși era ceva nou, pîrțiile de săniuș și bulgării de zăpadă erau parcă mai buni decît în alți ani.

Da, Crăciunul era vesel, dar domnul Tulliver părea departe de a fi mulțumit. Era mînios și sfidător, iar Tom, deși întotdeauna îi ținea partea lui taică-su în toate certurile și îi împărtășea sentimentul că e nedreptățit, nu se putea împiedica de astă dată să nu se simtă și el copleșit, ca și Maggie de altfel, atunci cînd domnul Tulliver începu să discute din ce în ce mai aprins și mai furios, pe măsură ce se apropiau de sfîrșitul mesei și aveau mai mult timp de vorbit. Atenția pe care Tom ar fi concentrat-o asupra nucilor și vinului fu abătută de la aceste bunătați de sentimentul că pe lume există dușmani și pungași și oamenii mari reușesc cu greu să-și rezolve afacerile fără să se certe. Iar lui Tom nu-i plăcea să se certe decît în cazul cînd cearta se putea sfîrși repede printr-o luptă dreaptă cu un adversar pe care avea toate șansele să-l pună la pămînt. Și discursurile aprinse ale lui taică-su îl făceau să se simtă stîngherit, cu toate că nu-și dădea seama de asta și nu concepea că taică-su ar putea fi vinovat.

Personificarea răului, care de data asta stîrnise împotrivirea dîrză a domnului Tulliver, era domnul Pivart care, posedînd terenuri pe malul rîului Ripple, în sus, luase măsuri ca acestea să fie irigate, ceea ce era sau trebuia să fie în mod categoric (pe baza principiului că apa e apă) o știrbire a cantității de forță hidraulică fixată prin lege ca revenindu-i domnului Tulliver. În comparație cu Pivart, Dix, care avea o moară pe malul aceluiași rîu, era un discipol blînd al „bătrînului Harry”¹. Dix fusese pus cu botul pe labe la arbitraj și sfaturile lui Wakem nu-i prea aduseseră cine știe ce folos ; domnul Tulliver considera că Dix nu ajunsese la nici un rezultat în materie de legi și, în comparație cu furia lui împotriva lui Pivart, disprețul pentru un adversar anihilat ca Dix începuse să capete aspectul unei legături de prietenie. În ziua

¹ Una din denumirile populare englezești ale diavolului.

aceea, domnul Tulliver nu avea decît un singur auditor-bărbat, pe domnul Moss, care, după cum afirma singur, habar n-avea de „isența morilor“ și nu era în stare să facă altceva decît să aprobe argumentele domnului Tulliver despre baza „apriorică“ a relațiilor de familie și a obligațiilor bănești. Dar domnul Tulliver nu vorbea cu intenția, inutilă de altfel, de a-și convinge auditoriul — ci vorbea ca să-și descarce sufletul, în timp ce bunul domn Moss se căznea să țină ochii deschiși și să nu se lase copleșit de somnul produs de o masă excelentă asupra unui trup ostenit de prea multă muncă. Doamna Moss, care era mai interesată de acest subiect decît bărbat-su, preocupînd-o de fapt tot ce avea legătură cu fratele ei, asculta și rostea și ea cîte o vorbă, ori de cîte ori i-o permiteau grijile materne.

— Dar Pivart e un nume nou prin locurile astea, nu-i așa, frate? Întrebă ea. Pe vremea tatii, nu avea încă pămînt prin meleagurile noastre și nici înainte să mă mărit eu.

— Nume nou? Da, cred că e un nume nou, răspunse domnul Tulliver, subliniind mînios cuvintele. Moara Dorlcote e a neamului nostru de mai bine de o sută de ani și nimeni n-a auzit vreodată de vreun Pivart să-și bage nasul în rîu pînă în ziua cînd a venit individul ăsta care a cumpărat ferma lui Bincomb cît ai spune pește, înainte ca cineva să poată scoate măcar o vorbă. Dar las' că-ți arăt eu ție, Pivart! adăugă domnul Tulliver, ridicînd paharul cu aerul că-și exprimase hotărîrea cît se poate de limpede.

— Sper că n-ai să fii silit să te judeci cu el? Întrebă doamna Moss cu oarecare îngrijorare.

— Nu știu ce voi fi silit să fac eu, dar știu ce-am să-l silesc să facă cu erigațiile și digurile lui, dacă există pe lume vreo lege să țină cu cei care au dreptate. Și să nu crezi că nu știu cine e în spatele lui. E Wakem; Wakem care-l susține și-l ațîță. Sînt sigur că Wakem îi spune că legea nu-l poate atinge. Dar n-o fi Wakem singurul care știe să mînuiască legea. Or mai fi și alții. E drept că de încuiat n-o să-l poată încuia decît un mare pungaș, dar se găsesc ei și pungași mai mari ca el, care să știe și mai multe despre șmecheriile legii, că altfel n-ar fi ajuns Wakem să piardă procesul lui Brumley.

Domnul Tulliver era un om cît se poate de cinstit, și se mîndrea cu cinstea lui, dar socotea că în ceea ce privește legea nu poți dobîndi dreptatea decît dacă folosești un escroc mai mare care să înșele pe unul mai mic. Justiția era un fel de luptă de cocoși în care cinstea păgubită era cea care trebuia să facă

fost de pasărea cea mai curajoasă și cu pîntenii cei mai puternici.

— Gore nu e fraier, nu e nevoie să mi-o spui tu, zise el cu un ton arțăgos, ca și cum biata Gritty ar fi susținut calitățile avocatului. Dar vezi tu, el nu cunoaște legile chiar atît de bine ca Wakem. Și apa e ceva cu totul deosebit. Nu poți s-o aduni cu furca. De asta a dat atîta bătaie de cap „bătrînului Harry“ și avocaților. Dacă te uiți cu atenție, e destul de limpede ce-i bine și ce e rău în problema apei. Rîu-i rîu și dacă ai o moară îți trebuie apă că altfel nu merge, și degeaba îmi spui că erigația și toate prostiile lui Pivart n-au să-mi oprească roata. Știu eu mai bine. Mă pricep la tot ce-are legătură cu apa. Auzi? Să-mi spuie mie ce zic inginerii !! E limpede, cred eu, că digurile lui Pivart îmi aduc pagube. Dar dacă asta-i ingineria lor, am să-l pun eu într-o zi pe Tom să se ocupe de asta și să vadă dacă n-o să găsească mai mult tîlc în ingineria lor decît le convine lor să arate.

Auzind de proiectele lui taică-su, Tom privi cam speriat în jur și, fără să se gîndească, luă din mîna micuței Moss pîrîitoarea cu care se juca. Fetița, știind cu o precizie extraordinară ce vrea, își exprimă îndată sentimentele printr-un țipăt ascuțit și nu se potoli nici după ce primi pîrîitoarea înapoi, simțind pesemne că nedreptatea inițială de a i se fi luat jucăria rămînea valabilă. Doamna Moss duse repede copilul în altă cameră, mărturisindu-i doamnei Tulliver, care o întovărășea, convingerea ei că bietul copil trebuie să aibă motive serioase să plîngă așa : înțelegînd prin asta că, dacă doamna Tulliver își închipuie că fetița urlă pentru că vrea pîrîitoarea, înseamnă că n-o cunoaște. Urletele justificate fiind în sfîrșit potolite, doamna Moss se uită la cumnată-sa și spuse :

— Îmi pare rău că bietul frate-miu se necăjește atîta cu povestea asta cu apa.

— Așa-i fratele dumitale, doamnă Moss. Înainte de a mă mărita, n-am pomenit niciodată lucruri din astea, spuse doamna Tulliver cu oarecare reproș.

Ori de cîte ori vorbea despre soțul ei cu doamna Moss sau în orice caz, de cîte ori purtarea lui lăsa oarecum de dorit, doamna Tulliver își desemna soțul sub denumirea : „fratele dumitale“. Doamna Tulliver, deși era femeie blîndă și nu se supăra niciodată, avea totuși o fărîmă din spiritul acela fără de care n-ar fi fost în același timp o Dodson și o femeie, cu toate că era unul dintre membrii mai puțin tipici ai familiei și se vedea mereu nevoită să țină piept propriilor ei surori.

Doamna Tulliver avea totuși conștiința superiorității ei asupra surorii lui bărbat-su, care soră, în afară de faptul că nu prea avea stare și era oarecum nevoită să depindă de frate-su, dădea totuși dovadă de acea supunere blajină a femeii voioase, blânde, neîngrijite și prolifică, care avea destulă afecțiune disponibilă nu numai pentru propriul soț și numeroșii ei copii, ci și pentru un număr oricît de mare de rude mai îndepărtate.

— Tot nădăjduiesc și mă rog lui Dumnezeu să n-ajungă la tribunal, spuse doamna Moss, că nu se știe niciodată cum se poate sfîrși un proces. Nu cîștigă întotdeauna cel care are dreptate. Din cîte am înțeles, domnul Pivart ăsta e om bogat și oamenii cu stare întorc aproape întotdeauna lucrurile după cum le convine lor.

— Dacă-i vorba de asta, spuse doamna Tulliver, netezindu-și rochia, am văzut eu cum sînt bogații chiar și în familia mea ; că surorile mele sînt căsătorite cu oameni care-și pot permite să facă tot ce vor. Da' într-o zi o să-mi pierd mințile cu toată vorbăria asta despre legi și erigație ; și surorile mele dau toată vina pe mine, că ele nu știu ce înseamnă să fii măritată cu un om ca fratele dumitale. De unde să știe ? Sora Pullet face tot timpul numai ce vrea ea.

— Eu una nu cred că mi-ar place să am un bărbat care să n-aibă pic de minte și să trebuiască să i-o împrumut eu pe a mea, declară doamna Moss. E mult mai ușor să faci ce-ți spune bărbatul, decît să-ți bați capul să-l înveți tu ce să facă el.

— Dacă veni vorba de făcut ce-ți spune bărbatul — reluă doamna Tulliver, încercînd să imite tonul sorei Glegg — sînt sigură că fratele dumitale ar fi trebuit să aștepte mult și bine pînă să găsească o nevastă care să-l lase să comande în toate așa cum fac eu. În ultima vreme, de dimineață de cînd ne trezim și pînă seara cînd ne culcăm, n-aud vorbindu-se decît despre „legi și erigație“. Și nu l-am contrazis niciodată. Îi spun doar „fă cum vrei, domnule Tulliver, dar orice-ai face ferește-te s-ajungi la tribunal“.

După cum am mai văzut, doamna Tulliver avea totuși oarecare influență asupra soțului ei. De altfel, toate femeile își influențează într-un fel sau altul bărbații. Îi pot convinge să facă ce vor ele sau exact contrariul ; pledoaria doamnei Tulliver contribuia fără îndoială să influențeze complexul de impulsuri care amenințau să-l împingă pe domnul Tulliver la judecată. Insistențele doamnei Tulliver ar putea fi comparate

cu acea pană proverbială care a avut meritul, sau lipsa de merit, să rupă șalele cămilei cu toate că din punct de vedere strict obiectiv fusese mai degrabă vina încărcăturii anterioare de pene care pusese șalele cămilei într-un pericol atât de iminent, încât fără această biată ultimă pană, nevinovată în alte împrejurări, nu s-ar fi putut produce o catastrofă atât de mare. Nu vreau să spun că insistențele slabe ale doamnei Tulliver ar fi putut să aibă efectul penei de care vorbeam, dacă ar fi fost vorba numai de propria ei personalitate ; dar ori de câte ori nu-l aproba pe bărbat-su, domnul Tulliver vedea în ea un reprezentant al familiei Dodson. Și domnul Tulliver avea principiul că trebuie să le arate Dodsonilor că nu vor ajunge să-l domine sau, mai exact, că un Tulliver bărbat valora mai mult decât patru femei Dodson, chiar dacă una dintre ele era doamna Glegg.

Dar nici chiar un argument direct al acelei tipice mostre Dodson împotriva ideii lui de a se judeca nu l-ar fi putut întări mai mult în convingerea că e bine să se judece, decât o făcea simpla amintire a existenței lui Wakem, veșnic înflăcărată în zilele de târg de imaginea vie a acestui avocat atât de priceput. Tulliver știa precis că Wakem se află (vorbind în mod metaforic) în spatele irigațiilor lui Pivart : Wakem încercase să-l întărească pe Dix și să-l facă să se judece pentru baraj, și era limpede că tot Wakem îl făcuse pe domnul Tulliver să piardă procesul în legătură cu dreptul de circulație pe apă și pe pod care făcea ca proprietatea lui să devină un loc accesibil pentru toți vagabonzii cărora le plăcea mai degrabă să provoace stricăciuni pe o proprietate privată, decât să meargă ca orice om cinstit pe drumul mare. Toți avocații erau mai mult sau mai puțin pungăși, dar pungășia lui Wakem era mai supărătoare decât altele, căci se opunea forme de dreptate pe care o reprezentau interesele și părerile domnului Tulliver. Și, ca o amărăciune în plus, morarul păgubit fusese silit de curînd, atunci cînd împrumutase cele cinci sute de lire, să recurgă la serviciile lui Wakem pentru interesele lui. Wakem era un tip cu nas coroiat, abil, rece ca un castravete și care părea întotdeauna sigur de succes. Era de-a dreptul supărător că avocatul Gore nu semăna mai mult cu Wakem, ci era un omuleț chel, cu trăsături rotunde, purtări prietenoase și mîini grăsuțe : un cocoș de luptă pe care trebuia să fii nesăbuit ca să pariezi, dacă ai fi avut de ales între el și Wakem. Gore era un om șiret : slăbiciunea lui nu consta în scrupulozitate ; dar, oricît ai clipi din ochi cu înțeleș, tot nu te poți compara cu un

om care vede printr-un zid de piatră, și oricâtă încredere ar fi avut domnul Tulliver în principiul că apa-i apă, și în concluzia că Pivart nu are pe ce să se bazeze în afacerea cu irigația, avea totuși o bănuială că Wakem stăpînea mai bine legile ca să combată această concluzie rațional indiscutabilă, decît le stăpînea Gore ca s-o susțină. Dar dacă ajungeau la tribunal, domnul Tulliver avea totuși o șansă, și anume să-l folosească pe avocatul Wylde de partea lui, în loc să-l aibă ca adversar pe acest șarlatan care se pricepea atît de bine să dea din gură, iar perspectiva de a vedea un martor de-al lui Wakem nădușind și zăpăcindu-se, cum se întîmplase altă dată cu martorul domnului Tulliver, i se părea atrăgătoare, dacă nu de altceva, măcar de dragul unui simț al dreptății. Domnul Tulliver rume-gase mult aceste probleme încurcate, călărind pe calul lui 'sur și dînd din cap cînd într-o parte cînd într-alta după cum atîrna balanța, dar rezultatul rămînea deocamdată neclar : nu se putea concretiza decît în urma unor repetate discuții aprinse în cadrul vieții casnice și sociale. Acest stadiu inițial, în care domnul Tulliver relata cazul și își exprima părerile față de întregul cerc de cunoștințe, cerea în mod obligatoriu timp și, la începutul lui februarie, cînd Tom plecă din nou la școală, nu apăruse aproape nimic nou în descrierea făcută de taică-su cazului Pivart, și nici o indicație mai precisă a măsurilor pe care ar fi avut de gînd să le ia împotriva aceluia nebun ce încălca principiul că apa-i apă. Repetarea ca și fricțiunea generează mai degrabă căldură decît progres, și înfierbîntarea domnului Tulliver era din ce în ce mai evidentă. Iar dacă în legătură cu alte aspecte ale problemei nu apăruse nici o dovadă nouă, existau în schimb dovezi noi că Pivart se ținea de brîu cu Wakem.

— Tată, spuse Tom într-o seară aproape de sfîrșitul vacanței, unchiul Glegg spune că avocatul Wakem o să-și trimită băiatu' la domnul Stelling. Nu-i adevărat că-l trimite în Franța cum se spunea. Și nu cred că vrei să fiu coleg cu băiatul lui Wakem, nu-i așa ?

— Ba nu mă supără de loc, băiete, ripostă domnul Tulliver — numa' să nu înveți nimic rău de la el. E un biet schilod care seamănă la față cu maică-sa. Nu cred să fi luat prea multe de la tat-su, și pe urmă, dacă Wakem îl trimite la domnul Stelling înseamnă că are o părere bună despre pastor și Wakem e un om care știe să deosebească făina de tărîțe.

În fundul sufletului, domnul Tulliver era mîndru că fiul lui se va bucura de aceleași avantaje ca și fiul lui Wakem. Tom

însă nu se împăca de loc cu această idee ; ar fi fost mult mai ușor dacă fiul avocatului nu era schilod, căci atunci ar fi avut perspectiva să-l atace cu toată libertatea provenită dintr-o înaltă sancțiune morală.

Capitolul III NOUL COLEG DE ȘCOALĂ

Tom se întoarse la școală într-o zi rece și umedă de ianuarie : zi foarte potrivită cu această fază austeră a destinului său. Dacă n-ar fi avut în buzunar un pachet de zahăr candel și o păpușică olandeză pentru micuța Laura, n-ar fi existat nici o rază de bucurie la care să se gândească și care să mai împrăstie tristețea generală. Tom se gândea cu plăcere la clipa când Laura va întinde botișorul și mânuțele să ia bucățelele de zahăr candel și, ca să întărească și mai mult aceste plăceri ale imaginației, scoase pachetul, făcu o găurică în hîrtie și mușcă dintr-un cristal, ceea ce avu un efect atît de liniștitor în spațiul limitat și în mirosul umed al coviltirului, încît repetă operația de mai multe ori pe parcursul drumului.

— Ei, Tulliver, ne pare bine să te vedem iarăși printre noi, exclamă domnul Stelling cu cordialitate. Dezbracă-te și, pînă se servește masa, vino în birou. Te așteaptă un foc bun și un nou coleg.

În timp ce-și scotea fularul de lînă și haina groasă, Tom se simți cuprins de timiditate și de neliniște. Îl văzuse pe Philip Wakem la St. Ogg's, dar se grăbise întotdeauna să întoarcă capul. Chiar dacă Philip n-ar fi fost fiul unui om atît de rău, tot nu i-ar fi plăcut să aibă un coleg infirm. Și, la drept vorbind, lui Tom nu-i prea venea să creadă că un om rău poate avea un fiu de treabă. Domnul Tulliver era un om de treabă și Tom era gata să se ia la bătaie cu oricine ar fi susținut contrariul. Urmîndu-l pe domnul Stelling în birou, se simțea stîngerit, dar, în același timp, gata să sfideze pe oricine.

— Uite, îți prezint pe viitorul tău coleg, Tulliver, spuse pastorul, intrînd în bibliotecă : tînărul Philip Wakem. Vă las singuri, să faceți cunoștință. Îmi închipui că ați auzit unul de altul, doar sînteți oarecum vecini.

Tom părea încurcat. Philip se ridică și îl privi cu timiditate. Tom nu prea voia să-i întindă mîna și nu era de loc hotărît să înceapă o discuție cu el.

Domnul Stelling se gîndi că e mai înțelept să plece și ieși închizînd ușa în urma lui : timiditatea băieților dispare doar cînd cei mari nu sînt de față.

Philip era în același timp prea mîndru și prea timid ca să se apropie de Tom. Credea, sau mai degrabă simțea, că lui Tom îi era silă să se uite la el. Nu-i plăcea nimănui să-l privească, și infirmitatea lui era și mai evidentă cînd umbla. Nu-și strînseră deci mîna și nici nu schimbă vreo vorbă. Tom se duse la sobă să se încălzească ; din cînd în cînd, azvîrlea cu coada ochiului cîte o privire spre Philip, care părea că desenează distrat întîi un obiect, apoi altul, pe o bucată de hîrtie aflată în fața lui. Se așezase din nou și, în timp ce desena, se gîndea ce să-i spună lui Tom, încercînd să-și învingă aversiunea de a face primul pas. Tom începu să privească fața lui Philip din ce în ce mai stăruitor, căci putea să se uite la ea fără să vadă cocoașa, și nu era cîtuși de puțin o față neplăcută. Tom găsea că are o față de om bătrîn și se întrebă cu cît o fi Philip mai mare decît el. Un anatomist — sau chiar un simplu fizionomist — ar fi văzut de îndată că infirmitatea lui Philip nu era din naștere, ci rezultatul unui accident din copilărie, dar nu te puteai aștepta ca Tom să fie în stare să facă asemenea distincții : pentru el, Philip era, pur și simplu, un cocoșat. Încerca o bănuială vagă că infirmitatea lui Philip avea oarecari legături cu șarlatania avocatului despre care îl auzise pe taică-su vorbind de atîtea ori cu furie, iar el, Tom, se temea oarecum de Philip, fără s-o recunoască decît pe jumătate, considerînd că trebuie să fie un băiat pizmaș care, nefiind în stare să se bată, întrebuița orice mijloace ca să facă rău pe ascuns. Existase în apropierea „Academiei“ domnului Jacobs un croitor cocoșat, un om considerat ca foarte nesuferit și care fusese adesea huiduit de băieții cu simț cetățenesc, exclusiv pentru defectele lui morale, așa că Tom avea o experiență pe care să se bazeze. Și totuși, cît de puțin semăna chipul urît al acelui croitor cu fața acestui băiat melancolic ; părul castaniu ce-i încadra obrazul se cîrlionța la capete ca părul unei fete ; și Tom considera acest lucru demn de dispreț. Wakem ăsta era un tip palid și plăpînd, și era clar că nu va fi în stare să se joace de-a nimic mai ca lumea ; dar mînuia creionul ca nimeni altul și, după toate aparențele, făcea desen după desen cu cea mai mare ușurință. Ce desena oare ? Tom se încălzise la sobă și nu știa ce să mai facă. Era totuși mai plăcut să ai drept coleg un cocoșat nesuferit, decît să stai singur, să privești ploaia prin fereastra

bibliotecii, și să lovești cu piciorul în lavabou. Se va întâmpla câte ceva nou în fiecare zi — o ceartă sau altceva — și Tom se gândi c-ar fi mai bine să-i arate de la început lui Philip că șmecheriile lui răutăcioase n-o să-i meargă cu *el*. Deodată, se depărtă de cămin, și venind lângă Philip privi hîrtia cu desene.

— Vai, uite un măgăruș cu două coșuri, și un prepelicar, și niște potîrnichi prin lanuri, exclamă el, cu limba dezlegată de uimire și de admirație. Ce n-aș da să desenez și eu așa ! Semestrul ăsta o să învăț și eu desenul, da' oare o să pot să fac și eu cîini și măgari ca ăștia ?

— Poți să-i faci și fără să înveți, răspunse Philip. Pe mine nu m-a învățat nimeni.

— Cum nimeni ? întrebă Tom cu uimire. Păi, eu cînd desenez cîini și cai, capetele și picioarele nu ies niciodată cum trebuie, cu toate că văd foarte bine cum ar trebui să fie. Pot desena case și tot soiul de hornuri care coboară de-a lungul zidului și ferestre în acoperiș. Dar sînt convins că aș ști să fac și cîini, și cai dacă m-aș strădui mai mult, adăugă el, gîndindu-se că Philip ar putea să-și închipuie în mod greșit că se „dă bătut“, dacă e prea sincer în ceea ce privește imperfecțiunea realizărilor lui.

— Da, spuse Philip, e foarte ușor. Trebuie doar să te uiți bine la lucruri, și să le tot desenezi mereu. Și ce greșești o dată poți îndrepta a doua oară.

— Da' nu ai învățat chiar de loc ? reluă Tom, începînd să se întrebe dacă nu cumva cocoașa lui Philip era pricina unor însușiri deosebite. Credeam că ai fost mult timp la școală.

— Da, răspunse Philip zîmbind. Dar am învățat latină și greacă, și matematică, și scris, și lucruri d-astea.

— Nu-i așa că nu-ți place latina ? întrebă Tom pe un ton confidențial, coborîndu-și vocea.

— Ba îmi place, da' nu prea mă ocup de ea, spuse Philip.

— Atunci poate că nu ai ajuns la *propria quae maribus*¹, spuse Tom, clătinîndu-și capul într-o parte și într-alta, de parcă ar fi vrut să spună : „asta e piatra de încercare“, e ușor să vorbești de latină dacă n-ai ajuns la *ea* !

Philip simți o oarecare indulgență amară pentru prostia latentă a acestui băiat zdravăn și plin de viață, dar, cum era politicos din pricina sensibilității sale excesive, precum și din dorința de a se înțelege cu el, se abținu să rîdă și spuse încet :

— Eu am isprăvit cu gramatica. Am trecut la altceva !

¹ Care aparțin mărilor (în l. latină).

— Atunci nu înveți aceleași lecții cu mine ! replică Tom dezamăgit.

— Nu. Dar dacă vrei, pot să te ajut. Mi-ar părea bine să te ajut, dacă pot.

Tom nu-i spuse „mulțumesc“ căci era copleșit de faptul că fiul lui Wakem nu părea chiar atât de răutăcios cum se așteptase.

— Spune-mi, întrebă el, îl iubești pe taică-tu ?

— Da, răspunse Philip, roșindu-se. Tu nu-l iubești pe al tău ?

— Ba da... da' te-am întrebat numa' așa..., spuse Tom care se cam rușină, când îl văzu pe Philip roșind și fîstîcîndu-se.

Lui Tom îi venea foarte greu să se împace cu gîndul că fiul avocatului Wakem e altfel decît își închipuise el și își spunea că, dacă Philip nu l-ar fi iubit pe taică-su, asta ar fi explicat întrucîtva situația.

— Ai să înveți și desenul ? îl întrebă el pe Philip, vrînd să schimbe vorba.

— Nu, răspunse băiatul. Tata vrea să mă ocup acum de altele.

— Adică de ce, de latină, de geometria lui Euclid și de alte lucruri d-astea ? întrebă Tom.

— Da, răspunse Philip care se oprise din desenat și-și rezema capul într-o mîină, în timp ce Tom stătea sprijinit în coate și se uita cu o admirație din ce în ce mai mare la cîine și la măgar.

— Și nu-ți pare rău ? întrebă Tom cu curiozitate.

— Nu. Îmi place să știu tot ce știu ceilalți. Mai tîrziu am tot timpul să învăț ce vreau eu.

— Nu înțeleg de ce trebuie să înveți latina, spuse Tom. Nu servește la nimic.

— Face parte din educația unui gentleman, răspunse Philip. Există anumite lucruri pe care trebuie să le știe orice gentleman.

— Cum, crezi că *Sir John Crake*, șeful vînătorilor, a învățat latinește ? întrebă Tom care se gîndise adesea că i-ar plăcea să semene cu *Sir John Crake*.

— Sigur. A învățat și el cînd era mic, replică Philip ! Dar acum cred că a uitat !

— Atunci e bine că pot să uit și eu, spuse Tom fără nici o intenție ironică, ci cu o satisfacție sinceră că, în ceea ce privește latina, nu exista nimic care să-l împiedice să semene cu *Sir John Crake*. Numai că trebuie s-o știi cît ești la școală,

altfel trebuie să înveți multe rînduri din „glosar“ pe dinafară. Să știi că domnul Stelling ține foarte mult la asta. Te ridică de zece ori în picioare dacă spui *nam* în loc de *iam*¹... nu te lasă să greșești nici măcar o literă... ți-o spun eu !

— Nu-i nimic, zise Philip, rîzînd pe înfundate. Am memorie bună și sînt unele lecții care îmi plac foarte mult. Îmi place istoria grecilor și tot ce are legătură cu ei. Mi-ar fi plăcut să fiu grec și să lupt împotriva perșilor și pe urmă să mă întorc acasă și să scriu tragedii, sau să fiu un mare înțelept pe care-l ascultă toți ca pe Socrate, și să mor de o moarte frumoasă. (După cum vedeți, Philip ținea totuși să-l impresioneze cu superioritatea lui intelectuală pe barbarul mușchiulos.)

— Dar ce, grecii au fost mari luptători ? întrebă Tom care întrezări o perspectivă în această direcție. Există în istoria grecilor oameni ca David, și Goliath, și Samson ? Astea sînt singurele părți din istoria evreilor care-mi plac.

— Da, există povești foarte frumoase despre greci, despre eroii din timpurile străvechi care au ucis fiare sălbatice, așa cum a făcut Samson. În *Odiseea* — care-i un poem foarte frumos — există un uriaș mai grozav decît Goliath — Polifem — care avea un singur ochi în mijlocul frunții, și Ulise, un om mic de statură, dar foarte înțelept și șiret, a luat un molid înroșit în foc și i l-a înfipt în singurul lui ochi, făcîndu-l să mugească ca o mie de tauri.

— Vai, ce grozav ! exclamă Tom, sărînd într-un picior și depărtîndu-se de masă. Nu vrei să-mi spui și mie toate poveștile astea ? Știi, eu n-am să învăț greaca... nu-i așa ? adăugă el, oprindu-se din sărit cu oarecare îngrijorare că ar putea totuși fi silit s-o învețe. Oare dacă vrei să fii un gentleman trebuie să înveți și greaca ? Crezi că domnul Stelling o să mă pună s-o învăț ?

— Nu, nu cred... sigur că nu, răspunse Philip. Dar poți citi poveștile astea fără să știi grecește. Le am eu în englezește.

— Da, dar mie nu-mi place să citesc. Îmi place mai mult să mi le povestești tu. Dar, știi, numai alea cu lupte. Soră-mea Maggie vrea mereu să-mi spună povești, dar sînt povești tîmpite. Așa-s toate poveștile pe care le spun fetele. Știi multe povești cu lupte ?

— Sigur ! Știu o mulțime, și nu numai cu greci. Pot să-ți povestesc despre Richard Inimă de Leu și Saladin, și despre

¹ Acum (în limba latină)

William Wallace¹, și Robert Bruce², și James Douglas³. Știu câte vrei.

— Ești mai mare ca mine, nu ? Întrebă Tom.

— De ce ? *Tu* câți ani ai ? Eu am cincisprezece.

— Eu abia merg pe paisprezece, spuse Tom. Dar am sno-pit în bătaie pe toți băieții de la „Jacobs“, acolo unde am fost înainte de a veni aici. Și eram cel mai tare la cățarat și la jocul cu mingea. Ce bine ar fi să ne lase domnul Stelling să mergem la pescuit. Ți-aș arăta cum se pescuiește. Tu știi să pescuiești ? Nu e greu de loc ! Trebuie doar să stai în picioare și să nu faci nici un zgomot.

Tom voia și el să încline balanța în favoarea lui. Cocosatul nu trebuia să-și închipuie că dacă știe povești cu lupte poate să se măsoare cu un luptător adevărat ca Tom Tulliver. Philip tresări la aluzia lui Tom că n-ar fi în stare să ia parte la sporturile active și răspunse morocănos :

— Nu pot să sufăr pescuitul. Eu cred că oamenii ăștia care stau și privesc undița ore întregi sînt niște neghiobi — tot privesc și aruncă și iar aruncă și nu prind nimic.

— Dar atunci cînd prind câte o știucă mare, sînt sigur că nu mai spui că-s neghiobi, făcu Tom, care nu prinsese nimic „mare“ în viața lui, dar a cărui imaginație era stimulată de indignarea că acest sport fusese defăimat.

Era limpede că fiul lui Wakem e un nesuferit și trebuie ținut la respect. Din fericire pentru armonia primei lor întrevederi, băieții fură chemați la masă și Philip fu silit să renunțe să-și mai dezvolte opiniile nesănătoase în materie de pescuit. Dar Tom își spuse că nici n-ar fi putut să se aștepte la altceva din partea unui cocosat.

Capitolul IV TÎNĂRA GENERAȚIE

Sentimentele contradictorii care caracterizaseră prima întrevedere dintre Tom și Philip continuară să dăinuie în relațiile lor, chiar și după câteva săptămîni de intimitate școlară.

¹ *Wallace William* (1272—1305), erou popular scoțian, a luptat pentru independența țării sale împotriva regelui englez Eduard I.

² *Bruce Robert* (1274—1329), erou național, rege al Scoției (1306), luptător pentru independența țării.

³ *Douglas James* (secolul al XIII-lea), erou național scoțian, partizan al lui Bruce.

Tom nu renunță nici o clipă la ideea că Philip, fiind fiul unui „pungaș“, era dușmanul lui firesc și nu reuși niciodată să învingă cu totul repulsia pe care i-o trezea infirmitatea celui-lalt, pentru că Tom era un băiat care ținea cu încăpăținare la primele lui impresii. Și așa cum se întâmplă întotdeauna cu oamenii la care percepția predomină asupra gândirii și emoției, fenomenele exterioare rămâneau pentru el exact ceea ce fuseseră în prima clipă.

Pe de altă parte, nu se putea să nu-ți placă tovărășia lui Philip când era bine dispus : se pricepea grozav la temele de latină socotite de Tom ca un fel de rebusuri care se puteau rezolva numai dacă aveai noroc. Și pe urmă, spunea povești minunate de vitejie despre Hal de la Wynd și despre alți eroi care îi plăceau lui Tom, fiindcă-și zdrobeau dușmanii cu lovituri puternice. În schimb avea o părere cam proastă despre Saladin care tăia o pernă în două cu paloșul, cât ai clipi din ochi. De ce să tai perne ? Era o poveste timpită și Tom n-avea chef s-o mai audă. Dar când Robert Bruce se sălta în scări pe calul lui negru și ridica securea cea grozavă, crăpînd dintr-o singură lovitură coiful și țeasta preapripitului cavalier de la Bannockburn¹, Tom se simțea plin de înflăcărare și simpatie și, dacă ar fi avut o nucă de cocos la îndemînă, ar fi crăpat-o pe loc cu vătraiul. Când era bine dispus, Philip îl răsplătea pe Tom cu maximum de talent, amplificînd trosnetul, zăngănitul și înverșunarea fiecărei lupte cu toată artileria de epitete și comparații de care dispunea. Dar Philip nu era întotdeauna mulțumit sau bine dispus. Susceptibilitatea morocănoasă de care dăduse dovadă la prima lor întîlnire fusese semnul unei suferinți morale, un amestec de irascibilitate nervoasă și de amărăciune produsă de sentimentul că e un infirm. Ori de cîte ori îl apuca un acces de susceptibilitate, avea impresia că privirile tuturor sînt pline de milă jignitoare sau de repulsie prost mascată sau — în cel mai bun caz — pline de indiferență. Și indiferența avea asupra lui Philip efectul pe care îl are aerul rece al primăverii din nord asupra unui copil al sudului. Greșeala pe care o făcea Tom, luînd o atitudine protectoare atunci când se aflau împreună în aer liber, îl făcea pe Philip să se poarte brutal cu acest băiat plin de bunăvoință ; și ochii lui triști și liniștiți începeau să arunce fulgere care erau departe de a exprima veselie. Era deci firesc ca Tom să rămînă bănuitor față de

¹ Localitate în Scoția, unde Robert Bruce a repurtat în 1314 o victorie decisivă asupra englezilor.

cocoșat. Dar îndemînarea înnăscută a lui Philip la desen era încă o verigă care-i apropia ; căci Tom descoperise, cu silă, că noul lui profesor nu-l puneă să deseneze cîini și măgari, ci pîraie, podețe de țară și ruine, totul neted ca o suprafață de grafit, arătînd că natura e, înainte de toate, mătăsoasă și catifelată. Și dat fiind că pe vremea aceea Tom nu era prea sensibil la pitorescul unui peisaj, nu e de mirare că operele domnului Goodrich, profesorul său, îi păreau o formă neinteresantă de artă.

Domnul Tulliver, intenționînd oarecum să-l vadă pe Tom stabilit într-o profesiune care cerea să știi să desenezi planuri și hărți, întîlnindu-se cu domnul Riley la Mudport, i se plînsese că Tom nu învăța nimic de felul ăsta ; Domnul Riley, îndatoritor, îl sfătuisese să-l pună pe băiat să ia lecții de desen. Domnul Tulliver nu trebuia să regrete că va plăti o sumă în plus : „Las' să-l facă pe Tom un bun desenator, că asta îi va servi oricum“. Așa că rămase hotărît ca Tom să ia lecții de desen. Și pe cine să aleagă domnul Stelling ca profesor dacă nu pe domnul Goodrich, care era socotit pe o rază de treisprezece mile, drept un as în meseria lui. Tom învăța să-și ascută bine creionul și să redea peisajul „în linii foarte mari“, lucru care băiatului i se părea extrem de plictisitor, din cauza pronunțatei sale înclinații spre detaliu.

Dar nu uitați că toate acestea s-au întîmplat în acea epocă întunecată în care nu existau școli de desen, înainte ca învățătorii să fi devenit oameni de o mare integritate și înainte ca reprezentanții bisericii să fi ajuns personalități cu mintea luminată și de o vastă cultură. Și nu e nicidecum o născocire că, în zilele acelea puțin binecuvîntate de soartă, mai existau, în afară de domnul Stelling, și alți clerici cu minte îngustă și nevoi mari și ale căror venituri — printr-o confuzie logică la care în mod ciudat este expusă soarta, fiind oarbă și de genul feminin — erau proporționale nu cu nevoile, ci cu intelectul lor, deși venitul nu are evident nici o legătură cu acesta. Problema pe care trebuiau s-o rezolve sus-numiții domni era aceea de a schimba proporția dintre nevoi și venituri și, cum e greu să-ți sugrumi nevoile, era mult mai simplu să-ți mărești venitul, iar pentru asta exista doar un singur mijloc. Toate îndeletnicirile modeste în care oamenii sînt siliți să depună o muncă de calitate pentru un preț de nimic erau interzise clerului. N-aveau deci nici o vină dacă singura lor resursă era să producă o muncă inferioară la un preț ridicat. În plus, nu te puteai aștepta ca domnul Stelling

să-și dea seama că educația e o treabă delicată și dificilă, după cum nu te poți aștepta ca un animal înzestrat cu puterea de a face o gaură în stîncă să aibă păreri generale despre excavare. Facultățile domnului Stelling fuseseră de timpuriu obișnuite să urmeze o singură cale, și alte facultăți nu mai avea. Dar, printre contemporanii lui Tom ai căror tați îi supuneau unei educații clericale ca să descopere după un timp că au rămas tot atît de ignoranți, erau mulți care aveau chiar mai puțin noroc decît Tom Tulliver. În acele vremuri de demult, educația era aproape exclusiv o chestiune de noroc — de cele mai multe ori de nenoroc. Se poate spune că un jucător de biliard sau de zaruri are mult mai multă certitudine cînd ia tacul sau zarul în mînă, decît aveau părinții de modă veche, ca domnul Tulliver, cînd alegeau o școală sau un preparator pentru fiii lor. Oameni minunați, care toată viața lor au fost siliți să scrie după un sistem fonetic improvizat, și care, reușind în afaceri în ciuda acestui neajuns, au cîștigat bani destui ca să ofere fiilor lor un început mai bun în viață decît cel de care avuseseră ei parte, sînt nevoiți să riște în ceea ce privește conștiința și competența învățătorului, despre care li s-a vorbit și care părea să promită mult mai mult decît s-ar fi gîndit ei vreodată să ceară, inclusiv restituirea rufelor, furculiței și lingurii. Aveau noroc că nu cunoșteau vreun negustor de postavuri ambițios care să-și fi făcut băiatul pastor și dacă acest tînăr, la vîrsta de douăzeci și patru de ani, nu-și încheiase viața desfrînată de studenție printr-o căsătorie nesăbuită : căci altfel, acești tați neștiutori, în dorința de a face totul pentru odraslele lor, n-ar fi putut să scape de fiul negustorului decît dacă se întîmpla să fie fondatorii unei școli primare, pe care nu o vizitase încă nici un inspector și unde doi sau trei băieți ar fi putut să se bucure singuri de toate avantajele unei clădiri mari și impunătoare împreună cu un director știrb, surd și cu vederea proastă, a cărui neatenție și erudită confuzie ar fi fost sporite de ei prin suma de trei sute de lire de cap — fără îndoială un savant copt cînd fusese angajat la început ; dar orice lucru copt pe lumea asta are un stadiu ulterior, mult mai puțin căutat pe piață.

În comparație cu mulți alți tineri englezi de pe vremea lui, care mai tîrziu fuseseră nevoiți să se lupte în viață cu crîmpeie de cunoștințe mai mult sau mai puțin folositoare și cu o mare cantitate de ignoranță cu totul folositoare, Tom Tulliver nu era chiar atît de nenorocos. Domnul Stelling era un

om sănătos, lat în umeri, cu o ținută de gentleman și cu convingerea că în perioada de creștere un băiat are nevoie de multă carne de vacă și de oarecare afecțiune sinceră, și de aceea îi plăcea să-l vadă pe Tom arătînd bine și mîncînd cu poftă. Domnul Stelling nu era un om cu o conștiință exigentă sau cu un simț adînc al nenumăratelor probleme ce țin de îndatoririle de fiecare zi. Competența lui nu era chiar la nivelul înaltelor sale îndeletniciri. Dar oamenii incompetenți trebuie și ei să trăiască, și fără avere personală e greu să trăiești cu eleganță dacă nu lucrezi în domeniul educației sau în domeniul civic. Și apoi era vina conformației intelectuale a lui Tom, dacă facultățile lui nu puteau fi hrănite cu genul de cunoștințe pe care le avea de împărtășit domnul Stelling. Un băiat născut cu o capacitate deficientă de percepție a semnelor și abstracțiilor trebuie să sufere consecințele deficienței lui congenitale, cum ar fi suferit dacă s-ar fi născut cu un picior mai scurt. Doar metoda de educație, consfințită prin practicile îndelungate ale venerabililor noștri strămoși, nu putea fi înlocuită din cauza prostiei neobișnuite a unui băiat care la epoca aceea nu făcea altceva decît să existe. Și domnul Stelling era convins că un băiat care pare atît de prost în ceea ce privește semnele și abstracțiile trebuie să fie prost în oricare alt domeniu, chiar dacă onorabilul domn ar fi fost în stare să-l învețe și altceva. Venerabilii noștri strămoși aveau obiceiul să aplice la degete un instrument ingenios de tortură care se numește „șurub“ și pe care-l strîngeau pînă scoteau la iveală fapte care nu există : porneau de la ideea preconcepută că faptele există și deci ce puteau face altceva decît să strîngă șurubul ? Tot așa se întîmpla și cu domnul Stelling, care avea o părere preconcepută că toți băieții care au oarecari posibilități de gîndire pot învăța ceea ce era normal să li se predea ; dacă erau proști, atunci șurubul trebuia strîns, exercițiile trebuiau repetate cu mai multă severitate și drept pedeapsă erau obligați să învețe o pagină din Virgiliu, în scopul încurajării și stimulării unei înclinații extrem de moderate pentru versurile latine.

Dar în al doilea semestru al anului, șurubul fu totuși slăbit puțin. Philip făcuse progrese atît de mari la învățătură și era atît de ager la minte, încît domnul Stelling obținu mult mai multe satisfacții de pe urma dexterității băiatului care nu avea nevoie de prea mult ajutor, decît obținea prin procesul anevoios de a învinge prostia lui Tom. Domnii care posedă umeri lați și multă ambiție își dezamăgesc uneori prietenii

nereușind în viață, poate pentru că realizările mari cer, în afară de o năzuință deosebită spre recompense înalte, și alte calități neobișnuite. Și asta poate pentru că acești domni robuști sînt de fapt cam indolenți, „*divinae particulum aurae*“¹ fiind împiedicat să se avînte din pricina prea marii poftă de mîncare a respectivilor. Exista probabil un motiv anume pentru care domnul Stelling amîna realizarea multor proiecte nobile — un motiv pentru care nu începuse în orele lui libere redactarea piesei grecești, sau a altor lucrări științifice — ci, după ce se încuia cu hotărîre în biroul său, se apuca să citească unul dintre romanele lui Theodore Hook². Încetul cu încetul, Tom era ținut mai puțin din scurt cu lecțiile în care se împotmolea, și, cu ajutorul lui Philip, reușea să dea impresia că se străduise să învețe, într-un fel confuz și pe dibuite, fără să mai fie întrebat și astfel să se dea de gol că mintea lui era complet nevinovată în acea materie. În situația aceasta nouă Tom considera școala mult mai suportabilă ; își continuă deci învățătura destul de mulțumit, culegînd cunoștințe eterogene, mai cu seamă din domenii care nu aveau nici o legătură cu scopurile educației. Sistemul prin care era educat consta pur și simplu din exerciții de lectură, scris și ortografie, realizate prin înșiruirea minuțioasă a unor idei de neînțeles și prin mari eșecuri în efortul de a le învăța pe dinafară. Și, totuși, această educație avea o influență binefăcătoare asupra lui Tom, poate pentru că nu era un băiat „în abstract“, care să existe doar pentru a ilustra influența dăunătoare a unei educații greșite, ci un băiat în carne și oase, cu înclinații care nu se lăsau cu totul la cheremul împrejurărilor.

Ținuta lui, de exemplu, se îmbunătățise mult și asta se datora într-o oarecare măsură domnului Poulter, învățătorul satului, care, fiind un vechi soldat și fost luptător în Spania, era folosit pentru a-i da lui Tom lecții de educație fizică, ceea ce le făcea mare plăcere atît unuia, cît și celuilalt. Domnul Poulter, despre care cei de la „Lebăda neagră“ spuneau că ar fi semănat cîndva groaza în inimile francezilor, nu mai avea nimic înfricoșător. Părea mai degrabă pipernicit și dimineata cam tremura, nu din pricina vîrstei, ci din pricina răutății îngrozitoare a băieților de la King's Lorton, răutate pe care numai ginul îl ajuta s-o poată suporta cu oarecare

¹ Focul sacru (în l. latină).

² Romancier și dramaturg englez (1788—1841), autor al unor romane puțin cunoscute astăzi.

curaj. Cu toate astea se ținea drept, cu un aer marțial, purta hainele periate cu mare grijă și pantalonii bine strânși cu cureaua. Miercurea și sîmbăta după-amiază cînd venea la Tom era întotdeauna însuflețit de gin și de amintiri, ceea ce îi dădea un aer deosebit de animat, făcîndu-l să semene cu un cal de luptă scos la pensie, cînd audă toba. Lecțiile de educație fizică se prelungeau întotdeauna cu povestiri războinice care-l interesau pe Tom mai mult decît poveștile lui Philip din *Iliada* ; căci în *Iliada* nu existau tunuri și pe urmă Tom fusese cam indignat cînd aflase că Hector și Ahile erau probabil simple născociri.

În schimb, ducele de Wellington trăia, iar Bony¹ murise de curînd, așa încît nu puteai bănuî că amintirile domnului Poulter din războiul din Spania ar fi un produs al imaginației. După cîte se părea, domnul Poulter fusese o figură cunoscută la Talavera² și contribuția lui la groaza cu care era privit de către inamic regimentul de infanterie din care făcea parte era serioasă. În unele după-amieze, cînd memoria îi era mai stimulată decît de obicei, povestea că ducele de Wellington își exprimase (între un cerc strict intim, ca să nu stîrnească gelozii) stima față de Poulter, un om cu mari merite. Însuși chirurgul de la spital, care-l îngrijise cînd fusese rănit de un glonte, se arătase adînc impresionat de cît de bun de carne fusese domnul Poulter, căci nimeni altul n-ar fi reușit să se vindece atît de repede. Dar în problemele mai puțin personale, legate de ostilitățile importante la care luase parte, domnul Poulter se arăta mai reținut, avînd doar grijă să nu confere greutatea autorității lui, unor noțiuni vagi cu privire la istoria militară. Domnul Poulter privea cu dispreț nemărturisit pe oricine ar fi pretins că știe ce se întîmplase la asediul orașului Badajos³ ; ar fi vrut să-l vadă pe acel flecar fugărit și cu răsufierea tăiată, așa cum i se întîmplase lui, și atunci să vedem dacă i-ar mai fi convenit să vorbească despre asediul de la Badajos !

Dar se întîmpla uneori ca Tom să-l enerveze pe profesor, cînd insista să afle și despre alte chestiuni militare decît cele ce aveau legătură cu experiențele personale ale domnului Poulter.

¹ Prescurtare de la Bonaparte.

² Localitate din Spania unde ducele de Wellington a învins, în 1809, armatele franceze.

³ Localitate din vestul Spaniei, cucerită de Wellington în 1812.

— Dar generalul Wolfe¹? Nu-i așa c-a fost un mare luptător? Întrebă Tom, care își închipuia că toți eroii marțiali comemorați pe firmele cârciumilor luptaseră cu Napoleon.

— Da de unde, răspundea domnul Poulter cu dispreț. Nici vorbă de așa ceva. Capu' sus! adăuga el pe un ton sever de comandă, care-l încînta pe Tom și îl făcea să se simtă de parcă ar fi fost un întreg regiment întruchipat într-o singură persoană. Nu. Nici gînd! continua domnul Poulter, făcînd o pauză în materia pe care o preda. Ar fi mai bine ca în fața mea nici să nu pomeniți de generalul Wolfe. N-a făcut altceva decît să moară de o rană pe care a primit-o. Și, după părerea mea, asta-i un lucru nedemn. Ori-care alt om în locul meu s-ar fi prăpădit de o mie de ori în urma rănilor pe care le-am primit. O singură lovitură de sabie, din cele pe care le-am primit eu, l-ar fi ucis pe generalul Wolfe!

— Domnule Poulter — spunea Tom de fiecare dată cînd acesta făcea cîte o aluzie la sabie — tare aș vrea să aduceți sabia și să faceți exerciții cu ea.

De cîte ori auzea această cerere, domnul Poulter dădea din cap cu înțeles și zîmbea cu superioritate, așa cum făcea probabil Jupiter cînd Semele² își manifesta dorințele — prea ambițioase. Pîna într-o după-masă, cînd domnul Poulter care fusese reținut douăzeci de minute în plus la „Lebăda neagră“, din cauza unei ploii torențiale, pornită din senin, aduse sabia numai ca să i-o arate lui Tom.

— Asta-i chiar sabia cu care ați luptat, domnule Poulter? Întrebă Tom, pipăind mînerul. Ați tăiat vreodată cu ea capul unui francez?

— Să-i tai capul? Cum să nu! Și dacă ar fi avut trei capete, i le-aș fi retezat pe toate trei.

— Dar ați mai avut și pușcă, și baionetă, nu-i așa? stăruia Tom. Mie îmi place mai mult pușca și baioneta, fiindcă așa poți întîi să împuști dușmanu' și pe urmă să-l străpungi. Bang! Fșt!

Tom mimă gesturile pentru a indica plăcerea dublă de a apăsa pe trăgaci și de a străpunge inamicul cu baioneta.

— Da, dar cînd e vorba de lupte corp la corp, sabia-i totul, mărturisi domnul Poulter, molipsindu-se fără să vrea

¹ Comandant al armatelor engleze din Canada, în timpul războiului de 7 ani cu Franța (1759).

² Fiica lui Cadmos, rege al Tebei, sedusă de Jupiter.

de entuziasmul lui Tom și trăgînd sabia atît de brusc din teacă, încît Tom făcu repede un salt înapoi.

— Dar dacă vrei să faci exerciții... spuse Tom, care-și dădea totuși seama că nu se comportase așa cum se cuvine să se poarte un englez, dați-mi voie să mă duc să-l chem și pe Philip, c-o să-i placă !

— Cum, băiatul ăla cocoșat ! ripostă domnul Poulter cu dispreț. De ce să-l chemi ? La ce i-ar servi ?

— Păi, știe o mulțime de lucruri despre lupte, spuse Tom, despre cum se lupta pe vremuri cu arcuri și săgeți și securi.

— Atunci bine. Să vină, că am să-i arăt ceva cu totul altfel decît arcurile și săgețile lui, afirmă domnul Poulter, tușind și ridicîndu-se în timp ce își rotea încheietura mîinii ca s-o dezmoștească.

Tom dădu fuga în casă să-l cheme pe Philip care își petrecea timpul liber în salon, încercînd melodii la pian și cîntîndu-le din gură. Era fericit. Stătea cocoșat, ca o boccea înformă pe scaunul înalt, cu capul dat pe spate, privirea pironită pe cornișa din fața lui și răcnea cît îl ținea gura cuvinte improvizate la o melodie de Arne¹, care-i plăcea lui.

— Hai, Philip, strigă Tom, dînd buzna în cameră, nu mai sta așa, să urli la, la, la ! Vino să-l vezi pe bătrînul Poulter cum face în grajd exerciții cu sabia !

Șocul provocat de această întrerupere — discordanța dintre tonul lui Tom și muzica la care Philip vibra cu întreaga lui făptură — ar fi fost de-ajuns să-l scoată din sărite, chiar dacă nu era vorba de Poulter, profesorul de educație fizică ; la rîndul lui, Tom, grăbindu-se să spună ceva pentru ca domnul Poulter să nu creadă că se temuse de sabie atunci cînd sărise în lături, se agățase de propunerea de a-l chema pe Philip, deși știa foarte bine că acesta nu putea suferi să-l audă vorbind de lecțiile de educație fizică. Tom n-ar fi făcut niciodată un lucru atît de nedelicat, dacă n-ar fi fost sub influența puternică a propriei lui mîndrii.

Philip începu să tremure și se opri din cîntat. Apoi, roșind, spuse cu violență :

— Pleacă necioplitul, tîmpitul ! Nu mai răcni așa la mine. Nu meriți să vorbești decît cu caii de povară.

Tom îl mai supăraseră și altă dată pe Philip, dar era prima dată cînd acesta din urmă îl asalta cu proiectile verbale care-l loveau atît de direct.

¹ *Arne Thomas* (1710—1778), compozitor englez.

— Ba merit să vorbesc chiar cu cineva mai bun decît tine, stîrpitură laşă ce eşti, strigă Tom aprinzîndu-se cînd văzu furia lui Philip. Ştii bine că nu pot da în tine, că eşti ca o fată. Dar tatăl meu e un om cinstit, pe cînd tatăl tău e un pungaş. Aşa spune toată lumea ! Toată lumea !

Tom ieşi în goană, trîntind uşa în urma lui ; supărarea îl făcuse uimitor de neatent, căci să trînteşti uşile cînd ar fi putut să te audă doamna Stelling care se afla probabil prin apropiere, era o crimă ce n-ar fi putut fi ispăşită decît prin douăzeci de versuri din Virgiliu. Şi, într-adevăr, după cîteva clipe doamna Stelling coborî din camera ei, mirată întîi de zgomot, şi apoi de faptul că imediat după aceea Philip se opriise din cîntat. Îl găsi ghemuit pe o pernă de pe podea şi plîngînd amarnic.

— Ce s-a întîmplat, Wakem ? Ce-a fost zgomotul ăla ? Cine a trîntit uşa ?

Philip ridică privirea şi-şi şterse repede ochii.

— Păi... Tulliver, a venit să... să mă cheme să ies cu el...

— Şi de ce eşti atît de amărît ? întrebă ea.

Dintre cei doi elevi, doamna Stelling îl prefera pe Tom, căci era mai îndatoritor şi o ajuta la tot felul de treburi. Dar tatăl lui Philip plătea mai mult decît domnul Tulliver, aşa încît încerca să-i dea impresia că se poartă cît se poate de bine cu el.

Cu toate astea, Philip reacţiona la încercările ei de a-i arăta înţelegere cum ar reacţiona o moluscă pe care o mîngîi, la invitaţia să iasă din cochilie. Doamna Stelling nu era o femeie afectuoasă, cu suflet iubitor, ci o femeie a cărei rochie cădea întotdeauna bine şi care atunci cînd te întrebă de sănătate îşi aranja cordonul sau îşi potrivea buclele cu gîndul într-altă parte. Aceste lucruri reprezintă, fără îndoială, o mare forţă socială, dar nu reprezintă forţa dragostei, singura cu care-l putea cîştiga pe Philip, făcîndu-l să iasă din rezerva lui obişnuită.

Răspunse la întrebarea ei minţind :

— M-a apucat iar durerea de măsele şi asta m-a făcut să-mi ies din minţi.

Lucrul ăsta se mai întîmplase altă dată, şi Philip era bucuros că-şi amintise de el — o inspiraţie fericită care îi oferise o scuză pentru faptul că plîngea. Fu silit, de aceea, să accepte apa de colonie şi apoi să refuze creozolul ; dar asta era mai uşor.

Între timp, Tom, căruia i se întâmpla pentru prima dată să înfigă o săgeată otrăvită în inima lui Philip, se întoarse în grajd unde îl găsi pe domnul Poulter cu privirea fixă și gravă, irosindu-și măiestria de spadasin pe niște șobolani care, deși se arătau preocupați, nu păreau să-l aprecieze la justa lui valoare. Dar domnul Poulter constituia el singur un public — cu alte cuvinte avea față de el însuși mai multă admirație decît ar fi avut o armată întreagă de spectatori. Nu băgă de seamă că Tom se întorsese, fiind prea aferat de lovituri și fandări — solemnul unu, doi, trei, patru ; și Tom, simțindu-se puțin îngrijorat de privirea fixă a domnului Poulter și de sabia avidă care părea dornică să străpungă altceva decît aerul, se mulțumi să admire spectacolul de la o distanță cît mai mare. Simți farmecul exercițiului de scrimă numai cînd domnul Poulter se opri, ștergîndu-și sudoarea de pe frunte și abia atunci îl încercă dorința de a-l mai vedea o dată :

— Domnule Poulter, spuse Tom cînd sabia își reluă în sfîrșit locul în teacă, nu vreți să mi-o lăsați și mie cîteva zile ?

— Nu, tinere, răspunse profesorul, dînd din cap cu hotărîre, ai putea să te rănești !

— Nu, n-aveți nici o grijă, că nu mă rănesc. N-am s-o scot prea des din teacă, dar am să pun „la picior arm’ !“, și o să mai fac și alte exerciții d-astea.

— Nu, nu se poate, ți-am mai spus că nu se poate, hotărî domnul Poulter, dînd să plece. Ce-ar spune domnul Stelling ?

— Vă rog, domnule Poulter, vă rog să mi-o lăsați. Dacă mi-o lăsați o săptămînă, vă dau moneda mea de cinci șilingi. Uitați, spuse Tom, ispitindu-l cu o monedă mare de argint.

Pezevenghiul calculase efectul cu înțelepciunea unui filozof.

— Dar, ripostă domnul Poulter cu și mai mare gravitate, să n-o vadă nimeni, auzi ?

— Am s-o țin sub pat, răspunse Tom, sau în fundul cufărului.

— Ia să vedem dacă poți s-o scoți din teacă fără să te rănești.

După ce făcură de cîteva ori încercarea, domnul Poulter se gîndi că dăduse dovadă de o conștiinciozitate scrupuloasă, și adăugă :

— Și acum, domnule Tulliver, să știi că iau moneda numai ca să mă asigur că nu vei face nici un rău cu sabia.

— N-aveți nici o grijă, domnule Poulter, îl încredință Tom încântat, dându-i moneda de argint și apucînd sabia, dar gîndindu-se că n-ar fi stricat să fie mai ușoară.

— Dar ce te faci dacă te prinde domnul Stelling cînd o duci în casă ? întrebă domnul Poulter, ridicînd o nouă problemă, dar punînd, pînă una alta, moneda în buzunar.

— Nu mă prinde, că sîmbăta după-masă stă întotdeauna în biroul de sus, răspunse Tom, căruia nu-i plăcea să facă nimic pe ascuns, dar nu se dădea totuși înapoi de la o mică stratagemă atunci cînd era vorba de o cauză atît de măreață.

Așa că duse sabia sus, în camera lui, cu un sentiment în care triumful se îmbina cu oarecare teamă că s-ar putea întîlni cu domnul sau cu doamna Stelling. O dată ajuns în cameră, începu să se întrebe ce să facă și, în cele din urmă, ascunse sabia în dulap, după niște haine atîrnate pe un umăr.

În seara aceea adormi gîndindu-se cum o va uimi pe Maggie la viitoarea ei vizită, cînd îi va arăta sabia pe care și-o va lega de brîu cu fularul de lînă roșie, și îi va spune că sabia e a lui și se va face soldat. În afară de Maggie nu era nimeni atît de prost să-l creadă, sau căruia să îndrăznească să-i spună că are o sabie. Iar Maggie avea într-adevăr să vină peste o săptămînă să-l vadă pe Tom, înainte de a pleca la internat cu Lucy.

Dacă vă închipuiți cumva că un băiat de treisprezece ani nu poate fi atît de copilăros, înseamnă că sînteți foarte înțelepți și, dedicîndu-vă unei profesii civile care vă cere să vă arătați mai degrabă pașnic decît înfricoșător, nu vi s-a întîmplat niciodată, de cînd v-a crescut barba, să luați o atitudine marțială sau să vă încruntați în fața oglinzii. E puțin probabil că armata noastră ar fi menținută dacă n-ar exista acasă oameni pașnici cărora le place să-și închipuie că sînt soldați. Războiul, ca și alte spectacole dramatice, ar putea eventual să dispară, dacă n-ar mai avea „public“.

Capitolul V

A DOUA VIZITĂ A LUI MAGGIE

După ultima lor discuție, cei doi băieți rămaseră multă vreme certați și un timp nu-și mai vorbiră decît dacă era strictă nevoie. Firile lor opuse făceau ca resentimentul să se poată transforma ușor în ură, și la Philip transformarea părea să fi început : nu era rău din fire, dar susceptibilitatea îl

făcea capabil de antipatii violente. Cred că nu greșim dacă afirmăm, bazându-ne pe autoritatea unui mare clasic, că boul nu era făcut să se folosească de dinți ca de o armă de atac ; și Tom era un băiat bun și bovin, care ataca problemele complicate într-o manieră cu totul ingenios bovină. Dar îl atinsese pe Philip în punctul lui cel mai sensibil și îl făcuse să sufere atît de dureros, încît ai fi putut crede că Tom calculase dinainte cum s-o facă în cele mai mici amănunte, împins de sentimentele cele mai dușmănoase. Tom nu vedea nici un motiv să nu se împace după ultima ceartă, așa cum se mai împăcaseră de atîtea ori, purtîndu-se unul față de celălalt ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat ; căci, deși pînă atunci nu-i spusese niciodată lui Philip că taică-su ar fi un pungaș, se obișnuise atît de mult cu această idee, integrată în mod atît de firesc în relațiile dintre el și colegul acesta ciudat, care nu putea nici să-i placă, nici să-i displacă, încît faptul de a fi exprimat această idee cu voce tare nu însemna pentru el un lucru atît de grav ca pentru Philip. Și, de altfel, avea și dreptul s-o spună, de vreme ce Philip țipa la el și îl înjura. Dar, cînd își dădu seama că primele lui tentative de împăcare nu sînt împărtășite, se hotărî să revină la o atitudine mai puțin prietenoasă și să nu-i mai ceară niciodată ajutorul nici la desen, nici la lecții. Se purtau politicos unul cu altul, doar atît de politicos cît era nevoie ca să nu-și dea seama domnul Stelling că sînt certați, căci pastorul ar fi „interzis“ asemenea prostii, cu toată puterea.

Totuși, cînd sosi, Maggie nu se putu opri să nu-l privească pe noul coleg cu un interes din ce în ce mai mare, deși era fiul lui Wakem, avocatul acela rău care-l necăjise atît de tare pe domnul Tulliver. Maggie sosise la King's Lorton tocmai la ora lecțiilor și rămăsese în birou, în timp ce domnul Stelling îl asculta pe Philip. Tom îi scrisese cu cîteva săptămîni în urmă că Philip știe o mulțime de povești : povești grozave, nu tîmpite ca ale ei. Iar acum, după propriile observații, ajunsese la convingerea că trebuie să fie foarte deștept. Nădăjduia că și el o va găsi deșteaptă după ce vor discuta împreună. Și, pe urmă, Maggie simțea oarecare duioșie față de fapăturile infirme ; îi plăceau mai mult mieii cu gîtul strîmb decît cei zdraveni care, după cum i se părea, nu se bucurau atît de tare cînd îi mîngîia, ori lui Maggie îi plăcea să mîngîie mai ales acele ființe care considerau că-i foarte plăcut să fie mîngîiate de ea. Îl iubea foarte tare pe Tom,

dar se gîndea adesea ce bine ar fi fost dacă Tom i-ar fi prețuit mai mult dragostea.

— Tom, mie Philip Wakem mi se pare drăguț, spuse ea cînd ieșiră împreună din bibliotecă, să petreacă în grădină timpul care le mai rămăsese pînă la masă. N-avea cum să-și aleagă tatăl, știi, și am citit despre oameni foarte răi care au copii foarte buni, și despre oameni buni care au copii răi, și dacă Philip e bun, cred că trebuie să ne fie și mai milă de el, fiindcă taică-su e un om rău. Ție îți place Philip, nu-i așa ?

— E cam ciudat, răspunse Tom tăios, și e foarte acru cu mine, de cînd i-am spus că taică-su e un pungaș. Și aveam dreptul să i-o spun, fiindcă e adevărat ; și, pe urmă, el a început... M-a insultat. Dar așteaptă-mă puțin aici, Maggie, vrei ? Am niște treabă sus !

— Nu pot să vin și eu ? sări Maggie care, în prima zi a revederii, iubea pînă și umbra lui Tom.

— Nu. E ceva de care ai să afli puțin mai tîrziu, spuse Tom, dînd fuga sus.

După-masă, băieții se duseră în bibliotecă și se băgară cu nasul în cărți, pregătindu-și lecțiile pentru a doua zi, ca să aibă seara liberă în onoarea sosirii lui Maggie. Tom tocea gramatica latină mișcînd din buze fără să scoată un sunet, ca un catolic fervent dar nervos, care tot spune Tatăl Nostru ; iar Philip, în capătul celălalt al camerei, răsfoia două volume și avea o expresie atît de silitoare și în același timp atît de mulțumită, încît ațîța curiozitatea lui Maggie. Nu dădea de loc impresia că-și învață lecțiile. Maggie se așeză pe un scăunel care forma un unghi aproape drept față de locurile unde stăteau cei doi băieți, privind cînd la unul, cînd la celălalt ; și Philip, ridicîndu-și o dată ochii de pe carte și îndreptîndu-și privirea către cămin, întîlni cei doi ochi negri, întrebători, ațintiți asupra lui. Sora asta a lui Tulliver i se părea foarte drăguță : semăna prea puțin cu fratele ei ; ar fi vrut să aibă și el o surioară. Se întrebă de ce oare ochii negri ai fetei îi aminteau de poveștile cu prințese prefăcute în animale ? Poate pentru că ochii aceia erau plini de inteligență avidă și de afecțiune nerăsplătită.

— Ascultă Maggie, spuse Tom în cele din urmă, închizîndu-și cărțile și punîndu-le deoparte, cu aerul hotărît și energic al unui maestru desăvîrșit în arta de a lăsa treaba pe a doua zi. Eu mi-am isprăvit lecțiile. Vino cu mine sus !

— Pentru ce ? îl întrebă Maggie cu oarecare bănuială, după ce ieșiră din cameră, căci își aminti că Tom se mai ur-

case o dată sus, mai devreme. Nu cumva e vorba de vreo farsă ?

— Nu, nu, Maggie, răspunse Tom cu tonul lui cel mai mios, e ceva care o să-ți placă grozav !

O cuprinse cu brațul pe după gât, în timp ce ea îl apucă pe după mijloc și, așa înălțându-se, se urcă sus.

— Ascultă Maggie, să nu spui nimănui ce vezi acum. Auzi ? Dacă spui, mă pedepsește și-mi dă cincizeci de versuri.

— E ceva viu ? întrebă Maggie, care în imaginația ei ajunsese deocamdată la concluzia că Tom ținea probabil, clandestin, în cameră, o nevăstuică.

— Ai să vezi, răspunse el. Du-te acolo în colț și nu te uita pînă nu-ți spun eu, adăugă el în timp ce încuia ușa camerei de dormit. Am să-ți spun cînd să te întorci. Dar să nu cumva să țipi.

— Dacă mă sperii, țip, declară Maggie, căpătînd deodată o expresie serioasă.

— N-ai de ce să te sperii, proasto ! Du-te acolo în colț și să nu te prind că tragi cu ochiul !

— Nici nu mă gîndesc ! făcu Maggie cu dispreț și își ascunse fața în pernă ca o persoană care știe ce înseamnă simțul onoarei.

Tom privi cu grijă în jur în timp ce se îndrepta spre cămaruța unde-și ținea hainele. Apoi intră în despărțitura îngustă, închizînd ușa în urma lui. Maggie rămase cu fața în pernă ; nu mai era nevoie să facă apel la principii, căci, stînd în atitudinea asta care îndemna la visare, uită repede unde se află și începu să se gîndească la bietul băiat infirm dar atît de deștept ! Deodată, Tom strigă :

— Gata Maggie, poți să te uiți !

Doar o pregătire îndelungată și o organizare premeditată a efectelor l-ar fi putut face pe Tom în stare să prezinte o imagine atît de izbitoare ca aceea care i se înfățișă lui Maggie, cînd ridică privirea. Nefiind mulțumit de înfățișarea pașnică a unei fețe cu sprîncene albicioase, ochi prietenoși albaștri-cenușii și obraji trandafirii și bucălați care nu voiau să pară fioroși cu nici un chip, oricît s-ar fi încruntat în fața oglinzii (Philip îi spusese cîndva de un om care atunci cînd se încrunta forma cu sprîncenele o potcoavă și Tom încercase cu toată puterea să se încrunte ca să arate și el la fel), se folosea de un mijloc sigur ca să devii fioros : dopul ars, cu care își făcuse o pereche de sprîncene negre, împreunate în mod satisfăcător deasupra nasului, și care se asortau cu o negreață

potrivită cu mai puțină grijă în jurul bărbiei. Își legase o batistă roșie împrejurul șepcii de postav, ca să-i dea aspectul unui turban, și se încinsese cu fularul de lână roșie peste piept, în chip de eșarfă — o cantitate de roșu suficientă ca, împreună cu sprâncenele înfricoșătoare de pe frunte și hotărîrea cu care apucase sabia, ținînd-o astfel încît vîrful să atingă podeaua, să creeze o idee mai mult sau mai puțin exactă despre starea lui de spirit sălbatică și sîngeroasă.

Maggie păru o clipă uluită — și Tom se bucură din plin de această clipă — dar în secunda următoare, fata începu să rîdă, bătînd din palme și strigînd :

— Vai, Tom, semeni cu Barbă-Albastră ! Ąla din piesă !

Era clar că sabia n-o impresionase pentru că nu era scoasă din teacă. Mîntea ei superficială avea nevoie de ceva mai direct ca să-și dea seama că un lucru e fioros, și Tom se pregăti să-i dea lovitura de grație. Încruntîndu-se cu un efort sporit, chiar dacă rezultatul nu se dovedi a fi la înălțimea intenției, Tom trase cu grijă sabia din teacă și o îndreptă către Maggie.

— Nu, Tom, te rog, nu ! exclamă Maggie cu un ton de teamă reținută, retrăgîndu-se în celălalt colț al camerei. Să știi că țiip. Zău că țiip ! Nu, te rog, nu ! Vai ce rău îmi pare c-am venit sus !

Colțurile gurii lui Tom schițară un zîmbet superior, pe care însă îl înăbuși îndată ca fiind incompatibil cu seriozitatea unui mare războinic. Lăsă încet să cadă teaca pe podea ca să nu facă prea mult zgomot, apoi declară neînduplecat :

— Sînt ducele de Wellington. Înainte, marș !

Și o porni înainte cu piciorul drept puțin îndoit, continuînd să îndrepte sabia către Maggie care, tremurînd și cu lacrimi în ochi, se urcă pe pat — singurul mijloc de a mări distanța dintre ei.

Tom, mulțumit că are un spectator al exhibițiilor lui militare, cu toate că spectatorul era doar Maggie, își continuă jocul dezlănțuindu-se într-atîtea lovituri și fandări, cîte ar fi fost de așteptat din partea ducelui de Wellington.

— Tom, nu mai vreau ! Țiip ! strigă Maggie la prima mișcare a sabiei. Ai să te rănești. Ai să-ți tai capul !

— Un, doi, scandă Tom cu hotărîre, cu toate că la „doi“ îi tremură puțin încheietura mîinii. Apoi spuse „trei“, și mai încet, și în clipa aceea sabia se balansă în jos, iar Maggie scoase un țiipăt puternic.

Sabia căzuse. Căzuse cu tăișul pe piciorul lui Tom și, o clipă mai târziu, căzu și el. Maggie sări de pe pat continuând să țipe și îndată se auziră pași grăbiți pe scară. Domnul Stelling intră primul, căci se afla în biroul lui de la etaj. Îi văzu pe cei doi copii pe jos. Tom leșinase, iar Maggie îl apucase de gulerul jachetei și îl scutura urlând cu ochii ieșiți din orbite. Biata fată ! Credea că frate-su murise ! Și totuși îl scutura de parcă asta l-ar fi putut readuce la viață. Dar o clipă mai târziu începu să plângă de bucurie, căci Tom deschisese ochii. Nu putea încă să-l plângă că se rănisese la picior — i se părea că toată fericirea consta acum în faptul că Tom se afla în viață.

Capitolul VI O SCENĂ DE DRAGOSTE

Bietul Tom suportă durerile cu eroism, hotărât să nu-l părăscă pe domnul Poulter și să spună doar ceea ce era absolut necesar. Barul de cinci șilingi rămase un secret, chiar și față de Maggie. O teamă îngrozitoare îl apăsa însă pe suflet, atât de îngrozitoare încât nici măcar nu îndrăznea să pună întrebarea care ar fi putut atrage după sine „da“-ul fatal. Nu îndrăznea să întrebe chirurgia sau pe domnul Stelling : „Oare o să rămân șchiop ?“ Se stăpîni să nu urle de durere, dar după ce piciorul fu pansat și Tom rămase singur cu Maggie, care se așezase lângă patul lui, cei doi copii plînseseră împreună cu capul pe aceeași pernă. Tom se gîndea cum va merge în cîrje, ca băiatul rotarului, și Maggie, care nu ghicise la ce se gîndea Tom, plînsese fiindcă plîngea el. Nici doctorul, nici domnul Stelling nu se gîndiseră că lui Tom ar putea să-i fie teamă și că ar fi trebuit să-l liniștească spunîndu-i cîteva cuvinte de încurajare. Dar Philip pîndi cînd plecă doctorul și, ațînîndu-i calea domnului Stelling, îi puse tocmai acea întrebare, pe care Tom nu îndrăznise s-o rostească.

— Vă rog să mă iertați, dar ce-a spus domnul Askern despre Tulliver ? O să rămîină șchiop ?

— Nu, nu, răspunse domnul Stelling. Doar o bucată de vreme !

— Și credeți că i-a spus și lui Tulliver ?

— Nu, nu i s-a spus nimic în legătură cu asta.

— Atunci îmi dați voie să mă duc să-i duc eu vestea ?

— Sigur. Acum, dacă mi-ai atras atenția, mă gîndesc că s-ar putea să-și facă griji. Du-te la el, dar să nu faci gălăgie !

Primul gînd al lui Philip, după ce auzise de accident, fusese „Va rămîne oare șchiop ? Dacă rămîne, o să-i fie foarte greu !” Și, de milă, Philip uită toate jignirile aduse de Tom și pe care pînă atunci nu i le iertase. Simți că nu mai există nici o antipatie între ei și că sînt atrași pe un făgaș comun de suferință și triste privațiuni. Philip nu se preocupa de aspectul fizic al nenorocirii și de efectele ei asupra vieții lui Tom, ci își dădea seama clar, în mintea lui, de ceea ce se petrecea, probabil, în sufletul lui Tom. Philip avea doar paisprezece ani, dar aproape toți acești ani purtaseră pecetea sorții lui crude și iremediabile.

— Doctorul Askern a spus că o să te faci repede bine, Tulliver, știai ? rosti el cu oarecare timiditate, apropiindu-se încet de patul lui Tom. L-am întrebat adineauri pe domnul Stelling, și mi-a spus că n-o să treacă mult și ai să poți umbla ca înainte.

Tom ridică ochii, cu răsufierea tăiată, cum se întîmplă atunci cînd ai, deodată, o mare bucurie, apoi scoase un oftat lung și-l privi pe Philip cu ochii lui albaștri-cenușii, drept în față, ceea ce nu mai făcuse de mai bine de două săptămîni. Cît despre Maggie, menționarea unei posibilități la care nu se gîndise pînă atunci o izbi ca o nouă lovitură ; și ideea că Tom ar fi putut să rămînă șchiop se dovedi a fi mai puternică decît asigurarea că o asemenea nenorocire nu avea să se întîmple ; se agăță de gîtul lui și izbucni din nou în plîns.

— Nu fi prostuță, Maggie, o liniști Tom cu duioșie, simțindu-se deodată foarte viteaz. Las' că mă fac eu repede bine.

— La revedere, Tulliver, spuse Philip, întinzîndu-i o mînă mică și delicată pe care Tom o strînse cu putere.

— Ascultă Wakem, spuse Tom, roagă-l pe domnul Stelling să-ți dea voie, pînă mă fac bine, să vii să-mi ții de urît și să-mi povestești despre Robert Bruce, știi tu...

Din ziua aceea, Philip își petrecu tot timpul liber cu Tom și Maggie. Lui Tom îi plăcea la fel de mult ca și înainte să asculte povești de vitejie, dar stăruia mereu că acești eroi care făcuseră atîtea minuni de eroism și ieșiseră nevătămați purtau armuri grozave din cap pînă-n picioare ceea ce, după părerea lui Tom, făcea ca lupta să devină un lucru ușor. Dacă ar fi purtat un pantof de fier, nu și-ar fi rănit nici el piciorul. Ascultă plin de interes o nouă poveste spusă de Philip, despre un om care avea o rană îngrozitoare la picior și durerea îl

făcea să țipe atît de tare, încît prietenii lui, nemaiputîndu-l răbda, l-au debarcat pe o insulă pustie, lăsîndu-i doar niște săgeți otrăvite cu care să poată ucide animale menite să-i servească drept hrană.

— Știi, eu n-am țipat nici un pic, se mîndri Tom, și pot să-ți spun că mă durea tot atît de tare ca și pe el. E o lașitate să țipi.

Dar Maggie susținea că atunci cînd te doare foarte tare ai voie să țipi, și că e o dovadă de cruzime să nu suporti țipetele unui om care suferă. Maggie voia să știe dacă Filoctet¹ avea o soră și de ce nu se dusesese cu el să-l îngrijească pe insula pustie.

Într-o zi, puțină vreme după ce le istorisise povestea, Philip se afla singur cu Maggie în bibliotecă, în timp ce doctorul îi schimba lui Tom pansamentul. Philip își vedea de cărțile lui, și Maggie, după ce se plimbă încolo și înapoi prin cameră, fără a avea chef să facă nimic deosebit, fiindcă în cîteva clipe urma să se urce din nou la Tom, se duse și se sprijini cu coatele pe masă lîngă Philip, ca să vadă ce face, căci erau prieteni vechi acum și se simțeau bine împreună.

— Ce citești acolo, în grecește? Întrebă ea. Sînt sigură că-s versuri. Se vede după rîndurile scurte.

— E despre Filoctet, omul șchiop de care-ți spuneam ieri, răspunse Philip, sprijinindu-și capul cu mîna și privind-o pe Maggie, de parcă ar fi fost bucuros că-l întrerupsese.

Maggie, cu gîndul aiurea ca de obicei, continua să se aplece sprijinindu-se în coate și dînd din picioare, în timp ce privirea ochilor ei negri devenea din ce în ce mai fixă și mai pierdută, de parcă ar fi uitat cu totul de Philip și de cartea lui.

— Maggie, spuse Philip după o clipă, continuînd să se sprijine într-un cot și s-o privească, dacă ai fi avut un frate ca mine, crezi că l-ai fi iubit tot atît de mult ca pe Tom?

Maggie tresări ușor, trezindu-se din visare, și întrebă:

— Ce?

Philip repetă întrebarea.

— Da, sigur, chiar mai mult, răspunse ea pe dată. Nu, nu mai mult, fiindcă nu cred că aș putea să te iubesc mai mult decît pe Tom, dar mi-ar părea atît de rău... atît de rău pentru tine!

¹ *Filoctet* — personaj mitologic. Legenda spune că în urma unei mușcături de șarpe a suferit asemenea dureri, încît Ulise l-a abandonat în insula Lemnos. Filoctet este eroul unei tragedii de Sofocle.

Philip se făcu stacojiu. Cu toate că voise s-o întrebe dacă l-ar fi iubit tot atât de tare ca pe Tom, deși era infirm, totuși se crispă în fața milei pe care Maggie o exprimase atât de direct. Maggie era doar un copil, dar simți că greșise. Până atunci se purtase în mod instinctiv ca și cum nu și-ar fi dat seama de infirmitatea lui Philip. Marea ei sensibilitate și faptul că de mică fusese supusă criticilor familiei o învățaseră acest lucru tot atât de bine cât ar fi învățat-o educația cea mai aleasă.

— Dar tu ești atât de inteligent, Philip ! și știi să cânti la pian și din gură, adăugă ea repede. Tare aș fi vrut să fii fratele meu ! Mi-ești foarte drag. Și ai sta cu mine acasă când nu e Tom și m-ai învăța o mulțime de lucruri, nu-i așa ? Greaca și toate celelalte ?

— Dar tu pleci în curînd, și pe urmă o să te trimită la școală, spuse Philip, și ai să uiți de mine și n-am să-ți mai fiu drag. Iar când o să ne vedem din nou ai să fii mare și abia dacă ai să mă mai bagi în seamă.

— Nu, n-am să te uit, sînt sigură ! șopti Maggie dînd din cap cu gravitate. Eu nu uit niciodată nimic, și mă gîndesc la toată lumea când sînt departe. Uite, dac-ai ști cât mă gîndesc la bietul Yap — are o gîlmă în gît și Luke zice că o să moară. Dar nu cumva să-i spui lui Tom, că s-ar necăji grozav ! Nu l-ai văzut niciodată pe Yap : e un cîine ciudat, nu-l iubește nimeni, decît Tom și cu mine.

— Spune-mi, Maggie, îți sînt tot atât de drag ca Yap ? întrebă Philip, zîmbind cu tristețe.

— Sigur ! Cum să nu ! răspunse Maggie, rîzînd.

— Mi-ești foarte dragă, Maggie. N-am să te uit niciodată, și când am să fiu foarte nenorocit, am să mă gîndesc la tine și la cât de mult aș vrea să am o soră cu ochi negri, ca ai tăi !

— De ce îți plac ochii mei ? întrebă Maggie încîntată.

Nu auzise niciodată pe nimeni, în afară de taică-su, spunînd că are ochi frumoși.

— Nu știu, răspunse Philip. Nu sînt ca alții. Parcă ar încerca să vorbească... să vorbească blînd. Nu-mi prea place să se uite oamenii la mine, dar îmi place când te uiți tu, Maggie.

— Mi se pare că tu ții mai mult la mine decît Tom, spuse ea cu oarecare tristețe.

Apoi, întrebându-se cum să-l convingă pe Philip că ar putea să-i fie tot atît de drag ca Tom, cu toate că era infirm, spuse :

— Ți-ar place să te sărut, așa cum îl sărut pe Tom ? Dacă vrei, te sărut !

— Da, aş vrea foarte mult ! Pe mine nu mă sărută nimeni !

Maggie îl luă de gît și îl sărută cu conștiinciozitate.

— Așa ! spuse, acum am să-mi amintesc întotdeauna de tine. Și cînd o să ne vedem din nou iar o să te sărut, chiar dacă trece multă vreme pînă atunci. Dar acum, mă duc. Cred că domnul Askern a isprăvit cu piciorul lui Tom.

Cînd taică-su veni a doua oară, Maggie îi spuse :

— Vai, tată, Philip Wakem e atît de bun cu Tom !... și e atît de deștept... și zău că-l iubesc ! Și tu îl iubești, Tom, nu-i așa ? Spune că-l iubești ! adăugă ea stăruitoare.

Tom se roși puțin uitîndu-se la taică-su și spuse :

— Cînd o să plec de la școală, n-o să mai fiu prieten cu el ; dar acum, de cînd mă doare piciorul, ne-am împăcat, și m-a învățat să joc dame, și pot să-l și bat la joc.

— Bine, bine, spuse domnul Tulliver, dacă se poartă frumos cu tine, poartă-te și tu frumos cu el, ca să nu-i rămîi dator ! E o biată făptură schiloadă și seamănă cu răposata maică-sa ! Dar să nu te împrietenești prea mult cu el, nu de alta da' are și sînge d-a' lu' tat-su în vine ! Da, da, așchia nu sare departe de trunchi !

Firile opuse ale celor doi băieți înfăptuîră ceea ce simpla indicație a domnului Tulliver n-ar fi reușit să înfăptuiască niciodată : și, în ciuda blîndeței lui Philip și a respectului pe care i-l arătă Tom în perioada cît zăcu bolnav, nu ajunseră niciodată să fie prieteni. După plecarea lui Maggie, cînd Tom începu să umble la fel ca înainte, căldura și prietenia care se aprinseseră din milă și recunoștință pieriră încetul cu încetul, lăsînd locul vechilor relații dintre cei doi băieți. Philip se arătă adesea morocănos și arogant iar înțelegerea și bunăvoința lui Tom față de el se topiră puțin cîte puțin, cedînd locul vechilor suspiciuni și vechii antipatii față de el : un băiat ciudat, cocoșat, și fiul unui pungaș. Ca să-și poată suda relațiile la flacăra unui sentiment trecător, băieții și bărbații trebuie să fie făcuți din metale care să se poată alia, căci altfel relațiile se rup în mod inevitabil de îndată ce sentimentele se răcesc.

Capitolul VII
TRECEREA PORȚILOR DE AUR

Și, astfel, Tom continuă pînă în cel de-al cincilea semestru — adică pînă împlini vîrsta de șaisprezece ani — să trăiască la King's Lorton, în timp ce Maggie creștea, în tovărășia verișoarei Lucy, cu o rapiditate socotită de mătușile ei profund condamabilă, la internatul domnișoarei Firniss din Laceham, un vechi oraș așezat pe malul rîului Floss. La început, cînd îi scria lui Tom, îi trimitea întotdeauna salutări și lui Philip, punînd o grămadă de întrebări despre el, la care Tom îi răspundea cu fraze scurte descriindu-i durerile lui de dinți, o seră în curs de construcție în grădina, unde ajuta și el, și alte lucruri asemănătoare. Și, în vacanță, cînd îl văzu din nou pe Tom, Maggie află cu părere de rău că Philip se arăta mai ciudat și mai arțăgos ca oricînd, și își dădu seama că cei doi băieți nu mai sînt prieteni. Iar cînd îi aminti lui Tom că ar fi trebuit să-l iubească întotdeauna pe Philip pentru că fusese atît de bun cu el cînd îl duruse piciorul, băiatul îi răspunse :

— Nu e vina mea. Eu nu-i fac nimic !

Maggie nu-l mai văzu aproape de loc pe Philip în perioada școlii ; în vacanța de vară băiatul era întotdeauna la mare, și de Crăciun nu-l putea întîlni decît din cînd în cînd, foarte rar, pe stradă la St. Ogg's. De cîte ori se întîlneau, Maggie își amintea că-i făgăduise să-l sărute, dar, ca orice domnișoară care fusese la internat, aflase că un asemenea fel de a saluta era de neconceput și că nici Philip nu se putea aștepta la asta. Făgăduiala era anulată, ca atîtea alte făgăduieli frumoase și iluzorii ale copilăriei : anulată asemenea făgăduielilor făcute în paradis, cînd timpul nu fusese încă împărțit în anotimpuri, și cînd pomii ninși de floare creșteau alături de pomii încărcăți de piersici coapte — făgăduieli ce nu se mai îplineau o dată ce treceai dincolo de porțile de aur.

Cînd tatăl lor se văzu încurcat în procesul cu care îi amenințase atîta vreme, și Wakem, în același timp agentul lui Pivart și al „bătrînului Harry“, pledă împotriva lui, pînă și Maggie simți cu oarecare tristețe cît de greu era să-și închipuie că vor mai putea fi vreodată prieteni cu Philip. Pe domnul Tulliver îl înfuria însuși numele lui Wakem, și Maggie îl auzise o dată pe taică-su spunînd că dacă băiatul acela ghebos va trăi destul ca să moștenească averea agoni-

sită de taică-su prin mijloace necinstite, se va abate cu siguranță un blestem asupra lui.

— Caută să ai cât mai puțin de-a face cu el la școală, băiete, îl sfătui domnul Tulliver pe Tom.

Și Tom îi făcuse pe plac, cu atât mai mult, cu cât domnul Stelling avea la epoca aceea doi elevi noi ; căci, dacă ascensiunea acestui domn în societate nu se înfăptuia cu rapiditatea meteorului — așa cum admiratorii elocvenței sale improvizate s-ar fi așteptat să se întâmple cu un predicator a cărui voce reclama un spațiu cât mai larg — el se bucura totuși de o prosperitate din ce în ce mai mare, care îi permitea mărirea continuă a disproporției dintre cheltuieli și venituri.

Cât despre lecțiile lui Tom, acestea continuau cu o monotonie de moară, mintea lui mișcându-se încet, pe jumătate înăbușită într-un mediu de idei neinteresante sau neclare. Dar în fiecare vacanță aducea acasă desene din ce în ce mai mari : reproduceri satinat de peisaje, și acuarele în tonuri vii de verde, împreună cu tomuri de manuscrise pline de teme și probleme în care caligrafia era cu atât mai frumoasă, cu cât Tom își concentrase toate eforturile asupra ei. În fiecare vacanță aducea acasă câte una sau două cărți noi, dovezi ale faptului că parcursese diferite epoci ale istoriei, doctrina creștină sau literatura latină ; iar această trecere în revistă, în afară de faptul că îl făcuse să se aleagă cu câteva cărți, avusese și oarecare rezultate. Urechea și limba lui Tom se obișnuiseră cu un mare număr de cuvinte și de expresii considerate a fi semnele educației și, cu toate că nu se concentrase cu adevărat asupra nici uneia dintre lecții, ele lăsaseră în mintea lui un bagaj de noțiuni vagi, fragmentare și inutile... Domnul Tulliver, văzând că băiatul dă dovadă de cunoștințe care depășeau posibilitățile lui critice, își spuse că educația lui Tom e probabil ceea ce trebuie să fie : e adevărat că nu vedea nici o hartă și că Tom nu făcuse destule „socoteli“, dar nu se plânse pe față domnului Stelling. Învățătura asta era o treabă complicată, și chiar dacă l-ar lua pe Tom de la pastor, unde ar putea să-l trimită cu mai mult folos ?

Cînd Tom ajunse în ultimul trimestru pe care avea să-l petreacă la King's Lorton, anii îl schimbaseră simțitor față de ziua cînd se întorsese de la „Academia“ domnului Jacobs. Era acum un tînăr înalt, care se purta fără urmă de stîngăcie și cu exact atîta timiditate cît e nevoie ca să consti-

tuie un simptom de demnitate și respect, care-l prindea ; purta jachetă și gulere tari, aștepta cu nerăbdare să-i mișcească mustața, uitându-se în fiecare zi la briciul nou și neîntrebuințat de care făcuse rost în ultima vacanță. Philip nu mai venea la școală — plecase în trimestrul din toamnă ca să se poată duce iarna în sud să-și vadă de sănătate. Și datorită acestei schimbări, Tom simți cu și mai multă intensitate acea senzație de neliniște și bucurie pe care o încerci cu câteva luni înainte de a părăsi pentru totdeauna școala ; pe de altă parte, avea oarecare speranțe că tot în acest trimestru se va da sentința în procesul lui taică-su, și aceasta făcea perspectiva întoarcerii acasă și mai plăcută — deoarece Tom, care-și făcuse o părere personală despre proces în urma discuțiilor cu tatăl său, nu se îndoia nici o clipă că Pivart va pierde.

Tom nu mai primise de câteva săptămîni nici o veste de acasă — ceea ce nu-l mirase prea mult, căci taică-su și maică-sa nu obișnuiau să-și manifeste dragostea prin scrisori inutile — cînd, spre marea lui uimire, într-o dimineată rece și mohorîță, către sfîrșitul lui noiembrie, i se spuse, puțin după ce intrase în bibliotecă, la ora nouă, că soră-sa se află în salon. Știrea îi fusese adusă de doamna Stelling care îi îngădui să se ducă singur acolo.

Maggie crescuse și ea înaltă și avea cozi strînse într-un coc ; era aproape tot atît de înaltă ca Tom, cu toate că avea doar treisprezece ani ; părea de fapt mai mare decît el. Își scosese boneta și-și împinsese mai spre spate cozile grele, descoperindu-și fruntea de parcă n-ar fi putut suferi acea greutate în plus ; fața ei tînăra avea o expresie neobișnuit de istovită, cînd își îndreptă privirea îngrijorată spre ușă. După ce Tom intră în cameră, Maggie se apropie de el, fără să scoată nici o vorbă, îl luă de gît și-l sărută cu căldură. Tom era obișnuit s-o vadă cînd veselă cînd tristă, așa că nu se simți îngrijorat de gravitatea deosebită cu care îl salută.

— Cum de-ai venit așa devreme pe o dimineată atît de rece ? Te-a adus cabrioleta ? întrebă Tom, în timp ce Maggie se îndreptă spre canapea și-i făcu semn să se așeze lîngă ea.

— Nu, am venit cu diligența, și de la barieră pe jos.

— Da' cum de nu ești la școală ? Doar n-ai luat încă vacanță ?

— Tata m-a chemat acasă, răspunse Maggie cu buzele tremurînde, sînt acasă de trei-patru zile.

— Da' de ce? Nu se simte bine? întrebă Tom îngrijorat.

— Nu prea. E foarte necăjit. Procesul s-a terminat și am vrut să-ți spun și ție, fiindcă m-am gândit că e mai bine să știi înainte de a te întoarce acasă, și nu mi-a venit să-ți scriu.

— Nu cumva a pierdut? întrebă Tom cu nerăbdare, sărind în picioare și postându-se în fața lui Maggie cu mâinile în buzunar.

— Ba da, dragă Tom, răspunse fata tremurând, ridicându-și privirea spre el.

Tom tăcu câteva clipe cu ochii pironiți în podea. Apoi spuse :

— Bine, da' atunci tata va trebui să plătească o grămadă de bani.

— Da, făcu Maggie încet.

— Ei, ce să-i faci, n-avem încotro, spuse Tom cu curaj ; nu-și dădea seama că pierderea unei sume mari de bani are de fapt rezultate concrete. Dar îmi închipui că tata trebuie să fie tare supărat, adăugă el, uitându-se la soră-sa și gândindu-se că expresia ei agitată se datora probabil numai faptului că fetele iau întotdeauna lucrurile într-un anumit fel.

— Da, răspunse Maggie, tot încet. Apoi, simțind nevoia unor explicații mai ample din pricină că Tom nu înțelegea, spuse tare și repede, ca și cum cuvintele ar fi erupt din gura ei : Vai, Tom, o să piardă și moara, și pământul, și tot. N-o să ne mai rămână nimic.

Tom îi aruncă o privire uimită după care se făcu palid și începu să tremure. Nu spuse nimic, dar se așeză din nou pe canapea privind în gol prin fereastra din fața lui. Tom nu-și făcuse niciodată griji în privința viitorului. Taică-su călărise întotdeauna pe un cal bun, ținuse o casă îmbelșugată și avusese aerul vesel și încrezător al omului cu destule proprietăți pe care să se sprijine la nevoie. Băiatul nu-și închipuise niciodată că taică-su ar putea „da faliment“ ; asta era o nenorocire care îi fusese înfățișată întotdeauna ca o mare rușine, și rușinea era o noțiune pe care n-o putea asocia cu nici una dintre rudele lui și cel mai puțin cu taică-su. Simțul de mândrie și onoare al familiei făcea parte din însuși aerul în care se născuse și crescuse Tom. Știa că există oameni la St. Ogg's al căror fel de viață le depășea

posibilitățile și își auzise întotdeauna neamurile vorbind despre asemenea persoane cu dispreț și dezaprobare. Fără să aibă nevoie de dovezi precise, Tom nutrise de mic convingerea că taică-su putea să cheltuiască o mulțime de bani dacă avea chef și, de vreme ce educația lui la domnul Stelling îl făcuse să vadă viața sub o prismă mai luxoasă, se gândise adesea că, atunci când va crește mare, va face impresie în lume cu calul, și cîinii, și șaua, și alte accesorii necesare unui tânăr elegant și va fi la înălțimea oricărui băiat de aceeași vîrstă din St. Ogg's, care i s-ar socoti superior în societate fiindcă tatăl lui ar practica o profesiune liberă sau ar fi posesorul unei mari fabrici de ulei. Cît despre prezicerile și îndoielile mătușilor și unchilor lui, acestea nu-i făcuseră niciodată vreo altă impresie, în afară doar de aceea că mătușile și unchii erau o tovărășie neplăcută. Îi știuse întotdeauna cusurgii. Taică-su se pricepea mai bine ce să facă, decît ei toți.

Mustața îi mijise, dar gândurile și așteptările lui Tom fuseseră pînă atunci doar reproducerea, în diverse variante, a visurilor copilărești pe care le trăise cu trei ani în urmă. Acum însă fusese trezit de un șoc puternic.

Maggie se sperie de tăcerea și paloarea lui Tom, care tremura ca varga. Și totuși trebuia să-i mai spună ceva — ceva și mai rău. În cele din urmă îl cuprinse în brațe și rosti într-un hohot de plîns :

— Vai, Tom, dragul meu Tom, nu te frămînta prea mult — fii tare...

Tom întoarse pasiv obrazul ca să primească sărutările ei stăruitoare și, simțind că i se umezesc ochii, și-i șterse pur și simplu cu mîna. Asta păru că-l trezește, căci se scutură și spuse :

— Am să mă întorc cu tine acasă, Maggie. Nu ți-a spus tata să mă chemi ?

— Nu, Tom, tata nu vrea să vii, răspunse Maggie, și îngrijorarea care o chinuia la gândul ce avea să simtă Tom o ajută să-și stăpînească emoția. „Ce va face oare după ce-i va spune tot ?“ Dar mama, săraca, vrea să vii, continuă ea ; dac-ai ști cum plînge ! Vai, Tom, e groaznic acasă !

Buzele lui Maggie se făcură și mai albe și fata începu să tremure aproape tot atît de tare ca Tom. Bieții copii se agățară unul de altul — tremurînd amîndoi — unul de teamă nelămurită, iar celălalt la gândul groaznicului adevăr

și, cînd în cele din urmă Maggie începu iar să vorbească, abia dacă reuși să scoată mai mult de o șoaptă.

— Și... și... bietul tata !

Vorbele îi rămaseră în gît. Dar Tom nu mai putea suporta așteptarea și, în teama lui, începu să-și spună că din pricina datoriilor, taică-su va trebui poate să intre la închisoare.

— Spune-mi, Maggie ! Unde e tata ? întrebă el cu nerăbdare, unde e, Maggie ?

— E acasă ! răspunse fata, găsind că e mai ușor să răspundă la această întrebare. Dar, adăugă ea după o pauză, nu mai e cum era... a căzut de pe cal... și de atunci nu mai recunoaște pe nimeni în afară de mine... Pare să-și fi pierdut mințile... Bietul tata, bietul de el !

Și la aceste cuvinte, Maggie izbucni într-un plîns care era cu atît mai puternic, cu cît se străduise din răputeri să și-l stăpînească. Tom simți pe suflet acea greutate care stăvilește lacrimile. Pentru el imaginea nenorocirilor lor nu era atît de clară ca pentru Maggie care venea de acasă ; simțea doar povara zdrobitoare a ceea ce părea o catastrofă cumplită. Oftînd, strînse aproape convulsiv brațul în jurul umerilor lui Maggie, dar fața îi era împietrită și fără lacrimi, ochii fără expresie, ca și cum o perdeau de nori negri i s-ar fi lăsat deodată în cale.

După cîteva clipe însă, Maggie se opri brusc : în minte îi apăruse un gînd care o speriasse ca un clopot de alarmă.

— Hai să mergem, Tom, să nu zăbovim, tata o să-mi simtă lipsa. La zece trebuie să fim la barieră, să prindem diligența.

Vorbise prompt și cu hotărîre, ștergîndu-și ochii și ridicîndu-se să-și ia boneta.

Tom se ridică și el, mînat de același impuls. .

— Stai puțin, Maggie, trebuie să vorbesc întîi cu domnul Stelling. Pe urmă plecăm.

Se gîndi să se ducă în bibliotecă unde se aflau elevii, dar pe drum se întîlni cu domnul Stelling care auzise de la nevastă-sa că Maggie părăsise necăjită cînd întrebasese de frațe-su și acum, socotind că cei doi frați rămăseseră destulă vreme singuri, venea să întrebe ce se întîmplase și să-și exprime regretul.

— Vă rog să-mi dați voie să plec. Trebuie să mă întorc acasă, spuse Tom brusc, întîlnindu-l pe domnul Stelling pe

coridor. Trebuie să plec imediat cu soră-mea. Tata a pierdut procesul și toată averea și e foarte bolnav.

Domnul Stelling simți ceea ce simte orice om cu suflet milostiv : se gîndi, ce e drept, că va pierde niște bani, dar asta nu-l supăra prea tare ; în schimb îi era grozav de milă de cei doi copii pentru care tinerețea începuse o dată cu durerea. Dîndu-și seama în ce stare venise Maggie și cît de nerăbdătoare era să se întoarcă iar acasă, le grăbi plecarea, șoptindu-i doar cîteva vorbe doamnei Stelling care îl urmase și care ieși îndată din cameră.

Tom și Maggie se aflau în prag, gata de plecare, cînd apăru doamna Stelling cu un coșuleț pe care-l atîrnă de brațul fetei spunînd :

— Nu uita să mănînci ceva pe drum, drăguță.

Maggie simți că sufletul i se umple de dragoste pentru această femeie pe care n-o iubise niciodată prea mult și, fără să scoată o vorbă, o sărută. Era la biata Maggie prima manifestare a acelui nou sentiment propriu nenorocirii — acea sensibilitate la cele mai elementare servicii ale semenilor, pe care le înalță la rangul de cald umanitarism, după cum pentru un om cuprins de panică, pierdut printre ghețari, simpla prezență a altui om stîrnește valuri adînci de afecțiune.

Domnul Stelling puse mîna pe umărul lui Tom și spuse :

— Dumnezeu să te binecuvînteze, fiule. Să-mi scrii cum îți merge.

Apoi îi strînse mîna lui Maggie, dar nu se auzi nici o vorbă de rămas bun. Tom se gîndise adesea ce bucuros va fi în ziua în care va părăsi școala „pentru totdeauna“ și iată că anii petrecuți la școală îi apăreau acum ca o vacanță care lua sfîrșit.

Curînd siluetele firave ale celor doi tineri se pierdură pe drum — dispărînd pe după gardurile vii. Pășeau alături, în noua lor viață plină de griji, și niciodată pentru ei soarele nu avea să mai strălucească neîntunecat de amintirea nenorocirilor. Pătrunseseră pe un drum plin de spini și, în urma lor, porțile de aur ale copilăriei se închiseseră pentru totdeauna.

Cartea a treia

PRĂBUȘIREA

Capitolul I
CE SE ÎNTÂMPLASE ACASĂ

Toți cei care, din întâmplare, îl văzuseră pe domnul Tulliver în clipa când auzise pentru prima oară că pierduse procesul și că Pivart și Wakem triumfaseră se gîndiseră că, pentru un om atît de violent și plin de încredere în el, cum era morarul, suportase lovitura cît se poate de bine. Așa credea și el : se gîndea că o să le arate oamenilor că, dacă Wakem sau oricare altul socoteau că e la pămînt, se înșelau amarnic. Nu putea să nu-și dea seama că spezele acestui proces care durase atîta vreme vor înghiți mai mult decît poseda el ; dar își închipuia că dispune de o grămadă de mijloace prin care să poată înlătura orice rezultat ce nu-i convenea și să evite impresia celorlalți că se ruinase. Încăpățînarea și sfidarea arătată de obicei, scoase din vechiul lor făgaș, își găsiseră o ieșire în întocmirea imediată a unor planuri prin care să facă față greutăților, rămînînd totuși domnul Tulliver de la moara Dorlcote. În mintea lui se îngrămădeau atîtea proiecte, încît era firesc să fie foarte aprins la față atunci cînd încăleacă să plece de la Lindum spre casă, după discuția cu avocatul lui, domnul Gore. Se gîndea la Furley, deținătorul ipotecii pe pămîntul lui, un cetățean rezonabil și care, după părerea domnului Tulliver, își va cunoaște interesul și va fi bucuros nu numai să cumpere toată proprietatea, inclusiv moara și ferma, dar îl va accepta și pe domnul Tulliver drept chiriaș și îi va avansa niște bani pe care morarul urma să-i restituie cu o dobîndă mare, din profiturile afacerii, el păstrîndu-și din grîne doar atîta cît era necesar pentru nevoile familiei. Cine ar da cu piciorul unei investiții atît de rentabile ? În nici un caz Furley, căci domnul Tulliver hotărîse că Furley îi va întîmpina propunerile cu tot entuziasmul. De altfel există pe lume oameni care nu au mintea înfierbîntată din pricina pierderii unui proces și sînt totuși înclinați să vadă

În propriul lor interes sau în propriile lor dorințe un motiv în stare să determine acțiunile altora. Nu exista nici o îndoială (în mintea morarului) că Furley va face întocmai cum era de dorit și, dacă o va face, atunci lucrurile nu vor sta chiar atât de prost. E drept că domnul Tulliver și familia lui vor trebui să se restrângă și să trăiască mai modest, dar asta numai pînă cînd profiturile afacerii vor fi acoperit împrumutul luat de la Furley și se putea foarte bine ca acest lucru să se întîmple destul de repede ca să-i mai rămînă domnului Tulliver mulți ani de trăit în tihnă. Era clar că va putea acoperi cheltuielile procesului fără a trebui să se mute din vechea lui casă și astfel să dea impresia unui om ruinat. Trecea, bineînțeles, prin clipe grele. Și pe urmă mai era și garanția pentru bietul Riley, care murise subit în aprilie, lăsîndu-și prietenul împovărat cu o datorie de două sute cincizeci de lire — ceea ce contribuise ca registrele domnului Tulliver să nu constituie o lectură tocmai plăcută, acum în preajma Crăciunului. Nu fusese niciodată unul dintre oamenii meschini sau lași care refuză să dea o mînă de ajutor unui tovarăș de drum în viața asta complicată. Dar într-adevăr supărător era faptul că, numai cu cîteva luni în urmă, creditorul care îi împrumutase cele 500 de lire pentru restituirea datoriei către doamna Glegg începuse să se arate îngrijorat de soarta banilor lui, atîțat bineînțeles de Wakem, și domnul Tulliver, care continua să creadă că va cîștiga procesul și căruia nu-i venea prea ușor să adune suma menționată pînă la data scadenței, acceptase cu imprudență, drept garanție, să facă, în loc de chitanță, un contract de vînzare asupra mobilei din casă și a altor bunuri. În curînd va plăti toți banii, își spusese el, și nu era grav dacă dădea această garanție mai curînd decît alta. Dar acum, consecințele acestui contract îi apărură într-o lumină nouă și-și aminti că nu mai era mult pînă la intrarea lui în vigoare, în caz că nu va putea plăti banii. Cu două luni înainte, ar fi declarat cu hotărîre că nu va suporta niciodată să aibă vreo obligație față de neamurile nevesti-si, dar acum își spunea cu aceeași hotărîre că era cît se poate de drept și de firesc ca Bessy să se ducă la familia Pullet să le explice cum stau lucrurile : nu se poate s-o lase pe Bessy să-și vîndă mobila și pentru Pullet aceasta ar putea constitui o garanție ca să-i dea banii cu împrumut — la urma urmei nu era vorba de un dar sau de o favoare. Domnul Tulliver nu i-ar fi cerut niciodată nimic unui om atît de fricos, dar Bessy n-avea decît s-o

facă, dacă voia. Un om, cu cât e mai mîndru și mai încăpățînat, cu atît e mai înclinat să-și schimbe punctul de vedere și să se contrazică singur, din senin : nimic nu i se pare mai greu decît să admită că a fost învins și trebuie s-o pornească iar de la început. Și, după cum vedeți, domnul Tulliver, cu toate că nu era decît un morar și un simplu fabricant de malț — e drept, foarte bun — era atît de mîndru și greu de înduplecat, de parcă ar fi fost un personaj de mare greutate dintr-o piesă, trăind stări de spirit care constituie sursa unei tragedii vibrante și cu ecouri adînci, personaj ce umple scena cu veșmintele-i domnești și-l transformă pe cel mai anost cronicar într-o făptură sublimă. Mîndria și încăpățînarea morarilor și a altor oameni neînsemnați pe care îi întîlnim în fiecare zi fără să-i băgăm în seamă au și ele tragedia lor ; dar e o tragedie tăcută, ascunsă, ce se transmite de la o generație la alta fără să fie consemnată — o tragedie ca aceea care mocnește, poate, în sufletele tinere însetate de fericire, dar trăind o soartă devenită subit mohorîță, din pricina tristeții unui cămin unde diminețile nu aduc nici o rază de speranță și unde dezamăgirea unor părinți îmbătrîniți, nemaiașteptînd nimic de la viață, apasă asupra copiilor ca aerul umed și greu, ce încetinește funcțiile vitale ; sau poate ca tragedia sfîrșitului treptat ori brusc al unei pasiuni zdrobite, chiar dacă acest sfîrșit nu se alege decît cu o înmormîntare de cartier. Există animale pentru care menținerea unei anumite poziții e o lege vitală — o singură zdruncinătură, și nu se mai dezvoltă niciodată ; există oameni pentru care nevoia de a domina e o lege vitală — ei admit să fie umiliți doar atîta vreme cît pot refuza s-o creadă și cît continuă să fie convinși că situația lor nu s-a schimbat.

În timp ce se apropia de St. Ogg's, pe unde trebuia să treacă în drumul spre casă, domnul Tulliver continuă să fie convins că-i domină pe toți. Dar ce l-o fi făcut oare, văzînd că diligența de Laceham intră în oraș, să se urce în ea pînă la stația de sosire și să-l pună pe funcționarul de acolo să-i scrie lui Maggie o scrisoare prin care îi cerea să se întoarcă a doua zi acasă ? Domnul Tulliver era prea enervat și îi tremura mîna prea tare ca să poată scrie singur și voia ca scrisoarea să fie încredințată vizitiului, s-o ducă dimineța la școala domnișoarei Firniss. Simțea nevoia nelămurită s-o aibă pe Maggie lîngă el, neîntîrziat. Îi scrisese să se întoarcă a doua zi cu diligența.

Ajungînd acasă, refuză să recunoască faţă de doamna Tulliver că are greutăţi şi o certă cînd văzu cît se necăjeşte la vestea pierderii procesului, spunîndu-i furios că n-are de ce să se amărase. În seara aceea nu-i comunică nimic despre contractul de vînzare şi despre cererea pe care urma să i-o facă doamnei Pullet, căci pînă atunci nu-i pomenise nimic despre acea tranzacţie şi îi explicase necesitatea de a face inventarul bunurilor ca un lucru legat doar de testament. O nevastă care ţi-e evident inferioară din punct de vedere intelectual presupune, ca şi alte mari avantaje, şi unele dezavantaje, printre altele nevoia de a-i spune din cînd în cînd cîte o mică minciună.

A doua zi după-amiază, domnul Tulliver o porni din nou călare spre biroul domnului Gore, la St. Ogg's. Gore urma să-l fi întîlnit pe Furley în cursul dimineţii şi să-l fi discutat în legătură cu treburile domnului Tulliver. Dar morarul nici n-apucă să facă jumătate din drum că se întîlni cu un funcţionar de la biroul domnului Gore, care-i aducea o scrisoare. Avocatul fusese chemat de urgenţă în altă parte şi nu putuse să-l aştepte pe domnul Tulliver la birou aşa cum conveniseră, dar îl aştepta a doua zi dimineaţă la ora unsprezece, iar pînă atunci îi trimitea nişte ştiri importante printr-o scrisoare.

— Aha ! exclamă domnul Tulliver, luînd scrisoarea fără s-o deschidă. Atunci spune-i lui Gore că am să mă văd cu el mîine la unsprezece şi, întorcînd calul, o porni îndărăt spre casă.

Funcţionarul, uimit de privirea febrilă a domnului Tulliver, îl urmări cîteva clipe din ochi, apoi o porni şi el la drum. Citirea unei scrisori era pentru domnul Tulliver o treabă ce nu se rezolva cu una cu două ; îi trebuia foarte mult ca să înţeleagă un text scris sau chiar tipărit ; aşa că puse scrisoarea în buzunar cu gîndul s-o deschidă acasă, în fotoliu. Dar după un timp îşi spuse că poate era în scrisoare ceva ce nu trebuia să afle doamna Tulliver şi de aceea era mai bine să nu-i arate scrisoarea de loc. Opri deci calul, scoase scrisoarea şi o citi. Era scurtă şi spunea în esenţă că domnul Gore aflase, din surse secrete dar sigure, că Furley fusese în ultima vreme foarte strîmtorat şi pierduse toate garanţiile — printre altele şi ipoteca pe bunurile domnului Tulliver, cedîndu-i-le lui Wakem.

O jumătate de oră mai târziu, chiar căruțașul domnului Tulliver îl găsi leșinat la marginea drumului, cu o scrisoare deschisă lângă el, și cu calul sur suflând neliniștit asupra-i.

Seara, când Maggie ajunse acasă răspunzând chemării lui taică-su, domnul Tulliver, se trezise din leșin. Își revenise de vreo oră și, după ce aruncase câteva priviri vagi și indiferente în jurul lui, mormăise ceva despre o scrisoare, repetând apoi cu un ton enervat ceea ce spusese. La cererea doctorului Turnbull, scrisoarea domnului Gore fusese adusă și așezată pe pat, iar enervarea pacientului păru să se calmeze. Bolnavul rămase un timp cu ochii pironiți pe scrisoare, de parcă l-ar fi ajutat să-și adune gândurile. Dar un nou val de memorie apăru, alungându-l pe celălalt. Întoarse privirea de la scrisoare către ușă și, după ce se uită neliniștit ca și cum s-ar fi străduit să vadă un lucru pe care ochii lui erau prea slabi să-l deslușească, rosti : „Fetița !“

Repetă din când în când cuvîntul, enervat, părăind că nu-și dă seama de nimic în afară de această singură dorință stăruitoare. Și cum nu dădea semne că ar recunoaște-o pe nevastă-sa sau pe ceilalți, biata doamnă Tulliver, ale cărei facultăți slabe fuseseră aproape cu totul paralizate de această acumulare subită de neazuri, se tot ducea să vadă dacă nu cumva vine diligența de Laceham, deși nu era încă ora de sosire.

În cele din urmă diligența sosi, și din ea coborî o biată fată îngrijorată care nu mai era „fetiță“ decît în mintea iubitoare a lui taică-su.

— Vai, mamă, dar ce s-a întîmplat ? întrebă Maggie cu buzele palide, în timp ce maică-sa se apropie de ea plîngînd.

Nici nu-i trecea măcar prin minte că taică-su ar putea fi bolnav, fiindcă scrisoarea sosise în urma instrucțiunilor date de el la biroul din St. Ogg's.

Dar în întîmpinarea ei venea acum doctorul Turnbull : medicul e îngerul păzitor al căminului în suferință și Maggie alergă tremurînd, cu o privire întrebătoare către bătrînul și blîndul ei prieten, un om pe care îl cunoștea de cînd se născuse.

— Nu te speria, drăguță, o liniști doctorul, luîndu-i mîna într-ale lui. Tatăl tău a avut un atac și nu și-a recăpătat încă memoria complet. Dar te-a chemat și o să-i facă bine să te vadă. Să fii cît mai calmă. Lasă-ți lucrurile aici și vino cu mine sus !

Maggie făcu întocmai, cu bătaia aceea groaznică de inimă care face ca existența să pară o simplă pulsație dureroasă. Avînd o imaginație sensibilă, se speriasse de calmul cu care vorbise doctorul Turnbull. Cînd intră în cameră, taică-su era tot cu ochii îndreptați către ușă și fata dădu de privire aceea ciudată, lîncedă și neputincioasă care o căutase în zadar. Cu o mișcare și o licărire bruscă, domnul Tulliver se ridică în capul oaselor, iar Maggie alergă spre el și îl strînse speriată în brațe, acoperindu-l cu sărutări.

Bietul copil ! Cunoscuse prea devreme una din acele clipe supreme în care tot ce nădăjduiești, tot ce te-a bucurat, ce te sperie, sau tot ce poți îndura dispăre, devenind brusc lipsit de importanță, se pierde, ca o amintire banală, în acea dragoste simplă, primitivă care te leagă de ființele apropiate în clipele lor de încercare sau durere.

Dar licărirea aceea de recunoaștere constituise un efort prea mare pentru puterile slăbite, zdrobite, ale tatălui ei. Căzu din nou într-o stare de apatie și rigiditate care dură mai multe ceasuri, fiind întreruptă doar de cîte o revenire scurtă a conștiinței, cînd accepta pasiv tot ce i se dădea și părea să aibă un fel de satisfacție copilărească văzînd că Maggie e în preajma lui — satisfacția pe care o are un sugaci cînd e adus înapoi în brațele dădacei.

Doamna Tulliver trimise după surorile ei ; după care, la parter, urmară tînguiri și ridicări de brațe spre cer : atît unchii, cît și mătușile își dădeau seama că Bessy și familia ei ajunseseră la ruina totală pe care o prevăzuseră, și sentimentul lor general era că asupra domnului Tulliver se abătuse o pedeapsă și ar fi o impietate să i te împotrivești arătîndu-te prea blînd. Dar Maggie auzi puține din toate astea, nemișcîndu-se aproape nici o clipă de la căpătîiul tatălui ei, a cărui mîină o ținea într-una în mîna ei. Doamna Tulliver dorea să-i trimită vorbă lui Tom să se întoarcă acasă și părea că se gîndește mult mai mult la fiu decît la bărbat ; dar unchii și mătușile se împotriviră. Era mai bine ca Tom să rămîină la școală, de vreme ce domnul Turnbull spusese că, după părerea lui, nu există un pericol imediat. Dar a doua zi către seară, cînd Maggie se mai obișnuise cu crizele de inconștiență ale lui taică-su, și cu speranța să-și revină, începu și ea să se gîndească stăruitor la Tom și, cînd o auzi pe maică-sa plîngînd noaptea și bolborosînd : „Bietul băiat... de ce să nu se întoarcă acasă ?“ Maggie o mîngîie :

— Mamă, las' că mă duc eu să-l iau și să-i spun totul. Mă duc mâine dimineață, dacă tata nu-și revine și nu are nevoie de mine. O să fie tare greu pentru Tom să se întoarcă acasă fără să fie pregătit.

Și a doua zi de dimineață, Maggie plecă, după cum am văzut, să-l ia pe Tom. În diligența care-i aducea spre casă, cei doi frați schimbă șapte triste și întretăiate.

— Se pare că domnul Wakem are o ipotecă sau ceva în legătură cu pământul, spuse Maggie. Se pare că tocmai scrisoarea în care i se comunică toate astea l-a îmbolnăvit pe tata.

— Eu cred că pungașul își pusese de la început în gând să-l ruineze pe tata, declară Tom sărind de la impresiile cele mai vagi la o concluzie categorică. Las' că-i arăt eu lui când mă fac mare. Să nu te prind că mai vorbești vreodată cu Philip.

— Vai, Tom ! exclamă Maggie pe un trist ton de protest ; dar nu-i venea să discute nimic atunci, și cu atât mai puțin să-l supere pe Tom, contrazicându-l.

Capitolul II

TERAPHIMII¹, SAU ZEII CĂSNICIEI DOAMNEI TULLIVER

Trecuseră cinci ore de când plecase Maggie de acasă și coborînd cu Tom din diligență, fata se îngrozi la gândul că taică-su îi simțise lipsa, chemîndu-și „fetița” în zadar. Dar nu-și închipui că ar fi putut surveni vreo altă schimbare.

O luă la fugă pe aleea pietruită și intră în casă înaintea lui Tom. La intrare fu izbită de un miros puternic de tutun. Ușa salonului era întredeschisă — de acolo venea mirosul. Ciudat, foarte ciudat ! Putea oare vreun musafir să fumeze într-o situație ca asta ? Și maică-sa nu era oare acolo ? Iar dacă era, trebuia să i se spună că Tom se întorsese acasă. Maggie se opri cîteva clipe uimită. Tocmai dădea să deschidă ușa cînd se apropie Tom de ea, așa că intrară în salon împreună. În jilțul unde stătea de obicei domnul Tulliver, se găsea acum un om grosolan și murdar, a cărui față i se

¹ *Teraphimi*, mici imagini reprezentînd oracole casnice ale vechilor evrei.

părea lui Tom oarecum cunoscută ; fuma și lângă el se găseau un ulcior și un pahar.

Într-o clipă Tom întrezări tot adevărul : „Să-ți vină porțarelul în casă“ și „Să ți se scoată lucrurile la vânzare“ erau expresii pe care le auzise de mic. Însemnau rușinea și nenorocirea de a „da faliment“, de a pierde toți banii, de a fi ruinat — de a coborî la starea de muncitori sărmani. Părea firesc să se întâmple așa, de vreme ce taică-su pierduse tot ce avea și Tom nu se gândi că această formă de nenorocire putea să aibă vreo altă cauză decât pierderea procesului. Dar prezența imediată a acestei rușini constituia pentru el o experiență mai dureroasă și mai concretă decât teama îngrozitoare resimțită pînă atunci, astfel încît în clipa aceea avu impresia că adevăratele lui necazuri abia începeau : era ca atingerea unui nerv iritat, urmată de o durere spontană și ascuțită.

— Ce mai faceți, domnule Tulliver ? spuse străinul, scoțîndu-și pipa din gură, stingherit și cu o politețe de om necioplit.

Fetele celor doi copii speriați îl cam stînjeneau.

Dar Tom se întoarse repede, fără să răspundă. Ceea ce vedea era prea îngrozitor. Maggie nu înțelesese ce însemna prezența acestui străin, cum înțelesese Tom. Îl urmă pe frate-su, întrebîndu-l în șoaptă :

— Cine o fi, Tom ? Ce s-o fi întîmplat ?

Apoi, deodată, cuprinsă de o spaimă nelămurită că prezența străinului ar putea să însemne o schimbare în starea sănătății lui taică-su, o zbughi pe scări, oprindu-se la ușa dormitorului ca să-și smulgă boneta de pe cap și să intre în vîrfurile picioarelor. Acolo totul era liniștit. Bătrînul zăcea culcat, cu ochii închiși, indiferent la tot ce se petrecea în jur, așa cum îl lăsase. Lîngă el se afla o servitoare. Maică-sa nu era acolo.

— Unde e mama ? întrebă Maggie în șoaptă.

Femeia nu știa. Maggie ieși repede și i se adresă lui Tom :

— Tata zace liniștit în pat, hai s-o căutăm pe mama. Mă întreb unde o fi ?

Doamna Tulliver nu era jos, și în nici unul din dormitoare. Nu mai rămăsese decît o singură cameră la mansardă în care Maggie n-o căutase — un fel de cămară unde maică-sa păstra toată lenjeria și lucrurile prețioase, pe care nu le despacheta și nu le scotea decît la zile mari. Tom, care mergea în fața soră-si în timp ce străbăteau coridorul, deschise ușa acelei cămăruțe și strigă :

— Mamă !

Doamna Tulliver stătea pe un scaun, cu toate comorile acumulate de-a lungul anilor, în jurul ei. Una dintre lăzile cu rufărie era deschisă : ceainicul de argint fusese despachetat din numeroasele foi de hîrtie care îl înfășuraseră și vesela cea bună era așezată deasupra lăzii închise ; linguri, și frigări, și polonicuri erau răspîndite rînduri, rînduri, pe rafturi. Biata femeie dădea din cap și plîngea cu gura schimonosită de durere, privind la numele „Elizabeth Dodson“, brodat în colțul unor fețe de masă pe care le ținea în poală.

Auzind glasul lui Tom, le lăsă să cadă și se ridică.

— Ah, băiatu' mamii ! Băiatu' mamii !, hohoti ea luîndu-l de gît. Cînd te gîndești că am trăit să văd una ca asta ! Sîntem ruinați... o să ne vîndă toate lucrurile. Cînd te gîndești că taică-tu m-a luat ca să mă aducă în starea asta ! Nu ne-a mai rămas nimic... o să ajungem cerșetori... o să mergem la azil !...

Îl sărută, apoi se așeză la loc și luînd o față de masă în poală o desfăcu puțin ca să se uite la model, în timp ce copiii stăteau lîngă ea, tăcuți și amărîți, cu ecoul prelungit al cuvintelor „cerșetori“ și „azil“ în minte.

— Cînd mă gîndesc la toate pînzeturile astea pe care le-am tors cu mîna mea, continuă ea, scoțînd diferite lucruri și punîndu-le deoparte cu o emoție cu atît mai ciudată și vrednică de milă, cu cît această femeie blondă și grăsuță era de obicei atît de placidă. Dacă avusese vreodată un necaz pînă atunci, fusese o furtună într-un pahar cu apă. Și le-a țesut Job Haxey, și le-a adus în spinare ; mi-aduc aminte că stăteam în ușa și-l priveam cum vine... s-a întîmplat înainte de a-mi fi trecut măcar prin minte să mă mărit cu tată! vostru... Și modelul pe care l-am ales singură și l-am albit așa frumos, și am brodat numele meu cu niște cusături cum nu s-au mai văzut — o să trebuiască să taie pînza ca să scoată numele, că e o cusătură mai deosebită — și trebuie să le vindem pe toate și or să ajungă prin case străine, și poate c-o să le taie cu cuțitul sau or să se rupă înainte să mă prăpădesc. N-o să te alegi cu nici una, băiete — spuse ea ridicînd către Tom ochii plini de lacrimi — și doar pentru tine le păstram. Toate cu modelul ăsta voiam să ți le dau ție. Lui Maggie i-ar fi rămas alea cu pătrate mari — cînd pui farfuriile pe ele nu se văd așa bine.

În prima clipă, Tom se simți mișcat, dar un moment mai tîrziu îl apucă furia. Se roși la față, strigînd :

— Dar crezi că mătușile or să te lase să le vinzi, mamă ? Ele știu de toate astea ? N-or să te lase să-ți vinzi lenjeria, nu-i așa ? Ai trimis să le cheme ?

— Da. L-am trimis pe Luke de îndată ce au venit portăreii, și a fost mătușa Pullet pe aici... și, vai, ce mai plângea... spune că tat-tu mi-a făcut neamurile de rîs, că toată lumea vorbește de asta... și o să cumpere ea fețele de masă cu picățele că tot n-a avut niciodată destule cu modelul ăsta și așa n-or să ajungă pe mîini străine, dar de astea cu pătrate are mai multe decît îi trebuie. (Zicînd asta, doamna Tulliver începu să așeze fețele de masă înapoi în ladă, împăturindu-le și netezindu-le cu un gest automat.) A fost și unchiul Glegg și spune că trebuie să cumpărăm paturi, cearșafuri și lucruri d-astea pe care să dormim, dar trebuie să vorbească întîi cu mătușa și or să vină cu toții să ne sfătuim. Da' știu că nici unul n-o să ia vesela, adăugă ea, întorcînd privirea către cești și farfurioare — că toți le-au găsit cusur cînd le-am cumpărat, din cauza rămurelelor aurii, printre flori. Dar n-au ei veselă mai frumoasă. Nici măcar mătușa Pullet — și am cumpărat-o cu banii mei, pe care i-am strîns de cînd aveam cincisprezece ani, și ceainicul de argint tot așa... taică-tu nu mi-a dat nici un ban pentru ele. Cînd mă gîndesc că m-a luat de nevastă ca să pătimesc toate astea !

Doamna Tulliver izbucni iar în plîns și hohoti cîteva clipe cu batista la ochi, dar dînd-o apoi deoparte, spuse cu un aer dezaprobator, continuînd să hohotească pe jumătate, ca și cum ar fi fost silită să vorbească înainte de a-și putea stăpîni plînsul :

— Și doar i-am tot spus mereu : Fă ce vrei, dar nu te judeca ! Ce puteam să mai fac ? Trebuia să stau și să mă uit cum mi se duce averea, averea mea și cea care trebuia să le rămîină copiilor mei. N-ai să mai ai nimic, băiatu' mamii... dar să știi că biata maică-ta n-are nici o vină !

Și îi întinse un braț, ridicînd spre el cu deznădejde ochii ei albaștri de copil lipsit de apărare. Bietul băiat se apropie de maică-sa, o sărută și rămaseră așa, îmbrățișați. Și, pentru prima oară, Tom se gîndi la taică-su cu un sentiment de reproș. Pornirea lui firească de a găsi o vină celor din jur — pornire care nu se manifestase pînă atunci în ceea ce îl privea pe taică-su, Tom avînd tendința să considere că domnul Tulliver are întotdeauna dreptate numai pentru că era tatăl lui, fusese împinsă pe un nou făgaș de disperarea maică-si ; și furia lui împotriva lui Wakem începu să se

amestece cu un alt soi de furie. Poate că taică-su contribuise într-adevăr la ruina lor și la faptul că oamenii vorbeau de ei cu dispreț ; dar nimeni nu avea să vorbească vreodată cu dispreț de Tom Tulliver ! Forța și hotărîrea lui firească începeau să se afirme, fiind trezite de un dublu stimulent : mînia împotriva mătușilor și sentimentul că trebuie să se poarte ca un bărbat și să aibă grijă de maică-sa.

— Nu te mai frămînta, mamă, spuse el cu căldură. În curînd o să-mi iau o slujbă și am să cîștig ceva bani.

— Dumnezeu să te binecuvînteze, băiete ! spuse doamna Tulliver puțin mai liniștită. Apoi, privind în jur cu tristețe, adăugă : N-aș fi fost atît de amărîtă dacă am fi putut păstra măcar lucrurile cu numele meu pe ele !

Maggie urmărise scena cu o furie crescîndă. Reproșurile subînțelese împotriva lui taică-su — tatăl care zăcea sus, între viață și moarte — îi goniseră toată mila pentru suferințele maică-si în legătură cu fețele de masă și vesela ; și, pe urmă, furia aceasta stîrnită de dragostea pentru tatăl ei sporise și din cauza unei porniri egoiste împotriva înțelegerii tacite dintre Tom și maică-sa, înțelegere prin care ea era lăsată în afara nenorocirii comune. Aproape că nu se mai sinchisea de indiferența obișnuită pe care i-o arăta maică-sa, dar era foarte receptivă la orice consfințire a acesteia, oricît de pasivă, atunci cînd venea de la Tom. Nu s-ar putea spune că biata Maggie era însuflețită doar de devotament pur, ci avea mari pretenții de la cei pe care îi iubea.

În cele din urmă, izbucni pe un ton enervat, aproape violent :

— Mamă, cum poți vorbi așa ? Ca și cum nu ți-ar păsa decît de lucrurile însemnate cu numele tău și nu și de cele însemnate cu numele tatii. Ca și cum nici nu te-ai sinchisi de bietul tata ! Și cînd te gîndești că el zace acolo sus și poate că n-o să ne mai vorbească niciodată. Tom, ar trebui să-mi dai dreptate — n-ar trebui să permiți nimănui să-l vorbească de rău.

Maggie, sufocîndu-se aproape de mînie și de necaz, părăsi camera și-și reluă locul la căpătîiul lui taică-su. Îl iubea și mai mult acum, cînd se gîndea că oamenii îl vor judeca aspru, că-l vor dezaproba. Maggie nu putea să sufere dezaprobarea : toată viața ei fusese dezaprobată fără ca asta să aibă alt rezultat decît certuri și supărare. Taică-su o apăraseră și o iertaseră întotdeauna, și amintirea dragostei lui

constituia pentru ea una din forțele lăuntrice care o ajutau să facă și să îndure orice pentru el.

Tom se cam înfurie de ieșirea lui Maggie. Auzi ! Să-l învețe pe el și pe maică-sa ce să facă ! Ar fi trebuit să-și dea seama pînă acum că nu-i poate teroriza și nu poate să-și dea aere față de ei. Se duse totuși în camera lui taică-su și ceea ce văzu acolo îl mișcă atît de puternic, încît uită tot ceea ce simțise în ultima oră. Cînd îl văzu cît e de impresionat, Maggie se duse la el, lîngă pat, îl luă de gît și cei doi copii uitară totul în afară de faptul că amîndoi aveau același tată și că îi copleșea aceeași nenorocire.

Capitolul III

CONSILIUL DE FAMILIE

A doua zi dimineată la ora unsprezece, unchii și mătușile se întruniră să se sfătuiască. Focul ardea în camera mare și biata doamnă Tulliver, avînd impresia greșită că se aflau la o ocazie deosebită, cum ar fi fost de pildă o înmormîntare, desfăcuse ciucurii cordonului de la sonerie și dăduse drumul perdelelor, care pînă atunci fuseseră prinse în ace, potrivindu-le să cadă frumos în falduri și dînd din cap cu tristețe în timp ce privea picioarele și tăbliile bine lustruite ale meselor, căroră nici chiar sora Pullet n-ar fi putut să le găsească vreun cusur.

Domnul Deane nu putea să vină — era plecat cu niște treburi ; dar doamna Deane apăru la timp în frumoasa ei cabrioletă nouă cu coșul ridicat, cu servitorul în livrea pe capră, ceea ce lămurise pe doamnele din St. Ogg's care-i erau prietene asupra multor trăsături ale caracterului ei. Domnul Deane reușise în viață cu aceeași rapiditate cu care domnul Tulliver decăzuse ; și în casa doamnei Deane, rufăria și vesela Dodsonilor începuseră să aibă o situație oarecum subordonată, ca un simplu supliment al articolelor mai arătoase, de același fel, cumpărate în ultimii ani : schimbare ce prilejuise o anumită răceală în relațiile dintre ea și doamna Glegg, care considera că Susan devenise „ca toți ceilalți” și în curînd ea, doamna Glegg, va rămîne singura păstrătoare a adevăratului spirit Dodson, împreună, poate, doar cu acei nepoți care păstrau viu numele de Dodson pe proprietățile îndepărtate ale familiei, în Wolds. Oamenii care trăiesc departe au întotdeauna mai puține păcate decît cei pe care îi

vedem în fiecare zi și, cînd ne gîndim la așezarea geografică a etiopienilor și la cît de puțin aveau de-a face cu grecii, ni se pare de prisos să ne mai întrebăm de ce Homer îi considera „fără de păcat“.

Doamna Deane sosi cea dintîi și, după ce se așeză în camera mare, coborî și doamna Tulliver, cu fața ei frumoasă puțin desfigurată de plîns ; nu era ea femeie să verse șiroaie de lacrimi, în afară de clipele cînd perspectiva să-și piardă mobila devenea deosebit de clară ; dar simțea că ar fi fost cu totul nepotrivit să apară calm într-un moment ce acela.

— Vai, soră, ce grea e viața ! exclamă ea, intrînd în salon. Ce nenorocire !

Doamna Deane era o femeie cu buze subțiri, care ținea discursuri scurte și bine chibzuite în ocazii speciale și pe care le repeta apoi soțului ei, întrebîndu-l dacă nu-i așa că vorbise cît se poate de potrivit.

— Da, soră, spuse ea plină de precauții ; trăim într-o lume schimbătoare și nu știi ce poate aduce ziua de mîine. Dar e bine să fi pregătit pentru orice și dacă te lovește vreun necaz să-ți amintești că n-a picat chiar așa, din senin. Îmi pare foarte rău de tine, că doar mi-ești soră, și dacă doctorul îi recomandă domnului Tulliver să ia jeleu, trag nădejdea că ai să-mi spui și mie, și am să-ți trimit cu plăcere niște borcane cu jeleu, că doar e drept să aibă ce-i trebuie cît e bolnav.

— Mulțumesc, Susan, răspunse doamna Tulliver, cu un ton pierdut, luîndu-și mîna grăsuță de pe mîna subțire a soră-si. Dar deocamdată nu e vorba de jeleu. Apoi, după o scurtă pauză adăugă : Sus am o duzină de borcane... Dar n-am să mai pun niciodată jeleu în ele.

Rosti ultimele cuvinte cu o voce gîtuită de emoție, dar sunetul roților îi schimbă șirul gîndurilor. Sosiseră domnul și doamna Glegg, urmați aproape îndată de domnul și doamna Pullet. Doamna Pullet intră plîngînd : era un mod sintetizat prin care își exprima, în toate ocaziile, vederile despre viață în general și despre cazul de față în special.

Doamna Glegg își pusese buclele cele mai înfoiate și niște haine mototolite care păreau să fi fost scoase de curînd dintr-o ladă unde stătuseră îngropate multă vreme ; niște haine alese cu înaltul scop moral de a trezi în sufletul lui Bessy și al copiilor ei o umilință fără margini.

— Doamnă Glegg, nu vrei să vii mai aproape de foc, i se adresează bărbat-său, nevrînd să se așeze pe scaunul mai comod înainte de a i-l oferi ei.

— Vezi bine că m-am așezat aici, domnule Glegg, răspunse această femeie superioară, dumneata n-ai decît să te coci dacă vrei !

— Bine, făcu domnul Glegg, așezîndu-se mulțumit pe scaun. Ei, și cum se simte bietul Tulliver ?

— Doctorul Turnbull l-a găsit mai bine azi dimineață, răspunse doamna Tulliver, e mai atent și mi-a vorbit ; dar pe Tom tot nu l-a recunoscut încă — se uită la bietul băiat de parcă ar fi un străin, cu toate că o dată a spus ceva despre Tom și ponei. Doctorul spune că memoria lui s-a întors cu mulți ani în urmă și nu-l recunoaște pe Tom, fiindcă se gîndește la el cum arăta cînd era copil. Vai, Doamne !

— Eu cred că i s-a urcat apa la creier, spuse mătușa Pullet, întorcîndu-se de la oglindă unde, cu un aer trist, își potrivise boneta. Mare minune dacă se mai ridică din pat ! Și dacă se ridică, n-o să mai fie cum era... ca domnul Carr, săracul ! Trei ani l-au hrănit cu lingura ca pe un copil. Nu se mai putea servi de loc de mîini și de picioare, da' el avea un fotoliu pe roate și pe cineva care să-l împingă, și mă cam îndoiesc că tu ai să ai așa ceva, Bessy !

— Soră Pullet, spuse doamna Glegg cu severitate, dacă nu mă înșel, noi ne-am întrunit aici să discutăm și să ne sfătuim ce e de făcut ca să scăpăm de această rușine abătută asupra familiei noastre, și nu ca să vorbim despre oameni care nu-s de-un neam cu noi. După cîte știu eu, domnul Carr nu-i din familia noastră și n-are cu noi nici în clin nici în mîneacă.

— Soră Glegg, o rugă doamna Pullet, punîndu-și din nou mănușile și mîngîindu-și nervos degetele, dacă vrei să vorbești urît despre domnul Carr, te rog să n-o faci față de mine ; eu știu cît a suferit, adăugă ea cu un oftat. Răsufla atît de greu, că puteai să-l auzi chiar dacă erai la două camere distanță.

— Sophy, o repezi doamna Glegg cu silă și indignare, vorbești atît de mult despre bolile oamenilor, încît ajunge să fie de-a dreptul indecent. Dar ți-am mai spus o dată că n-am bătut atîta cale ca să vorbesc despre cunoștințe, fie că respiră greu, fie că respiră ușor. Dacă nu ne-am întrunit cu scopul să auzim fiecare ce vor face ceilalți pentru a

ajuta o soră și pe copiii ei să n-ajungă la azil, eu mă întorc acasă. Îmi închipui că unul singur nu poate face nimic fără ceilalți. Nu vă așteptați să fac eu tot.

— Dragă Jane, răspunse doamna Pullet, nu prea văd că te-ai grăbit să faci mare lucru. După câte știu eu, e prima dată că vii aici, de când s-a aflat c-a sosit portărelul, pe când eu am fost ieri și m-am uitat la toate lucrurile și la ru-făria lui Bessy, și i-am spus că am să cumpăr fețele de masă cu picățele. Eu cred c-am vorbit cinstit fiindcă, în ceea ce privește ceainicul pe care nu vrea să-l dea la străini, e la mintea cocoșului că n-am ce face cu două ceainice de argint, dacă nici unul n-are țîșnitoare dreaptă — dar damascul cu picățele mi-a plăcut întotdeauna.

— Tare-aș vrea să nu fiu nevoită să vînd ceainicul și porțelanurile, și serviciul ălbun de salată, spuse biata doamnă Tulliver cu rugămintea în glas, și cleștele de zahăr : sînt primele lucruri pe care le-am cumpărat.

— Dar n-ai ce să-i faci ! interveni domnul Glegg ; dacă vreunul dintre neamuri se hotărăște să le cumpere, n-are decît, dar altfel, toate lucrurile trebuie scoase la licitație fără nici o deosebire.

— Și să nu-ți închipui, se amestecă unchiul Pullet dînd dovadă de o neobișnuită independență de spirit, că familia dumitale îți va da pe lucruri mai mult decît fac. Oricum, n-o să-ți dea cine știe ce pe ele la licitație.

— Vai, Doamne ! exclamă doamna Tulliver, cînd mă gîndesc că porțelanurile mele or să fie scoase la licitație !... Le-am cumpărat cînd m-am măritat, așa cum le-ai cumpărat și tu pe ale tale, Jane, și tu, Sophy ; știu că nu ți-au plăcut din cauza rămurelelor, dar mie-mi plăceau. Și n-am spart nimic, că le spălam singură — și lălelele și trandafirii de pe cești sînt așa de frumoase că ți-e mai mare dragul să le privești. Nici ție nu ți-ar plăcea să-ți vezi porțelanurile vîndute pe nimic sau făcute bucățele, cu toate că ale tale n-au nici un fel de culoare, Jane, sînt albe și cu dungi în relief, și n-au fost așa scumpe ca ale mele. Și pe urmă mai e și serviciul de salată... soră Deane, îmi închipui că-l vrei, că doar te-am auzit spunînd că-i frumos !

— N-am nimic împotrivă să cumpăr cîteva din lucrurile mai bune, spuse doamna Deane cu superioritate. Nu strică niciodată să ai cîte un lucru în plus în casă.

— Lucrurile cele mai bune zici ? exclamă doamna Glegg, care tăcuse destulă vreme pentru ca indignarea să-i devină

din ce în ce mai clocotitoare, îmi vine rău cînd vă aud pe toți cum vorbiți de „lucrurile cele mai bune“, și cum să cumpărați una și alta, ca de pildă argintăria sau porțelanurile. Ar trebui să te gîndești la ce ți se întîmplă, Bessy, și să nu-ți mai umble mintea la argintărie și porțelanuri. Gîndește-te mai bine dacă o să te mai alegi măcar cu un pat cu somieră pe care să dormi, o pătură cu care să te învelești și un scaunel pe care să te așezi. Și să nu uiți că dacă ai să le capeți, o să fie pentru că ți le-au cumpărat neamurile, că doar pe ele poți să te bizui, că bărbat-tu zace neputincios și nu mai are nici măcar o lăascaie. Și să știi că-ți spun asta spre binele tău, c-ar trebui să-ți dai seama în ce situație te afli și ce rușine a aruncat bărbat-tu asupra familiei de care depinzi cu totul — și să fii mai modestă.

Doamna Glegg se opri, căci e obositor să vorbești cu prea mult patos pentru binele altora. Doamna Tulliver terorizată dintotdeauna de autoritatea familială a sorei Jane, care o făcuse de copil să rabde jugul de soră mai mică, spuse încercînd să se scuze :

— Să știi, dragă Jane, că n-am cerut niciodată nimănui să facă ceva pentru mine. V-am cerut doar să cumpărați niște lucruri care vă plac, ca să nu se prăpădească prin cine știe ce case străine. N-am pretins niciodată nimănui să-mi cumpere lucrurile ca să mă ajute pe mine și copiii mei, cu toate că e vorba de olanda pe care am tors-o cu mîna mea și, cînd s-a născut Tom, m-am gîndit — e primul lucru la care m-am gîndit cînd l-am văzut în leagăn — că toate lucrurile pe care le-am cumpărat cu banii mei și de care am avut atîta grijă or să fie într-o zi ale lui. Dar n-am cerut niciodată ca surorile mele să-și cheltuiască banii pentru mine. Și nimeni nu știe ce-a făcut bărbatu-meu pentru soră-sa, că azi am fi dus-o mai bine dacă nu i-ar fi împrumutat bani pe care nu i-a mai cerut niciodată înapoi.

— Hai, lasă, interveni domnul Glegg împăciuitor, să nu privim lucrurile prea în negru. Ce e făcut, e bun făcut. O să ne străduim cu toții să-ți cumpărăm cele trebuincioase, cu toate că doamna Glegg are dreptate cînd spune că trebuie să fie lucruri simple și folositoare. Nu trebuie să ne gîndim la lucruri inutile. O masă, un scaun, două, lucruri de bucătărie, un pat bun... și de-al d-astea. Să-ți spun drept, eu am trăit cîndva și zile în care îmi era totuna dacă mă culcam pe un sac sau dormeam pe podea. Ne înconjurăm de o grămadă de lucruri nefolositoare numai pentru că avem bani de risipit.

— Domnule Glegg, spuse nevastă-sa, te rog să-mi dai voie să vorbesc, și să nu-mi iei vorba din gură ; după cum spuneam, Bessy, nu-i frumos să te lauzi că nu ne-ai cerut niciodată să-ți cumpărăm ceva. Și dacă-i vorba de asta, ar fi trebuit să ne ceri ! Spune-mi, rogu-te, cum ai să te descurci dacă nu te-ajută neamurile ? Dacă nu te-ar ajuta, ai fi silită să cerșești. Și ar fi bine să-ți bagi asta în cap și să fii modestă și să ne ceri să facem pentru tine ce putem, în loc să tot spui și să te lauzi că nu ne-ai cerut niciodată nimic.

— Ai pomenit de familia Moss și de ce-a făcut domnul Tulliver pentru ei, spuse unchiul Pullet, care devenea deosebit de inspirat atunci când era vorba de bani. N-au fost pe-aici ? S-ar cădea să facă și ei câte ceva și, dacă Tulliver le-a dat bani cu împrumut, ar trebui să-i siliți să vi-i dea înapoi.

— Asta așa e, spuse doamna Deane. M-am gândit și eu la asta. Cum de nu-s și ei aici cu voi ? S-ar cădea să facă și ei ceva.

— Vai, se tîngui doamna Tulliver, nu le-am trimis vorbă despre ce i s-a întîmplat domnului Tulliver și ei locuiesc atît de departe, pierduți, printre potecile de la Basset, că n-aud niciodată nimic decît atunci când vine domnul Moss la tîrg. Nici măcar nu m-am gândit la ei. Dar mă mir că nu s-a gândit Maggie, că ea totdeauna a ținut la mătușa Moss.

— Da' unde-s copiii, Bessy, de ce n-au venit încoace ? întrebă doamna Pullet, auzind numele lui Maggie. Ar trebui să audă ce au de spus unchiul și mătușile lor ; cît despre Maggie, i-am plătit jumătate din taxele școlare, așa că ar trebui să ție mai mult la mine decît la mătușa-sa Moss. S-ar putea să mă lovească damblaua când mă întorc acasă și să mă prăpădesc. Nu se știe ca pămîntul !

— Dacă ar fi fost după *mine*, spuse doamna Glegg, copiii ar fi fost aici cu noi de la bun început. E timpul să știe pe cine să se bizuie și ar trebui să le spună cineva care e situația lor în lume și ce-i așteaptă, și să simtă că trebuie să sufere din cauza tatălui lor.

— Bine, soră, las' că mă duc să-i chem ! răspunse doamna Tulliver resemnată. Era complet zdrobită și se gîndea cu o disperare oarbă la comorile din cămară.

Se duse să-i cheme pe Tom și pe Maggie, care se aflau în camera tatălui lor și, tocmai dădea să coboare din nou când zări ușa de la cămară și îi veni o idee. Se îndreptă spre ușă, lăsînd copiii să coboare singuri.

Cînd cei doi copii intrară în saloan, sfioși și cam în silă, unchi și mătușile păreau să fi discutat cu înflăcărare ; și cu toate că Tom — a cărui inteligență practică fusese deșteptată și împinsă spre acțiune de puternicul stimulent pe care îl reprezentau emoțiile trăite de o zi încoace — copsese în mintea lui un plan pe care avea intenția să-l propună unuia dintre unchi sau mătuși, nu simțea totuși nici cea mai mică simpatie față de ei și îi era groază să-i întîlnească pe toți deodată, întocmai cum i-ar fi fost groază de o doză mare și concentrată dintr-o doctorie pe care abia dacă ar fi suportat-o în doze mici. Cît despre Maggie, în dimineața aceea era cît se poate de descurajată : fusese trezită la ora trei, după o odihnă scurtă, și simțea acea oboseală stranie și visătoare pe care o încerci după ce veghezi într-o cameră de bolnav, în orele reci ale dimineții, cînd se crapă de ziuă, iar lumina și viața de afară par să nu mai aibă nici o importanță, reprezentînd doar o limită a orelor de veghe din odaia întunecată. Intrarea celor doi copii întrerupse discuția. Dădură mîna cu unchi și mătușile — ceremonie tristă și tăcută — și, în cele din urmă, unchiul Pullet rosti, în timp ce Tom se apropia de el :

— Ei, tinere, tocmai spuneam că am avea nevoie de pana ta. Îmi închipui că după atîta învățătură trebuie să scrii foarte frumos.

— Da, da, întări unchiul Glegg cu un ton de reproș pe care ar fi vrut să-l facă să pară blînd, trebuie să căutăm să ne folosim de toată învățătura asta care l-a costat pe taică-tu atîția bani.

*„Cînd s-au dus bani, avere și moșii,
Tot ce-ți rămîne-i învățat să fii“.*

A venit vremea să ne arăți la ce-ți folosește să fii învățat. Să vedem dacă ai să poți reuși mai bine decît mine, care am făcut avere fără carte. Numai că eu am început cu puțin : puteam s-o duc cu un castron de *porridge* și cu o coajă de pîine cu brînză. Dar traiul bun pe care l-ai dus și învățătura o să te facă să-ți fie mult mai greu decît mi-a fost mie.

— N-are încotro, greu sau ușor, trebuie să se descurce, interveni mătușa Glegg cu energie. Nu-i dă mîna să se uite la greutate. Și să nu cumva să-și închipuie că neamurile or să-l țină în lux și trîndăvie. Trebuie să ispășească păcatele lui taică-su, să se dezobișnuiască de traiul bun și să muncească din greu. Și să fie modest și recunoscător față de unchi și

mătușile lui pentru binele pe care îl fac maică-si și lui taică-su, că de n-ar fi ei i-ar azvîrli în stradă și ar ajunge la azil, și sor-sa la fel, continuă doamna Glegg, uitîndu-se încruntată la Maggie care se așezase pe canapea lîngă mătușa Deane la care ținea pentru că era mama lui Lucy ; trebuie să se hotărască să fie modestă și să muncească, pentru că n-o să mai aibă slugi care s-o slujească. Ar trebui să-și bage asta bine în cap, să vadă de casă și să-și respecte și să-și iubească mătușile care au făcut atîta pentru ea, și au agonisit bani ca să aibă ce lăsa moștenire nepoatelor și nepoților.

Tom rămăsese în picioare în fața mesei din mijlocul grupului. Se roșise în obraji, dar nu părea cîtuși de puțin modest, și tocmai se pregătea să spună, pe un ton respectuos, un lucru la care se gîndise mai demult, cînd se deschise ușa și maică-sa intră din nou în cameră.

Biata doamnă Tulliver avea în mînă o tavă mică pe care așezase ceainicul de argint, o ceașcă și o farfurioară, serviciul de salată și cleștele de zahăr.

— Uite, soră, la ce m-am gîndit... spuse privind către doamna Deane, în timp ce așeza tava pe masă. M-am gîndit că poate, dacă te-ai uita din nou la ceainic — e mult de cînd nu l-ai mai văzut — ți-ar plăcea. Face ceai foarte bun și are și suport. Poți să te servești de el în fiecare zi sau să-l păstrezi pentru Lucy cînd o fi la casa ei. Mi s-ar rupe inima să-l cumpere ăia de la „Leul de aur“, adăugă biata femeie cu lacrimi în ochi. E ceainicul pe care l-am cumpărat cînd m-am măritat și, uite, cînd mă gîndesc c-o să-l zgîrie și o să-l așeze în fața unor călători, sau a cine știe ce oameni, cu monograma mea pe el... Uite aici literele : E. D., și o să le vadă toată lumea...

— Ah, Doamne, exclamă mătușa Pullet, dînd din cap cu adîncă tristețe, tare-i rău să vezi că monograma familiei încape pe cine știe ce mîini... Asta nu s-a mai întîmplat niciodată pînă acum. De loc n-ai avut noroc, Bessy !... Dar la ce-ar servi să cumpărăm ceainicul cînd și așa se duce toată rufăria și lingurile și alte lucruri... unele cu numele tău întreg însemnat pe ele... și cînd te gîndești că ceainicul mai are și țîșnitoarea dreaptă...

— Cît despre rușinea familiei, adăugă doamna Glegg, tot n-ar servi la nimic dacă am cumpăra ceainicul... Rușinea e că o femeie din neamul nostru a luat un om care a dus-o de rîpă. Rușinea e că o să-și vîndă lucrurile la mezat... și o să afle toată lumea... n-avem ce face, o să afle.

Auzind aluzia făcută la taică-su, Maggie se ridică de pe canapea. Tom văzu însă la timp mișcarea fetei și obrajii ei îmbujorați, și o împiedică să vorbească.

— Taci Maggie, spuse el cu autoritate, dînd-o la o parte.

Pentru un băiat de cincisprezece ani, Tom dădea dovadă de o stăpînire de sine și de o judecată practică deosebită, reușind să vorbească încet și respectuos, cu toate că vocea îi tremura destul de tare, căci vorbele maică-si fuseseră ca un cuțit înfipt în inimă.

— Uite, mătușă, spuse el, uitîndu-se drept în ochii doamnei Glegg, dacă crezi că e o rușine pentru familie că trebuie să ne vindem toate lucrurile, n-ar fi mai bine să faci ceva să împiedici toate astea? Și dacă dumneata și mătușa Pullet, continuă el uitîndu-se la aceasta din urmă, aveți de gînd să ne lăsați niște bani moștenire, mie și lui Maggie, n-ar fi mai bine să ni-i dați acum și să plătiți datoria pentru care ni se vînd lucrurile, ca să nu se mai despartă mama de mobila ei?

Urmără cîteva clipe de tăcere, căci toți cei de față, chiar și Maggie, erau uimiți de tonul matur al lui Tom. Primul care-i răspunse fu unchiul Glegg :

— Ei, tinere, tinere, nu te pripi ! Văd că pari să pricepi oarecum lucrurile. Dar ai uitat dobînda. Mătușile tale capătă o dobîndă de 5% pe banii lor și ar pierde-o dacă v-ar da banii de pe acum. Așa-i că la asta nu te-ai gîndit ?

— Aș putea să muncesc și să le dau în fiecare an banii de dobîndă, răspunse Tom prompt. Aș face orice să nu se despartă mama de lucrurile ei.

— Bravo băiete ! exclamă unchiul Glegg cu admirație.

Vorbele domnului Glegg fuseseră menite mai mult ca o încurajare pentru Tom decît ca o reflecție asupra posibilității de punere în practică a propunerilor lui. Dar, din păcate, ele avură darul s-o enerveze pe nevastă-sa.

— Da, domnule Glegg, făcu ea ironică și furioasă. Îmi închipui că-ți face plăcere să-mi irosești banii pe care ai pretins că i-ai lăsat la dispoziția mea și banii pe care-i am în dar de la tata — nu de la dumneata, domnule Glegg, ci de la tata — și pe care i-am economisit și i-am înmulțit singură ca să am tot mai mulți de dat cu dobîndă aproape în fiecare an ; și acum vrei să-i îngropi în mobila altora și să împingi oamenii la un lux și la o risipă pentru care nu au mijloace... vrei să-mi schimb testamentul sau să adaug un codicil și să las două sau trei sute mai puțin cînd m-oi prăpădi — eu care am făcut întotdeauna tot ce se cuvine și am

fost întotdeauna prevăzătoare, eu cea mai mare din familie ; vrei să-mi irosesc eu banii pe alții care au avut aceleași posibilități ca și mine, dar au fost păcătoși și risipitori ? Dumneata, soră Pullet, n-ai decît să faci cum vrei, și să-l lași pe bărbatul dumitale să-ți prade banii pe care ți i-a dat ; dar eu am principiile mele.

— Vai, Jane, ce ușor te înfierbînți ! interveni doamna Pullet, o să ți se urce sîngele la cap și-o să trebuiască să-ți pună ventuze. Îmi pare rău de Bessy și de copii. Sînt sigură c-am să mă gîndesc la ei nopți întregi, că tare rău mai dorm cu doftoriile astea noi. Dar n-ar folosi la nimic să încerc să fac ceva pentru ei, dacă nu întinzi și tu o mînă.

— Uite, trebuie să te gîndești la un lucru, trase concluzia domnul Glegg. Nu servește la nimic să acoperim datoria ca să salvăm mobila cînd rămîn toate cheltuielile de judecată care vor înghiți pînă la ultimul șiling, ba mai mult chiar decît valorează tot pămîntul și inventarul. Așa mi-a spus avocatul Gore. O să trebuiască să ne păstrăm banii ca să-l întreținem pe bietul Tulliver, în loc să-i cheltuim pe mobilă, că mobila nici n-o poți mînca, nici n-o poți bea. Tare te mai pripești Jane, ca și cum eu n-aș ști ce e bine.

— Atunci vezi cum vorbești, domnule Glegg, spuse nevastă-sa tare și răspicat, dînd din cap către el, cu înțeles.

Între timp, Tom își pierduse siguranța și buzele începuseră să-i tremure ; dar era hotărît să nu cedeze. Se va purta ca un bărbat. Maggie, în schimb, după ce fusese o clipă încîntată de discursul lui Tom, începuse iar să tremure de mînie. Din clipa în care Tom rostise ultimele cuvinte, maică-sa rămăsese agățată de brațul lui. Deodată, Maggie sări în picioare și se postă în fața rudelor, cu fulgere în priviri, de parcă ar fi fost o leoaică tînără.

— Atunci de ce-ați mai venit ? izbucni ea, ca să vorbești și să vă amestecați în treburile noastre și să ne muștrați ? Dacă nu aveți de gînd să faceți nimic pentru biata mama, sora voastră, dacă nu vă pasă că e amărîtă și dacă nu vreți să dați nici un ban, cu toate că n-ați fi sărăcit dacă ați fi ajutat-o la nenorocire, atunci nu mai veniți pe-aici să-i tot găsiți pricină tatii, că el era mai bun decît voi și era cumsecade, și v-ar fi ajutat dacă ajungeați la ananghie. Tom și cu mine nici nu vrem să mai auzim de banii voștri : dacă n-o ajutați pe mama, mai bine ne lipsim de ei. Ne descurcăm noi și singuri !

După ce-și aruncă astfel disprețul în obrazul unchilor și mătușilor, Maggie tăcu, fixându-i cu ochii ei mari și negri, cu aerul că e gata să suporte orice consecință.

Doamna Tulliver părea speriată : izbucnirea asta nesăbuită era de rău augur. Avea impresia că-i așteaptă un cataclism iminent. Tom era supărat pe Maggie ; nu servea la nimic să vorbească așa ! Mătușile tăcură uimite câteva clipe. În cele din urmă hotărîră că purtarea fetei era atît de inadmisibilă, încît un comentariu ar fi fost mult mai potrivit decît orice răspuns.

— Ai să vezi ce necazuri o să ai cu copilul ăsta, Bessy, rosti doamna Pullet. De cînd sînt n-am pomenit atîta îndrăzneală și nerecunoștință ! E nesuferită ! N-ar fi trebuit să dau bani s-o trimit la învățătură, că-i mai rea ca niciodată...

— Vorbești de parcă eu n-aș fi spus asta de nu știu cîte ori, o întrerupse doamna Glegg. Alții poate că se miră, dar eu nu. O tot spun mereu... de ani de zile... Ascultați-mă pe mine, n-o să se aleagă nimic de copilul ăsta, nu seamănă de loc cu neamul nostru. Cît despre învățătură, eu n-am fost niciodată de părere că e 'un lucru bun. Știam eu ce știam, cînd am spus că nu vreau să dau nici un ban pentru școala fetei.

— Hai, lasă, interveni domnul Glegg, să nu ne mai pierdem vremea cu vorba. Să ne apucăm de treabă ! Tom, adu un toc și cerneală...

În timp ce vorbea domnul Glegg, văzură o siluetă înaltă și întunecată trecînd repede prin dreptul ferestrei.

— A, a venit doamna Moss. Se vede că a aflat de nenorocire, observă doamna Tulliver, ieșind din cameră să-i deschidă ușa, în timp ce Maggie o urmă în grabă.

— Foarte bine, spuse doamna Glegg, poate să-și dea și ea părerea în legătură cu lucrurile care credem noi că ar trebui cumpărate. Se cade să dea și ea ceva, că doar e vorba de frate-su.

Doamna Moss era prea emoționată ca să se împotrivească doamnei Tulliver, cînd aceasta o trase cu un gest automat în salon, fără să-și dea seama că e nedelicat din partea ei s-o ducă între atîția oameni în primele clipe dureroase după so-sire. Femeia aceasta înaltă, cu părul negru și cu un aer istovit, contrastă puternic cu surorile Dodson cînd intră în cameră, cu rochia ei sărăcăcioasă, cu șalul și boneta care arătau de parcă le-ar fi aruncat pe ea în grabă în acea nepăsare

totală a omului foarte amărât. Doamna Moss părea că nu vede pe nimeni dintre cei de față în afară de Maggie, care stătea agățată de brațul ei, și de Tom. Se duse drept la el și îi strînse mîna.

— Vai, bieții mei copii, izbucni ea, ce aspru trebuie să mă judecați ! Sînt o mătușă netrebnică, din acelea care iau tot și nu dau nimic. Ce face bietu' frate-miu ?

— Doctorul Turnbull spune că e mai bine, o asigură Maggie. Stai jos, mătușă Gritty, și nu te mai amărî așa !

— Ah, fetița mea, nu știu ce să fac, spuse doamna Moss, lăsîndu-se condusă de Maggie pînă la canapea și continuînd să pară că nu-i observă pe ceilalți. Frate-miu mi-a dat trei sute de lire cu împrumut, și acu' are nevoie de ei ; toți aveți nevoie de ei, săracii de voi, dar nu vă putem plăti decît dacă ne vindem toate lucrurile, și nu de alta da-i vorba de bieții mei copii — opt copii — și cel mai mic nici n-a apucat încă să vorbească bine, și mă simt de parcă le-aș fura pîinea de la gură. Dar nu mi-am închipuit niciodată că frate-miu...

Și biata femeie se opri căci o podidise plînsul.

— Trei sute de lire, Dumnezeu ! exclamă doamna Tulliver care, cînd spusese că bărbat-su îi făcuse mult bine soră-si, nu se gîndise la nici o sumă anume. Auzind-o însă acum menționată, se înfurie așa cum se înfurie orice nevastă cînd află că bărbat-su a făcut un lucru fără știrea ei.

— Ce nebunie, declară doamna Glegg. Un tată de familie nu avea dreptul să dea bani cu împrumut. Și sînt sigură că dacă s-ar ști tot adevărul, am afla că i-a dat fără nici o garanție.

Vocea doamnei Glegg atrase atenția doamnei Moss, care ridică ochii și spuse :

— Ba există garanție. Cînd a luat banii, soțul meu a dat în schimb o chitanță. Că nu sîntem noi oameni să jefuim copiii unui frate și ne gîndeam că după ce se îndreaptă puțin lucrurile o să dăm banii înapoi.

— Bine, spuse domnul Glegg cu blîndețe, dar n-ar putea cumva soțul dumitale să găsească niște bani să plătească datoria ? Nu de alta, dar ar fi ca o mică avere pentru oamenii ăștia, dacă bineînțeleș domnul Tulliver nu va fi declarat falit. Soțul dumitale are vite, și eu cred că ar putea încerca să facă rost de bani, nu că n-aș regreta pentru dumneata, doamnă Moss...

— Vai, nici nu știți ce ghinion a avut soțul meu cu vitele... ferma suferă mai tare ca oricînd din lipsă de vite, și

am vîndut tot grîul și sîntem în urmă cu chiria... asta nu înseamnă că n-am vrea să plătim datoria și zău că aş munci zi și noapte dacă ar folosi la ceva... dar e vorba de bieții copii... patru dintre ei sînt mititei de tot, săracii...

— Nu mai plînge, mătușă, nu te mai frămînta așa, îi spuse în șoaptă Maggie, care o ținea de mînă.

— Ia spune-mi, dar domnul Tulliver ți-a dat toți banii deodată? întrebă doamna Tulliver care nu reușea să-și ia gîndul de la cele petrecute fără știrea ei.

— Nu, în două rînduri! răspunse cumnată-sa, ștergîndu-și ochii și străduindu-se să-și înghită lacrimile. A doua oară mi i-a dat după ce am fost bolnavă, tare bolnavă, acu' patru ani cînd mi-au mers toate pe dos, și atunci am făcut o nouă chitanță. N-am fost toată viața decît o povară. Tot numa' boli și ghinioane...

— Da, doamnă Moss, spuse doamna Glegg cu convingere. Familia *dumitale* n-a avut niciodată noroc. Și e cu atît mai rău pentru sora mea!

— M-am urcat în căruță, de cum am auzit ce s-a întîmplat! spuse doamna Moss uitîndu-se la doamna Tulliver. N-aș fi zăbovit atît dacă ai fi socotit de cuviință să-mi trimiți vorbă, și n-ai fi crezut că nu ne gîndim la frate-miu, ci numai la noi. Dar banii îmi stăteau ca o piatră pe inimă, așa că trebuia să vorbesc de ei. Și să știi, domnule Glegg, că eu și soțul meu vrem să facem cum e mai bine, adăugă ea, dacă asta-i singura nădejde a fratelui meu. Sîntem obișnuiți cu necazurile și nu cerem prea multe de la viață. Dar cînd mă gîndesc la copii, mi se rupe inima...

— Doamnă Moss, e de datoria mea să te previn, o întrerupse domnul Glegg, că, dacă Tulliver dă faliment și are în posesia lui o chitanță în valoare de trei sute de lire semnată de soțul dumitale, veți fi siliți să restituiți banii. Cesionarii or să vină pe capul dumitale să ți-i ceară.

— Vai, Doamne, exclamă doamna Tulliver cu gîndul la faliment și nu la legătura pe care ar avea-o doamna Moss cu acesta.

Biata doamnă Moss asculta speriată și supusă, în timp ce Maggie se uita mîhnită și cu uimire la Tom, căutînd să vadă dacă nu cumva arată că ar fi înțeles ceva din această nenorocire și că ține la biata mătușă Moss. Dar Tom stătea cu ochii pironiți pe fața de masă și cu gîndul aiurea.

— Și dacă nu dă faliment, continuă domnul Glegg, trei sute de lire, după cum spuneam adineauri, ar însemna pen-

tru bietul om o mică avere. Nu se știe dacă nu cumva rămîne paralizat și dacă se mai ridică vreodată din pat. Îmi pare rău că ai greutăți, doamnă Moss, dar pe de altă parte cred că ar fi bine să faci rost de bani, că de nu, s-ar putea să te silească să-i dai. Te rog să nu te superi pe mine că ți-am spus adevărul.

— Unchiule, spuse Tom, ridicîndu-și deodată privirea și trezindu-se din contemplarea meditativă a feței de masă. Eu nu cred că e bine să dea banii dacă tata e împotriva ! Dumeata ce zici ?

Domnul Glegg păru o clipă uimit, apoi spuse :

— Da, poate că da, Tom. Dar atunci înseamnă că ar fi distrus chitanța. Trebuie s-o căutăm. Ce te face să crezi că ar fi împotriva ?

— Păi, spuse Tom roșindu-se, dar încercînd să discute pe un ton hotărît, cu toate că vocea lui de copil tremura, mi-aduc foarte bine aminte că, înainte de a mă duce la școală la domnul Stelling, tata mi-a spus într-o seară, cînd stăteam amîndoi singuri în fața focului... Tom șovăi o clipă apoi continuă : Mi-a spus ceva în legătură cu Maggie și pe urmă mi-a adăugat : „Eu am fost întotdeauna bun cu sora mea cu toate că s-a măritat împotriva voinței mele — și i-am împrumutat și bani lui Moss, dar nu-l voi necăji niciodată să mi-i dea înapoi, mai bine îi pierd, iar voi copiii nu trebuie să vă gîndiți că din pricina asta o să rămîneți săraci !” Și acum cînd tata-i bolnav și nu mai poate vorbi, n-aș vrea să facem un lucru care să fie împotriva voinței lui.

— Bine, fiule, spuse unchiul Glegg, pe care bunăvoința îl îndemna să-i facă lui Tom pe voie, dar care nu putea să renunțe deodată la sila lui față de nesăbuiința de a distruge o garanție sau de a înstrăina orice lucru ce ar putea produce o schimbare serioasă în starea materială a cuiva. Atunci, dacă vrem să prevenim ceea ce ar putea să se întîmple în cazul cînd taică-tu dă faliment, trebuie să distrugem chitanța...

— Domnule Glegg, îl întrerupse nevastă-sa cu un ton sever, bagă de seamă ce spui. Te cam amesteci în treburile altora și cam vorbești fără rost. Vezi să nu spui mai tîrziu, că e vina mea.

— N-am mai auzit așa ceva... declară unchiul Pullet care se grăbise să-și înghită bomboana ca să-și exprime uimirea. Auzi, să distrugi o chitanță ! Să știți că pentru un lucru ca ăsta se poate ajunge la pușcărie !

— Bine, Tom, dar dacă chitanța face atîția bani, inter-veni doamna Tulliver, de ce să n-o dau și să-mi salvez lucrurile? Și așa nici nu-i amestecăm pe unchiul și pe mătușa Moss în afacerea asta, dacă tu crezi că taică-tu o să se supere cînd s-o face bine.

Doamna Tulliver nu studiasse niciodată problema schimbului și-și storcea mintea să găsească idei originale în legătură cu acest subiect.

— Tț, tț, tț, tț, voi femeile nu vă pricepeți la lucrurile astea, făcu unchiul Glegg, nu există alt mijloc de scăpare pentru domnul și doamna Moss decît să distrugeți chitanța.

— Atunci nădăjduiesc c-ai să mă ajuți s-o distrug, unchiule, spuse Tom cu gravitate. Dacă tata nu se mai face bine, o să-mi pară foarte rău că am lăsat să se facă un lucru împotriva voinței lui, un lucru pe care eu l-aș fi putut împiedica. Și sînt sigur că ar fi foarte necăjit dacă aș uita ce mi-a spus în seara aceea. Ar trebui să țin seama de dorința tatii în privința averii lui.

Nici chiar doamna Glegg nu se putu abține să nu aprobe cuvintele lui Tom. Se gîndea că băiatul vorbise ca un adevărat Dodson, cu toate că dacă taică-su ar fi fost un Dodson nu și-ar fi pierdut banii ca un păcătos.

Maggie s-ar fi stăpînit cu greu să sară de gîtul lui Tom, dacă mătușa Moss n-ar fi împiedicat-o, ridicîndu-se să-i strîngă mîna lui Tom, și rostind cu o voce sugrumată :

— Dacă există un Dumnezeu, n-ai să sărăcești din pricina asta dragu' mamei ! Și dacă taică-tu are nevoie de bani, Moss și cu mine o să-i plătim chiar dacă nu mai există chitanță. O să ne purtăm așa cum s-au purtat și alții cu noi, că dacă copiii mei n-au avut parte de alt noroc, cel puțin au părinți cinstiți...

— De fapt, adăugă domnul Glegg, care căzuse pe gînduri după cele spuse de Tom, dacă taică-tu dă faliment nu le facem nici un rău creditorilor. M-am gîndit la asta fiindcă am fost și eu creditor și am văzut înșelătorii cu nemiluita. Dacă a avut intenția să-i dea mătușă-ti banii înainte de a se băga în povestea asta nenorocită cu procesul, e ca și cum ar fi distrus singur chitanța, căci oricum se hotărîse să piardă banii. Dar să știi, tinere, că există o grămadă de lucruri de care trebuie să ții seamă atunci cînd e vorba de treburi bănești, adăugă domnul Glegg, uitîndu-se muștrător la Tom, căci s-ar putea, dîndu-i de mîncare unuia, să iei bucata de la gura altuia. Dar îmi închipui că tu nu înțelegi lucrurile astea.

— Ba da, spuse Tom hotărât, știu că dacă datorez unui om niște bani nu am nici un drept să-i dau altuia. Dar dacă tata a hotărât să-i dea banii mătușă-mi înainte de a se încurca în datorii, avea tot dreptul s-o facă.

— Bravo tinere, nu te credeam atît de isteț, exclamă unchiul Glegg cu naivitate, dar poate că taică-tu a distrus singur chitanța. Hai să ne uităm dacă n-o găsim în ladă.

— E în camera tatii. Hai să mergem și noi, mătușă Gritty, șopti Maggie.

Capitolul IV O RAZĂ CARE SE STINGE

Chiar și în intervalul dintre crizele spasmodice și de rigiditate care de cînd căzuse de pe cal se repetau regulat, domnul Tulliver se afla într-o asemenea stare de apatie, încît nu părea să-și mai dea seama cînd intră sau iese cineva din cameră. Zăcuse toată dimineața liniștit, cu ochii închiși, așa că Maggie îi spuse mătușii Moss să nu se mire dacă taică-su n-o vede.

Intrară încet în cameră și doamna Moss se așeză lîngă căpătîiul patului, în timp ce Maggie își reluă locul obișnuit pe pat, punîndu-și mîna pe mîna lui taică-su, fără ca expresia feței lui să se schimbe.

Domnul Glegg și Tom intraseră și ei, pășind în vîrfurile picioarelor și căutau acum cheia lăzii vechi de stejar, într-o legătură pe care Tom o adusese din biroul lui taică-su.

Reușiră să deschidă lada care se afla în fața tăbliei patului și proptiră capacul cu un drug de fier, fără să facă prea mult zgomot.

— Uite o cutie de tablă, șopti domnul Glegg, chitanța e un lucru mic așa că desigur a pus-o acolo. Ia scoate cutia, Tom. Dar stai întîi să ridic hîrțiile astea. Trebuie să fie actele casei și ale morii... să vedem ce e dedesubt...

Domnul Glegg scoase pergamentele și, din fericire, se dăduse puțin înapoi cînd drugul de fier cedă și capacul greu căzu cu un zgomot asurzitor care făcu să răsune toată casa.

Poate că în zgomotul acela fusese ceva mai mult decît o simplă vibrație puternică, pentru că avu un rezultat instantaneu asupra bolnavului și, pentru o clipă, făcu să dispară cu totul efectul paraliziei. Lada aparținuse tatălui său și, înainte

de asta, bunicului său, iar pentru domnul Tulliver, deschiderea lăzii însemnase întotdeauna un act solemn. Toate lucrurile pe care le cunoști de mult, pînă și mînerul unei ferestre sau clanța unei uși, au un zgomot al lor, care reprezintă un fel de glas familiar — un glas care te face să tresari, te trezește și mișcă în sufletul tău resorturi adînci.

În clipa aceea, în care toți ochii erau ațintiți asupra lui, domnul Tulliver se ridică și aruncă o privire cît se poate de lucidă asupra lăzii, a pergamentelor din mîna domnului Glegg și a cutiei de tablă din mîna lui Tom.

— Ce vreți să faceți cu actele acelea ? întrebă el cu tonul violent pe care-l folosea ori de cîte ori era enervat, ia vino-ncoace Tom ! Ce faci acolo ? Scotocești în lada mea ?

Tom se supuse cu oarecare teamă. Era prima dată cînd taică-su îl recunoștea. Dar în loc să-i mai spună ceva, domnul Tulliver continuă să se uite cu o privire din ce în ce mai bănuitoare la domnul Glegg și la acte.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă el răstit. Ce faceți acolo cu actele mele ? Vrea să-mi înșface Wakem tot ?... De ce nu-mi spuneți ce-ați făcut ? adăugă el enervat în timp ce domnul Glegg se apropia de căpătîiul patului.

— Nu, nu, dragă Tulliver, îl asigură domnul Glegg, încercînd să-l potolească. N-a venit încă nimeni să ia nimic. Am venit numai să vedem ce e în ladă. Ai fost bolnav, știi, și a trebuit să ne ocupăm puțin de afacerile tale. Dar nădăjduiesc că în curînd ai să te simți destul de bine să-ți vezi singur de treburi.

Domnul Tulliver se uită în jurul lui, gînditor — la Tom, la domnul Glegg și la Maggie. Apoi deodată, dîndu-și seama că e cineva așezat lîngă el, la capul patului, se întoarce și o văzu pe soră-sa.

— A, Gritty, spuse el cu tonul afectuos și trist cu care se obișnuise să-i vorbească, ai venit și tu ? Cum de-ai putut să-ți lași copiii singuri ?

— Vai, frate, răspunse blînda doamnă Moss, prea impulsivă ca să fie prudentă. Mulțumesc lui Dumnezeu că mi-a fost dat să te văd iar sănătos. Am crezut că n-ai să ne mai recunoști niciodată.

— Cum, m-a lovit damblaua ? întrebă domnul Tulliver îngrijorat, uitîndu-se la domnul Glegg.

— Ai căzut de pe cal și te-a cam zdruncinat... asta-i tot, răspunse acesta. Dar ai să te faci iar bine, în curînd.

Domnul Tulliver își pironi ochii pe cearșaf și câteva clipe rămase tăcut. Fața i se întunecase din nou. Ridică privirea și, uitându-se la Maggie, spuse cu un ton mai scăzut :

— Va să zică ai primit scrisoarea, fata tatii ?

— Da, tată, spuse ea, sărutându-l cu căldură.

Îl privea pe taică-su de parcă s-ar fi sculat din morți și acum putea să-i arate cât de mult îl iubise întotdeauna.

— Unde-i maică-ta ? Întrebă el atît de cufundat în gînduri, încît primi sărutul cu indiferența unei făpturi necuvîntătoare.

— E jos cu mătușile. S-o chem ?

— Vai, biata Bessy !

Și în timp ce Maggie ieșea din cameră, privirea lui se întoarse către Tom.

— Să ai grijă de ele, dacă mă prăpădesc. Mă tem c-ai s-o duci cam greu cu banii. Dar trebuie să ai grijă să plătești toți creditorii. Și să nu uiți că am băgat cincizeci de lire de-ai lui Luke în afaceri — mi le-a dat cu țîrîita și n-are nici o chitanță. E primul pe care trebuie să-l plătești.

Unchiul Glegg dădu fără să vrea din cap, și păru mai îngrijorat ca oricînd, dar Tom spuse cu hotărîre :

— Bine, tată. Și nu cumva ai o chitanță de trei sute de lire de la unchiul Moss ? Am venit s-o căutăm. Ce gînduri ai în legătură cu ea ?

— Îmi pare bine că mi-ai pomenit de asta, fiule, spuse domnul Tulliver ; am să fiu înțelegător, de dragul mătușă-ti. Nu trebuie să-ți pară rău de bani, dacă nu ți-i poate da înapoi. Și eu cred că n-o să poată. Chitanța e în cutie. M-am străduit întotdeauna să fiu bun cu tine, Gritty, adăugă domnul Tulliver, întorcîndu-se către soră-sa, dar să știi că m-ai supărat cînd l-ai luat pe Moss.

În clipa aceea, Maggie intră din nou în cameră, urmată de maică-sa, pe care o emoționase foarte tare știrea că bărbat-su își revenise.

— Iartă-mă, Bessy, spuse el, în timp ce doamna Tulliver îl săruta, iartă-mă dacă te-am adus la sapă de lemn. Dar nu-i vina mea, e vina legilor, adăugă el furios. E vina pun-gașilor ! Tom, ascultă și ține minte : Dacă ai să poți vre-odată să-l arzi pe Wakem, arde-l ! Dacă n-ai s-o faci, înseamnă c-ai să fii un fiu netrebnic ! Ar merita să-l biciuiești — dar ți-ar da cu legea la cap — legea-i făcută să-i apere pe pungași !

Domnul Tulliver se înfierbîntase, roşindu-se la faţă în mod îngrijorător. Domnul Glegg ar fi vrut să spună ceva ca să-l calmeze, dar fu întrerupt de bolnav care i se adresă din nou nevesti-si :

— Or să facă ei într-un fel ca să plătească tot, Bessy, şi să-ţi lase şi mobila. Şi surorile tale or să te ajute... Şi Tom o să crească mare... cu toate că nu ştiu ce o să se aleagă de el... am făcut tot ce am putut... l-am trimis la învăţătură... şi fata... ea o să se mărite... dar e păcat...

Efectul curativ al zgomotului se terminase şi, cu aceste ultime cuvinte, bietul om căzu din nou pe pernă, ţepăn şi fără cunoştinţă. Cu toate că leşinul era doar o recidivă, toţi avură impresia că a murit, nu numai din cauza contrastului faţă de starea de mai înainte, ci pentru că pomenise el însuşi de faptul că s-ar putea să moară curînd. Dar la bietul Tulliver moartea nu avea să vie ca un salt, ci ca o lungă coborîre într-o beznă din ce în ce mai deasă.

Trimiseră după doctorul Turnbull care, cînd auzi ce se întîmplase, spuse că această însănătoşire, cu toate că fusese doar vremelnică, era un semn bun şi dovedea că domnul Tulliver nu suferea de o leziune internă care ar fi împiedicat o vindecare totală.

Bolnavul desluşise o seamă de fire încurcate ale trecutului, dar uitase de contractul de vînzare : scurta lui licărire de luciditate luminase doar ideile importante şi omul căzuse din nou în nesimţire, fără să fi aflat decît jumătate din umilinţele care-l aşteptau.

Dar pentru Tom două lucruri erau clare — chitanţa unchiului Moss trebuia distrusă şi banii lui Luke trebuiau plătiţi, dacă nu altfel, măcar din banii lui şi ai lui Maggie care se aflau la casa de depuneri. Cred că v-aţi dat seama că existau domenii în care Tom se descurca mult mai uşor decît în subtilităţile topicii latine şi greceşti sau ale unei teoreme matematice.

Capitolul V

TOM IA TAURUL DE COARNE

A doua zi la zece, Tom o porni spre St. Ogg's. Se ducea să-l vadă pe unchiul Deane care, după cîte îi spusese mătuşa, urma să se întoarcă acasă în seara din ajun. Tom ajunsese

la concluzia că unchiul Deane era omul cel mai potrivit să-i dea un sfat în legătură cu o slujbă. El se ocupa de afaceri mari, nu avea concepțiile înguste ale unchiului Glegg și își croise drum în viață într-un fel care coincidea cu ambițiile lui Tom.

Era o dimineață întunecoasă, rece și cețoasă, care părea că se va isprăvi cu ploaie — una din acele dimineți în care pînă și oamenii fericiți își caută adăpost în speranță. Iar Tom era foarte nefericit. Suferea, cu toată intensitatea firii lui mîndre, umilința și greutatea pe care i le pregătea soarta. Și hotărîrea de a-și face datoria față de taică-su se îmbina cu o furie nestăvilită împotriva lui, ceea ce dădea nenorocirii sale aspectul unei nedreptăți și o făcea și mai greu de îndurat. Dat fiind că toate astea se întîmplau pentru că pierduseră procesul, însemna că taică-su era într-adevăr vinovat, așa cum susținuseră întotdeauna unchii și mătușile ; și, lucru caracteristic pentru firea lui Tom, deși considera că mătușile lui ar fi trebuit să facă mai mult pentru maică-sa, nu împărtășea furia lui Maggie pricinuită de faptul că nu se arătau mai iubitoare și mai generoase. Tom nu obișnuia să se aștepte decît la ceea ce avea dreptul să primească. De ce să existe oameni care să umple de bani pe alții lipsiți de grijă pentru averea lor ? Tom considera că severitatea e un sentiment care include și un oarecare simț al dreptății, cu atît mai mult cu cît era convins că el personal nu va merita niciodată această dreaptă severitate. Suferea la gîndul că nesăbuiința lui taică-su îl făcuse să pornească în viață într-o stare de inferioritate. Dar nu se va plînge și nu va învinui pe nimeni că nu se străduise să-i facă viața ușoară. Nu va cere nimănui altceva decît să-i dea de lucru și să-l plătească pentru munca lui. Dar bietul Tom avea și el o speranță în care să se refugieze de ceața rece și umedă de decembrie, ce părea doar o palidă umbră a necazurilor de acasă. La șaisprezece ani, nici chiar firea cea mai activă nu putea fugi de iluzii și de mulțumirea de sine. Și Tom, în planurile lui de viitor, nu avea altă călăuză decît curajul și încrederea în sine. Știa că atît domnul Glegg, cît și domnul Deane fuseseră cîndva foarte săraci. Tom nu voia să strîngă banii cu încetul și să se retragă cu o avere moderată ca unchiul Glegg, ci va face ca unchiul Deane — va căpăta de lucru într-o mare societate și se va ridica de pe o zi pe alta. În ultimii trei ani, aproape că nici nu-l mai văzuse pe unchiul Deane, căci relațiile dintre cele două familii se cam răciseră

— dar tocmai din pricina asta Tom apelase la el cu mai multe speranțe. Era convins că unchiul Glegg n-ar fi încurajat niciodată un plan îndrăzneț, dar avea impresia netă că unchiul Deane avea posibilitatea să-l ajute. Taică-su îi spusese cândva, de mult, că Deane devenise atît de indispensabil la „Guest and Co.“, încît fuseseră încîntați să-l facă asociat. Și Tom hotărî că așa se va întîmpla și cu el. Îi era groază la gîndul că toată viața ar putea rămîne sărac și că lumea s-ar putea uita de sus la el. Va avea grijă de mama și de sora lui, și va arăta lumii întregi că are caracter. Sări astfel cu imaginația peste mulți ani și, în înflăcărarea produsă de acest scop înalt și de această dorință puternică, nu-și dădu seama că anii vor fi făcuți din zile, ore, și minute care se vor scurge încet.

Trecuse podul de piatră peste rîul Floss și se pregătea să intre în orașul St. Ogg's ; se gîndea că atunci cînd va fi bogat va răscumpăra moara și pămîntul lui taică-su, va renova casa și nu va mai pleca niciodată de acolo. Nicăieri nu va putea să se simtă mai bine decît în locurile acelea. Va putea să crească oricîți cai și cîini va voi...

Mergea cu pas grăbit și hotărît, cufundat în gînduri, cînd deodată fu trezit la realitate de un om care trecuse strada fără ca el să bage de seamă și care i se adresă cu o voce răgușită și familiară :

— Cum se mai simte tatăl dumnevoastră, domnu' Tom ?

Era un cîrciumar din St. Ogg's, unul dintre clienții lui taică-su.

În clipa aceea Tom n-avea chef de vorbă ; îi răspunse totuși politicos :

— Mulțumesc, e încă foarte bolnav.

— Ce nenorocire pe capul dumneavoastră domnu' Tom, cu procesu' ăsta pe care l-ați pierdut... spuse cîrciumarul care-și închipuia, în mintea lui tulburată de bere, că, vorbind în felul ăsta, dă dovadă de cumsecădenie.

Tom se roși și trecu mai departe : chiar dacă omul ar fi făcut aluzia cea mai politicoasă și delicată la situația în care se găsea, tot ar fi avut senzația că-i toarnă sare pe rană.

— E băiatul lui Tulliver, se adresă cîrciumarul către un băcan care stătea în pragul prăvăliei.

— Da, da, spuse băcanul. Mi s-a părut mie că-l știu de undeva. Seamănă cu neamurile mă-si : e născută Dodson. E un băiat bun și de treabă. Mă întreb ce o fi învățat acolo unde a făcut școala ?

— Să se uite de sus la clienții lui tat-su, să fie un domn, și... atît !

Tom, deșteptat brusc din visurile lui de viitor, grăbi și mai tare pasul ca să ajungă la birourile depozitelor „Guest and Co.“, unde se aștepta să-l găsească pe unchiul Deane. Dar află de la un funcționar că nimerise tocmai în ziua în care domnul Deane era la bancă și funcționarul arătă chiar oarecare dispreț cînd băiatul îi spuse că nu știa. Domnul Deane nu se afla niciodată în River Street joia dimineață.

La bancă, Tom fu primit, de îndată ce-și spuse numele, în biroul particular unde se afla unchi-su ; domnul Deane revizua niște conturi, dar cînd intră băiatul, ridică privirea și, întinzîndu-i mîna, spuse :

— Sper că nu s-a mai întîmplat nimic pe acasă, Tom. Ce face tata ?

— Mulțumesc, unchiule, cam tot așa, răspunse Tom emoționat. Aș vrea să-ți spun ceva, dacă ai puțin timp.

— Stai jos, stai jos, îl îndemnă domnul Deane, întorcîndu-se la socotelile lui în care se cufundă împreună cu funcționarul de la bancă.

Trecu o jumătate de oră și Tom începu să se întrebe dacă va trebui să aștepte pînă la ora de închidere a băncii — căci cei doi oameni de afaceri, prosperi și sclivisiți, nu păreau a avea de gînd să pună capăt ocupației lor tăcute și monotone. Oare o să-l angajeze unchi-su la bancă ? Se gîndi că va fi foarte plicticos și prozaic să stea acolo la nesfîrșit, să scrie în ritmul sacadat al tic-tacului care marca trecerea timpului. I-ar fi plăcut să găsească o altă cale spre îmbogățire... În cele din urmă se produse totuși o schimbare : unchiul Deane luă un toc și scrisese ceva cu o înfloritură la capăt.

— Și acu', domnule Spence, fii te rog bun și du-te pînă la Torry. Și, deodată, ticăitul ceasornicului i se păru lui Tom mai puțin lent și sacadat.

— Ei, Tom — i se adresă domnul Deane cînd rămaseră singuri, sucindu-și puțin în scaun importanta persoană — despre ce este vorba, băiete, despre ce este vorba ?

Domnul Deane, care auzise de la nevastă-sa ce se întîmplase în ajun, își închipuia că Tom venise să-l roage să găsească un mijloc prin care să împiedice vînzarea.

— Te rog să mă ierți că te supăr, unchiule, spuse Tom, roșindu-se și cu o voce tremurîndă, dar pe un ton care arăta

oarecare mîndrie și spirit de independență, însă m-am gîndit că dumneata ești omul cel mai potrivit să-mi dai un sfat.

— Aha, spuse domnul Deane, oprindu-se din prizat și privindu-l pe Tom cu interes. Ia să auzim, despre ce-i vorba ?

— Vreau să-mi iau o slujbă, să cîștig niște bani, începu Tom care nu se încurca în vorbe de prisos.

— O slujbă ? întrebă domnul Deane, după care își vîrî tacticos cîte o binemeritată priză de tutun în fiecare nară.

Tom considera acest obicei cît se poate de supărător.

— Ia stai... Cîți ani ai ? întrebă domnul Deane, lăsîndu-se din nou pe speteaza scaunului.

— Șaisprezece, adică... merg pe șaptesprezece, răspunse Tom sperînd că unchi-su observase cît de mult îi crescuse barba.

— Stai să mă gîndesc... după cîte știu eu, taică-tu voia să te facă inginer.

— Da, dar deocamdată nu cred că pot cîștiga vreun ban cu asta.

— Așa e ! Dar e drept că la șaisprezece ani nu prea poți cîștiga mare lucru nici cu ingineria, nici cu altele. Totuși ai învățat și matematică, destulă matematică să te pricepi la contabilitate ! Sau nu ?

— Nu, răspunse Tom cu oarecare șovăială. Eram încă începător. Dar domnul Stelling spune că scriu frumos. Uite... adăugă Tom, punînd pe masă o copie a listei pe care o făcuse în ajun.

— A, bravo, foarte frumos ! Dar, vezi tu, dacă nu te pricepi cît de cît la contabilitate sau la socoteli, poți să ai cel mai frumos scris din lume și tot n-ai să poți obține decît un loc de copist. Și copiiștii sînt prost plătiți. Da' ce-ai învățat la școală ?

Pe domnul Deane nu-l preocupaseră niciodată metodele de educație și nu avea o idee foarte precisă despre ceea ce se petrecea în școlile unde se plăteau mulți bani.

— Am învățat latina... spuse Tom, oprindu-se puțin după fiecare materie, ca și cum ar fi scotocit printre cărțile din pupitru ca să-și ajute memoria... multă latină, și anul trecut am făcut o săptămîină teme în latină și o săptămîină în engleză, și istoria grecilor și a romanilor, și geometria lui Euclid, și am început algebra, dar m-am lăsat, și o zi pe săptămîină aveam aritmetica. Pe urmă am luat lecții de desen și pe urmă, în ultimul semestru, citeam sau învățam o gră-

madă de alte lucruri... poezia engleză, și *Horae Paulinae*¹, și *Retorica* lui Blair²...

Domnul Deane lovi ușor cu degetele în tabacheră și se strîmbă : se simțea așa cum se simt mulți oameni onorabili după ce au citit noua listă de tarife vamale și au descoperit că se importă o grămadă de mărfuri despre care pînă atunci nu auziseră niciodată. Ca orice om de afaceri prudent, evita să vorbească despre o marfă cu care nu avusese de-a face pînă atunci. Dar, e de presupus că dacă ar fi fost un lucru de soi nu se putea ca un om priceput ca domnul Deane să nu fi auzit despre el. În legătură cu latina avea o singură părere, și anume că în cazul unui nou război, caz în care oamenii n-ar mai folosi pudră parfumată pentru păr, ar fi bine să se pună o taxă pe latină, ca un lux monopolizat de clasele dominante și care n-avea nici o legătură cu proprietarii de vapoare. Poate că *Horae Paulinae* însemna ceva, dar una peste alta, această enumerare de cunoștințe îl făcea să-i fie oarecum silă de bietul Tom.

— Deci, spuse unchiul în cele din urmă, ironic și cu răceală, dac-ai învățat trei ani toate lucrurile astea, înseamnă că trebuie să le știi la perfecție. N-ar fi mai bine să lucrezi într-un domeniu în care cunoștințele astea să-ți folosească ?

Tom se roși și izbucni cu și mai multă energie :

— Decît așa slujbă, unchiule, mai bine mă lipsesc ! Nu-mi plac latina și toate materiile astea. Nu mi-ar servi decît dacă m-aș face pedagog la o școală și nu le știu destul de bine pentru asta. De fapt aș fi mai bucuros să car coșuri ! Nu vreau să am de-a face cu latina. Vreau să mă apuc de o treabă în care să pot avansa — o treabă serioasă în care să am o răspundere și să fiu respectat pentru ceea ce fac. Și aș vrea să pot s-o întrețin pe mama și pe soră-mea.

— Să știi, tinere, spuse domnul Deane care, ca toți oamenii burtoși de cincizeci de ani care au reușit în viață, considera tendința de a spulbera visurile tinereții drept o datorie firească, să știi că una e vorba și alta e fapta...

— Dar dumneata nu te-ai ridicat la fel, unchiule ? Întrebă Tom enervat că domnul Deane nu se grăbea să-i

¹ *Horae Paulinae* — Orele de odihnă (în l. latină), carte cu conținut religios.

² *Blair Hugh* (1715—1800), predicator scoțian autor al unui manual de retorică.

împărtășească punctul de vedere. Adică n-ai reușit prin priceperea și purtarea dumitale bună ?

— Ba da, tinere, răspunse omul de afaceri, întinzându-și puțin mădularele și gândindu-se cu plăcere la drumul pe care-l străbătuse în viață. Dar am să-ți spun cum am făcut-o. Nu călărind pe un băț și gândindu-mă că într-o zi bățul se va preface în cal. Am știut să țin ochii și urechile deschise, domnule Tom, și nu m-am menajat și am considerat interesele patronului ca fiind interesele mele. Uite, de pildă, cercetînd ce se petrecea la moară am descoperit că se pierdeau cinci sutare pe an, lucru care putea fi împiedicat. Și să știi, domnule, că la început n-aveam mai multă școală decît un copil de la azil, dar mi-am dat repede seama că n-am să pot ajunge departe fără să știu contabilitate. Așa că am învățat-o în orele mele libere, după ce isprăveam cu căratul. Uite aici, spuse domnul Deane, deschizînd o carte și arătîndu-i lui Tom o pagină : Scriu și eu destul de bine, și nimeni nu mă-ntrece cînd e vorba să fac o socoteală, și toate astea le-am dobîndit prin muncă grea ; și am dat și bani, din cîștigul meu, — de multe ori banii mei de masă. Și am încercat să prind tîlcul tuturor lucrurilor de care mă loveam în meserie și, în timp ce-mi vedeam de treaba mea, adunam cunoștințe și pe urmă le tot întorceam în minte pe față și pe dos. Uite, nu sînt mecanic, și nici n-am pretins vreodată c-aș fi — dar m-am gândit la cîteva lucruri la care mecanicii nu s-au gândit niciodată și, datorită lor, am reușit să ne mărim serios cîștigurile. Și nu există articol pe care să-l încarce sau să-l descarce societatea noastră și căruia să nu-i cunosc calitatea. Să știi, tinere, că dacă am reușit în viață, e pentru că am muncit și m-am străduit. Dacă vrei să te strecuri printr-o gaură rotundă, trebuie să te faci și tu ca o minge. Asta e !

Domnul Deane lovi din nou în tabacheră. Se lăsase cuprins de entuziasm, uitînd cu totul de legătura pe care o avea această expunere retrospectivă cu interlocutorul său. Avusese de multe ori prilejul să discute de toate astea în fața unui pahar cu *porto* și, de astă dată, uitase că situația era diferită.

— Păi, așa aș vrea și eu să fac, unchiule, spuse Tom cam amărît. Oare eu n-o să pot niciodată să reușesc ca dumneata ?

— Ca mine? se miră domnul Deane calm, măsurîndu-l pe Tom din cap pînă-n picioare. Aș vrea să-ți spun cîteva lucruri, tinere. În primul rînd depinde ce fel de plămădă ești, și pe urmă cum ai fost plămădit. Bietul taică-tu a făcut o greșeală cînd s-a gîndit să te dea la învățătură. Nu era treaba mea, așa că nu m-am amestecat. Dar s-a întîmplat cum m-am așteptat eu c-o să se întîmple. Învățătura pe care ai primit-o ar fi foarte bună pentru un tînăr ca domnul Stephen Guest al nostru, care nu are nimic de făcut toată viața decît să semneze cecuri și, ori că își umple capul cu latină, ori că și-l umple cu altă comedie, totuna e!

— Bine unchiule, spuse Tom cu gravitate, dar nu văd de ce m-ar împiedica latina să reușesc în afaceri. Am s-o uit de altfel foarte repede, că mie și așa nu-mi place. La școală eram nevoit să-mi fac temele, dar mi-am dat întotdeauna seama că n-au să-mi servească niciodată la nimic. Nu puteam să le sufăr!

— Toate astea-s bune și frumoase, dar nu schimbă cu nimic ceea ce voiam să spun. Se poate să uiți latina și toate fleacurile astea, dar dacă le uiți, rămîi ca o ramură fără frunze. În afară de asta, învățătura ți-a albit mîinile și te-a dezobișnuit de munca grea. Ce știi să faci? În primul rînd n-ai nici o idee despre contabilitate și nu știi să socotești nici măcar cît un băiat de prăvălie. Dacă vrei să reușești în viață, o să trebuiască să pornești de jos. Nu servește la nimic să uiți învățătura care l-a costat atîția bani pe taică-tu, dacă nū dobîndești alta în loc.

Tom își mușcă buzele pînă la sînge. Simțea cum i se pune un nod în gît, dar se gîndea că mai bine moare decît să plîngă.

— Vrei să te ajut să-ți găsești o slujbă, continuă domnul Deane, foarte bine. N-am nimic împotrivă. Sînt gata să te ajut. Dar voi, tinerii din ziua de azi, vreți să trăiți bine fără să munciți prea mult. Nu vreți să mergeți pe jos, doriți de la bun început să vă suiți pe cal. Dar nu uita că ești doar un băiat de șaisprezece ani, care nu cunoaște nici o meserie. Băieți ca tine sînt pe toate drumurile, sînt ca pietricelele alea făcute să nu se potrivească nicăieri. Ai putea să te faci ucenic la un chimist sau la un spițer, că acolo latina ți-ar putea folosi într-o oarecare măsură.

Tom dădu să vorbească, dar domnul Deane îl opri, ridicînd mîna și spunînd:

— Stai, ascultă-mă ! Nu vrei să fii ucenic, știu : ești grăbit. Vrei să ajungi mai repede — și nu te încântă să stai în dosul tejghelei. Dar dacă te faci conțopist, tot ai să stai : ai să stai în dosul unui birou să te zgâiești toată ziua la cerneală și hîrtii. Să știi că treaba asta nu prea are viitor, și n-ai să știi mai mult la sfîrșitul anului decît ai știut la început. Lumea nu-i făcută din toc, cerneală și hîrtie și, dacă vrei să reușești, trebuie să știi cum e făcută lumea. Eu cred că cel mai bine ar fi să-ți găsești de lucru la un antrepozit de pe chei sau la un mare depozit, unde să înveți să cunoști mirosul lucrurilor. Dar sînt convins că n-o să-ți placă, că trebuie să stai în frig și-n umezeală și să rabzi, și să fii bruftuit de către oameni grosolani, și tu ești prea delicat pentru asta.

Domnul Deane se opri și se uită cu severitate la Tom, în sufletul căruia se dădea o mare luptă. După un timp răspunse :

— Aș vrea să fac orice ar putea să-mi fie de folos mai tîrziu. Și pentru asta aș fi gata să îndur orice.

— Dacă poți s-o faci e foarte bine, dar nu trebuie să uiți că totul nu-i să apuci funia — trebuie să continui să tragi de ea. Greșeala pe care o faceți voi, băieții, care n-aveți nimic, nici în cap nici în buzunare, e aceea de a vă închipui că aveți mai multe șanse în viață dacă vă aciuiați într-un loc unde puteți să vă păstrați hainele curate și unde vînzătoarele de magazin vă consideră niște domni. Eu unul am început altfel. La șaisprezece ani haina-mi mirosea a gudron, și nu-mi era silă să încarc și să descarc brînză. D-asta pot să port acum stofe fine și să stau la masă cu patronii celor mai mari firme din St. Ogg's.

Unchiul Deane lovi din nou cu degetele în tabacheră și, îndreptîndu-și umerii, păru că se umflă sub jiletcă și sub lanțul de aur.

— Știi vreun loc liber pentru mine, unchiule ? Mi-ar plăcea să încep să lucrez imediat, spuse Tom cu un ușor tremur în voce.

— Stai. Să nu ne grăbim. Trebuie să-ți bagi bine în cap că dacă reușesc să-ți găsesc un loc, cu toate că ești cam tînăr, e pentru că se întîmplă să fii nepotul meu, și deci răspund de tine. Și să știi că, dacă te angajează, te angajează numai pentru că ești nepotul meu, rămînînd de văzut dacă ești bun de ceva.

— Sper că n-am să te fac de rîs, unchiule, răspunse Tom jignit ca orice tînăr care aude adevărul neplăcut că oamenii n-au de ce să aibă încredere în el. Țin prea mult la reputația mea.

— Bravo Tom, bravo ! Așa te vreau ! Să știi că n-am refuzat niciodată să ajut un om atunci cînd a avut de gînd să-și vadă de treabă. Uite, e un băiat de douăzeci și doi de ani de care mă ocup eu acum. Am să fac tot ce pot pentru el — are ștofă. Dar, pe de altă parte, a știut să-și petreacă timpul cu folos — face socoteli ca nimeni altul, poate să-ți spună volumul oricărui obiect cît ai clipi din ochi și, deunăzi, a descoperit o nouă piață pentru antilopă. E foarte priceput la mărfuri.

— Atunci ar fi mai bine să mă apuc și eu să învăț contabilitate... ce zici, unchiule ? spuse Tom, vrînd să arate că are bunăvoință.

— Da, da, nu strică. Dar... ah, Spence, te-ai întors ? Ei, Tom, cred că nu mai avem nimic de discutat acum și eu am treabă. Așa că la revedere. Transmite cele convenite maică-ti.

Domnul Deane îi întinse mîna în semn de concediere, dar cu amabilitate, și Tom simți că n-are curajul să mai pună nici o întrebare, mai ales în prezența domnului Spence. Așa că ieși iarăși în aerul rece și umed de afară. Trebuia să treacă pe la unchiul Glegg pentru banii din casa de depuneri și, cînd o porni din nou la drum, ceața se îngroșase de nu se mai vedea nici la un pas. Dar, mergînd pe River Street și ajungînd cam la doi metri de partea ieșită în afară a unei vitrine, tresări văzînd cuvintele „moara Dorlcote“, scrise cu litere mari pe o înștiințare, pusă acolo parcă dinadins ca să-l sfideze. Era inventarul vînzării care avea să aibă loc peste o săptămîină și un motiv în plus pentru Tom să fugă mai iute din oraș.

În drum spre casă, bietul Tom nu se mai gîndi în nici un fel la viitor ; simțea doar că prezentul e foarte greu de îndurat. I se părea nedrept că unchiul Deane nu are încredere în el și nu-și dă seama că Tom s-ar achita bine de sarcina ce i-ar fi încredințată, lucru pe care el, Tom, îl considera limpede ca lumina zilei. Își dădea seama că nu se va bucura de prea mare considerație în lume și pentru prima dată se simți abătut la gîndul că e foarte nepriceput și nu știe să facă mai nimic. Cine era oare tînărul vrednic de invidie care putea să spună volumul oricărui obiect cît

ai clipi din ochi și putea face sugestii în legătură cu antilopa ? Pînă atunci Tom fusese obișnuit să aibă o idee foarte bună despre el însuși, cu toate eșecurile lui în domeniul matematicii și al faptului că traducea *Nunc illas promite vires*¹ cu *Acum făgăduiește acelor oameni*. Și, deodată, încercă o senzație de inferioritate, pentru că alții știau mai mult decît el. Existau probabil o grămadă de lucruri care aveau legătură cu acea antilopă și, dacă le-ar fi știut, asta l-ar fi ajutat în drumul spre reușită. Dar, bineînțeles, i-ar fi fost mult mai ușor să facă impresie cu un cal iute și o șa nouă.

Cu două ore în urmă, cînd se apropiase de St. Ogg's, Tom văzuse în fața lui viitorul ca pe o plajă ispititoare de nisip neted, dincolo de un petic îngust de pietriș colțuros ; atunci se afla pe malul înverzit, și-și închipuia că va trece repede peste pietriș. Dar acum călca pe pietrișul ascuțit și peticul acesta se lărgise, iar plaja de nisip se îngustase de tot.

— Ce-a spus unchiul Deane, Tom ? întrebă Maggie, apucîndu-l de braț în timp ce băiatul stătea trist în fața focului din bucătărie, încercînd să se încălzească. Ți-a făgăduit că-ți dă o slujbă ?

— Nu. De fapt nu mi-a făgăduit nimic. Zicea că nu pot căpăta un post prea bun, fiindcă-s prea tînăr.

— Dar s-a purtat frumos cu tine ?

— Frumos ? Ce rost are să vorbim de asta, și pe urmă mi-e totuna cum se poartă, numai slujbă să-mi dea. Ce prostie că tot timpul ăsta cît am fost la școală am învățat și mi-am bătut capul cu latina și cu alte materii care n-au nici un folos, și acu' unchiul Deane zice că trebuie să mă apuc să învăț contabilitate și calcule și lucruri d-astea, și pare convins că nu-s bun de nimic.

Tom rămase cu ochii pironiți asupra focului, și gura lui se strîmbă, căpătînd o expresie amară.

— Ce păcat că n-o avem pe Dominie Sampson aici, spuse Maggie neputîndu-se împiedica să amestece oarecare voioșie în tristețea lor. Dacă m-ar fi învățat contabilitatea în partidă dublă, după metoda italiană, cum a învățat-o pe Lucy Bertram, aș fi putut și eu să te învăț pe tine, acum.

— Tu să mă înveți pe mine ? Nu mai spune ! Întotdeauna îmi vorbești pe tonul ăsta superior, se oțîrî Tom.

¹ Acum aceste forțe intră în acțiune (în l. latină).

— Am glumit, dragă Tom, răspunse Maggie, lipindu-și obrazul de mîneca hainei lui.

— Dar mereu faci așa, stăruie Tom, încruntîndu-se puțin ca de fiecare dată cînd credea că are motive să fie supărat. Îți închipui mereu că ești mai grozavă decît mine și decît toți ceilalți la un loc. Am tot vrut să ți-o spun de cîteva ori. N-ar fi trebuit să vorbești cum ai vorbit cu unchiul și mătușile. Ar fi trebuit să mă lași pe mine să am grijă de mama și de tine și să nu te bagi. Îți închipui că ești cea mai deșteaptă, dar te înșeli aproape întotdeauna. Eu judec mult mai bine decît tine.

Bietul Tom ! I se ținuse cu puțin înainte o lecție care îl făcuse să-și dea seama de inferioritatea lui. Reacția firii sale independente și voluntare trebuia să se manifeste într-un fel sau altul. Și iată că avea prilejul să tiranizeze cu adevărat pe cineva. Maggie se roși și buzele începură să-i tremure, în timp ce în sufletul ei se înfruntau sentimente contradictorii : mînie și afecțiune, oarecare groază și oarecare admirație pentru caracterul mai ferm și mai capabil al fratelui ei. Nu răspunse imediat ; îi stăteau cuvinte foarte tari pe buze, dar le înghiți și în cele din urmă rosti :

— Mereu mă acuzi că sînt îngîmfată. Și totuși să știi că ceea ce spun, nu spun din îngîmfare. Nu vreau de loc să-mi dau aere. Știu că ieri tu te-ai purtat mai bine decît m-am purtat eu. Dar ești mereu atît de aspru cu mine !

Ultimele cuvinte îl făcură să se înfurie din nou.

— Nu, nu sînt aspru, spuse Tom sever și categoric. Am fost întotdeauna bun cu tine. Și așa am să fiu și de acum încolo. O să am întotdeauna grijă de tine. Dar trebuie să faci ce-ți spun.

În clipa aceea intră doamna Tulliver și Maggie fugi repede afară pentru ca lacrimile care-i stăteau în gît să nu izbucnească decît după ce se va găsi sus, la adăpost. Erau lacrimi amare : toată omenirea de pe glob se purta rău și aspru cu ea. Nu exista nici un pic de milă, nici un pic de bunătate pe lume, așa cum își închipuise ea în visurile ei. În cărți, existau oameni întotdeauna buni sau afectuoși, și încîntați să facă plăcere celorlalți și care nu încercau să facă bine altora judecîndu-i aspru. Maggie socotea că lumea dinafara cărților nu era cîtuși de puțin fericită : părea să fie o lume în care oamenii se purtau frumos numai cu cei care nu le aparțineau sau pe care nu aveau pretenția că-i iubesc. Și, dacă în viață nu exista dragoste, ce putea să mai aștepte

Maggie ? Nimic decît sărăcia  i tovărășia necazurilor mărunte ale maică-si —  i poate tovărășia neputin ei copil re ti a lui taică-su, care-i fr ngea inima. Nu există disperare mai mare dec t aceea pe care o sim ti la o vîrstă foarte fragedă, c nd ai amintiri pu ine  i sufletul plin de dorin i  i c nd via a ta nu s-a  mbog  it încă prin experien ele trăite de al ii ; cu toate astea, noi cei care privim dinafară nu  n elegem gravitatea unei disperări premature, ca  i c nd posibilitatea noastră de a privi în perspectivă ar putea u ura durerea oarbă a celui care suferă în prezent.

Maggie, în rochia ei cafenie, cu ochii ro ii  i părul des dat pe spate, uit ndu-se de pe patul de suferin   al lui taică-su la pere ii mohor ti ai încăperii triste care constituia centrul universului ei, se sim tea  nsufle it  de aspira ii pasionate  i arzătoare către tot ceea ce-i frumos  i luminos, era însetată de cuno tin e, dornică să audă o muzică dulce, care părea să se piardă în depărtări fără să se apropie de ea : nutrea o n zuin   oarbă, incon tient , către ceva care ar sintetiza minunatele impresii ale acestei vieți misterioase  i în care sufletul ei să- i poată găsi adăpost.

Nu e deci de mirare că din acest contrast între n zuin ele lăuntrice  i lumea exterioară se nasc ciocniri at t de dureroase.

Capitolul VI  N CARE SE COMBATE PREJUDECATA POPULARĂ ÎMPOTRIVA DĂRUIRII UNUI BRICEAG

Pe vremea aceea posomor t  de decembrie, v nzarea mobilei din casă dură mai bine de o zi  i jumătate. Domnul Tulliver care, în intervalele de luciditate, începuse să manifeste o nervozitate ce părea adesea să aibă drept efect revenirea rigidit  ii spasmodice  i pierderea cuno tin ei, zăcuse în starea aceasta de letargie tot timpul perioadei critice în care hărmălaia v nz rii se auzea din ce în ce mai tare din camera lui. Doctorul Turnbull hot r ise că ar fi mai bine să-l lase unde e dec t să-l mute în c su a lui Luke, plan pe care acesta îl propusese doamnei Tulliver, g ndindu-se că ar fi foarte rău dacă st p nul s-ar „trezi“ din pricina zgometelor v nz rii. Doamna Tulliver  i copiii nu se mi caser  din camera bolnavului, privind trupul masiv, întins pe pat,  i

tremurînd la gîndul că fața aceea fără expresie ar fi putut dintr-o dată să reacționeze la ciocăniturile care loveau timpanele cu o monotonie dureroasă.

Dar, în cele din urmă, se isprăviră și acestea — epoca aceasta de dureroase certitudini și de așteptare încordată luă sfîrșit. Amuțise vocea aceea cu timbru strident, aproape tot atît de metalic ca și lovitura de ciocan care o urma ; și se stinsese zgomotul de pași pe pietriș. În ultimele treizeci de ore, fața albă-trandafirie a doamnei Tulliver părea să fi îmbătrînit cu zece ani. Biata femeie se tot străduise să deslușească din lovitura ciocanului necruțător momentul cînd își va pierde lucrurile ei favorite. Îi tremurase inima la gîndul că întîi un obiect, apoi un altul fuseseră puse în vînzare la „Leul de aur“, toată lumea aflînd prin această publicitate îngrozitoare că sînt ale ei ; și în toată această perioadă fusese nevoită să-și păstreze calmul și să nu trădeze nimic din frămîntarea care o măcina. Asemenea împrejurări sapă riduri pe fețele bucălate și înmulțesc firele albe în părul care altădată păruse muiat în raze de soare. Încă de la ora trei, Kezia, fata în casă, cu suflet bun și limbă ascuțită, care-i socotea pe toți cei ce luau parte la licitație drept dușmanii ei personali al căror noroi de pe tălpi era de o calitate cît se poate de proastă, începuse să frece podeaua cu peria și cu multă apă, energia ei fiind susținută de o continuă bombăneală cu voce scăzută împotriva „oamenilor care vin să cumpere lucrurile altora“ și care-și bat joc de mobilă „zgîrîind“ tăblia meselor din lemn de mahon, pe care alți oameni mai de soi ca ei prăpădiseră multe cîrpe ca să le facă să lucească. Nu freca la întîmplare, căci încă nu se terminase cu murdăria asta îngrozitoare — trebuiau să mai vină și alți oameni să ia ceea ce cumpăraseră — dar Kezia voia să dea salonului unde stătuse „porcul cu pipă“, adică portărelul, un aspect cît de cît confortabil, atît cît se putea face prin curățenie și prin puținele mobile care fuseseră răscumperate pentru familie. Și Kezia nici nu putea concepe ca stăpîna și copiii să nu-și ia în seara aceea ceaiul în salon.

Între cinci și șase seara, aproape de ora obișnuită a ceaiului, Kezia veni sus și anunță că-l caută cineva pe domnul Tom. Persoana care-l căuta se afla în bucătărie și, în primele clipe, în lumina slabă a focului și a lumînării, Tom nu reuși să-și dea seama cine era omul acela solid dar vioi, părănd să fie cu vreo doi ani mai mare decît el, care-l privea cu niște ochi albaștri, plantați într-o față pistruiată, și își

răsucea buclele roșcovane cu un aer sfios și plin de respect. Pălăria cu calotă joasă, din pânză impermeabilă și hainele, care din pricina unui anumit strat de murdărie așezat pe ele deveniseră lucioase de parcă ar fi fost niște tăblițe pregătite pentru scris, îi sugerară lui Tom ceva nedeslușit în legătură cu niște bărci: dar asta nu-l ajută să-și aducă aminte cine era băiatul.

— Sluga dumitale, dom' Tom! spuse roșcovanul cu un zîmbet ce părea să răzbată printr-un aer de gravitate pe care și-l impusese, nu vă mai amintiți de mine! continuă el în timp ce Tom îl privea cu curiozitate. Dar dacă se poate, aș vrea să vă spun ceva între patru ochi.

— E un foc bun în salon, domnu' Tom, spuse Kezia, căreia nu-i plăcea să părăsească bucătăria în timp ce se prăjea pîine.

— Atunci, hai în salon. Pe aici... spuse Tom, întrebându-se în sinea lui dacă acest tînăr era cumva de la antrepozitele „Guest and Co.“, căci imaginația lui îl trăgea mereu într-acolo și se aștepta ca, în orice clipă, unchiul Deane să trimită după el, să-i comunice că există un loc liber.

Focul vesel din salon era singura lumină care permitea să distingi cele cîteva scaune, biroul, podeaua fără covor și singura masă, adică nu, nu singura, căci mai era o a doua într-un colț, cu o Biblie mare și alte cîteva cărți pe ea. Primul lucru pe care-l simți Tom intrînd în cameră fu pustietatea ei ciudată, neobișnuită, apoi se gîndi să se uite din nou la fața băiatului, luminată și ea de foc. Tînărul îi aruncă o privire întrebătoare și cam timidă, spunîndu-i cu o voce care lui Tom îi era cu totul străină:

— Cum, Tom, nu-ți mai aduci aminte de Bob, ăl de i-ai dat briceagul și, zicînd asta, scoase din buzunar briceagul cu mîner grosolan și desfăcu limba cea mare cu intenția de a demonstra un lucru neîndoielnic.

— Cum, Bob Jakin? se miră Tom fără prea multă bucurie și cordialitate, căci îi era puțin rușine de prietenia lor din copilărie, simbolizată de briceag, și nu părea de loc convins că motivele pentru care Bob îi amintea de ea ar fi însuflețite de cele mai bune intenții.

— Da, da, Bob Jakin — dacă trebuie neapărat spus și Jakin, că-s atîția Bobi — Bob cu care te-ai dus după veverițe, știi... atunci cînd am căzut de pe cracă și m-am lovit zdravăn la fluierul piciorului, dar am prins veverița strîns, și ce mai rîcîia! Și uite, limba mică s-a rupt, dar n-am vrut

să-i pun una nouă că nu se știe dacă nu m-ar fi fraierit și nu mi-ar fi dat alt briceag în loc, că limbă ca asta nu găsești în toată țara — și m-am obișnuit cu ea. Și pe urmă, mie nu mi-a dat niciodată nimeni nimica, n-am avut decât ce-am făcut rost cu capu' meu, numai 'mneata, dom' Tom, mi-ai dat... și Bill Fawks, care mi-a dat puiul ăla de terier, în loc să-l înece, și Dumnezeu știe că a trebuit să-i ard una să mă țină minte, ca să-l hotărâsc să mi-l dea.

Bob vorbea cu o voce ascutită și cu mare volubilitate așa că isprăvi discursul ăsta lung cât ai clipi din ochi, și începu să frece afectuos limba briceagului cu mîneca.

— Ei, Bob, spuse Tom cu oarecare aer de superioritate, amintirea făcîndu-l să fie doar atît de prietenos cît se cuvenea, cu toate că nu exista nici un moment din prietenia lui cu Bob de care să-și aducă mai lîmpede aminte decât de acela cînd se certaseră ultima oară. Cu ce te pot ajuta?

— Cu nimic, dom' Tom, răspunse Bob, închizîndu-și briceagul cu un zgomot sec și vîrîndu-l din nou în buzunar, de unde părea că vrea să scoată altceva. Nu veneam eu pe capu' dumatăle acuma cînd ești așa amărît, și lumea zice că stăpînu' pentru care speriam păsările și care mi-a tras una într-o zi, așa în glumă, că m-a prins că mîncam o gulie, lumea zice că n-o să mai ridice capu' de pe pernă. Nu veneam eu să vă cer să-mi dați alt briceag, că mi-ați mai dat unu', și dacă îmi dă unu' o dată un pumn e de ajuns. Nu-i mai cer altu' pînă nu-i plătesc, și oricum un bine face tot atît cît un rău. Și n-o să mai fiu niciodată mic, dom' Tom. Și-ai fost băiatu' de care mi-a fost mie cel mai drag cînd eram mic, chiar dacă m-ai bătut și n-ai vrut să te mai uiți la mine. Uite, Dick Brumby, de pildă, puteam să-l bat cît voiam! Da, ce vrei, ajungi să te sature să tot bați pe cineva, și să vezi că tot nu înțelege unde vrei să țintească. Sînt unii care pot să stea să se zgîiască la o creangă pîn' le ies ochii din cap și tot nu deosebesc o coadă de pasăre de o frunză. Tare-i rău să ai de-a face cu lepădături d-astea. Da' 'mneata ai fost întotdeauna bun țintaș, dom' Tom, și așa fi putut să mă bizui oricînd că nimerești cu bățul în șobolanu' care aleargă sau într-o nevăstuică, sau în orice animal d-ăsta, după ce le goneam cu bățu' de prin tufișuri.

Bob scosese la iveală o pungă murdară de pînză groasă și poate că nu s-ar fi oprit tocmai atunci dacă Maggie n-ar fi intrat în cameră și nu s-ar fi uitat surprinsă și curioasă la el, drept care Bob își răsuci din nou buclele roșcovane cu

tot respectul cuvenit. Dar Maggie, dîndu-și seama de schimbarea din odaie, uită de prezența lui Bob, luîndu-și privirea de la el și rămînînd cu ochii ațintiți pe locul unde fusese așezată biblioteca. Nu mai era nimic acolo în afară de o suprafață dreptunghiulară de culoare mai închisă, pe perete, și de măsuța cu Biblia și cu alte cîteva cărți așezate pe ea.

— Vai, Tom, izbucni Maggie, frîgîndu-și mîinile, unde sînt cărțile? Parcă spunea unchiul Glegg c-o să le cumpere! Nu spunea așa? Nu ni le-au lăsat decît pe astea?

— Așa cred, răspunse Tom, cu un fel de indiferență disperată. De ce să cumpere mai multe cărți, cînd au cumpărat așa puține mobile?

— Bine, Tom, dar... se bîlbîi Maggie cu ochii plini de lacrimi, repezindu-se la măsuță să vadă ce cărți fuseseră salvate. Vai, unde-i *Drumul pelerinului*, pe care l-ai colorat cu creioanele tale mici și poza pelerinului cu mantia pe el, care arăta ca o turturică. Ah! Doamne! Maggie continuă să suspine în timp ce se uita prin cărți... N-aș fi crezut c-o să ne despărțim vreodată de ea — toate se duc — și la sfîrșitul vieții n-o să mai avem nimic din ceea ce aveam la început.

Maggie se depărtă de măsuță și se trînti pe un scaun. Lacrimile stăteau gata să i se rostogolească de-a lungul obrazilor. Nici nu-l mai vedea pe Bob, care se uita la ea cu privirea stăruitoare, fixă, a unui animal inteligent dar necuvîntător, a cărui putere de percepție e mai mare decît puterea de înțelegere.

— Ei, Bob, spuse Tom, vrînd să schimbe vorba, căci simțea că subiectul cărților e cam nepotrivit, îmi închipui c-ai venit să mă vezi, fiindcă avem necazuri. E foarte drăguț din partea ta.

— Uite ce e, dom' Tom, spuse Bob, începînd să desfășoare punga de pînză, lucrez pe un șlep de doi ani încoa'! Cîștig și eu o pîine cînd nu mă îngrijesc de cazane la moara lui Torry. Dar acu' vreo două săptămîni am avut o baftă grozavă! Totdeauna am zis eu că-s norocos, că totdeauna cînd am pus o capcană am prins cîte ceva. Da' asta n-a fost o capcană. A fost un foc la moara lui Torry și eu l-am înecat cu apă că altfel s-ar fi aprins păcura și stăpînu' mi-a dat zece suverani¹. Mi i-a dat cu mîna lui săptămîna trecută. Și mi-a spus întîi că-s viteaz — da' asta o știam eu dinainte

¹ Echivalentul a două sute de șilingi de aur.

— pe urmă a scos banii, și asta era ceva nou. Uite-i ! Aicea-s ! Toți. Numa' unu lipsește ! Și zicînd asta, Bob goli punga de pînză pe masă — cînd i-am căpătat îmi fierbea capu' de parc-ar fi fost o oală cu supă, numa' cînd mă gîndeam ce viață o să duc de-acu' nainte ! — că mă gîndeam eu la multe meserii să le fac — că de șlep m-am săturat pînă peste cap ; îți mănîncă zilele și le-ntinde pînă se fac lungi ca niște cîrnați. La început m-am gîndit să-mi cumpăr dihori și cîini și să mă fac vînător de șobolani. Pe urmă m-am gîndit că mi-ar place să trăiesc pe picior mare, așa cum n-am trăit de cînd sînt că văzusem ce-nseamnă să fii vînător de șobolani, și m-am gîndit, și m-am tot gîndit, pînă cînd m-am hotărît să mă fac vînzător ambulant, că ăștia știe de toate — ambulanții vreau să spun — și aș căra lucrurile cele mai ușoare în sac, și știu că mi-ar merge gura, că dacă are omu' gură... Și gura nu mi-ar fi folosit la nimic cu șobolanii sau cu șlepu' ! Și aș bate țara-n lung și-n lat și aș suci mințile femeilor că-s bun de gură, și aș găsi întotdeauna mîncare caldă la cîrciumă. Doamne ! grozavă viață ar fi ! Bob se opri, apoi continuă hotărît și cu sfidare, de parcă ar fi întors categoric spatele acestei imagini de paradis. Da' nu-mi pare rău — nici un pic ! Am schimbat unul din suverani să-i cumpăr mamii o gîscă pentru cină și mi-am cumpărat o jiletcă albastră de pluș și o bonetă de lutru că, dacă tot era vorba să mă fac vînzător ambulant, măcar s-o fac așa, ca lumea ! Da ! Nu-mi pare rău ! Nici un pic ! Capu' meu nu-i gulie și poate c-o să mai am baftă să sting vreun foc ! Io-s băiat cu baftă ! Așa că v-aș fi recunoscător dac-ați lua ăștia nouă suverani să vă ajutați cumva cu ei, dacă-i adevărat că stăpînu' a pierdut tot ! Nouă suverani nu-i cine știe ce, dar tot e ceva !

Tom era atît de mișcat, încît uită și de mîndrie, și de bănuială.

— Ești un băiat foarte bun, Bob, spuse el, roșindu-se și cu acel tremur timid în voce, care dădea oarecare farmec chiar și mîndriei, și severității lui. Și n-am să te mai uit niciodată, cu toate că nu te-am recunoscut astă seară. Da' banii nu pot să-i iau. Pentru tine ar însemna o mică avere, în schimb mie nu mi-ar servi aproape la nimic.

— Nu v-ar servi, dom' Tom ? spuse Bob cu părere de rău. Da' să nu cumva să spuneți așa fiindcă credeți că-mi pare rău de ei. Eu nu-s sărac. Mama cîștigă bani buni culegînd pene și alte mărunțișuri, și chiar dacă nu mănîncă decît

pîine și apă tot se-ngrașă. Și eu îs tare norocos ! Și n-aș crede să fiți tot atît de baftos ca mine dom' Tom ! Stăpînu' ăl bătrîn n-a avut baftă — așa că ați putea încerca să luați o bucățică din bafta mea, că nu strică ! Doamne ! O dată am găsit un picior de porc în rîu ! Mă prind că-l scăpase vreun olandez din ăia cu fundul mare. Mai gîndește-te dom' Tom, așa măcar de dragu' prieteniei noastre vechi, că altfel o să-mi închipui că-mi porți pică.

Bob îi împinse suveranii, dar înainte ca Tom să poată vorbi, Maggie își împreună mîinile și uitîndu-se plină de remușcări la Bob, spuse :

— Vai, ce rău îmi pare, Bob ! Nu mi-aș fi închipuit niciodată că ești atît de bun ! Cred că ești omul cel mai bun de pe lume !

Bob nu știuse că Maggie avusese o părere atît de proastă despre el, încît să se simtă acum nevoită să facă un act interior de penitență, dar zîmbi, mulțumit de aceste cuvinte frumoase, mai cu seamă că veneau de la o fată, care, după cum îi povesti el maică-si în aceeași seară, avea niște ochi atît de neobișnuiți, că-l făceau să se simtă „nu știu cum“.

— Nu, Bob, nu pot să-i iau, stăruî Tom. Dar să nu crezi că dacă te refuz îți sînt mai puțin recunoscător. Nu vreau să iau nimic de la nimeni, vreau să-mi croiesc singur drum în viață. Și, oricum, chiar dacă aș lua banii tăi, tot nu mi-ar servi prea mult. Dar, dă-mi voie să-ți strîng mîna.

Tom întinse palma lui trandafirie, și Bob se repezi s-o strîngă cu mîna lui aspră și neagră.

— Lasă-mă să-ți pun banii înapoi în pungă, spuse Maggie, și cînd o să te faci vînzător ambulant, să vii să ne vezi.

— E ca și cum aș fi venit să vă spun toate astea despre bani numa' ca să v-arăt că am bani, făcu Bob, cu un aer nemulțumit, în timp ce Maggie îi restituia punga. Să-i iau înapoi ! Îmi place uneori să păcălesc oamenii, știți, dar păcăleli d-astea nu fac decît dacă dau de un mare pungaș sau de un mare mototol. Atunci îmi place să-l duc puțin... Da' altfel nu...

— Ia vezi, bagă de seamă să nu faci vreo șmecherie, îl sfătui Tom, că mai știi, poate te prinde.

— N-aveți nici o grijă, dom' Tom, spuse Bob vesel și plin de încredere. Nu există lege împotriva înțepăturilor de muscă. Dacă n-aș trage din cînd în cînd cîte un fraier pe sfoară, nu s-ar învăța niciodată minte... Da' vă rog, pentru

Dumnezeu, luați un suveran, să vă cumpărați ceva pentru dumneavoastră și dom'șoara, numa' așa ca amintire... ca să facă pereche cu briceagul meu.

Și, în timp ce vorbea, Bob puse suveranul pe masă și apoi strînse din nou punga cu un aer hotărît. Tom îi împinse înapoi banul și spuse :

— Nu, zău, nu, Bob, îți mulțumesc din suflet, dar nu pot să primesc.

Maggie, luînd banul, îl întinse lui Bob și îi spuse cu un ton mai convingător :

— Acum nu — dar poate altă dată. Dacă vreodată Tom sau tata o să aibă nevoie de ajutorul tău, o să-ți spunem — nu-i așa, Tom ? Cred că asta vrei și tu : să știi că ne vom bizui întotdeauna pe tine ca pe un prieten care să ne ajute la nevoie — nu-i așa, Bob ?

— Ba da, domnișoară, vă mulțumesc ! răspunse Bob, luînd banul cam în silă. Asta aș vrea ! Eu vreau cum vreți dumneavoastră. Și acu' vă spun la revedere domnișoară, și noroc dom' Tom, și vă mulțumesc că mi-ați strîns mîna, cu toate că n-ați vrut să luați banii.

Intrarea Keziei, care venise încruntată să întrebe dacă n-ar fi momentul să aducă ceaiul sau dacă trebuia să aștepte ca pîinea prăjită să se facă tare ca o cărămidă, opri tocmai la timp potopul de cuvinte, grăbind plecarea lui Bob.

Capitolul VII

ÎN CARE SE VEDE CUM POATE RECURGE O GĂINĂ LA O STRATEGEMĂ

Zilele treceau și, după cîte putea să constate doctorul, domnul Tulliver arăta simptome din ce în ce mai clare de revenire la normal. Încetul cu încetul, paralizia și starea de inconștiență începuseră să cedeze și mintea răzbea în urma unor lupte intermitente, ca o vietate care și-ar croi drum, răzbătînd printr-o avalanșă de zăpadă care tot lunecă și lunecă la vale, astupînd fiecare nouă deschizătură ivită.

Pentru cei care vegheau la căpătîiul bolnavului, timpul ar fi putut să pară că abia se scurge, dacă l-ar fi măsurat doar prin speranța îndoielnică și îndepărtată, diluată în fiecare dintre clipele ce se mistuiau între cei patru pereți ai încăperii ; dar ei măsurau timpul prin spaima ce creștea o dată cu trecerea orelor și făcea să li se pară că noaptea vine

prea repede. În timp ce domnul Tulliver își revenea încet la normal, soarta lui zorea către clipa când urma să sufere o transformare simțitoare. Încasatorii își îndepliniseră misiunea ca orice armurier respectabil atunci când pregătește conștiincios arma care, bine mînuită de un braț viteaz, va distruge o viață. Taxele, cheltuielile de judecată, publicațiile de vânzare sînt ca niște rafale de împușcături legale sau ca o bombă care nu poate niciodată nimeri o țintă izolată, ci produce stricăciuni în dreapta și-n stînga. E atît de inerent în viața asta a noastră ca unii oameni să sufere pentru păcatele altora, și suferința omenească se răspîndește atît de ușor, încît pînă și dreptatea face victime și nu putem concepe nici o pedeapsă care să nu se întindă dincolo de ținta ei, provocînd pulsațiile unei suferințe nemeritate.

Pe la începutul celei de-a doua săptămîni din ianuarie, apărură afișele care, printr-o decizie a Curții de Justiție, anunțau scoaterea în vânzare a fermei domnului Tulliver și a restului de inventar, după care trebuia să urmeze vânzarea morii și a pămîntului, vânzare programată în orele obișnuite ale după-amiezii, la „Leul de aur”. Morarul, care nu era conștient de trecerea timpului, se credea încă în prima fază a nenorocirii lui, când se mai putea găsi o soluție și, adesea, în intervalele când își revenea, vorbea cu voce stinsă și întretăiată despre planuri pe care voia să le pună în aplicare dacă se va însănătoși. Nevastă-sa și copiii tot mai sperau să găsească o soluție ca domnul Tulliver să nu fie nevoit să-și părăsească locuința și să-și caute un rost într-altă parte, căci reușiseră să-l intereseze pe unchiul Deane în această problemă. Unchiul recunoscuse că n-ar fi o afacere proastă pentru „Guest and Co.” să cumpere moara Dorlcote și să continue afacerile care erau prospere și se puteau extinde prin adăugarea unei mașini cu abur ; iar domnul Tulliver putea în acest caz să rămînă la moară ca administrator. Cu toate astea, domnul Deane nu voia să dea un răspuns definitiv în această problemă : faptul că Wakem avea în mîinile lui ipoteca pe pămînt l-ar fi putut determina să aibă pretenții asupra întregii proprietăți și, mai mult încă, să convingă pe „Guest and Co.”, o firmă prudentă, să nu se mai intereseze de această problemă, cu atît mai mult cu cît firma nu obișnuia să facă afaceri pe baze sentimentale. Domnul Deane se simți obligat să-i spună doamnei Tulliver ceva în acest sens, când se duse la moară să cerceteze registrele în tovărășia doamnei Glegg, care declarase că dacă

„Guest and Co.“ s-ar gândi mai bine, și-ar da seama că tatăl și bunicul domnului Tulliver conduseseră moara Dorlcote, mult înainte de a fi existat fabrica de ulei a firmei. Domnul Deane, în schimb, se îndoia că acest raport între cele două întreprinderi, va determina valoarea investițiilor. Cît despre unchiul Glegg, problema depășea cu mult posibilitatea lui de înțelegere; domnul Glegg era un om cumsecade și compătimea sincer familia Tulliver, dar banii lui erau toți plasați în ipoteci excelente și nu-și putea permite să riște nimic; n-ar fi fost cinstit față de rudele lui de sînge. Hotărîse însă să-i dea lui Tulliver niște jilecki noi de lînă la care el, domnul Glegg, renunțase în favoarea unui material mai elastic și, totodată, să-i aducă doamnei Tulliver, din cînd în cînd, cîte o livră de ceai. Lucrul acesta îi va prilejui o călătorie al cărei scop de binefacere îl încînta dinainte: se gîndea cum îi va duce ceaiul, și cît de bucuroasă va fi cumnată-sa cînd o va asigura că e de cea mai bună calitate.

Și totuși, era clar că domnul Deane manifesta multă bunăvoință față de familia Tulliver. O adusesse o dată la ei și pe Lucy, care era în vacanța de Crăciun și căpșorul de îngerăș blond se lipise de obrazul oacheș al lui Maggie, acoperindu-l cu multe sărutări și cîteva lacrimi. Fetele astea blonde și gingașe mișcă ușor inimile asociaților respectabili ai unor firme respectabile și poate că întrebările lui Lucy, îngrijorate și pline de milă în legătură cu bieții ei veri, contribuind să-l facă pe unchiul Deane să-i găsească mai repede un post lui Tom la depozit, ajutîndu-l să poată lua seara lecții de socoteli și contabilitate.

Asta l-ar mai fi înveselit pe Tom și i-ar mai fi hrănit puțin speranțele dacă nu s-ar fi produs tocmai atunci lovitura de care le era atît de groază, și anume descoperirea că taică-su dăduse totuși faliment. Vor trebui să roage creditorii să ia mai puțin decît li se cuvine, ceea ce pentru mintea neștiințifică a lui Tom echivala cu bancruta. Se va spune de taică-su nu numai că „și-a pierdut proprietatea“, dar și că „dăduse faliment“ — cuvînt care i se părea lui Tom cît se poate de rușinos căci, după ce vor satisface pretențiile în ceea ce privește cheltuielile de judecată, mai rămîneau plata serviciilor amicale ale domnului Gore și debitul de la bancă, precum și alte datorii care vor face ca bunurile să se deprecieze ajungînd la o disproporție neîndoielnică față de costuri: „nu mai mult de zece sau doisprezece șilingi de liră“, prezicea domnul Deane, cu un ton hotărît, strîngîndu-și bu-

zele, și cuvintele astea îl frigeau pe Tom ca un lichid clocoțit, producându-i o durere care nu se mai potolea. În situația nouă și neplăcută în care se afla, simțea cumplit nevoia unui lucru care să-i mai ridice puțin moralul ; fusese brusc scos din plictiseala de puf a orelor de studiu de la domnul Stelling și a ceasurilor de trîndăvie din ultimul trimestru al anului școlar cînd „clădea castele în Spania“, și se trezise în tovărășia sacilor și pieilor, și a unor oameni care urlau și trînteau cu zgomot baloturi la un metru de el. Primii pași spre reușită însemnau pentru Tom să muncească în frig, praf și zgomot, renunțînd la ceai ca să rămîna la St. Ogg's pentru a lua seara lecții de la un funcționar ciung, între două vîrste, într-o încăpere ce mirosea a tutun prost. Fața trandafirie de copil a lui Tom arăta palidă atunci cînd, ajuns acasă, își scotea pălăria și se așeza, mort de foame, la masă. Era deci firesc ca atunci cînd maică-sa sau Maggie îi vorbeau, să le răspundă cam răstit.

Dar în tot acest timp, doamna Tulliver născocise un plan, prin care ea, și nimeni altul, avea să împiedice rezultatul ce-i îngrozea atît de mult pe toți și avea să-l oprească pe Wakem să ceară ca moara să fie scoasă la licitație. Închipuiți-vă că o găină cît se poate de blîndă și de respectabilă s-ar apuca, printr-o funestă anomalie, să născocească niște șiretlicuri prin care să-l convingă pe Hodge¹ să nu-i sucească gîtul sau să n-o vîndă împreună cu puișorii ei la piață. Singurul rezultat ar fi c-ar cotcodăci și ar da din aripi fără să se aleagă cu nimic. Doamna Tulliver, văzînd că toate ieșiseră pe dos, începu să-și reproșeze că fusese prea pasivă în viață : dacă s-ar fi preocupat de afaceri și ar fi luat din cînd în cînd cîte o hotărîre, ar fi fost mult mai bine pentru interesele ei și ale familiei. După cît se părea, nimeni nu avusese ideea de a discuta cu Wakem în legătură cu moara ; și doamna Tulliver se gîndi că totuși ăsta ar fi fost cel mai bun mijloc ca să-și ajungă scopul. N-ar fi servit la nimic să se ducă domnul Tulliver, chiar dacă ar fi vrut și ar fi fost în stare s-o facă — fiindcă în ultimii zece ani se tot „judecase cu Wakem“, îl tot insultase și probabil că Wakem îl ura. Iar acum, cînd doamna Tulliver ajunsese la concluzia că bărbat-su greșise, făcîndu-se vinovat de toate nenorocirile abătute asupra ei, era gata să creadă că părerea

¹ Prototipul țăranului englez.

lui despre Wakem fusese de asemenea greșită. E drept că Wakem trimisese portăreii să le scoată toate lucrurile în vânzare, dar doamna Tulliver își spunea că, probabil, Wakem îi trimisese ca să-l mulțumească pe cetățeanul care-i împrumutase domnului Tulliver banii, căci un avocat trebuie să mulțumească mai mulți oameni deodată, și nu i se putea cere să-l pună pe domnul Tulliver, care se judecase cu el, înaintea celorlalți.

S-ar fi putut ca avocatul să fie un om de înțeles. De ce nu ? Se însurase cu o domnișoară Clint și, pe vremea când doamna Tulliver auzise prima oară de această căsătorie, în vara în care purtase jacheta aceea scurtă de satin albastru și nici nu se gândea c-o să-l ia vreodată pe domnul Tulliver, nu avusese nimic împotriva lui Wakem. Și, bineînțeles, avocatul nu putea să nu aibă față de ea — știind că era născută Dodson — decît bunăvoință, mai ales după ce va fi aflat că se împotrivise întotdeauna ideii procesului și era dispusă acum să adopte mai degrabă părerile domnului Wakem decît pe ale soțului ei. De fapt, dacă avocatul va vedea că o matroană respectabilă, ca ea, e dispusă „să-i vorbească frumos“, de ce să n-o asculte ? Căci îi va expune clar problema, lucru pe care nu-l făcuse nimeni pînă atunci. Și Wakem nu va licita moara numai așa, ca să-i facă în ciudă, ei, o femeie nevinovată, aproape sigură că în tinerețe dansase cu el la Squire Darleigh, pentru că, la petrecerile astea mari, dansase adesea cu tineri cărora le uitase numele.

Doamna Tulliver ascunse aceste gânduri în fundul sufletului ; căci, făcînd o dată o aluzie față de domnul Deane și de domnul Glegg că n-ar avea nimic împotrivă să se ducă să-i vorbească domnului Wakem, aceștia îi spusese : „Nu, nu, nu !“ și „Nici gînd !“ și „Lasă-l pe Wakem !“ cu tonul unor oameni care nu păreau dispuși să asculte o expunere mai precisă a planurilor ei în această privință. Și cu atît mai puțin ar fi îndrăznit să împărtășească acest plan lui Tom și lui Maggie, căci „copiii erau întotdeauna împotriva tuturor ideilor ei“, și-și dădea seama că Tom e aproape tot atît de pornit împotriva lui Wakem ca și taică-su. Dar această concentrare mintală neobișnuită îi conferea doamnei Tulliver o inventivitate și o hotărîre neobișnuite ; și o zi sau două înainte de vânzarea care avea să aibă loc la „Leul de aur“, cînd nu mai era timp de pierdut, își puse planul în aplicare uzînd de un șiretlic. Era vorba de niște murături, o

mare cantitate de murături și de *ketchup*¹ pe care doamna Tulliver voia să le vîndă domnului Hyndmarsh, băcanul, care le-ar fi cumpărat cu siguranță după ce s-ar fi învoit cu ea într-o discuție între patru ochi. Așa că în dimineața aceea o porni odată cu Tom la St. Ogg's și, cînd băiatul stăruia, spunîndu-i că-i mai bine să renunțe deocamdată la ideea cu murăturile — nu-i plăcea s-o vadă umblînd prin tîrg tocmai atunci — doamna Tulliver păru jignită că fiul ei o contrazicea în legătură cu niște murături preparate după rețetele de familie moștenite de la propria lui bunică, care se prăpădise cînd maică-sa era mică, așa că Tom cedă, și o porniră împreună pînă în Danish Street unde domnul Hyndmarsh își vindea colonialele. Băcănăria nu se afla prea departe de biroul domnului Wakem.

Domnul Wakem nu era încă acolo și doamna Tulliver fu poftită în biroul lui particular să stea lîngă foc și să-l aștepte. Nu avu mult de așteptat; avocatul, punctual, intră în birou, încruntîndu-se și privind cu un aer întrebător femeia blondă și grăsuță care se ridică și făcu o reverență respectuoasă. Domnul Wakem era un om destul de înalt, cu nas acvilin și un păr des și cenușiu. Neavînd de-a face cu domnul Wakem pînă acum, vă întrebați desigur dacă era într-adevăr un pungaș atît de mare și un dușman atît de iscusit și de nemilos al oamenilor cinstiți în general și al domnului Tulliver în special, cît își închipuia morarul.

Era clar că morarul, om iute la mînie, lua orice lovitură întîmplătoare a sorții drept un atentat împotriva propriei lui vieți și era victima încurcăturilor acestei lumi sucite, care încurcături, cu toată considerația lui față de propria-i infailibilitate, presupuneau totuși existența unei forțe active și diabolice menite să le explice. Și totuși, avocatul era probabil tot atît de vinovat față de el, cît ar fi fost o mașină perfecționată, funcționînd fără greș, față de omul nesăbuit care, apropiindu-se prea tare de ea, e prins de un angrenaj sau de o roată, fiind prefăcut, într-o singură clipă, în carne tocată.

Dar e într-adevăr cu neputință să ajungi la vreo concluzie numai uitîndu-te la Wakem: trăsăturile și strălucirea feței omenești sînt, ca și alte simboluri, greu de citit fără cheie. O privire „apriorică” asupra nasului acvilin al domnului Wakem, care-l supăra atît de mult pe domnul

¹ Un sos de bulion picant.

Tulliver nu te făcea să descoperi mai multă pungășie decît ai fi putut descoperi în forma gulerului lui tare, cu toate că gulerul împreună cu nasul ar fi putut să devină pline de tîlcuri ascunse dacă avocatul s-ar fi dovedit a fi un pungaș.

— Doamna Tulliver, mi se pare, i se adresă Wakem.

— Da, domnule. Fostă Elizabeth Dodson.

— Vă rog să luați loc. Aveți vreo treabă cu mine ?

— Păi... da ! Domnule Wakem, începu doamna Tulliver îngrozindu-se de propriul ei curaj, acum cînd se afla în fața acestui om înfricoșător și cînd își dădea seama că nu știe de unde să pornească.

Domnul Wakem căută ceva în buzunarele jiletcii, privind-o în tăcere.

— N-o să vă închipuiți, nădăjduiesc, continuă ea în cele din urmă, că vă port pică din cauză că bărbatu-meu a pierdut procesu' și au venit portăreii și mi-au vîndut toată rufăria. Vai, Doamne !... eu am fost crescută cu totul altfel ! V-amințiți de tata ? Era bun prieten cu moșierul Darleigh, ...și obișnuiam să ne ducem la balurile lui... noi, fetele Dodson... și toată lumea ne admira... — și cu drept cuvînt că doar eram patru, și cred că știți că doamna Glegg, și doamna Deane sînt surorile mele. Cît despre procese, și despre bani pierduți și lucruri scoase în vînzare cînd mai ești încă în viață, eu n-am pomenit așa ceva înainte să mă mărit și nici o bună bucată de vreme după ce m-am măritat, și nu văd de ce să plătesc pentru ceasu' rău în care m-am măritat și am plecat de lîngă neamuri și am intrat într-o familie care avea cu totul altfel de purtări. Iar de jignit așa cum vă jignesc alții, eu, domnule Wakem, nu v-am jignit niciodată, și nimeni nu poate spune că nu-i așa.

Doamna Tulliver dădu încet din cap și se uită la tivul batistei.

— Nu mă îndoiesc de ce spuneți, doamnă Tulliver, replică domnul Wakem cu o politețe rece. Dar parcă voiați să mă întrebați ceva.

— Păi... da. Da' știți, mi-am spus — da, asta mi-am spus — că nu se poate să nu aveți un pic de inimă ; cît despre bărbatu-meu care de două luni zace bolnav, nu vreau să-l apăr, că povestea asta cu erigațiile i s-a urcat la cap — nu că n-ar fi oameni mai răi pe lume, că el n-a păgubit niciodată pe nimeni, nici măcar cu un bănuț, sau în orice caz nu cu voia lui. Și de înfuriat s-a înfuriat singur și singur s-a dus să se judece, eu ce puteam să fac ? Și cînd a primit scrisoarea care spunea că

aveți ipoteca pe pământ, l-a lovit damblaua și a picat ca trăs-nit ! Dar eu cred că nu se poate să nu vă purtați ca un gentleman.

— Ce înseamnă toate astea, doamnă Tulliver, întrebă avocatul tăios. Ce vreți de la mine ?

— Păi, dac-ați vrea să fiți atît de bun, spuse doamna Tulliver, tresărind și vorbind mai repede — dac-ați vrea să fiți atît de bun să nu cumpărați moara și pământul — de pământ, n-ar fi o nenorocire chiar atît de mare dacă l-ați cumpăra, numai că bărbatu-meu ar înnebuni dac-ar auzi că l-ați luat dumneavoastră.

O idee nouă păru că-i trece domnului Wakem prin minte, cînd întrebă :

— Cine v-a spus că am de gînd să-l cumpăr ?

— Păi, da' n-am scos-o din capu' meu ; și nu m-aș fi gîndit niciodată, dacă n-ar fi fost bărbatu-meu, care ar fi trebuit să știe ce-i cu legea, și care tot spunea că avocații nu au niciodată nevoie să cumpere nimic — nici pământ, nici case — că oricum le pică în mîină. Și cred că așa e și cu dumneavoastră ; și n-am spus niciodată că sînteți om să faceți altfel.

— Bine, dar cine v-a spus toate astea ? întrebă Wakem, deschizîndu-și biroul și mutînd lucrurile de colo-colo, în timp ce șuiera încet, aproape imperceptibil, printre dinți.

— Păi, domnul Glegg și domnul Deane care se ocupă de toate, și domnul Deane spune că „Guest and Co.“ ar cumpăra moara și l-ar lăsa pe domnul Tulliver să se ocupe de ea, dacă n-ați face dumneavoastră o ofertă care să-i ridice prețul. Și tare ar fi bine dacă bărbatul meu ar putea să rămîină unde e și să-și cîștige și-o pîine ; că a fost a lui taică-su înainte să ajungă a lui, moara vreau să spun, și a clădit-o bunică-su cu toate că mie, la început cînd m-am măritat, nu-mi plăcea zgomotul pe care-l făcea, că-n familia noastră — familia Dodson — n-au fost niciodată mori și, dac-aș fi știut că morile au atîta legătură cu legea, n-aș fi fost eu prima din neamul Dodson care să ia un morar ; da' am intrat în povestea asta cu ochii închiși, asta am făcut — cu erigația și cu toate celelalte.

— Vasăzică „Guest and Co.“ vor să păstreze moara și vor să-i plătească soțului dumitale o leafă ?

— Vai, Doamne, spuse doamna Tulliver cu lacrimi în ochi, greu îmi vine să mă gîndesc că bărbatu-meu a ajuns să ia leafă. Dar așa, cel puțin, dac-am rămîne la moară în loc să ne ducem într-altă parte, ar mai aduce cu ce-a fost... Și

gîndiți-vă că dacă ați face o ofertă pentru moară și ați cumpăra-o, pe bărbatu-meu l-ar lovi din nou damblaua, mai rău ca înainte, și nu s-ar mai face bine, cum e vorba să se facă acum.

— Bine, dar ce-ar fi dac-aș cumpăra eu moara și l-aș lăsa pe soțul dumitale să lucreze ca administrator în contul meu? Întrebă domnul Wakem.

— Vai, domnule Wakem, nu cred că ar putea să-l convingă nimeni să primească, nici chiar dacă moara s-ar opri singură din măcinat ca să-l roage să se-nduplece — că pentru el numele dumneavoastră e mai rău decît otrava și el e convins că de la dumneavoastră i se trag toate nenorocirile, încă din ziua cînd ați dezlănțuit legea împotriva lui, din cauza drumului ăla care trece prin pajiște — asta s-a întîmplat acum opt ani — și de atunci nu și-a schimbat părerea, cu toate că eu mereu i-am spus că n-are dreptate...

— E încăpățînat și rău de gură, izbucni domnul Wakem, ieșindu-și din fire.

— Vai, Doamne! exclamă doamna Tulliver, speriată de un rezultat atît de deosebit de cel la care se așteptase. N-aș vrea să vă contrazic, dar se prea poate ca boala să-l fi făcut să-și schimbe părerile — a uitat o grămadă de lucruri de care vorbea înainte. Și nu cred că v-ar place să aveți un mort pe conștiință, dac-ar fi să moară. Și să știți, se spune că dacă moara Dorlcote încape pe alte mîini, nu-i a bună, s-ar putea să sece apa și atunci... nu că m-aș bucura de răul dumneavoastră, că am uitat să vă spun că mi-amintesc de ziua cînd v-ați însurat de parc-ar fi fost ieri... știu că doamna Wakem era născută Clint. Și băiatul meu, un băiat bun, și frumos, și cinstit cum nu mai e altul pe lume, a fost coleg cu băiatul dumneavoastră...

Domnul Wakem se ridică, deschise ușa și strigă pe unul dintre funcționarii lui.

— Vă rog să mă iertați că vă întrerup, doamnă Tulliver, dar am treabă și cred că nu mai avem nimic de discutat.

— Dar dacă ați vrea totuși, stăruie doamna Tulliver, să nu ne prizoniți pe mine și pe copiii mei... nu spun că domnul Tulliver n-a greșit, dar a fost destul de pedepsit și sînt pe lume și oameni mai răi decît el, că vina lui e c-a fost darnic cu alții. Și n-a făcut nimănui nici un rău, numai lui și familiei lui — cu atît mai rău — și eu în fiecare zi mă duc și mă uit la rafturile goale, și mă gîndesc unde era așezat cutare sau cutare lucru de-al meu, care acu' nu mai e.

— Da, da, am să țin minte, o asigură domnul Wakem în grabă, uitându-se înspre ușa deschisă.

— Și vă rog să nu spuneți că am venit să vă vorbesc, că băiatul meu ar fi foarte supărat pe mine că m-am înjosit, sînt convinsă c-ar fi, și am destule necazuri și-așa, fără să mai fiu și ocărîta de copii.

Vocea îi tremură puțin și nu reuși să-i răspundă avocatului cînd acesta îi spuse „la revedere“ decît printr-o reverență, apoi ieși fără să mai rostească o vorbă.

— În ce zi e vorba să se vîndă moara Dorlcote? Unde-i anunțul? îl întrebă domnul Wakem pe funcționar după ce rămaseră singuri.

— Vinerea viitoare. Vineri la ora șase.

— Atunci du-te repede la Winship, licitantul, și vezi dacă-i acasă. Am o treabă pentru el. Roagă-l să vină pînă la mine.

Cu toate că în dimineața aceea, cînd intrase în birou, domnul Wakem nu avusese nici o intenție să cumpere moara Dorlcote, hotărîrea lui era acum luată. Doamna Tulliver îi sugerase mai multe motive care îl determinaseră s-o cumpere și mintea lui reacționa foarte ager: era unul dintre acei oameni care pot fi prompti fără să fie nesăbuiți, deoarece motivele lor urmează un drum dinainte stabilit și nu au nevoie să concilieze scopuri care se bat cap în cap.

Să-ți închipui că Wakem nutrea față de Tulliver o ură la fel de cumplită ca aceea a morarului față de el, e ca și cum ți-ai închipui că o știucă și o aterină se pot privi ca făcînd parte din aceeași familie. Aterina e, bineînțeles, împotriva felului în care se hrănește știuca și probabil că știuca nu are nici o altă părere despre aterine — nici chiar despre aterinele revoltate — decît că acestea constituie un fel gustos de mîncare; și nu simte nici o dușmănie față de ele, decît atunci cînd se îneacă înghițindu-le. Dacă domnul Tulliver l-ar fi jignit sau l-ar fi contrazis pe avocat în mod serios, Wakem nu i-ar fi refuzat onoarea de a-l considera obiectul răzbunării lui. Dar cînd domnul Tulliver îl făcea pe Wakem pungaș, chiar la masa care avea loc cu ocazia tîrgului, clienții avocatului nu se arătau cîtuși de puțin dispuși să-și retragă afacerile din mîinile lui; și dacă vreun crescător de vite mucalit, stimulat de coniac și împrejurări, se lega de Wakem în prezența acestuia făcînd aluzie la testamentul unor cucoane bătrîne, avocatul

păstra un *sang froid*¹ desăvîrșit, știind foarte bine că majoritatea oamenilor cu greutate aflați de față erau cît se poate de mulțumiți de faptul că „Wakem e Wakem“, adică un om care știe totdeauna să se descurce în procedurile cele mai murdare. E de presupus că un om care a făcut avere și are la Tofton o casă frumoasă, înconjurată de pomi, și poate cea mai serioasă provizie de *porto* din regiunea orașului St. Ogg's, e în stare să mulțumească opinia publică. Și nu știu dacă cinstitul domn Tulliver cu ideea lui că justiția e o arenă pentru luptele de cocoși n-ar fi găsit și el, în alte împrejurări, că aforismul „Wakem e Wakem“ e cît se poate de mulțumitor ; de altfel, după cum am aflat între timp de la oameni cu serioase cunoștințe în materie de istorie, omenirea e dispusă să nu privească prea îndeaproape purtarea marilor învingători atunci cînd victoria acestora servește o cauză dreaptă. Domnul Tulliver nu putea deci să fie o piedică în calea lui Wakem ; era un biet nenorocit pe care avocatul îl răpusese de mai multe ori — un om arțăgos care făcea ce făcea și-l stîrnea împotriva-i. Conștiința lui Wakem nu era nicidecum încărcată de faptul că uzase de cîteva stratageme pentru a-l doborî pe morar ; și, în definitiv, de ce să-l urască pe acest reclamant păgubos, pe acest taur furios, vrednic de milă, care se încurcase într-o plasă ?

Totuși, printre diferitele excese la care e supusă natura umană, moraliștii n-au inclus niciodată dragostea deosebită pentru cei care te înjură în față.

Candidatul „galben“, învingător în alegeri în târgul Old Topping, nu simte poate o ură conștientă și neîmpăcată față de redactorul „albastru“, care își consolează abonații cu o retorică injurioasă împotriva galbenilor, acuzați că își vînd țara și că sînt demonii vieții private, dar nu va regreta niciodată dacă legile și o împrejurare prielnică l-ar ajuta pe redactorul „albastru“ să se închidă la culoare pînă se învinețește. Se întîmplă ca oamenii prosperi să se răzbune uneori din simplă distracție, atunci cînd le vine la îndemînă, și cînd asta nu le încurcă afacerile. Aceste răzbunări mici și lipsite de patimă au consecințe foarte mari în viață, făcîndu-te să parcurgi cu satisfacție toate fazele aplicării unei pedepse, îndepărtînd oameni potriviți de la locurile lor și ponegrindu-i în discuții întîmplătoare. Și, mai mult încă, să vezi pe unii oameni care nu te-au jignit prea mult cum decad și ajung umiliți fără ca tu

¹ Sînge rece (în l. franceză).

să faci cine știe ce efort, e un lucru care nu poate decît să te calmeze și să te măgulească. Ai senzația că providența sau altă putere ce stăpînește lumea și-a asumat răspunderea să pedepsească în numele tău : și, într-adevăr, printr-o alcătuire fericită a lucrurilor, dușmanii noștri n-ajung niciodată bine.

Wakem era și el însuflețit de acest latent spirit de răzbunare față de morarul necuviincios și acum, cînd doamna Tulliver îi dăduse ideea, începu să considere că ar fi o plăcere deosebită să comită un lucru care i-ar pricinui domnului Tulliver cea mai îngrozitoare umilință — o plăcere complexă, care nu e constituită din răutate pură, ci se combină cu satisfacția autoaprobării. E adevărat că imaginea unui dușman umilit produce o oarecare mulțumire, dar acest sentiment e slab în comparație cu satisfacția suplimentară de a-l vedea umilit din voia sau din îngăduința ta. Felul acesta de răzbunare intră în sfera virtuților, și Wakem avea intenția de a se menține în mod respectabil în această sferă. Avusese o dată plăcerea de a băga un vechi dușman de-al lui într-un azil din St. Ogg's, la a cărui reconstrucție contribuise cu o largă sumă de bani. Și iată că avea acum prilejul să se ocupe de un altul, făcîndu-l să devină propria lui slugă. Asemenea lucruri conferă prosperității un sentiment de plînatate și creează plăceri subtile pe care un om orbit de acea violentă și meschină sete de răzbunare, dispus să facă tot ce poate pentru a-și vărsa focul prin lovituri directe, nici nu le poate visa. Și Tulliver cu limba lui spurcată, îndulcită de un sentiment de recunoștință, ar putea fi un servitor mai bun decît un om angajat la întîmplare, care ar fi cerșit un post cu căciula în mîină. Tulliver trecea drept un om cinstit și mîndru și Wakem era prea pătrunzător ca să nu creadă în existența cinstei. Se obișnuise să nu judece oamenii după maxime, ci să-i observe, și știa mai bine ca oricare altul că nu toți oamenii sînt ca el. Și, pe urmă, avea intenția să cerceteze îndeaproape toată povestea asta cu pămîntul și cu moara : îi plăceau afacerile rurale. Dar chiar dacă n-ar fi dorit să se răzbune pe morar, oricum avea motive serioase să cumpere moara Dorlcote. Era o investiție serioasă ; și, în plus, „Guest and Co.“ aveau să facă o ofertă. Domnul Wakem era în relații bune cu domnul Guest, luau uneori masa împreună și avocatul era încîntat să-și arate superioritatea asupra unui proprietar de vapoare și patron de fabrică, puțin prea gălăgios în treburile orașului și în discuțiile purtate la masă. Căci Wakem nu era numai un om de afaceri ; în lumea bună din St. Ogg's era socotit un om agreabil — purta discuții

amuzante la un pahar de *porto*, făcea puțină agricultură, ca amator, și fusese un soț și un tată minunat ; când se ducea la biserică, stătea sub un monument mural foarte frumos, ridicat în memoria nevesti-si. Alt bărbat în situația lui s-ar fi recăsătorit, dar se spunea că-și iubește fiul infirm mai mult decât își iubesc majoritatea oamenilor copii normali. Nu că domnul Wakem n-ar mai fi avut și alți copii în afară de Philip ; dar față de ei nutrea doar sentimente obișnuite părintești și le purta de grijă oferindu-le o viață așa cum se cuvine, dar sub nivelul vieții lui. În asta consta de fapt motivul care-l hotărîse să cumpere moara Dorlcote. În timp ce o ascultase pe doamna Tulliver, avocatul cu mintea ageră se gîndise că, printre alte aspecte ale problemei, o asemenea achiziție va oferi în cîtiva ani o situație foarte convenabilă unui anumit băiat pe care îl iubea mai mult decât pe oricine și avea intenția să-l căpătuiască.

Aceasta era starea de spirit asupra căreia doamna Tulliver voise să acționeze în mod convingător, dar dăduse greș ; un fapt care s-ar putea ilustra întrucîtva prin remarca unui mare filozof : pescarii dau greș cînd pregătesc momelile ca să ademenască peștii într-un anumit loc, pentru că nu cunosc îndeajuns psihologia peștilor.

Capitolul VIII EPAVA ÎN PLINĂ ZI

Domnul Tulliver coborî prima dată din cameră într-o zi senină și geroasă de ianuarie. Soarele care strălucea pe crengile castanilor și pe acoperișurile din fața ferestrei îl făcuse să declare nerăbdător că nu vrea să mai fie ținut în colivie : se gîndea că, sub soarele ăsta, oriunde e mai vesel decât în camera lui ; nu știa cît de pustii deveniseră camerele de jos și că pustietatea asta făcea fluxul de lumină să pară supărător, de parcă ar fi simțit o plăcere crudă să scoată în evidență urmele lăsate de lucruri binecunoscute și faptul că încăperile erau goale. Impresia pe care o avea domnul Tulliver că primise scrisoarea domnului Gore în ajun revenea atît de frecvent în discuțiile lui, și tentativele celorlalți de a-l face să-și dea seama că de atunci trecuseră multe săptămîni și se petrecuseră multe lucruri fuseseră atît de repede înlăturate de pierderile lui periodice de memorie, încît pînă și doctorul Turnbull începuse

să dispere în încercarea de a-l preveni asupra celor petrecute, înainte ca el să dea cu ochii de trista realitate. Sensul realității prezente putea să-i fie adus la cunoștință doar treptat, prin noi experiențe — și nu prin simple cuvinte, care sînt mai palide decît impresiile lăsate de experiențele vechi. Auzind că domnul Tulliver se hotărîse să coboare din cameră, doamna Tulliver și copiii se îngroziră. Doamna Tulliver îi spuse lui Tom că ar trebui să nu mai plece la St. Ogg's la ora obișnuită, ci să aștepte pînă vine taică-su jos. Și Tom făcu întocmai, cu toate că în fundul sufletului îi era groază de scena dureroasă ce avea să urmeze. În ultimele zile, doamna Tulliver și cei doi copii fuseseră mai abătuți ca de obicei. „Guest and Co.“ nu cumpăraseră moara. În urma licitației, atît moara cît și pămîntul îi reveniseră lui Wakem, care fusese la fața locului și declarase domnilor Deane și Glegg, în prezența doamnei Tulliver, că e dispuns să-l folosească pe domnul Tulliver, dacă se însănătoșește, ca administrator. Această propunere prilejuise multe dezbateri în familie. Unchii și mătușile fuseseră aproape unanim de părere că asemenea propunere nu trebuie refuzată atunci cînd nu există și alt motiv decît un sentiment al domnului Tulliver pe care nici unchii și nici mătușile nu-l împărțeau, considerîndu-l cît se poate de absurd și de pueril. Adică domnul Tulliver simțea față de Wakem o mînie și o ură pe care, la drept vorbind, ar fi trebuit să le îndrepte împotriva lui însuși, pentru firea sa arțăgoasă în general și pentru manifestările speciale ale acesteia : intentările de procese. Iată că i se oferea posibilitatea să-și întrețină nevasta și fetița fără ajutorul rudelor din partea soției, și fără a fi nevoit să coboare în mod evident la starea aceea de sărăcie care face ca oamenii respectabili să se simtă prost cînd se întîlnesc cu tine — membru decăzut al familiei. Doamna Glegg considera că domnul Tulliver trebuie făcut să înțeleagă, cînd va reveni la starea normală, că oricît s-ar umili, tot nu-i de ajuns, căci, datorită obrăzniciei lui din trecut „față de ei, singurii oameni pe care se putea bizui“, se întîmplase exact ceea ce prevăzuse ea c-o să se întîmple. Domnii Glegg și Deane erau mai puțin categorici în hotărîrile lor, dar amîndoi considerau că Tulliver făcuse destul de rău prin ieșirile lui violente și ar fi bine să renunțe la ele atunci cînd i se oferă posibilitatea de a cîștiga o pîine. Wakem se purtase cît se poate de frumos în această poveste — dovedise că nu-i purta pică domnului Tulliver. Tom declarase că nu e de acord cu acceptarea acestei propuneri : nu-i plăcea să-l vadă pe taică-su la cheremul lui Wakem : consi-

dera că ar fi un lucru înjositor. Spre marea ei supărare, măică-sa își dădea seama că nu va reuși niciodată să-l facă pe domnul Tulliver să-și schimbe părerea despre Wakem sau să asculte de rațiune. Nu, vor fi nevoiți să plece cu toții să trăiască într-o cocină de porci, numai așa ca să-i facă în ciudă lui Wakem, care se purtase cum nu se poate mai cinstit. Trăind în atmosfera aceasta ciudată, de inexplicabilă nenorocire, împotriva căreia se jeluia încontinuu, întrebând: „Doamne, cu ce-am păcătuit eu oare ca să merit o soartă mai grea decât a altor femei?” gîndirea doamnei Tulliver ajunsese într-o asemenea stare de confuzie, încît Maggie începu să se întrebe dacă biata măică-sa nu e pe cale să-și piardă mințile.

— Tom, spuse ea cînd ieșiră împreună din camera domnului Tulliver, trebuie să încercăm să-l facem pe tata să înțeleagă cît de cît ce s-a întîmplat înainte de a coborî din cameră. Dar bagă de seamă să nu fie mama de față, că poate să zică ceva care să strice tot. Spune-i Keziei s-o cheme jos și s-o țină în bucătărie.

Kezia se dovedi la înălțimea situației. Declarînd că e hotărîtă să rămînă „cu sau fără simbrie” pînă cînd stăpînul va fi din nou pe picioare, găsise oarecare compensație în faptul că o ținea din scurt pe stăpînă-sa, certînd-o că se persecută pe ea însăși și umblă toată ziua cu aceeași bonetă, și arată ca o curcă plouată. Pentru Kezia, toată această perioadă de zburcium fusese o epocă de saturnalii¹: putea să-și certe stăpînii în voie. În ziua aceea trebuiau aduse rufele uscate din curte, și Kezia voia să știe dacă o pereche de mîini puteau face totul în casă și în ogradă, spunînd că, după părerea ei, ar fi bine ca doamna Tulliver să-și pună boneta și să ia puțin aer curat îndeplinind totodată această treabă atît de utilă. Așa că biata femeie coborî supusă în curte. Să primească porunci de la o slujnică era singura demnitate cazanieră care-i mai rămăsese — în curînd nu avea să mai aibă nici măcar o servitoare care s-o muștruluiască.

Domnul Tulliver, susținut de Tom și Maggie, se odihnea în fotoliu după oboseala simțită cînd se îmbrăcase, și chiar atunci intră Luke să întrebe dacă e nevoie să-și ajute stăpînul să coboare.

— Da, da, Luke. Dar stai puțin jos, răspunse domnul Tulliver, arătînd cu bățul spre fotoliu și fixîndu-l pe Luke cu

¹ Sărbătoare populară la romani în cinstea zeului Saturn, cu prilejul căreia se organizau mari petreceri, iar sclavii erau, temporar, eliberați.

acea privire insistentă cu care convalescenții urmăresc adesea pe cei ce i-au îngrijit, amintind de privirea cu care copiii se uită după doica lor. Căci Luke își veghease stăpînul noapte de noapte.

— Ei, cum e cu apa acu', Luke ? întrebă domnul Tulliver. N-a mai oprit-o Dix, ai ?

— Nu, dom'le Tulliver, e-n regulă !

— Cred și eu. Acu' n-o să se mai grăbească s-o ia de la-nceput, că Riley s-a dus să-l pună la punct. Tocmai îi spuneam lui Riley ieri... i-am spus...

Domnul Tulliver se aplecă înainte, sprijinindu-și coatele de marginile fotoliului și, uitîndu-se la podea de parcă ar fi căutat ceva, părea să urmărească imagini care se pierdeau, ca un om în luptă cu somnul. Maggie îi aruncă lui Tom o privire disperată — mintea tatălui lor era foarte departe de realitatea care avea să se impună într-o clipă conștiinței lui rătăcite ! Tom ar fi vrut grozav să iasă din cameră : simțea nerăbdarea aceea pe care ți-o dă o emoție dureroasă și care constituie una dintre deosebirile psihice dintre băieți și fete, dintre bărbați și femei.

— Tată, spuse Maggie, punînd mîna pe mîna lui, ai uitat că domnul Riley a murit ?

— A murit ? spuse domnul Tulliver tăios, uitîndu-se în ochii ei cu o privire ciudată și cercetătoare.

— Da, de aproape un an. A murit de apoplexie. Mi-amintesc că te-am auzit spunînd că trebuie să achiți o datorie a lui. Și-a lăsat fetele în mizerie — una dintre ele era pedagogă la domnișoara Firniss, unde am învățat eu...

— A ? făcu tatăl neîncrezător, continuînd s-o privească drept în față.

Dar de îndată ce Tom începu să vorbească, își întoarse ochii spre el, cu aceeași privire întrebătoare, de parcă ar fi fost uimit de prezența celor doi tineri. Ori de cîte ori mintea îi rătăcea în trecutul îndepărtat, uita cum arătau chipurile lor acum : nu semănau de loc cu fețele băiatului și a fetei de pe vremuri.

— E mult de cînd te-ai certat cu Dix, tată ! spuse Tom. Mi-amintesc că vorbeai de asta acum trei ani, înainte de a mă duce eu să învăț la domnul Stelling. Și eu am urmat cursurile lui timp de trei ani, nu-ți amintești ?

Domnul Tulliver se lăsă din nou pe spate, pierzînd expresia copilărească din priviri sub imboldul unor idei noi, care îi abăteau atenția de la impresiile dinafară.

— Da, da, spuse el după o clipă, m-a costat o groază de bani... Voiam să am un băiat învățat : eu n-am avut învățătură și am simțit ce-nseamnă să-ți lipsească... Dacă ai carte, nu-ți mai trebuie altă avere ! Așa ziceam !... dacă Wakem mă răpune din nou...

Amintindu-și de Wakem îl apucă iar furia și, după o pauză de o clipă, începu să se uite la haina de pe el, și să scotocească într-un buzunar lateral. Apoi se întoarse către Tom, și spuse cu tonul lui tăios, din trecut :

— Unde au pus scrisoarea lui Gore ?

Scrisoarea se afla la îndemână într-un sertar, căci nu era prima oară când cerea s-o vadă.

— Știi ce scrie în scrisoare, tată ? întrebă Tom, dându-i-o.

— Sigur că știu ! spuse domnul Tulliver supărat. Ei și ce, dacă lui Furley nu-i place proprietatea, o să-i placă altuia : mai sînt și alți oameni pe lume. Da' mă încurcă boala asta a mea — Luke, ia du-te și spune să înhame caii la cabrioletă, că doar sînt în stare s-ajung pîn-la St. Ogg's. Ce Dumnezeu ? Gore mă așteaptă !

— Nu, tată dragă, strigă Maggie, a trecut foarte mult de cînd s-au întîmplat toate astea : ai fost bolnav multe, multe săptămîni — mai mult de două luni — și toate s-au schimbat.

Domnul Tulliver se uită rînd pe rînd la toți trei, cu o privire fixă și speriată ; gîndul că se întîmplaseră lucruri de care nu știa nimic îi mai trecuse prin minte, dar acum îl izbea ca ceva cu totul nou.

— Da, tată, spuse Tom, ca răspuns la privirea lui, dar nu e nevoie să te frămînți. Lasă întîi să te faci bine : deocamdată totul e în ordine... în legătură cu moara, și cu pămîntul, și cu datoriile.

— Cum adică în ordine ? Care ordine ? întrebă tatăl furios.

— Nu puneți lucrurile prea mult la inimă, dom'le Tulliver ! interveni Luke. Dacă puteați, le plăteați la toți — asta i-am zis eu lu' dom' Tom — am zis că pe toți îi plăteați dacă puteați.

Bunul Luke avea, ca orice om care muncește din greu și și-a petrecut viața slugărindu-i pe alții, dar e totuși mulțumit de soarta lui, acel simț al ierarhiei care-l făcea să considere falimentul stăpînului ca pe propria sa tragedie. Și, în fclul lui, cu mintea lui greoaie, se chinuia să spună ceva prin care să arate că ia parte la nenorocirea familiei. Aceste cuvinte, pe care i le tot repetase lui Tom, de cîte ori nu voise să accepte restituirea celor cincizeci de lire din banii ce aparțineau copii-

lor, erau cele care-i veneau cel mai la îndemână. Și erau tocmai cuvintele în stare să impresioneze mai dureros mintea tulburată a stăpînului.

— Să le plătesc la toți ? spuse el cu violență, roșindu-se și aruncînd fulgere din ochi. Cum... ce... Au făcut din mine un falit ?

— Vai, tată, dragă tată ! sări Maggie, care avea impresia că acel cuvînt îngrozitor reprezenta însuși faptul enunțat. Fii tare, că noi te iubim — și o să te iubim întotdeauna, și Tom o să-i plătească pe toți ; a spus c-o să-i plătească, îndată ce se face mare.

Maggie simți că taică-su începe să tremure. Îi tremura și vocea cînd, după o clipă, spuse :

— Da, fetița tatii, dar eu n-am decît o viață...

— Dar poate c-ai să apuci ziua să vezi că plătesc toate datoriile, tată, vorbi Tom cu mare greutate.

— Da, băiete, răspunse domnul Tulliver, dînd încet din cap, dar ce s-a stricat, nu mai e niciodată cum a fost... Dacă plătești, o să fie meritul tău, nu al meu. Apoi, ridicînd ochii spre el, adăugă : N-ai decît șaisprezece ani — ai de dus o luptă grea — dar nu trebuie să arunci vina pe taică-tu ; pungașii... au fost mai tari ca mine. Te-am dat la învățătură... asta o să te ajute.

Ultimele cuvinte îi rămaseră pe jumătate în gît : roșeața aceea care-i îngrijorase pe copii, pentru că precedase de atîtea ori o revenire a paraliziei, trecuse ; fața îi era acum palidă și tremura. Tom nu mai spuse nimic : continua să lupte împotriva pornirii de a o lua la fugă. Taică-su păstra de cîteva clipe tăcerea, dar nu dădea nici un semn că mintea lui ar fi luat-o din nou razna.

— Atunci, au scos totul în vînzare ? întrebă el, mai liniștit, de parcă ar fi vrut pur și simplu să știe ce se întîmplase.

— S-a vîndut tot, tată ; dar nu știm încă precis ce-i cu moara și cu pămîntul, spuse Tom dornic să evite orice întrebare care l-ar sili să-i comunice că le cumpărase Wakem.

— Să nu te miri dacă găsești odaia de jos pustie, tată, interveni Maggie. Să știi că fotoliul tău și biroul au rămas !

— Hai să mergem ! Ajută-mă, Luke. Mă duc să văd tot, hotărî domnul Tulliver, sprijinindu-se în baston și întinzîndu-i cealaltă mînă lui Luke.

— Da, dom' Tulliver, spuse Luke, dîndu-i stăpînului brațul — o să vă dați mai bine seama după ce vedeți tot și-o să vă obișnuiți. Așa zice și mama de răsufierea ei... că acu' s-a

obișnuit și nici nu mai simte că gîfîie, cu toate că la început tare s-a mai luptat cu boala.

Maggie o luă înainte la fugă, ca să vadă dacă toate erau la locul lor în salonul mohorît unde focul, la lumina înghețată a soarelui de iarnă, părea că face și el parte din mizeria ce domnea pretutindeni. Întoarse fotoliul lui taică-su și împinse masa la o parte ca să-i facă loc, apoi, cu inima bătînd să-i spargă pieptul, așteptă să-l vadă intrînd și privind pentru prima dată în jur. Tom intră primul, ducînd scăunelul pe care domnul Tulliver își rezema picioarele, și rămase alături de Maggie lîngă cămin. Dintre cei doi copii, Tom era cel care suferea o durere nealterată, căci Maggie, cu toată marea ei sensibilitate, avea totuși impresia că durerea îi lasă în inimă și mai mult loc pentru dragostea pe care o nutrea față de taică-su, creînd naturii ei pasionate condiții de exteriorizare. Un băiat nu simte asta : mai degrabă se duce să ucidă leul din Nemea¹, sau să înfăptuiască orice alt act eroic, decît să sufere o veșnică solicitare a milei sale pentru niște nenorociri pe care n-are cum să le învingă.

Domnul Tulliver intră în cameră și se opri lîngă ușă, sprijinindu-se de Luke și uitîndu-se în jurul lui la toate locurile goale, care i se păreau acoperite de umbrele lucrurilor dispărute, martori de fiecare zi ai vieții lui. Facultățile morarului păreau să-și recapete forța, găsind un sprijin în această exercitare a simțurilor.

— Da, spuse încet, apropiindu-se de fotoliu. Mi-au vîndut tot... Tot ! Apoi, așezîndu-se și punînd jos bastonul, în timp ce Luke ieșea din cameră, se uită din nou în jur. Au lăsat Biblia mare, continuă el. Acolo e însemnat absolut totul — cînd m-am născut și cînd m-am însurat — ia dă-o încoace, Tom !

Biblia *in-quarto* fu așezată în fața lui, deschisă la prima pagină și, în timp ce citea, încet, căci ochii nu deslușeau cu ușurință, doamna Tulliver intră în cameră și rămase mută de uimire, găsindu-și soțul acolo, cu Biblia în față.

— Da, spuse el, uitîndu-se la locul unde ținea degetul, pe mama o chema Margaret Beaton. S-a prăpădit la patruzeci și șapte de ani — nu se trăia mult în familia ei — noi semănăm cu mama — Gritty și cu mine, o să ne ducem curînd...

Păru că se oprește asupra datelor privind nașterea și căsătoria soră-si, ca și cum i-ar fi încolțit un gînd nou, apoi de-

¹ Prima faptă eroică îndeplinită de Hercule.

odată ridică privirea asupra lui Tom, și întreabă cu un ton ascuțit, de panică :

— Nu cumva s-au dus la Moss să-i ceară banii pe care i-am dat cu împrumut ?

— Nu, tată, răspunse băiatul, am ars chitanța.

Domnul Tulliver își întoarse din nou privirea asupra paginii din Biblie și spuse :

— A... Elizabeth Dodson... sînt optsprezece ani de cînd m-am însurat cu ea.

— Da, imediat după Blagoveștenie, șopti doamna Tulliver, apropiindu-se de el și uitîndu-se la pagină.

Soțul ei o privi cu gravitate în ochi.

— Biată Bessy, ce fată frumoasă erai pe atunci... Toată lumea spunea că erai frumoasă... și întotdeauna gîndeam că ți-ai păstrat frumusețea ca nimeni alta. Da' tare ai îmbătrînit... Nu-mi purta pică... Am vrut să-ți fac o viață bună... ne-am jurat credință, la bine și la rău...

— Da' n-aș fi crezut niciodată că o să fie chiar așa rău ca acu', spuse doamna Tulliver, avînd în ochi privirea aceea ciudată și speriată pe care o căpătase în ultima vreme. Și bietu' tata, care m-a dus la altar... și să mă lovească nenorocirea așa, dintr-o dată.

— Vai, mamă, o întrerupse Maggie, nu mai vorbi așa.

— Nu, știu eu că n-o s-o lăsați pe biata voastră mamă să vorbească... așa ați făcut întotdeauna... tatăl vostru nu m-a ascultat niciodată... degeaba m-am rugat de el... și n-ar folosi la nimic dacă m-aș ruga acu', chiar dacă m-aș pune în genunchi...

— Nu mai vorbi așa, Bessy, spuse domnul Tulliver, a cărui mîndrie nu mai acționa în aceste prime clipe de umilință, fiindcă avea sentimentul că reproșurile nevesti-si erau oarecum îndreptățite. Dacă ar mai fi ceva de făcut ca să îndrept lucrurile, n-aș spune nu !

— Atunci am putea rămîne aici și ne-am cîștiga traiul, și atunci aș putea locui aproape de surorile mele... eu care ți-am fost o soție atît de bună, și nu te-am necăjit niciodată... toți spun așa... toți spun c-ar fi drept... dar dumneata ești atît de pornit împotriva lui Wakem...

— Mamă ! o opri Tom cu asprime, nu e acum momentul să vorbim de asta.

— Las-o să vorbească, interveni domnul Tulliver, ce vrei să spui, Bessy ?

— Păi, acu' că moara și pămîntu-s ale lui Wakem și toate-s în mîna lui, de ce să te mai împotrivești — dacă spune că poți

rămîne aici, și vorbește cît se poate de frumos, și spune că poți să te ocupi de toată treaba, și să capeți treizeci de șilingi pe săptămîină și un cal cu care să te duci la tîrg ? Altfel unde ne ducem ? Într-o colibă din sat... Să ajungem chiar așa rău, eu și copiii mei ! Și toate astea, fiindcă ești atît de pornit împotriva oamenilor că nimeni nu te mai poate scoate dintr-ale dumitale !

Domnul Tulliver se sprijini de spetează, tremurînd.

— Poți face ce vrei cu mine, Bessy, spuse el încet, eu te-am adus la sapă de lemn... lumea asta m-a răpus. Nu sînt decît un falit... acu' nu mai servește la nimic să țin capu' sus !

— Tată, îl întrerupse Tom, eu nu sînt de părerea mamei sau a unchilor, și nu cred că trebuie să lucrezi pentru Wakem. Eu cîștig o liră pe săptămîină, și poți găsi și tu ceva de lucru, cînd te-i face bine.

— Nu mai spune nimic, Tom, nu vreau să mai aud nimic. Mi-ajunge pentru ziua de azi. Sărută-mă Bessy și să nu ne purtăm pică... n-o să mai fim tineri niciodată... Lumea asta m-a răpus.

Capitolul IX

UN PUNCT ADĂUGAT LA CATASTIFUL FAMILIEI

După primele clipe de supunere și resemnare, în sufletul morarului se dădu o luptă grea, căci o dată cu recîștigarea treptată a puterii fizice căpăta și o capacitate crescîndă de a cuprinde dintr-o singură privire situația plină de contradicții în care se afla. Un trup slăbit se lasă supus fără împotrivire și, cînd sîntem răpuși de boală, ni se pare ușor să îndeplinim făgăduieli pe care le uităm de îndată ce ne însănătoșim din nou. Erau clipe în care bietul Tulliver socotea că îndeplinirea făgăduielii făcute lui Bessy depășea puterile omenești : îi făgăduise dinainte, fără să știe ce-i va cere ea — Bessy ar fi putut să-i ceară, de pildă, să care în spate o greutate de o tonă ; pe de altă parte însă, erau multe lucruri care pledau în favoarea ei, dacă n-ar fi fost decît convingerea că biata femeie avusese o viață grea din cauză că se măritase cu el. Domnul Tulliver întrezărea posibilitatea, strîngînd cureaua, să economisească bani din leafă ca să achite creditorilor un al doilea dividend. Și pe urmă, va găsi oare ușor o altă slujbă atît de potrivită ? Pîna atunci trăise o viață ușoară, poruncind mult și muncind puțin, și nu avea nici un fel de aptitudini pentru o ocupație nouă. Ar trebui să se apuce să muncească cu brațele — iar pe

nevastă-sa s-o ajute surorile — un proiect cu atît mai dureros pentru el acum, cînd o lăsaseră pe Bessy să-și vîndă toate comorile, pesemne pentru că le dădea satisfacție s-o ațîțe împotriva lui, făcînd-o să simtă că din cauza lui ajunsese în această situație. Cînd veniră cu toatele pentru a-l convinge să facă ce se cuvenea pentru fericirea bieteii Bessy, ascultă discursul lor muștrător fără să le privească, dar din cînd în cînd ochii i se aprindeau, aruncîndu-le fulgere pe furiș, dacă stăteau cu spatele. Gîndul că ar fi putut să aibă nevoie de ajutorul lor îl înspăimînta atît de tare, încît i se părea mai ușor să le urmeze sfatul.

Dar influența cea mai puternică o avu dragostea lui față de locurile pe unde se jucase în copilărie, locurile unde mai tîrziu se jucase și Tom. Neamul Tulliver trăise pe aceste meleaguri generații de-a rîndul și, în serile de iarnă, așezat pe un scăunel, domnul Tulliver îl ascultase pe taică-su povestind despre vechea moară, cea cu bîrne de lemn, pe care ultimele inundații o stricaseră atît de rău, încît bunicul o dărimase și clădise alta nouă în loc. Dar povara dragostei pentru casa veche, care i se lipise de suflet devenind o parte din viața lui, o parte din el însuși, o simți abia cînd se înzdrăveni destul ca să poată umbla și privi toate lucrurile astea vechi. Nu putea să suporte gîndul de a trăi într-altă parte decît aici, unde cunoștea zgomotul fiecărei porți, al fiecărei uși, și unde simțea că forma și culoarea fiecărui acoperiș, sau mal surpat și bătut de vînturi erau bune și frumoase așa cum sînt, fiindcă crescuse privindu-le. În vagabondajul nostru intelectual, rareori avem răgaz să zăbovim pe lîngă un gard viu, ci alergăm de timpuriu la tropice și ne simțim la largul nostru printre palmieri și smochini de India, iar imaginația noastră, hrănită cu cărți de călătorii, se întinde pînă în Zambezi — așa că am putea cu greu să înțelegem ceea ce simțea un om de modă veche, ca Tulliver, pentru locul în jurul căruia se concentraseră toate amintirile lui și unde viața părea o unealtă familiară, cu mîner neted, pe care degetele o strîng cu plăcere și afecțiune. Trăia în amintirea împrăștiată a timpurilor de demult, care îți reapar în minte în ceasurile lungi ale convalescenței.

— Da, Luke, spuse el într-o după-masă, în timp ce privea peste gardul livezii, mi-aduc aminte de ziua în care am sădit merii de colo. Tata se pricepea grozav la săditul pomilor — pentru el era zi de sărbătoare cînd căpăta o căruță cu puieți. Și eu stăteam cu el în frig și mă țineam pe urmele lui ca un cățel.

Apoi se întoarse și, sprijinindu-se de stîlpul de la poartă, se uită la clădirile din față.

— Cred că bătrîna moară mi-ar duce dorul, Luke. Se spune că rîul se mînie dacă moara ajunge pe alte mîini — așa spune tata. Și nu se știe dacă n-o fi adevărat, că lumea asta e tare sucită și bătrînul Scaraoțchi își vîră coada-n toate... — lumea asta e tare păcătoasă... m-a răpus ! Așa e, Luke, ascultă-mă pe mine !

— Da, dom'le Tulliver, răspunse Luke cu compătimire, încercînd să-l liniștească, cînd te gîndești la rugina grîului și la căpițele care iau foc așa, parcă din senin, cum am văzut eu uneori, lucrurile par ciudate : uite, de pildă, slănina de la ultimul nostru porc se topește ca untu' — lasă numa' o urmă.

— Mi-aduc aminte cînd a început tata să facă malt, continuă domnul Tulliver. Mi-aduc aminte, de parcă ar fi fost ieri. În ziua cînd au isprăvit de construit fabrica de malt, mă gîndeam c-o să ne pricopsim ; în ziua aia am mîncat budincă de prune la masă și am petrecut și ne-am veselit și i-am spus mamei — era o femeie frumoasă, cu ochi negri, maică-mea, fetița o să semene cu ea ca două picături de apă... Și spunînd asta, domnul Tulliver își așeză bastonul între picioare și își scoase tabachera din buzunar, ca să guste și mai mult povestea pe care o istorisea pe bucățele, de parcă în fiecare clipă ar fi pierdut șirul, și mintea i-ar fi zburat departe. Eram mititel pe vremea aia, îi veneam mamei pîn-la genunchi — tare ne mai iubea, pe Gritty și pe mine — și, cum ziceam, îi spun : „Mamă — așa i-am spus — acu', dacă avem și noi fabrică de malt, o să ne dai budincă în fiecare zi ?“ Și mama mi-a povestit de asta pînă-n ziua cînd s-a prăpădit. Era tînără cînd s-a prăpădit, maică-mea ! Dar sînt patruzeci de ani și mai bine de cînd au isprăvit mălțăria, și n-au fost multe zile în aști patruzeci de ani în care să nu mă fi uitat acolo-n curte, de cum mă sculam dimineța — tot anu', pe orice vreme. Cred că dac-aș pleca de aici mi-aș pierde mințile, m-aș simți pierdut. Oricum aș lua-o, tot greu e. O să mă roadă pe mine hamurile, dar tot mai bine e să tragi la ham pe un drum vechi, decît pe unul nou.

— Da, dom'le Tulliver, spuse Luke, o să vă simțiți mult mai bine aici, decît într-un loc nou. Io unu' n-aș putea trăi într-un loc nou — totul mi s-ar părea străin, dai de căruțe cu roți înguste și pîrleazurile-s fiecare de alt fel, și e și locuri unde lumea mănîncă terci de ovăz... acolo sus spre izvorul rîului Floss... tare-i rău să schimbi locu' de un' te tragi.

— Da, Luke, dar eu cred că ei or să vrea să se descotorosească de Ben și o să trebuiască să te mulțumești cu un singur băiat — că și eu o să trebuie să ajut cât de cât la moară. Ai s-o duci mai rău ca pînă acu'.

— Nu-i nimic, dom' Tulliver, spuse Luke, n-o să mor eu d-asta. Că doar sînt cu dumneavoastră de douăzeci de ani și tinerețea nu se mai întoarce oricît ai chema-o și nici copacii nu cresc dacă strigi la ei... poți s-aștepti pîn' ți se urăște... Io nu pot să sufăr mutre și bucate noi, nu le sufăr nici în ruptu' capului — că nu poți să știi niciodată dacă nu cumva ți se apleacă.

Își isprăvi plimbarea în tăcere, căci Luke își descărcase sufletul și mintea într-o asemenea măsură, încît resursele lui de conversație secaseră cu totul, iar domnul Tulliver trecuse de la amintiri la o stare de meditație dureroasă, încercînd să aleagă una sau alta dintre suferințele care-i stăteau în față.

În seara aceea la ceai, Maggie observă că taică-su e mai absent decît de obicei și că, după ce isprăvește ceaiul, rămîne în fotoliu aplecat înainte, cu ochii în pămînt, mișcîndu-și buzele și dînd din cînd în cînd din cap. După un timp, se uită fix la doamna Tulliver care era așezată în fața lui și tricota, apoi se uită la Maggie care, aplecată deasupra lucrului de mîină, era totuși conștientă că în mintea lui se petrece o dramă. Deodată bătrînul ridică vătraiul și sfărîmă cu furie bucățelele mai mari de cărbune.

— Vai, Doamne, ce faci ? întrebă nevastă-sa, ridicînd îngrijorată privirea. E păcat să sfărîmi cărbunele, și așa nu prea avem bucăți mari, și nu știu zău de unde o să facem rost de altele.

— Parcă nu te simți prea bine astă-seară, tată, nu-i așa ? întrebă Maggie. Pari neliniștit.

— Dar de ce nu vine Tom ? întrebă domnul Tulliver nerăbdător.

— Vai de mine, așa tîrziu s-a făcut ? Trebuie să mă duc să-i aduc mîncarea ! spuse doamna Tulliver, punînd deoparte împletitura și ieșind din cameră.

— Acuma se-ntunecă pe la opt și jumătate, reflectă domnul Tulliver. Trebuie să pice dintr-o clipă într-alta ! Du-te și adu Biblia cea mare... și deschide-o la început unde sînt scrise toate. Ia și tocu' și cerneala !

Maggie, uimită, făcu întocmai. Dar după ce aduse Biblia, taică-su nu-i mai dădu nici un alt ordin. Rămase nemișcat în fotoliu, pîndind pașii lui Tom pe pietriș, și pîrînd supărat din

pricina vîntului care se pornise și urla acoperind toate celelalte sunete. Avea în ochi o lucire ciudată, care o cam speria pe Maggie : și fata se trezi că dorește și ea să-l vadă pe Tom cît mai repede acasă.

— Uite c-a venit, spuse domnul Tulliver, foarte neliniștit, cînd în sfîrșit auzi bătaia în ușă.

Maggie se duse să deschidă, dar maică-sa ieși repede din bucătărie, spunîndu-i :

— Stai, Maggie. Las' că deschid eu !

În ultima vreme, începuse să-i fie frică de băiatul ei, dar era geloasă de orice serviciu pe care i-l făcea altcineva.

— Mîncarea te-așteaptă în bucătărie, lîngă foc, băiatu' mamei, spuse ea, în timp ce Tom își scotea pălăria și haina. Poți mîncă singur, cum îți place ție ; eu n-am să scot nici o vorbă.

— Mi se pare că tata vrea să-i spună ceva lui Tom, mamă ! interveni Maggie. Trebuie să vină întîi în salon.

Tom intră cu fața lui tristă din fiecare seară, dar, dînd cu ochii de Biblia deschisă și de călimară, se uită uimit și îngrijorat la taică-su care-i spuse :

— Hai, vino încoace... Ai întîrziat... am nevoie de tine.

— S-a întîmplat ceva, tată ? întrebă Tom.

— Stați jos... toți... spuse domnul Tulliver autoritar. Și tu, Tom, așază-te aici, vreau să scrii ceva în Biblie.

Se așezară toți trei, uitîndu-se la el. Începu să vorbească rar, cu ochii la nevastă-sa :

— M-am hotărît, Bessy, și îți făgăduiesc că vorba mea rămîne sfîntă. Și cînd ne-om prăpădi, o să ne bage pe amîndoi în aceeași groapă, așa că nu trebuie să ne dușmănim. Am să rămîn aici și am să-l slujesc pe Wakem, și am să-l slujesc cinstit : că nu există Tulliver care să nu fi fost cinstit, să nu uiți asta, Tom... Și aici, ridică vocea : Lumea o să-mi arunce în față că am plătit o poliță — da' n-a fost vina mea... Sînt prea mulți pungași pe lume, d-asta s-a întîmplat așa. Au fost prea tari pentru mine și a trebuit să mă dau bătut. Am să mă înham la jug — că tu ai dreptul să spui că te-am nenorocit, Bessy — și am să-l slujesc cinstit, cum aș sluji pe unu' care nu-i pungaș. Eu sînt om cinstit, cu toate că n-am să mai țin niciodată capul sus. Sînt un copac prăbușit... un copac prăbușit.

Se opri și rămase cu ochii în pămînt. Apoi deodată, ridicîndu-și capul, adăugă pe un ton mai puternic, dar grav :

— Numa' că n-am să-l iert ! Știi ce spune lumea — că n-a vrut să-mi facă niciodată nici un rău... așa-i ajută „bătrînul Harry“ pe pungași... de la Wakem mi se trag toate... e un domn, un om subțire... Știu, știu — toți spun că n-ar fi trebuit s-ajung la tribunal ! Da' cine-i de vină că nu se putea obține nici arbitraj, nici dreptate ? Pentru el nu-nseamnă nimic. Știu asta ! E unu' din domnii ăia eleganți care cîștigă bani văzînd de treburile oamenilor nevoiași și, după ce-i aduc la sapă de lemn, le dau de pomană. N-am să-l iert niciodată ! Să dea Dumnezeu să ajungă în așa hal, încît să-i fie și lui fii-su rușine de el. Aș vrea să-l văd la ocnă. Da' nu ajunge el acolo, că-i prea mare pungaș să se lase la mîna legii. Și bagă de seamă, Tom... Dacă vrei să te recunosc drept copilul meu, să nu-l ierți niciodată ! O să vină, poate, o vreme cînd ai să-l poți face să plătească — eu n-am să mai apuc ziua aceea — că m-a băgat în jug. Și acu' scrie... scrie asta în Biblie...

— Vai, tată ! exclamă Maggie, palidă, tremurînd, și lăsîndu-se să cadă la picioarele lui. E păcat să blestemi și să vrei răul altuia !

— Lasă că nu-i nici un păcat, știu eu ce spun ! ripostă tatăl cu violență. Păcat e că pungașii o duc bine — asta-i mîna necuratului. Fă ce-ți spun, Tom, scrie !

— Ce să scriu, tată ? întrebă Tom supus, dar abătut.

— Scrie că eu, tatăl tău, Edward Tulliver, am intrat în slujba lui John Wakem (omul care m-a ruinat), fiindcă i-am făgăduit nevestei mele că voi face tot ce pot să-i îndulcesc necazurile... și fiindcă am vrut să mor în casa în care m-am născut și în care s-a născut și tata. Pune asta în cuvinte potrivite, știi tu cum, și pe urmă scrie că n-am să-l iert niciodată. Și cu toate c-am să-l slujesc cîstit, îi doresc tot răul. Scrie !

Se făcu o liniște de mormînt. Nu se mai auzea decît pe-nița lui Tom scîrțîind pe hîrtie ; doamna Tulliver părea speriată, iar Maggie tremura ca varga.

— Și acu' citește, s-aud ce-ai scris ! porunci bătrînul. Tom citi rar, cu glas tare.

— Și acu' scrie... scrie... scrie că n-ai să uiți niciodată ce i-a făcut Wakem lui tat-tu și că, dacă o să ai vreodată prilejul, ai să-l faci să plătească împreună cu tot neamul lui. Și acu' semnează, cu numele tău : Thomas Tulliver.

— Nu, tată, nu, dragă tată, izbucni Maggie, aproape înecîndu-se de groază. Nu-l pune pe Tom să scrie asta.

— Taci din gură Maggie ! spuse Tom. Am să scriu !

Cartea a patra

•

VALEA UMILINȚEI

Capitolul I
O VARIANTĂ A PROTESTANTISMULUI
NEȘTIUTĂ DE BOSSUET¹

Poate că vi s-a întâmplat să călătoriți pe Ron într-o zi de vară și să simțiți soarele posomorîndu-se la vederea satelor în ruină, presărate ici-colo pe mal, mărturii ale zilelor cînd apele repezi ale rîului se umflau, ca un zeu dezlănțuit al distrugerii, ștergînd de pe fața pămîntului generațiile slabe și lipsite de vlagă și devastîndu-le casele. Ciudat contrast — ați putea spune — între efectul produs asupra noastră de ruinele mohorîte ale acestor case modeste, care nici în zilele lor de glorie nu fuseseră altceva decît simbolul unei vieți mizere, aparținînd prin toate aspectele ei propriei noastre epoci meschine, și efectul produs de ruinele castelelor de pe malul Rinului care, dărîmîndu-se, s-au contopit atît de armonios cu malurile verzi și stîlcoase ale apei, încît natura pare să le fi potrivit acolo, așa cum a potrivit și pinul de munte. Nu, de fapt trebuie să se fi potrivit cu locurile acelea încă din ziua cînd au fost clădite, de parcă ar fi fost înălțate de un neam născut din glie, care a moștenit de la puternicul său părinte sublimul instinct al formelor. Minunate timpuri de epopee ! Dacă baronii-tîlhari au fost niște căpcăuni necruțători și bețivi, ei au avut totuși o fărîmă din acea grandoare a fiarelor sălbatice. Erau mistreți de codru, cu colți care rup și sfîșie, și nu grohăitori obișnuiți. Reprezentau forțele demonice în veșnică luptă cu frumusețea, virtutea și îndeletnicirile blînde ale vieții și constituiau, în tabloul vremii, un contrast desăvîrșit cu bardul rătăcitor, cu prințesa cu buze dulci, cu sihastrul cucernic și cu izraelita cea sfioasă².

¹ *Bossuet Jacques Bénigne* (1627—1704), celebru episcop și scriitor francez, predicator la curtea lui Ludovic al XIV-lea ; a fost unul dintre inspiratorii politiciii de persecuții împotriva protestantismului.

² Aluzie la slavele din orient ale cavalerilor cruciați.

Era o epocă vie, colorată, în care razele soarelui cădeau pe oțelul strălucitor al armurilor și pe stindardele ce flâmbiau în vînt, o epocă de aventuri și de lupte crîncene, o epocă de artă și entuziasm religios activ, căci nu s-au înălțat oare, în zilele acelea, atîtea catedrale, și n-au părăsit oare împărați vestiți palatele lor din Apus ca să moară la porțile fortărețelor păgîne din Orientul sfînt? Iată de ce castelele de pe Rin mă încîntă și-mi dau un sentiment de poezie: ele aparțin istoriei mărețe a omenirii și trezesc în mintea mea o întreagă epocă. În schimb, scheletele astea jalnice, colțuroase, cu ochii în fundul capului, scheletele acelor sate de pe malul Ronului îmi dau senzația apăsătoare că viața oamenilor — sau în orice caz o foarte mare parte din ea — e îngustă, urîță, înjositoare și că nu o purifică nici măcar nenorocirea, care, mai degrabă, tinde să scoată la suprafață toată vulgaritatea ei de concepție. Am convingerea tristă că viețile pe care le reprezintă aceste ruine au fost o fărîmă dintr-o mare cantitate de vitalitate obscură, care va fi dată uitării, așa cum se întîmplă cu generațiile de furnici și de castori.

Dacă ați fi privit viața aceea de familie, demodată, de pe malurile râului Floss, pe care nici măcar durerea nu reușea s-o ridice deasupra nivelului unei tragi-comedii, poate că ați fi încercat și dumneavoastră un sentiment înrudit cu senzația apăsătoare de care vă vorbeam. O să spuneți că viața familiei Tulliver sau cea a familiei Dodson era o viață mărunță, pe care n-o ilumina nici un principiu înalt, nici o viziune romantică, nici o credință activă, demnă de sacrificii, o viață pe care n-o însuflețea nici una dintre acele pasiuni clocotitoare, dezlănțuite, care proiectează umbrele negre ale deznădejdii și crimei; nu poseda nici acea simplitate primitivă, aspră, a nevoii, acea trudă supusă și prost plătită, acea silabisire copilărească a adevărurilor scrise de natură, care dau o anumită poezie vieții.

Aici, oamenii se serveau de noțiuni convenționale despre viață și aveau obiceiuri banale, lipsite de rafinament — era fără îndoială cea mai prozaică formă de viață umană: o respectabilitate mîndră, într-o cabrioletă demodată — mondenitate fără accesorii. Dacă privești acești oameni de aproape, chiar și atunci cînd ghearele de fier ale nenorocirii le-au zdruncinat rostul în viață, vezi foarte puține manifestări care să denote un spirit religios și, mai puțin încă, o credință creștină precisă.

Credința lor în „Nevăzut“ în măsura în care aceasta se manifesta, părea să fie de o esență mai degrabă păgînă; noțiunile lor morale, la care țineau cu încăpăținare, nu păreau totuși să aibă nici un alt etalon în afara obiceiurilor ereditare. Nu se poate trăi între asemenea oameni. Te înăbuși pentru că nu găsești nici o ieșire către ceva frumos, măreț sau nobil. Te enervează acești oameni plicticoși, care se află într-o discordanță totală cu meleagurile pe care trăiesc: cîmpii roditoare, străbătute de un rîu bogat cu ape veșnic unduioase, legînd pulsul slab al vechiului oraș englez cu bățile puternice ale inimii universului. O superstiție puternică, împinsă pînă acolo încît să-și flageleze zeii și pe ea însăși, pare să fie mai conformă cu misterul pe care-l reprezintă soarta omenirii, decît starea spirituală a acestor furnici de Dodsoni și Tulliveri.

Împărtășesc sila dumneavoastră față de această meschinărie apăsătoare. Dar trebuie totuși să o fi încercat măcar o dată, dacă vreți să înțelegeți cum a acționat asupra vieților lui Tom și Maggie — cum a acționat, generații de-a rîndul, asupra caracterelor tinere care, în tendința omenirii spre progres, s-au ridicat deasupra nivelului de înțelegere al generației dinaintea lor, de care au fost totuși legate prin cele mai puternice fibre afective. Suferința — fie ea de martir sau de victimă — care aparține fiecărui stadiu de dezvoltare a omenirii e reprezentată în fiecare oraș prin sute de inimi anonime; și nu trebuie să ne fie teamă să comparăm lucrurile mărunte cu cele mărețe, căci nu ne învață oare știința că efortul ei suprem este acela de a stabili o unitate care să lege lucrurile cele mai mărunte de cele mai mari?

După cîte am înțeles, pentru mintea umană, care posedă o viziune largă asupra relațiilor în univers și căreia fiecare obiect în parte îi sugerează o sumă a tuturor cauzelor, nu există nici un amănunt lipsit de însemnătate în științele naturii. Și bineînțeles că același lucru se aplică și observațiilor pe care le facem în legătură cu viața semenilor noștri.

Ideile religioase și morale ale familiilor Dodson și Tulliver aveau bineînțeles un caracter mult prea special pentru a încerca să le aflăm prin deducție, pornind de la premiza că respectivele familii făceau parte din populația protestantă a Marii Britanii. Concepția lor despre viață avea un sîmbure de rațiune, așa cum trebuie să aibă orice concepție conform căreia au crescut și au înflorit toate familiile cinstite și prospere; dar nuanța ei teologică era aproape imperceptibilă.

Dacă în epoca în care surorile Dodson erau încă domnișoare, bibliile lor se deschideau mai ușor la unele capitole decît la altele, faptul se datora petalelor de lalele presate, presărate la întîmplare între paginile Bibliei, fără considerente istorice, religioase sau doctrinare. Simțul lor religios era elementar, aproape păgîn, dar nu conținea nici o erezie — în măsura în care erezia presupune o alegere — căci nu știau că mai există și alte doctrine în afară de religia celor ce mergeau la capelă și care părea că bîntuie prin familii, ca astma. Și, de altfel, de unde să știe? Vicarul frumoasei lor parohii de țară nu era un polemist, ci un bun jucător de *whist*¹, pregătit întotdeauna cu cîte o glumă potrivită pentru înfloritoarele lui enoriașe. Practica religioasă a familiei Dodson consta în a venera tot ceea ce era tradițional și demn de respect: trebuie să fii botezat, altfel nu puteai fi îngropat în cimitirul bisericii, și să te împărtășești înainte de moarte, ca o măsură de securitate împotriva unor pericole viitoare, mai greu de înțeles. Dar, era tot atît de necesar să ai un cioclu potrivit și șunci bine afumate la înmormîntare și să lași un testament care să fie deasupra oricărei critici. Un Dodson nu uita niciodată nimic din ceea ce se cuvenea sau din ceea ce se făcea de cînd lumea și intra evident în obiceiurile celor mai importanți enoriași, sau în tradițiile familiale — cum ar fi, de exemplu, supunerea față de părinți, loialitatea față de rude, hărnicia, cîntea, cumpătarea, curățirea conștiințioasă a ustensilelor de lemn sau de aramă, păstrarea monedelor care ar putea să dispară de pe piață, producerea unor mărfuri de mîna întîi pentru tîrg și o preferință generală pentru tot ceea ce e făcut în casă. Dodsonii erau un neam de oameni foarte mîndri, și mîndria lor consta în faptul că nimeni n-ar fi putut să le găsească vină că nu-și respectă îndatoririle sau proprietatea moștenită din bătrîni. O mîndrie sănătoasă în multe privințe, de vreme ce identifică onoarea cu integritatea, cu conștiințiozitatea în muncă și cu loialitatea față de regulile general acceptate: și societatea datorează o sumedenie de calități respectabile ale unora dintre membrii ei, mamelor din clasa Dodson, căre știau să facă unt și brînză bună și s-ar fi simțit dezonorate să procedeze altfel. „Sărac, dar cinstit“ n-a fost niciodată un *motto* al familiei Dodson, și mai puțin încă acela de „a părea bogat cu toate că ești sărac“. Deviza familiei era mai

¹ Joc de cărți

degrabă : „să fii cinstit și bogat“, și nu numai bogat, dar chiar mai bogat decât te crede lumea. Să trăiești respectat de cei din jur și să ai ciocli potriviți la înmormântare constituia realizarea unui țel în viață care, însă, ar fi putut să fie complet anihilat dacă, la citirea testamentului pe care l-ai lăsat, ai coborî în ochii semenilor tăi fie pentru că s-ar descoperi că ai fost mai sărac decât se așteptaseră, fie pentru că ai împărțit moștenirea în mod nesăbuit, fără să ții seamă de gradele de rudenie. Trebuie să faci întotdeauna tot ce se poate pentru rude, cu alte cuvinte să le muștruluiești cu sinceritate dacă nu fac cinste familiei, dar să le dai totuși măcar partea care li se cuvine din cataramele de la pantofi sau alte bunuri familiale. Una dintre calitățile evidente ale familiei Dodson era sinceritatea : atît viciile, cît și virtuțile lor nu erau decât fazele unui egoism mîndru și onest, și detestau lucrurile făcute împotriva propriului lor interes sau merit ; puteau fi cît se poate de severi cu „neamurile incomode“, dar nu le părăseau sau nu le neglijau niciodată — și nici nu le lăsaú să moară de foame — însă le pretindeau să-și mănînce pîinea amestecată cu ierburi amare.

Asemenea credințe tradiționale existau și la familia Tulliver, dar se altoiau pe firi mai avîntate, capabile de o generoasă imprudență, de o afecțiune caldă și de o nesăbuită violență. Bunicul domnului Tulliver spunea adesea că se trage dintr-un oarecare Ralph Tulliver, care fusese un om deosebit de deștept, dar care se ruînase. Și se prea poate ca deșteptul Ralph să fi fost un om de viață, care călărea pe cai iuți și ținea în mod incontestabil la părerile lui. Pe de altă parte, nu se pomenise niciodată cu vreun Dodson să se ruineze : nu era în spiritul familiei.

Dacă acestea erau concepțiile despre viață care formară baza educației membrilor familiei Dodson și ai familiei Tulliver, în vremea demnă de laudă a lui Pitt¹ și a prețurilor ridicate, veți deduce, din cunoștințele dumneavoastră despre starea în care se afla societatea din St. Ogg's, că, o dată ajunși la maturitate, nu a existat nici o influență care să acționeze prea puternic asupra lor. Dat fiind că în epoca aceea tîrzie de predici anticatolice mai existau oameni care, deși aveau multe idei păgîne, se credeau totuși bisericoși, nu prea avem de ce să ne mirăm că domnul Tulliver, cu toate

¹ *Pitt William* (1708—1778), om de stat englez. Măsurile de îngrădire a importului de cereale pe care le-a introdus Pitt, în interesul aristocrației funciare, au determinat o creștere simțitoare a prețului la pîine.

că se ducea regulat la biserică, își consemna planurile de răzbunare pe prima pagină a Bibliei. Nu că s-ar fi putut spune ceva rău despre vicarul acelei încântătoare parohii de țară de care ținea moara Dorlcote: se trăgea dintr-o familie foarte bună, era un celibatar fără păcat, cu o purtare desăvârșită, fusese hirotonisit și era agregat universitar, iar domnul Tulliver îl privea cu respectul cuvenit, așa cum făcea cu tot ceea ce ținea de serviciul religios; dar considera că biserica e una și bunul-simț e alta, și n-ar fi îngăduit nimănui să-l învețe ce înseamnă bunul-simț. Există semințe care, fiind nevoite să încolțească în locuri neprielnice, au fost înzestrate de natură cu un întreg sistem de gheare, astfel încât să se poată fixa pe suprafețe foarte nereceptive. Sămînța spirituală semănată în sufletul domnului Tulliver fusese, după cât se vede, lipsită de un mediu prielnic în care să încolțească și, neavînd gheare cu care să se fixeze, zburase, dusă de vînt, mai departe.

Capitolul II ÎN CARE CUIBUL SFÎȘIAT E STRĂPUNS DE SPINI

E adevărat că poți uneori găsi un sprijin chiar în tulburarea care întovărășește primele izbucniri ale nenorocirii, după cum o durere acută poate adesea să fie un stimulent sau să producă o emoție care să constituie, temporar, o forță. Disperarea nu te amenință decît atunci cînd noua ta viață începe să-și urmeze lent cursul, în clipele acelea cînd suferința e depășită, cînd nu mai are intensitatea emoțională care să neutralizeze durerea, în zilele acelea ce se succed monoton, într-o uniformitate fără de speranță, și în care nenorocirea devine o rutină plictisitoare. Abia atunci simți foamea aceea imperioasă a sufletului, și încerci să deschizi ochii și să-ți ciulești urechile ca să afli o taină neștiută a existenței, care să dea răbdării aspectul mulțumirii.

Această epocă de lipsuri cumplite se abătu asupra lui Maggie cînd nu avea decît treisprezece ani. Și la precocitatea deosebită a fetei se mai adăugă și experiența timpurie a unui suflet zbuciumat, în care se dădea o luptă între impulsurile lăuntrice și faptele exterioare, așa cum se întîmplă de obicei cu ființele pasionate și cu imaginație înflăcărată; și în anii care trecuseră din vremea cînd bătea cuie în capul fetișului

de lemn, din podul cu rafturi mîncate de carii, trăise o viață atît de intensă, într-un univers populat în egală măsură de realitate, de lecturi și de visări cu ochii deschiși, încît Maggie era neobișnuit de matură pentru vîrsta ei ; cu o singură excepție : îi lipseau cu totul acea prudență și stăpînire de sine care-l făcuseră pe Tom să fie bărbat, deși nu dobîndise maturitate intelectuală. Viața ei începuse să se scurgă cu o monotonie calmă, tristă, care o făcea să se închidă în ea mai mult ca oricînd. Taică-su era din nou în stare să-și vadă de treburile lui, care se aranjaseră, și acum lucra ca administratorul lui Waken, pe fosta lui proprietate. Tom pleca de dimineată și se întorcea seara ; și în cele cîteva ore pe care le petrecea acasă era din ce în ce mai tăcut. Ce să spună ? Toate zilele erau la fel și interesul lui pentru viață, gonit și strivit din toate părțile, se concentrase pe un singur făgaș, și anume să se împotrivească nenorocirii din toate puterile. Ciudățeniile părinților îl scoteau din sărite acum cînd erau lipsite de acele elemente ce însoțesc o viață prosperă și ușoară ; căci Tom avea o minte foarte clară și prozaică, o minte care nu se lăsa întunecată de sentimentalisme sau de imaginație. Biata doamnă Tulliver părea că nu va mai fi niciodată gospodina de odinioară ; și nici n-ar fi putut. Toate lucrurile prin care trăise în mulțumire, dispăruseră. Toate micile speranțe și planuri, toate micile speculații, toate micile griji plăcute în legătură cu comorile ei, care, timp de un sfert de veac, din ziua cînd făcuse prima achiziție — cleștele de zahăr — dăduseră un sens existenței, îi fuseseră deodată smulse, lăsînd-o dezorientată în viața ei pustie. De ce să i se întîmple tocmai ei ceea ce nu se întîmplase altor femei ? Iată o întrebare la care nu găsea răspuns și care constituia o permanentă și chinuitoare comparație între prezent și trecut. Era jalnic să vezi această femeie frumușică slăbind și pierzîndu-și din ce în ce vlaga, din pricina unei frămîntări fizice și sufletești care adesea o făcea să rătăcească prin casa pustie, după ce-și isprăvea treaba, pînă cînd Maggie, îngrijorată, o căuta și o aducea jos, spunîndu-i cît de tare îl supără pe Tom, fiindcă-și ruinează sănătatea și nu vrea să se odihnească. Dar această neputincioasă îndobitocire avea totuși o trăsătură emoționantă de maternitate umilă și devotată, ceea ce o determina pe Maggie s-o îndrăgească și mai mult pe biată maică-sa, care se zbătea în mijlocul necazurilor pricinuite de mintea ei slabă. N-o lăsa pe Maggie să facă nici o muncă grea sau care i-ar fi murdărit mîinile, și

se supăra ori de cîte ori fata încerca să-i ajute la frecatul sau curăţatul grătarului de la cămin.

— Lasă, fetiţa mamei, că ţi se aspresc mîinile şi se fac ca peria ! spunea ea de fiecare dată. Las' că asta-i treaba mamei, că de cusut tot nu pot să mai cos, c-au început să mă lase ochii.

Şi continua să perie şi să îngrijească părul lui Maggie cu care, în sfîrşit, se împăcase, deşi nu voia să se încreţească nici în ruptul capului, acum cînd era lung şi des. Maggie nu era copilul ei favorit, şi de fapt se gîndea că ar fi fost mult mai bine dacă ar fi arătat altfel. Cu toate astea, inima ei de femeie, atît de dezamăgită în micile aspiraţii, găsea în viaţa acestei fiinţe tinere un viitor pe care să se sprijine, şi mama era mulţumită să-şi strice mîinile ca să cruţe alte mîini care aveau mult mai multă viaţă-n ele.

Dar dezorientarea plină de regrete a maică-si era mai puţin dureroasă pentru Maggie decît deznădejdea posacă a tatălui. Cît timp fusese paralizat şi păruse că va rămîne veşnic într-o stare de neajutorare puerilă, în tot acest timp cît stătuse liniştit, doar pe jumătate conştient de nenorocirea abătută asupra lui, fata fusese însufleţită de fluxul puternic de dragoste şi milă, aproape ca de o inspiraţie, ca de o putere nouă care ar fi ajutat-o, de dragul lui, să îndure cu uşurinţă viaţa cea mai grea ; dar domnul Tulliver îşi pierduse dependenţa puerilă, devenise tăcut, concentrîndu-se asupra unui singur scop, ceea ce constituia un contrast ciudat cu vechea lui volubilitate şi bună dispoziţie ; şi zilele şi săptămîinile treceau, iar starea lui rămînea aceeaşi, şi nici un interes şi nici o bucurie nu-i luminau privirea întunecată. Sufletele tinere au o lipsă de înţelegere aproape crudă faţă de posomoreală stereotipă a oamenilor de vîrstă mijlocie sau bătrîni, care au trăit o viaţă de dezamăgiri şi necazuri şi pe ale căror chipuri zîmbetul devine atît de neobişnuit, încît ridurile triste din jurul gurii şi de pe frunte nu par să mai ţină seamă de el, gonindu-l fără nici un pic de bunăvoinţă. „De ce să nu se bucure şi ei uneori şi să fie fericiţi ?“ gîndesc tinerii care au facultatea de a trece cu uşurinţă de la o stare la alta. „Ar fi atît de uşor, numai să vrea !“ Şi aceşti nori plumburii care nu dispar niciodată, te pot face să-ţi pierzi răbdarea chiar dacă sufletul ţi-e plin de dragoste filială, care se revarsă cu milă şi tandreţe în clipele de nenorocire.

Domnul Tulliver nu întîrzia niciodată nicăieri, întorcîndu-se întotdeauna direct acasă : se grăbea să plece de la tîrg

și refuza orice invitație să rămână să stea de vorbă, ca pe vremuri, în casele pe unde se ducea cu câte o treabă. Nu izbutea să se împace cu noua-i soartă ; nu era situație în care mândria lui să nu simtă loviturile ce le primise și, în toate atitudinile celorlalți față de el, fie ele binevoitoare sau neprietenoase, descoperea câte o aluzie la schimbarea petrecută în viața lui. Nimic nu i se părea mai îngrozitor, nici chiar zilele când Wakem venea să inspecteze proprietatea și să vadă cum merg treburile, decât zilele de târg când întâlnea o seamă de creditori care se învoiseră să-l păsuiască. Toate gândurile și strădaniile lui se concentrau acum către un singur scop, să facă oarecari economii ca să-și poată plăti creditorii ; și sub influența acestei constrângeri, morarul, care fusese destul de risipitor și căruia nu-i plăcuse niciodată să trăiască socotit sau să impună economii celor din casă, se transforma încetul cu încetul într-un zgârie-brînză. Oricâte alimente sau combustibil ar fi economisit doamna Tulliver, tot nu reușea să-l mulțumească ; iar el nu mânca decât lucruri de calitate cea mai proastă. Cu toate că posomoreala lui taică-su și tristețea de acasă îl amărau și îl scârbeau, Tom împărtășea întru totul părerea că creditorii trebuie plătiți, și bietul băiat aduse acasă câștigul primului trimestru, cu sentimentul plăcut al unei realizări, dîndu-i lui taică-su banii ca să-i pună în cutia de tablă unde se țineau de obicei economiile. Mica rezervă de suverani din cutia de tablă părea să fie singura imagine care aducea o vagă licărire de mulțumire în ochii morarului — o pîlpîire slabă și trecătoare, risipită de gândul că va trebui să se scurgă multă vreme, poate mai mult decât avea el să trăiască, pînă când aceste mici economii să poată înlătura obsesia îngrozitoare a datoriilor. Un deficit de mai bine de cinci sute de lire, la care se mai adăuga și dobînda, părea să constituie o prăpastie pe care cu greu o puteau umple economiile strînse din treizeci de șilingi pe săptămîină, chiar dacă li s-ar fi adăugat economiile făcute de Tom. Cele patru ființe care stăteau în jurul focului mocnit, din surcele, ca să se încălzească puțin înainte de culcare, erau firi cu totul diferite, dar în această privință căzuseră complet de acord. Doamna Tulliver, care moștenise integritatea și mândria Dodsonilor, fusese învățată de copil că păgubirea oamenilor de bani, ceea ce era un alt fel de a numi datoriile, însemna pe plan moral un soi de stîlp al infamiei : după părerea ei ar fi însemnat să dea dovadă de răutate dacă s-ar fi opus dorinței bărbatului ei de

a face ceea ce trebuia ca să se reabiliteze. Avea o impresie vagă și absurdă că, dacă s-ar plăti toți creditorii, și-ar recăpăta tacîmurile și rufăria ; dar avea convingerea înăscută că, atîta timp cît un om datorează altuia bani pe care nu-i poate plăti, nu are dreptul să se considere stăpîn pe nimic. Bombăni puțin cînd domnul Tulliver refuză categoric să primească o parte din banii datorăți de familia Moss ; dar se supuse tuturor economiilor pe care i le cerea în gospodărie : ajunse chiar pînă acolo încît să se abțină de la cele mai mici plăceri, cum ar fi folosirea mirodeniilor. Singurul chip sub care-și manifesta revolta era să ascundă în bucătărie cîte ceva mai bun de mîncare pentru Tom. În epoca de azi, epocă de concepții comerciale și filozofice largi, conform cărora totul se îndreaptă de la sine fără ca noi să ne batem capul, ideile înguste despre datorii ale acestor Tulliveri de modă veche ar putea să-i facă pe mulți dintre cititori să zîmbească. Faptul că un negustor păgubește din pricina ta trebuie privit cu convingerea senină că alt negustor cîștigă de pe urma altcuiva și, de vreme ce tot trebuie să existe pe lume oameni care să facă datorii și să nu le plătească, înseamnă să fii egoist să nu accepți că le poți face chiar tu. Mă refer la oamenii foarte simpli, care n-au avut niciodată îndoieli revelatoare asupra a ceea ce reprezintă integritatea personală și simțul onoarei.

În toată această viață de tristețe cumplită și dorinți din ce în ce mai limitate, domnul Tulliver păstrase sentimentele adînci pe care le avea față de „fetiță“, și care făceau ca prezența ei să constituie o necesitate pentru el cu toate că nu reușea să-l înveselească. Bătrînul o iubea mai departe ca pe ochii din cap, dar sentimentul dulce al dragostei părintești era acum amestecat cu amărăciune, ca tot restul de altfel. Seara cînd isprăvea lucrul ei de mîna și îl punea deoparte, Maggie obișnuia să se așeze la picioarele lui taică-su, pe un scăunel, sprijinindu-și obrazul de genunchiul lui. Cît de mult ar fi dorit ca el s-o mîngîie pe păr sau să-i arate cît îl liniștește gîndul că are o fată care-l iubește ! Dar Maggie nu mai căpăta acum nici un răspuns la micile ei mîngîieri, nici de la taică-su, nici de la Tom — cei doi idoli ai vieții ei. În cele cîteva ceasuri pe care le petrecea acasă, Tom era mereu obosit și preocupat, iar taică-su amărît și îngrijorat la gîndul că fata creștea — se transforma în femeie — și nu știa cum o să se descurce în viață ! Cine s-o ia acum cînd pierduseră tot ? Îl îngrozea gîndul că se va mărita cu un om

sărac, așa cum se măritase mătușa Gritty : asta l-ar fi făcut să se răsucească în mormînt. „Fetița“ lui să fie chinuită de copii și de trudă, așa cum era mătușa Moss ! Cînd oamenii fără cultură și cu o experiență personală limitată se află sub povara unor nenorociri care se țin lanț, viața lor lăuntrică se rotește neconținut în jurul acelorași gînduri triste și amare : aceleași cuvinte, aceleași scene se repetă la nesfîrșit, întovărite de aceleași stări sufletești — și, după un an, îi găsești aceiași ca la început, de parcă ar fi niște automate puse să execute o serie de mișcări periodice.

Zilele se scurgeau fără ca monotonia lor să fie întreruptă de prea mulți musafiri. Unchii și mătușile începuseră să vină rar, doar pentru cîte o vizită scurtă : bineînțeles că nu puteau rămîne la masă și stinghereala pricinuită de tăcerea încăpățînată a domnului Tulliver, care părea să sublinieze și mai mult rezonanța camerei goale și fără covoare, făcea ca aceste vizite de familie să devină din ce în ce mai rare, fiind neplăcute pentru toată lumea. Cît despre alte cunoștințe pe care le-ar fi avut, se știe doar că există un curent de răceală care înconjură pe cei aflați la pămînt ; te străduiești să stai cît mai departe de ei, așa cum iarna stai departe de o cameră fără foc, și îți dai seama cu oarecare jenă că n-ai de ce să-i vezi și nici ce să discuți, cu cei care nu mai au avere, n-au nimic de oferit și au încetat de a mai fi cineva. Pe atunci, în societatea creștină civilizată de pe acele meleaguri, familiile decăzute sub nivelul lor inițial erau supuse unei triste izolări, în afară doar de cazul cînd aparțineau unei biserici sectare, preocupată să insuflă oarecare căldură frățească, în strădania de a apăra focul sacru.

Capitolul III

O VOCE DIN TRECURT

Castanii tocmai dăduseră în floare cînd, într-o după-amiază, Maggie își scoase scaunul în fața ușii de la intrare și se așeză cu o carte pe genunchi. Ochii ei negri nu urmăreau rîndurile cărții, dar nu păreau totuși să se bucure de razele soarelui care, furișîndu-se prin perdeaua de iasomie ce acoperea portalul din dreapta ei, făcea umbrele frunzelor să-i joace pe obrazul palid și rotund ; părea că încearcă să deslușească ceva ce nu era dezvăluit de lumina soarelui. Fusesse o zi și mai tristă ca de obicei : după o vizită a lui

Wakem, taică-su avusese un acces de furie, lovind, pentru o greșeală neînsemnată, băiatul care lucra la moară. De când se făcuse bine, domnul Tulliver mai avusese un acces de felul acesta, o dată când își bătuse calul. Pe Maggie scena o îngrozise atît de tare, încît nu mai reușea s-o uite. Și în mintea ei se născuse gîndul că s-ar putea ca într-o zi domnul Tulliver să-și bată și nevasta, dacă s-ar întîmpla cumva să-i vorbească în felul ei plîngăreț într-un moment nepotrivit. Cel mai tare o înspăimînta însă gîndul că taică-su ar putea adăuga la necazurile lui din epoca aceea nenorocirea de a se face iremediabil de rîs. Manualul rupt care-i aparținuse cîndva lui Tom și care zăcea acum pe genunchii ei nu-i dădea nici un pic de curaj, căci se afla încă sub impresia spaimei. Ochii i se umpleau mereu de lacrimi, în timp ce rătăceau fără să vadă nici castanii în floare, nici orizontul îndepărtat, ci numai imaginile unor nenorociri viitoare, care s-ar putea abate asupra casei lor.

O treziră zgomotul brusc al porții și sunetul unor pași pe pietriș. Nu era Tom. Era un om cu bonetă din piele de focă și jiletcă de pluș albastru. Ducea o legătură în spate și era urmat de un cîine — o corcitură de bulldog și terier cu blană cafenie-pătată, și cu o expresie răuvoitoare.

— Vai, Bob, tu erai ? exclamă Maggie, sărind de pe scaun și zîmbind de bucurie că-l vede, căci nu avusese parte de prea multe dovezi de prietenie care s-o facă să uite de mărinimia lui Bob. Ce bine-mi pare că te vād !

— Mulțumesc don'șoară, spuse Bob, scoțîndu-și boneta cu un aer încîntat. Dar, încercînd să-și ascundă emoția, se uită la cîine și îi porunci scîrbit : Marș, javră păcătoasă !

— Fratele meu n-a venit încă, Bob. Ziua e întotdeauna la St. Ogg's.

— Drept să vă spun... făcu Bob, mi-ar părea bine să-l vād pe dom' Tom, da' n-am venit tocma' d-asta... vreau să v-arăt ceva !

Bob așeză legătura în pragul ușii, și alături de ea un teanc de cărți mititele legate cu o sfoară. Dar, de fapt el voia să-i arate altceva lui Maggie, și anume un obiect pe care-l cărase sub braț, înfășurat într-o basma roșie.

— Ia uitați-vă, continuă el, punînd pachetul roșu peste celelalte și desfăcîndu-l, să nu spuneți că-s obraznic... don'șoară... da' am dat de cărțile astea și m-am gîndit că poate dacă vi le aduc n-o să vă mai pară rău de alea de

le-ați pierdut ; că v-am auzit spunând de niște poze... și dacă-i vorba de poze, ia uitați-vă aici !

Despăturind batista roșie, Bob scoase la iveală un Anuar vechi și vreo șase-șapte numere dintr-o *Galerie de Portrete*, de format *in-octavo* ; invitația insistentă de a privi se referea la un portret maiestuos al lui George al IV-lea, cu craniul lui trist și cravata voluminoasă.

— E tot felu' de domni aici, continuă Bob, întorcînd paginile cu oarecare emoție, cu tot felu' de nasuri — și unii-s cheli, și alții cu peruci, trebuie să fie domni din Parlament. Și aici... adăugă el, deschizînd *Anuarul*, aici îs doamne pentru dumneavoastră... unele cu bucle, altele cu păru' drept, și unele, uite, zîmbesc cu capu' într-o parte, și uite altele, parc-ar fi gata să plîngă — ia uitați — stau pe jos, afară, și-s îmbrăcate ca cucoanele alea, de le-am văzut că ies din trăsuri la baluri, acolo la Old Hall. Pe legea mea, mă-ntreb ce îmbracă pe ei ăi de le fac curte ! Am stat și m-am uitat prin carte pîn-a trecut de douășpe' — zău c-am stat — uite pîn-au început să se zgîiască la mine de-acolo din poze, de parc-ar fi știut că vorbesc cu ele. Dar eu zău că n-aș ști ce să le spun. Mai bine se potrivește cu dumneavoastră, don'șoară Maggie, și omu' de la prăvălie spune c-au mare căutare... spune că astea e marfă a-ntîia.

— Și le-ai cumpărat pentru mine, Bob ? întrebă Maggie adînc mișcată de bunătatea lui dezinteresată. Ce drăguț din partea ta ! Dar mă tem c-ai dat o grămadă de bani pe ele !

— Da de unde ! se apără Bob, dădeam eu și de trei ori mai mult dacă e vorba să v-ajut cît de cît să le uitați p-alea de s-au vîndut, don'șoară. Că n-am să uit niciodată cum arătați și ce amărîtă erați cînd v-a luat cărțile... Vă am în minte de parc-ați fi un tablou atîrnat, uite-așa, în fața mea. Și cînd am văzut cartea deschisă pe galantar, cu cucoana aia din poză de se uita la mine cu niște ochi care aduceau puțin cu ai dumneavoastră cînd sînteți necăjită... vă rog să mă iertați că îndrăznesc don'șoară... m-am gîndit s-o cumpăr pentru dumneavoastră, și pe urmă am cumpărat cartea cu domni că tot se potrivea... și pe urmă... Și Bob luă pachetulul lîgat cu sfoară. M-am gîndit că poate ați vrea și ceva tipărituri pe lîngă poze și p-astea le-am căpătat pe o bucată de pîine... sînt înțesate cu tipărituri și m-am gîndit că nu strică să le aduc o dată cu cărțile alea mai bune. Și n-aș vrea să mă refuzați, și să spuneți că nu vreți să le primiți cum a făcut dom' Tom cu suveranii.

— Nu, Bob, n-avea nici o grijă ! Îți mulțumesc din suflet că nu m-ai uitat și că ești atît de bun cu mine și cu Tom. Nimeni n-a fost niciodată atît de bun cu mine. Eu nu prea am mulți prieteni care să țină la mine.

— Luați-vă un cîine don'șoară... e un prieten mai bun ca orice creștin... spuse Bob, lăsînd din nou pachetul pe care-l luase de jos cu intenția să plece repede ; se simțea îngrozitor de stîngenit că vorbește cu o fată ca Maggie, cu toate că, după cum afirma el adesea, cînd începea să vorbească „limba îi mergea mai repede decît mintea“. Nu vi-l pot da pe Mumps, că i s-ar rupe inima să se despartă de mine — ei, Mumps, ce părere ai, jigodie ? (Mumps se mulțumi să dea afirmativ din coadă.) Da' vă fac eu rost de un pui, don'șoară. Oricînd, cu plăcere !

— Nu, mulțumesc, Bob. Avem un cîine de curte, și nu am din ce să țin un cîine care să fie numai și numai al meu.

— Păcat ! Altfel ar fi un pui... dacă nu vă supără că nu-i chiar de rasă curată : mama lui joacă în spectacolul la „Punch“... phi, ce cățea grozavă !... Și deșteaptă foc ! Latră cu mai mult tîlc decît ar vorbi un om o zi întreagă. E unu' de cară oale... o meserie păcătoasă, și-i mereu pe drumuri... și spune : „Toby nu-i decît o corcitură... nici nu face să te uiți la el...“ zice. Și eu îi zic atunci : „Da' tu ce crezi că ești ? Tot o corcitură ! Dacă mă uit la tine nu cred să fi fost mare lucru de capul mă-ti și-a lui tat-tu.“ Nu că nu mi-ar plăcea și mie ceva mai de soi, dar tare mi-e silă să văd o jigodie că strîmbă din nas cînd se uită la o alta ! Ei, eu v-am spus bună seara, don'șoară ! adăugă Bob brusc, luîndu-și din nou legătura, cu sentimentul că-și cam dăduse frîu liber la gură.

— Nu vrei să vii într-o seară să-l vezi pe fratele meu, Bob ? întrebă Maggie.

— Ba da don'șoară, mulțumesc, viu eu altă dată. Vă rog să-i spuneți cele convenite... E băiat frumos dom' Tom, și ce înalt a crescut... a crescut de la picioare... eu nu...

Lăsase iar legătura jos : se stricase ceva la cîrligul bățului.

— Dar îmi închipui că lui Mumps nu-i spui „jigodie“, zise Maggie, simțind că dacă vorbește de Mumps, îi face plăcere lui Bob.

— Nu, don'șoară, nu, spuse Bob, zîbind înduioșat. Nu găsiți cîine mai bun ca Mumps nicăieri, pe tot malul rîului, că doar m-am plimbat de-atîtea ori pe rîu cu șlepu' !... Și

chiar și domnii se opresc și se uită la el — da' Mumps nu le dă nici o atenție... își vede de treaba lui ! Zău că da !

Expresia de pe mutra lui Mumps, căruia părea că nu-i pasă de nimic din ceea ce nu-l atingea direct, confirma cu tărie aceste laude.

— Pare cam neprietenos, spuse Maggie. Crezi că mă lasă să-l mîngîi ?

— Cum să nu vă lase. Mumps știe cu cine are de-a face. Nu e el cîine să-l duci cu zăhărelu' : simte mult mai bine mirosul hoțului decît al turtei dulci. Doamne ! Dac-ați ști cît stau de vorbă cu el... ore întregi... cînd umblu prin locuri pustii și ori de cîte ori fac cîte o pozna, întotdeauna lui îi spun. Zău că-i spun. Nu-i ascund nimic ! Știe și despre degetul meu cel mare, zău că știe !

— Degetul tău cel mare ?... Care deget ? întrebă Maggie.

— Țsta, don'șoară ! spuse Bob iute, arătînd un exemplar neobișnuit de gros a ceea ce creează deosebirea dintre om și maimuță. Ajută cînd mășori flanela. Știți, eu vînd flanelă, că-i ușoară de cărat în balot și se vinde bine, așa că degetul mare ajută. Apuc cu degetul capătul metrului și tai ștofa mai încoace, și babele nu se prind niciodată !

— Bine Bob, spuse Maggie cu un aer serios, da' asta-i înșelătorie. Nu-mi place să aud că faci așa ceva.

— Nu, don'șoară ? făcu Bob cu regret. Atunci îmi pare rău că v-am spus. Dar m-am obișnuit să vorbesc cu Mumps, și lui nu-i pasă de puțină fraiereală cînd e vorba de femei zgîrcite care se toclesc pîn' le vine rău, și ar vrea să ia flanela pe gratis, da' nu se-ntreabă niciodată cum de-mi scot și eu o pîine cu ea. Eu, don'șoară, nu trag omu' pe sfoară dacă nu vrea să mă tragă el pe mine. Îs om cinstit ! Zău ! Pe sufletu' meu ! Numa' că trebuie să mă distrez și eu cît de cît, și acu', dacă nu mă mai ocup de nevăstuici, nu mai am nici un fel de lighioane să le viu de hac decît babele care se toclesc. Ei, eu vă spun noapte bună, don'șoară Maggie !

— La revedere Bob, și îți mulțumesc mult de tot pentru cărți. Și să vii să-l vezi pe Tom.

— Da, don'șoară, spuse Bob, depărtîndu-se cîtiva pași ; apoi întorcîndu-se pe jumătate, adăugă : Am să mă las de povestea cu degetu' dacă nu vă place. Da-i păcat, zău că-i păcat. N-o să mai găsesc niciodată un șiretlic bun ca ăsta... și pe urmă la ce-ar mai sluji să am un deget așa de gros ? Putea foarte bine să fie și subțire !

Maggie, înălțată la rangul de *Madonna* care să-i lumineze calea lui Bob, rîse fără să vrea ; ochii albaștri ai adoratorului licăriră și ei și, sub aceste auspicii prielnice, Bob duse mîna la șapcă și se depărtă.

Vremurile cavalerismului nu au dispărut cu totul, chiar dacă Burke¹ le-a cîntat prohodul : ele dăinuie în adorația multor tineri sau bărbați față de o femeie despre care nici în vis nu îndrăznesc să-și închipuie c-ar putea vreodată să-i atingă degetul cel mic sau tivul de la rochie. Bob, cu legătura în spinare, simțea față de fata cu ochi negri o adorație tot atît de respectuoasă ca aceea pe care o simte cavalerul în zale atunci cînd, lovindu-și dușmanul în luptă, strigă numele iubitei.

Dar veselia se stinse curînd de pe fața lui Maggie, făcînd, prin contrast, să pară și mai adîncă tristețea ce-i luă locul. Se simțea atît de deznădăjduită, încît i-ar fi fost greu să răspundă chiar și la întrebări în legătură cu cărțile dăruite de Bob, așa că le duse în camera ei, le puse pe jos și se așeză pe singurul scaun care-i mai rămăsese, neavînd chef să se uite la ele chiar atunci. Își lipi obrazul de marginea ferestrei, gîndindu-se că Bob cel cu inima ușoară avea o soartă mult mai fericită decît ea.

Sentimentul de singurătate și de amărăciune crescuse o dată cu strălucirea primăverii. Toate ungherele tănuite din jurul casei, unde obișnuia să se ascundă în copilărie și care păreau să fi contribuit, alături de părinți, s-o crească și s-o răsfețe, erau acum învăluite în aceeași tristețe care dăinuia pretutindeni și nu mai puteau culege nici un surîs de la razele soarelui. Toată afecțiunea, toate bucuriile trăite cîndva în copilărie îi creau acum senzația pe care ți-o dau niște nervi dureroși. Pentru ea încetase să mai existe muzica : pianul, sau vocile armonioase, sau instrumentele încîntătoare de coarde, cu plînsetele lor pătimașe de dureri ferecate, care îi transmiteau o vibrație ciudată. Din viața de școlăriță nu-i mai rămăseseră decît vreo cîteva cărți pe care le dădea deoparte cu sentimentul neplăcut că le cunoaște prea bine și că nici una n-ar fi putut să-i mîngîie sufletul. Chiar și la școală simțise adesea nevoia unor cărți care să conțină „mai mult“. Tot ce învățase acolo era asemenea capetelor unor fire lungi care se rupeau prea repede. Și acum, departe de farmecul indirect

¹ *Burke Edmund* (1729—1797), scriitor și om de stat englez.

al întrecerii de la școală — *Télémaque*¹ își pierduse orice valoare, iar problemele complicate și aride ale doctrinei creștine nu mai aveau nici un farmec, nici o putere de convingere. Maggie se gândea uneori că i-ar fi fost de ajuns romanele și cărțile pasionante : dacă ar fi putut face rost de toate romanele lui Walter Scott și de toate poeziile lui Byron ! — poate că ar fi fost atât de fericită, încât nici n-ar mai fi simțit suferințele vieții ei de fiecare zi. Și totuși... simțea nevoia de mai mult. Pe vremuri, obișnuia să-și clădească în minte lumi de vis — dar nici o lume de vis n-ar mai fi putut s-o mulțumească acum. Voia să găsească o explicație pentru viața ei grea : o explicație pentru nefericirea zugrăvită pe chipul tatălui ei, așezat în fața mesei triste, pentru aerul copilăros și mereu descumpănit al maică-si, pentru treburile meschine și sordide care-i umpleau zilele, sau pentru vidul și mai apăsător al orelor libere, obositoare și lipsite de bucurie, pentru nevoia de a avea pe cineva care să-i arate puțină dragoste, pentru sentimentul chinuitor că lui Tom puțin îi pasă de ce gândește sau ce simte ea și că nu se mai puteau juca împreună, pentru lipsa tuturor lucrurilor plăcute care pe ea o chinuia mai mult decât pe ceilalți ; ar fi vrut o explicație menită s-o ajute să înțeleagă și, înțelegând, să poată îndura povara ce copleșea sufletul ei tânăr. Era sigură că, dacă ar fi avut parte de acea „învățătură și înțelepciune adevărată“ de care se bucură oamenii luminați, ar fi aflat tainele vieții. Să fi avut măcar niște cărți, să poată învăța singură ceea ce știau înțelepții ! O interesaseră întotdeauna mai mult gânditorii și poeții decât sfinții și martirii. Nu știa prea multe despre sfinți și martiri, dar, din câte știa, ajunsese la concluzia că aceștia elaboraseră un fel de măsuri vremelnice împotriva răspîndirii catolicismului, și că toți muriseră la Smithfield².

Tot gândindu-se așa, îi veni într-o zi în minte că uitase de cărțile de școală ale lui Tom, care fuseseră trimise acasă o dată cu cufărul lui. Dar găsi stocul mult mai mic decât se așteptase — rămăseseră doar câteva din cărțile vechi, foarte uzate și soioase, *Dicționarul* și *Gramatica limbii latine*, un *Delectus*, un *Eutropiu* jerpelit, un *Virgiliu* vechi, *Logica* lui Aldrich și exasperanta *Geometrie* a lui Euclid. Totuși, latina, Euclid și logica constituiau fără îndoială un pas serios către acele cunoștințe care aduceau mulțumire oamenilor, făcându-i

¹ *Télémaque*, fiul lui Ulișe și al Penelopei. Eroul lucrării cu același titlu scrisă de clericul francez *Fénelon* (1651—1715).

² Piață din Londra unde erau executați răsculații.

chiar să se simtă fericiți că trăiesc. Asta nu însemna însă că aspirația lui Maggie către o înțelepciune care să-i lumineze mintea era cu totul dezinteresată : din când în când, se ridica peste deșertul viitorului o viziune de miraj în care ea apărea onorată pentru fapte uimitoare. Și astfel, bietul copil cu sufletul înșelat și cu iluziile ei de mărire începu să muște, puțin câte puțin, din fructul cu coajă groasă al arborelui cunoașterii, umplându-și orele libere cu latină, geometrie și formele silogismului, încercând uneori satisfacția că puterea ei de înțelegere e la înălțimea acestor materii pe care de obicei le studiau doar băieții. O săptămână-două continuă cu destulă hotărâre, deși uneori își pierde curajul de parcă ar fi pornit-o singură spre Țara Făgăduinței și ar fi descoperit că drumul e nesigur, fără apă și fără cărare. La început, când era foarte categorică în hotărârile ei, își lua *Logica* lui Aldrich pe câmp. Dar părăsea iute cartea, ridicând ochii spre cer unde țîșnea ciocîrlia, sau spre trestiile și tufișurile de lîngă rîu, printre care foșneau păsări de apă stîngace și speriate ; în clipele acelea își dădea seama cu uimire cîtă deosebire exista între Aldrich și această lume de viețuitoare. Și pe măsură ce treceau zilele, descurajarea creștea, și inima ei însetată își cerea drepturile în pofida minții răbdătoare. Când stătea la fereastră cu cîte o carte, ochii i se simțeau atrași de soarele de afară ; apoi se umpleau de lacrimi și, uneori, dacă se întîmpla ca maică-sa să nu fie în cameră lectura se termina cu hohote de plîns. Se revolta împotriva sorții, i se făcea rău de atîta singurătate, și avea chiar accese de furie și ură împotriva părinților ei — care erau atît de departe de ceea ce ar fi vrut ea să fie — și împotriva lui Tom care o repezea mereu, întîmpinînd orice gînd sau sentiment de-al ei cu o permanentă dezaprobare și contrazicere ce-i acopereau ca un strat de lavă afecțiunea și conștiința, făcînd-o să se gîndească cu groază că nu i-ar fi trebuit prea mult ca să devină de o răutate diabolică. Apoi mintea i se umplea de idei romantice : va fugi de acasă în căutarea unei vieți lipsite de mizerie și tristețe ; se va duce la un om mare — poate la Walter Scott — și îi va spune cît e de nenorocită și de deșteaptă, și el sigur că o va ajuta. Dar în mijlocul viselor se întîmpla să întreacă-sa care se întorcea acasă și, mirat că fata rămîne nemîșcată fără să-l bage în seamă, începea să se văicărească : „Trebuie deci să mă duc să-mi iau singur papucii ?“ Vocea lui o străpungea pe Maggie ca o sabie : existau pe lume și

tristeți mai mari decît ale ei. Și ea, care se gîndise să fugă și să-i părăsească !

În după-amiaza aceea, imaginea feței lui Bob, veselă și pistruiată, îi îndreptase nemulțumirea pe alt făgaș. Se gîndi că una dintre nenorocirile ei era faptul că se simțea apăsată de povara unor dorințe mai mari decît ale celorlalți — că trebuia să tînjească fără speranță după acel ceva care reprezenta tot ce e mai bun și mai măreț pe lume. Maggie ar fi vrut să fie ca Bob care, în ignoranța lui, se mulțumea cu puțin, sau ca Tom care avea ceva de făcut și era concentrat asupra unui scop precis, fără să mai țină seama de nimic altceva. Biata fată ! În timp ce stătea sprijinită de canatul ferestrei, frîngîndu-și mîinile și bătînd cu piciorul în podea, se simțea atît de singură în nenorocirea ei, de parcă ar fi fost unica ființă din lumea civilizată a acelei epoci care-și isprăvisese școala fără ca sufletul să i se fi călit pentru luptă — și care, din întregul tezaur de gîndire adunat cu greu pentru fericirea omenirii, prin truda chinuitoare a multor generații, nu avea dreptul decît la unele fragmente și bucățele de literatură proastă și de istorie falsificată. Era plină de informații inutile despre saxoni și regi nedemni de a fi dați de exemplu — dar lipsită, din păcate, de cunoașterea acelor legi ireversibile dinăuntru și dinafara ei, care subjugînd obiceiurile, devin morală și, dezvoltînd sentimentele de supunere și dependență, devin religie ; se simțea atît de singură în nenorocirea ei, de parcă aproape toate celelalte fete ar fi fost răsfățate și îndrumate de oameni cu minte mai coaptă, care nu uitaseră cu totul de vremea copilăriei, de vremea cînd și ei erau munciți de dorințe aprige și porniri puternice.

În cele din urmă însă, privirea lui Maggie căzu asupra cărților așezate pe pervazul ferestrei și, trezindu-se oarecum din visare, se apucă să răsfoiască distrată paginile *Galeriei de portrete*. O dădu însă repede la o parte, ca să se uite la teancul de cărți legate cu sfoară. *Frumusețile spectatorului*¹, *Rasselas*², *Economia vieții umane*³, *Scrisorile lui Gregory*⁴ — știa cam ce trebuie să conțină toate astea ; *Anuarul creștin*⁵ — părea să fie o carte de imnuri religioase și o dădu și pe ea

¹ Album conținînd portretele și biografiile unor cunoscute frumuseți, mai ales din lumea teatrelor.

² Titlul unui roman oriental aparținînd moralistului și lingvistului englez *Samuel Johnson* (1709—1784).

³ Pamflet aparținînd unui autor necunoscut.

⁴ Traducerea engleză a scrisorilor papei Grigore I.

⁵ Culegere de imnuri și predici religioase.

deoparte. Dar *Thomas à Kempis*¹ ? Întîlnise numele ăsta în lecturile ei și simți mulțumirea pe care o încerci cînd poți lega niște idei de un nume care rătăcește singur în memorie. Luă în mînă cărticica veche și groasă și o privi cu oarecare curiozitate : avea multe pagini cu colțurile îndoite, și o mînă, acum liniștită pe vecie, făcuse, ici-colo, sublinieri groase cu cerneală, pe care vremea le decolorase de mult. Maggie întoarse foaie după foaie și citi fragmentele subliniate de mîna necunoscută... „Luați aminte că iubirea de sine rănește mai dureros decît orice pe lume... De cauți mereu un lucru sau altul și vrei să afli locul unde să te bucuri de dorințele și plăcerile tale, nu vei fi nicicînd liniștit sau fără de grijă ; căci în fiecare lucru va lipsi ceva și pretutindeni vei afla oameni care să ți se împotrivească... Oriunde te-ai îndrepta, sus în ceruri sau jos pe pămînt, pretutindeni vei da de suferință, și oriunde te vor mîna nevoile, fii răbdător, de vrei să te bucuri de pace sufletească și de glorie veșnică... De vrei să te înalți pe culmi, pornește cu bărbăție și lovește cu securea la rădăcină, ca să poți nimici pornirea ascunsă și nemăsurată care te face să te gîndești numai la tine și la bunurile lumești. Aproape totul, tot ceea ce trebuie învins sau smuls din rădăcină pornește de la acest păcat, de la această nemăsurată iubire de sine, și dacă răul acesta e biruit, te vei simți împăcat. Suferința ta e mărunță față de suferințele altora care au fost atît de tîrîți în ispită și atît de adînc mîhniți, față de durerea celor care au trecut prin atîtea încercări. Iată de ce trebuie să te gîndești la cei care suferă mai mult decît tine, căci așa vei putea îndura mai ușor nemulțumirile-ți mărunte și, dacă ție nu ți se par mărunte, bagă de seamă ca nerăbdarea ta să nu le fie pricina... binecuvîntate sînt urechile care primesc șoaptele vocii divine și nu ascultă de șoaptele lumii. Binecuvîntate sînt urechile care nu ascultă de vocea dinafară, ci de adevărul care luminează sufletele.“

Citind cele de mai sus, Maggie avu o tresărire ciudată de teamă și respect, de parcă ar fi fost trezită în mijlocul nopții de izbucnirea unui cînt solemn despre ființe ale căror suflete vibraseră pline de emoție, în timp ce sufletul ei se afla într-o stare de încremenire. Trecea de la o însemnare decolorată la alta, de parcă i le-ar fi arătat chiar mîna necunoscută ; aproape nici nu era conștientă că citește, avea mai degrabă impresia că ascultă, în timp ce o voce joasă îi șoptea : „De

¹ Călugăr și scriitor mistic german din evul mediu.

ce să privești în jur, de vreme ce nu aci e leagănul în care te vei odihni? Lăcașul tău fi-va în ceruri, iar viața pe pământ nu-i decît o clipă ce precede călătoria ta spre viața de apoi. Toate sînt pieritoare și tu pieri o dată cu ele. Ferește-te, nu te lega de ele, că de nu, vei fi prins în mrejele lor și vei pieri... Dacă un om își dăruiește toată averea nu înseamnă nimic. Și dacă se pocăiește tot nu înseamnă prea mult. Și dacă devine atotștiutor încă n-a ajuns nicăieri. Și dacă e un om virtuos și cucernic tot nu de ajuns; el trebuie să afle lucrul de care are cea mai mare nevoie, dar care e acest lucru? Anume acela că a părăsi totul înseamnă a te părăsi și pe tine, a uita de tine și a nu mai păstra nimic din dragostea de tine însuși... Am spus adesea, și acum spun din nou: uită de tine, resemnează-te și te vei bucura, căci sufletul tău va cunoaște pacea... Și toate gîndurile deșarte, neliniștea plină de păcat și grijile de prisos se vor risipi: teama ta nemăsurată te va părăsi și dragostea fără rost se va stinge“.

Maggie scoase un oftat prelung și își dădu pe spate părul des, de parcă ar fi încercat să deslușească o umbră care-i apăruse brusc în fața ochilor. Iată deci o taină a vieții care o va ajuta să renunțe la toate celelalte taine — iată deci înălțimea sublimă la care puteai ajunge fără ajutorul lucrurilor dinafară — iată deci puterea de pătrundere, și forța, și izbînda care se puteau cuceri cu mijloace aflate înlăuntrul sufletului, unde un dascăl suprem aștepta să fie auzit. Ca o dezlegare a problemei, o străfulgeră gîndul că toate nenorocirile din scurta ei viață erau urmarea faptului că se gîndise numai la plăcerile ei, de parcă ea ar fi constituit centrul universului; și pentru prima dată se hotărî să privească sub altă lumină lucrurile și să nu mai urmărească satisfacerea propriilor ei dorințe — să renunțe la acest punct de vedere considerînd propria ei viață ca pe o parte neînsemnată a unui întreg, călăuzit de o forță divină. Continuă să citească din cartea veche, înghițind cu nesaț dialogurile cu dascălul nevăzut și pilda de suferință, izvor al oricărei puteri; se întoarse la carte după ce fusese chemată în altă parte și citi neînterupt pînă cînd soarele se pierdu îndărătul sălciiilor. Rămase așa, în întunericul care se întetea, făcînd planuri de autoumilire și devoțiune desăvîrșită, cu toată agerimea unei minți care nu se putea opri în prezent; și, în zelul primelor clipe, renunțarea i se păru calea cea mai bună către acea mulțumire după care tînjise atîta vreme în zadar. Nu-și dăduse seama — și

nici n-ar fi putut să-și dea seama, cînd avea o experiență de viață atît de limitată — că adevărul intim al elocvenței bătrînului călugăr era că renunțarea rămîne durere, numai că e o durere pe care o înduri de bunăvoie. Maggie se zbătea neconținut să găsească drumul spre fericire și era încîntată că-l găsisese. Nu știa nimic despre doctrine și sisteme, despre misticism sau quietism¹, dar această voce din epoca îndepărtată a evului mediu reprezenta o comunicare directă a credinței și experienței unui suflet omenesc și lui Maggie i se păru un mesaj pe care nu-l putea pune la îndoială.

Îmi imaginez că asta trebuie să fie cauza pentru care cărticica aceea demodată, pe care poți s-o cumperi cu șase penny la orice prăvălie, face minuni pînă în ziua de azi, prefăcînd apele amare în miere, în timp ce predicile și tratatele scumpe, publicate recent, nu produc nici o schimbare în sufletele sau mințile oamenilor. Cărticica fusese scrisă de o mînă care urmase îndemnul inimii : era cronica unei suferințe, a unei lupte, a unei credințe și a unui triumf solitar și ascuns — nu fusese scrisă pe perne de catifea ca să-i învețe să rabde pe cei care calcă pe pietre, cu picioarele însîngerate. Ea rămîne, de aceea, pînă-n zilele noastre un document trainic al nevoilor și mîngîierilor omenești : vocea unui frate care cu sute de ani în urmă a simțit și a suferit și a renunțat, trăind poate într-o mînăstire, purtînd sutană de serj și tonsură, psalmodiind, ținînd post vreme îndelungată și vorbind altfel decît vorbim noi — dar trăind sub aceleași ceruri mute și îndepărtate, și cu aceleași dorinți pătimașe, aceleași strădanii, aceleași înfrîngeri, aceleași sfîrșeală.

Cei ce scriu istoria unor oameni de rînd se simt ispitiți să întrebuițeze un ton înflăcărat, care e foarte departe de tonul societății alese, ale cărei principii și credințe nu sînt numai extrem de rezervate, dar sînt întotdeauna cunoscute dinainte, alegîndu-se doar acele subiecte de discuție ce pot fi abordate cu o ironie spumoasă și elegantă. Dar, pe de altă parte, societatea aleasă mai are și vinul ei roșu, și covoarele ei de catifea, și invitațiile la masă făcute cu șase săptămîni înainte, și opera, și balurile mascate ; ea își plimbă blazarea pe cai de rasă, își pierde vremea la club, și se ferește de vîrtejurile crinolinelor ; știința și-o ia de la Faraday² și re-

¹ Doctrină mistico-religioasă, dezvoltată în secolul al XVII-lea, propovăduind contemplarea pasivă a vieții.

² *Faraday Michael* (1791—1867), celebru fizician englez.

ligia de la membrii clerului superior, care frecventează casele cele mai alese : atunci cum să mai aibă timp pentru credință și înflăcărare ? Dar societatea aleasă care plutește pe aripi diafane de ironie spumoasă, e un produs foarte costisitor pentru că are nevoie de viața vastă, arzătoare, a poporului, condensată în fabrici cu miros neplăcut și zgomote asurzitoare, înghesuită în mine, nădușind la furnale, mînuind ciocanul, ținînd sub o presiune mai mare sau mai mică de acid carbonic — sau răspîndită pe la stîne, prin casele ori bordeiele singuratice de pe cîmpiile argiloase sau calcaroase, unde zilele ploioase par îngrozitor de mohorîte. Această vastă viață a poporului se sprijină în întregime pe pasiune — pasiunea izvorîită din durerile care o împing către toate acțiunile necesare pentru întreținerea societății alese și a ironiei spumoase : poporul își poartă adesea anii săi grei în locuințe umede și reci, în care neînțelegerile de familie nu sînt amortizate prin distanța unor lungi coridoare despărțitoare. În asemenea împrejurări, există nenumărate suflete care simt nevoia imperioasă a unei credințe puternice, întrucît viața aceasta fără de plăceri pretinde o soluționare chiar și de la mințile mai simple, după cum cînd te zgîrie ceva în somn încerci imediat să vezi ce e cu tapițeria canapelei, în timp ce salteaua de puf sau arcurile franceze nu-ți trezesc nedumeriri. Unii cred cu tărie în alcool și-și caută *ekstasis*¹ sau un echilibru exterior în gin ; alții însă au nevoie de ceva pe care lumea aleasă îl numește „entuziasm“, ceva care să le ofere măcar explicații în lipsa recompenselor, ceva care să-i înarmeze cu răbdare și să le hrănească dragostea de oameni, chiar atunci cînd oasele li-s frînte de oboseală și privirile celor din jur sînt fixate asupra lor cu asprime — ceva care să fie în afara sferei dorințelor personale, și care să simbolizeze resemnare în ceea ce privește cerințele eului lor, și o dragoste devotată pentru tot ce-i în afara eului lor. Acest fel de entuziasm găsește uneori o voce cu ecouri adînci, pornind dintr-o experiență izvorîită din lipsurile cele mai dure-roase. Și, tocmai pentru că s-a aflat în calea ecoului unei asemenea voci, Maggie, cu fața ei de fetiță și durerea ei neobservată, descoperi o forță și o speranță care o ajutară să înfrunte ani întregi de singurătate, alcătuiindu-și o credință fără ajutorul unor autorități întemeiate sau a unor

¹ Extaz, plăcere supremă (în l. greacă).

călăuze stabilite — deoarece nu le avea la îndemână și nevoia ei nu suferea amânare. Din câte știți despre ea, n-o să vă mirați că pînă și în această autorenunțare amestecase oarecare exagerare și încăpățînare, oarecare mîndrie și pasiune : pentru ea, viața continua să fie o dramă în care voia să-și joace rolul cu intensitate. Și de aceea își pierdea adesea smerenia, devenind excesivă în acțiunile ei exterioare ; năzuia adesea către zboruri prea înalte, și cădea la pămînt cu bieteale ei aripioare golașe muiate în noroi. Astfel, de exemplu, nu numai că se hotărî să coasă pentru alții ca să poată și ea contribui la fondurile din cutia de tablă, dar, în prima clipă, împinsă de zelul de a se mortifica, se duse să ceară de lucru la o prăvălie de albituri din St. Ogg's, în loc să și-l procure într-un fel mai discret și mai pe ocolite ; și consideră mustrarea lui Tom pentru această acțiune inutilă ca lipsită de bunătate și nedreaptă, ba chiar o persecuție.

— Nu-mi place s-o văd pe sora mea făcînd asemenea lucruri, spuse Tom. O să am eu grijă ca datoriile să fie plătite fără ca tu să te-njosești în halul ăsta.

Existau, bineînțeles, și oarecare tandrețe și curaj în ambiția și suficiența pe care le vădea acest mic discurs ; dar Maggie, care ținu seamă doar de zgură, fără să vadă grăunțele de aur, socoti mustrarea lui Tom drept una din crucile pe care trebuia să le poarte. În nopțile lungi de veghe se tot gîndi cît de aspru se purta cu ea Tom, pe care îl iubise întotdeauna atît de mult ; apoi se strădui să se resemneze cu această asprime și să nu mai ceară nimic. Aceasta e calea pe care o alegem cu toții atunci cînd ne hotărîm să renunțăm la egoism : calea martirajului și a suferinței, calea pe care cresc lauri — și o ocolim pe cea abruptă a răbdării, a dreptății și a dezaprobării de sine, unde nu există onoruri și cununi de laur.

Vechile cărți, Virgiliu, Euclid și Aldrich — acele fructe zbîrcite ale arborelui științei — fuseseră date deoparte ; căci Maggie renunțase la ambiția inutilă de a împărtăși gîndurile acelor înțelepți. În primele clipe de înflăcărare aruncase cărțile cu un fel de mulțumire că izbutise să se ridice deasupra nevoii pe care ar fi avut-o de ele ; și dacă ar fi fost ale ei, le-ar fi ars, încredințată că nu se va căi niciodată. Citea atît de des și cu atîta interes cele trei cărți : Biblia, *Thomas à Kempis* și *Anuarul Creștin* (pe care nu-l mai

desconsidera ca pe o carte de cîntece religioase), încît își umplu mintea cu un șuvoi continuu de reprezentări care se succedau ritmic ; și se obișnuise, cu mult prea multă înflăcărare, să privească întreaga natură și viață în lumina credinței ei noi, ca să mai aibă nevoie să se gîndească la altceva în timp ce mînuia cu măiestrie acul, făcînd cămăși și alte cusături complicate, greșit numite „simple“. Pentru Maggie nu erau simple de loc, căci manșeta, și mîneca, și toate lucrurile astea aveau o specialitate să se lase cusute pe dos atunci cînd gîndul rătăcea aiurea.

Imaginea lui Maggie aplecată deasupra lucrului la care cosea de zor era plăcută pentru oricine. Noua viață interioară, în ciuda unor izbucniri vulcanice de pasiune încătușată, dădea feței ei o strălucire dulce și caldă, care adăuga un farmec în plus culorii și conturului tot mai bogat al tinereții sale înfloritoare. Maică-sa observase schimbarea cu un fel de uimire, și se întreba cum de se făcuse atît de bună. Era uimitor să vezi că această fetiță, cîndva atît de „îndărătnică“, era acum atît de supusă, de puțin dornică să-și afirme voința. I se întîmpla adesea lui Maggie, cînd ridica ochii de pe lucrul de mînă, să surprindă căutătura maică-si : părea că-i pîndește privirea tînără și blîndă, de parcă s-ar fi așteptat să-i transmită o căldură de care trupul ei bătrîn avea atîta nevoie. Mama începuse să o îndrăgească pe fiica ei înaltă și oacheșă, singura avuție din casă asupra căreia mai putea să-și concentreze grija și mîndria. Și Maggie, în ciuda dorințelor ei ascetice de a nu face nimic care s-o înfrumusețeze, era silită să se supună dorințelor mamei, și s-o lase să-i împletească părul des și negru într-un coc în creștetul capului, după moda ridicolă a acelor timpuri apuse.

— Las-o pe mama să se bucure și ea puțin, spunea doamna Tulliver, că destul m-am chinuit cu părul tău pe vremuri.

Așa că Maggie, bucurîndu-se de orice ar fi putut să o liniștească pe maică-sa și să înveselească zilele lungi pe care le petreceau împreună, nu se mai împotrivi la această înfrumusețare deșartă, și arboră un cap de regină deasupra rochiilor ei vechi, refuzînd totuși cu hotărîre să se privească în oglindă. Doamna Tulliver ar fi dorit să-i atragă atenția tatălui asupra părului lui Maggie și a altor virtuți neașteptate ale fetei, dar domnul Tulliver i-o tăie scurt :

— Știam eu foarte bine cum o să fie... de mult... pentru mine nu-i nimic nou ! Da-i păcat că nu-i făcută dintr-o plămadă mai de rînd... mă tem că n-o să se aleagă cu nimic în viață... n-o s-o ia nici unul din ăi cu care s-ar potrivi !

Și farmecul firii și al trupului lui Maggie îl amăra și mai mult. O asculta cu răbdare cînd îi citea cîte un capitol sau îi spunea sfioasă, dacă rămîneau singuri, că zbuciumul se poate preface în binecuvîntare. Considera că toate astea se datorau bunătății fetei, căci îi stricase și ei rostul în viață. În sufletul în care se zbat un scop pătimaș și o sete de răzbunare nesatisfăcută nu prea este loc pentru sentimente noi. Domnul Tulliver nu dorea o consolare spirituală, voia doar să scape de rușinea datoriilor și să se vadă răzbunat.

Cartea a cincea

GRÎUL ȘI NEGHINA

Capitolul I
LA RED DEEPS

Camera de locuit a familiei Tulliver era o încăpere lungă cu cîte o fereastră la fiecare capăt : una dădea către un imaş de-a lungul rîuleţului Ripple şi spre malurile rîului Floss, cealaltă dădea în curtea morii. Maggie lucra lîngă fereastra care da spre curte cînd îl văzu pe domnul Wakem venind ca de obicei, pe calul lui frumos şi negru. De data asta însă nu era singur. Îl însoţea cineva — o siluetă înfăşurată într-o manta, călare pe un ponei de toată frumuseţea. Maggie nici n-apucă să-şi dea seama că era Philip, care se întorsese din străinătate, cînd cei doi călăreţi se şi apropiaseră de fereastră şi băiatul îşi scosese pălăria în semn de salut, în timp ce taică-su, observînd totul cu coada ochiului, le aruncă o privire pătrunzătoare.

Maggie se depărtă iute de fereastră şi o zbughi sus, să-şi continue lucrul ; căci domnul Wakem obişnuia să vină să inspecteze registrele şi Maggie simţi că întîlnirea ei cu Philip n-ar fi avut nici un farmec de faţă cu cei doi taţi. Într-o zi poate că va avea prilejul să-l vadă singur, să dea mîna cu el şi să-i spună că n-a uitat cît de bun fusese cu Tom, că n-a uitat cuvintele lui de atunci, de mult, cu toate că acum nu mai puteau fi prieteni. Maggie nu simţea nici o tulburare la gîndul să-l revadă pe Philip ; îi păstra o recunoştinţă de copil, continua să-i fie milă de el şi-şi amintea cu plăcere că era foarte deştept. În primele săptămîni de singurătate se gîndise mereu la el ca la unul dintre oamenii care fuseseră buni cu ea, şi-şi spusese de multe ori ce bine ar fi fost să fie el fratele şi mentorul ei, aşa cum visaseră în discuţiile avute împreună. Dar alungase această dorinţă o dată cu alte visuri, care ar fi dat de bănuiră că urmăreşte numai mulţumirea ei. Şi pe urmă, se gîndea că Philip se schimbaseră, poate, trăind în străinătate — devenise probabil dornic de o societate aleasă şi nici nu-i mai păsa de

ea. Cu toate astea, chipul lui se transformase uimitor de puțin — era doar o copie mărită, mai bărbătească, a feței palide și delicate a băiatului de odinioară, cu ochii cenușii și părul castaniu și buclat de copil ; și mai era și vechea infirmitate care-i trezea mila de pe vremuri și, după ce se gândi bine, Maggie simți că i-ar face într-adevăr plăcere să-i spună câteva cuvinte. Poate că era la fel de trist ca odinioară și s-ar bucura de un semn de afecțiune. Maggie se întrebă dacă-și mai amintea cât de mult îi plăceau ochii ei ; aruncă o privire către oglinda pătrată, condamnată să atârne cu fața înspre perete, și dădu să se ridice de pe fotoliu, ca s-o întoarcă ; dar se abținu, se apucă din nou de lucru și încercă să-și potolească imboldurile, străduindu-se să-și amintească fragmente de psalmi, pînă cînd văzu că Philip și taică-su o pornesc din nou la drum și își spuse că poate în sfîrșit să coboare liniștită.

Se aflau pe la sfîrșitul lui iunie și Maggie simțea c-ar fi voit să-și prelungească plimbările zilnice, singura ei plăcere ; dar în ziua aceea și în zilele următoare avu atît de mult de lucru, încît nu ieși niciodată dincolo de poartă și-și potoli setea de aer curat, stînd și lucrînd în curte. Una dintre plimbările ei obișnuite, cînd nu trebuia să meargă la St. Ogg's, era către un loc așezat dincolo de ceea ce se numea „dealul” — o ridicătură neînsemnată de pămînt, înconjurată de copaci, lîngă drumul care trecea prin fața morii Dorlcote. Spun că era neînsemnată pentru că, în ce privește înălțimea, era doar puțin mai mare decît un mal ; dar există clipe în care natura prefăce o simplă ridicătură de pămînt, într-un mijloc ce poate duce la un deznodămînt fatal. Iată deci pentru ce vă vorbesc de această înălțime, înconjurată de copaci, formînd un perete abrupt, care se întindea cam un sfert de milă, pe partea stîngă a morii Dorlcote și a cîmpiilor din spatele ei, mărginite de murmurul rîului Ripple. Acolo unde panta se nivela din nou, se făcea un drumeag care ducea de partea cealaltă a ridicăturii și se pierdea printre niște gropi și dîmburi neregulate, formate cîndva prin exploatarea unei cariere de piatră, părăsită de atîta vreme, încît terenul era acoperit de mărăcini și de copaci ; din loc în loc, se ivea cîte o porțiune de iarbă, pe care oile n-o lăsau să crească niciodată prea mult. Cînd era copil, Maggie se temea atît de tare de locul ăsta, care se numea Red Deeps, încît numai încrederea în curajul lui Tom o putea convinge să meargă să se plimbe pînă acolo ; fiecare groapă i se părea bîntuită de stafiile unor bandiți sau de fiare sălbatice. Dar acum, cînd se făcuse mare, Red Deeps avea pentru ea farmecul pe care

Îl prezintă orice teren accidentat sau orice relief aducînd cu o stîncă sau cu o trecătoare, pentru ochii obișnuiți doar cu întinderi netede ; mai cu seamă vara, cînd se putea așeza într-o depresiune acoperită cu iarbă, la umbra unui frasin bogat ce se apleca de-a curmezișul de pe rîpa de deasupra ei, și asculta zumzetul gîzelor ca niște clopoței liliputani ce îmbogățeau liniștea, sau privea razele soarelui filtrîndu-se printre ramurile îndepărtate, vrînd parcă să înapoieze cerului albastrul zambilelor sălbatice care-și furaseră culoarea din bolta azurie. Tot acum, în iunie, înfloreau și trandafirii sălbatici și, de aceea, Maggie, în prima zi cînd avu răgaz să se plimbe în voie, își îndreptă pașii spre Red Deeps. Plimbările astea îi făceau atît de mare plăcere, încît uneori, în dorința ei de a renunța la orice bucurie se gîndea c-ar trebui să-și impună să nu le facă prea des.

Iată-o cum coboară și cotește, pătrunzînd în Red Deeps pe o potecă îngustă, străjuită de pini scoțieni — silueta ei înaltă și rochia veche, albastră ca levănțica, întrezărindu-se printr-un șal mătăsos și negru, dintr-un material cu ochiuri mari ca de plasă, pe care-l moștenise de la neamuri ; cînd fu sigură că n-o vede nimeni, își scoase boneta și și-o legă de braț. Dacă te uitați la ea, îi dădeați mai mult decît cei șaptesprezece ani pe care îi avea — poate din pricina tristeții resemnate a privirii din care părea să fi dispărut orice urmă de căutare sau neliniște, sau poate din cauză că silueta ei, cu pieptul dezvoltat, căpătase rotunjimile unei feminități timpurii. Tinerețea și sănătatea înfruntaseră restricțiile pe care și le impusese singură, sau pe care i le impusese soarta, și nopțile cînd dormise pe podea, în chip de penitență, nu-i lăsaseră nici o urmă vizibilă ; avea ochii limpezi, obrații oacheși, rotunzi și tari, pielea smeadă și buze pline și roșii. Coroana de păr negru și strălucitor ce îi domina trupul înalt părea înrudită cu pinii falnici, către care își ridica ochii de parcă ar fi vrut să le spună cît îi sînt de dragi. Și, totuși, cînd te uitați la ea, ghiceai un clocot lăuntric. Aveai sentimentul că există în sufletul ei elemente contrarii și care, dintr-o clipă într-alta, se vor ciocni cu violență ; chipul ei avea acea expresie reținută, întîlnită deseori pe fețele femeilor mai în vîrstă, pe sub bonetele fără bordură, în total dezacord cu tinerețea aprigă pe care te așteptai s-o vezi izbucnind în orice clipă, printr-o privire pasionată care-ar nimici aparența de seninătate, ca un foc mocnit ce izbucnește din nou după ce crezi că pericolul incendiului a trecut.

Și totuși, în după-amiaza aceea, Maggie nu era de loc neliniștită. Se bucura de aerul curat și, înălțându-și privirea către pinii bătrâni, își spunea că ramurile rupte erau pesemne urmele unor furtuni trecute, care nu făcuseră altceva decît să ajute trunchiurile roșiatice să crească și mai înalte. Dar în timp ce continua să-și țină ochii ațintiți în sus, simți că pe poteca acoperită cu iarbă din fața ei se mișcă o umbră. Își coborî privirea și tresări uluită văzîndu-l pe Philip Wakem, care-și scosese pălăria și, roșindu-se pînă în vîrful urechilor, înaintă către ea și-i întinse mîna. Maggie se roși și ea, uimită ; dar uimirea i se transformă îndată în bucurie. Întinse mîna și învălui silueta diformă din fața ei într-o privire sinceră care pentru moment exprima doar amintirea sentimentelor din copilărie — o amintire ce dăinuia puternic în mintea ei. Vorbi prima.

— M-ai speriat, spuse cu un zîmbet slab, aici nu întîlnesc niciodată pe nimeni. Cum de te plimbi pe aici ? Ai venit dinadins ca să te întîlnești cu mine ?

Era cu neputință să nu-ți dai seama că Maggie se simțea din nou copil.

— Da, răspunse Philip continuînd să pară stingherit, voiam foarte mult să te văd. Ieri, am tot așteptat pe dîmbul de lîngă moară să văd dacă nu cumva ieși din casă, dar n-ai ieșit. Și azi am așteptat din nou, și cînd am văzut pe unde ai luat-o, te-am urmărit și am coborît pe dîmbul din spate. Sper că nu te-ai supărat ?

— Nu, spuse Maggie, simplu, cu seriozitate, continuîndu-și drumul de parcă ar fi vrut să-l facă pe Philip s-o întovărășească. Îmi pare foarte bine c-ai venit ; voiam să-ți vorbesc. N-am uitat niciodată cît de bun ai fost cu mine și cu Tom, atunci demult, dar nu știam dacă ai să-ți mai aduci aminte de noi. Am avut o grămadă de necazuri de cînd nu ne-am mai văzut și eu cred că necazurile te fac să te gîndești și mai mult la ce-a fost înaintea lor.

— Nu cred că tu te-ai gîndit la mine atîta cît m-am gîndit eu la tine, răspunse Philip sfios. Știi, cît timp am fost plecat, ți-am făcut portretul așa cum arătai în bibliotecă, în dimineața aceea, cînd mi-ai spus că n-ai să mă uiți niciodată.

Philip scoase din buzunar o cutie mare, în care se țin miniaturile, și o deschise. Maggie se văzu cum era pe vremuri, sprijinită cu coatele pe masă, uitîndu-se în gol cu o privire ciudată și visătoare, cu șuvițele negre date după urechi și atîrnîndu-i pe spate.

Era o schiță în acuarelă, de o reală valoare portretistică.

— Vai, Doamne, exclamă Maggie, zîmbind și roșind de plăcere, ce fetiță ciudată eram ! Mi-aduc aminte cînd purtam părul așa și rochia aia trandafirie. Zău că eram ca o țigancă. De altfel, așa am și rămas. Dar spune-mi, adăugă ea, după o mică pauză, mă găsești așa cum te-ai așteptat ?

Cuvintele astea ar fi putut fi un semn de cochetărie, dar privirea deschisă și veselă pe care i-o aruncă Maggie nu vădea nici un pic de frivolitate. E adevărat c-ar fi dorit ca înfățișarea ei de acum să-i placă lui Philip, dar asta nu însemna decît redeșteptarea plăcerii ei înnăscute de a fi admirată și iubită. Philip îi întîlni privirea și se uită cîteva clipe la ea în tăcere, apoi spuse în șoaptă :

— Nu, Maggie !

Fata se întunecă puțin la față, și buzele începură să-i tremure. Plecă ochii, dar nu-și întoarse capul și Philip continuă s-o privească. Apoi spuse încet :

— Ești mult mai frumoasă decît mi-am închipuit !

— Da ? se bucură Maggie, roșindu-se și mai tare de plăcere.

Întoarse capul și înaintă cîteva pași în tăcere, uitîndu-se drept în fața ei, de parcă ar fi vrut să se familiarizeze cu această nouă idee. Fetele sînt atît de obișnuite să considere rochiile drept principala lor sursă de vanitate, încît renunțînd să se mai uite în oglindă, Maggie urmărise mai degrabă să abandoneze orice preocupare de găteală, decît să înceteze să-și privească fața. Cînd se gîndea la fetele bogate și elegante, i se părea că e cu neputință ca înfățișarea ei să producă vreo impresie asupra cuiva. Lui Philip părea că-i place tăcerea. Mergea lîngă Maggie cercetîndu-i chipul, de parcă aceasta ar fi fost lucrul pe care-l dorea cel mai mult pe lume. Trecuseră de pini și ajunseseră la o scobitură înconjurată de măcieși trandafirii. Dar, pe măsură ce ieșeau dintre copaci se făcea mai multă lumină în jur, și fața lui Maggie își pierdea treptat strălucirea. Cînd ajunseră în mijlocul depresiunii, se opri și, privindu-l din nou pe Philip, spuse cu o voce tristă și serioasă :

— Aș fi vrut să putem fi prieteni — vreau să spun, dacă ar fi fost bine și drept să fie așa. Dar așa mi-e mie scris : nu pot păstra nimic din ceea ce mi-a fost drag cînd eram mică. Cărțile vechi s-au dus. Și Tom s-a schimbat, și tata nu mai e cum era. E ca un fel de moarte. Trebuie să mă despart de toate lucrurile la care țineam în copilărie. Și trebuie să mă despart și de tine. Nu trebuie să ne mai vedem niciodată. De

asta am vrut să-ți vorbesc. Voiam să știi că nici Tom, nici eu nu mai putem face ce vrem și dacă mă port de parcă aș fi uitat prietenia noastră nu-i din invidie sau mândrie — sau... sau fiindcă aș avea ceva împotriva ta.

Maggie vorbea cu blîndețe, devenind din ce în ce mai tristă, iar ochii începură să i se umple de lacrimi... Și pe măsură ce vorbea, expresia de durere de pe fața lui Philip creștea, făcîndu-l să semene și mai mult cu băiețelul de altădată ; iar Maggie simți că i se face și mai milă de infirmitatea lui.

— Știu... înțeleg tot ce vrei să spui, răspunse el cu o voce pe care descurajarea o făcuse și mai slabă. Știu ce motive există și de o parte și de alta, pentru care ar trebui să nu ne mai vedem. Dar nu e drept, Maggie — nu te supăra că-ți spun Maggie, dar sînt atît de obișnuit să te numesc așa în gînd — nu e drept să sacrifici totul pentru sentimentele absurde ale altora. Eu aș renunța la multe pentru tata, dar n-aș renunța la prietenie, sau... la vreun alt sentiment, doar ca să-i îndeplinesc o dorință pe care aș socoti-o nedreaptă.

— Nu știu, spuse Maggie pe gînduri. Mi s-a întîmplat de multe ori, cînd eram amărîtă sau nemulțumită, să-mi spun că nu trebuie să renunț la nimic, și mă tot gîndeam mereu la asta pînă cînd ajungeam să cred că tot gîndindu-mă în felul ăsta, pot distruge orice îndatorire pe care aș avea-o față de alții. Dar n-am ajuns niciodată la nimic — era un păcat să gîndesc așa. Sînt convinsă că oricît aș încerca, în cele din urmă tot aș renunța la orice bucurie mai degrabă decît să-l amărăsc pe tata.

— Dar crezi că dacă ne-am vedea din cînd în cînd s-ar supăra ? întrebă Philip.

Voi să mai adauge ceva, dar se opri.

— Sînt sigură că nu i-ar face plăcere. Nu mă-ntreba de ce, nu mă-ntreba nimic despre asta, spuse Maggie cu tristețe. Tata pune unele lucruri foarte tare la inimă ! Și nu e de loc fericit.

— Nici eu nu sînt, replică Philip, aprinzîndu-se. Nu sînt fericit !

— De ce ? întrebă Maggie cu blîndețe. Cel puțin... N-ar trebui să-ți pun întrebarea asta, dar îmi pare foarte rău.

Philip se întoarse hotărît să plece, de parcă n-ar mai fi avut răbdare să rămînă pe loc ; își făcu drum printre copaci și tufe, fără să mai scoată o vorbă. Maggie nu se mai simțea în stare, după ultimele lui cuvinte, să stăruie asupra necesității de a se despărți.

— Eu sînt mult mai fericită, adăugă ea în cele din urmă cu sfială, de cînd am renunțat să mă mai gîndesc la ce e ușor și plăcut, și să fiu nemulțumită fiindcă nu pot face ce vreau. Nu noi ne hotărîm soarta — și, dacă renunțăm la toate dorințele noastre personale și ne gîndim doar că avem datoria de a îndura povara de pe umeri și de a îndeplini ce ni se cere, ne simțim eliberați.

— Dar nu pot să renunț la dorințele mele, spuse Philip enervat. Eu cred că atît timp cît trăiești intens nu poți renunța să dorești ceva sau să năzuiești spre ceva. Există lucruri bune și frumoase pe care nu se poate să nu le dorești. Cum să fim mulțumiți fără ele cît timp simțurile noastre sînt încă vii? Pe mine mă încîntă tablourile frumoase și doresc din tot sufletul să pot picta asemenea tablouri și mă tot lupt și mă tot străduiesc și totuși nu reușesc să realizez ce vreau. Iar asta mă doare, și o să mă doară întotdeauna, pînă cînd facultățile mele își vor pierde intensitatea, ca ochii obosiți de bătrînețe. Și pe urmă mai sînt și alte lucruri pe care le doresc. Și aici Philip șovăi o clipă, apoi adăugă : lucruri pe care le au alții și de care eu n-am să am niciodată parte. În viața mea n-o să existe niciodată nimic măreț sau frumos. Mai bine nu m-aș fi născut.

— Vai, Philip, nu vreau să spui asta !

Dar inima începu să-i bată mai tare, împrumutînd ceva din nemulțumirea lui Philip.

— Bine, atunci, urmă el, întorcîndu-se repede și aruncîndu-i o privire rugătoare cu ochii lui cenușii, dacă ai să vrei să ne întîlnim uneori, am să mă împac cu viața. Apoi, văzînd teama de pe fața ei, se opri, se uită într-altă parte, și adăugă mai liniștit : Nu am nici un prieten căruia să-i pot spune tot, nimeni căruia să-i pese de mine ; și dacă aș putea să te văd și să-ți vorbesc măcar din cînd în cînd, și dacă mi-ai arăta că ții puțin la mine — și că în fundul sufletului vom putea fi întotdeauna prieteni și ne vom putea ajuta, atunci poate c-aș ajunge să mă bucur de viață.

— Dar cum să te văd, Philip ? întrebă Maggie șovăind.

Putea oare într-adevăr să-l ajute ? Va fi foarte greu să se despartă astăzi pentru totdeauna de el și să nu-i mai vorbească niciodată ! Și pe urmă, Philip era pentru ea o nouă preocupare, care ar fi putut să-i aducă o schimbare în viață. E mult mai ușor să renunți la un lucru care te interesează, atunci cînd nu-l ai în față.

— Dacă te-ai întâlni cu mine aici, din când în când, și te-ai plimba cu mine, aş fi mulțumit chiar dacă asta s-ar întâmpla doar o dată sau de două ori pe lună. Aşa ceva nu poate face rău nimănui și mie mi-ar îndulci viața. Și pe urmă, continuă Philip, făcând uz de toată inteligența și inventivitatea pe care ți le dă dragostea la douăzeci și unu de ani, dacă există o dușmănie între familiile noastre, ar trebui cu atât mai mult să încercăm s-o potolim fiind prieteni — vreau să spun că dacă aş reuși să aflu despre ce e vorba am putea ajunge, prin influența pe care am avea-o, la o vindecare a rănilor din trecut. Nu cred că există nici o dușmănie în sufletul tatălui meu, și cred că a dovedit-o.

Maggie dădu încet din cap fără să spună nici o vorbă, fiind năpădită de gânduri contradictorii. Pe de altă parte era înclinată să creadă că, întâlnindu-l pe Philip din când în când și păstrînd legături de prietenie cu el, nu făcea numai un lucru nevinovat, dar și un lucru bun : poate că va izbuti să-l ajute să-și găsească împăcarea, așa cum și-o găsise ea. Vocea care-i șoptea acest îndemn i se părea lui Maggie ca o muzică dulce ; dar împotriva ei se ridica o altă voce, monotonă și stăruitoare, pe care se obișnuise s-o asculte : o prevenea că asemenea întâlniri implicau o tăinuire, o acțiune de care s-ar fi temut ca nu cumva să fie descoperită, pentru că, o dată descoperită, ar fi prilejuit supărare și durere ; să admiți un lucru ce seamănă atât de mult a prefăcătorie însemna un flagel spiritual. Dar muzica răsuna din nou în ea ca un sunet de clopot purtat de o adiere care se potolește și apoi se iscă din nou, convingînd-o că răul se trăgea numai din vina și slăbiciunile altora și că sacrificiile făcute de unii oameni ca să răscumpere răul pricinuit de alții sînt zadarnice. Era nedrept față de Philip să-l ocolească din cauza unui simț nejustificat de răzbunare împotriva lui taică-su — bietul Philip, pe care oamenii îl ocoleau de obicei pentru că era infirm. Ideea că ar fi putut să devină iubitul ei, sau că întîlnirile cu el, privite din acest punct de vedere, ar fi putut să fie dezaprobrate, nu-i trecuse prin minte și Philip văzu clar că Maggie nici nu se gîndește la asta, ceea ce îi pricinui oarecare durere în suflet, cu toate că așa ar fi consimțit mai ușor să-l vadă. Se întristă dîndu-și seama că Maggie era aproape tot atât de deschisă și de nestingherită față de el, ca pe vremuri, cînd era copil.

— Nu-ți pot spune nici da nici nu, răspunse fata în cele din urmă, întorcîndu-se și pornind-o spre drumul pe care

venise. Nu vreau să mă pripesc, ca nu cumva să iau o hotărîre greșită. Am nevoie de o îndrumare.

— Atunci, pot să vin din nou ? Mîine, sau poimîine... sau săptămîna viitoare.

— Cred că e mai bine să-ți scriu, spuse Maggie, șovăind din nou. Am uneori treabă la St. Ogg's, așa că pot pune scrisoarea la poștă.

— Nu, răspunse Philip cu pasiune. Nu e bine așa. Tata ar putea să vadă scrisoarea, și nu că v-ar purta vreo dușmănie, dar cred că privește lucrurile altfel decît mine : are o mare considerație față de avere și de situație. Te rog din suflet la-să-mă să mai vin o dată aici. Spune-mi cînd ? Sau dacă nu poți să-mi spui, am să vin ori de cîte ori am să pot, pînă reușesc să te văd !

— Atunci așa să faci, că nu știu în ce seară pot veni !

Maggie simți o mare ușurare că amînase hotărîrea, acum era liberă să se bucure de clipele pe care le petrecea în to-vărășia lui Philip și aproape se gîndi că ar putea să le mai prelungească puțin ; la viitoarea lor întîlnire va avea timp să-l amărască, spunîndu-i ce hotărîse.

— Nu pot să nu mă gîndesc, declară ea după cîteva clipe de tăcere, zîmbind și uitîndu-se la el, ce ciudat e că ne-am întîlnit și am vorbit de parcă abia ieri ne-am fi despărțit la Lorton. Și totuși trebuie să ne fi schimbat amîndoi foarte mult în ultimii cinci ani — cinci sînt, nu-i așa ? Cum de-ai simțit c-am rămas aceeași ? Eu nu eram atît de convinsă că tu ai să fii la fel. Doar știam cît ești de deștept și trebuie să-ți fi îmbogățit mintea cu atîtea lucruri pe care le-ai văzut și le-ai învățat. Nu prea eram convinsă c-o să-ți mai pese de mine.

— Eu nu m-am îndoit niciodată că ai să fii aceeași, oricîtă vreme ar fi trecut. Vreau să spun, aceeași în tot ceea ce te-a făcut să-mi placi mai mult decît oricare alta. Nu pot să-ți explic de ce : nu cred că impresiile noastre cele mai puternice pot fi vreodată explicate. Nu putem descoperi nici procesul prin care se ajunge la ele, nici felul cum acționează asupra noastră. Chiar și cel mai mare pictor n-a pictat decît o singură dată în viață un prunc de o frumusețe neasemuită și n-o să poată spune niciodată cum a făcut-o, după cum nici noi nu putem explica de ce simțim că e frumos. Cred că există ne-numărate rezerve în firea omenească pe care cu puterea noastră limitată de înțelegere nu le putem cuprinde în întregime. Există anumite acorduri care mă impresionează într-un fel ciu-

dat — nu le pot asculta niciodată fără să nu-mi schimb întreaga stare de spirit pentru o bună bucată de vreme și, dacă efectul ar dura, aş putea fi în stare de acte de eroism.

— Da, ştiu ce vrei să spui despre muzică... și eu simt la fel, zise Maggie, frîngîndu-și mîinile cu pasiunea de altădată. Sau cel puțin, adăugă ea pe un ton mai trist, așa simțeam cînd puteam să ascult muzică : acu' nu mai am parte decît de orga de la biserică.

— Și ți-e dor de muzică, Maggie ? întrebă Philip, privind-o cu milă și duioșie. Să știi că în viață ai parte de foarte puține lucruri frumoase ! Dar cărți ai ? Tare îți mai plăceau cînd erai mică !

Se întoarseră la groapa înconjurată de măcieși și se opriră amîndoi, fermecați de lumina feerică a serii reflectată de florile trandafirii.

— Nu, m-am lăsat de cărți, răspunse Maggie încet, nu mi-au rămas decît puține, foarte puține...

Philip scosese o carte mică din buzunar și, uitîndu-se la cotor, spuse :

— A, văd că-i volumul doi... Altfel poate că ți-ar fi plăcut s-o iei cu tine. Eu am luat-o fiindcă studiez o scenă din ea, pentru un tablou.

Maggie se uitase și ea la cotorul cărții, și văzuse titlul : îi trezea, cu o putere copleșitoare, o impresie de demult.

— *Piratul*¹, spuse apoi, luînd cartea din mîna lui Philip. Am început o dată s-o citesc. Am ajuns pînă unde se plimbă Minna cu Cleveland, și n-am reușit să citesc restul. Așa că am continuat povestea în capul meu, și i-am închipuit mai multe sfîrșituri. Dar toate erau triste. N-aș fi putut niciodată face un sfîrșit vesel unei cărți care începe atît de trist. Biata Minna ! Mă întreb care-o fi sfîrșitul adevărat ? Multă vreme n-am putut să-mi iau gîndul de la Insulele Shetland... Simțeam chiar și vîntul care sufla pe marea înfuriată.

Maggie vorbea repede, și ochii îi străluceau.

— Atunci ia cartea, o îndemnă Philip, privind-o cu încîntare. Eu n-am nevoie de ea acum ! Mai bine îți fac ție un portret — tu în mijlocul pinilor scoțieni și al umbrelor piezișe.

Maggie nu auzise nici o vorbă din cele rostite de Philip. Citea cu mare atenție o pagină, la care se deschisese cartea.

¹ Roman de Walter Scott.

Dar deodată o închise și i-o întinse lui Philip, dînd din cap de parcă ar fi spus : „Piei !“ unei năluci care plutea în aer.

— Te rog păstrează-o, îi ceru, împingîndu-i cartea în mînă și dînd să plece. M-ar face să iubesc lumea asta din nou, așa cum am iubit-o pe vremuri — m-ar face să doresc să văd și să știu multe — m-ar face să tînjesc după o viață mai plină.

— Dar n-ai să trăiești totdeauna viața searbădă pe care o duci acum ; de ce să-ți sărăcești mintea ? Asta înseamnă un ascetism îngust — și nu-mi place să văd că te încapățînezi să vrei să trăiești în felul ăsta. Poezia, și arta, și cunoașterea sînt lucruri sfinte și pure.

— Da, dar nu pentru mine... nu pentru mine, răspunse Maggie, grăbind pasul, pentru că eu aș cere prea multe. Trebuie să aștept... viața asta n-o să dureze la nesfîrșit...

— Nu fugi pînă nu-mi spui „la revedere“ Maggie, îi ceru Philip, cînd ajunseră în dreptul pinilor. Dar ea își continuă drumul fără să scoată nici o vorbă. Nu e prudent să te însoțesc mai departe, nu ?

— Nu. Dar era să uit. La revedere, spuse Maggie, oprindu-se și întinzîndu-i mîna. Acest gest o făcu să simtă din nou duioșia pe care o nutrea față de Philip ; și după ce se uitară cîteva clipe unul la celălalt în tăcere, Maggie spuse, retrăgîndu-și degetele din mîna lui :

— Îți mulțumesc că te-ai gîndit la mine în toți anii ăștia. E foarte plăcut să știi că există pe lume oameni care țin la tine. Ce minunat și ce frumos mi se pare faptul că Domnul ți-a dat o inimă în stare să țină la o fetiță ciudată pe care ai cunoscut-o doar cîteva săptămîni. Mi-amintesc că ți-am spus o dată că tu ții la mine mai mult decît ține Tom.

— Vai, Maggie, spuse Philip aproape supărat, tu n-ai să mă iubești niciodată cît îl iubești pe Tom.

— Poate că nu, răspunse Maggie, simplu, dar, vezi tu, prima mea amintire e de cînd stăteam cu Tom pe malul rîului și ne țineam de mînă. Tot ce s-a întîmplat înainte de asta se pierde în negură. Dar pe tine n-am să te uit niciodată — cu toate că nu trebuie să ne mai vedem.

— Nu vorbi așa, Maggie, o imploră Philip, oare dacă am păstrat fetița aceea în minte timp de cinci ani, n-am și eu puține drepturi asupra ei ? N-ar trebui să fugă așa de mine !

— N-aș face-o dacă aș fi liberă, răspunse Maggie, dar nu sînt. Și trebuie să mă supun. Șovăi o clipă, apoi adăugă : Și

să știi că e mai bine să nu discuți cu Tom. Nu-i spune decât bună ziua. Mi-a cerut o dată să nu mai vorbesc cu tine, și să știi că el nu-și schimbă părerea... Vai, Doamne, a apus soarele ! Și mai e mult pîn' acasă. La revedere.

Și îi întinse încă o dată mîna.

— Am să vin pe aici de cîte ori o să pot, pînă te văd din nou. Te rog să ții puțin la mine, cum ții și la alții.

— Da, da, îl asigură Maggie, fugind și dispărînd iute îndărătul ultimului pin, urmărită de privirea lui Philip.

După ce n-o mai zări, Philip rămase un timp nemișcat, de parcă ar fi continuat s-o vadă încă.

Maggie se întoarse acasă, simțind că în sufletul ei începuse să se dea o luptă, iar Philip se întoarse acasă cu sufletul plin de amintiri și speranțe. Și nimeni n-ar fi putut să-l condamne pentru asta. Avea patru sau cinci ani mai mult decât Maggie, și își dădea destul de bine seama de ceea ce simțea față de ea, ca să poată fi conștient de ce-ar fi gîndit o a treia persoană despre întîlnirile lor.

Dar să nu vă închipuiți că Philip dădea dovadă de egoism sau că putea fi mulțumit dacă n-ar fi încercat să se convingă că, de fapt, urmărea să aducă puțină fericire în viața lui Maggie, chiar mai mult decât urmărea fericirea lui. Simțea că ar fi putut să-i ofere căldură, să-i dea ajutor. În felul ei de a se purta nu exista nici o promisiune de dragoste. Îi arăta aceeași afecțiune suavă de copil, ca la doisprezece ani. Poate că nu-l va iubi niciodată. Poate că nu-l va putea iubi nici o femeie. Și dacă asta era situația, atunci era gata s-o îndure, dar voia să guste măcar fericirea de a o vedea, de a o simți aproape. Și se agăța cu patimă de gîndul că ar putea totuși să-l iubească. Poate că sentimentul pe care i-l nutrea, va crește, dacă va ajunge să-l asocieze în mintea ei pe Philip cu acea afecțiune grijulie care o mișca atît de mult. Dacă exista o femeie care să-l poată iubi vreodată, atunci această femeie nu putea fi decât Maggie : avea comori de dragoste în suflet, comori pe care nu i le solicita nimeni. Și pe urmă, era păcat că o minte ca a ei trebuia să se ofilească înainte de vreme, ca un copac tînăr, care se vestejește din lipsă de lumină și aer în locul unde i-a fost hărăzit să crească. N-ar putea oare să împiedice acest lucru, convingînd-o să renunțe la sistemul ei de privațiuni ? Va fi îngerul ei păzitor. Va face orice, va îndura orice pentru ea — orice numai s-o vadă !

Capitolul II
ÎN CARE MĂTUȘA GLEGG FACE CUNOȘ-
ȚINȚĂ CU GROSIMEA DEGETULUI
MARE AL LUI BOB

În timp ce conflictele de viață ale lui Maggie se desfășurau aproape exclusiv în suflul ei — o armată de umbre luptându-se cu o alta, iar umbrele ce păreau răpuse, ridicându-se din nou — Tom se angajase într-o bătălie mai banală și zgomoasă, încercând să învingă obstacole mai importante și câștigând victorii mai categorice. Așa a fost întotdeauna, încă din timpurile Hecubei și ale lui Hector, dresorul de cai : dincoace de porți, femeile despletite rugându-se cu brațele înălțate spre ceruri, privind de la depărtare lupta bărbaților, umplându-și zilele lungi și pustii cu amintiri și cu temeri ; dincolo de porți, bărbații purtând o luptă crâncenă cu fapte omenești sau divine, înăbușându-și amintirile sub presiunea puternică a unui țel imediat, pierzându-și în agitația înflăcărată a acțiunii sentimentul de spaimă și chiar teama de a fi răniți.

Din câte ați văzut pînă acum, nu puteți trage concluzia, cred, că Tom ar fi fost un băiat care să dea greș cînd urmărea un țel important. Cu toată lipsa lui de talent la clasici, balanța înclina în favoarea lui. Tom nu ținuse niciodată să aibă succes în acest domeniu ; și e un lucru știut că nimic nu promovează mai mult prostia decît umplerea minții unui om cu o grămadă de lucruri care nu-l interesează. Dar acum, voința lui tenace contopise cinstea, mîndria, suferințele familiale și ambiția lui individuală, transformându-le într-o unică forță ce-l ajuta să-și concentreze eforturile și să învingă descurajarea. Unchiul Deane, care-l urmărea îndeaproape, începuse să aibă speranțe în privința băiatului și să fie mîndru că angajase la firmă un nepot care dovedea calități atît de mari în materie de comerț. Și Tom își dădu repede seama cît de bun fusese unchiul Deane la început, cînd îl trimisese să lucreze la depozit. Își dădu seama, prin aluziile pe care i le făcea unchiu-su, că în scurt timp va putea fi trimis, din cînd în cînd, să cumpere în numele firmei anumite lucruri curente, pe care nu cred că e cazul să le menționez aici, de teamă să nu supăr urechile prea rafinate. Asta fusese probabil și scopul pe care-l urmărise domnul Deane atunci cînd, aflîndu-se singur în fața unui pahar de vin, îl pofti pe Tom să vină să stea cu el o oră, pe care o petrecu ținîndu-i o prelegere lungă despre articolele de import și export, cu sublinieri ocazionale, de o utilitate

mai puțin evidentă, a avantajelor relative pe care le aveau negustorii din St. Ogg's atunci cînd aduceau marfă dosită în fundul vaselor lor sau ale altora — subiect care pe domnul Deane, în calitate lui de proprietar de vapoare, îl înfuria ori de cîte ori era înfierbîntat de vin și de discuție. Leafa lui Tom se mări încă din al doilea an, dar totul, în afară de costul mesei și al hainelor, era depus acasă, în cutia de tablă ; se ferea să lege prietenii, de frică să nu fie silit, fără voia lui, să facă cheltuieli suplimentare. Asta nu însemna că Tom era genul de „ucenic silitor“ și cam molîu. Avea o mare poftă de plăceri — ar fi vrut să aibă cai dresați, să facă impresie celor din jur dînd ospete și făcînd binefaceri cu o generozitate bine chibzuită și să fie socotit unul dintre tinerii cei mai de vază de prin partea locului. Și era hotărît ca într-o zi, mai devreme sau mai tîrziu, să-și atingă aceste scopuri. Dar perspicacitatea lui îi spunea că mijloacele pentru a le atinge nu puteau consta, pentru moment, decît în cumpătare și sacrificii ; existau anumite obstacole peste care trebuia să treacă și unul dintre primele era achitarea datoriilor lui taică-su. O dată ce se hotărî să facă acest lucru, își continua neabătut drumul, călindu-se într-o duritate ursuză, așa cum se întîmplă cu orice tînar care e nevoit de timpuriu să se bizuie numai pe el. Tom simțea față de taică-su solidaritatea care se naște din simțul de onoare al familiei și era hotărît să se poarte ca un fiu fără de cusur ; cu timpul, căpătînd experiență, ajunsese să dezaprobe în tăcere purtarea pripită și nesăbuită pe care o avusese taică-su în trecut. Nu prea își arătau simpatie unul celuilalt, și Tom nu prea părea bine dispus în puținele ore pe care le petrecea acasă. Lui Maggie îi era groază de el, dar lupta împotriva acestui sentiment care i se părea nedrept, dacă țineai seamă de idei mai largi și de motive mai adînci ; dar nu-i servea la nimic să lupte. Un om împăcat cu el însuși, care realizează ceea ce vrea să realizeze, înăbușă orice impuls contradictoriu și nu dorește decît ceea ce știe că poate căpăta, e puternic prin înseși negările sale.

Vă dați, cred, seama că unchii și mătușile din partea mamei nu puteau fi decît mulțumiți de faptul că Tom semăna din ce în ce mai mult cu ei și din ce în ce mai puțin cu taică-su. Relatările și prezicerile favorabile, făcute de domnul Deane față de domnul Glegg în legătură cu priceperea lui Tom în afaceri, începură să fie discutate sub toate aspectele. După cît se părea, băiatul avea să aducă cinste familiei fără cheltuială și bătăi de cap. Doamna Pullet se gîndise întot-

deauna c-ar fi fost ciudat ca tenul frumos al lui Tom, atît de asemănător cu tenul familiei Dodson, să nu constituie o dovadă că va reuși în viață ; greșelile lui din copilărie ca de pildă fugărirea păunului și, în general, lipsa lui de respect față de mătuși — nefiind altceva decît o fărîmă din sîngele neamului Tulliver — dispăruseră fără îndoială o dată cu vîrsta. Din ziua aceea în care portăreii intraseră în casă și Tom se purtase cu curaj și bun-simț, domnul Glegg începuse să aibă simpatie față de el, ce e drept o simpatie ponderată, și era dispus să-i sprijine în mod activ proiectele, atunci cînd se va ivi o ocazie să facă acest lucru cu chibzuială, și fără să riște nimic ; dar doamna Glegg observă că, în ceea ce o privește, nu era ea omul să vorbească fără să se bizuie pe ceva sigur, așa cum făceau alții ; că uneori cei care vorbesc puțin vorbesc mai cu folos și la o adică se va vedea cine e în stare să facă mai mult decît să trîncănească. Unchiul Pullet, după ce medită în tăcere timp de mai multe bomboane, ajunse la concluzia că atunci cînd un tînar pare să facă o treabă bună, e mai bine să nu te amesteci și să-l lași în pace.

Dar Tom nu arătase nici un semn că ar fi dorit să se bizuie pe altcineva decît pe el însuși, cu toate că era sensibil la orice manifestare de apreciere ; se bucura că unchiul Glegg îi făcea uneori vizite prietenoase în timpul orelor de lucru, și se simțea încîntat ori de cîte ori era invitat să ia masa la familia Glegg, cu toate că de obicei prefera să refuze invitația, pe motivul că nu era sigur dacă va putea să fie punctual. Dar cu un an în urmă se întîmplase ceva care îl făcuse pe Tom să pună la încercare atitudinea prietenoasă a unchiului Glegg.

Bob Jakin, care arareori se întîmpla să nu vină după cîte o peregrinare de-a lui să-l vadă pe Tom sau pe Maggie, îl așteptă într-o seară pe Tom cînd se întorcea de la St. Ogg's, în dreptul podului, ca să discute cu el ceva între patru ochi. Îi spuse că-și îngăduie să-l întrebă dacă se gîndise vreodată să cîștige ceva bani, făcînd un pic de comerț pe cont propriu. „Comerț ? Cum asta ?“ vru să știe Tom. Păi, trimițînd niște marfă în porturi străine, fu răspunsul. Bob avea un prieten care se oferise să-l ajute să facă o mică afacere în acest sens, cu mărfuri de Laceham, iar el, Bob, era bucuros să-l servească la rîndul lui pe dom' Tom.

Tom se arată îndată interesat, și-i ceru informații amănunțite, mirîndu-se că nu-i venise această idee pînă atunci. Era atît de încîntat de perspectiva unei speculații care ar transforma cursul lent al adunării banilor într-o operație de

Înmulțire, încît se hotărî pe dată să-i vorbească lui taică-su și să-i ceară consimțămîntul să ia o parte din economiile din cutia de tablă ca să cumpere niște marfă. Ar fi preferat să nu-l consulte, dar depusese de curînd în cutiuță leafa de pe ultimul trimestru, și alte resurse n-avea. Toate economiile se găseau acolo. Căci domnul Tulliver nu voia să depună banii cu dobîndă, de frică să nu-i piardă. De cînd încercase o speculație, cumpărînd niște grîne și pierzînd banii, nu mai avea liniște decît dacă păstra banii în casă.

Tom abordă subiectul cu grijă, seara, cînd stăteau în fața căminului, iar domnul Tulliver ascultă, aplecat înainte, și privindu-l pe băiat cu neîncredere. Prima lui pornire fu să-l refuze categoric, dar se cam temea de dorințele lui Tom și, de cînd avea sentimentul că e un „tată lipsit de noroc“, pierduse ceva din vechea lui vehemență și din hotărîrea de a fi el stăpînul. Scoase din buzunar cheia biroului, iar din birou cheia scrinului cel mare și luă cutia de tablă, încet, de parcă ar fi încercat să amîne clipa unei despărțiri dureroase. Apoi se așeză lîngă masă și deschise cutia cu o cheiță de lacăt pe care o pipăia în buzunarul jiletcii, ori de cîte ori avea ocazia, și scoase la iveală bancnotele soioase și suveranii strălucitori. Tulliver îi numără pe masă — strînseseră doi ani cureaua și nu reușiseră să adune decît o sută șaisprezece lire.

— Ei, și cît spui că vrei? întrebă el de parcă vorbele i-ar fi ars buzele.

— Ce-ar fi să încep cu treizeci și șase de lire, tată? spuse Tom.

Domnul Tulliver despărți suma asta de restul banilor și, acoperind-o cu mîna, oftă :

— Cam atîta reușesc eu să economisesc din leafa mea într-un an.

— Da, tată, dar merge atît de încet cu economiile astea din puținii bani pe care-i cîștigăm !... Cu asta am putea să ne dublăm economiile.

— Da, fiule, răspunse tatăl continuînd să țină banii acoperiți cu mîna, dar se poate să-i și pierzi — să pierzi un an din viața mea — și mulți nu mai am de trăit !

Tom tăcea.

— Și știi bine că n-am vrut să plătesc dividende din prima sută, fiindcă am vrut să am toți banii grămadă — dacă-i văd, sînt sigur de ei. Dacă te bizui pe noroc, poți să fii sigur că-ți joacă festa, pentru că norocu-i în mîna lui

Scaraotchi, și dacă pierd un an nu-l mai câștig niciodată, că m-ajunge moartea din urmă.

Vocea domnului Tulliver tremura și Tom rămase tăcut câteva clipe înainte să spună :

— Lasă, tată, dacă te necăjește așa de rău, renunț.

Dar nevrînd să renunțe cu totul la planul pe care și-l făcuse, se hotărî să-i ceară unchiului Glegg să riște douăzeci de lire, și în schimb să capete cinci la sută din profituri. De fapt nu-i cerea mare lucru. Așa că a doua zi, când Bob veni la antrepozit după răspuns, Tom îi propuse să meargă împreună la unchiul Glegg să-i explice despre ce e vorba, căci nu reușise încă să scape de mândrie și timiditate, și avea sentimentul că gura lui Bob îl va scoate din încurcătură.

La ora patru după-amiază, ora plăcută a unei zile călduroase de august, domnul Glegg își număra fructele plantelor agățătoare ca să se asigure că numărul lor nu se schimbasese din ajun, când deodată se deschise ușa și apărură Tom într-o tovărășie care i se păru domnului Glegg foarte discutabilă ; un om cu un sac în spinare — căci Bob se echipase pentru o nouă peregrinare — însoțit de o corcitură de bulldog cu terier, enormă și tărcată, care umbla legănându-se ușor dintr-o parte într-alta, aruncând priviri indiferente și neprietenoase care ascundeau poate intențiile cele mai dușmănoase. Ochelarii domnului Glegg, care-l ajutaseră la număratul fructelor, dădeau acestor detalii suspecte un sens de-a dreptul alarmant.

— Hei, ia vezi ce faci cu câinele ăla ! strigă el, apucînd un par și ținîndu-l în fața lui în chip de scut, în timp ce oaspeții se aflau la trei metri de dînsul.

— Marș Mumps, porunci Bob, lovindu-l cu piciorul. E blînd ca un miel, dom'le — observație pe care Mumps o confirmă printr-un mîrîit slab, în timp ce se ascundea după picioarele stăpînului său.

— Da' ce-nseamnă asta, Tom ? întrebă domnul Glegg. Ai aflat ceva despre pezevenghii care mi-au tăiat copacii ?

Dacă Bob fusese adus în calitate de „informator“, domnul Glegg era gata să tolereze orice neregulă.

— Nu, unchiule, răspunse Tom, am venit să-ți spun despre o mică afacere pe care vreau s-o fac.

— Bine, bine... dar ce legătură are asta cu câinele ? se miră domnul, îmblînzindu-se din nou.

— E câinele meu, răspunse Bob repede, și eu îs ăla de i-am spus lu' dom' Tom de afacere, că dom' Tom mi-e prieten de cînd eram mici ; primu' lucru de care mi-aduc aminte e că

speriam păsările pentru stăpînu' bătrîn. Şi dacă se iveşte vreo ocazie, mă gîndesc totdeauna dacă nu pot să-l fac pe dom' Tom să se aleagă şi el cu ceva şi ar fi păcat de Dumnezeu dacă are prilejul să cîştige un ban exportînd nişte marfă — zece sau doiş'pe la sută neto după ce plăteşte transportu' şi comisionu' — să nu profite, că tot n-are bani. Şi cînd e vorba de marfă de Laceham — Doamne ! parcă dinadins a fost făcută pentru oameni de vor să exporte — e uşoară, şi nu ia prea mult loc — faci un pachet de douăzeci de livre şi abia dacă-l vezi, aşa-i de mic, şi e marfă după sufletul proştilor, aşa că-mi închipui că nu duce lipsă de căutare pe piaţă, şi m-aş repezi eu la Laceham şi-aş cumpăra marfa pentru dom' Tom o dată cu a mea. Şi pe urmă ştiu eu pe unu' de pe un vaporaş care ar căra-o prin străini. Îl cunosc bine, e un vlăjgan, şi are familie aici în oraş, Salt, aşa îl cheamă, Salt... şi-i om cu cap... şi dacă nu mă credeţi, pot să vă duc la el.

Unchiul Glegg rămase cu gura căscată de uimire în faţa acestei limbuţii nestînjinite pe care abia reuşea s-o urmărească. Se uită la Bob, întîi pe deasupra ochelarilor, apoi prin ei, apoi din nou pe deasupra ; în timp ce Tom, nesigur de impresia produsă de Bob asupra unchiului Glegg, începu să se gîndească că ar fi fost poate mai bine să nu-l fi adus pe acest ciudat Aaron sau purtător de cuvînt ; vorbirea lui Bob i se păru lui Tom şi mai nepotrivită acum cînd mai era şi altul de faţă.

— Văd că ştii multe, spuse domnul Glegg în cele din urmă.

— Asta aşa e, confirmă Bob, aplecîndu-şi capul într-o parte. Eu gîndesc că devla mea e vie pe dinăuntru ca o brînză veche, că-i aşa de plină de planuri, că un plan îl doboară pe celălalt. Dacă nu l-aş avea pe Mumps cu care să vorbesc, mi s-ar umfla capul şi m-ar lovi damblaua. Eu cred că-i din pricină că n-am prea fost la şcoală. D-asta o tot bat la cap pe biata mama !... „Trebuia să mă trimiţi mai mult la şcoală ! îi zic — c-aş fi putut să citesc din cărţi aşa, de plăcere, şi nu mi s-ar mai fi înfierbîntat capul, ar fi rămas gol şi răcorit“. Acu', nu zic, o duc bine, bătrîna mănîncă friptură şi cartofi de cîte ori vrea şi cîştig atîţia bani că-mi trebuie o nevastă să mi-i cheltuie, da' o nevastă te bate la cap şi pe urmă s-ar putea să nu fie pe gustul lui Mumps.

Unchiul Glegg, care de cînd se retrăsese din afaceri devenise un om foarte jovial, începuse să-l găsească distractiv pe

Bob, totuși păstrase o expresie serioasă, căci avea intenția să facă o observație dezaprobatoare.

— Da, spuse el, se vede că n-ai ce face cu banii, că altfel n-ai ține cîinele ăsta mare care trebuie să mănînce cît doi creștini la un loc. E mai mare rușinea. Vorbea însă mai mult cu supărare decît cu furie și adăugă iute : Dar hai să auzim ce e cu afacerea, Tom. Îmi închipui că ai nevoie de o mică sumă pe care s-o riști, dar cu banii tăi ce-ai făcut ? Că-mi închipui că nu-i cheltuiești pe toți ?

— Nu, răspunse Tom roșind, dar tata nu prea vrea să riște nimic și nu-mi place să stărui. Dacă aș reuși să capăt douăzeci sau treizeci de lire pentru început, aș da o dobîndă de cinci la sută, și pe urmă aș putea, puțin cîte puțin, să-mi strîng un mic capital și să mă descurc fără împrumuturi.

— Da... da..., făcu domnul Glegg pe un ton aprobator. Asta nu-i o idee rea, și n-am să spun că nu vreau să te ajut. Dar poate că ar fi mai bine să-l văd și eu pe Salt ăsta de care vorbești, și pe urmă... mai e și prietenul ăsta care propune să cumpere marfă pentru tine. Poate că ai pe cineva care să garanteze pentru dumneata, tinere, dacă-ți dau banii în mîină ! adăugă bătrînul prudent, uitîndu-se peste ochelari la Bob.

— Nu cred că e nevoie, unchiule, răspunse Tom. Adică vreau să spun, că eu n-am nevoie de garanție, fiindcă îl cunosc pe Bob. Dar poate că dumneata e drept să capeți o garanție.

— Îmi închipui că-ți scoți cîștigul la mărfurile acelea ? întrebă domnul Glegg, uitîndu-se la Bob.

— Nu, domnule, se apără acesta, indignat, eu nu i-am spus lu' dom' Tom că vreau să-i cumpăr un măr pentru ca să mușc și eu din el. Cînd trag pe unu' pe sfoară, o fac ca să mă distrez, da' ce distracție poate să fie în asta !

— Da, dar trebuie să te alegi și dumneata cu un mic profit, spuse domnul Glegg. Eu n-am părere prea bună despre afacerile în care oamenii fac servicii fără să pretindă nimic în schimb. Nu prea-mi miroase a bine.

— Atunci, o-ntoarse Bob care, ager cum era, pricepuse îndată ce voia să spună bătrînul, am să vă arăt eu cum e cu asta, că pîn' la urmă tot m-aleg cu bani în buzunar : dacă cumpăr mai mult, par un negustor mai serios. La asta m-am gîndit ! Așa-i că sînt deștept ?

— Domnule Glegg, domnule Glegg ! se auzi o voce severă de la fereastra deschisă a salonașului, vrei te rog să vii la

ceai ? Sau ai de gînd să pălăvrăgești cu vînzătorii ăștia ambulanți pînă ajung de bagă cuțitul în dumneata, ziua în amiaza mare ?

— Să bage cuțitul în mine ? spuse domnul Glegg. Ce vorbești, femeie ? Ce vînzător ambulant ? E nepotul dumitale, Tom. A venit să discute cu mine o mică afacere !

— Da, da, să bage cuțitu-n dumneata ! Doar n-a trecut mult de cînd un vînzător ambulant a ucis o femeie tînără într-un loc singuratic și i-a furat degetarul și a aruncat-o într-un șanț.

— Nu, nu, o contrazise domnul Glegg încercînd s-o potolească, vrei să spui, despre omu' fără picioare care conducea docarul.

— Păi, tot aia e, domnule Glegg, numa' că-ți place să mă contrazici și dac-a venit nepotu-miu c-o afacere, ar fi mai potrivit să-l poștești în casă și să-i spui și mătușă-si despre ce-i vorba, în loc să șușotești prin colțuri, de parcă ai pune la cale ceva necurat.

— Bine, bine. Venim !

— Dumneata n-ai ce căuta aici, i se adresă doamna Glegg lui Bob, cu o voce puternică, adaptată nu la distanța fizică dintre ei, ci la cea morală. Nu cumpărăm nimic. Nu vreau să am de-a face cu vînzători ambulanti. Și ai grijă să închizi poarta cînd ieși.

— Stai puțin. Nu te pripîi, interveni soțul ei, mai am niște treabă cu tînărul ăsta. Hai Tom, adăugă el, intrînd prin ușa de la terasă.

— Domnule Glegg, îl admonestă nevastă-sa pe un ton fatal, dacă ai de gînd să lași omul ăsta și cîinele să calce pe covoarele mele, sub ochii mei, te rog măcar să mi-o spui în față. Sper că o soție are dreptul să pretindă măcar atît.

— Nu vă necăjiți, doamnă, spuse Bob ducînd mîna la căciulă. Își dăduse imediat seama că doamna Glegg era o pradă pe care merita s-o momesti și jocul ăsta îl ispitea grozav. Lăsați că Mumps și cu mine rămînem afară, pe pietriș. Mumps știe întotdeauna cu cine are de-a face. Știe precis ! Aș putea să-l asmut pînă răgușesc și tot nu s-ar repezi la o cucoană adevărată ca dumneavoastră. Grozav simte cînd e vorba de o femeie frumoasă — și îi plac mai cu seamă alea trupeșe. Tare-i păcat, adăugă Bob, așezîndu-și sacul pe pietriș, că o cucoană ca dumneavoastră nu vrea să cumpere de la vînzători ca mine și se duce prin prăvălii d-astea noi s-o servească domnii ăia eleganți cu bărbiile sprijinite pe gulere tari, ca o

sticlă cu dop de cristal, da' care se muncesc să-și scoată o pâine dintr-un metru de stambă ; și e la mintea cocoșului că trebuie să le dați de trei ori cît ați da unui vânzător ambulant, care-i mult mai potrivit cînd vrei să cumperi cu folos — el nu plătește chirie și nu-l silește nimeni să-și stoarcă mintea să născocească minciuni. Dar ce să vă mai spun eu, dumneavoastră știți mai bine cum stau lucrurile — și mă prind că vedeți prin vânzătorii de la prăvălie ca prin sticlă !

— Da, așa e, dar socot că și prin vânzătorii ambulanti văd tot atît de bine, răspunse doamna Glegg, vrînd să-i arate lui Bob că linguşelile lui nu avuseseră nici un efect asupra ei.

Între timp bărbat-su stătea în spatele ei cu mîinile în buzunare și picioarele depărtate și clipea din ochi, zîmbind încîntat ca orice soț care se gîndește că nevastă-sa ar putea fi trasă pe sfoară.

— Da, sînt convins de asta, doamnă, replică Bob. Trebuie să fi cumpărat mult de la ambulanți cînd erați domnișoară — înainte ca dumnealui să fi avut norocu' să pună ochii pe dumneavoastră. Știu unde stăteați... am văzut casa, de mii de ori... era aproape de casa lui domnu' Darleigh... o casă de piatră cu trepte...

— Da, așa e, spuse doamna Glegg turnînd ceaiul. Asta înseamnă că-mi știi neamurile... spune-mi, ești rudă cu ambulantu' ăla sașiu care ne aducea olandă?...

— Vedeți, spuse Bob, ocolind un răspuns direct. Știam eu c-o să vă amintiți că cele mai bune afaceri din viață le-ați făcut cu ambulanții. Uite că și un ambulant sașiu e mai bun decît un vânzător de prăvălie cu ochi ca lumea. Păi, dac-aș fi avut norocu' să vin la casa de piatră cu balotul ăsta de aici, spuse ei aplecîndu-se și lovind cu pumnul în balot — fetele frumoase din casă ar fi ieșit pe treptele de piatră și ar fi fost o plăcere să le arăt marfa... zău c-ar fi fost. Acu' nu mai vindem decît pe la casele săracilor, sau la jupînese. Ce vremuri, Doamne, ce vremuri ! Păi, uitați-vă la stămburi ce-au ajuns și cum erau cînd le purtați dumneavoastră... azi n-ați mai purta așa ceva nici în ruptu' capului. Marfa pe care o cumpărați trebuie să fie de calitatea întîia, ceva care să țină, să nu-și piardă frumusețea cum nu v-ați pierdut-o nici dumneavoastră.

— Da' lucruri de calitate mult mai bună decît ai să vinzi dumneata vreodată ; dumneata n-ai nimic de mîna întîi — decît neobrăzarea, spuse doamna Glegg cu sentimentul triumfător că nimeni nu-i mai pătrunzător decît ea. Domnule Glegg,

ai de gînd să te așezi la ceai, sau nu? Tom, uite o ceașcă și pentru tine!

— Aveți dreptate, doamnă, oftă Bob. Marfa mea nu-1 pentru cucoane ca dumneavoastră. S-au schimbat vremurile. Găsești ocazii, pe nimic, e drept, puțin defecte ici, puțin defecte colo, da' defectele se taie afară la croială sau nici nu se văd cînd le porți, dar nu face pentru oamenii înstăriți care pot plăti pentru lucruri frumoase cum nu s-a mai văzut. Nu sînt eu omu' să încerc să vă vînd marfa, doamnă. Nu, nu, oi fi eu neobrăzat, cum spuneți dumneavoastră — că, de, așa te fac vremurile — dar nici în halu' ăsta nu-s!

— Ce-ai în balot? întrebă doamna Glegg, lucruri colorate... și d-al d-astea?

— Tot soiul de lucruri, doamnă, tot soiul, spuse Bob pipăind bocceaua, dar lăsați ...că eu am venit pentru o afacere a lu' dom' Tom, și nu sînt eu omu' să vă fac să pierdeți vremea cu afacerile mele.

— Și, mă rog, ce-i afacerea asta pe care mi-o ascundeți? întrebă doamna Glegg care, mînată de o dublă curiozitate, era nevoită să lase bocceaua să mai aștepte.

— Un mic plan de-al nepotului Tom, răspunse soțul ei amabil. Și eu cred că nu-i rău de loc. Un plan ca să cîștige niște bani: un plan potrivit pentru tinerii care vor să facă avere, nu-i așa, Jane?

— Nădăjduiesc că nu-i un plan în care se așteaptă ca totul să-i vină de la rude. Că așa gîndesc tinerii de azi. Și, mă rog, ce legătură are ambulantul ăsta cu treburile familiei noastre? Nu poți vorbi singur, Tom? Nu poți să-i spui mătușă-ti despre ce-i vorba, așa cum se cade să facă un nepot?

— ăsta-i Bob Jakin, mătușă, făcu Tom prezentările încercînd să-și potolească enervarea pe care i-o producea vocea mătușii Glegg. Îl cunosc de cînd eram mic. E un băiat foarte bun și veșnic bucuros să-mi facă un serviciu și se pricepe la transportul mărfurilor — o mică parte dintr-o încărcătură speculată pe cont propriu — și el zice că dacă m-aș apuca să fac și eu ceva, pe scară mică, aș putea cîștiga niște parale. Și te poți alege cu un cîștig frumos!

— Un cîștig frumos? întrebă mătușa Glegg cu interes, cum adică?

— Zece, doisprezece la sută... așa spune Bob, zece, doisprezece la sută, după plata tuturor cheltuielilor.

— Atunci de ce nu mi-ai spus nimic pînă acum, domnule Glegg? întrebă cu un enervat ton de reproș, întorcîndu-se

către bărbat-su. N-ai susținut dumneata întotdeauna că nu se poate obține mai mult de cinci la sută ?

— Vorbești prostii, cucoană, spuse domnul Glegg. Doar n-ai să te apuci de comerț. Și dacă nu faci comerț, nu poți căpăta mai mult de cinci la sută cu garanție.

— Dar pot eu să vă mînuiesc niște bani, doamnă ! O fac cu plăcere, se amestecă Bob, dacă vreți să riscați — cu toate că de fapt nu-i nici un risc. Dar dacă vreți să-i împrumutați niște bani, puțini, nu prea mulți, lui dom' Tom, vă plătește șase sau șapte la sută și mai rămîne ceva și pentru sufletul lui ; sînt sigur că o cucoană cu inima bună ca dumneavoastră o să se bucure mai mult de bani dacă are și nepot-su parte de-un cîștig.

— Ce spui, doamnă Glegg ? Întrebă bărbat-su. Mă bate gîndul, după ce mă lămuresc cum stau lucrurile, să-l ajut pe Tom să înjghebe un mic capital — o să-mi plătească dobîndă, știi — și dacă ai niște bănuți la ciorap cu care n-ai ce face, sau care...

— Domnule Glegg, asta-i prea de tot ! Ești în stare să le povestești vagabonzilor despre banii mei, ca să vină să mă prade !

— Păi... păi... cum spuneam, dacă vrei să dai și dumneata vreo douăzeci de lire, și poți să le dai... am să rotunjesc eu suma pînă la cincizeci. Ar fi un capital frumușel. Ce zici, Tom ?

— Sper că nu te bizui pe mine, domnule Glegg, spuse nevastă-sa. Nu mă îndoiesc c-ai putea face lucruri grozave cu banii mei !

— Foarte bine, răspunse domnul Glegg înțepat, ne descurcăm noi și fără dumneata. Merg cu voi să-l văd pe acest Salt, adăugă el, adresîndu-se lui Bob.

— A ! acu' întorci macazu, domnule Glegg. Ai vrea să mă îndepărtezi cu totul de la afacerile nepotului meu. N-am spus niciodată că nu vreau să bag bani în afacere — nu știu dacă o să fie chiar douăzeci de lire, cu toate că dumneata ești gata să vorbești în numele meu — da' o să vadă el într-o zi că mătușă-sa are dreptate să nu riște banii pe care tot pentru el i-a agonisit, pînă nu e sigură că nu se pierd.

— Da, e un risc plăcut, spuse domnul Glegg, făcînd un semn cu ochiul lui Tom, care nu se putu împiedica să nu zîmbească.

Dar Bob opri izbucnirea cucoanei jignite :

— Da doamnă, exclamă el cu admirație, dumneavoastră știți foarte bine cum stau lucrurile ! Și așa-i și drept să fie. Așteptați să vedeți cum iese afacerea, și pe urmă o să dați și dumneavoastră bani frumoși. Bine-i să ai rude cumsecade ! Eu mi-am făcut micu' meu capital, cum zicea stăpînu', numa' și numa' cu capu' meu — zece suverani am avut pentru că am stins focul la moara Torry — și, pe urmă, capitalu' a crescut și s-a mărit, puțin cîte puțin, pînă am ajuns să pun deoparte vreo treizeci de lire, ca să nu mai spun că lu' mama i-am făcut o viață după pofta inimii. Ar trebui să am și mai mulți bani, dar cînd e vorba de doamne, sînt slab... le dau lucrurile pe nimic, nu pot altfel și pace. Uitați, lucrurile din bocceaua asta (și o pipăi cu poftă) oricare altu ar face bani buni cu ele. Da' eu... o să iau aproape cît am dat cînd le-am cumpărat.

— Spune-mi, ai cumva o bucățică bună de tul ? întrebă doamna Glegg pe un ton superior, sculîndu-se de la masa de ceai și împăturindu-și șervetul.

— N-am nimic destul de bun pentru dumneavoastră. Nici n-aș îndrăzni să vă arăt ce am. V-aș jigni.

— Vreau totuși să văd, spuse doamna Glegg, continuînd să-și păstreze tonul superior, or fi mărfuri cu defect, dar se poate să ai și unele de calitate mai bună.

— Nu, doamnă, eu îmi cunosc lungu' nasului, spuse Bob luîndu-și bocceaua și punînd-o pe umăr. N-am să las eu o doamnă ca dumneavoastră să vadă ce mizerie a ajuns meseria asta a noastră. Ambulanții nu mai sînt ce erau. Vi s-ar rupe inima dac-ați ști ce rău am ajuns. Vă stau la dispoziție, domnule Glegg, oricînd vreți să mergeți să-l vedeți pe Salt.

— Toate la vremea lor, răspunse importantul domn, nedorind de fapt să încheie discuția. Ai treabă la antrepozite, Tom ?

— Nu, l-am lăsat pe Stowe în locul meu.

— Hai, pune bocceaua jos și lasă-mă să văd, porunci doamna Glegg, trăgînd un scaun lîngă fereastră și așezîndu-se cu un aer demn.

— Lăsați, doamnă, lăsați, stăruie Bob.

— Nu mai vorbi atîta, spuse doamna Glegg cu severitate, și fă ce ți-am spus !

— Vai, doamnă, tare n-aș vrea să v-arăt marfa... spuse Bob, așezînd încet bocceaua pe treaptă. Dar dacă porunciți, se face. Începu să desfacă bocceaua în silă, scotocind îndelung în pauzele dintre fraze. Nu că ați cumpăra vreodată

ceva de la mine... mi-ar părea rău pentru dumneavoastră... gândiți-vă la femeile sărmene de prin sate, care stau cu lunile prin casă... ar fi păcat să cumpere altul lucruri care pentru ele sînt un chilipir... Doamne, cînd vin cu bocceaua, se bucură ca de o petrecere... și n-am să mai găsesc așa chilipiruri pentru ele. Cel puțin deocamdată, că acum plec la Laceham. Ia uitați-vă... continuă Bob care dădea din nou semne că se grăbește, și scosese o basma de lînă roșie, cu o coroană de flori brodată într-un colț. Asta-i ceva care face fetele să moară de poftă, și costă doar doi șilingi... și știți de ce? Fin' că are o mică ciupitură de molie în capătul ăsta, nebrodat... Eu cred că moliile și mucegaiul au fost născocite de soartă anume ca să ieftinească lucrurile pe care le vrea femeile frumoase care n-au prea mulți bani. Dacă n-ar fi fost moliile, pînă și ultimele basmale ar fi fost cumpărate de femeile frumoase și bogate ca dumneavoastră, cu cinci șilingi bucata... nici un ban mai puțin, și atunci ce face molia? Ronțăie trei șilingi din preț, cît ai clipi din ochi, și pe urmă ambulanții ca mine le vinde fetelor sărace, ca să aducă un pic de bucurie în viața lor întunecată. Doamne, cînd te uiți la așa broboadă, parcă simți căldura focului!

Bob ridică broboada și o ținu întinsă ca să poată fi admirată, dar doamna Glegg spuse tăios :

— Da, dar în anotimpul ăsta n-are nimeni nevoie de foc. Dă lucrurile astea bălțate la o parte și arată-mi niște tul, dacă ai.

— Doamnă, eu v-am spus, răspunse Bob, zvîrlind lucrurile colorate deoparte, cu un aer disperat. Știam eu c-o să vă facă rău să vedeți mărfurile astea nenorocite, uite, de pildă, bucata asta de muselină imprimată — la ce-ar servi să vă uitați la ea? E ca și cum v-ați uita la mîncarea săracilor! Vă pierde pofta! E un metru, ăla din mijloc, unde modelu-i complet stricat... dar pe de altă parte muselină ca asta ar fi purtat și prințesa Victoria... dar, adăugă Bob aruncînd-o în spatele lui pe iarbă, de parc-ar fi vrut s-o cruțe pe doamna Glegg să vadă asemenea lucruri, o s-o cumpere nevasta negustorului de mărunțișuri de la Fibb's End — i-o dau cu zece șilingi toată — zece iarzi, numărînd și pe cel cu defect — douăzeci și cinci de șilingi ar fi costat — nici un penny mai puțin. Dar mai bine, tac... o bucată de muselină ca asta nu poate să vă servească la nimic; dumneavoastră aveți de unde să dați de trei ori mai mult pe un lucru care nu-i nici pe departe așa de bun ca ăsta. Dumneavoastră ați spus că vreți

tul... am o bucată pe care pot să v-o arăt dacă vreți neapărat să aveți de ce râde...

— Adu muselina aia încoace... spuse doamna Glegg, e gălbuie și mie îmi place culoarea asta.

— Bine, da-i cu defect, făcu Bob cu o silă dezaprobatore. N-aveți ce face cu ea, doamnă — o s-o dați bucătăresei, sînt sigur c-o s-o dați, și-ar fi păcat — prea ar semăna a cucoană bucătăreasa și nu-i bine pentru servitori.

— Ad-o și să văd cum o măsoară, spuse doamna Glegg cu autoritate. Bob făcu întocmai, cu o silă ostentativă.

— Uitați-vă ce mult e în plus, spuse el, arătîndu-i jumătatea de metru suplimentară, în timp ce doamna Glegg cerceta bucata cu defect, dînd capul pe spate să constate de la ce distanță nu se mai vede defectul.

— Îți dau șase șilingi pe toată bucata, spuse ea, aruncînd-o pe jos, cu aerul unui om care dă un ultimatum.

— Nu v-am spus, doamnă, c-o să vă facă rău să vă uitați în bocceaua mea. Bucățica asta cu defect v-a întors stomacul pe dos... văd eu, spuse Bob, împăturind muselina cît putea de repede și părăind că vrea să-și strîngă bocceaua. Dumneavoastră erați obișnuită să vedeți altfel de mărfuri pe vremea cînd trăiați în casa de piatră. Meseria de ambulant a decăzut. V-am spus eu : marfa mea-i pentru oamenii de rînd. Doamna Pepper o să-mi dea zece șilingi pentru muselină și în plus o să-i mai pară și rău că nu i-am cerut mai mult, că articolele astea nu-ți dai seama ce bune e decît după ce le porți... își păstrează culoarea pînă cînd se tocește toată urzeala în albia de rufe, și pînă atunci am timp să îmbătrînesc.

— Bine, atunci fie, șapte șilingi.

— Vă rog să nu vă mai gîndiți la asta, doamnă. Vă rog frumos, imploră Bob. Uitați aici o bucățică de tul. V-o dau numai ca să vă uitați, înainte să-mi strîng bocceaua, și să vă dați seama ce rău a ajuns meseria mea : uitați e plină de picățele și de rămurele, e frumoasă, dar e galbenă... a zăcut prin tot soiul de unghere și și-a schimbat culoarea. Nu mi-ar fi dat niciodată mîna să cumpăr asemenea marfă dacă n-ar fi fost îngălbenită. Da' Doamne, cît timp am pierdut pîn-am învățat ce valoare poate să aibă o marfă ca asta. La început nu știam nimic, eram prost ca o oaie — pentru mine, tul sau stambă totuna era — credeam că lucrurile face mai multe parale dacă-s mai groase. Și tare m-au mai tras pe sfoară la început — că doar îs om cinstit — nu umblu cu șoalda și pot să spun că-mi cunosc lungu' nasului că dacă nu l-aș cunoaște

aș feșteli-o repede ; și am dat optzeci și cinci de penny pentru bucata asta de tul — aș minți dacă aș spune alt preț — și optzeci și cinci de penny cer pe ea, nici un ban mai mult — că-i articol pentru femei, și mie-mi place să servesc femeile. Optzeci și cinci de penny, șase metri, e așa de ieftin, de parcă ați plăti numai praful de pe ea.

— Eu aș lua trei metri, spuse doamna Glegg.

— Vai, doamnă, da-s numai șase cu totul, spuse Bob, și oricum nu merită pentru dumneavoastră : puteți să vă duceți mâine la prăvălie și să găsiți același model, și nici nu e îngălbenit. Costă doar de trei ori mai mult — dar ce contează pentru o doamnă ca dumneavoastră ?

Și spunând asta își legă bocceaua cu un gest hotărât.

— Stai, ia dă muselina încioace, spuse doamna Glegg. Uite opt șilingi.

— Poate vreți să glumiți, doamnă ? întrebă Bob privind-o zîmbitor. Mi-am dat eu seama că sînteți glumeață, de cum am venit la fereastră.

— Ad-o încoa, spuse doamna Glegg cu un ton hotărât.

— Dar dacă v-o dau pe zece șilingi, vă rog să nu mai spuneți nimănui, că ar rîde toți de mine — și ceilalți ambulanți ar zvîrli cu pietre după mine dac-ar ști. Trebuie să las oamenii să creadă că cer mai mult, că altfel s-ar afla că sînt un fraier. Îmi pare bine că nu stăruiți să cumpărați tulul, că aș fi pierdut cele mai bune chilipiruri pe care le păstram pentru doamna Pepper de la Fibb's End — și e o clientă tare bună !

— Ia mai arată-mi o dată tulul, spuse doamna Glegg, care văzînd că picățelele și rămurelele astea ieftine erau gata să dispară, începuse să regrete că nu le cumpărase.

— Păi... pot eu să spun nu cînd e vorba de dumneavoastră ? zise Bob întinzîndu-i tulul. Uitați-vă la model ! Mărfuri de Laceham, nu glumă ! D-astea i-am spus eu lu' dom' Tom să ia. E lucruri bune și frumoase pentru oricine are ceva bani. Cu mărfurile astea de Laceham se înmulțește banii ca ciupercile. Dac-aș fi o cucoană cu ceva bani... uite, cunosc eu una care-a băgat treizeci de lire în marfă — o cucoană cu un picior de lemn, da' deșteaptă foc, are capul pe umeri : nu se pripește niciodată cînd face un lucru, se lămurește întîi despre ce e vorba. Ei, și a împrumutat treizeci de lire unui tînăr care face negoț cu postavuri, și a băgat banii în mărfuri de Laceham, și un cetățean pe care-l cunosc și care se ocupă de vînzări pe vase, nu Salt, altu', le-a vîndut printre străini

și cucoana a luat opt la sută, la primul transport — și acu' nu mai poți s-o ții, că vrea să trimeată marfă cu fiecare vapor pînă o ajunge bogată ca un evreu. Bucks o cheamă — nu stă aici în oraș. Ei, și cum vă spuneam, doamnă, dați-mi, vă rog, tului înapoi...

— Uite, atunci poftim cincisprezece șilingi pentru amîndouă, d' să știi că-i o nerușinare să ceri atîta.

— Nu, doamnă, să știți că n-o să mai ziceți așa cînd o să îngenuncheați în biserică peste cinci ani. Să știți că vi le-am dat pe nimic... zău că da. Aștia opt penny îmi rade cîștigul meu, ca un brici... Ei, și cum vă spuneam, dom'le, continuă Bob, punîndu-și bocceaua pe umăr, dacă vreți, oricînd bucuros mă duc să încerc să-l fac pe dom' Tom bogat. Ei, nu zic că n-aș vrea să am și eu douăzeci de lire de cheltuială. Aș ști ce să fac cu ei, n-aș sta prea mult la îndoială.

— Ia stai puțin, domnule Glegg, zise cucoana, văzîndu-l că-și ia pălăria. Nu mă lași niciodată să vorbesc. Ai să pleci și ai să închei toată afacerea, și pe urmă ai să te întorci și-ai să-mi spui că-i prea tîrziu să mai zic și eu ceva. De parcă n-aș fi mătușa nepotului meu și capul familiei din partea mă-si, și n-aș fi pus deoparte pentru el gologan lîngă gologan — ca să știe să mă respecte cînd oi fi în mormînt.

— Bine, doamnă Glegg, vorbește! spuse domnul Glegg grăbit.

— Uite ce vreau eu: să nu se ia nici o hotărîre fără știrea mea. Nu spun că n-am să risc douăzeci de lire, dacă zici că totul e în regulă. Și dacă o s-o fac, Tom, încheie doamna Glegg întorcîndu-se impunătoare către nepotul ei, nădăjduiesc că ai să ții întotdeauna minte, și ai să fii recunoscător că ai o mătușă ca mine. Și să știi că vreau să-mi plătești dobîndă — mie nu-mi plac pomenile; în familia mea nu s-a pomenit așa ceva.

— Mulțumesc mătușă, răspunse Tom demn. Prefer să iau banii cu împrumut.

— Foarte bine: se vede că ești din neamul nostru, spuse ea, ridicîndu-se să ia tricoul pe care-l împletea, cu aerul că orice altă observație ar fi făcut-o să cadă din sublim în ridicol.

Îl găsiră pe Salt — cetățeanul „isteț” — la taverna Ancorei, învăluit într-un nor de fum. Domnul Glegg începu investigațiile care se dovediră a fi destul de mulțumitoare pentru a îndreptăți avansarea unei sume de bază, la care

mătușa Glegg contribui cu douăzeci de lire. Și în acest început modest puteți găsi explicația unui fapt care altfel v-ar putea uimi, și anume faptul că Tom strânse un capital, de care taică-su nu știu nimic și care, într-un timp nu prea lung, reuși să înlocuiască procesul mai lent de acumulare a banilor, și să acopere cu totul deficitul. O dată ce atenția lui fusese îndreptată către această sursă de venit, Tom se hotărî s-o folosească la maximum și nu pierdu nici un prilej să obțină informații pentru a extinde mica lui afacere. Tom nu-i spusese nimic lui taică-su, lăsându-se influențat de acel amestec ciudat de sentimente contradictorii care te fac să dai dreptate atît celor care condamnă o acțiune, cît și celor care o admiră : tăcerea lui fusese determinată pe de o parte de acea lipsă de încredere care există între rudele apropiate, acea aversiune de familie care distruge relațiile cele mai sfinte din viața noastră și, pe de altă parte, de dorința de a-i face tatălui o mare bucurie. Nu-și dădea seama că ar fi fost mai bine să-l liniștească, între timp, cu o nouă speranță, împiedicînd astfel șocul unei fericiri venite din senin.

La epoca în care Maggie se întîlnise prima oară cu Philip, Tom agonisise un capital de aproape o sută cincizeci de lire, și pe cînd cei doi tineri se plimbau la Red Deeps în lumina amurgului, aceeași lumină îl călăuzea pe Tom în drumul pe care-l făcea călare spre Laceham. Tom era mîndru că face primul lui drum în contul lui „Guest and Co.” și rumega în minte toate șansele pe care le avea să-și dubleze cîștigurile în decurs de un an, și să spele astfel numele lui taică-su de rușinea datoriilor și, poate, împlinind douăzeci și unu de ani să pornească în viață de pe o treaptă mai înaltă. Nu o merita oare ? El era convins că da !

Capitolul III BALANȚA OSCILEAZĂ

După cum spuneam, în seara aceea Maggie se întoarce de la Red Deeps foarte tulburată ; în sufletul ei se dădea o luptă. Din discuția cu Philip ați putut să vă dați seama în ce consta această luptă. În zidul de granit ce închidea valea îngustă a umilinței, a cărei singură perspectivă era cerul îndepărtat și de nepătruns, se ivise deodată o spărtură și

bucuriile pămînteşti care o obsedau i se părură mai puţin inaccesibile. Va avea parte de cărţi, de discuţii, de afecţiune, va putea afla ce se întîmplă într-o lume de care se simţea încă exilată ; şi pe urmă îi va face o bucurie lui Philip, care era vrednic de milă şi nu părea de loc fericit. Şi poate ăsta era un prilej potrivit să-şi îmbogăţească sufletul şi să-l facă mai demn de înalta lui menire. O credinţă nobilă şi desăvîrşită nu poate dăinui fără cunoştinţe largi : va trebui oare să trăiască întotdeauna în această sihăstrie resemnată ? Prietenia dintre ea şi Philip era nevinovată, curată, iar motivele care o împiedicau erau absurde şi necreştineşti ! Dar acea plicticoasă voce lăuntrică o prevenea neîncetat că, admiţînd un motiv de tănuire, îşi pierdea simplitatea şi puritatea vieţii şi, părăsind legea simplă a renunţării totale, s-ar fi lăsat ademenită de imboldul unor dorinţe care nu cunoşteau limită. De aceea, abia o săptămînă mai tîrziu, cînd i se păru că are destulă tărie să asculte de tainicul avertisment, se lăsă purtată într-o seară către Red Deeps. Cu toate că era hotărîtă să-şi ia un afectuos rămas bun de la Philip, se gîndea totuşi cu nerăbdare la plimbarea pe care avea s-o facă în seara aceea în penumbra tăcută a rîpilor, întretăiată de pete de lumină, departe de tot ce era urît şi grosolan. Se gîndea la privirea tandră şi plină de admiraţie care o va învălui, la sentimentul de camaraderie, izvorît din amintirile copilăriei, care încălzea discuţiile lor mature şi înţelepte de acum, la certitudinea că lui Philip îi plăcea să audă tot ce spunea ea, în timp ce nimeni altul nu voia să o asculte. Îi era tare greu să renunţe la cele cîteva clipe de tovărăşie cu Philip, căci simţea că nu le va mai întîlni. Totuşi îi comunică ceea ce voia să-i spună, şi păru hotărîtă, dar în acelaşi timp foarte tristă.

— Philip, m-am hotărît ! E mai bine să nu mai existăm unul pentru celălalt decît în amintire. N-aş putea să te văd decît pe ascuns — stai, ştiu ce vrei să spui — că trebuie să ne ascundem din cauza sentimentelor greşite ale altora ; dar e urît să te ascunzi, oricare ar fi motivul. Simt că ar fi urît pentru mine, pentru noi amîndoi. Şi, pe urmă, dacă taina ne-ar fi descoperită, în jurul nostru n-ar mai fi decît suferinţe şi supărări îngrozitoare. Şi atunci tot va trebui să renunţăm să ne mai vedem şi ne va fi mult mai greu.

Philip se roşise şi faţa lui căpătase o expresie pasionată, de parcă ar fi fost gata să se opună cu toate puterile acestei hotărîri. Dar se stăpîni şi, prefăcîndu-se calm, spuse :

— Bine, Maggie, dacă zici că trebuie să ne despărțim, să încercăm măcar, în clipele cât mai sîntem împreună, să uităm acest lucru : hai să stăm puțin de vorbă. E pentru ultima dată.

Îi luă mîna, și Maggie se gîndi că nu e cazul să și-o retragă ; calmul lui o făcea să simtă și mai mult că-i pricinuisese o mare durere și ar fi dorit din tot sufletul să-i arate că nu e vina ei. Se plimbară mîna-n mîna în tăcere.

— Hai să ne așezăm puțin aici, spuse Philip, aici unde am stat ultima oară. Uite cum s-au așternut măcieșii pe pămînt, acoperindu-l cu petalele lor de opal.

Se așezară la rădăcina frasinului înclinat.

— Am început să pictez portretul tău printre pini, spuse Philip, așa că trebuie să mă lași să-ți studiez puțin fața — de vreme ce n-am s-o mai văd. Întoarce te rog puțin capul încoace.

Îi vorbise cu o voce stăruitoare, și Maggie simțea că-i vine foarte greu să-l refuze. Fața plină și luminoasă, încununată de cocul negru și lucios, se plecă și privi, ca o divinitate mulțumită că e adorată, chipul palid, cu trăsături delicate, ce se ridicase spre ea.

— Va să zică îți pozez pentru un al doilea portret ! spuse zîmbind. Îl faci mai mare decît pe celălalt ?

— Mult mai mare. E o pictură în ulei. Ai să fii ca o Hamadriadă¹ înaltă și brună, puternică și nobilă, proaspăt ieșită dintr-un brad, atunci cînd tulpinile își aruncă pe iarbă umbra de după-amiază.

— Spune-mi, nu-i așa că pictura e ceea ce te interesează cel mai mult acum ?

— Poate, răspunse Philip cu oarecare tristețe, dar mă interesează prea multe lucruri — semăn semințe de tot felul și nu culeg aproape nimic de pe urma lor. Pesemne că am fost blestemat să am înclinații multe, dar nici un talent real. Îmi plac pictura și muzica, îmi place literatura clasică și cea medievală și cea modernă ; dau din aripi în toate direcțiile, dar nu zbor nicăieri.

— Trebuie să fie o fericire să ai atîtea înclinații — să te bucuri de atîtea lucruri frumoase atunci cînd le ai la îndemîină, spuse Maggie visătoare. Mi s-a părut întotdeauna că dacă ai un singur fel de talent e ca și cum ai fi înzestrat cu un fel de prostie iscusită, ca porumbelul călător.

¹ Nimfă care trăia și murea o dată cu copacul unde locuia.

— Dacă aş fi normal, ca toţi oamenii, ar fi o fericire să am mai multe înclinaţii, spuse Philip cu amărăciune. Aş putea să obţin putere şi faimă chiar dacă aş fi mediocru, cum se întâmplă şi cu alţii; sau aş putea măcar să mă bucur de acele satisfacţii mediocre care îi fac pe oameni să fie mulţumiţi fără să aibă nevoie de satisfacţii majore. Şi atunci aş putea considera că societatea din St. Ogg's e plăcută. Dar nimic n-ar putea face viaţa să valoreze pentru mine preţul durerii, în afară de o aptitudine care m-ar face să mă ridic deasupra nivelului vieţii meschine de provincie. Ba da — există ceva: o pasiune! Cred că o pasiune ar avea aceeaşi valoare.

Maggie nu auzi ultimele cuvinte: se străduia să învingă senzaţia că vorbele lui Philip treziseră vechea ei amărăciune aşa cum o mai treziseră şi altădată.

— Înţeleg ce vrei să spui, cu toate că ştiu mult mai puţine lucruri decît tine, zise ea. Pe vremuri îmi închipuiam că n-aş putea să îndur viaţa dacă ar fi aceeaşi şi aceeaşi în fiecare zi, dacă ar trebui mereu să fac lucruri mărunte, fără importanţă, şi să nu cunosc nimic măreţ. Dar eu cred că sîntem ca nişte copii de care are grijă cineva mai înţelept decît noi. Nu e oare drept să ne resemnăm chiar dacă ni se refuză tot? Gîndul ăsta mi-a dat o mare împăcare în ultimii doi-trei ani. Am simţit chiar o bucurie să-mi înfrînez dorinţele.

— Da, Maggie, spuse Philip cu pasiune, numai că te închizi într-un fanatism îngust, înşelător, care nu e altceva decît un mod de a scăpa de durere, înecînd în pasivitate cele mai puternice forţe ale firii. Bucuria şi liniştea sufletească nu presupun resemnare: resemnarea e să suferi de bunăvoie o durere care nu se mai potoleşte — pe care nu te aştepţi s-o vezi potolită. Amorţirea sufletului nu înseamnă resemnare: şi amorţeşti dacă rămîi neştiutor — închizînd toate căile prin care ai putea cunoaşte viaţa semenilor tăi. Eu nu sînt resemnat: nu sînt convins că viaţa e destul de lungă ca să poţi învăţa această lecţie. Nici tu nu eşti resemnată: încerci doar să-ţi amorţeşti sufletul.

Lui Maggie începuseră să-i tremure buzele: simţea că există oarecare adevăr în afirmaţiile lui Philip şi, totuşi, în fundul sufletului ei, ceva îi spunea că, faţă de efectul imediat pe care l-ar fi avut asupra stării ei sufleteşti, acest adevăr nu era mult mai bun decît minciuna. Impresia asta dublă, contradictorie, corespundea cu tendinţele contradic-

torii ale vorbitorului. Philip credea ceea ce spunea, dar o spunea cu violență fiindcă violența constituia ea însăși un argument împotriva hotărîrii care se opunea dorințelor lui. Fața lui Maggie însă, devenită și mai copilăroasă din cauza lacrimilor care-i umpluseră ochii, îi trezi un sentiment mai cald și mai generos. Îi luă mîna și-i spuse cu blîndețe :

— Hai să nu ne mai gîndim la lucrurile astea ; mai e puțin și trebuie să ne despărțim. Să nu ne mai gîndim decît că sîntem împreună. O să rămînem prieteni în ciuda despărțirii... O să ne amintim mereu unul de altul. Am să fiu fericit să trăiesc cît timp ai să exiști tu pe lume, căci o să mă gîndesc mereu că poate va veni o vreme cînd am să pot — cînd ai să mă lași — să te ajut.

— Ce frate minunat ai fi fost tu, Philip ! Ce mult te-aș fi iubit, spuse Maggie, zîmbind printre lacrimi. Cred că te-ai fi ocupat atît de mult de mine și ți-ar fi făcut atîta plăcere că te iubesc, încît pînă și eu aș fi fost mulțumită. M-ai fi iubit destul ca să rabzi și să-mi ierți orice. Așa aș îi dorit să mă iubească Tom. Nu m-am mulțumit niciodată cu puțin. De asta e mai bine să mă lipsesc cu totul de fericirea lumească... Uite de pildă muzica... întotdeauna am simțit că vreau mai mult — voiam să aud mai multe instrumente cîntînd deodată — simțeam nevoia să aud voci mai pline și mai calde. Tu mai cînți vreodată Philip ? adăugă ea brusc, de parcă ar fi uitat despre ce vorbise înainte.

— Da, răspunse el, în fiecare zi... aproape în fiecare zi. Dar vocea mea e mediocră — ca toate celelalte însușiri ale mele.

— Hai, cîntă-mi ceva ! Te rog ! Măcar un cîntec ! Pot să mai stau puțin, să te ascult... cîntă-mi ceva... ce cîntai la Lorton sîmbătă după-masă, cînd rămîneam singuri în salon și-mi trăgeam șorțul peste cap ca să te ascult.

— Știu, spuse Philip, și Maggie își ascunse fața în mîini, în timp ce el cîntă *sottò voce*¹ *Dragostea-i lucea în ochi*. Apoi o întrebă : Asta era, nu-i așa ?

— Nu, nu, nu pot să mai stau, izbucni Maggie, ridicîndu-se, cîntecul ăsta o să mă urmărească mereu. Hai să mergem, Philip, trebuie să mă întorc acasă.

Spunînd asta, se depărtă, așa încît Philip fu silit să se ridice și s-o urmeze.

¹ Cu voce înceată (în l. italiană).

— Maggie, i se adresa el pe un ton de dojană, nu te încăpățâna, renunță la aceste privațiuni care n-au nici un rost. Mă amărăște să văd că-ți distrugi, că-ți înăbuși adevărata fire. Erai atît de plină de viață cînd erai copil : am crezut c-ai să ajungi o femeie strălucită — plină de spirit și de imaginație scăpărătoare ! Dar să știi că viața tot răzbate pe fața ta, cînd n-o acoperi cu vâlul ăsta de resemnare posomorîta.

— De ce-mi vorbești cu atîta amărăciune, Philip ?

— Fiindcă simt că n-o să se sfîrșească bine : nu te poți chinui așa la nesfîrșit.

— Ba o să capăt putere să îndur, spuse Maggie cu o voce tremurîndă.

— Nu, Maggie, n-ai să capeți : nimeni nu capătă putere să facă lucruri care sînt împotriva firii. E o lașitate să-ți cauți echilibrul în renunțare. Nimeni nu se călește așa. Într-o zi vei fi azvîrlită în lume și atunci toate cerințele firii, pe care acum le înăbuși, te vor asalta ca o poftă sălbatică.

Maggie tresări și se opri, uitîndu-se la Philip cu îngrijorare.

— Philip, cum îndrăznești să mă tulburi așa ? De ce mă ispitești ? !

— Nu te ispitesc ! dar dragostea te face să devii pătrunzător, Maggie, și asta îți dă adesea presimțiri. Ascultă-mă, dă-mi voie să-ți dau cărți și din cînd în cînd să te văd — să fiu fratele și îndrumătorul tău, cum spuneai la Lorton. E mai mic păcatul să te vezi cu mine decît să te sinucizi așa, treptat !

Maggie simți că nu e în stare să scoată nici o vorbă. Dădu din cap și-și continuă drumul în tăcere, pînă cînd ajunseră la capătul păduricii de pini, apoi îi întinse mîna în semn de rămas bun.

— Mă izgonești pentru totdeauna din locurile astea, Maggie ? Nu vrei să mai vin niciodată pe aici ? Dar dacă ne-am întîlni din întîmplare nu ar însemna că ascundem nimic ?

Tocmai în clipa cînd o hotărîre luată pare să devină irevocabilă — cînd porțile fatale de fier par să se închidă definitiv în urma noastră — tocmai atunci se întîmplă ca tăria sufletească să ne fie pusă la încercare. Tocmai atunci, după ceasuri întregi de chibzuială, cînd am ajuns la o convingere fermă, ne agățăm de orice sofism care ar putea anula lupta îndelungată și ne-ar aduce o înfrîngere ce ne e mult mai dragă decît victoria.

Subterfugiul lui Philip făcu să tresalte inima lui Maggie și pe fața ei apăru acea tresărire imperceptibilă care însoțește orice sentiment de ușurare. Tânărul o văzu, și se despărțiră în tăcere.

Philip își dădea mult prea bine seama cum stau lucrurile, ca să nu-i fie teamă că intervenise în mod prezumțios în acțiunile conștiinței lui Maggie — și poate într-un scop egoist. Nu ! Încercă să se convingă că scopul lui nu era egoist. Avea foarte puține speranțe că Maggie va răspunde vreodată sentimentelor puternice pe care le nutrea față de ea ; și era mai bine pentru viitorul ei, pentru vremea când micile piedici de familie vor fi dispărut din calea libertății, să nu-și sacrifice cu totul viața de acum și să aibă oarecari posibilități să se cultive — să schimbe idei cu un om a cărui minte se afla deasupra nivelului celor cu care era osîndită să trăiască. Dacă am putea privi destul de departe în viitor ca să vedem consecințele acțiunilor noastre, am putea găsi în complexul rezultatelor cîte un punct care să justifice orice comportare din prezent ; admițînd ideea unei providențe care determină toate rezultatele finale sau a unei gândiri care le schițează dinainte, vom descoperi deci că se pot obține justificări și satisfacții desăvîrșite acționînd așa cum ți-e mai plăcut pe moment. Astfel justifica și Philip eforturile lui subtile de a învinge sentimentul care o îndemna pe Maggie să se împotrivească unei tănuiri în stare să-i introducă duplicitatea în suflet și ar fi putut amărî și mai rău pe cei ce aveau asupra ei drepturi naturale. Dar exista la Philip un surplus de pasiune care îl făcea să nu se lase convins decît pe jumătate de acele argumente justificatoare. Dorința lui de a o vedea și de a face parte din viața ei conținea o fărîmă din impulsul acela sălbatic de a prinde cu amîndouă mîinile bucuria ce ți se oferă, impuls născut dintr-o existență în care o anumită conformație mentală și fizică determină o predominare a suferinței. Philip n-avea parte, ca alți oameni, de bucurii obișnuite ; nu se putea integra nici măcar în rîndurile celor neînsemnați ; se vedea întotdeauna remarcat și privit cu milă, fiind exclus de la ceea ce era firesc pentru alții. Constituia chiar și pentru Maggie o excepție : era clar că fata nu se gîndise niciodată la el ca la un om care ar putea fi iubitul ei.

Dar nu-l judecați prea aspru ! Oamenii urîți sau infirmi au mare nevoie de virtuți neobișnuite, căci fără ele le-ar

fi tare greu în viață. Dar teoria că virtuțile neobișnuite ar fi consecința directă a unor defecte personale, după cum animalele capătă o blană mai groasă când trăiesc într-o climă mai rece, e poate puțin exagerată. S-a vorbit întotdeauna foarte mult despre ispitele la care e expusă frumusețea, dar eu cred că a le compara cu ispitele urîteniei e ca și cum ai asemui tentația de a face excese la o petrecere unde există numeroase posibilități de a-ți desfăta ochii, urechile și stomacul, cu tentațiile care te asaltează când ai ajuns la disperare din cauza foamei. Și, oare, nu reprezintă Turnul Foamei¹ simbolul celei mai aprige încercări la care e supus tot ceea ce e omenesc în noi?

Philip nu cunoscuse niciodată mîngîierea dragostei de mamă ce se revarsă spre fiecare dintre noi cu atît mai caldă, cu cît avem mai multă nevoie de ea și care ne învăluie cu o duioșie tot mai mare pe măsură ce devine mai limpede că nu vom ieși cîștigători în jocul vieții. Și sentimentul de afecțiune și bunăvoință al lui taică-su față de el era tulburat de faptul că Philip își dădea și mai bine seama de defectele acestuia. Ținut departe de orice activitate practică și avînd o sensibilitate aproape feminină, Philip simțea o repulsie și o intoleranță de femeie față de plăcerile lumești și față de goana premeditată după asemenea plăceri; și această legătură puternică și firească din viața lui — legătura cu taică-su — era pentru el ca un picior sau o mîină dureroasă. Poate că există ceva morbid în orice ființă care, într-un fel sau altul, constituie o excepție nefericită față de starea firească a lucrurilor, și acest ceva morbid dăinuie pînă când forța binelui ajunge să triumfe; dar rar se întîmplă să ajungă să triumfe la douăzeci și doi de ani. La Philip, această forță se manifesta puternic dar, în ceața dimineții, chiar și soarele pare slab.

Capitolul IV O NOUĂ SCENĂ DE DRAGOSTE

La începutul lui aprilie, aproape la un an după despărțirea ai cărei martori ați fost, puteați s-o vedeți din nou pe Maggie venind la Red Deeps, printre pinii scoțieni.

¹ Turn unde erau închiși în Evul Mediu condamnații la chinurile foamei.

Dar de data asta nu mai era în amurg, ci devreme după-amiază și aerul rece de primăvară o făcea să-și strângă șalul pe umeri și să meargă cu pas grăbit, deși se uita ca de obicei în jur, la copacii atît de dragi. Privirea îi era mai însetată, mai întrebătoare decît cu un an în urmă și pe buze îi juca un zîmbet, de parcă veselie ei ar fi așteptat să dea peste un auditor potrivit. Auditorul nu se făcu mult așteptat.

— Ia-ți înapoi *Corinne*¹, spuse Maggie scoțînd o carte de sub șal. Aveai dreptate cînd mi-ai spus că n-o să-mi facă nici un bine, dar ai greșit crezînd că am să vreau să fiu ca ea.

— Și chiar n-ai vrea să fii o a zecea muză, Maggie, întrebă Philip, ridicîndu-și privirea și uitîndu-se la ea așa cum te uiți la prima spărtură de nor, care vestește din nou vreme bună.

— Nu, nici gînd, răspunse Maggie rîzînd. Muzele erau niște zeități nefericite — cel puțin așa cred. Trebuiau să care mereu cu ele instrumente muzicale și suluri de note. Dacă aș căra o harfă după mine, în climatul ăsta al nostru, ar trebui să aibă o acoperitoare de postav verde — și sînt sigură c-aș uita-o pe undeva din greșeală.

— Atunci mă înțelegi de ce nu-mi place *Corinne*?

— Încă n-am isprăvit cartea, spuse Maggie. Cînd am ajuns la femeia tînără și blondă care citește în parc, am închis-o și am hotărît să nu mai citesc. Sînt sigură că fata blondă fură dragostea Corinnei, și o face să sufere. Sînt hotărîtă să nu mai citesc cărți în care femei cu părul bălai fură fericirea celorlalte. Am să încep să am prejudecăți împotriva lor. Dacă ai putea să-mi dai o carte în care să triumfe femeia brună, s-ar restabili echilibrul. Vreau s-o răzbun pe Rebeca și pe Flora Mac Ivor, și pe Minna² și pe toate celelalte brune nefericite. Dacă ești mentorul meu, trebuie să mă aperi de prejudicați — că doar lupți mereu împotriva lor.

— Ei, poate că într-o zi ai să răzbuni tu femeile brune și ai să furi dragostea care o să i se cuvină verișoarei tale Lucy. Trebuie să existe vreun tînăr frumos la St. Ogg's care să stea la picioarele ei : n-ai decît să-ți arăți strălucirea — și verișoara ta bălaie va păli.

¹ Roman al scriitoarei franceze *M-me de Staël* (1766—1817).

² Eroine ale romanelor lui Walter Scott : *Ivanhoe*, *Waverley* și *Piratul*.

— Philip, nu-i frumos să aplici prostiile mele la lucruri adevărate, îl mustră Maggie cu o expresie jignită. De parcă eu, cu rochiile mele vechi, și lipsită de orice educație cum sînt aș putea să fiu vreodată rivala micuței și iubitei mele Lucy care știe să facă o grămadă de lucruri minunate, și e de zece ori mai frumoasă decît mine — chiar dac-aș fi atît de rea și de josnică încît să doresc să-i fiu rivală. Și pe urmă, eu nu mă duc niciodată la mătușa Deane cînd e lume : iar Lucy vine să mă vadă și mă cheamă uneori la ea, numai pentru că e bună și drăguță și mă iubește.

— Maggie, spuse Philip uimit, ce-i cu tine ? Nu obișnuiai să iei glumele în serios. Probabil că ai fost azi dimineață la St. Ogg's și te-ai molipsit de atmosfera îmbîcsită de acolo.

— Dacă ai vrut să glumești, răspunse Maggie zîmbind, să știi că a fost o glumă proastă. În schimb cred c-a fost o lecție bună. Cred c-ai vrut să-mi amintești că sînt ușuratică și doresc să fiu admirată de toată lumea. Dar să știi că nu țin cu femeile brune pentru că sînt eu brună, ci pentru că țin cu oamenii nefericiți : dacă fata bălaie ar fi fost cea părăsită, aș fi iubit-o pe ea mai mult decît pe cealaltă. Eu țin întotdeauna partea îndrăgostiților respinși din romane.

— Atunci tu n-ai putea să respingi niciodată pe nimeni, nu-i așa, Maggie ? întrebă Philip roșindu-se puțin.

— Nu știu, răspunse Maggie șovăind. Apoi cu un zîmbet care-i lumină toată fața, continuă : Ba cred că aș putea, dac-ar fi un om îngîmfat, dar dacă s-ar arăta foarte umil după aceea, m-aș lăsa înduplecată.

— M-am întrebat adesea, rosti Philip cu oarecare efort, dacă tu ai fi în stare să iubești un om la care celelalte femei nu s-ar uita niciodată.

— Depinde de ce nu s-au uitat, spuse Maggie rîzînd. Poate că-i un om nesuferit. Poate că privește printr-un monoclu schimonosindu-și fața, așa cum face tînărul Torry. Îmi închipui că asta nu poate să placă celorlalte femei, dar nici mie nu-mi place și nici nu mi-a fost niciodată milă de tînărul Torry. Nu mi-e milă de oamenii îngîmfați. Cred că n-au nevoie de ajutorul nimănui.

— Dar închipuie-ți, Maggie... închipuiește-ți c-ar fi vorba de un om care nu e îngîmfat — care-și dă seama că n-are de ce să fie îngîmfat — care a fost blestemat din copilărie cu

o anumită suferință — și pentru care tu ai fi luceafărul vieții — care te-ar iubi, te-ar diviniza atît, încît s-ar considera fericit chiar dacă i-ai îngădui numai să te vadă, din cînd în cînd...

Philip se opri îngrozit că destăinuirea lui ar putea alunga tocmai această fericire — era aceeași groază care-l împiedicase să-și declare dragostea atîtea luni de-a rîndul. Un sentiment de jenă îl făcu să-și dea seama că era o prostie să-i spună toate astea.

Maggie se purtase în dimineața aceea cu indiferența și cu naturalețea ei obișnuită. Dar acum nu mai părea indiferentă. Uimită de emoția neobișnuită cu care vorbise Philip, se întoarse brusc să se uite la el și, în timp ce tînărul continua să vorbească, fața ei se schimbase cu totul — se roșise și trăsăturile i se încordaseră puțin, așa cum se întîmplă cînd auzi anumite lucruri care te fac să-ți schimbi părerile de pînă atunci. Nu mai scoase nici o vorbă și, făcînd cîtiva pași spre trunchiul unui copac căzut la pămînt, se așeză de parcă ar fi fost sleită de puteri. Tremura.

— Maggie, continuă Philip, pe care tăcerea ei îl îngrijora din ce în ce mai tare, am fost un prost că ți-am spus toate astea — te rog să uiți tot ce ți-am înșirat. O să fiu mulțumit dacă lucrurile rămîn cum au fost pînă acum.

Vorbea cu atîta amărăciune, încît Maggie se simți obligată să spună ceva :

— Sînt uimită, Philip... nu m-am gîndit niciodată la asta... și efortul de a rosti cele cîteva cuvinte îi umplu ochii de lacrimi.

— Spune-mi, Maggie, vorbele mele te fac să mă urăști ? întrebă Philip cu pasiune. Mă crezi nebun și înfumurat ?

— Vai, Philip, cum poți să-ți închipui una ca asta ? De parcă n-aș fi recunoscătoare pentru *orice* fel de dragoste. Dar... nu m-am gîndit niciodată că ai putea să fii iubitul meu. Gîndul că aş putea avea vreodată un iubit mi se părea irealizabil — ca un vis — sau ca una dintre poveștile pe care ți le plăsmuiești în minte.

— Atunci, poți să te gîndești la mine ca la iubitul tău, Maggie ? întrebă Philip, așezîndu-se lîngă ea și luîndu-i mîna, cu exaltarea pe care ți-o dă o speranță neașteptată. Tu mă iubești ?

Maggie se făcu palidă. Îi venea greu să răspundă la această întrebare directă. Dar privirea ei întîlni ochii lui Philip, în clipa aceea umezi și strălucitori de frumusețea pe

care le-o dădea dragostea lui stăruitoare. Maggie vorbi cu șovăială, dar cu afecțiunea caldă și simplă a adolescenței :

— Nu cred că aş putea iubi pe cineva mai mult decât te iubesc pe tine ; și nu prețuiesc nimic mai mult pe lume decât calitățile pentru care te iubesc. Se opri o clipă, apoi adăugă : Dar ar fi mai bine să nu mai vorbim de asta, nu-i așa, Philip ? Știi bine că dacă s-ar descoperi prietenia noastră, n-am putea continua să fim nici măcar prieteni. Știam eu că n-a fost bine c-am cedat și am continuat să ne vedem — cu toate că în anumite privințe asta m-a făcut foarte fericită ; și acum mi-e din nou teamă că totul va sfârși rău.

— Dar pînă acum nu s-a întîmplat nimic rău, Maggie și, dacă ai fi lăsat teama să te călăuzească, ai fi trăit încă un an posomorît în care sufletul ți-ar fi amorțit, în loc să renaști și să devii din nou cea de odinioară.

Maggie dădu din cap.

— A fost foarte plăcut, știu, mi-au plăcut discuțiile noastre, și cărțile, și sentimentul ce-l încercam cînd mă gîndeam la plimbările pe care le vom face împreună, cînd voi putea să-ți înșir toate lucrurile la care m-am gîndit cînd eram departe de tine. Dar toate astea m-au făcut să-mi pierd liniștea — să mă gîndesc mult la viața asta — și să doresc din nou o seamă de lucruri — sînt sătulă de casă, și totuși mă doare că m-am săturat de părinți. Eu cred că a fost mai bine cînd sufletul meu era, cum spui tu, „amorțit“ — a fost mai bine pentru mine, că atunci amorțiseră și dorințele egoiste.

Philip se ridicase din nou în picioare și se plimba agitat de colo-colo.

— Nu, Maggie, ai idei greșite despre stăpînirea de sine, ți-am mai spus-o de atîtea ori. Ceea ce numești tu stăpînire de sine — adică a închide ochii și urechile față de orice în afară de un singur fel de impresii — înseamnă, la o fire ca a ta, să cultivi o monomanie.

Vorbise cu oarecare enervare, dar după o clipă se așeză din nou lîngă ea și-i luă mîna.

— Nu te mai gîndi la trecut, Maggie, gîndește-te numai la dragostea noastră. Dacă poți într-adevăr să rămîi lîngă mine cu tot sufletul, vom învinge cu timpul toate piedicile : trebuie numai să avem răbdare. Eu mă pot hrăni cu speranțe. Uită-te la mine, Maggie, și spune-mi : crezi că poți să mă iubești ? Nu te uita la copacul acela despicat ! E semn rău !

Maggie își întoarse ochii mari și negri către el și zîmbi cu tristețe.

— Hai, Maggie, spune-mi o vorbă bună ; altfel o să cred că erai mai drăguță cu mine la Lorton. Odată, cînd eram la Lorton, m-ai întrebat dacă mi-ar plăcea să mă săruți — ți-amintești ? — și mi-ai făgăduit c-o să mă săruți cînd o să ne întîlnim din nou. Dar nu te-ai ținut de cuvînt !

Amintirea acelor timpuri de demult i se păru lui Maggie o ușurare. Prezentul devenea astfel mai familiar. Îl sărută aproape tot atît de simplu și de liniștit ca la doisprezece ani. Ochii lui Philip străluciră de fericire, dar cuvintele pe care le rosti îndată după aceea exprimau nemulțumire.

— Nu pari destul de fericită, Maggie. Te silești să-mi spui că mă iubești, din milă.

— Nu, Philip, răspunse Maggie scuturînd din cap, așa cum făcea cînd era copil. Ți-am spus adevărul. Totul e nou și ciudat pentru mine. Dar nu cred că aș putea iubi pe cineva mai mult decît te iubesc pe tine ! Mi-ar plăcea să fiu veșnic împreună cu tine — să te fac fericit. Am fost întotdeauna fericită alături de tine. Dar există un lucru pe care nu l-aș face niciodată, nici măcar de dragul tău ; să-l supăr pe tata. Să nu-mi ceri asta niciodată.

— Nu, Maggie, n-am să-ți cer nimic. Sînt gata să îndur orice — sînt în stare să aștept încă un an doar pentru un sărut, dacă-mi promiți că n-ai să iubești pe altul mai mult decît pe mine.

— Nu, îl asigură Maggie zîbind. N-am să te fac să aștepti atît de mult. Dar după o clipă, reluîndu-și expresia serioasă, adăugă ridicîndu-se în picioare : Dar ce-o să spună tatăl tău, Philip ? Vezi, am știut eu că nu se poate să fim mai mult decît prieteni, mai mult decît frate și soră în taină, așa cum am fost pînă acum. Hai să nu ne mai gîndim c-am putea însemna vreodată altceva unul pentru altul.

— Nu, Maggie, eu nu pot renunța la tine — decît dacă ce mi-ai spus n-a fost adevărat și ții într-adevăr la mine doar ca la un frate. Spune-mi adevărul !

— Ți-am spus adevărul, Philip. Crezi că de cînd eram copil, din zilele în care Tom se purta frumos cu mine, am cunoscut vreodată o fericire mai mare decît aceea de a fi cu tine ? Mintea ta e un fel de univers pentru mine : știi să-mi spui tot ce mă interesează, cred că alături de tine n-am să mă plictisesc niciodată.

Se plimbau mîna în mîna, uitîndu-se unul la celălalt. Maggie se grăbea, căci simțea că-i timpul să se întoarcă acasă. Dar sentimentul că aveau să se despartă peste cîteva clipe o făcea să se întrebe îngrijorată dacă nu cumva lăsase, fără să vrea, vreo impresie dureroasă în sufletul lui Philip. Era una dintr-acele clipe primejdioase cînd vorbele sînt în același timp sincere și amăgitoare — cînd sentimentele, ridîcîndu-se mult deasupra intensității lor obișnuite, ating culmi la care după aceea nu mai ajungi niciodată.

Se opri ră printre pinii scoțieni ca să-și spună la revedere.

— Viața mea va fi deci plină de speranță, Maggie, și voi putea fi totuși fericit! Mai fericit decît toți ceilalți bărbați? Aparținem într-adevăr unul altuia — pentru totdeauna — fie că sîntem împreună sau despărțiți, nu-i așa?

— Da, Philip, aș vrea să nu ne mai despărțim niciodată; aș vrea să te fac fericit.

— Eu aștept altceva — mă întreb dacă o să se întîmple.

Maggie zîmbi printre lacrimi, apoi se aplecă să sărute fața palidă care strălucea de dragoste sfioasă și părea să implore, ca fața unei femei. Și atunci Maggie avu o clipă de adevărată fericire — o clipă în care se simți convinsă că sacrificiile vor face această dragoste cu atît mai plină și mai satisfăcătoare.

Se întoarse și o porni iute spre casă, simțind că, în ceasul acela care se scursese de cînd venise pe același drum, viața ei luase o nouă întorsătură. Urzeala de visuri nelămurite va trebui să se îngusteze însă, din ce în ce, și toate firele gîndurilor și emoțiilor se vor contopi treptat în țesătura care forma viața ei de fiecare zi.

Capitolul V COPACUL DESPICAT

Se întîmplă foarte rar ca o taină să fie trădată sau dezvăluită în felul în care ne închipuim noi c-o să se întîmple. De cîte ori ți-e teamă de un lucru, îți apare în minte un deznodămînt îngrozitor, dramatic, care te urmărește mereu, în ciuda celor mai viabile argumente care ar pleda împotriva lui.

În cursul anului în care Maggie purtase în suflet povara tainei ei, ar fi putut oricînd să fie descoperită, fie că s-ar fi întîlnit pe neașteptate cu taică-su, fie că s-ar fi întîlnit cu Tom în timp ce se plimba cu Philip la Red Deeps. Și, totuși, își dădea seama că era greu să se întîmple așa ceva ; dar ăsta era deznodămîntul prefigurat în mintea ei de teama care n-o părăsea niciodată. Faptele mărunte, neînsemnate și indirecte care rezultă din coincidențe aparent banale și din stări de spirit imponderabile constituie mecanismul preferat al întîmplării, dar nu și materia asupra căreia e în stare să speculeze imaginația.

Una dintre persoanele care în mintea lui Maggie se asocia cel mai puțin cu pericolul era mătușa Pullet. Nu locuia la St. Ogg's și nefiind nici foarte perspicace, nici foarte susceptibilă, ar fi fost absurd să se teamă mai degrabă de ea decît de mătușa Glegg. Și, cu toate astea, calea fatalității — drumul trăsnetului — aveau să fie întruchipate tocmai de mătușa Pullet. Nu locuia la St. Ogg's, dar drumul de la Garum Firs trecea pe lîngă Red Deeps, la capătul celălalt al potecii pe care venea de obicei Maggie.

A doua zi după ultima ei întîlnire cu Philip fiind duminică și domnul Pullet fiind obligat să se ducă la biserică din St. Ogg's, cu pălărie și brasardă de doliu, doamna Pullet profită să ia masa la sora Glegg și ceaiul cu biata soră Tulliver. Duminica era singura zi în care Tom își petrecea după-masa acasă și, la data de care vorbim, dispoziția mai bună în care se aflate în ultimul timp se manifestase printr-o discuție veselă și deschisă cu taică-su și prin invitația „hai Maggie, vino și tu cu noi !“, atunci cînd o chemă pe maică-sa la o plimbare în grădină, ca să privească cireșii în floare. În ultima vreme fusese mai binevoitor față de Maggie, care se purtase mai puțin ciudat și mai renunțase la ascetism. Începuse chiar să fie mîndru de ea : auzise multă lume declarînd că sora lui e foarte frumoasă. În ziua aceea, fața ei avea o strălucire deosebită, născută dintr-o emoție interioară în care se amestecau, pe lîngă plăcere, îndoiala și durerea, dar care ar fi putut ușor trece drept un semn de fericire.

— Arăți foarte bine, drăguță, spuse mătușa Pullet, dînd cu tristețe din cap în timp ce se așezau la masa rotundă de ceai. Nu mi-am închipuit niciodată că fie-ta o să se facă atît de frumoasă, Bessy. Dar de ce nu porți roz, drăguță ? Rochia asta albastră, pe care ți-a dat-o mătușa Glegg, te

face să arăți ca o sperietoare. Jane n-a avut niciodată gust ! De ce nu porți rochia de la mine ?

— E prea frumoasă și prea elegantă, mătușă, și cred că e prea pretențioasă pentru mine — cel puțin în comparație cu celelalte lucruri pe care le port alături de ea.

— Sigur c-ar fi nepotrivită dacă n-ar ști lumea c-ai primit-o de la cineva care-și poate permite să-ți dea asemenea lucruri, după ce le-a purtat o vreme. E firesc să-i dau nepoată-mi din când în când câte ceva — haine pe care eu pot să-mi permit să le cumpăr în fiecare an și pe care nu ajung să le uzez niciodată. Cât privește pe Lucy, ei nu-i dau nimic, că are de toate — lucrurile cele mai alese. Sora Deane poate să țină capul sus, cu toate că tare-i galbenă săraca — mă tem că boala asta de ficat o s-o doboare. Așa a spus de altfel și vicarul ăl nou, doctorul Kenn, azi la înmormântare.

— Ce predicator minunat ! Nu-i așa, Sophy ? exclamă doamna Tulliver.

— Și Lucy avea un guler minunat, în astă zi bine-cuvîntată, continuă doamna Pullet cu ochii pierduți și gîndul aiurea, nu spun că n-am și eu gulere d-astea, dar numai gulerele mele cele mai bune pot sta alături de-al ei.

— Aud că domnișoarei Lucy i se spune *clopoțelul*¹ din St. Ogg's... da' nu înțeleg de ce ! remarcă domnul Pullet care se simțea uneori copleșit de misterele etimologiei.

— Aș ! spuse domnul Tulliver gelos pentru Maggie, e mititică și nu prea are trup de femeie, dar dacă penele-s frumoase e și pasărea frumoasă. Eu unu' nu prea mă omor după femeile de-o șchioapă ; par proaste cînd stau lîngă un bărbat... ele mici, ei mari !... nu se potrivesc... Eu, unul, cînd mi-am ales nevastă, am ales-o cum trebuie — nici prea mică, nici prea mare.

Biata lui nevastă, cu frumusețea ei ofilită, zîmbi încîntată.

— Dar nu-s toți bărbații înalți, interveni unchiul Pullet, trăgînd spuza pe turta lui. Un tînar poate foarte bine să fie frumos și fără să aibă doi metri, ca domnul Tom, aici de față.

— Ce tot vorbiți de oameni că-s înalți sau scunzi, gîndiți-vă mai bine că e o fericire să nu fii ghebos, spuse mătușa Pullet. Uite, de exemplu, băiatu' acela cocoșat al lui

¹ Joc de cuvinte intraductibil : domnul Pullet confundă cuvîntul *bell*, care înseamnă clopot cu *belle* — frumoasă.

Wakem — l-am văzut azi la biserică. Când te gîndești ce avere o să aibă într-o zi, ți se face rău. Și se spune că-i foarte ciudat și singuratic — nu-i prea place să stea printre oameni. Nu m-ar mira să-și piardă într-o zi mințile, că ori de cîte ori o luăm pe drumul ăsta îl vedem apărînd de după copacii și mărăcinii de la Red Deeps.

Faptul că doamna Pullet spusese că-l vede mereu pe Philip în locul de care pomenise, deși nu-l văzuse de fapt decît de două ori, produse asupra lui Maggie un efect cu atît mai puternic, cu cît Tom se afla drept în fața ei, și Maggie ar fi dorit din tot sufletul să pară indiferentă. Roși la auzul numelui lui Philip și continuă să roșească din ce în ce mai tare pînă cînd, auzind-o pe doamna Pullet că pomeneste de Red Deeps, avu impresia că întreaga ei taină fusese descoperită și nu îndrăzni nici măcar să ia lingurița în mînă, de frică să nu se vadă că tremură. Rămase cu mîinile împreunate sub masă, necutezînd să se mai uite în jur. Din fericire, taică-su era așezat pe aceeași parte a mesei, lîngă unchiul Pullet, și nu putea să-i vadă fața decît dacă se apleca înainte. Vocea mamei-i îi dădu un sentiment de ușurare. Doamna Tulliver voia să schimbe vorba, căci era întotdeauna îngrijorată cînd se pomenea de Wakem în fața lui bărbat-su.

Maggie recăpătă încetul cu încetul destul calm ca să-și ridice ochii. Întîlni privirea lui Tom, care întoarse însă brusc capul. În seara aceea, înainte de a adormi, Maggie se întrebă dacă nu cumva Tom bănuise ceva văzînd-o atît de încurcată. Poate că nu ; poate își închipuise doar că fusese îngrijorată din cauză că mătușă-sa pomenise de Wakem în prezența tatălui lor ; mamei-sa, cel puțin, așa gîndise. Pentru taică-su, Wakem era ca o boală care l-ar fi desfigurat, pe care trebuia s-o îndure în mod conștient, dar părea exasperat ori de cîte ori îi recunoșteau alții existența. Și Maggie se gîndea că oricîtă emoție ar fi arătat în legătură cu taică-su, tot n-ar fi fost de mirare.

Dar Tom avea ochi prea pătrunzători ca să se declare mulțumit cu o asemenea interpretare. Văzuse clar că roșeața și agitația lui Maggie însemnau altceva decît grija față de taică-su. Și, cînd încercă să-și reîmprospăteze toate detaliile care ar fi putut da un contur bănuielilor lui, își aminti că o auzise de curînd pe mamei-sa certînd-o pe Maggie că se plimbase la Red Deeps după ploaie și venise acasă cu pantofii plini de pămînt roșu. Totuși, lui Tom, căruia îi era tot atît de silă de infirmitatea lui Philip ca și pe vremuri,

nu-i prea venea să creadă că soră-sa ar putea simți altceva decît un interes prietenesc pentru această ființă care constituia o excepție nefericită față de ceilalți oameni. Tom avea un fel de repulsie superstițioasă pentru tot ceea ce era neobișnuit. Dragostea față de un infirm i se părea un lucru îngrozitor la orice femeie, dar cînd era vorba de sora lui, îl considera de nesuportat. Dar oricare ar fi fost relațiile lui Maggie cu Philip, trebuiau oprite imediat : Maggie călcase peste sentimentele cele mai puternice ale tatălui ei, și peste ordinele precise ale fratelui ei, în afară de faptul că, întîlnindu-se cu Philip pe ascuns, se și compromitea.

A doua zi de dimineață, Tom plecă de acasă în acea stare de spirit care te face să consideri cele mai obișnuite evenimente, drept coincidențe semnificative.

În după-amiaza aceea, pe la trei și jumătate, se duse la debarcader să discute cu Bob Jakin despre vaporul de mărfuri „Adelaide” care trebuia să sosească într-o zi sau două, aducînd niște răspunsuri de mare însemnătate pentru amîndoi.

— Hei, spuse Bob fără nici o legătură cu ce discutau, privind peste cîmpiile din cealaltă parte a rîului. Uite-l pe cocoșatul de Wakem... Îl știu de la o poștă, și pe el, și umbra lui : tot umblă mereu, pe acolo, pe mal.

Tom păru deodată străfulgerat de o idee.

— Trebuie să plec, Bob, spuse el, mi-am adus aminte că am o treabă.

Se duse repede la depozit și aranjă să-i țină cineva locul, pretextînd că e chemat acasă pentru o treabă urgentă. O porni spre casă cu pas grăbit și pe drumul cel mai scurt. Se opri să deschidă poarta pe îndelete ca să poată intra cu un aer calm. Tocmai atunci Maggie apăru în ușa din față cu boneta pe cap și broboada pe umeri. Presupunerea lui se dovedise a fi întemeiată. O așteptă la poartă. Văzîndu-l, Maggie tresări cu violență.

— Cum de te-ai întors acasă, Tom ? Ce s-a întîmplat ? Maggie vorbea încet, cu un tremur în glas.

— M-am întors ca să merg cu tine la Red Deeps să-l întîlnesc pe Philip Wakem, spuse Tom încruntîndu-se, și cuta din mijlocul frunții, care devenise ceva obișnuit la el, se adîncea pe măsură ce vorbea.

Maggie rămase locului, neputincioasă — palidă și înghețată. Tom aflase, deci, totul. În cele din urmă spuse : „Nu merg”, și se întoarse.

— Ba da, ai să mergi. Dar mai întâi vreau să vorbesc cu tine — unde-i tata?

— A plecat, cu calul!

— Dar mama?

— Cred că e în curte, la păsări!

— Atunci pot să intru fără să mă vadă.

Intrară în casă și Tom se duse în salon, strigînd-o pe Maggie să-l urmeze.

Maggie se supuse și Tom închise ușa în urma lor.

— Și acum, Maggie, te rog să-mi spui imediat tot ce s-a petrecut între tine și Philip Wakem!

— Tata știe? întrebă Maggie, continuînd să tremure.

— Nu, spuse Tom indignat. Dar o să știe, dacă încerci să mai umbli cu minciuni.

— Nu vreau să umblu cu nici o minciună, răspunse fata roșindu-se de mînie, la auzul acestui cuvînt pus în legătură cu purtarea ei.

— Atunci, spune-mi adevărul.

— Poate că-l știi.

— N-are a face dacă-l știu sau nu. Spune-mi ce s-a întîmplat, că, dacă nu, îi mărturisesc totul tatii.

— Atunci îți spun de dragul tatii.

— Frumos îți șade să pretinzi că-l iubești, cînd ai călcat peste sentimentele lui cele mai adînci.

— Tu nu greșești niciodată, Tom! îl ironiză Maggie.

— Nu. Nu cu bună știință, răspunse Tom sincer și cu mîndrie. Dar atîta vreau să te întreb, ce s-a petrecut între tine și Philip Wakem. Cînd te-ai întîlnit pentru prima dată cu el la Red Deeps?

— Acum un an, răspunse Maggie încet. Severitatea lui Tom o făcea să fie sfidătoare și, pentru moment, se simțea mai puțin vinovată. Nu mai e nevoie să-mi pui nici o întrebare. Sîntem prieteni de un an. Ne-am întîlnit și ne-am plimbat destul de des și mi-a împrumutat cărți.

— Asta-i tot? întrebă Tom, uitîndu-se fix la ea și continuînd să se încrunte.

Maggie se opri o clipă; apoi hotărî să-i arate lui Tom că n-are de ce s-o acuze de minciună; spuse cu mîndrie:

— Nu. Nu chiar tot. Sîmbătă mi-a spus că mă iubește. Nu mi-aș fi închipuit niciodată asta — mă gîndisem la el doar ca la un vechi prieten.

— Și tu l-ai încurajat? întrebă Tom, cu o expresie scîrbită.

— I-am spus că îl iubesc și eu.

Tom rămase câteva clipe tăcut, cu mâinile în buzunare, uitându-se în pământ și încruntându-se. În cele din urmă, ridică privirea și i se adresă cu răceală :

— Ascultă, Maggie, nu există decît două soluții : ori te juri în mod solemn pe Biblia tatii că n-ai să te mai întîlnești și n-ai să mai vorbești niciodată între patru ochi cu Philip Wakem, ori refuzi, și atunci îi spun totul tatii. Și luna asta, cînd datorită străduințelor mele ar putea să fie din nou fericit, vrei să-i dai o lovitură făcîndu-l să afle că ești o fiică neascultătoare, falsă, că te compromiți prin întîlniri tainice cu fiul unui om care a contribuit să-l ruineze ? Alege ! declară Tom în încheiere, cu un ton hotărît și glacial, ducîndu-se spre Biblia cea mare, luînd-o și deschizînd-o la prima pagină unde se aflau consemnate momentele cele mai importante din viața familiei.

Era o dilemă îngrozitoare pentru Maggie.

— Tom, spuse Maggie obligată din orgoliu să-și pledeze cauza. Nu-mi cere asta ! Îți făgăduiesc că n-am să mai am de-a face cu Philip, dacă mă lași să-l mai văd o dată sau măcar să-i scriu și să-i explic totul — am să renunț atîta timp cît asta îl va face pe tata să sufere... să știi că nutresc și pentru Philip un sentiment de afecțiune. Nici el nu e fericit !

— Nu mă interesează sentimentele tale ; ți-am spus ce vreau : alege — și repede, să nu între mama.

— Dacă ți-aș da cuvîntul meu de onoare ar fi ca și cum aș jura cu mîna pe Biblie. N-am nevoie de jurăminte ca să mă simt legată de o promisiune.

— Fă ce ți-am cerut, zise Tom. Nu pot avea încredere în tine. Ești ușuratică. Pune mîna pe Biblie și spune : „Renunț de acum încolo la orice discuție între patru ochi și la orice relații cu Philip Wakem“. Altfel ne acoperi pe toți de rușine și îl amărăști pe tata. La ce servește să mă străduiesc și să mă lipsesc de toate plăcerile, ca să plătesc datoriile tatii dacă tu îl înfurii și îl necăjești, tocmai acum cînd începe să-i meargă mai bine și cînd poate din nou să țină capul sus.

— Vai, Tom... e adevărat că ai să plătești curînd toate datoriile ? întrebă Maggie, împreunîndu-și mâinile într-o izbucnire de bucurie, care o făcea să uite pentru o clipă cît era de nefericită.

— Da. Dacă totul reușește așa cum nădăjduiesc ! spuse Tom. Dar, adăugă el cu o voce care tremura de indignare, în timp ce eu făceam planuri și mă străduiam ca tata să mai aibă parte de puțină liniște și mulțumire înainte de a se prăpădi, în timp ce eu munceam pentru onoarea familiei — tu făceai tot ce puteai ca să le distrugi pe amândouă.

Maggie simți o remușcare adâncă ; pentru moment mintea ei încetă să mai lupte împotriva unui lucru care i se părea crud și absurd și, condamnându-se, îl justifică pe frate-su.

— Tom, vorbi ea încet, am greșit, dar eram atît de singură — și-mi părea rău de Philip. Și, pe urmă, eu cred că dușmănia și ura sînt păcate.

— Prostii ! răspunse Tom. Datoria ta era clară. Nu vreau să mai aud nimic, vreau numai să-mi făgăduiești cu cuvintele pe care ți le-am spus.

— Dar trebuie să mai vorbesc o dată cu el !

— Ai să mergi să-i vorbești acum cu mine de față.

— Îți dau cuvîntul meu că n-am să-l mai întîlnesc și n-am să-i mai scriu niciodată, fără voia ta. Asta-i singurul lucru pe care pot să ți-l făgăduiesc. Și dacă vrei, pot s-o jur cu mîna pe Biblie.

— Atunci jură !

Maggie puse mîna pe pagina de manuscris și repetă făgăduiala. După aceea, Tom închise cartea și-i porunci :

— Și acum, hai să mergem !

Pe drum nu schimbă nici o vorbă. Maggie suferea dinainte pentru durerea lui Philip și îi era groază de cuvintele jignitoare pe care i le va azvîrli Tom în față ; dar își dădea seama că ar fi fost zadarnic să încerce altceva decît o supunere totală. Tom avea un ascendent puternic asupra conștiinței și temerilor ei celor mai profunde. Se crispase auzind caracterizarea făcută purtării ei, caracterizare bazată pe argumente valabile și, cu toate astea, se revolta din adîncul sufletului considerînd-o nedreaptă, pentru că vedea o concepție limitată. Pe de altă parte, toată furia lui Tom se îndrepta acum împotriva lui Philip. Nu-și dădea seama cît din repulsia de odinioară, sau cîtă mîndrie și dușmănie se amestecau în asprimea amară a vorbelor prin care avea de gînd să-și exercite datoria de fiu și de frate. Tom nu obișnuia să cerceteze amănunțit propriile lui rațiuni, după cum nu cerceta nici o altă problemă de natură abstractă. Era convins că motivele sau acțiunile lui erau îndreptățite, căci altfel le-ar fi respins.

Singura speranță a lui Maggie era ca, pentru prima oară, să se fi ivit ceva care să-l fi împiedicat pe Philip să vină. Asta ar fi însemnat totuși o amânare — și apoi, cu timpul, poate că Tom i-ar fi îngăduit să-i scrie lui Philip. Când ajunseră în pădurea de pini, inima începu să-i bată de două ori mai tare. Maggie se gândi că asta era ultima clipă de așteptare : de obicei Philip apărea în întâmpinarea ei de îndată ce ajungea în dreptul pinilor. Dar trecură de un luminș de verdeață și intrară pe o alee îngustă, mărginită de tufișuri, care cotea pe lângă dîmb. Încă o cotitură și ajunseră atît de aproape de Philip, încît și Tom și el se opriră brusc, la distanță de un metru unul de altul. Urmă o clipă de tăcere în care Philip îi aruncă o privire întrebătoare lui Maggie. Și pe buzele ei palide, întredeschise, în expresia de groază a ochilor ei mari, văzu un răspuns. În fantezia ei bogată, Maggie îl văzu pe frate-su, înalt și puternic, înșfăcîndu-l pe Philip care era atît de plăpînd, zdrobindu-l și călcîndu-l în picioare.

— Consideri purtarea dumitale demnă de un bărbat și de un gentleman ? i se adresă Tom cu un ton de dispreț și batjocură, de îndată ce Philip întoarse din nou privirea către el.

— Ce vrei să spui ? întrebă Philip cu superioritate.

— Ce vreau să spun ? Stai te rog mai departe de mine, că pun mîna pe dumneata ! Uite ce vreau să spun : că ai profitat de prostia și neștiința unei fete, ca s-o convingi să se întâlnească cu dumneata pe ascuns. Vreau să spun că ai îndrăznit să-ți bați joc de onoarea unei familii care trebuie să-și păstreze un nume bun și cinstit.

— Nu-i adevărat, îl întrerupse Philip cu violență. Nu mi-aș bate niciodată joc de ceva, știind că știrbesc fericirea lui Maggie. Mi-e mai dragă decît ți-e dumitale. O respect mai mult decît ai să fii vreodată în stare s-o respecti dumneata. Mi-aș da viața pentru ea.

— Lasă tîmpeniile astea pompoase. Vrei cumva să spui că nu știai că-i faci un rău dacă te întâlnești cu ea săptămîni de-a rîndul ? Pretinzi că aveai vreun drept să-i faci mărturisiri de dragoste, chiar dacă ai fi fost un soț potrivit pentru ea, atunci cînd știai bine că nici tatăl ei, nici tatăl dumitale n-ar fi consimțit niciodată să vă căsătoriți ? Știi ce-ai făcut ? Ai încercat să te furișezi în sufletul unei fete frumoase, care n-a împlinit nici optsprezece ani, și care a fost ținută departe

de lume din pricina nenorocirilor lui taică-su ! Asta-i noțiunea dumitale strîmbă despre onoare ? Eu numesc asta perfidie josnică — numesc asta să profiți de situație ca să dobîndești ceea ce n-ai fi dobîndit niciodată prin mijloace drepte.

— Iar dumneata consideri că te porți ca un bărbat cînd îmi vorbești cum îmi vorbești, spuse Philip cu amărăciune, cutremurîndu-se de emoție violentă. Uriașii au avut întotdeauna monopolul prostiei și al nerușinării. Dumneata nici măcar nu ești în stare să înțelegi ce simt eu pentru Maggie. Sentimentele mele față de ea sînt atît de puternice, încît aş putea ajunge pînă la a dori să fiu prieten cu dumneata !

— Nu țin de loc să-ți înțeleg sentimentele, spuse Tom cu un dispreț nimicitor. Ceea ce doresc eu e să mă înțelegi dumneata pe mine — să înțelegi că de sora mea am grijă eu și dacă îndrăznești să faci cea mai mică încercare de a te apropia de ea sau de a-i scrie, sau dacă încerci cît de cît să pui stăpînire pe sufletul ei, trupul dumitale păcătos și jalnic, care ar fi trebuit să te facă să fii mai modest, n-o să te poată apăra. Am să te snopesc în bătai — am să te fac de rîsul lumii ! Crezi c-o să fie vreun om pe lume care să nu rîdă la gîndul că dumneata ai putea fi iubitul unei fete frumoase ?

— Tom, isprăvește... — nu vreau să te mai ascult, izbucni Maggie, cu o voce sugrumată de emoție.

— Stai, Maggie ! o liniști Philip, făcînd un mare efort să vorbească. Apoi, uitîndu-se la Tom zise : Îmi închipui că dumneata ai tîrît-o pe Maggie aici, ca să te asculte cum mă ameninți și mă insulti ! Asta ți s-a părut bineînțeles mijlocul cel mai potrivit ca să mă influențezi. Dar ai greșit. Las-o pe sora dumitale să vorbească. Dacă-mi spune că este gata să renunțe la mine, am să mă supun dorințelor ei întru totul.

— A trebuit să accept pentru tata, de dragul lui, se tîngui Maggie cu un ton de implorare. Tom mă amenință să-i spună tatii. Și tata n-ar îndura niciodată una ca asta ; am făgăduit, am jurat că nu voi mai avea nimic de-a face cu tine fără știrea lui Tom.

— Ajunge, Maggie ! Eu nu-mi voi schimba sentimentele, dar doresc ca tu să te consideri cu totul liberă. Te rog doar un singur lucru : să ai încredere în mine și să nu uiți că-ți vreau numai binele.

— Desigur, izbucni Tom exasperat de atitudinea lui Philip. Acum poți spune că-i vrei binele, dar îi voiai binele și înainte ?

— Da, și poate c-am făcut-o cu oarecare risc. Dar doream să aibă un prieten care să-i fie credincios toată viața — care s-o iubească și s-o înțeleagă mai bine decât un frate grosolan și îngust la minte, față de care și-a irosit întotdeauna dragostea în zadar.

— Da, e adevărat că felul meu de a ocroti e deosebit de-al dumitale ; și am să-ți spun care e : vreau s-o împiedic să se împotrivească dorințelor tatălui ei și să-i facă numele de rîs ; vreau s-o împiedic să-și irosească tinerețea cu dumeata — să ajungă de rîsul lumii — să fie disprețuită de un om ca tatăl dumitale, fiindcă nu-i destul de bună pentru fiul lui. Știi bine ce fel de prețuire și de dreptate îi pregăteai. Nu vreau să mă las înșelat de vorbe frumoase. Pentru mine contează faptele. Hai, vino Maggie !

În timp ce vorbea, Tom o apucă pe Maggie de mîna dreaptă, dar ea îi întinse mîna stîngă lui Philip, care i-o strînse aruncîndu-i o privire arzătoare, apoi se depărtă în grabă.

Tom și Maggie făcură cîțiva pași în tăcere. Tom continua s-o țină strîns de mîna, de parcă ar fi silit un inculpat să părăsească locul crimei. În cele din urmă, Maggie își trase mîna cu o mișcare bruscă și violentă și dădu frîu liber furiei pe care o stăpînise atîta vreme.

— Să nu-ți închipui că-ți dau dreptate sau că mă supun voinței tale. Tom, meriți tot disprețul pentru sentimentele de care ai dat dovadă cînd ai vorbit cu Philip : ai fost groaznic cu toate aluziile tale la infirmitatea lui. Au fost jignitoare și lașe ! Toată viața ai învinovățit pe alții — și ai fost întotdeauna convins că tu ai dreptate — asta pentru că nu ai un spirit destul de larg să-ți dai seama că există pe lume și lucruri mai bune decât purtarea ta și scopurile tale meschine.

— Sigur că da, spuse Tom cu răceală. E adevărat, nu găsesc că purtarea ta sau scopurile tale ar fi mai bune decât aie mele... Dacă purtarea ta și a lui Philip Wakem au fost atît de bune și de frumoase, atunci, spune-mi, de ce ți-e rușine să se afle ? Eu știu ce am urmărit purtîndu-mă cum m-am purtat. Și am reușit. Dar ție ce ți-au adus purtările tale ? Ție sau altora ? Ți-au adus vreodată ceva bun ?

— Nu vreau să mă apăr, răspuse Maggie, continuând să vorbească pe un ton violent. Știu că am greșit... de multe ori... mereu. Și totuși, uneori când am greșit a fost pentru că am sentimente pe care ar fi fost bine să le ai și tu. Dacă tu ai greși vreodată... dacă ai face un lucru urât, mi-ar părea rău că suferi. Nu mi-ar plăcea să te văd veșnic pedepsit. Dar ție îți face plăcere să mă pedepsești... Ai fost întotdeauna aspru și rău cu mine — chiar și pe vremea când eram mică și te iubeam mai mult ca orice pe lume, mă lăsaai să mă culc seara plângând, fără să mă ierți. N-ai nici un pic de milă în suflet : nu-ți dai seama de cusururile și păcatele tale. E un păcat să fii rău, nu-i demn de un om și un creștin. Ești un fariseu ! Nu-i mulțumești lui Dumnezeu decît pentru virtuțile tale — îți închipui că sînt destul de mari ca să-ți îngădui să-i ceri orice. Nici măcar nu-ți poți închipui că există sentimente pe lîngă care strălucirea virtuților tale nu e decît beznă !

— Bine, spuse Tom cu răceală și dispreț, dacă sentimentele tale sînt superioare, aș vrea să ți le manifesti într-alt fel decît printr-o purtare care ne-ar face de rîs pe toți — sau prin izbucniri caraghioase care cad dintr-o extremă în alta. Spune-mi, te rog, cum ți-ai dovedit dragostea față de mine sau de taică-meu, dragostea asta de care vorbeai ? Trecînd peste dorințele noastre și mințindu-ne ! Eu am un alt fel de a-mi dovedi dragostea.

— Fiindcă tu ești bărbat, și ești puternic, și poți face ceva în viață !

— Atunci, dacă tu nu poți face nimic, supune-te celor care pot !

— Mă voi supune atunci cînd cred eu că e bine și drept să mă supun. M-aș supune chiar și unei hotărîri nedrepte dacă mi-ar cere tata, dar nu mă voi supune niciodată unei asemenea hotărîri, dacă mi-o ceri tu. Te lauzi cu virtuțile tale, de parcă virtuțile astea te-ar îndreptăți să fii rău și laș. Să nu-ți închipui c-am să renunț la Philip Wakem, fiindcă mi-o ceri tu. Infirmitatea pentru care l-ai jignit m-ar face să rămîn alături de el și să-l iubesc cu atît mai mult.

— Foarte bine, dacă așa vezi lucrurile, spuse Tom din ce în ce mai rece, nu mai e nevoie să adaugi nimic. Îmi dau seama ce prăpastie s-a săpat între noi. Ar fi bine să ne amintim de asta și în viitor, și să punem punct.

Tom se întoarse la St. Ogg's să-l întâlnească pe unchiul Deane și să primească de la el instrucțiuni în legătură cu un drum pe care urma să-l facă a doua zi dimineață.

Maggie urcă în camera ei să-și verse prin lacrimi fierbinți mînia în fața căreia mintea lui Tom rămînea insensibilă. Apoi, după ce-și mai potoli furia reținută cît timp fusese cu Tom, își aminti de seninătatea în care trăise înainte ca scurta epocă de mulțumire ce sfîrșise cu nenorocirea de azi să fi tulburat viața ei simplă și clară. Pe vremea aceea își închipuise că realizase mari izbînze și dobîndise o poziție durabilă pe culmi de seninătate, deasupra ispitei și zbuciumului omenesc. Și iată că se afla din nou în mijlocul unei lupte aprige împotriva pasiunii ei și a altora. Viața nu era deci atît de scurtă, și odihna veșnică nu era atît de apropiată pe cît visase ea cu doi ani în urmă. Trebuia să mai lupte — poate chiar să mai sufere și înfrîngerii. Dacă ar fi simțit că e întru totul vinovată și că Tom avea într-adevăr dreptate, ar fi putut să-și redobîndească mai ușor echilibrul moral. Dar pocăința și supunerea ei erau mereu stăvilite acum de resentimente care se manifestau ca o îndreptățită indignare. I se rupea inima cînd se gîdea la Philip. Își amintea mereu de insultele pe care le îndurase, simțea cu intensitatea unei dureri fizice ceea ce simțise el, probabil, cînd Tom îi aruncase jignirile în obraz — o durere ascuțită care o făcea să lovească tare cu piciorul în podea și să-și încheșteze pumnii.

Și, cu toate astea, cum de încerca, totuși un sentiment nelămurit de ușurare că o siliseră să se despartă de Philip? Poate pentru că nu trebuia să se mai ascundă, ceea ce era o fericire, oricare i-ar fi fost prețul.

Capitolul VI

O VICTORIE CÎȘTIGATĂ CU GREU

Într-o seară, trei săptămîni mai tîrziu, în anotimpul în care privești la moara Dorlcote era mai frumoasă decît oricînd — castanii uriași fiind în floare, și iarba mare presărată cu pansele — Tom Tulliver sosi acasă mai devreme ca de obicei. Trecînd pe pod, privi cu dragoste — o dragoste adînc sădită în suflet — casa mare de cărămidă roșie care pe dinafară arăta întotdeauna veselă și primitoare, oricît de goale i-ar fi fost încăperile și oricît de triste ar fi fost

sufletele celor dinăuntru. O lumină plăcută lucea în ochii albaștri-cenușii ai lui Tom, în timp ce privea ferestrele casei ; cuta de pe frunte nu-i dispărea niciodată, dar nu-i stătea rău : părea semnul unei voințe neclintite și putea fi lipsită de asprime atunci când ochii și gura căpătau o expresie blîndă. Pasul lui hotărît se iuți ; colțurile gurii se răzvrăteau împotriva efortului de a-și stăpîni un zîmbet.

La ora aceea, cei din salon nu priveau către pod ; în cameră domnea o tăcere resemnată : domnul Tulliver, în fotoliu, ostenit după un drum lung, călare, căzuse pe gânduri ; privirea obosită îi era îndreptată mai cu seamă asupra lui Maggie, care stătea aplecată deasupra lucrului de mîină, în timp ce maică-sa pregătea ceaiul.

Cînd auziră pasul binecunoscut, toți ridicară mirați privirile.

— Dar ce s-a întîmplat, Tom ? întrebă tatăl. Ai venit mai devreme ca de obicei.

— Da. Nu mai aveam nimic de făcut, așa că am plecat. Ce mai faci, mamă ?

Tom se duse la maică-sa și o sărută. Asta dovedea la el o bună dispoziție neobișnuită. În ultimele trei săptămîni abia dacă schimbase o vorbă sau o privire cu Maggie, dar cum în genere nu prea era comunicativ acasă, părinții nu observaseră nimic.

— Tată, începu Tom după ce sfîrșiră ceaiul, știi cîți bani sînt în cutia de tablă ?

— Numai o sută nouăzeci și trei de lire, spuse domnul Tulliver. În ultima vreme ai adus mai puțin... da' așa-s tinerii... le place să-și cheltuiască banii... cu toate că eu, unul, nu mi-am făcut mendrele înainte de majorat.

Domnul Tulliver vorbea cu o sfioasă nemulțumire.

— Tată, ești sigur că avem numai atît ? întrebă Tom. Te-aș ruga să te ostenești să-mi aduci cutia de tablă. S-ar putea să te fi înșelat !

— Cum să mă înșel ? făcu taică-su enervat. Doar i-am numărat de-atîtea ori. Da' dacă nu mă crezi, o aduc.

Pentru domnul Tulliver, care ducea o viață atît de moho-rîtă, aducerea cutiei de tablă și numărarea banilor constituiau întotdeauna o plăcere.

— Stai aici, mamă, i se adresă Tom, văzînd-o că se ridică după plecarea lui taică-su.

— Să stea și Maggie ? întrebă doamna Tulliver. Cineva trebuie să strîngă masa.

— Cum poștește, răspunse Tom cu indiferență.

Cuvintele lui o jigniră adînc pe Maggie. Era convinsă că Tom avea să-i comunice lui taică-su că poate să-i achite toate datoriile și, de emoție, simți că inima începe să-i bată mai tare. Dar Tom nu ținea ca ea să fie de față cînd le dădea o asemenea veste ! Maggie scoase tava afară și se întoarse imediat. Sentimentul că fusese nedreptățită nu putea dăinui într-o împrejurare ca asta.

Domnul Tulliver aduse cutia de tablă și o deschise, iar Tom se așeză în colțul mesei lîngă el ; lumina roșiatică a apusului scotea la iveală expresia mohorîță, ursuză și obosită de pe chipul întunecat al tatălui și bucuria care strălucea pe fața bălaie a fiului, bucurie pe care cu greu reușea s-o stăpînească. Mama și Maggie stăteau în celălalt capăt al mesei, prima într-o așteptare placidă, Maggie cu sufletul la gură.

Domnul Tulliver numără banii, așezîndu-i în grămăjoare pe masă. Apoi, uitîndu-se la Tom cu o privire pătrunzătoare, spuse :

— Uite ! Vezi c-am avut dreptate ?

Rămase tăcut, privind banii cu o descurajare amară.

— Lipsesc mai mult de trei sute de lire... o să mai treacă mult pîn-o să fiu în stare să le strîng. Păcat c-am pierdut patruzeci și două de lire cu grînele... mare păcat ! Viața asta m-a răpus. Mi-au trebuit patru ani ca să pun banii ăștia deoparte... și nu știu, zău, dac-oi mai apuca să trăiesc alți patru ani... Va trebui să-ți încredințez ție plata datoriilor, continuă el, cu un tremur în voce, dacă n-o să-ți schimbi gîndul cînd ai s-ajungi major... Da' cred că pîn-atunci mă îngropi.

Îl privi enervat pe Tom, așteptînd o consolare de la el.

— Nu, tată, spuse Tom, plin de hotărîre, cu toate că și glasul lui tremura. N-avea nici o grijă, că ai să le plătești. Ai să le plătești chiar dumneata, cu mîna dumitale.

Tonul cu care vorbea trăda ceva mai mult decît speranță și hotărîre. Domnul Tulliver simți cum îl trece un fior prin tot trupul și rămase cu ochii pironiți asupra băiatului, plin de nerăbdare și curiozitate, în timp ce Maggie, neputînd să se stăpînească, alergă la taică-su și îngenunche lîngă el. Tom rămase o clipă tăcut, apoi continuă :

— Acum cîtva timp unchiul Glegg mi-a împrumutat ceva bani cu care să cumpăr și să vînd niște marfă, și afacerea a reușit. Am trei sute douăzeci de lire la bancă.

Nici n-apucă să rostească ultimele cuvinte, că maică-sa se și aruncă de gâtul lui, exclamînd cu voce întretăiată de suspine :

— Vai, băiatul mamei, știam eu că ai să dregi lucrurile cînd ai să te faci mare !

Domnul Tulliver, însă, rămase tăcut : valul de emoție îl gîtuise, nu era în stare să scoată nici o vorbă. Cei doi copii se speriară, gîndindu-se ca nu cumva bucuria neașteptată să-l doboare. Dar curînd se ivi ușurarea binecuvîntată a lacrimilor. Pieptul lat începu să zvîcnească, mușchii feței se destinseră și omul cu păr cărunt izbucni în hohote de plîns. Apoi, încetul cu încetul, se liniști și începu să respire regulat. În cele din urmă, privindu-și nevasta, spuse cu blîndețe :

— Bessy, vino să mă săruți... băiatul te-a despăgubit. Poate că acu' să ai parte de o viață mai bună.

Doamna Tulliver îl sărută. După ce îi țină o clipă mîna în mîna lui, morarul își aduse din nou aminte de bani :

— Era bine să-mi fi adus banii să mă uit la ei, spuse el, pipăind mărunțișul de pe masă. Aș fi fost mai liniștit.

— Ai să-i vezi mîine, tată, spuse Tom. Unchiul Deane a aranjat să se întîlnească mîine cu creditorii la „Leul de Aur” și a comandat o masă pentru ei la ora două. O să vină și unchiul Glegg. S-a publicat și în *Messenger*, sîmbătă.

— Asta înseamnă că a aflat și Wakem ! exclamă domnul Tulliver și în ochii lui apăru o lucire de triumf. Ah, continuă el scoțînd un sunet lung și gutural apoi luîndu-și tabachera, singurul lux pe care și-l mai îngăduia, și lovind-o ușor cu degetele ; își recăpătase ceva din aerul sfidător de pe vremuri. Acum o să scap de sub gheara lui... cu toate că înseamnă să părăsesc moara. Credeam c-o să pot rămîne aici pînă la sfîrșit... dar nu pot... N-avem nimic de băut în casă, Bessy ?

— Ba da, răspunse doamna Tulliver, scoțînd din buzunar legătura de chei care se micșorase simțitor, avem niște rachiu pe care mi l-a adus sora Deane cînd am fost bolnavă.

— Dă-l încoace ! M-a apucat un soi de leșin. Tom, băiatule, spuse el, cu o voce mai puternică după ce bău puțin rachiu îndoit cu apă, trebuie să le ții un discurs. Și eu o să le spun că tu ai făcut rost de grosul banilor. O să-și dea seama că sînt totuși un om cinstit și am și un băiat cinstit. Ce s-ar mai bucura Wakem dac-ar avea și el un băiat ca al meu... un băiat frumos și zdravăn... nu un biet cocoșat !

Tu ai să faci avere, băiete ; poate c-o s-apuc ziua când ai s-ajungi mult mai bine ca Wakem și ca fii-su. Nu m-aș mira să ajungi și tu ca unchiul Deane, asociat într-o afacere — că doar ești pe drumul ăl bun ; și pe urmă nimic n-o să te mai împiedice să te îmbogățești... Și dacă s-o întâmpla să strângi destui bani — ascultă-mă ce-ți spun, încearcă să răscumperi bătrîna noastră moară.

Domnul Tulliver se prăbuși din nou pe scaun ; mintea lui care de atîta vreme nu avusese parte decît de gînduri și presimțiri întunecate se umpluse dintr-o dată, prin miracolul bucuriei, de gînduri optimiste. Dar un gînd ascuns îl făcea să prevadă că el personal nu va putea gusta fericirea.

— Dă-mi mîna, băiete, i se adresă lui Tom, întinzîndu-i-o pe a lui. Mare lucru e când are omul un fiu cu care să se mîndrească. Eu am avut norocul ăsta.

Clipele acelea se dovediră a fi cele mai fericite din viața lui Tom ; chiar și Maggie uită de necazuri. Tom era într-adevăr bun, și Maggie simți acea dulce umilință care ți se naște în suflet în clipele de admirație și recunoștință, și care o făcea să-și spună că, în timp ce Tom își răscumpărase greșelile, ea rămăsese la fel de vinovată ca și înainte. Și în seara aceea, când pentru prima dată i se păru că trecuse pe planul al doilea în sufletul tatălui ei, Maggie nu simți nici o urmă de gelozie.

Discuția se prelungi pînă la ora culcării. După cum era și firesc, domnul Tulliver ținuse să afle toate amănuntele peripețiilor comerciale ale lui Tom, pe care le ascultă cu un interes și o încîntare crescîndă. Era curios să știe ce se spusese și, dacă se putea, ce se gîndise în fiecare împrejurare ; și, aflînd de rolul lui Bob Jakin în toată povestea, își manifestă simpatia față de iscusința și succesul vînzătorului ambulant prin adevărate izbucniri de entuziasm. Domnul Tulliver își reaminti povestea adolescenței lui Bob, atît cît o cunoștea, cu sentimentul că de atunci promitea să aibă un viitor strălucit, așa cum promit toți oamenii mari încă din copilărie.

Interesul față de aceste povești, care umbrea pentru moment sentimentul vag dar sălbatic de triumf asupra lui Wakem, era bine venit, căci altfel toată bucuria lui Tulliver s-ar fi canalizat, cu o forță primejdioasă, pe acest făgaș. Dar, chiar și așa, sentimentul de triumf își dezvăluia din cînd în cînd amenințător adevărata lui putere, prin exclamații neașteptate și nepotrivite.

În noaptea aceea, domnul Tulliver rămase multă vreme treaz iar somnul, care îl cuprinse în cele din urmă, fu agitat și plin de vise. La cinci și jumătate, doamna Tulliver, încă de mult sculată, se sperie de bărbatul ei care sări din pat cu un strigăt înăbușit și începu să se uite buimăcit în jur.

— Ce-i, domnule Tulliver, ce s-a întâmplat? îl întreabă nevastă-sa.

Domnul Tulliver o privi cu o expresie de nedumerire și, în cele din urmă, spuse :

— Ah... visam... am făcut vreun zgomot?... Mi s-a părut că l-am prins.

Capitolul VII

LICHIDAREA SOCOTELILOR

Domnul Tulliver era un om cumpătat — îi plăcea să bea, ba chiar să bea bine, dar niciodată nu întrecea măsura. Era un om iute din fire ca Hotspur și, ca să se aprindă, nu avea nevoie de combustibil lichid : combativitatea lui se vedea întotdeauna a fi la înălțimea unor împrejurări emoționante, fără să mai aibă nevoie de stimulente, iar dorința de a bea un pahar de rachiu îndoit cu apă însemna, în ziua aceea, că bucuria neașteptată acționase ca un șoc primejdios asupra unui sistem slăbit de patru ani de viață mohorâtă și fără de noroc. Dar după primul moment de îndoială, de nesiguranță, puterea domnului Tulliver păru să crească, pe măsură ce-i creștea și emoția ; și, a doua zi, stînd la masă cu creditorii, domnul Tulliver, cu ochii strălucitori și obrajii aprinși de convingerea că era din nou în stare să facă o figură onorabilă, semăna mult mai mult cu omul mîndru, încrezător, inimos și iute din fire de pe vremuri, decît ar fi putut să-și închipuie oricine l-ar fi văzut cu o săptămînă în urmă, călărind — așa cum obișnuia în ultimii patru ani de cînd îl copleșiseră datoriile și sentimentul înfrîngerii — cu capul plecat și aruncînd priviri piezișe și ursuze oricărui om pe care nu reușea să-l ocolească. Își ținu discursul exprimîndu-și, cu zelul încrezător de odinioară, principiile cinstite, făcînd aluzie la norocul ce-l ocolise și la pungașii asupra cărora triumfase, într-o anumită măsură, prin muncă grea și datorită ajutorului dat de un fiu iubitor, și povesti, în încheiere, cum făcuse Tom rost de cea mai

mare parte din banii de care aveau nevoie ; și, un timp, orice urmă de furie și de triumf dușmănos păru să dispară, lăsînd locul unui sentiment mai pur de mulțumire și mîndrie părintească. Cineva ceru să bea în sănătatea lui Tom, și unchiul Deane profită de acest prilej pentru a rosti cîteva cuvinte de laudă în legătură cu caracterul și purtarea băiatului în general ; apoi, Tom însuși se ridică de pe scaun și ținu singurul discurs din viața lui, un discurs cît se poate de scurt în care mulțumi celor de față pentru onoarea ce i-o făcuseră ; era bucuros că fusese în stare să contribuie ca taică-su să-și dovedească cinstea și să-și redobîndească un nume nepătat ; iar în ceea ce-l privea pe el, spera să nu strice niciodată ceea ce fusese înfăptuit și să nu ajungă niciodată să păteze acest nume. Urmară aplauze atît de furtunoase, iar Tom avea o înfățișare atît de nobilă, era atît de înalt și se ținea atît de drept, încît domnul Tulliver se simți dator să spună prietenilor săi din dreapta și din stînga, în chip de explicație, că educația băiatului îl costase o grămadă de bani.

Masa se încheie la ora cinci, cît se poate de liniștit. Tom rămase la St. Ogg's să se ocupe de niște treburi, în timp ce domnul Tulliver se urcă pe cal și o porni spre casă să le redea „bieteii Bessy și fetei” evenimentele memorabile care avuseseră loc și vorbele însemnate care fuseseră rostite. Aerul lui agitat se datora doar în mai mică măsură bunei dispoziții sau vreunui alt stimulent, cît elixirului amețitor al triumfului. În ziua aceea nu o luă pe străzi lăturalnice, ci o porni la pas, de-a lungul străzii principale pînă la pod, cu capul sus și privirea nestingherită. Cum de nu-l întîlnise pe Wakem ? Lipsa acestei coincidențe îl supăra, și mintea lui începu să se frămînte. Poate că Wakem plecase în ziua aceea din oraș tocmai ca să nu vadă și să nu audă nimic în legătură cu o faptă atît de lăudabilă, în măsură să-i pricinuiască unele muștrări de conștiință. Dacă l-ar întîlni acum pe Wakem, domnul Tulliver l-ar privi drept în față, și pun-gașul și-ar mai pierde puțin din obrăznicia și îngîmfarea lui. Va afla el curînd că un om cinstit ca el, Tulliver, n-avea să-l mai slujească și să-și vîndă cinstea pentru a umple un buzunar care și așa era plin de cîștiguri murdare. Poate că norocul începuse să treacă de partea cealaltă ; poate că nu toate cărțile cîștigătoare erau în mîna diavolului.

Tot frămîntîndu-se așa, domnul Tulliver se apropiase îndeajuns de porțile morii Dorlcote ca să poată desluși

silueta bine cunoscută, care tocmai ieșea pe poartă, călare pe un cal alb și frumos. Se întâlnește cam la vreo cincizeci de metri de poartă, între castanii și ulmii cei mari și malul înalt.

— Tulliver, spuse Wakem brusc, pe un ton mai arogant decât de obicei, ai făcut o prostie cât capul dumitale de mare când ai împrăștiat bulgării ăia de pământ pe Far Close ! Și doar ți-am spus dinainte ce-o să se întâmple, dar voi n-o să fiți niciodată în stare să munciți pământul cu cap.

— Așa, făcu domnul Tulliver, înfierbîntîndu-se dintr-o dată. Atunci fă-ți rost de altul care să-ți muncească și să te roage să-l înveți ce să facă !

— Ești băut ! spuse Wakem, crezînd într-adevăr că de-asta îi luceau ochii atît de tare și avea obraji atît de aprinși.

— Nu, nu sînt băut, răspunse Tulliver. N-am nevoie de băutură ca să mă hotărăsc să nu mai slujesc pe un pungaș.

— Foarte bine. Atunci te rog ca mîine să pleci din casa mea. Și acu' ține-ți gura asta pocită și lasă-mă să trec !

Tulliver își așezase calul de-a curmezișul drumului, tăindu-i calea.

— Nu, nu te las să treci, strigă Tulliver înfierbîntîndu-se și mai tare. Întîi îți spun tot ce cred despre tine. Ești un pungaș prea mare ca să ajungi la spînzurătoare... ești...

— Lasă-mă să trec, vită, că dacă nu, dau peste tine.

Îmboldindu-și calul și ridicînd biciul, domnul Tulliver făcu un salt înainte iar calul lui Wakem, sărind îndărăt și clătinîndu-se, își zvîrli călărețul din șa și-l trînti la pământ. Wakem avusese prezența de spirit să slăbească repede frîul și, cum calul lui se poticnise ușor și apoi se opintise, ar fi putut să se ridice și să încalece din nou, fără nici o altă neplăcere în afară de o zguduială și cîteva zgîrieturi. Dar înainte de a fi în stare să se ridice, Tulliver sărise și el din șa. Văzîndu-și stăpînul, pe care-l urîse atîta vreme, zăcînd pe jos, la cheremul lui, morarul se simți cuprins de beția unei răzbunări triumfătoare, care părea că-i dă o agilitate și o putere supraomenească. Se năpusti asupra lui Wakem, care tocmai încerca să se ridice, îl apucă de brațul stîng, silindu-l să-și lase toată greutatea pe brațul drept care se sprijinea de pământ, și începu să-i biciuiască spinarea, cu sete. Wakem strigă după ajutor, dar nu se ivi nimeni. Într-un tîrziu, se auziră niște țipete de femeie :

— Tată, tată !

Wakem simți deodată că ceva oprise mîna lui Tulliver ; loviturile încetară, iar strînsoarea de pe braț slăbi.

— Pleacă de-aici... du-te ! striga morarul furios.

De data asta însă nu i se adresa lui Wakem. Avocatul se ridică încet și, întorcînd capul, văzu că brațul lui Tulliver fusese oprit de o fată —sau mai degrabă de teama de a nu lovi fata care se agățase de el cu toată puterea tinereței.

— Luke... mamă... veniți să-l ajutați pe domnul Wakem ! strigă Maggie, auzind pașii mult așteptați.

— Ajută-mă să-ncalec pe calul ăla mic, îi spuse Wakem lui Luke. Poate c-o să reușesc... cu toate că... fir-ar al naibii... cred că mi-a scrîntit brațul !

Wakem fu urcat, cu chiu cu vai, pe calul lui Tulliver. Apoi se întoarse către morar și rosti, palid de mînie :

— Ai să mi-o plătești, domnule Tulliver ! Fiica dumitale e martoră că m-ai atacat.

— Puțin îmi pasă, răspunse Tulliver furios și cu o voce răgușită, du-te și arată-le și altora spatele și spune-le că te-am biciuit eu ! Spune-le că am făcut puțină dreptate pe lume.

— Du-mă acasă, îi porunci Wakem lui Luke. Pe la Tof-ton Ferry — nu prin oraș.

— Hai să mergem, tată ! îl rugă Maggie.

Apoi, văzînd că Wakem plecase și nu trebuia să se mai teamă de vreun act de violență din partea lui taică-su, slăbi strînsoarea și izbucni într-un plîns isteric, în timp ce biata doamnă Tulliver stătea tăcută, tremurînd de spaimă. Dar Maggie își dădu seama că, de îndată ce slăbise strînsoarea, taică-su o apucase de braț și acum se sprijinea pe ea cu toată puterea. Uimirea îi opri plînsul.

— Mă simt cam prost... Simt ca un soi de leșin, spuse el. Bessy, ajută-mă să intru în casă... Am amețeală... mă doare capul.

Păși încet, sprijinindu-se de nevastă-sa și de fiică-sa și, clătînîndu-se, se așează în fotoliu. Obrajii care înainte fuseseră aproape purpurii, se făcuseră albi ca varul, iar mîinile îi erau reci.

— N-ar fi mai bine să trimitem după doctor ? întrebă doamna Tulliver.

Părea prea slăbit și prea suferind ca s-o audă ; dar, cîteva clipe mai tîrziu, cînd doamna Tulliver îi ceru lui Maggie să trimită pe cineva după doctor, o privi cu aerul că înțelege totul și spuse :

— Care doctor ? Nu... nu vreau nici un doctor. Mă doare capul... asta-i tot. Ajută-mă să mă bag în pat.

Trist sfârșit al unei zile care păruse să vestească pentru toți zorii unor vremuri mai bune ! Dar semințele amestecate dau tot soiul de roade.

O jumătate de oră după ce taică-su se culcase, sosi și Tom acasă, cu Bob Jakin... Bob venise să-l felicite pe „stăpînul bătrîn“ cu o mîndrie oarecum justificată că fusese și el părtaș la norocul lu' dom' Tom ; iar Tom se gîndise că taică-su nu și-ar fi putut dori să încheie ziua aceea mai plăcut decît stînd de vorbă cu Bob. Și iată că Tom se vedea silit să-și petreacă seara așteptînd abătut urmările neplăcute ale acelei nesăbuite izbucniri a urii pe care taică-su o înăbușise atîta vreme. După ce aflate veștile triste, Tom rămăsese tăcut. Nu avea puterea și nici dorința să-i povestească maică-si și soră-si despre masa la care luase parte — și nici ele nu țineau să afle nimic. Se părea că firele încîlcite ale vieții lor se răsuciseră într-un chip atît de ciudat, încît pentru ei nu putea exista fericire care să nu fie îndată urmată de un necaz. Gîndul că eforturile lui exemplare erau mereu zădărnicate de greșelile altora îl umplea pe Tom de descurajare. Maggie retrăia neîncetat chinul clipelor în care alergase și se agățase de brațul lui taică-su, cu presimțirea nelămurită, îngrozitoare, că vor urma și alte scene și mai cumplite.

Nici unul dintre cei trei nu era prea îngrijorat de starea sănătății domnului Tulliver : simptomele nu aminteau de atacul grav pe care-l avusese înainte, și părea firesc să se simtă rău după atîtea ceasuri de emoții violente, mînie și încordare. Probabil că odihna avea să-l vindece.

Tom, istovit după o zi atît de zbuciumată, adormi repede. Cînd, după un somn adînc, se deșteptă și o văzu pe maică-sa lîngă el, în lumina cenușie a zorilor, i se păru că abia se culcase.

— Trebuie să te scoli imediat, băiatu' mamei. Am trimis după doctor și taică-tu vrea să vă vadă.

— De ce ? Se simte mai rău, mamă ?

— Toată noaptea l-a durut capul, dar nu zice că i-ar fi mai rău... numai că deodată mi-a spus : „Bessy, adu băiatul și fata. Spune-le să se grăbească“.

Maggie și Tom se îmbrăcară repede în semiîntunericul leșios și rece al dimineții și intrară în odaia tatălui lor aproape în același timp. Domnul Tulliver îi aștepta cu o expresie de durere întipărită pe față ; ochii îi scînteiau însă plini de luci-

ditate și îngrijorare. Doamna Tulliver stătea la un capăt al patului, tremurînd speriată ; veghease toată noaptea și arăta obosită și îmbătrînită. Maggie se apropie de pat, dar privirile lui taică-su se îndreptau către Tom, care se opriase lîngă ea.

— Tom, băiatule, vezi ce-a dat peste mine... n-o să mă mai scol niciodată din pat... Pe mine viața m-a răpus, dar tu ai făcut tot ce-ai putut ca să îndrepti lucrurile. Dă-mi încă o dată mîna, băiete, pînă nu vă las !

Tatăl și fiul își strînseră mîna și se priviră o clipă în ochi. Apoi Tom spuse, încercînd să-și stăpînească emoția :

— Tată, ai vreo dorință... pe care să ți-o îndeplinesc cînd...

— Da, băiete... încearcă să ajungi din nou stăpîn pe moară.

— Da, tată.

— Și încearcă s-o despăgubești pe maică-ta, cum poți, că n-a avut noroc cu mine... și fetița...

Tatăl își îndreptă privirile către Maggie cu o expresie mai însuflețită, în timp ce fata, cu inima zdrobită, căzu în genunchi ca să fie mai aproape de chipul drag, brăzdat de ani, chipul care fusese alături de ea atîta vreme, ca o întruchipare a dragostei celei mai adînci și a celor mai grele încercări.

— Să ai grijă de ea, Tom... Liniștește-te, fetița mea... ai să întîlnești pe cineva care să te iubească și să te apere în viață... și tu, băiete, să te porți frumos cu ea. Eu m-am purtat frumos cu sora mea. Sărută-mă, Maggie... Vino-ncoace, Bessy... Tom, vezi să faci un mormînt de piatră, ca să se odihnească și maică-ta alături de mine.

Rostind aceste cuvinte, privi în altă parte și rămase cîteva clipe tăcut, în timp ce ai lui stăteau încremeniți în picioare, uitîndu-se la el. Lumina dimineții se făcea din ce în ce mai clară, astfel încît putură desluși cum i se umbrește fața și i se sting ochii. În cele din urmă, privindu-l pe Tom, bătrînul rosti :

— Mi-a venit și mie rîndul să-l bat... și l-am bătut. Era drept să-l bat. N-am dorit niciodată un lucru care să nu fie drept.

— Tată, dragă tată, izbucni Maggie, cuprinsă de o neliniște fără margini care-i înăbușea durerea, îl ierți, nu-i așa ? Îi ierți pe toți ?

Fără să întoarcă privirea către ea, domnul Tulliver spuse :

— Nu, fata mea. Nu-l iert... De ce să-l iert ? De ce să-mi fie milă de un pungaș ?

Vorbea din ce în ce mai greu. Dar voia să mai spună ceva : începu să-și miște buzele, chinându-se în zadar să scoată un sunet. În cele din urmă, reuși să îngăime :

— Oare Dumnezeu îi iartă pe pungași ?... dar chiar dacă-i iartă, n-o să mă judece prea aspru !

Începu să dea din mâini, de parcă ar fi vrut să ceară celor de față să înlăture o greutate care-l apăsa. Rosti de câteva ori frânturi de cuvinte :

— Viața asta... m-a răpus... om cinstit... ciudat...

Curînd, vorbele i se prefăcură în simple șoapte ; ochii lui nu mai distingeau nimic ; apoi sosi tăcerea cea din urmă.

Dar nu tăcerea morții. Timp de mai bine de o oră, pieptul i se mai înălță încă, iar respirația greoaie continuă să se audă, stingîndu-se încetul cu încetul, în timp ce o sudoare rece îi îmbrobonea fruntea.

În cele din urmă se lăsă o liniște desăvîrșită ; sufletul mohorît al bietului Tulliver încetase să mai fie chinuit de enigma acestei vieți.

Între timp sosiră Luke și nevastă-sa ca să dea și ei o mîna de ajutor și, în cele din urmă, veni și doctorul Turnbull. Dar era prea tîrziu pentru a mai face altceva decît să spună :

— S-a sfîrșit.

Tom și Maggie coborîră împreună și intrară în cameră, unde dădură cu ochii de scaunul tatălui lor, acum pustiu. Privirile li se îndreptară către același punct, iar Maggie spuse :

— Tom, iartă-mă... să ne iubim mereu unul pe celălalt. Și, îmbrățișîndu-se, izbucniră în plîns.

Cartea a şasea

•
MAREA ISPITĂ

Capitolul I
UN DUET ÎN PARADIS

Salonul, cu mobilă luxoasă, cu pianul deschis și cu o vedere plăcută spre grădina care cobora către debarcaderul de pe malul râului Floss, făcea parte din locuința domnului Deane. Fata în doliu, micuță și delicată, cu bucle castanii ce unduiau peste broderia colorată la care lucra, era bineînțeles Lucy Deane, iar tânărul chipeș, de pe scaun, care se apleca să plesnească cu foarfecele botișorul cățelului de rasă „King Charles” culcat la picioarele fetei, nu era altul decât domnul Stephen Guest. Inelul cu briliant, parfumul de trandafiri, aerul degajat și lipsa lui de ocupație ziua în amiaza mare constituiau corolarul fericit al faptului că era proprietarul celei mai importante fabrici de ulei și al celui mai mare antrepozit din St. Ogg's. Gestul cu foarfecele ar fi putut să pară gratuit, dar un om cu discernământ n-ar fi omis să întrezărească îndărătul lui o intenție demnă de un tânăr cu minte pătrunzătoare și înfățișare plăcută. Era clar că lui Lucy îi trebuia foarfecele și era nevoită, oricât i-ar fi fost de greu, să-și dea buclele pe spate, să-și ridice ochii căprui atât de blânzi, să zîmbească șagalnic acestui tânăr aplecat spre picioarele ei și să-i întindă mîna mică și trandafirie, spunînd :

— Dă-mi te rog foarfecele, dacă poți renunța o clipă la plăcerea de a-l persecuta pe cățelușul meu Minny.

Foarfecele neghiob păru să fi lunecat prea tare peste încheieturile degetelor ; și Hercule, deznădăjduit, întinse către Lucy degetele încătușate.

— Ce foarfece afurisit ! Uite, s-a sucit și mi-a prins degetele. Ajută-mă să-l scot !

— Scoate-l singur cu cealaltă mîna, spuse domnișoara Lucy, vrînd să-l necăjească.

— Da, dar e mîna stîngă și eu nu sînt stîngaci.

Lucy începu să rîdă și, cu degetele ei delicate, scoase foarfecele, operație care pe Stephen îl făcu să dorească s-o ia *da capo*. Pîndi eliberarea foarfecelui cu gîndul să-l apuce din nou.

— Nu, nu, se apără Lucy, băgîndu-l în cordon. Nu ți-l mai dau. Și așa mi l-ai stricat. Și nu-l mai face pe Minny să mîrîie. Așază-te frumos și stai cuminte, că am să-ți spun ceva.

— Ce vrei să-mi spui? întrebă Stephen, lăsîndu-se pe spate și sprijinîndu-și brațul drept de colțul scaunului. Așa cum stătea, ar fi putut poza unui pictor pentru portretul unui tînar de douăzeci și cinci de ani; avea o înfățișare deosebită, cu fruntea lată, păr castaniu-închis, drept ca o perie și puțin ondulat la vîrf, ca niște spice de grîu des, o privire jumătate pasionată, jumătate ironică și sprîncene drepte și bine conturate.

— E ceva important?

— Da, foarte. Ghici ce e!

— Ai de gînd să schimbi regimul lui Minny și să-i dai în fiecare zi trei păhărele de „ratafia” amestecate cu o lingură de smîntînă?

— Nu! Nici gînd!

— Atunci probabil că părintele Kenn a ținut o predică împotriva corsetelor și voi, cucoanele, i-ați trimis o scrisoare comunicîndu-i că doctrina lui e prea aspră și nimeni nu poate s-o îndure.

— Să-ți fie rușine, îl muștră Lucy, luînd o înfățișare serioasă. Dacă nu ghicești ce vreau să-ți spun, înseamnă că nu prea ești isteț, pentru că e vorba de ceva de care am vorbit de curînd.

— Dar în ultimul timp am vorbit despre o mulțime de lucruri. Oare tirania dumitale de femeie pretinde ca, atunci cînd te referi la un lucru dintr-o mie, să ghicesc imediat despre ce e vorba?

— Las' că știu eu că mă crezi proastă.

— Te cred fermecătoare.

— Și prostia face parte din farmecul meu?

— N-am spus asta.

— Nu. Dar oricum eu știu că nu-ți plac femeile prea deștepte. Te-a trădat Philip Wakem. A spus-o o dată cînd nu erai de față.

— Știu că Philip e cumplit cînd e vorba de lucruri d-astea; le pune foarte tare la inimă. Trebuie să fie mort după

o necunoscută... o Beatrice inaccesibilă, pe care a cunoscut-o în străinătate.

— A, dar fiindcă tot veni vorba de Philip, spuse Lucy, oprindu-se din lucru, mi-am adus aminte că nici pînă acum nu știu dacă verișoara mea Maggie o să vrea să-l vadă sau va refuza, așa cum face fratele ei. Tom nu intră niciodată într-un loc unde știe că se află Philip. Poate că și Maggie face la fel. Și atunci n-o să mai putem cînta refrenele împreună.

— Cum? Vine verișoara dumitale să stea aici? Întrebă Stephen cu o expresie de nemulțumire în ochi.

— Da. Asta era vestea pe care n-o ghiceai. Își părăsește serviciul unde a lucrat aproape doi ani, de cînd a murit tatăl ei... biata fată... și o să stea cu mine o lună, două, sau poate chiar mai mult. Cel puțin așa aș vrea eu.

— Și te așteptai ca vestea asta să-mi facă plăcere?

— Nu, de loc, răspunse Lucy cam înțepată. Mie îmi pare bine, dar asta nu înseamnă că trebuie să-ți pară bine și dumitale. În orice caz, eu o iubesc pe verișoara mea Maggie mai mult decît pe oricare altă fată din lume.

— Și cînd o să vină, veți fi probabil nedespărțite. N-o să mai avem prilejul să ne vedem singuri, dacă nu-i găsești cumva vreun admirator cu care să se retragă din cînd în cînd. Și, mă rog, ce are cu Philip? Philip ar fi putut să ne fie de ajutor.

— E vorba de o ceartă de familie cu tatăl lui Philip... ceva foarte neplăcut. Nu știu chiar tot și nici n-am înțeles prea bine ce s-a întîmplat. Unchiul Tulliver n-a avut noroc și și-a pierdut averea întreagă, și l-a socotit pe domnul Wakem vinovat de tot ce i s-a întîmplat. Domnul Wakem a cumpărat moara Dorlcote, care era a unchiului Tulliver și unde unchiul a trăit de altfel toată viața... ți-aduci aminte de unchiul Tulliver, nu-i așa?

— Nu, spuse Stephen cu indiferență și cu oarecare dispreț. Îl știu după nume și cred că l-am văzut de cîteva ori. Îl știu, așa cum știu pe foarte mulți oameni de aici, fără să-i cunosc personal.

— Era tare violent. Mi-aduc aminte... cînd eram mică și mă duceam pe la verii mei, mă speria mereu, se răstema de parcă ar fi fost supărat. Tata mi-a spus c-a avut loc o ceartă îngrozitoare între unchiul Tulliver și domnul Wakem, chiar în ajunul zilei cînd s-a prăpădit unchiul, dar nu s-a vorbit niciodată despre asta. Pe vremea aceea dumneata erai la Londra. Tata spunea că unchiul n-a prea avut dreptate. În

ultima vreme se cam acrise. Dar pentru Tom și Maggie trebuie să fie trist să-și aducă aminte de toate astea. Au avut atâtea necazuri ! Maggie a fost cu mine la școală acum șase ani și a trebuit să se întoarcă acasă din pricina nenorocirii care i s-a întâmplat lui taică-su și cred că de atunci n-a mai avut o clipă fericită. Pe urmă și-a luat un serviciu amărît la o școală, hotărîtă să rămână independentă și să nu stea cu mătușa Pullet, iar eu nu îndrăzneam s-o iau cu mine pentru că pe atunci mama era bolnavă și totul era foarte trist la noi. De asta vreau să vină acum aici, să se bucure și ea de o vacanță. O vacanță lungă, lungă !

— E foarte frumos și generos din partea dumitale, declară Stephen cu un zîmbet plin de admirație. Și cu atît mai frumos, dacă are și ea același dar al conversației ca maică-sa.

— Biata mătușă ! Ești rău ! Cum poți să rîzi așa de ea ! Pentru mine, mătușa Bessy înseamnă foarte mult. Conduce casa mult mai bine decît ar fi condus-o un străin, iar cînd a fost mama bolnavă, m-a ajutat și mi-a dat curaj !

— Da, dar ar fi mai bine să fie reprezentată numai prin vișinata sau prăjiturile ei cu cremă. Mă îngrozesc la gîndul că fata va fi mereu cu noi — în persoană — fără să poată fi înlocuită, ca maică-sa, prin bunătăți de felul ăsta. Trebuie să fie blondă, grasă, cu niște ochi rotunzi și albaștri, care or să se holbeze la noi în tăcere.

— Da, da ! exclamă Lucy, rîzînd malițios și bătînd din palme, așa e ! Nu se poate, trebuie să o fi văzut cîndva.

— Nu. Zău că nu. Dar așa trebuie să arate fata doamnei Tulliver, iar dacă o să-l surghiunească pe Philip — singurul tenor pe care-l avem la îndemîină — o să fie și mai plicticos.

— Sper că n-o să-l surghiunească. Te rog să treci pe la Philip să-i spui că Maggie vine mîine. Știe care sînt sentimentele lui Tom față de el și are întotdeauna grijă să nu-i iasă în cale, așa că va înțelege dacă ai să-i comunicî că te-am rugat eu să-l previi să nu dea pe aici pînă nu-l chem.

— Cred c-ai face mai bine să-i scrii cîteva rînduri amabile pe care să i le duc eu. Știi bine ce sensibil e ; cel mai mic lucru l-ar putea face să nu mai calce niciodată pe aici și doar m-am străduit din greu să-l fac să vină. Nu l-am putut convinge niciodată să ne viziteze la Park : cred că nu-i plac surorile mele. Numai degetele dumitale de zîină pot netezi penele lui zburlite.

Stephen prinse mîna delicată care rătăcea pe masă și o atinse ușor cu buzele. Micuța Lucy se simți foarte mîndră și

fericită. Curtea lui Stephen se afla în faza care constituie clipele cele mai încântătoare ale tinereții, faza când înmugurește pasiunea, faza când fiecare e sigur de dragostea celuilalt, cu toate că nu și-au făcut încă nici o mărturisire formală și totul nu e decît o presimțire ce face să înflorească cel mai banal cuvînt, cel mai mic gest, transformîndu-le în emoții diafane și fermecătoare ca o adiere de parfum de iasomie. Logodna care dezvăluie totul tocește această latură fină a sensibilității : e iasomia culeasă și dăruită într-un buchet mare.

— Dar zău că e ciudat ce bine ai descris-o pe Maggie și felul ei de a fi, spuse Lucy cu șiretenie, îndreptîndu-se către masa ei de scris. Pentru că, știi, ar fi putut să semene cu frațele ei : și Tom n-are ochi rotunzi și nici nu se holbează la oameni.

— Probabil că seamănă cu tatăl lui ; pare să fie mîndru ca Lucifer. Dar nu cred că poate fi un prieten plăcut.

— Mie-mi place. El mi l-a dăruit pe Minny cînd am pierdut-o pe Lolo ; și tata ține foarte mult la el. Spune că e un băiat cu principii serioase. Datorită lui, unchiul meu a reușit să-și plătească toți creditorii înainte de a muri.

— Mda, parcă am auzit ceva de asta. L-am auzit pe tata vorbind cu tatăl dumitale într-o seară, după-masă, într-una din nesfîrșitele lor discuții de afaceri. Se sfătuiau cum să facă să-l ajute pe tînărul Tulliver. Erau să piardă niște bani, dar datorită lui nu i-au mai pierdut. A venit în goana calului ca un erou, ca... Turpin¹, să le spună că o bancă anumită se închisese și așa mai departe. Dar cînd a venit el, eu eram cam adormit, așa că nu știu prea bine despre ce e vorba.

Stephen se ridică de pe scaun și se îndreptă încet către pian fredonînd *in falsetto* „Blîndă consoartă“ apoi începu să răsfoiască partitura deschisă a „Creației“.

— Vino să cîntăm, spuse, cînd văzu că Lucy se ridică în picioare.

— Ce să cîntăm ? „Blînda consoartă ?“ Nu cred că se potrivește cu vocea dumitale.

— N-are a face. Dacă nu se potrivește cu vocea se potrivește cu sentimentele mele și, după cum spune Philip, asta e condiția esențială ca să cînți bine. Am observat însă că e, în general, părerea oamenilor cu voce mediocră.

— Acum cîteva zile Philip a izbucnit din nou împotriva „Creației“, povesti Lucy, așezîndu-se la pian. Pretinde că e

¹ Turpin (800 e.n.), arhiepiscop de Reims, citat în *Chanson de Roland* ca făcînd parte din suita lui Carol cel Mare.

plină de vanitate dulceagă și ipocrizie lingușitoare, de parcă ar fi fost compusă pentru sărbătorirea zilei de naștere a unui Mare Duce german.

— Philip are sufletul înăcrit ca Adam izgonit din rai — în timp ce noi sîntem Adam și Eva în paradis, înaintea izgonirii. Și acum, cîntă te rog recitativul „De dragul moralei“ ! Dumneata vei cînta îndatoririle femeii și „Din supunere se naște fericirea și mîndria“.

—Vai, dar n-am să respect niciodată un Adam care tă-răgănează măsura, cum faci dumneata, spuse Lucy, începînd să cînte duetul.

Singura manifestare de dragoste nechinuită de îndoieli și de temeri este aceea în care îndrăgostiții cîntă împreună. Sentimentul de armonie — izvorît din cele două note profunde care se împreună la momentul potrivit cu notele de argint ale sopranei, din acordul perfect al treimilor și cincimilor din ce în ce mai joase și din goana premeditată și pasionată a fugii — poate înlocui ușor nevoia imperioasă a unor forme de înțelegere mai puțin pasionale. O contraltă nu se va osteni niciodată să supună un bas la interogatoriu, după cum nici un tenor nu se va teme de lipsa stingheritoare a subiectelor de conversație în serile petrecute cu o încîntătoare soprană. În provincie, unde în vremurile acelea îndepărtate se făcea foarte puțină muzică, ar fi fost cu neputință ca melomanii să nu se îndrăgostească unul de celălalt. Și în astfel de împrejurări, chiar și principiile politice riscau să devină mai puțin rigide ; iar vioara, fidelă fiefurilor electorale putrede¹, trebuie că s-a simțit ispitită să fraternizeze în chipul cel mai demoralizant cu un violoncel reformator. În cazul de față, soprana cu voce de privighetore și basul cu voce joasă, cîntînd :

*Cu tine totu-i încîntare
Cu tine viața-i ca un vis,*

credeau în ceea ce spuneau, cu atît mai mult cu cît o confirma și cîntecul.

— Și-acum marea arie a lui Rafael, comandă Lucy după ce isprăvi de cîntat duetul. Dumneata imiți perfect „fiarele mari“.

¹ Aluzie la circumscriptiile electorale lipsite de alegători, a căror reprezentare în parlament continua în virtutea unor legi din Evul Mediu.

— Oare ăsta vrea să fie un compliment ? Întrebă Stephen, uitându-se la ceas. Doamne, s-a făcut aproape unu și jumătate ! Mai cîntăm asta și pe urmă gata.

Stephen imită fără nici un efort pasul fiarelor prin note joase ; dar cînd publicul unui cîntăreț e compus din două persoane, părerile pot fi împărțite. Stăpîna lui Minny era încîntată. Minny însă, care se adăpostise tremurînd în coșul lui de îndată ce începuse muzica, era atît de supărat de acest bubuit, încît sări din coș și se băgă sub șifonierul cel mai îndepărtat, socotindu-l locul indicat pentru un cățel care așteaptă ziua judecării de apoi.

— Adio, dulce consoartă, declamă Stephen, încheindu-și paltonul după ce terminase de cîntat și zîmbind, de la înălțimea lui, cu aerul unui îndrăgostit puțin superior, tinerei fete așezate pe taburetul de la pian. Pentru mine fericirea nu e veșnică, fiindcă, uite, trebuie să mă duc repede acasă. Am promis să nu întîrzii la masă.

— Atunci n-ai să te poți opri la Philip ! Nu-i nimic, i-am scris în bilet tot ce aveam să-i spun.

— Îmi închipui că mîine ești ocupată cu verișoara Maggie.

— Da, o să avem o mică petrecere în familie. Vărul meu Tom o să ia masa cu noi ; și e prima dată că mătușa Bessy o să-și aibă amîndoi copiii lîngă ea. O să se bucure foarte tare ! Abia aștept să-i văd pe toți împreună !

— Dar poimîine pot veni ?

— Sigur că da ! Vino să te prezint verișoarei Maggie — deși nu-mi vine să cred că n-ai văzut-o niciodată. Prea ai descris-o bine.

— Deci, la revedere.

Urmă o ușoară strîngere de mînă și acea întîlnire de o clipă a privirilor care lasă adesea pe obrajii unei fete o ușoară îmbujorare și un zîmbet ce dăinuie un timp — nu dispăre de îndată ce se închide ușa — și o face să umble de colo-colo, prin cameră, în loc să se așeze liniștită să-și reia broderia la care lucra sau să-și vadă de alte treburi serioase și folositoare. Cel puțin acest efect îl avu asupra lui Lucy și nădăjduiesc că n-o să considerați drept o dovadă de vanitate — acea vanitate mai puternică decît imboldurile dulci ale inimii — faptul că s-a privit în treacăt în oglinda de deasupra căminului. Dorința de a te convinge că n-ai arătat ca o sperietoare în răstimpul cîtorva ore de conversație nu depășește limitele unui respect și ale unei bunăvoințe lăudabile față de alții. Iar Lucy era atît de binevoitoare din fire, încît îmi vine

să cred că pînă și micile ei egoisme erau îmbibate de bunăvoință, după cum există oameni a căror bunăvoință are un iz pătrunzător și cam rînced de egoism. Chiar acum, cînd se plimba prin odaie cu un sentiment de emoție victorioasă la gîndul că e iubită de omul cel mai însemnat din micul ei univers, ați fi putut vedea în ochii ei căprui o expresie de neconținută și luminoasă blîndețe, în care licăririle de vanitate erau doar trecătoare ; și dacă se simțea fericită cînd se gîndea la iubitul ei, era numai pentru că imaginea lui se potrivea de minune cu sentimentele duioase și îndatoririle pline de bunăvoință cu care-și umplea viața pașnică de fiecare zi. Pînă și acum, mintea ei, prin acea alternare spontană care face ca două curenți de afecțiune sau de imaginație să pară simultane, zbura neconținut de la Stephen la pregătirile pentru odaia lui Maggie, încă neîncheiate. Verișoara Maggie se va bucura de atențiile ce se acordau de obicei oaspetelui celui mai de seamă, ba chiar mai mult, căci camera ei va fi împodobită cu cele mai frumoase gravuri și desene ale lui Lucy, iar pe masă o va aștepta un buchet din cele mai încîntătoare flori de primăvară. Lui Maggie toate astea îi vor face mare plăcere — lucrurile frumoase o încîntau întotdeauna. Și apoi mai era ceva : biata mătușă Tulliver, pe care nimeni n-o băga în seamă, va avea și ea o surpriză, va primi o bonetă de cea mai bună calitate și se va bea un pahar în cinstea ei, lucru pe care Lucy urma să-l comploteze în seara aceea cu taică-su. Era deci limpede că n-avea timp de pierdut visînd la fericirile ei povești de dragoste ; cu gîndul ăsta în minte o porni către ușă, dar se opri imediat ca să răspundă la schelălăitul micului patrupeț care își ridica botișorul lucios către obrazul ei trandafiriu. „Ce se întîmplă, Minny ? Credeai c-am să te las aici ? Hai să mergem să-l vedem pe Sindbad“.

Sindbad era roibul lui Lucy, pe care îl hrănea cu mîna ei, după ce era adus la grajd. Îi plăcea să hrănească animalele de pe lîngă casă, cunoștea gusturile fiecăruia, o încînta cîrîpitul canarilor cînd ciuguleau semințele proaspete, și ronțăitul unor animale pe care, ca să nu scădem din prestigiul lui Lucy, le vom numi rozători de casă.

N-avea oare dreptate Stephen Guest să fie convins că această fetiță grațioasă de optsprezece ani ar fi fost o soție ideală și nici un bărbat nu s-ar fi căit dacă s-ar fi însurat cu ea ? O femeie care îndrăgea celelalte femei și se purta prietenos cu ele, nu le dădea „săruturi de Iudă“ privindu-le cu ochi răuvoitori și încîntată să le descopere cusururi, ci,

dimpotrivă, le privea cu afecțiune, ghicindu-le durerile și jignirile ascunse și gândindu-se tot timpul cum să facă să le ofere cîte o mică bucurie. Poate că admirația lui Stephen pentru Lucy nu se datora calităților ei excepționale — poate că era mulțumit de alegerea lui, tocmai pentru că Lucy nu i se părea o ființă prea deosebită ; orice bărbat vrea ca nevasta lui să fie frumoasă : și Lucy era frumoasă, dar nu într-atît încît să scoată un om din minți. Orice bărbat vrea ca nevasta lui să aibă purtări alese, să fie bună, iubitoare și nu prea proastă : Lucy avea toate aceste calități. Stephen nu era deci mirat că se îndrăgostise de ea și găsea că avusese dreptate s-o aleagă pe ea și nu pe *Miss Leyburn*, fiica deputatului din comitat, deși Lucy era doar fiica unui asociat subaltern al lui taică-su ; și, în afară de asta, fusese nevoit să lupte și să învingă oarecari împotriviri și o oarecare dezamăgire a tatălui și surorilor sale, fapt care-i dă unui tînăr sentimentul plăcut că-și respectă demnitatea. Stephen avea destul spirit de independență și destulă judecată ca să-și aleagă o soție care să-l poată face fericit, neținînd seama de părerile altora. Era hotărît s-o aleagă pe Lucy : era o fetiță încîntătoare și genul de femeie care-i plăcea.

Capitolul II PRIMELE IMPRESII

— Să știi, Maggie, că e foarte deștept, spuse Lucy. Stătea în genunchi, pe un taburet, la picioarele lui Maggie, după ce-și instalase oacheșa verișoară într-un fotoliu mare de catifea roșie. Sînt sigură c-o să-ți placă. Sau, în orice caz, nădăduiesc c-o să-ți placă.

— Am să fiu foarte exigentă, răspunse Maggie zîmbind și ridicînd una din buclele lui Lucy, ca să vadă cum trec razele soarelui prin ea. Un domn care își închipuie c-o merită pe Lucy trebuie să se aștepte la o critică severă.

— Cred că-i mult prea bun pentru mine. Uneori, cînd e departe, aproape nu-mi vine să cred că mă iubește. Dar cînd e cu mine, sînt convinsă — deși n-aș putea să îndur gîndul că în afară de tine mai știe cineva ce se petrece în sufletul meu.

— Bine, atunci dacă n-o să-mi placă, poți să renunți la el, că tot nu sînteți logodiți, spuse Maggie cu o seriozitate prefăcută.

— Lasă că-i mai bine așa ! Când te logodești începi să te gîndești la căsătorie, replică Lucy prea preocupată ca să-și dea seama că Maggie glumea, și mie mi-ar plăcea ca lucrurile să rămîna multă vreme așa cum sînt acum. Cîteodată parcă mi-e și teamă să nu-mi spună Stephen că a și vorbit cu tata, iar dintr-o vorbă pe care a scăpat-o tata fără să vrea acum cîteva zile, m-am convins că și el, și domnul Guest se așteaptă la asta. Și surorile lui Stephen au început să se poarte mai drăguț cu mine. La început cred că nu le prea plăcea că-mi face Stephen curte, și cu drept cuvînt. Pare puțin nepotrivit să locuiesc într-o casă mare și impunătoare ca Park-House, eu, o fetiță mică și lipsită de importanță.

— Eu nu cred că oamenii trebuie să fie pe măsura caselor în care locuiesc, ca melcii, spuse Maggie rîzînd. Spune-mi, surorile domnului Guest sînt uriașe ?

— Nu, sigur că nu, și nici frumoase nu sînt, adică nu prea frumoase, adăugă Lucy care simțea oarecari remușcări pentru această caracterizare nemiloasă. El în schimb e foarte frumos, cel puțin așa spune toată lumea.

— Cu toate că tu nu ești de părerea asta !

— Eu... nu știu, răspunse Lucy îmbujorîndu-se. Nu e bine că te fac să te aștepti la prea mult — s-ar putea să fii dezamăgită. În schimb lui i-am pregătit o surpriză grozavă. Ce-o să mai rîd de el ! Dar ție nu-ți spun nimic !

Lucy se ridică, se îndepărtă puțin, înclinînd căpșorul ei frumos într-o parte, de parcă ar fi așezat-o pe Maggie să pozeze pentru un portret și ar fi vrut să observe efectul în ansamblu.

— Ridică-te puțin în picioare, Maggie.

— Cu ce te pot ajuta ? întrebă Maggie zîmbind galeș. Se ridică din fotoliu privind-o pe Lucy, atît de subțirică și aeriană, încît trupul ei părea copleșit de îmbrăcămintea severă de mătase și voal negru.

Lucy tăcu vreo cîteva clipe, continuînd s-o privească, apoi spuse :

— Nu știu ce minune te face pe tine să pari și mai frumoasă în haine proaste, cu toate că, zău, nu ți-ar strica o rochie nouă. Știi, azi noapte încercam să mi te închipui într-o rochie frumoasă, după ultima modă, dar oricît m-aș fi străduit, tot rochia ta veche de merinos, modestă, îți venea cel mai bine. Mă întreb dacă Maria Antoaneta nu ar fi părut și mai maiestuoasă într-o rochie cîrpită la coate. Dacă

eu aş pune o haină jerpelită, nu s-ar mai uita nimeni la mine. Aş fi ca o zdreanţă.

— Sigur, sigur, spuse Maggie, prefăcându-se că-i serioasă. Mă mir că nu te mătură din odaie, o dată cu pânzele de păianjen şi praful de pe covoare şi că nu te trezeşti sub vatră ca Cenuşăreasa. Îmi dai voie să stau jos ?

— Da, îţi dau voie, răspunse Lucy rîzînd, apoi, cu aerul că se gîndeşte adînc, îşi desprinse din piept broşa mare de mărgele, spunînd : dar trebuie să-ţi schimbi broşa, fluturaşul ăla pe care-l porţi la gît pare caraghios.

— Dar oare n-o să strice fermecătorul efect al lipsei mele de eleganţă ? întrebă Maggie aşezîndu-se cuminte, în timp ce Lucy, din nou în genunchi, desprinse fluturaşul demn de dispreţ. Ce n-aş da să gîndească şi mama ca tine ; ieri s-a necăjit îngrozitor, că asta-i singura mea rochie mai bună. Pun bani deoparte ca să iau nişte lecţii : nu voi reuşi niciodată să obţin o slujbă mai bună dacă nu mă perfecţionez, oftă Maggie.

— Nu mai fi amărîtă, o consolă Lucy, prinzînd broşa cea mare la gîtul graţios al lui Maggie. Uiţi că ai terminat cu sala aceea înfiorătoare de la şcoală şi nu va mai trebui să cîrpeşti hainele fetiţelor.

— Da, răspunse Maggie, cu mine se întîmplă cum îmi ziceam eu c-o să se întîmple cu ursul alb, trist şi stingher pe care l-am văzut la circ. Mă gîndeam că se prostise atît de tare tot plimbîndu-se în sus şi în jos în cuşca lui îngustă, încît probabil ar fi continuat să se plimbe aşa chiar dacă i s-ar fi dat drumul să plece. Omul se deprinde cu nenorocirea.

— Da, dar eu am să te supun la un regim sever de distracţii, care or să te facă să pierzi deprinderea asta proastă, spuse Lucy, prinzîndu-şi distrată pe guler fluturaşul negru, în timp ce privirea ei caldă o întîlni pe a lui Maggie.

— Drăguţa de tine, exclamă Maggie într-un elan de admiraţie drăgăstoasă, te bucuri atît de mult de fericirea altora, încît aproape îmi vine să cred că pentru alţii ai fi în stare să renunţi la fericirea ta proprie. Tare aş fi vrut să fiu şi eu ca tine !

— N-am fost niciodată supusă la încercări de felul ăsta ; întotdeauna am fost fericită. Nu ştiu dacă aş putea îndura multă vreme să fiu nenorocită. Singura nenorocire din viaţa mea a fost cînd am pierdut-o pe mama. Tu însă ai trecut prin multe, şi totuşi sînt sigură că te bucuri de fericirea altora ca şi mine.

— Nu, Lucy, răspunse Maggie, dînd încet din cap. Eu nu mă bucur. Dacă m-aș bucura ca tine de fericirea altora, aș fi mai mulțumită. Mi-e milă cînd văd oameni nenorociți și cred că n-aș putea face pe nimeni să sufere vreodată, dar mi-e silă de mine cînd constat că fericirea altora mă scoate uneori din sărite. Și cred că pe măsură ce îmbătrînesc, devin și mai rea, și mai egoistă ; or, asta e îngrozitor.

— Ascultă, Maggie, eu nu cred o vorbă din ce spui, o dojeni Lucy. Vezi totul în negru numai pentru că viața ta mohorîta și plicticoasă te-a deprimat.

— Așa o fi, răspunse Maggie sprijinindu-se de speteaza scaunului, hotărîta să împrăstie, cu un zîmbet luminos, norii. Poate că e din pricina mîncării de la școală — budincă apăsătoare de orez dreasă cu *pinnock*. Să sperăm că tristețea mea o să piară în fața cremelor făcute de mama și a acestui frumos Geoffrey Crayon¹, adăugă Maggie, luînd culegerea de schițe aflată lîngă ea pe masă.

— Crezi că pot purta broșa asta ? întrebă Lucy îndreptîndu-se către oglinda de pe cămin, ca să constate cum îi vine broșa.

— Nu, Lucy, nu. Dacă te vede cu ea domnul Guest, se retrage imediat. Du-te repede și pune-ți alta.

Lucy ieși iute din cameră, dar Maggie nu profită de acest prilej ca să deschidă cartea ; o lăsă în poală, în timp ce privirea i se întoarse către fereastră, rătăcind departe, spre razele strălucitoare care poleiau tufele bogate de flori primăvăratice și spre gardul de lauri — și chiar mai departe încă, spre întinderea argintie a râului Floss, pe care-l îndrăgea atît de mult și care, de la distanța aceea, părea că doarme liniștit ca într-o dimineață de sărbătoare. O mireasmă plăcută și proaspătă adia dinspre grădină prin fereastra deschisă, iar păsărelele zburau și se lăsau pe crengi, ciripind. Maggie simți că ochii i se umplu de lacrimi. Priveliștea meleagurilor copilăriei îi răscolise un noian de amintiri atît de dureroase, încît numai cu o zi înainte se gîndise la confortul în care trăia din nou maică-sa și la dragostea frățească a lui Tom, cu acea bucurie detașată pe care ți-o procură veștile bune despre niște prieteni îndepărtați, și nu ca la o fericire ce ar fi privit-o și pe ea. Amintirile și imaginația ei înflăcărată îi dădeau senzația unor privațiuni ce o împiedicau să guste plăcerile trecătoare ale prezentului și o făceau

¹ *Geoffrey Crayon*, pseudonimul sub care scriitorul american *Washington Irving* (1783—1859), a publicat în 1819 o culegere de schițe.

să considere că viitorul va fi, fără îndoială, mai amar decât trecutul pentru că, după ani de zile în care se împăcase cu renunțarea, începea să se lase din nou atrasă de năzuința spre fericire. Se gândea că îi va veni din ce în ce mai greu să îndeplinească îndeletnicirile anoste ale zilelor mohorâte ce aveau să vină, iar imaginea vieții intense și variate la care râvnea și de care nu va avea niciodată parte, va deveni din ce în ce mai obsedantă. Zgomotul ușii o trezi din visare. Își șterse repede ochii și începu să răsfoiască filele cărții.

— Știu că există un lucru care te poate lecu de tristețea cea mai adâncă, spuse Lucy intrînd în cameră, și lucrul ăsta e muzica. Am de gând să-ți ofer cîtă muzică vrei. Și te rog să-ți reiei pianul. Mi-aduc aminte că la Laceham cîntai la pian mult mai bine decât mine.

— Te-ai fi prăpădit de rîs să mă vezi cîntînd fetețelor, cînd le puneam să facă exerciții... le repetam mereu aceleași melodii, la infinit, doar așa de dragul de a atinge din nou clapele, spuse Maggie. Dar nu știu dacă aș mai fi în stare să cînt ceva mai greu decât „Risipește-te grijă mohorîță“.

— Mi-aduc aminte ce bucuroasă erai cînd veneau pe la noi cîntăreții ăia ambulanți, spuse Lucy, reluîndu-și lucrul la broderie. Și am putea repeta toate cîntecele vechi, alea pe mai multe voci, care-ți plăceau ție atît de mult, dacă aș fi sigură că nu împărtășești, în anumite privințe, sentimentele lui Tom.

— Credeam că nu te îndoiești de asta, răspunse Maggie zîmbind.

— Da, dar trebuie să mă lămuresc cum stau lucrurile, căci, dacă ai să împărtășești sentimentele lui Tom într-o anumită privință, va trebui să căutăm o a treia voce. Și la St. Ogg's există foarte puțini bărbați amatori de muzică; Stephen și Philip Wakem sînt singurii cu suficiente cunoștințe muzicale ca să poată cînta partitura unei anumite voci.

Rostind ultima frază, Lucy își ridică ochii de pe broderie și văzu că Maggie se schimbase la față.

— Spune-mi, Maggie, te supără să auzi numele lui Philip? Dacă te supără, n-am să-l mai pomenesc niciodată. Știu bine că Tom face tot ce poate ca să nu-l vadă.

— Nu sînt de loc de acord cu Tom în această privință, răspunse Maggie, ridicîndu-se și îndreptîndu-se către fereastră, de parcă ar fi vrut să privească peisajul. Philip Wakem mi-a fost întotdeauna simpatic, încă din copilărie,

cînd îl întîlneam la Lorton. Nici nu ştii ce frumos s-a purtat cu Tom cînd s-a rănit la picior.

— Vai, ce bine-mi pare ! exclamă Lucy, atunci n-ai să te superi dacă o să vină din cînd în cînd pe la noi. Să ştii că o să putem face mult mai multă muzică dacă o să fie şi el. Eu ţin foarte mult la bietul Philip, şi tare aş vrea să nu se mai gîndească tot timpul la infirmitatea lui. Cred că de asta e atît de trist uneori, şi atît de amar. Ți-e şi milă să-l vezi atît de palid, cu trupul lui plăpînd şi diform, în mijlocul celorlalţi tineri, puternici şi voinici.

— Ascultă-mă, Lucy... spuse Maggie, încercînd să oprească flecăreala verişoarei ei.

— A sunat cineva ! Trebuie să fie Stephen, continuă Lucy fără să observe că Maggie încercase să spună ceva. Unul dintre lucrurile care-mi plac cel mai mult la Stephen e că îl preferă pe Philip Wakem tuturor prietenilor lui.

Maggie nu mai avu timp să adauge nimic : uşa salonului se deschise şi Minny începu să mîrîie arătîndu-şi colţii către un domn înalt care se îndreptă spre Lucy şi-i luă mîna cu o privire tandră, dar politicoasă şi cu un aer întrebător, părăind că nu-şi dă seama de prezenţa altcuiva în cameră.

— Dă-mi voie să te prezint verişoarei mele, domnişoara Tulliver, spuse Lucy, întorcîndu-se cu o bucurie maliţioasă către Maggie, care venea de la fereastră. Domnul Stephen Guest.

Faţă-n faţă cu această nimfă înaltă cu ochi întunecaţi şi o cunună de păr negru şi lucios pe cap, Stephen reuşi cu greu să-şi ascundă uimirea ; iar Maggie primi pentru prima dată în viaţă tributul unui om care se împurpură şi o salută pînă la pămînt, un om în faţa căruia se simţi şi ea cuprinsă de sfială. Această nouă experienţă i se păru foarte plăcută — atît de plăcută, încît aproape uită de emoţia care o cuprinsese la auzul numelui lui Philip. Îşi reluă locul pe scaun. Ochii ei căpătaseră o nouă strălucire, iar faţa i se îmbujorase, astfel încît părea şi mai frumoasă ca de obicei.

— Sper că-ţi dai seama ce bine ai descris-o alaltăieri pe Maggie, spuse Lucy cu un mic zîmbet de triumf.

Era încîntată să-şi vadă admiratorul atît de tulburat. De obicei, el era cel victorios.

— Ai o verişoară vicleană care m-a indus în eroare, domnişoară Tulliver, spuse Stephen, aşezîndu-se lîngă Lucy

și aplecându-se să-l mîngîie pe Minny. Arunca doar cîte o privire pe furiș spre Maggie. Spunea că ești blondă și ai ochi albaștri.

— Ba nu, dumneata ai spus asta, protestă Lucy. Și eu n-am vrut să-ți zdruncin încrederea în simțul dumitale de previziune.

— Ce bine ar fi dac-aș greși întotdeauna în felul ăsta, și aș descoperi că realitatea e mult mai frumoasă decît previziunile mele.

— De data asta poți fi mulțumit : te-ai arătat la înălțimea situației și ai spus exact ce se cuvenea într-o astfel de împrejurare, i se adresă Maggie, aruncându-i o privire ușor disprețuitoare.

Era clar că Stephen o descrisese în mod ironic. Știa de la Lucy că tînărul era înclinat spre ironie, iar Maggie adăugase în sinea ei „și cam încrezut“.

„Fata asta are un spirit diabolic“, fusese primul gînd al lui Stephen. Iar al doilea, văzînd că Maggie se apleacă asupra broderiei la care cosea, fusese : „Aș vrea să se mai uite o dată la mine“. Apoi răspunse :

— Îmi închipui că se întîmplă uneori ca un compliment să fie și adevărat, după cum uneori se întîmplă să fii într-adevăr recunoscător cînd spui „mulțumesc“. Dar e drept că-ți vine greu să spui tot „mulțumesc“ și atunci cînd vrei să refuzi o invitație care nu-ți place. Nu găsești că am dreptate, domnișoară Tulliver ?

— Nu, răspunse Maggie, uitîndu-se la el cu o privire deschisă. Dacă întrebuițăm cuvinte obișnuite pentru a exprima sentimente înalte, ele sînt cu atît mai izbitoare cu cît simți imediat că au un înțeles nepotrivit, ca drapelele vechi sau ca hainele de fiecare zi, atîrnate într-un loc sacru.

— În cazul ăsta complimentul ar trebui să fie grăitor — răspunse Stephen, care, tulburat de privirea lui Maggie, nu-și mai dădea bine seama ce spune — avînd în vedere că vorbele mele au fost atît de puțin potrivite cu situația.

— Nici un compliment nu poate exprima altceva decît indiferența, spuse Maggie roșind ușor.

Lucy începuse să se simtă puțin îngrijorată : se gîndea că Stephen și Maggie n-or să se înțeleagă niciodată. Îi fusese întotdeauna teamă că Maggie n-o să-i placă acestui domn cu spirit critic, care o va găsi prea ciudată și prea deșteaptă pentru gustul lui.

— Vai, Maggie, interveni ea, ai spus întotdeauna că îți place să fii admirată — și acum te superi că îndrăznește cineva să te admire.

— Nici gând, răspunse Maggie, îmi place să fiu admirată, dar complimentele nu mă fac niciodată să simt acest lucru.

— N-am să-ți mai fac niciodată complimente, domnișoară Tulliver, o asigură Stephen.

— Mulțumesc, asta o să fie o dovadă de respect.

Biata Maggie era atît de puțin familiarizată cu viața de societate, încît nu se putea împiedica să nu ia toate lucrurile în serios. Nu i se întîmpla niciodată să vorbească la în-tîmplare, doar de dragul de a vorbi. Era deci firesc să pară absurdă unor femei cu mai multă experiență, din cauza pasiunii cu care privea cele mai neînsemnate întîmplări ale vieții. Dar de data asta chiar și ea își dădu seama că fusese cam absurdă. E drept că din principiu era împotriva complimentelor și își amintea că îi spusese cîndva, enervată lui Philip că nu vede de ce e mai firesc să li se spună, cu un zîmbet prostesc, femeilor că sînt frumoase decît bătrînilor că sînt venerabili. Totuși era absurd să te superi de un compliment banal venit din partea unui străin ca domnul Guest sau să te sinchisești că vorbise jignitor despre tine înainte de a te cunoaște. Și de îndată ce încetă să mai vorbească, Maggie începu să se rușineze de purtarea ei. Nu era conștientă că o iritase tocmai emoția plăcută care precedase supărarea, după cum se întîmplă uneori, cînd te-ai învățat cu arșița, ca o nevinovată picătură de apă rece să-ți dea un șoc brusc.

Stephen era prea binecrescut ca să nu-și dea seama că discuția anterioară ar fi putut să pară penibilă. De aceea începu să vorbească despre lucruri de interes general, întrebînd-o pe Lucy dacă se fixase în sfîrșit data deschiderii bazarului, astfel încît să poată exista speranța ca ochii ei să-și exercite atracția asupra unor obiective mai vrednice de interesul lor decît florile de lînă care-i înflureau sub degete.

— Cred să luna viitoare, răspunse Lucy, dar surorile dumitale se ocupă de bazar mai mult decît mine ; o să aibă cel mai mare stand.

— Da, numai că ele își fabrică produsele într-un salon unde eu nu pun niciodată piciorul. Văd că dumneata, domnișoară Tulliver, nu ai mania broderiei, care e acum la modă, spuse Stephen, privind cusătura simplă la care lucra Maggie.

— Nu, răspunse ea, nu sînt în stare să cos nimic mai complicat sau mai elegant decît o cămașă.

— Coși atît de frumos, interveni Lucy, încît cred că am să te rog să-mi dai cîteva mostre să le prezint ca lucrături artistice. Pentru mine-i un mister cum de reușești să faci cusături atît de perfecte. Înainte nu puteai suferi să coși.

— Este un mister ușor de înțeles, răspunse Maggie calm, ridicîndu-și privirea. Era singurul lucru cu care puteam cîștiga ceva bani, așa că am fost nevoită să-l fac bine.

Lucy, deși era bună și naivă din fire, nu se putu împiedica să roșească : nu-i prea plăcea ca Stephen să afle — Maggie n-ar fi trebuit s-o spună. Dar poate că această mărturisire ascundea un fel de mîndrie : mîndria săracului căruia nu-i e rușine de sărăcia lui. Dacă Maggie ar fi fost cea mai cochetă dintre femei, i-ar fi venit greu să găsească un mijloc prin care frumusețea ei să capete și mai mult farmec în ochii lui Stephen ; nu cred că simpla mărturisire a sărăciei și a nevoii de a coase pentru alții ar fi fost de ajuns, dar, asociată cu frumusețea ei, o făcea pe Maggie și mai deosebită de celelalte femei, decît i se păruse lui Stephen la început.

— Știu în schimb să croșetez, continuă Maggie, dacă asta-ți poate folosi pentru bazarul tău.

— Cum să nu-mi folosească ? Îmi folosește chiar foarte mult. Mîine am să-ți dau niște lînă roșie și am să te pun să împletești. Dar sora dumitale e o persoană de invidiat, reluă Lucy întorcîndu-se către Stephen, se pricepe să modeleze, lucrează la un bust al doctorului Kenn, și e minunat, mai ales că-l face numai și numai din memorie.

— Păi, dacă o să-i plaseze ochii foarte aproape unui de celălalt și colțurile gurii foarte depărtate, asemănarea va fi desigur izbitoare pentru oamenii din St. Ogg's.

— Ești cumplit de răutăcios ! îl apostrofă Lucy cu o expresie jignită. N-aș fi crezut că poți vorbi nerrespectuos despre doctorul Kenn.

— Am spus eu ceva nerrespectuos ? Ferească sfîntul ! Dar asta nu înseamnă că trebuie să respect un bust care nu-i face nici o onoare. După mine, doctorul Kenn e un om minunat. Nu mă dau în vînt după sfeșnicele înalte pe care le-a pus pe masa de împărtășanie și nici n-am de gînd să-mi stric buna dispoziție sculîndu-mă în crucea nopții ca să asist în fiecare zi la slujba de dimineață. Dar e singurul om, din cîți am cunoscut, care pare să aibă ceva de apostol adevărat — un om cu un venit de opt sute de lire pe an și care

se mulțumește cu mobilă de brad și cu rasol de vacă, pentru că împarte două treimi din bani altora. A fost foarte frumos din partea lui când l-a luat la el pe nenorocitul de Grat-tan — băiatul care și-a împușcat din greșală mama. Și cheltuiește mult mai mult timp decît și-ar îngădui un om mai puțin ocupat decît dînsul, ca să-l împiedice pe bietul băiat să cadă pradă deznădejdiei. Văd că-l ia peste tot cu el.

— Ăsta-i un lucru foarte frumos ! spuse Maggie, care scă-pase cusătura din mîină și asculta cu mare atenție. Nu cunosc pe nimeni în stare de asemenea gesturi.

— Și ceea ce face ca fapta lui să fie și mai de admirat, întări Stephen e, că, în general, e un om rece și sever. Nu-i un tip mios sau plîngăreț.

— Eu cred că e un om fără cusur, se entuziasmă Lucy.

— Nu, nu sînt de părerea dumitale, răspunse Stephen, dînd din cap cu o gravitate ironică.

— De ce ? I-ai descoperit vreun cusur ?

— E anglican.

— Ei și ? Eu cred că asta e adevărata credință, ripostă Lucy cu seriozitate.

— Ba nu. Soluționează problema în abstract, spuse Stephen, dar nu din punct de vedere parlamentar. Doctorul Kenn a stîrnit o dispută îngrozitoare între nonconformiști și oamenii bisericii, și un viitor deputat, ca mine, de care țara are atîta nevoie, va găsi această dispută supărătoare, atunci cînd va candida la onoarea de a reprezenta orașul St. Ogg's în parlament.

— Te gîndești într-adevăr la asta ? întrebă Lucy cu ochii strălucind de mîndrie și plăcere, uitînd de polemica în legătură cu anglicanismul.

— Sigur că da, de îndată ce guta și simțul cetățenesc îl vor sili pe bătrînul Leyburn să-mi cedeze locul. Tata ține foarte mult la asta ; și îți dai seama cred, că merite ca ale mele — și aici Stephen se ridică în picioare și-și frecă mîi-nile mari și albe deasupra capului vrînd să arate, în glumă, că se admiră grozav — merite cum sînt ale mele ; zic, implică o mare răspundere. Ce părere ai, domnișoară Tulliver, n-am dreptate ?

— Ba da, spuse Maggie zîmbind, dar fără să ridice ochii ; ar fi păcat să se irosească în viața personală atîta stăpînire de sine și atîta elocvență.

— Ah, văd că ai un spirit pătrunzător, comentă Stephen. Ai descoperit imediat că sînt vorbăreț și obraznic. Persoa-

nele superficiale nu-și dau niciodată seama de asta — probabil din cauza felului meu de a fi.

„Cînd îi vorbesc despre mine întoarce capul“, se gîndi Stephen, în timp ce fetele rîdeau. „Trebuie să încerc alte subiecte ca s-o fac să mă privească“.

Următoarea întrebare adresată lui Lucy era dacă intenționează să ia parte la întrunirea de la Clubul Cărții, care urma să aibă loc peste o săptămînă. Apoi o sfătui să aleagă *Viața lui Cooper* de Southey¹, dacă nu cumva avea înclinații filozofice și voia să scandalizeze doamnele din St. Ogg's optînd pentru unul din tratatele lui Bridgewater². Lucy dori, bineînțeles, să afle despre ce era vorba în aceste cărți care păreau atît de savante; și, deoarece e întotdeauna plăcut să cultivi mintea doamnelor vorbindu-le despre lucruri de care n-au auzit niciodată, Stephen ținu un discurs strălucit despre tratatul lui Buckland³, pe care tocmai îl citise de curînd. Se simți răsplătit văzînd-o pe Maggie cum lasă lucrul din mînă și devine din ce în ce mai atentă la minunatele lui povestiri geologice: îl privea pierdută, aplecată către el, cu brațele încrucișate de parcă ar fi fost un student căruia abia îi mijise mustața, iar el un bătrîn profesor cu experiență. Stephen era atît de fermecat de ochii ei mari și de privirea limpede, încît pînă la urmă uită s-o mai privească din cînd în cînd și pe Lucy. Dar biata fată se bucura din tot sufletul că Stephen se arată atît de deștept în fața lui Maggie și că pînă la urmă vor fi totuși prieteni.

— Îmi dai voie să-ți aduc cartea, domnișoară Tulliver? întrebă Stephen, dîndu-și seama că amintirile lui începeau să pălească. Are și poze, o mulțime de poze care or să-ți placă.

— Vă mulțumesc, spuse Maggie, roșind cu oarecare timiditate în fața acestei propuneri directe, și reluîndu-și lucrul.

— Nu, nu, interveni Lucy, nu-ți dau voie s-o faci să se vîre din nou cu nasul în cărți. N-am să ajung niciodată s-o scap de ele; și vreau să stea aici fără să facă nimic

¹ *Southey Robert* (1774—1843), poet romantic englez, autorul unei biografii a poetului englez *W. Cooper* (1731—1800).

² *Bridgewater Francis-Henry* (1756—1829), preot englez care a lăsat prin testament 40.000 lire spre a fi atribuite autorului celui mai bun tratat cu temă religioasă. După îndelungi deliberări, suma respectivă a fost împărțită între 8 autori de tratate religioase.

³ *Buckland William* (1784—1856), geolog englez autorul unui studiu asupra sedimentărilor diluviene.

altceva decît să se plimbe cu barca sau cu trăsura, să călărească și să discute, are nevoie de o asemenea vacanță.

— A, fiindcă veni vorba, propuse Stephen uitîndu-se la ceas, nu vreți să ne plimbăm puțin cu barca? Fluxul ne va împinge pînă la Tofton și de acolo ne putem întoarce pe jos.

Propunerea i se păru minunată lui Maggie, care nu se mai plimbase de ani de zile pe rîu. În timp ce își punea pălăria, Lucy rămase în urmă să dea niște dispoziții servitorului, șoptindu-i cu acest prilej lui Stephen că verișoara ei n-avea nimic împotriva să-l revadă pe Philip, și îi părea rău de biletul pe care i-l trimisese cu două zile în urmă. Dar îi va scrie în ziua următoare din nou și-l va pofti să treacă pe la ea.

— Am să mă duc eu pe la el să-l trag de urechi, spuse Stephen, și am să-l aduc cu mine mîine seară. Îmi dai voie? Surorile mele or să vrea și ele să vină să te vadă, cînd am să le spun că ți-a sosit verișoara. Așa că le cedez terenul, dimineața.

— Chiar te rog să-l aduci pe Philip, insistă Lucy și... și... îți place Maggie, nu-i așa? adăugă ea pe un ton rugător. Nu-i așa că e încîntătoare și distinsă?

— E prea înaltă, spuse Stephen, zîmbindu-i și privind-o pe micuța Lucy. Și e prea pățimașă. Nu e de loc genul de femeie care să-mi placă mie.

Bărbații, după cum știți, au deseori tendința să facă femeilor confidențe imprudente în legătură cu părerea proastă pe care ar avea-o despre alte femei. Asta e pricina pentru care atîtea femei au avantajul de a simți cînd bărbații care, din motive altruiste, le-au făcut cîndva o curte asiduă, le socotesc de fapt neatrăgătoare. Pentru firea lui Lucy însă era foarte caracteristic să creadă ce-i spusese Stephen și, în același timp, să ia hotărîrea de a face orice ca să nu afle Maggie. Dumneavoastră însă, care nu vă călăuziți după o logică verbală ci după una superioară, ați prevăzut probabil, ca o consecință directă a părerilor proaste pe care le avea Stephen despre Maggie, că în drum spre debarcader va calcula, cu ajutorul scînteietoarei sale imaginații, că nu se poate ca în cursul acestei plăcute plimbări Maggie să nu fie silită să-i întindă mîna cel puțin de două ori, și că un bărbat care dorește să fie admirat de femei se află într-o poziție foarte avantajoasă atunci cînd le plimbă cu barca. Dar ce însemnau toate astea? Se poate oare să se fi îndrăgostit la prima

vedere de uimitoarea fiică a doamnei Tulliver ? Bineînțeles că nu. Asemenea lucruri nu se întâmplă niciodată în viață. Și în afară de asta era îndrăgostit și aproape logodit cu cea mai încântătoare ființă de pe lume ; și apoi nu era el omul să facă vreo prostie, în nici o împrejurare. Dar când ai douăzeci și cinci de ani, degetele nu-ți sînt de piatră și nu pot rămîne insensibile cînd ating mîna unei fete frumoase. Era absolut firesc și lipsit de primejdii să admiri frumusețea și să te bucuri de ea — cel puțin în condițiile acelea. Fata asta, cu toate necazurile și sărăcia ei, avea totuși ceva deosebit. Era plăcut să vezi prietenia dintre cele două verișoare. Stephen recunoștea că de obicei nu-i prea plăceau femeile originale ; în cazul lui Maggie însă, originalitatea părea de o esență superioară ; și dacă nu ești silit să te însori cu ele, asemenea femei introduc o oarecare variație în relațiile sociale.

Dar Maggie îl dezamăgi pe bietul Stephen, căci în primul sfert de oră al plimbării nu se uită de loc la el : ochii ei priveau cu nesaț malurile bătrîne pe care le cunoștea atît de bine. Departe de Philip, se simțea singură. Philip era singurul om care o iubise cu credință, așa cum dorise întotdeauna să fie iubită. Dar curînd începu să se simtă atrasă de mișcarea ritmică a vîslelor și se gîndi că i-ar plăcea să învețe să vîslească. Vîslitul nu era însă o treabă atît de ușoară, și Maggie devenea tot mai ambițioasă. Se îmbujoră la față și se înveseli.

— Nu mă las pînă n-ajung să vîslesc cu amîndouă lopețile și să vă plimb pe amîndoi, spuse ea coborînd veselă din barcă.

Maggie, după cum se știe, nu prea era atentă la gesturile ei și se apucase să vorbească într-un moment foarte nepotrivit : călcă greșit, alunecă și era cît pe-acî să-și piardă echilibrul, dacă domnul Guest n-ar fi ținut-o de mîna împiedicînd-o astfel să cadă.

— Te-ai lovit ? întrebă el, aplecîndu-se îngrijorat și privind-o în ochi.

E plăcut să simți că cineva se îngrijește de tine cu blîndețe și amabilitate, mai cu seamă cînd e vorba de un om înalt și puternic. Pentru Maggie sentimentul ăsta era ceva cu totul nou.

Cînd ajunseră din nou acasă, găsiră pe unchiul și pe mătușa Pullet în salon, împreună cu doamna Tulliver. Stephen se grăbi să plece, cerînd voie să vină din nou seara.

— Te rog nu uita să aduci culegerea de partituri de Purcell¹ pe care ai luat-o, îi spuse Lucy. Vreau ca Maggie să audă ce cîntece interpretezi cel mai bine.

Mătușa Pullet, convinsă că Maggie va fi poftită la Park-House împreună cu Lucy, era indignată de rochiile sărăcăcioase ale fetei ; văzute de înalta societate din St. Ogg's, aceste rochii ar fi fost o rușine pentru toată familia, o rușine care trebuia împiedicată cu orice preț. Urmă deci o discuție — la care luară parte atît doamna Tulliver cît și Lucy — pentru a se hotărî care dintre rochiile de prisos ale doamnei Pullet ar fi fost mai potrivită pentru acea ocazie. În orice caz, lui Maggie îi trebuia cît mai repede o rochie de seară. Asta era clar, și fata era cam de aceeași înălțime cu doamna Pullet.

— Numai că, din păcate, Maggie e mult mai lată în umeri decît mine, spuse doamna Pullet. Altfel ar putea îmbrăca rochia mea frumoasă de brocart negru, fără nici o transformare ; dar ce te faci cu brațele astea ? adăugă doamna Pullet cu tristețe, ridicînd brațul lung și rotund al lui Maggie. N-o să încapă niciodată în mînele mele.

— Nu-i nimic, mătușă ; te rog trimite-ne rochia, sări Lucy. Tot nu voiam ca Maggie să poarte mînele lungi, și am o grămadă de dantelă neagră care poate servi drept garnitură. Brațele ei or să arate de minune.

— E adevărat că Maggie are brațe frumoase, interveni doamna Tulliver. Așa aveam și eu cînd eram fată, numai că pielea mea nu era atît de închisă la culoare. Mi-ar fi plăcut să aibă pielea albă ca familia Dodson.

— Ce idee, mătușă, ripostă Lucy bătînd-o pe umăr. Nu te pricepi. Uite, un pictor, de pildă, ar găsi tenul lui Maggie cît se poate de frumos.

— Poate, draga mea, replică doamna Tulliver supusă. Tu te pricepi mai bine decît mine. Dar cînd eram eu tînără, oamenii cumsecade nu prea vedeau cu ochi buni pielea smeadă.

— Nu-i chiar așa, preciză unchiul Pullet, care asculta cu mult interes conversația doamnelor, în timp ce-și sugea bomboanele. Cu toate că mi-amintesc de un cîntec despre „Fata brună ca o nucă“. Fata brună și nebună²... da, cred

¹ *Purcell Henry* (1658—1695), unul dintre cei mai celebri compozitori englezi.

² Joc de cuvinte : *nut* înseamnă și nucă, și nebun.

că era nebună — Kate nebuna — dar nu mai mi-aduc prea bine aminte.

— Vai, îl întrerupse Maggie rîzînd, dar începînd să-și piardă răbdarea. Cred că așa o să sfîrșesc și eu, dacă se mai vorbește mult de pielea mea smeadă.

Capitolul III CLIFE DE DESTĂINUIRE

În seara aceea, cînd Maggie urcă în camera ei nu dădu nici un semn c-ar fi avut chef să se dezbrace și să se bage repede în pat. Puse lumînarea pe prima masă pe lîngă care trecu și începu să se plimbe prin camera spațioasă, cu un pas ferm, egal și iute — dovada cea mai bună că ori de cîte ori ești tulburat simți instinctiv nevoia să faci un efort fizic. Ochii și obrajii ei aveau o strălucire aproape febrilă ; umbla cu capul dat pe spate, ținea mîinile încleștate, cu palmele în afară și cu acea încordare a brațelor care trădează de obicei o stare de adîncă frămîntare.

Se întîmplase oare ceva deosebit ?

Nu ; era vorba de lucruri pe care dumneavoastră le-ați găsi cu totul lipsite de importanță. Ascultase o muzică frumoasă, cîntată de o voce minunată de bas. Faptul că basul cîntase ca orice amator provincial era un lucru pe care l-ar fi putut simți doar o ureche critică. Maggie își dădea seama că fusese urmărită îndelung și pe furiș de doi ochi care-i aruncaseră, pe sub sprîncenele orizontale și frumos desenate, o privire ce părea să fi împrumutat emoția din vibrațiile glasului. Dar toate astea n-ar fi impresionat niciodată o fată cu o educație adevărată, o fată cumpănită, care s-ar fi bucurat de toate avantajele averii, educației și tovărășiei unei societăți alese. Dacă Maggie ar fi cunoscut toate aceste avantaje, probabil că n-ați fi avut niciodată prilejul să auziți de ea ; viața ei s-ar fi scurs liniștită, fără să prezinte nici un interes literar, pentru că femeile fericite, ca și popoarele fericite, nu au istorie.

Pentru firea sensibilă și pasionată a lui Maggie, venită de curînd de la acea școală de mîna a treia unde lucrase, și de la ocupațiile ei mărunte și zgomotul discordant al orelor de clasă, toate aceste cauze aparent neînsemnate aveau darul să-i trezească și să-i aprindă imaginația, astfel încît

singură nu-și mai dădea seama ce se petrece cu ea. Nu că s-ar fi gândit în mod special la domnul Stephen Guest sau la faptul că o privise cu admirație, dar începuse să-și dea seama de existența unei lumi îndepărtate, o lume plină de dragoste, de frumusețe și de încântare, alcătuită din miraje vagi, sugerate de toate versurile și romanele pe care le citea, îmbinate cu imagini create de închipuirea și de visurile ei. Își aducea aminte de perioada când își impusese o seamă de privațiuni, crezând că toate dorurile și toată nerăbdarea fuseseră învinse; această epocă se încheiase pentru totdeauna, pînă și amintirea ei i se părea nesuferită. Acum, oricît s-ar fi rugat, oricît s-ar fi străduit, n-ar mai fi putut să retrăiască acea liniște a negărilor: bătălia ei cu viața nu era menită să se soluționeze atît de ușor și de repede — prin renunțare totală — tocmai acum când se afla în pragul tinereții. Muzica lui Purcell continua să-i răsunе în urechi cu fantezia și pasiunea ei sălbatică, făcînd să i se șteargă din minte trecutul pustiu și singuratic. Plutea din plin în lumea nouă de vis și de lumină, când cineva bătu la ușă: era verișoara Lucy, îmbrăcată într-un capot alb, foarte bogat.

— Ce-i cu tine, copil neascultător, nici n-ai început să te dezbraci?! se miră fata. Nu voiam să vin să stau de vorbă cu tine fiindcă te credeam prea obosită, și când colo parc-ai fi gata să te îmbraci să pleci la bal. Hai, pune-ți capotul și despletește-ți părul.

— Dar nici tu n-ai ajuns prea departe, răspunse Maggie, luîndu-și în grabă capotul de stambă roz și privind la buclele castanii ale lui Lucy, neglijent periate spre spate.

— Eu nu mai am mare lucru de făcut. Am să stau cu tine pînă văd că ești gata de culcare.

În timp ce Maggie își despletea părul lung și negru, lăsîndu-l să unduiască pe capotul roz, Lucy se așeză lîngă masa de toaletă, urmărind-o cu o privire afectuoasă și cu capul aplecat într-o parte de parc-ar fi fost un pui de prepelicar. Dacă vă gândiți măcar o clipă că în astfel de împrejurări nu e cu puțință ca două fete să-și poată face destăinuiri, eu am să vă rog să vă amintiți că viața e plină de excepții.

— Nu-i așa că ți-a plăcut muzica de astă-seară?

— Da, asta m-a și împiedicat să adorm. Cred că dacă aș putea asculta toată ziua muzică, nu mi-aș mai dori nimic. Muzica te face mai puternic, și-ți trezește în minte tot

felul de idei frumoase. Când aud muzică, viața mi se pare ușoară. Altfel mă simt tot timpul de parcă aș purta o povară grea în spinare !

— Nu-i așa că Stephen cântă frumos ?

— Nu știu dacă sîntem oamenii cei mai potriviți să judece asta, răspunse Maggie rîzînd, așezîndu-se pe un scaun și dîndu-și părul lung pe spate. Tu nu poți judeca fără părținire, iar pe mine mă mișcă pînă și ultima caterincă nenorocită.

— Spune-mi ce crezi despre el ? Spune-mi tot ! Și de bine, și de rău.

— Cred că ar trebui din cînd în cînd să-l umilești puțin. Un admirator nu trebuie să fie atît de liniștit și de sigur pe el. Ar trebui să-i fie puțin teamă.

— Prostii, Maggie ! Crezi că poate să se teamă cineva de mine ? Îl găsești încrezut, nu-i așa ? Totuși nu-ți displace, nu ?

— Să-mi displacă ? Nici gînd ! Crezi că văd atîția oameni fermecători în fiecare zi, încît să fac pe mofturoasa ? Și apoi, cum ar putea să-mi displacă un om care a hotărît s-o facă fericită pe iubita mea Lucy ?! spuse Maggie apucînd-o de bărbia ei cu gropiță.

— Mîine seară facem iar muzică, anunță Lucy pe care o asemenea perspectivă o ferecea. Stephen îl aduce și pe Philip Wakem.

— Vai, Lucy, nu pot să-l văd, spuse Maggie pălînd. În orice caz, nu pot să-l văd fără încuviințarea lui Tom.

— Dar de cînd e Tom așa de tiran ? Întrebă Lucy uimită. Las' că-mi iau eu răspunderea, spune-i că e vina mea.

— Da, dar înainte de a se prăpădi tata... continuă Maggie șovăind, i-am dat lui Tom cuvîntul... că n-am să mai vorbesc cu Philip fără să-i cer voie... Și mă tem să aduc din nou vorba de asta și să stîrnesc o nouă discuție.

— N-am auzit niciodată de ceva atît de ciudat și de absurd. Ce rău a putut să facă bietul Philip ? Îmi dai voie să vorbesc eu cu Tom ?

— Vai, nu cumva să-i vorbești, se sperie Maggie. Las' că mă duc eu mîine la el și îi spun că vrei să vină Philip pe aici. M-am gîndit de mult să-l rog să mă dezlege de făgăduială, dar n-am avut curajul să mă hotărăsc.

Tăcură cîteva clipe, apoi Lucy reluă :

— Maggie, tu ai secrete față de mine, în timp ce eu îți spun tot.

Maggie căzu pe gânduri, întorcându-și privirea de la Lucy. Apoi, după un timp, se uită din nou la ea și șopti :

— Aș vrea să-ți mărturisesc ceva despre Philip. Dar nu trebuie să spui nimănui că știi, nici lui Philip, nici domnului Stephen Guest. Mai cu seamă lor.

Povestea fu lungă. Pentru prima oară în viață, Maggie cunoștea mîngîierea de a se destăinui. Pînă atunci nu-i împărtășise lui Lucy nimic din viața ei intimă ; Lucy își aplecă fața drăgălașă către ea cu simpatie și interes ; îi strînse mîna în mîna ei micuță încurajînd-o să vorbească. Dar Maggie îi ascunse totuși lui Lucy două lucruri : în primul rînd cum îl jignise și cum îl insultase Tom pe Philip, fapt care o chinuia îngrozitor (dar, oricît de tare ar fi supărat-o amintirea, gîndul că ar mai fi putut să afle și altcineva o supăra și mai rău, atît pentru Tom cît și pentru Philip) ; și, în al doilea rînd, îi era cu neputință să-i povestească lui Lucy despre ultima scenă dintre Wakem și taică-su, cu toate că aceasta constituia încă o piedică în relațiile dintre ea și Philip. Se mulțumi să spună că Tom avea dreptate cînd considera că relațiile dintre cele două familii făceau imposibil orice proiect de dragoste și de căsătorie între ea și Philip. Și desigur că nici tatăl lui Philip nu-și va da niciodată consimțămîntul.

— Ei, Lucy, iată că știi toată povestea mea, încheie Maggie, zîbind cu ochii plini de lacrimi. Vezi, sînt și eu ca *Sir Andrew Aguecheek*¹... Mi s-a întîmplat și mie să fiu iubită o dată.

— A, acum văd de unde-l cunoști atît de bine pe Shakespeare și de unde știi atîtea lucruri pe care le-ai învățat în răstimpul de cînd ai părăsit școala, ceea ce, pînă azi, mi se părea vrăjitorie — îmi părea că asta face parte din ciudățenia ta, spuse Lucy. Rămase pe gânduri, cu ochii plecați, apoi adăugă privind-o pe Maggie : E foarte frumos că-l iubești pe Philip. Niciodată n-aș fi crezut că o să aibă parte de asemenea fericire ! Și nu cred că trebuie să renunți la el. E adevărat că deocamdată există piedici, dar cu timpul poate vor dispărea.

Maggie dădu din cap neîncrezătoare.

— Da, da, insistă Lucy, sînt sigură că așa o să se întîmple. Povestea voastră e foarte romantică, are ceva deosebit, ieșit din comun, ca orice lucru care ți se întîmplă

¹ Personaj din comedia *A douăsprezecea noapte* de Shakespeare.

ție. Iar Philip o să te adore ca un soț din povești. Am să mă străduiesc, cu mintea mea mărunță, să nascocesc un plan care să-i facă pe toți să fie de acord să te măriți cu Philip, în ziua cînd eu mă mărit cu... cu altcineva. Nu crezi că ăsta ar fi un sfîrșit fericit pentru toate necazurile biete mele Maggie?

Maggie încercă să zîmbească, dar deodată fu străbătută de un fior.

— Vai, ți-e frig, spuse Lucy. Bagă-te imediat în pat. De altfel trebuie să mă culc și eu. Nici nu îndrăznesc măcar să mă uit la ceas.

Se sărutară și Lucy ieși din cameră plină de încredere, o încredere care avea să-i influențeze puternic impresiile ulterioare. Maggie fusese cît se poate de sinceră: ținînd seama de firea ei, nici n-ar fi putut să fie altfel. Dar destăinuirile sînt uneori înșelătoare, chiar cînd sînt sincere.

Capitolul IV FRATELE ȘI SORA

Maggie trebuia să treacă pe la Tom spre prînz, cînd obișnuia să vină la masă, altfel risca să nu-l găsească. Tom nu locuia la străini. Prietenul nostru Bob Jakin, nu numai că se însurase în urmă cu opt luni, cu consimțămîntul tacit al lui Mumps, dar închiriasse pe malul apei una din acele case vechi și ciudate, plină de coridoare neașteptate, unde, după cîte afirmase chiar el, maică-sa și nevastă-sa puteau să-și găsească un rost închirînd două bărci, în care Bob investise o parte din economii, și luînd cîte un locatar în salonaș și odaia de musafiri.

În aceste împrejurări, chiriașul care corespundea intereselor tuturor — ca să nu mai vorbim de considerentele de igienă — era Tom.

Maggie fu primită în ușa de nevasta lui Bob. Era o femeie mărunță, aducînd cu o păpușă olandeză, și care alături de mama lui Bob, atît de grasă încît umplea coridorul, părea o miniatură așezată de un artist lîngă o statuie imensă, ca să sublinieze contrastul. Femeia micuță făcu o reverență și se uită la Maggie cu teamă și respect; dar cînd fata o întrebă zîmbind: „Fratele meu e acasă?” se întoarse emoționată și spuse:

— Mamă, mamă, spune-i lui Bob că e domnișoara Maggie ! Pofțiți în casă, domnișoară, continuă ea deschizînd o ușă laterală și lipindu-se de perete ca să-i facă musafirului cît mai mult loc.

Intrînd în salonașul care acum constituia căminul lui Tom, Maggie fu năpădită de amintiri triste ; își aducea aminte de căminul care cu mulți ani în urmă însemnase pentru amîndoi o îmbinare de lucruri dragi și binecunoscute. Și, totuși, în încăperea asta nouă se afla un obiect cunoscut — Biblia cea mare și veche, care îi trezi și mai mult vechile amintiri. Rămase locului fără să scoată o vorbă.

— Vă rog să luați loc, domnișoară, spuse doamna Jakin ștergînd cu șorțul un scaun imaculat, ridicînd apoi un colț al șorțului și ducîndu-l la obraz, puțin rușinată, în timp ce se uita întrebător la Maggie.

— Bob e acasă ? întrebă Maggie, revenindu-și și zîmbindu-i păpușii olandeze cu totul intimidată.

— Da, domnișoară, dar cred că se spală și se îmbracă. Mă duc să văd, spuse tînăra doamnă Jakin, ieșind din cameră.

Se întoarse imediat, pășind cu ceva mai mult curaj în urma lui Bob, care salută respectuos din ușă ; avea ochi albaștri-luminoși și dinții albi și regulați.

— Bună ziua, Bob, îl salută Maggie, îndreptîndu-se către el și întinzîndu-i mîna. De mult voiam să-i fac o vizită soției dumitale și am să mai vin o dată special dacă-i face plăcere. Dar azi am venit să vorbesc cu Tom.

— Acu' trebuie să pice don'șoară ! Să știți că se descurcă foarte bine. O să ajungă om însemnat. Ascultați-mă pe mine, să vedeți dacă n-am dreptate.

— Sînt sigură că, orice-ar ajunge, trebuie să-ți mulțumească dumitale. Chiar și el mi-a spus asta acum cîteva zile, cînd vorbeam despre dumneata.

— Ei, don'șoară, așa spune dînsul ! Da' eu cred ce spune fiindcă nu-i limbut ca mine. Eu îs ca o sticlă care dă să cadă ; cînd mă pornesc nu mă mai pot opri. Da' bine arătați, don'șoară. E o plăcere să se uite omu' la dumneavoastră. Tu ce zici, Prissy ? întrebă Bob, întorcîndu-se către nevastă-sa. Așa e c-am avut dreptate ? Și tu știi că nu-s multe lucruri de le ridic eu în slăvi.

Năsucul doamnei Bob părea să urmeze exemplul ochilor care se ridicaseră cu respect către Maggie ; acum căpătase însă curaj să zîmbească, să facă o reverență și să spună :

— Tare am vrut să vă cunosc, domnișoară. Bărbatul meu mi-a tot vorbit de dumneavoastră, de parcă-i luase Dumnezeu mințile... Încă de pe vremea când îmi făcea curte, la început.

— Bine, bine, făcu Bob încurcat. Du-te și vezi ce-i cu cartofii, că vine domnu' Tom și n-o să aibă ce mânca !

— Sper că Mumps se poartă bine cu doamna Jakin, spuse Maggie zîmbind. Mi-aduc aminte cum spuneai că nu prea voia să te însori.

— Eh, știți dumneavoastră cum e, răspunse Bob zîmbind, n-a mai spus nimic când a văzut ce fetiță drăguță am luat. Se face că n-o vede, sau se poartă ca față de un copil. Dar să vă spun de dom' Tom, don'șoară, continuă Bob cu aer serios și vorbind mai încet. E închis ca un cazan de fier, da' eu îs băiat isteț și de când m-am lăsat de comerț, nu mai am nici o treabă și am mai multă minte decît îmi trebuie, și atunci îmi bag nasu' în treburile altora. Și tare nu-mi place să-l văd pe dom' Tom cum stă și se tot uită la foc, singur, și amărît, și încruntat. Ar trebui să fie mai vesel acu' un băiat așa frumos ! Nevastă-mea spune că intră cîteodată în odaie, fără să bage el de seamă, și-l vede cum stă încruntat și se tot uită la foc de parcă n-ar vedea mereu decît oamenii cu care lucrează.

— Se gîndește prea mult la treburile lui, spuse Maggie.

— Credeți că nu mai e și altceva ? întrebă Bob scăzînd vocea. E grozav de închis dom' Tom ; da' eu îs băiat isteț și anul trecut la Crăciun am descoperit că are și el slăbiciunile lui. E vorba de un prepelicar mic și negru — un cîine de soi — tare s-a mai zbatut să facă rost de el ! De atunci s-a întîmplat ceva cu dom' Tom de l-a făcut să fie pornit împotriva oamenilor... cu tot norocu' care l-a avut. Tare voiam să vorbesc cu dumneavoastră, eu trag nădejde că, acum, dacă ați venit, poate faceți ceva pentru dom' Tom, că prea stă singur ca un cuc.

— Nu prea cred să am multă trecere la Tom ! spuse Maggie mișcată de sugestia lui Bob. I se părea cu totul neașteptat ca Tom să sufere din dragoste. Bietul băiat ! Și s-o iubească tocmai pe Lucy ! Dar poate era doar o născocire a minții naive a lui Bob. Poate că prepelicarul pe care i-l dăruise lui Lucy nu era decît un semn de atenție și de recunoștință. Dar tocmai atunci Bob strigă, în timp ce se deschidea ușa de afară :

— Uite că vine dom' Tom !

— Rămîn doar o clipă, Tom, i se adresă Maggie, de îndată ce ieși Bob din odaie. Îți spun în două vorbe de ce am venit, că nu vreau să te rețin de la masă.

Tom stătea în picioare cu spatele la cămin, iar Maggie se așezase în contra luminii. Tom își dădu seama că sora lui e tulburată și presimți de îndată ce avea să-i spună. Presimțirea îl făcu s-o întrebe cu un ton aspru și rece :

— Despre ce e vorba ?

Tonul lui trezi spiritul de revoltă al lui Maggie, ceea ce o făcu să-și formuleze cererea altfel decât își propusese. Se ridică în picioare și, privindu-l pe Tom în față, spuse :

— Te rog să mă dezlegi de făgăduiala pe care ți-am făcut-o în legătură cu Philip Wakem... Ți-am făgăduit să nu-l văd fără voia ta și acum am venit să-ți spun că vreau să-l văd.

— Foarte bine, răspunse Tom și mai rece.

Dar Maggie nici n-apucase bine să-i vorbească în felul acela glacial și sfidător, că se și căi, fiindu-i teamă că asta o va înstrăina de fratele ei.

— Nu e vorba de mine, Tom ! Nu te supăra ! Nu ți-aș fi vorbit de asta dacă Philip n-ar fi fost prieten cu Lucy care dorește să-l vadă, — l-a invitat deseară la ea, iar eu am prevenit-o că nu vreau să-l întâlnesc fără să-ți spun ție. N-am să-l văd decât cu altă lume de față. N-o să mai existe nimic tainic între noi.

Tom își întoarse o clipă privirea încruntându-se și mai mult, apoi se uită din nou la ea, adresându-i-se rar și răspicat :

— Maggie, tu știi bine ce simt eu în toată povestea asta. Nu văd de ce ar fi nevoie să mai repet ce ți-am spus acum un an. Cât a trăit tata, mă simțeam dator să te împiedic să te faci de rîs, și să-l faci de rîs pe tata și pe noi toți. Acum însă te las să hotărăști singură. Când s-a prăpădit tata mi-ai spus că vrei să fii independentă. Eu nu mi-am schimbat părerea. Dacă tu continui să te gîndești la Philip Wakem ca la un iubit, trebuie să renunți la mine.

— Nu, dragă Tom, nu mă gîndesc la așa ceva, cel puțin atîta vreme cît lucrurile sînt cum sînt. Îmi dau foarte bine seama că asta ar duce la un dezastru. Și pe urmă, oricum, în curînd plec să lucrez în altă parte, dar atîta timp cît mai stau aici aș vrea să fiu iar prietenă cu Philip. Este și dorința lui Lucy.

— N-aș avea nimic împotriva să-l întâlnești, din cînd în cînd, în casa unchiului Deane. Dar nu vreau să dai prea mare importanță acestui lucru. Și n-am încredere în tine, Maggie. Oricine te poate convinge să faci o prostie.

Tom era crud. Buzele lui Maggie începură să tremure.

— De ce spui asta, Tom? Ești nedrept. N-am fost eu ascultătoare și n-am îndurat totul cu cîtă demnitate am putut? Nu m-am ținut eu de cuvînt atunci... atunci...? Și să nu crezi c-am fost mai fericită decît tine.

Părea un copil — ochii i se umplură de lacrimi. Cînd nu era supărată, Maggie se arăta tot atît de sensibilă, la vorbele bune sau la cele aspre, ca o floricică la razele soarelui sau la umbra norilor: nevoia de afecțiune o făcea să devină supusă, așa cum se întîmpla în zilele de demult, cînd se retrăgea în podul măcinat de carii. Bunătatea lui Tom se trezi la această provocare, dar se purtă aiudoma firii lui. O luă pe Maggie de braț cu blîndețe și rosti pe tonul unui pedagog plin de înțelegere:

— Maggie, am să-ți spun care-i părerea mea. Tu exagerezi întotdeauna — nu judeci și nu știi să te stăpînești, și totuși ești convinsă că ai dreptate și nu admiți să primești sfaturi. Știi bine că eu m-am împotrivit să-ți iei o slujbă. Mătușa Pullet acceptase cu bucurie să te primească să stai la ea și ai fi putut duce o viață onorabilă în mijlocul familiei, pînă cînd aș fi fost în stare să vă ofer, ție și mamei, un cămin. De altfel asta am de gînd să fac. Voiam ca sora mea să ducă o viață de cucoană și aș fi avut întotdeauna grijă de tine, așa cum ar fi dorit tata, pînă cînd ți-ai fi găsit un bărbat bun. Dar din nenorocire n-am avut niciodată aceleași păreri, iar tu ești tare îndărătnică. Cu toate astea ai putea să-ți dai seama că un frate care cunoaște lumea și oamenii știe mai bine ce e bun și onorabil pentru sora lui, decît poate să știe ea. Îmi spui că nu sînt bun cu tine. Dar bunătatea mea se lasă condusă de ceea ce cred eu că-i interesul tău.

— Da, știu, Tom... știu..., răspunse Maggie, străduindu-se să-și înghită lacrimile. Sînt sigură că ești gata să faci orice pentru mine; știu cît de mult muncești... și cît de puțin te gîndești la tine. Și pentru asta-ți mulțumesc. Dar, crede-mă, nu poți judeca în locul meu. Firile noastre nu se aseamănă de loc. Tu nu-ți dai seama că eu nu semăn de loc cu tine.

— Ba da, îmi dau seama. Și încă foarte bine! Există o mare deosebire între ce simt eu și ce simți tu în legătură cu familia noastră și demnitatea ta, de vreme ce ai acceptat curtea pe care ți-a făcut-o Philip Wakem în taină. Și chiar dacă toată povestea asta nu m-ar fi scîrbit din alte puncte de vedere, m-aș fi împotrivit ca numele surorii mele să fie rostit alături de numele unui tînăr al cărui tată urăște pînă și ideea existenței noastre și care te-ar disprețui. Sînt convins că orice altă fată,

după ce ar fi fost martoră la scena petrecută înainte de moartea tatălui nostru, nu s-ar mai gândi în viața ei la Philip Wakem ca la un curtezan. Dar de tine nu sînt sigur. Cînd e vorba de tine, nu-s niciodată sigur de nimic. Uneori îți găsești mulțumirea într-un soi de austeritate care mă scoate din sărite, alteori n-ai puterea nici măcar să rezști unei tentații care știi bine că nu poate duce decît la rău !

Ceea ce spusese Tom conținea un adevăr aspru și implacabil — adevărul crud pe care-l concep oamenii lipsiți de imaginație și de înțelegere. Maggie suferise întotdeauna din pricina felului de a judeca al lui Tom, și, în același timp, se simțea revoltată și umilită : avea impresia că Tom îi așază în față o oglindă în care să-și vadă reflectate toată nebunia și slăbiciunea ei. Vorbele lui Tom păreau să prevestească greșelile ei viitoare. Și totuși Maggie îl judeca la rîndul ei pe Tom : își spunea că e meschin și nedrept, că e incapabil să înțeleagă pornirile care îi determinau de cele mai multe ori greșelile și absurditățile, făcînd din viața ei o enigmă inexplicabilă pentru dînsul.

Nu-i răspunse imediat : era prea amărîtă ! Stătea pe scaun, rezemîndu-și brațul de masă. N-ar fi folosit la nimic dacă încerca să-i arate că era totuși foarte aproape de el, căci oricum n-ar fi înțeles-o. Dar aluzia lui Tom la ultima scenă dintre Wakem și tatăl lor o influențase totuși pe Maggie și, în cele din urmă, amintirea tristă și dureroasă se dovedi a fi mai puternică decît supărarea ei de o clipă. Nu, sigur că nu era ușuratică și nu se gîndea la toate astea cu nepăsare ; iar Tom era nedrept cînd o învinuia. Se uită la el cu o privire sinceră și gravă, zicîndu-i :

— Nimic din tot ce ți-aș putea spune nu te va face vreodată să-ți schimbi părerea despre mine. Dar să știi că nu sînt atît de străină de ceea ce simți tu, cum îți închipui. Îmi dau seama ca și tine că, din pricina relațiilor noastre cu tatăl lui Philip — și nu din alte motive — ar fi o prostie... ar fi o greșală ca Philip și cu mine să ne gîndim la căsătorie. Am renunțat să-l mai privesc ca pe iubitul meu... Să știi că-ți spun adevărul, n-ai nici un drept să te îndoiești de asta. M-am ținut întotdeauna de cuvînt și nu m-ai prins niciodată cu minciuna. Nu numai că n-am să încurajez, dar am să caut să ocolesc orice relații cu Philip în afară de o simplă prietenie. N-ai decît să crezi că nu mă pot ține de cuvînt ; dar nu vād de ce m-ai disprețui pentru niște greșeli pe care încă nu le-am făcut !

— Bine, spuse Tom înduplecat de vorbele ei, nu vreau să exagerez. Dacă stau și mă gândesc, cred că nu e nici o nenorocire să-l vezi pe Philip, dacă Lucy ține să-l invite la ea. Cred ce spui, sau cel puțin cred că ești de bună-credință. Vreau numai să-ți atrag atenția. Aș dori să fiu un frate cât mai bun, dar tu nu trebuie să mă împiedici !

Vocea lui Tom tremură puțin când rosti ultimele cuvinte. Dragostea neistovită a lui Maggie se reaprinsese la fel de înflăcărată ca și în anii copilăriei, când, ca un ritual al împăcării, mușcau din aceeași prăjitură. Se ridică și puse mâna pe umărul lui :

— Sînt convinsă că vrei să fii bun cu mine. Știu că ai suferit și ai muncit mult. Aș vrea să fiu un sprijin pentru tine, nu să te necăjesc. Să nu crezi că-n sufletul meu nu-i nimic bun.

Tom zîmbi văzîndu-i fața emoționată. Zîmbea rar, dar surîsul lui era foarte plăcut, pentru că ochii cenușii, pe sub sprîncenele încruntate, puteau deveni foarte duioși.

— Nu cred, Maggie.

— S-ar putea ca pînă la urmă să fiu chiar mai bună decît îți închipui.

— Așa să fie !

— Lasă-mă să vin o dată să-ți fac ceaiul, și s-o văd din nou pe nevasta mititică a lui Bob.

— Da, dar acum șterge-o, că nu mai am nici o clipă de pierdut, spuse Tom, uitîndu-se la ceas.

— Nu vrei să mă săruți ?

Tom se plecă s-o sărute pe obraz, apoi spuse :

— Hai, fii cuminte. Azi am multe pe cap. După-masă, am o lungă întrevedere cu unchiul Deane.

— Vii mîine la mătușa Glegg ? Mîncăm mai devreme, ca să putem lua ceaiul la ea. Hai vino și tu, Lucy m-a rugat să-ți spun să vii.

— Bine, dar am o groază de treburi, răspunse Tom, trăgînd cu violență de clopoțel și dărîmînd toată instalația de sonerie.

— Aoleu, mi-e frică, fug ! spuse Maggie rîzînd, în timp ce Tom, cu o filozofie tipic bărbătească, zvîrli cordonul în capătul celălalt al camerei — care nu era prea spațioasă.

Iată o mică experiență care mi-ar plăcea să cred că va înduioșa pe mulți bărbați cu stare sau cu o situație importantă, pentru că și lor li s-a întîmplat cîndva, la începutul carierei, să nutrească speranțe foarte mari în cămăruțe foarte mici.

Capitolul V
ÎN CARE SE VEDE CĂ TOM A LUAT
TAURUL DE COARNE

— Și-acum, Tom, că am rezolvat problema Newcastle, spuse domnul Deane în aceeași după-amiază în timp ce discutau în biroul său de la bancă, mai este ceva despre care vreau să-ți vorbesc. Dat fiind că te așteaptă câteva săptămîni cam neplăcute în fumul de la Newcastle, ai nevoie de ceva plăcut la care să te gîndești și care să-ți dea curaj.

Tom așteaptă, mai calm acum decît se simțise în altă împrejurare în același birou, în timp ce unchiul își scoase tabachera și trase în fiecare nară, cu imparțialitate, cîte o priză egală.

— Vezi, Tom, începu el în cele din urmă, lăsîndu-se pe spate, lumea înaintează mai repede acum decît pe vremea cînd eram eu tînăr. Acum patruzeci de ani cînd eram și eu un băiat solid ca tine, omul aștepta să tragă la jug aproape toată viața, înainte de a lua el biciul în mînă. Războaiele de țesut lucrau încet și moda nu se schimba chiar de pe o zi pe alta. Mi-aduc aminte că am avut un costum de ocazie care m-a ținut șase ani. Viața era mai redusă — vreau să spun în ceea ce privește cheltuielile. Dar mașina cu abur a revoluționat lumea, a dublat viteza fiecărei roți și, în același timp, viteza roții norocului, cum spunea domnul Stephen Guest al nostru la banchetul de aniversare (grozav le mai nimerește, mai cu seamă cînd te gîndești că nu se pricepe de loc la afaceri). Eu nu sînt împotriva schimbărilor, ca alții. Afacerile, domnule, îți deschid ochii, iar dacă populația pămîntului crește, așa cum se și întîmplă, lumea trebuie să-și frămînte creierii cu invenții de tot felul. În ceea ce mă privește, eu mi-am făcut datoria ca simplu om de afaceri. Cineva a spus că e mare lucru să obții două spice de grîu acolo unde înainte nu creștea decît unul ; dar să știi că nici să îmbunătățești sistemul de schimb al mărfurilor și să dai grîu flămînzilor nu-i un fleac, și noi de asta ne ocupăm, iar eu gîndesc că e o îndeletnicire tot atît de onorabilă ca oricare alta.

Tom își dădea seama că afacerea de care voia să-i vorbească unchiul nu-i urgentă ; domnul Deane era un om mult prea șiret și cu prea mult simț practic ca să îngăduie amintirilor din tinerețe sau prizelor de tutun să stînjenească dezvoltarea comerțului. De fapt, în ultimele două luni, i se făcuseră lui Tom o seamă de aluzii din care trăsese concluzia că

În curînd va primi o propunere care-l va interesa. La începutul discursului ținut de unchiul său, Tom își întinsese picioarele și își băgase mîinile în buzunare pregătindu-se să asculte o introducere cam confuză din care trebuia să reiasă că domnul Deane reușise prin meritele lui proprii și ținea să spună tinerilor care se găseau în pragul vieții că, dacă nu vor reuși, va fi numai din vina lor. Iată de ce se miră cînd unchiul îi puse o întrebare directă :

— Ia să vedem, Tom... După cîte știu eu, sînt șapte ani de cînd ai venit prima dată la mine să-mi ceri o slujbă ?

— Da, unchiule, am împlinit douăzeci și trei de ani.

— Ah ! Ar fi mai bine să nu mai spui așa ; pentru că pari mai matur și asta face impresie mai bună în afaceri. Mi-aduc foarte bine aminte cînd ai venit prima oară : am văzut imediat că ai stofă și de asta te-am și ajutat. Și am avut dreptate — eu nu mă prea înșel... Sigur că la început mi-a fost greu să te împing, fiindcă erai nepotul meu, dar sînt fericit să-ți spun că nu m-ai făcut de rîs ; dacă aș fi avut un băiat, nu mi-ar fi părut rău să-ți semene.

Domnul Deane bătu în tabacheră, o deschise din nou și repetă cu oarecare căldură :

— Nu, cu siguranță că nu mi-ar fi părut rău să-ți semene.

— Îmi pare bine că sînteți mulțumit ; am făcut tot ce-am putut, spuse Tom cu tonul lui mîndru de om independent.

— Da, Tom, sînt foarte mulțumit. Și nu vorbesc de felul în care te-ai purtat față de tatăl tău, deși asta a contat în părerea pe care mi-am făcut-o despre tine. Dar ce mă interesează pe mine, ca membru al acestei companii comerciale, sînt calitățile tale de om de afaceri. Societatea noastră e foarte importantă și foarte apreciată — și nu există nici un motiv să nu se dezvolte mai departe : capitalul este din ce în ce mai mare și debușeurile din ce în ce mai numeroase ; dar orice societate, mică sau mare, mai are nevoie și de altceva care să-i garanteze prosperitatea, și anume : de oamenii care s-o conducă — oameni pricepuți, nu maimuțoi d-ăștia de-ai voștri, oameni pe care să poți conta. De acest lucru mi-am dat foarte bine seama și eu, și domnul Guest. Acum trei ani l-am luat pe Gell ca asociat și i-am cedat o parte din acțiunile fabricii noastre de ulei. Și de ce crezi că am făcut-o ? Pentru că serviciile aduse de Gell meritau o recompensă. Și așa o să fie întotdeauna. Așa a fost și cu mine. Și chiar dacă Gell are aproape zece ani mai mult decît tine, tu ai în schimb alte calități.

Pe măsură ce domnul Deane vorbea, Tom devenea tot mai neliniștit : își dădea seama că avea de spus ceva care s-ar putea să nu-i placă unchiului său. Și asta pentru că voia mai degrabă să-i facă o propunere nouă, decât să accepte ceea ce propunea unchiul.

— E clar, continuă domnul Deane după o nouă priză de tabac, că rudenia noastră pledează în favoarea ta. Dar chiar dacă n-am fi fost rude, felul cum te-ai purtat în afacerea băncii Pelley ne-ar fi obligat, pe domnul Guest și pe mine, să te recompensăm pentru serviciile pe care ni le-ai făcut, și, adăugînd la asta felul cum lucrezi și talentul tău ca om de afaceri, am hotărît să te facem asociatul firmei noastre. Și vom fi bucuroși să-ți sporim cu timpul participația. Socotim că asta face mai mult decât o mărire de salariu, din toate punctele de vedere. Ai să capeți mai multă greutate și experiență, și mai târziu ai să mă poți elibera de o parte din obligațiile mele. Deocamdată, mulțumesc lui Dumnezeu, mai pot încă munci destul de bine ; dar vremea trece și eu îmbătrînesc. I-am făgăduit domnului Guest c-o să-ți vorbesc despre asta ; și cum te întorci din Nord, o să discutăm amănuntele. Pentru un tînăr de douăzeci și trei de ani e o avansare serioasă, dar trebuie să recunosc c-o meriți.

— Mă simt foarte recunoscător față de dumneata și față de domnul Guest ; bineînțeles că-ți sînt în primul rînd îndatorat dumitale, fiindcă m-ai primit și ți-ai bătut capul cu mine.

Tom vorbise cu o ușoară emoție în glas.

— Da, sigur că da, întări domnul Deane. Nu mă dau înapoi de la greutăți, cînd știu că folosesc la ceva. Mi-am bătut eu capul și cu Gell... altfel n-ar fi ajuns unde-i azi.

— Dar aș vrea să-ți mai spun ceva, unchiule, un lucru pe care nu ți l-am mărturisit niciodată pînă acum. Poate îți amintești că atunci cînd tata și-a pierdut averea a fost vorba ca firma dumneavoastră să cumpere moara ; știu că erați de părere că e un plasament bun, și e cu atît mai bun acum cînd se poate lucra cu abur.

— Da, sigur că da, numai că Wakem oferea mai mult și voia s-o cumpere cu orice chip. Îi place întotdeauna să aibă ultimul cuvînt.

— Poate că n-are rost să vorbesc despre asta acum, continuă Tom, dar aș vrea să știi ce planuri am în legătură cu moara. E un lucru la care țin foarte mult. Ultima dorință a tatii a fost să încerc să pun din nou mîna pe ea. Moara era de cinci generații a familiei noastre. I-am făgăduit tatii și, în

afară de asta, țin și eu la ea. Niciodată n-o să-mi placă altceva mai mult, iar dacă firmei i-ar conveni s-o cumpere, mi-ar fi mai ușor să îndeplinesc dorința tatii. N-aș fi vorbit de asta dacă dumneata n-ai fi avut bunătatea să spui că serviciile mele au fost de oarecare folos. Și aș renunța la avantaje mai mari în schimbul morii, adică dac-aș putea s-o plătesc treptat și să devină a mea.

Domnul Deane ascultă atent, apoi căzu pe gânduri.

— Da, înțeleg, rosti el după un timp. Lucrul s-ar putea face, dacă Wakem ar vrea să renunțe la moară. Dar n-aș crede. L-a băgat acolo pe tânărul Jetsome ; și sînt sigur că și-a făcut toate socotelile cînd a cumpărat-o.

— Tânărul Jetsome e o secătură, spuse Tom. A căzut la beție și lumea spune că nu-și mai vede de treabă. Luke, fostul nostru morar, mi-a povestit toate astea și mi-a spus că, dacă lucrurile nu se schimbă, el pleacă. M-am gîndit că, dacă merge înainte așa, Wakem va ceda și în cele din urmă va vinde moara. Luke spune că bătrînul s-a acrit de tot, văzînd ce se petrece acolo.

— Bine, Tom, am să mă gîndesc. Trebuie să cercetez chestiunea și să discut cu domnul Guest. Dar asta înseamnă să creăm o nouă ramură și să te trimitem acolo, în loc să rămîi unde ești acum și unde avem nevoie de tine.

— Aș putea să mă ocup și de altele după ce voi pune moara din nou pe picioare, vreau să am cît mai mult de lucru. Altceva nu prea mă interesează pe lumea asta.

Chiar și pentru unchiul Deane pe care nu-l interesau decît afacerile, aceste cuvinte rostite de un băiat de douăzeci și trei de ani sunau foarte trist.

— Lasă, lasă, în curînd, dacă treburile-ți merg tot așa, ai să ai și altceva care să te intereseze : o nevastă. Dar în ce privește moara nu-i încă timpul să numărăm bobocii. În tot cazul, îți promit c-o să mă mai gîndesc și o să mai vorbim cînd te întorci. Acum mă duc la masă. Vino mîine dimineață la ceai să-ți iei rămas bun de la maică-ta și de la Maggie, înainte de plecare.

Capitolul VI

CARE ILUSTREAZĂ LEGILE ATRACȚIEI

E clar, cred, pentru dumneavoastră, că viața lui Maggie atinsese faza cînd — conform părerilor oricărei persoane înțelepte — o fată tînără are cele mai mari șanse de succes. Lan-

sată în înalta societate din St. Ogg's, cu înfățișarea ei originală care avea avantajul să nu fie prea cunoscută și cu ajutorul relativ al unei garderobe reduse — după cum reieșise din discuția îngrijorată dintre Lucy și mătușa Pullet — Maggie începea o nouă viață. La prima serată oferită de Lucy, tânărul Torry își chinuise mai mult ca de obicei mușchii feței pentru ca „fata cu ochi negri care stătea într-un colț” să observe eleganța suplimentară pe care i-o conferea monoclul; multe fete se întorseseră acasă în seara aceea hotărâte să poarte rochii cu mâneci scurte, împodobite cu dantelă neagră, și să-și împletească părul într-un coc mare pe ceafă. „Verișoarei lui Lucy Deane îi ședea atât de bine.” De fapt, biata Maggie, cu tot trecutul ei dureros și presimțirea unor necazuri viitoare, începea să devină o persoană invidiată — un subiect de conversație în noua sală de biliard sau printre prietenele care nu-și ascundeau nimic una față de alta, în chestiunile de modă. Domnișoarele Guest, care priveau oamenii din St. Ogg's cu superioritate și erau considerate culmea distincției și a eleganței, se hotărâră să facă o excepție în ceea ce privește purtările lui Maggie. Aceasta avea un fel al ei de a șovăi înainte de a admite observațiile curente din buna societate și de a declara că nu-și dă seama dacă sînt adevărate sau nu, ceea ce îi dădea un aer de *gaucherie*¹ care împiedica desfășurarea lină a conversației; dar există cazuri fericite cînd o nouă venită, care se află într-o stare oarecum de inferioritate, trezește doamnelor o anumită indulgență și bunăvoință. Maggie era atât de lipsită de acea cochetărie care are faima să scoată bărbații din minți, încît doamnele începură s-o privească oarecum compătimitor pentru faptul că, în ciuda frumuseții ei, nu era de loc periculoasă. Avușese foarte puține mulțumiri în viață, sărăcuța, și era de o modestie care înlătura orice îndoială, iar purtarea ei repezită și agitată era evident rezultatul vieții retrase și al condițiilor vitrege. Lumea care cunoștea pe celelalte rude ale biete Lucy descoperea cu uimire că Maggie n-avea nici o urmă de vulgaritate. Domnișoarele Guest se cutremurau întotdeauna cînd se gîndeau la rudele lui Lucy și ideea unei înrudiri cu oameni ca aceia din familiile Glegg sau Pullet era departe de a le fi plăcută; dar cînd Stephen își băga ceva în cap era inutil să-l mai contrazici; și, de altfel, nimeni nu avea nimic de spus împotriva lui Lucy — toți o iubeau. Pentru Lucy era firesc să vrea ca domnișoarele Guest să se poarte bine cu verișoara la care ținea atât de mult, iar

¹ Stîngăcie (în l. franceză).

Stephen s-ar fi supărat îngrozitor dacă surorile lui n-ar fi fost drăguțe cu ea. Invitațiile la Park-House nu se făcură deci așteptate, fiind urmate de alte invitații, în alte locuri unde domnișoara Deane era apreciată și considerată ca o membră prea distinsă a societății din St. Ogg's ca să nu fie primită cu tot respectul cuvenit. Cu acest prilej, Maggie trăi pentru prima dată viața domnișoarelor de societate și descoperi plăcerea de a te scula dimineața fără obligația de a îndeplini o îndatorire sau alta. Această nouă senzație de libertate și aceste plăceri pe care nimeni nu i le putea refuza, în mijlocul adierilor dulci și parfumate ale florilor de primăvară, în mijlocul muzicii de care acum avea parte din plin, al lungilor plimbări în soare și al reveriilor minunate în barcă, lunecând pe râu, toate acestea nu puteau să n-o îmbete puțin pe Maggie după atîția ani de mizerie ; de altfel, încă din prima săptămîină, amintirile triste și teama de viitor începuseră s-o obsedeze mai puțin. Viața ei devenise foarte plăcută ; era minunat să te gătești în fiecare seară și să simți că ești una dintre frumusețile acelei primăveri. Oriunde se ducea, Maggie întâlnea priviri admirative. Încetase să mai treacă neobservată, încetase să mai fie o fetiță pe care poți s-o cerți și la care se poate țipa, o fetiță mereu muștrată că nu-i atentă și pe care nimeni nu era obligat s-o ia în seamă. Îi plăcea să rămîină singură la pian, în timp ce Stephen și Lucy se plimbau călare, și să descopere că potrivirea dintre clape și degetele ei rămăsese aceeași, că reînviase — ca o prietenie caldă pe care n-o poate distruge nici o despărțire, oricît ar fi ea de lungă ; era plăcut să-și amintească melodiile auzite în ajun și să le repete mereu, pînă ce ajungea să le cînte, transformîndu-le într-un limbaj mai expresiv și mai pasionat. Simplul acord al octavelor era pentru Maggie o încîntare și adesea prefera să aleagă un caiet de studii mai curînd decît orice alt fel de cîntec, ca să poată gusta mai bine senzația primitivă a intervalelor, prin această muzică lipsită de prejudecăți melodice. Bucuria ce i-o dădea muzica nu înseamnă că avea un deosebit talent de pianistă ; am putea spune mai curînd că receptivitatea în fața emoției supreme inspirate de muzică era doar o latură a naturii ei pasionate și sensibile care făcea ca greșelile și virtuțile să se contopească, iar dragostea să-și ceară uneori drepturile în mod imperios, împiedicîndu-i în același timp orgoliul să îmbrace forma unor simple cochetării și a unor șiretlicuri feminine și dîndu-i în schimb poezia năzuințelor ambițioase. Dar dumneavoastră o cunoașteți de mult pe Maggie și probabil că nu vă

interesează caracterul, ci povestea vieții ei, destul de greu de prevăzut chiar dacă-i cunoașteți perfect firea. Pentru că tragedia vieții noastre nu vine numai dinlăuntrul nostru. „Caracterul, spune Novalis¹ în unul din aforismele lui discutabile, caracterul înseamnă destin“. Dar nu întregul nostru destin. Hamlet, prințul Danemaricii, era un cugetător și un om veșnic nehotărât, trăsătură de caracter care a creat o mare tragedie. Dar dacă tatăl lui Hamlet ar fi trăit pînă la adînci bătrînețe, iar unchiul lui ar fi murit de mic, Hamlet ar fi putut foarte bine să se însoare cu Ofelia și să trăiască menținîndu-și toată viața reputația unui om echilibrat, cu toate monologurile lui și cu unele ieșiri sarcastice la adresa frumoasei fete a lui Polonius, ca să nu mai vorbim de atitudinea lipsită de politețe față de socru-su.

Deci, soarta lui Maggie rămîne deocamdată ascunsă, precum cursul unui fluviu care nu s-ar găsi încă pe hartă ; știm doar că fluviul e adînc și tumultuos și că drumul lui, ca și al celorlalte fluvii, îl duce spre ocean. Cuprinsă de farmecul vieții noi, Maggie, cu toată imaginația ei bogată, încetase să se mai gîndească la ce-i va aduce viitorul ; și neliniștea pe care o încerca la gîndul primei întîlniri cu Philip nu mai era atît de puternică ; poate chiar că, fără să și-o mărturisească, se bucura de amînarea întîlnirii.

Philip nu venise la ei în seara cînd fusese așteptat, iar domnul Stephen Guest le spusese că plecase la mare — probabil, după părerea lui Stephen, ca să picteze — și nu se știa cînd se va întoarce. Philip obișnuia adesea să plece așa, fără să spună nimănui, și, într-adevăr, se întoarse abia după douăsprezece zile, găsind ambele bilete ale lui Lucy : plecase înainte de a afla de sosirea lui Maggie.

Poate că trebuie să ai nouăsprezece ani ca să poți înțelege semnificația sentimentelor ce se adunaseră în sufletul lui Maggie în aceste douăsprezece zile, ca să poți înțelege cît de pline i se păruseră, din pricina experiențelor noi pe care le trăise și a multiplelor stări sufletești prin care trecuse. Primele zile ale unei noi prietenii au aproape întotdeauna pentru noi această semnificație și ocupă în amintirea noastră un loc mult mai pregnant decît perioadele ulterioare, mai lungi, de prietenie propriu-zisă, mai lipsite de descoperiri noi și de impresii inedite.

¹ *Novalis* — pseudonimul poetului romantic german *Friederich von Hardenberg* (1772—1801).

În zilele următoare, Stephen își petrecu aproape tot timpul stînd lîngă Lucy, sau cîntînd cu ea la pian, sau însoțind-o cînd mergea la plimbare : îi făcea o curte din ce în ce mai stăruitoare, lucru la care se aștepta toată lumea. Lucy era foarte fericită, cu atît mai fericită, cu cît Stephen devenise mult mai interesant și mult mai amuzant de cînd venise Maggie. Atît Stephen, cît și Maggie se întreceau în lungi discuții serioase sau pline de glume spre marea admirație a lui Lucy cea blîndă și modestă, care se gîndea de multe ori la cvartetul încîntător pe care-l vor forma de-a lungul vieții, cînd Maggie se va căsători cu Philip. E oare de înțeles ca o fată să aprecieze tovărășia iubitului ei în prezența unei terțe persoane, fără nici o umbră de gelozie, cu toate că ființa iubită se adresează mai tot timpul acelei persoane ? Da, cînd e vorba de o fată încrezătoare ca Lucy, care era convinsă de dragostea lui Stephen pentru ea și de dragostea lui Maggie pentru Philip ; o fată care nu era înclinată să-și piardă încrederea fără dovezi palpabile. Și, pe urmă, Stephen se afla tot timpul lîngă ea, îi oferea brațul și i se adresa, fiind sigur că-l aprobă, cu aceeași politețe afectuoasă și aceeași atenție față de toate dorințele ei, repetată zi de zi. Dar era oare într-adevăr aceeași ? Lucy avea impresia că e chiar mai intensă. Nu e deci de mirare că nu-și dădea seama de adevărata semnificație a acestei schimbări. Era o schimbare imperceptibilă de care nici chiar Stephen nu-și dădea perfect seama. Atențiile lui față de Maggie erau relativ neînsemnate ; ba chiar intervenise între ei o anumită răceală, care făcea imposibile relațiile vag curtenitoare de la început, din ziua cînd se plimbaseră cu barca. Dacă i se întîmpla lui Stephen să intre în odaie cînd Lucy nu era acolo, sau dacă fata îi lăsa singuri împreună, nu-și vorbeau niciodată. Stephen se făcea că se uită într-o carte sau într-o partitură, iar Maggie își băga nasul în lucru. Amîndoi simțeau cu întreaga lor făptură prezența copleșitoare a celuilalt. Și, totuși, așteptau și doreau în fiecare zi să se întîmple același lucru. Nici unul nici altul nu se gîndiseră încă la ce se întîmplă și nici nu se întrebaseră în tăcere „oare la ce or să ducă toate astea ?“. Maggie simțea doar că viața îi dezvăluie ceva cu totul nou : se cufundase cu trup și suflet într-o experiență imediată și directă, fără să mai aibă energia de a deveni conștientă de ea sau de a o judeca. Stephen evita să-și pună întrebări și refuza să-și mărturisească în sinea lui că simte o influență care ar putea avea un efect hotărîtor asupra purtării sale ulterioare. Iar cînd Lucy intra din nou în

încăpere, își recăpătau calmul : Maggie se simțea iarăși în stare să-l contrazică și să rîdă de el, iar Stephen să-i recomande exemplul fermecătoarei Sophia Western¹, o eroină care avea mult „respect” pentru inteligența bărbaților. Maggie se putea uita din nou la Stephen — lucru pe care, pentru un motiv sau altul, îl evita întotdeauna cînd erau singuri ; iar el se simțea chiar în stare s-o roage să-l acompanieze la pian, Lucy fiind ocupată cu pregătirea bazarului, și să-i facă observații că accelerează ritmul — ceea ce era fără îndoială punctul slab al lui Maggie.

În ziua întoarcerii lui Philip, Lucy se hotărî să-și petreacă seara cu doamna Kenn. Sănătatea șubredă a acestei doamne amenința, în urma unei bronșite, să se transforme într-o boală serioasă, ceea ce o făcea să renunțe la obligațiile în legătură cu bazarul, a cărui deschidere trebuia să aibă loc în curînd, și să le încredințeze altor doamne, printre care ar fi dorit să se afle și Lucy. Fata îi promisese de față cu Stephen să-i facă o vizită, și deci urma să ia masa mai devreme și să treacă la ora șase pe la domnișoara Torry, care-i transmisese invitația doamnei Kenn.

— Iată încă o consecință a acestui bazar idiot, izbucni Stephen de îndată ce domnișoara Torry ieși din odaie. Sustrage femeile de la îndatoririle lor casnice și le atrage în orgii de milieuri de pus sub samovare sau de sacoșe brodate. Mă întreb ce altă menire are femeia pe lume decît aceea de a crea motive puternice pentru a-i face pe bărbații lor să stea acasă, și motive și mai puternice pentru a-i face pe burlaci să plece de acasă. Dacă lucrurile continuă să meargă așa, vom asista în curînd la descompunerea societății.

— Să știi că nu mai ține mult, îl asigură Lucy rîzînd. Bazarul se deschide de luni într-o săptămînă.

— Slavă Domnului ! exclamă Stephen. Pînă și Kenn a declarat deunăzi că nu-i place acest plan prin care deșertăciunea îndeplinește funcțiile carității, dar, după cum poporul englez n-are destulă minte ca să suporte impozitele directe, tot așa și St. Ogg's n-are rațiuni destul de puternice să construiască și să înzestreze școlile fără să facă apel la slăbiciunile oamenilor.

— Chiar așa a spus ? întrebă micuța Lucy, pe care îngrijorarea o făcu să deschidă mari ochii ei căprui. Eu nu l-am auzit niciodată vorbind așa. Credeam că-i de acord cu ce facem.

¹ Eroină a romanului *Tom Jones* de Henry Fielding (1707—1754).

— Sînt convins că-i de acord cu ce faci dumneata, spuse Stephen, zîmbindu-i afectuos. Trebuie să-ți mărturisesc că vizita dumitale din seara asta pare cam suspectă. Dar, în sfîrșit, știu că pornește dintr-un sentiment frumos.

— O ! ai o părere prea bună despre mine, răspunse Lucy, dînd din cap și îmbujorîndu-se, ceea ce o făcu să pară și mai frumoasă.

Și cu asta discuția se încheie. Dar, cum era de la sine înțeles că Stephen nu va mai reveni în seara aceea, își prelungi puțin vizita de dimineață, luîndu-și rămas bun de la domnișoare abia după ora patru.

Maggie se așeză singură în salon imediat după-masă, cu Minny în brațe, lăsîndu-l pe unchiu-su să-și termine paharul și să tragă un pui de somn, conform obiceiului, iar pe maică-sa pradă unui compromis între tricotat și moțăială, operații pe care, cînd nu erau musafiri, le prelungea în sufragerie pînă la ora ceaiului. Maggie tocmai se apleca să mîngîie cățelul mătă-sos, încercînd să-l consoleze de absența stăpînă-si, cînd, deodată, auzi pasul cuiva pe pietriș și ridică ochii : era domnul Stephen Guest care intra în grădină venind parcă dinspre rîu. Nu venea niciodată atît de devreme după-masă. Se plîngea mereu că la Park-House se mănîncă foarte tîrziu. Totuși, era el, îmbrăcat în hainele lui negre : se vedea clar că fusese acasă și se reîntorsese cu barca. Maggie simți cum îi ard obrazii și îi bate inima : în chip firesc se simțea tulburată, căci nu era obișnuită să primească vizite cînd se găsea singură. Stephen o văzu prin ușa de sticlă care dădea în grădină și o salută, îndreptîndu-se spre ea cu intenția de a intra pe acolo, și nu pe ușa din față. Se înroșise și el, avînd aerul cel mai stîngaci pe care te puteai aștepta să-l întîlnești la un tînar deștept și stăpîn pe sine. Intră ținînd în mînă o partitură făcută sul și spuse cu un ton pe care se căznea să-l facă spontan :

— Te miri că mă vezi așa curînd, domnișoară Tulliver ? Te rog să mă ierți că am venit pe neașteptate, dar am avut treabă în oraș și l-am rugat pe omul nostru să mă aducă cu barca ; așa că am luat notele cu „Fecioara din Artois“ ca să le aduc verișoarei dumitale : azi dimineață le uitasem acasă. Vrei să fii drăguță să i le dai ?

— Da, răspunse Maggie intimidată, sculîndu-se de pe scaun cu Minny în brațe, după care, neștiind bine ce să facă, se așeză din nou.

Stephen își puse pălăria pe masă și alături de ea partitura, care căzu pe parchet ; apoi se așeză pe scaunul de lîngă

Maggie, îndrăzneală pe care pînă atunci n-o avusese niciodată, conștient, ca și Maggie de altfel, că se aflau acum într-o situație cu totul nouă.

— Ce faci, răsfățatul? se adresă el cățelului, aplecîndu-se să-l tragă de urechile lungi și buclate, care cădeau pe brațele lui Maggie.

Observația nu era prea originală și, dat fiind că inspirația lui Stephen se oprise aici, conversația se opri și ea. Stephen continua să-i mîngîie capul lui Minny cu senzația că trăiește în vis și nu se poate opri — fără să știe prea bine de ce. Și totuși senzația era plăcută; ar fi vrut doar un lucru în plus: să îndrăznească s-o privească pe Maggie, să poată privi măcar o dată în ochii ei adînci și ciudați și ea să se uite la el, după care n-ar mai fi dorit nimic. Își dădea seama că dorința de a privi în ochii lui Maggie devenea din ce în ce mai puternică, luînd proporțiile unei obsesii. Își chinuia neîncetat imaginația să găsească un mijloc s-o privească, fără ca lucrul să pară curios și fără ca el să se simtă prost după aceea. Cît despre Maggie, gîndurile îi deveniseră confuze, singura prezență de care era conștientă fiind ca aceea a unei păsări uriașe care se zbătea lîngă ea, în întunecime, căci nu-și putea ridica privirile și în fața ochilor nu avea decît blana neagră și ondulată a lui Minny.

Dar toate astea trebuiau să se sfîrșească o dată — poate de fapt se sfîrșiseră demult și dădeau numai impresia că durează, întocmai ca visurile de un minut care par nesfîrșite. În cele din urmă, Stephen se îndreptă pe scaun, apoi se aplecă într-o parte, cu un braț peste spetează, și cu ochii la Maggie. „Ce să-i spună?”

— Cred că astăzi o să avem un apus de soare minunat, nu vrei să-l vezi?

— Nu știu... răspunse Maggie, ridicînd ochii și privind cu curaj pe fereastră. Apoi adăugă: Poate... dacă nu joc cărți cu unchiul meu!

Urmă o pauză, în care timp Minny, fiind din nou mîngîiat, dar conștient că n-avea de ce să fie recunoscător, ba dimpotrivă, începu să mîrîie.

— Îți place să stai singură?

Maggie îi aruncă o privire șireată, apoi răspunse:

— Mă întreb dacă ar fi politicos să spun da?

— Este adevărat, întrebarea e cam riscată din partea unui intrus, spuse Stephen încîntat de privirea lui Maggie și hotărît să mai aștepte una, dar după ce plecă, vei avea prilejul să te

mai bucuri de singurătate încă o jumătate de oră, adăugă Stephen uitându-se la ceas. Știu că domnul Deane nu se ivește niciodată înainte de șapte și jumătate.

Urmă o nouă pauză în timpul căreia Maggie privi insistent pe fereastră pînă cînd, în cele din urmă, își întoarse cu mare efort capul și începu să privească din nou spinarea lui Minny. Apoi spuse :

— Îmi pare rău că Lucy a trebuit să plece ; am pierdut ora noastră de muzică.

— Mîine seară o să avem un nou cîntăreț. Te rog să-i spui verișoarei dumitale că s-a întors prietenul nostru Philip Wakem. L-am întîlnit cînd mă duceam spre casă.

Maggie tresări — era ceva, mai mult decît un fior, care o străbătu o clipă din creștet pînă în tălpi. Dar imaginea nouă, trezită de numele lui Philip, risipise o bună parte din farmecul copleșitor care pusese stăpînire pe ea. Se ridică în picioare hotărîită și, așezînd cățelul pe perna lui, se îndreptă spre colțul odăii să ia coșulețul de lucru al lui Lucy. Stephen era furios și dezamăgit : se gîndea că poate lui Maggie nu-i făcuse plăcere s-audă numele lui Wakem așa, pe neașteptate. Își adusese brusc aminte că Lucy îi vorbise de cearta dintre cele două familii. Nu mai avea de ce să stea : Maggie, rece și mîndră, se așezase la masă și-și reluase lucrul, iar el părea un nerod care nu avea ce căuta acolo. O asemenea vizită, deplasată și complet inutilă, nu putea decît să-l facă să pară antipatic și ridicol. Era limpede : Maggie își dăduse seama că Stephen se grăbise să ia masa la el în odaie ca să se poată întoarce, s-o găsească singură.

Copilăroasă stare de spirit pentru un tînar de douăzeci și cinci de ani, instruit și cu serioase cunoștințe juridice ! Dar, dacă ne gîndim la ce s-a întîmplat cu alții, nu o să ni se mai pară curios.

În clipa aceea, ghemul de lînă al lui Maggie căzu pe jos și ea se ridică să-l prindă. Stephen se sculă și el și, ridicînd ghemul, se apropie de ea cu o privire atît de supărată și plină de reproșuri, încît ochii lui căpătară o expresie cu totul nouă pentru Maggie, care îi întîlni privirea în clipa cînd luă ghemul.

— La revedere, spuse Stephen pe un ton tot atît de trist și rugător ca și expresia ochilor.

Nu îndrăznea să-i întindă mîna — le vîrî pe amîndouă în buzunarele hainei. Maggie se întreba dacă nu cumva fusese nepoliticoasă.

— Nu vrei să mai stai ? Întrebă ea sfios, fără să-i mai evite privirea, căci asta ar fi fost din nou nepoliticos.

— Nu, mulțumesc, spuse Stephen continuînd să privească în ochii ei pe cît de sfioși, pe atît de fascinanți, ca omul chinuit de sete care se uită către albia unui pîrîu îndepărtat. Mă așteaptă omul cu barca... să-i spui verișoarei dumitale...

— Da ?

— Să-i spui că am adus partitura.

— Da.

— Și că s-a întors Philip.

— Da.

De data asta Maggie rămase indiferentă la numele lui Philip.

— Nu vrei să ieși puțin în grădină ? Întrebă Stephen cu o voce și mai caldă.

Dar o clipă mai târziu regretă că Maggie nu refuzase, căci acum o văzu îndreptîndu-se către ușa de sticlă, iar el fu nevoit să-și ia pălăria și să pornească în urma ei. Stephen găsi însă imediat o compensație :

— Nu vrei să mă iei de braț ? Îi șopti el, de parcă i-ar fi împărtășit o taină.

Multe femei găsesc un farmec cuceritor în gestul unui bărbat care le oferă brațul : în clipa aceea nu au aproape niciodată nevoie de sprijin fizic, dar sentimentul că primesc acest sprijin — prezența unei forțe exterioare dedicată lor — satisface o nevoie permanentă a imaginației feminine. Maggie acceptă brațul oferit, poate pentru acest motiv sau poate pentru un altul. Făcură înconjurul peluzei și se plimbară pe sub frunzișul verde al plantelor agățătoare, visători așa cum fuseseră cu un sfert de ceas în urmă, cu singura deosebire că Stephen dobîndise de la Maggie privirea dorită, dar fără să se cumințească, în timp ce mintea ei confuză era străfulgerată de o seamă de gînduri : „Ce căuta acolo ? De ce ieșise din casă ?” Nu rosteau o vorbă nici unul, nici altul. Dacă n-ar fi tăcut, poate că n-ar fi fost atît de conștienți fiecare de prezența celuilalt.

— Vezi să nu te împiedici de treaptă, îi atrase atenția Stephen, în cele din urmă.

— Mă întorc acasă, spuse Maggie, pentru care treapta apăruse ca o salvare. La revedere.

Își trase repede brațul și alergă către casă. Nu se gîndea că gestul acesta brusc nu făcea decît să amplifice amintirea

tulburătoare a întâmplării. Nu voia să se mai gîndească la nimic. Se aruncă în fotoliu și izbucni în plîns.

— Ah, Philip, Philip, ce n-aș da să fim iar împreună, liniștiți ca la Red Deeps.

O bucată de vreme Stephen o urmări cu privirea. Apoi se îndreptă către rîu și curînd după aceea coborî la debarcader. Petrecu seara în sala de biliard, fumînd țigară după țigară și făcînd cu încăpățînare, ore întregi, exerciții și caramboluri. Era hotărît să nu se gîndească la nimic — să nu mai admită alte amintiri decît acelea pe care i le impunea prezența constantă a lui Maggie. O vedea la brațul lui și-și aducea aminte cît o privise de intens.

Apoi fu nevoit să se întoarcă acasă sub lumina rece a stelelor și, umblînd așa în noapte, își blestema nebunia și-și jura să nu mai rămînă niciodată singur cu Maggie. Își pierduse mințile. Doar era îndrăgostit de Lucy și se angajase față de ea cu toată seriozitatea de care era în stare un om de onoare. Tare ar fi dorit să n-o fi întîlnit niciodată pe această Maggie Tulliver și să nu se fi aprins în felul ăsta. Ar fi putut să fie o soție delicioasă, ciudată și greu de stăpînit, pentru orice bărbat în afară de el ; el însă nu ar fi ales-o niciodată. Simțea oare și dînsa același lucru ? Stephen nădăjduia că... nu. N-ar fi trebuit să se ducă s-o vadă. De acum înainte se va stăpîni. Va fi nesuferit și poate că se va certa cu ea. Să se certe cu ea ? E oare posibil să te cerți cu o ființă care are niște ochi ca ai ei — disprețuitori și rugători, chemători și dornici să-și manifeste împotrivirea, autoritari și stăruitori — plini de contradicții înnebunitoare. Să vezi o astfel de femeie stăpînită de dragoste era un lucru pentru care merita să lupți, dar el n-avea de gînd să lupte.

Stephen încheie acest monolog interior printr-o exclamație abia șoptită, după care zvîrli capătul țigării de foi și, cu mîinile în buzunar, porni încet de-a lungul tufișurilor. Exclamația era de altfel departe de a fi binevoitoare.

Capitolul VII

PHILIP ÎȘI FACE DIN NOU APARIȚIA

A doua zi de dimineață ploua cu găleata ; era una dintre acele dimineți cînd bărbații din împrejurimi, pe care nimic nu-i silește să stea în casă, obișnuiesc să facă vizite nesfîrșite fetelor de care sînt îndrăgostiți. Ploaia mai ușor suportată la

venire, fie că mergi pe jos, fie că mergi călare, se întetește apoi, lăsându-ți totuși speranța că se va opri cândva, așa că numai o ceartă furtunoasă poate pune capăt vizitei ; plictiseala mocnită n-ar putea să aibă nici un efect. Și, când e vorba de îndrăgostiți, ce poate fi mai minunat, în Anglia, decît o dimineată ploioasă ? Pe soare nu te poți bizui niciodată ; bonetele sînt în primejdie, și pe iarbă nu poți sta, că riști să te alegi cu un guturai. Pe ploaie însă, te poți bizui din plin. După un galop prin ploaie, înfășurat în manta, te trezești instalat pe scaunul favorit — ceva mai înalt sau mai scund decît cel pe care stă zeita inimii tale (de fapt, din punct de vedere metafizic e același lucru, și poate de asta femeia e adulată și în același timp privită de sus), cu speranța că nu va veni nici o cucoană în vizită.

— Sînt sigură că Stephen o să sosească azi mai devreme. Întotdeauna vine mai devreme cînd plouă.

Maggie nu răspunse nimic. Era furioasă pe Stephen. Își spunea chiar că ar trebui să-l urască. Dacă n-ar fi plouat, s-ar fi dus s-o vadă pe mătușa Glegg, numai ca să nu dea ochii cu el. Însă de vreme ce ploua, trebuia să găsească un pretext ca să poată sta cu maică-sa în altă cameră.

Dar Stephen nu veni mai devreme. Și înaintea lui sosi un alt oaspete — un vecin mai apropiat. Intrînd în cameră, Philip, la gîndul că prietenia lor era o taină ce nu trebuie trădată, hotărîse doar să se încline în fața lui Maggie ; dar cînd aceasta se îndreptă spre el, cu mîna întinsă, își dădu seama că Lucy știe tot. Erau amîndoi cam tulburați, deși Philip se pregătise ceasuri întregi în vederea acestei întîlniri. Dar, ca toți cei ce trec prin viață fără să ceară prea multă simpatie din partea semenilor, Philip reușea aproape întotdeauna să se stăpînească și, plin de mîndrie și susceptibilitate, evita orice gest care i-ar fi trădat emoția. O paloare mai accentuată, un ușor tremur al nărilor în timp ce vorbea și o voce mai ascutită — care pentru străini n-ar fi fost decît semnul unei indiferențe pline de răceală — erau singurele mărturii ale unei drame lăuntrice destul de dureroase. Dar Maggie, care avea tot atîta putere să-și ascundă vibrațiile cît ar fi avut dacă sufletul ei ar fi fost o strună de vioară, simți că ochii i se îneacă în lacrimi cînd mîinile lor se împreună în tăcere. Nu erau lacrimi de durere ; semănau mai degrabă cu lacrimile pe care le varsă femeile și copiii atunci cînd găsesc pe cineva să-i apere și cînd pot privi, în urmă, la primejdia ce i-a amenințat. Philip, care pînă atunci se asociase în mintea lui Maggie cu muștrările oarecum îndrep-

tățite ale lui Tom, devenise pentru ea, în câteva clipe, un fel de conștiință exterioară capabilă s-o ajute și să-i dea putere. Afecțiunea ei caldă și liniștită pentru Philip, cu rădăcini adânci în copilăria lor, amintirea ceasurilor lungi petrecute în discuții care întăriseră prin impresii clare, succesive, simpatia instinctivă din primul moment — faptul că îi trezea mai degrabă un sentiment de milă și eterna nevoie a femeii de a se devota, iar nu deșertăciunea sau alte porniri egoiste ale firii — păreau să constituie un fel de lăcaș sacru, un sanctuar unde putea să găsească adăpost împotriva unei forțe ispititoare căreia trebuia să i se împotrivească cu tot ceea ce era mai bun în ea. O forță care ar fi dezlănțuit un zbucium groaznic în sufletul ei și multă nenorocire în jur. Această lumină nouă în care-i apăreau relațiile dintre ea și Philip spulberă remușcările și îngrijorarea ce ar fi simțit-o altădată de teamă ca nu cumva prietenia lor să meargă prea departe și să-l supere pe Tom ; și astfel, fără a se mai gândi să-și înfrâneze sentimentele, Maggie îi întinse mîna și ochii i se umplură de lacrimi. Tocmai la asta se așteptase și Lucy, care simțea cum îi crește inima văzînd că Philip și Maggie sînt din nou împreună. Dar, cu toate că îl respecta pe Philip, nu se putea împiedica să constate că vărul Tom avusese oarecare dreptate să fie revoltat de nepotrivirea fizică dintre cei doi tineri, vărul Tom fiind un om prozaic căruia nu-i plăceau poeziile și poveștile. Totuși Lucy începu îndată să sporovăiască pentru a-i face să se simtă la largul lor.

— E frumos și lăudabil din partea dumitale c-ai venit să ne vezi atît de curînd după ce te-ai înapoiat în oraș — spuse ea cu o voce plăcută de soprană, ca un gîngurit de păsărică, de aceea cred c-am să te iert c-ai dispărut așa din senin, fără să le spui prietenilor dumitale nici o vorbă. Hai, vino și stai aici, îl îndemnă ea arătîndu-i cel mai bun scaun, și poate că o să te iertăm.

— Niciodată nu vei reuși să domini oamenii, domnișoară Deane, spuse Philip așezîndu-se. N-o să te creadă nimeni că ești severă, și oamenii or să greșescă mereu, fiind convinși că nu te va răbda inima să nu-i ierți.

Lucy îl contrazise în glumă, dar Philip nici n-o auzi, căci, după cum era și firesc, se întorsese către Maggie care se uita la el cu o privire deschisă și afectuoasă, așa cum te uiți la un prieten cînd nu l-ai mai văzut de mult. Cît de îngrozitoare fusese clipa despărțirii ! Philip avea impresia că totul se întîmplase în ajun. Și impresia aceasta era atît de intensă — își amintea atît de bine fiecare amănunt, fiecare vorbă rostită,

fiecare privire schimbată cînd se întîlniseră ultima oară — încît cu acea gelozie și lipsă de încredere care, la naturile timide, însoțesc întotdeauna un sentiment puternic, i se părea că deslușește în privirea lui Maggie și în purtarea ei dovada unei schimbări. Însuși faptul că se temea de acest lucru, și era aproape convins că nu se înșală, ar fi fost de ajuns ca să-i trezească bănuiala în lipsa unor dovezi în stare să-i demonstreze contrariul.

— Ce vacanță minunată petrec ! exclamă Maggie. Lucy se poartă cu mine ca o zîină din povești ; m-a prefăcut într-o clipă din cenușăreasă în prințesă. De dimineață pînă seara fac tot ce vreau. Nici n-apuc să doresc ceva, că Lucy mi-a și ghicit gîndul.

— Sînt convins că din ziua în care te afli lîngă ea e și mai fericită, spuse Philip. Cred că se joacă mult mai bine cu dumneata decît cu o menajerie întreagă de căței și pisicuțe. Și să știi că arăți foarte bine — schimbarea îți prieste.

Conversația superficială continuă un timp, pînă cînd Lucy, hotărîită să-i pună capăt, exclamă, pe un ton care imita foarte bine enervarea, că a uitat ceva, și ieși din cameră.

Maggie și Philip se aplecară îndată unul spre celălalt și mîinile lor se împreunară din nou ; se priveau cu bucuria tristă a prietenilor care păstrează în suflet amintirea unei vechi dureri încă nestinse.

— Știi, Philip, i-am spus lui Tom că vreau să te văd. L-am rugat să mă dezlege de făgăduiala pe care i-am făcut-o și a consimțit.

Maggie, cu firea ei impulsivă, ar fi vrut să-l facă pe Philip să înțeleagă de la început care vor trebui să fie relațiile dintre ei ; totuși nu-i spuse nimic. Toate cîte se întîmplaseră de cînd Philip îi mărturisise prima oară că o iubește erau atît de dure-roase, încît Maggie nu voia să fie ea prima care să pomenească de asta. I se părea de ajuns că rostise numele lui Tom, care odinioară îl insultase pe Philip ; chiar și atît putea însemna o jignire. Dar, în clipa aceea, Philip era prea preocupat de prezența ei ca să se mai poată gîndi la altceva.

— Atunci putem fi măcar prieteni, Maggie, nu-i așa ? Nu mai există nici o piedică în calea prieteniei noastre ?

— Dar ce-o să spună tatăl tău ? N-o să se împotrivească ? întrebă Maggie, retrăgîndu-și mîna.

— Nu există nimic care să mă facă să renunț la tine. Nu renunț decît dacă mi-o ceri tu, spuse Philip, roșindu-se. După

cum ți-am mai declarat, există lucruri în privința cărora n-am să fac niciodată ce vrea tata. Și asta e unul dintre ele.

— Înseamnă că nu ne mai împiedică nimic să fim prieteni, să ne vedem și să stăm de vorbă cât vrem ; pînă plec... căci în curînd plec din nou. Vreau să plec foarte curînd... să-mi iau un nou serviciu.

— N-ai putea să renunți, Maggie ?

— Nu. Nu pot să mai rămîn aici. Prea m-aș dezobișnui de viața la care trebuie să mă întorc. Nu vreau să depind de alții... nu vreau să stau cu Tom... deși se poartă foarte frumos cu mine. El ar vrea să-mi poarte de grijă, dar eu n-aș accepta pentru nimic în lume.

Philip păstră cîteva clipe tăcerea. Apoi spuse cu o voce slabă și ascuțită, care la el era întotdeauna semnul unei emoții înăbușite :

— Crezi că altă soluție nu există ? Oare numai către viața asta, care te desparte de cei cărora le ești dragă, îți poți îngădui să năzuiești ?

— Da, Philip, răspunse Maggie privindu-l stăruitor, de parcă l-ar fi rugat s-o creadă că e silită să ia această hotărîre. Cel puțin deocamdată ; în viitor nu știu ce-o să se mai întîmple. Dar am început să cred că mie nu mi-e dat să fiu fericită în dragoste — la mine dragostea a fost întotdeauna amestecată cu suferință. Bine-ar fi să-mi pot făuri un univers fără dragoste, așa ca bărbații.

— Maggie, văd c-ai revenit la vechile tale idei, într-o formă nouă... ideile pe care le combăteam, spuse Philip, cu o nuanță vagă de amărăciune. Vrei să găsești o formă de renunțare prin care să scapi de durere. Dar îți repet că asemenea scăpare nu-i posibilă decît prin falsificarea sau schilodirea firii tale. Ce s-ar întîmpla cu mine, dac-aș încerca să fug de durere ? Disprețul și cinismul ar fi singurul meu opiu, în cazul în care n-aș cădea într-un fel de nebunie orgolioasă și m-aș crede alesul Domnului, doar pentru că nu sînt alesul oamenilor.

Pe măsură ce vorbea, amărăciunea lui căpăta un fel de forță. Se vedea limpede că vorbele lui nu erau numai un răspuns pentru Maggie, ci și un mijloc de exteriorizare al unui sentiment care-l copleșea. În clipa aceea sufletul lui era împovărat de durere. Dar evită, cu o delicatețe plină de mîndrie, orice aluzie la dragoste — la făgăduielile de dragoste pe care și le făcuseră cîndva. Să-i amintească lui Maggie de o făgăduială, ar fi însemnat că uzează de o constrîngere josnică. Ce rost ar fi avut să-i repete că el rămăsese același ? Și asta ar fi

sunat ca o rugămintă. Dragostea lui Philip pentru Maggie, mai mult chiar decît orice altă experiență din viața lui, era pecetluită de sentimentul exagerat că el constituia o excepție, și că Maggie, alături de toți ceilalți, îl privea ca pe o excepție.

Dar Maggie începuse să aibă remușcări.

— Da, Philip, afirmă ea cu aerul de copil pocăit pe care-l căpăta ori de cîte ori o certa Philip. Știu că ai dreptate. Mă gîndesc prea mult la sentimentele mele și prea puțin la sentimentele altora... la sentimentele tale. Am nevoie de tine, să-mi atragi atenția cînd am greșit și să mă înveți ce să fac. Mi-ai spus atîtea lucruri care s-au adevărat !

Rosti cuvintele acestea stînd cu coatele pe masă și capul sprijinit în palme și uitîndu-se la Philip cu un aer de dependență pocăită și afectuoasă, în timp ce el o privea cu o expresie pe care Maggie o recunoscuse din ce în ce mai bine, pe măsură ce sufletul îi era năpădit de amintiri. Oare se gîndea și Philip la lucrul pe care și-l amintise ea acum ? Ceva în legătură cu iubitul lui Lucy ? Acest gînd o făcu să se cutremure. Arunca o nouă lumină asupra sentimentelor ei actuale și asupra urmărilor pe care putea să le aibă întîmplarea din ajun. Ridică brațele de pe masă, simțind nevoia să se miște, căci avea o greutate pe inimă, greutatea care însoțește uneori o durere sufletească neașteptată.

— Ce-i cu tine, Maggie ? Ce s-a întîmplat ? întrebă Philip cuprins de o neliniște ciudată, imaginația lui fiind oricînd gata să descopere ceva care putea fi fatal relațiilor dintre ei.

— Nimic. Nu s-a întîmplat nimic, spuse Maggie, încercînd să-și trezească voința adormită. Gîndul acela îngrozitor nu trebuia să pătrundă în mintea lui Philip ; și Maggie hotărî că trebuie să-l alunge și din mintea ei. Nimic, repetă ea. Nu s-a petrecut nimic decît în sufletul meu. Spuneai că viața asta secătuită, cum o numești tu, o să se răzbune pe mine, și ai avut dreptate. Mă bucur cu prea multă poftă de muzică și de viața ușoară de care am parte acum.

Și, spunînd asta, își luă lucrul și se apucă, hotărîtă, să coasă. Philip o privea întrebîndu-se dacă totuși n-o frămîntă și altceva. Știa că Maggie e în stare să se chinuie învinuindu-se singură de tot felul de lucruri. Dar nu trecu mult și în toată casa răsună clinchetul clopoțelului de la ușă, tras cu putere de o mîină bine cunoscută.

— Ce furtunos se anunță, spuse Maggie stăpînă pe ea, cu toate că inima începuse să-i bată mai tare. Mă întreb unde-o fi Lucy.

Lucy auzise semnalul și, după două-trei minute, în care avu timpul să-i pună câteva întrebări pline de grijă și de afecțiune, îl aduse pe Stephen în salon.

— Ce faci, bătrîne, izbucni Stephen ducându-se drept la Philip și strângându-i mâna cu entuziasm, după ce, în treacăt, se înclinase în fața lui Maggie. Sînt fericit că te-ai întors printre noi. De data asta te rog să nu te mai porți ca o vrabie care și-a făcut cuibul pe casă și vine și pleacă fără să anunțe pe nimeni. Cred că-i a douăzecea oară cînd urc degeaba scările alea nesfîrșite de la atelierul tău. Am urcat fiindcă ai tăi credeau că ești acasă. Să știi că lucrurile astea înveninează o prietenie.

— Vin atît de puțini oameni la mine, încît nu merită să las vorbă cînd plec și cînd mă întorc, răspunse Philip, copleșit de prezența lui Stephen cu aerul lui prosper și vocea lui puternică.

— Cum vă simțiți astăzi, domnișoară Tulliver? întrebă Stephen, întorcîndu-se către Maggie cu o politețe glacială și întinzîndu-i mâna cu aerul că nu face altceva decît să-și îndeplinească o îndatorire socială.

Maggie îi oferi vîrfurile degetelor și răspunse pe un ton mîndru și indiferent :

— Mulțumesc, bine.

Philip îi urmărea pe amîndoi cu atenție. Dar Lucy era obișnuită cu relațiile schimbătoare dintre ei și își spunea cu regret că există probabil o antipatie înnăscută între Maggie și Stephen, care ieșea din cînd în cînd la iveală, oricît s-ar fi străduit amîndoi s-o ascundă. „Lui nu-i plac femeile de tipul lui Maggie, iar pe ea o enervează ceva la Stephen : îl găsește îngîmfat“, își spunea Lucy cu naivitate, gîndindu-se că asta explică totul. Dar după ce Maggie și Stephen se salutară atît de convențional, fiecare dintre ei se simți jignit de răceala celuilalt. Și, în timp ce-l tot întreba pe Philip ce mai desenase în ultima lui călătorie, Stephen era mereu cu gîndul la Maggie, cu atît mai mult cu cît nu reușea s-o atragă în conversație, așa cum făcuse întotdeauna pînă atunci.

„Maggie și Philip nu par de loc fericiți, își spuse Lucy. Întîlnirea asta i-a cam întristat.“

— Mi se pare că tocmai noi care n-am galopat prin ploaie sîntem mai muiate, spuse ea, adresîndu-se lui Stephen. Hai să ascultăm puțină muzică. Să profităm că ești și dumneata, și Philip aici. Cîntați-ne duetul din „Masaniello“. Maggie nu l-a auzit niciodată și sînt sigură c-o să-i placă.

— Atunci să-ncepem, hotărî Stephen, îndreptîndu-se spre pian și fredonînd melodia cu vocea lui joasă, atît de plăcută.

— Philip, vrei să fii drăguț să-l acompaniezi tu, ca eu să-mi pot vedea de lucru, îl rugă Lucy. Îți place să cînti la pian, nu-i așa ? adăugă ea cu drăgălășenie, privindu-l întrebător și temîndu-se, ca de obicei, să nu fi făcut vreo propunere care să-i displacă celuilalt, dar dorind, în același timp, să-și termine broderia.

Auzind-o, Philip se luminează la față, căci nu există poate nici un sentiment, în afară de teama și durerea fără margini, care să nu-și găsească alinare în muzică și să nu te ajute să cînti mai bine ; și, în clipa aceea, Philip era năpădit de sentimente atît de complexe, încît numai un quartet sau un trio ar fi fost în stare să exprime dragostea și gelozia, resemnarea și bănuiala chinuitoare din sufletul lui.

— Sigur că da, spuse el, așezîndu-se la pian. Muzica e o compensație pentru viața asta strîmbă și te face să te simți de parcă ai fi trei ființe deodată : cea care cîntă din gură, cea care cîntă la pian și cea care îi ascultă pe amîndoi. Asta se întîmplă și cînd cînti și pictezi în același timp.

— Tu, Philip, ești un om de invidiat. Eu nu știu să fac nimic cu mîinile, spuse Stephen. Cred că asta se poate observa la toți oamenii cu talente administrative. La mine rațiunea are tendința de predominare. N-ai observat, domnișoară Tulliver ?

Fără să vrea, Stephen începuse iar, ca de obicei, să glumească cu Maggie, care nu se putu stăpîni să nu roșească și să nu-i răspundă ironic :

— Da, am observat o tendință de predominare, spuse ea zîmbind, și Philip ar fi dorit din tot sufletul ca această tendință să-i displacă lui Maggie.

— Haideți, îi îndemnă Lucy. S-auzim muzica ! O să ne analizăm calitățile altă dată.

De cîte ori asculta muzică, Maggie devenea incapabilă să-și mai continue lucrul, oricît s-ar fi străduit. De data asta, însă, își dublă eforturile, căci gîndul că Stephen știa cît de mult îi place vocea lui o determină să-i reziste nu numai în glumă, ca pînă atunci. Și, în plus, Maggie știa că Stephen are obiceiul să se așeze în așa fel, încît s-o poată vedea. Dar toate încercările fură zadarnice. Lucrul îi căzu din mîini și intențiile eroice se topiră în emoția nelămurită pe care i-o trezea în suflet acest duet înflăcărat ; o emoție ce părea să-i dea, în același timp, putere și slăbiciune : putere să se bucure, și slăbiciune în a

rezista. Melodia trecu în gamă minoră, și emoția neașteptată a acestei schimbări o făcu pe Maggie să tresară. Biata Maggie ! Tare era frumoasă când își lăsa sufletul pradă puterii implacabile a sunetului ! Întreaga ei ființă vibra de emoție ; stătea puțin aplecată înainte, cu mâinile încleștate, ca un om care încearcă să se țină tare. Ochii ei strălucitori, larg deschiși, cu pupilele dilatate, aveau acea expresie copilărească de uimire și de încântare, ce apărea în clipele când era fericită. Lucy, care pînă atunci stătuse întotdeauna la pian și nu văzuse niciodată această expresie pe fața lui Maggie, nu reuși să se împotrivească dorinței de a veni tiptil pînă la ea și de a o săruta. Philip, care îi arunca și el din când în când cîte o privire, ridicînd ochii de pe partitură, simți că e prima oară când o vedea pe Maggie stăpînită de o emoție atît de puternică.

— Mai vrem, mai vrem ! strigă Lucy după ce bisară duetul. Tot ceva vioi ! Maggie spune mereu că-i place s-audă cascade de sunete.

— Atunci hai să cîntăm „S-o pornim la drum“, spuse Stephen. Se potrivește grozav cu dimineața asta ploioasă. Dar nu vrei să părăsești cele mai sfinte îndatoriri ale vieții și să vii să cînți cu noi ?

— Ba da, răspunse Lucy, rîzînd. Dacă vrei să cîntăm „Opera cerșetorilor“¹. E acolo, pe etajera de note... Vezi că are o copertă jerpelită.

— Prețioasă indicație, n-am ce zice ! Sînt vreo zece coperte aici, una mai jerpelită ca alta, răspunse Stephen, căutînd partitura.

— Între timp, cîntă-ne dumneata ceva, Philip ! Te rog, stăruie Lucy, văzînd că degetele lui rătăceau pe clape. Ce cîntai adineăori ? Era foarte frumos, dar nu știu ce e.

— Cum, nu știi ? întrebă Philip, începînd să cînte clar melodia. E un fragment din „Somnambula“ : „*Ah, perche non posso odiarti*“². Nu cunosc opera, dar se pare că tenorul îi declară eroinei că o va iubi pe veci, chiar dacă ea-l va părăsi. M-ai auzit cîntînd cuvintele englezești : „Eu tot te mai iubesc“.

Philip nu alesese această melodie la întîmplare, era poate o expresie indirectă a vorbelor pe care nu se putea hotărî să le rostească în fața lui Maggie. Aceasta auzise explicațiile date lui Lucy și, cînd Philip începu să cînte, își dădu seama de tristețea pasionată a melodiei. Tenorul care-și pleda atît de

¹ Vodevil aparținînd poetului englez *John Gay* (1685—1732).

² Ah, de ce nu te pot urî ! (în l. italiană). Opera *Somnambula* aparține compozitorului italian *Bellini* (1801—1835).

arzător cauză nu avea o voce excepțională, dar trezea în sufletul ei o seamă de amintiri : Philip îi mai cântase uneori, în surdină, pe potecile năpădite de iarbă sau la umbra frasinului înclinat de la Red Deeps. Vorbele ascundeau parcă o învinuire. Oare asta urmărise Philip ? Maggie regretă că nu-i spusese mai clar, atunci când vorbise cu el puțin mai înainte, că nu voia să-i trezească din nou speranța deșartă a dragostei pentru că asta ar fi fost împotriva situației în care se găseau și din care nu exista ieșire. Cântecul lui Philip o mișca, dar nu-i mai dădea nici un fior ; îi trezea în suflet gânduri și amintiri precise, dar n-o tulbura, ci îi inspira doar o duioasă părere de rău.

— Așa-i cu voi, tenorii, spuse Stephen, care așteptase cu partiturile în mână să sfârșească Philip cântecul. Întristați sexul frumos, ciripind vorbe de dragoste și jurăminte de credință, în timp ce iubita vă tratează cu cruzime. Și nu v-ați abține să vă exprimați resemnarea decât dacă vi s-ar tăia capetele și ar fi servite pe o tavă, cum s-a întâmplat cu tenorul sau trubadurul acela medieval. Trebuie să vă administrez un antidot pînă ce reușește domnișoara Deane să se smulgă de lîngă ghebele ei.

Și Stephen începu să cînte cu patos și impertinență :

*Să tot plîng să mă topesc,
Doar pentru că te iubesc ?*

și tot aerul din salon păru să vibreze însuflețit de această undă înviorătoare. Lucy, care era întotdeauna mîndră de Stephen, se îndreptă zîmbitoare spre pian, privindu-l cu admirație, în timp ce Maggie, în ciuda dorinței de a se împotrivi unui asemenea cântec și celui care-l cînta, se simți fermecată de o influență nelămurită și se lăsă în voia acestui val puternic, căruia nu putea să-i țină piept.

Era însă hotărîită cu înverșunare să nu se trădeze ; se apucă din nou de lucru, făcînd cu îndărătnicie împunsături greșite și înțepîndu-și degetele, fără să ridice ochii sau să ia seama la ceea ce se petrecea în jur, pînă cînd cele trei voci intonară împreună „S-o pornim la drum“.

Dacă ar fi putut să înțeleagă că acel Stephen atît de impertinent și de îngîmfat se gîndea tot timpul la ea, dacă și-ar fi dat seama cum trecea brusc de la hotărîrea de a o trata cu o indiferență ostentativă la dorința enervantă de a surprinde un

semn de căldură din partea ei, de a schimba cu ea o vorbă sau o privire pe furiș, mă tem că Maggie ar fi încercat o satisfacție ascunsă. Când începură să cînte „Furtuna”¹, Stephen găsi prilejul pe care-l căuta. Simțind nevoia să-și rezeme picioarele pe ceva, Maggie se ridică să caute un scăunel. Stephen, care în clipa aceea nu cînta și îi urmărea toate mișcărilor, îi ghici dorința și se grăbi să i-o satisfacă. În timp ce ridica scăunelul, ochii lui exprimară o rugă atît de fierbinte, încît Maggie nu se putu împiedica să nu-i arunce o privire de recunoștință. Atunci când scăunelul de care ai nevoie e așezat cu grijă lîngă tine de către o persoană foarte sigură de sine, și nu de orice persoană sigură de sine, ci de una anumită, care a căpătat dintr-o dată un aer umil și îngrijorat și mai zăbovește o clipă lîngă tine ca să te întrebe dacă nu cumva te trage vreun curent în locul acela dintre fereastră și cămin, rugîndu-te totodată să-i îngădui să-ți mute masa de lucru mai încolo, și dacă tu, femeia căreia îi sînt adresate toate acestea, ai fost nevoită de mică să înveți lecția vieții într-o limbă aspră, e cu neputință ca o pîrticică din nevoia de dragoste, năvalnică, oricînd gata să izbucnească, să nu ți se reflecte în priviri. Și pentru Maggie asemenea atitudini nu erau un lucru obișnuit, ci un element nou în viața ei, iar dorința de a se vedea înconjurată de atenții era puternică și nealterată. Tonul acela de grijă afectuoasă o făcu să privească chipul aplecat deasupra ei și să spună : „Nu, mulțumesc”. Și, orice s-ar fi întîmplat în clipa aceea, privirea pe care o schimbă tot li s-ar fi părut minunată, așa cum li se păruse și-n seara din ajun.

Stephen nu făcuse decît un gest firesc de politețe care nu durase nici două minute iar Lucy, abia îl observase. Dar pentru Philip, care purta în suflet un sentiment vag de neliniște fiind oricînd gata să-și hrănească această neliniște cu incidentele cele mai neînsemnate, grija neașteptată din partea lui Stephen și schimbarea de pe chipul lui Maggie, pîrînd să reflecte o rază de lumină de pe chipul lui, formau un contrast atît de puternic cu semnele de indiferență exagerată dinainte, încît totul căpătă o semnificație dureroasă. Vocea lui Stephen care umplu din nou încăperea îl irită ca un zăngănit de tablă și Philip simți nevoia să bată în clape, scoțînd sunete ascuțite și false. De fapt, Philip nu observase nimic care să-l facă să bănuiască c-ar putea exista vreun sentiment neobișnuit între Stephen și

¹ Tablou muzical din opera *Wilhelm Tell* de Rossini (1792—1868).

Maggie. Aşa-i glăsuia raţiunea, şi Philip ar fi vrut să plece imediat acasă şi să mediteze în linişte asupra acestor imagini aparente, pînă s-ar fi convins că erau cu totul neîntemeiate. Dar, pe de altă parte, nu-i venea să plece înaintea lui Stephen, căci voia să urmărească orice apropiere dintre acesta şi Maggie. Bietul Philip ! I se părea firesc, ba chiar inevitabil, ca orice om care se afla în preajma lui Maggie să se îndrăgostească de ea ! Dar dacă Maggie s-ar fi lăsat ademenită şi s-ar fi îndrăgostit de Stephen Guest, n-ar fi fost în nici un caz fericită.. Gîndul ăsta îi dădu lui Philip curaj să privească propria lui dragoste pentru Maggie într-o lumină nouă : nu i se mai părea demnă de dispreţ.

Zbuciumul acesta sufletesc care părea că-l asurzeşte îl făcu să cînte foarte fals ; Lucy îl privi uimită, dar intrarea doamnei Tulliver, venită să-i poftească la masă, fu ca un pretext care întrerupse brusc muzica.

— A, uite-l şi pe domnul Philip, exclamă domnul Deane cînd intrară cu toţii în sufragerie. Nu te-am mai văzut de o veşnicie. Ce mai face tatăl dumitale ? Am auzit că e plecat. L-am căutat deunăzi la birou şi mi s-a spus că nu e în oraş.

— Da, a fost cîteva zile la Mudport, cu nişte treburi, răspunse Philip. Dar s-a întors.

— Tot aşa de mult îi place să se ocupe de fermă ?

— Cred că da, răspunse Philip, cam uimit de interesul neaşteptat al domnului Deane pentru ocupaţiile lui taică-su.

— Am auzit c-a pus mîna pe nişte pămînt de pe ambele maluri ale rîului, continuă domnul Deane. E adevărat ?

— Da, este !

— Cred că ferma asta îi dă mare bătaie de cap, îi dădu zor domnul Deane în timp ce împărţea plăcinta de porumbel — şi înghite o grămadă de bani. Eu n-am avut niciodată manii d-astea... şi nici n-aş vrea să am. Şi să ştii că cele mai păcătoase manii sînt alea din care te aştepţi să cîştigi un ban. Îţi golesc buzunarele, de parcă ar fi nişte saci găuriţi din care curge grîu.

Auzind aceste critici la adresa cheltuielilor domnului Wakem — critici care voiau să pară gratuite — Lucy se simţi cam îngrijorată. Dar discuţia se opri acolo, şi tot timpul cît dură masa domnul Deane rămase pe gînduri, mai tăcut ca de obicei. Lucy, care urmărea întotdeauna reacţiile lui taică-su şi care în ultima vreme avea motive serioase să se intereseze de tot ce avea legătură cu familia Wakem, era curioasă să ştie

ce se ascunde îndărătul întrebărilor aceloră. Și tăcerea care urmă o făcu să bănuie că întrebările fuseseră puse cu un anumit scop.

Preocupată de acest gând, Lucy recurse la metoda folosită ori de câte ori voia să-i spună sau să-l întrebe ceva pe taică-su. Găsi un pretext ca s-o facă pe mătușa Tulliver să plece din sufragerie după-masă, și se așeză pe un scăunel la picioarele lui. În afară de faptul că Lucy, care nu putea suferi să i se presare tutun în păr, începea prin a pune stăpânire pe tabacheră, domnul Deane trăia în asemenea împrejurări clipele cele mai fericite pe care i le putea oferi o viață clădită exclusiv pe merite personale.

— Nu-i așa că nu te duci imediat la culcare și mai stai puțin cu mine, tăticule? îl întreabă ea, trăgându-și scăunelul mai aproape de el și desfăcându-i degetele groase care țineau tabachera.

— Da, mai stau, răspunse el, cu ochii la clondirul ce conținea răsplata meritelor lui personale. Dar ce vrei de la mine? adăugă el, ciupindu-i drăgăstos bărbia cu gropiță. Vrei să mă lingusești ca să mai faci rost de niște bani pentru bazar?

— Nu, azi nu urmăresc scopuri josnice. Nu vreau să-ți cer nimic, vreau numai să-ți vorbesc. Ia spune, tăticule, de ce l-ai întrebat azi pe Philip despre ferma lui taică-su? Mi s-a părut curios, fiindcă dumneata nu prea ai obiceiul să-l întrebi de taică-su. Și nu înțeleg de ce te necăjești că domnul Wakem își risipește banii pe fermă.

— E vorba de niște afaceri care nu te privesc, răspunse domnul Deane, făcând un gest cu mâinile de parc-ar fi vrut să respingă orice tendință de amestec în acest mister.

— Bine, tăticule, dar dumneata spuneai întotdeauna că domnul Wakem l-a crescut pe Philip ca pe o fată. Atunci cum de-ai crezut că poți afla ceva de la el când e vorba de afaceri? Întrebările dumitale neașteptate au părut cam ciudate și Philip a fost cam surprins.

— Prostii, fetițo, replică domnul Deane, vrînd să-și justifice purtarea în lume, purtare care, de când începuse să prospere, îi cam dădea bătaie de cap. Am auzit că moara și ferma lui Wakem de pe celălalt mal al râului — moara Dorlcote, fostă proprietatea lui Tulliver — nu mai fac parale ca pe vremuri. Și am vrut să aflu de la prietenul tău Philip dacă taică-su nu s-a săturat cumva de fermă.

— Da' de ce, tăticule? Dac-o vinde, vrei s-o cumperi dumneata? Întrebă Lucy, curioasă. Hai, tăticule, spune..., spune tot... uite, dacă-mi spui îți dau tabachera înapoi. Știi, Maggie mi-a povestit că ceea ce doresc ei mai mult și mai mult pe lume e ca Tom să pună din nou mîna pe moară. Țsta a fost unul dintre ultimele lucruri pe care i le-a cerut unchiul Tulliver lui Tom : să facă așa fel ca să ajungă din nou stăpîn pe moară.

— Ssst, pisicuța tatii, o mîngîie domnul Deane, folosindu-se de tabachera care ajunsese iar în stăpînirea lui. Să nu cumva să scapi o vorbă despre asta, auzi? Nu prea vād cum ar putea de-alde Tulliver s-ajungă iar în stăpînirea morii sau să reușească cineva s-o scoată din mîinile lui Wakem. Și, dacă află că vrem moara numai ca s-ajungă iar în mîinile familiei Tulliver, nu se mai desparte de ea în ruptul capului. Și e și firesc, după cîte s-au întîmplat. Wakem s-a purtat destul de frumos cu Tulliver pe vremuri, dar nu poți cere nimănui să se lase biciuit și după asta să-ți mai și ofere zaharicale.

— Ascultă, tăticule, i se adresă Lucy cu un aer solemn, ai încredere în mine? Vreau să-ți spun ceva, dar să nu-mi pui nici o întrebare... să știi că am motive cît se poate de serioase să fac ceea ce vreau să fac. Și m-am gîndit bine... zău că m-am gîndit.

— Bine. S-auzim.

— Uite ce e, dacă mă lași să vorbesc deschis cu Philip, dacă mă lași să-i spun că ai de gînd să cumperi moara și de ce vrei s-o cumperi, și că verii mei vor s-o capete înapoi și de ce vor s-o capete, cred că Philip o să ne ajute. Sînt sigură c-o să ne ajute.

— Nu prea înțeleg, fetiço, se miră domnul Deane. De ce să ne ajute? Apoi, privind-o lung pe fiică-sa, adăugă : Nu cumva crezi că bietul băiat s-a îndrăgostit de tine și poți să-l duci de nas? (Domnul Deane nu-și făcea nici un fel de griji în privința sentimentelor lui Lucy.)

— Nu, tăticule, Philip nu prea ține la mine... în orice caz ține mai puțin decît țin eu la el. Dar am motive să fiu sigură că-i așa cum ți-am spus. Nu mă întreba mai mult. Și, dacă ghicești despre ce-i vorba, nu-mi spune. Lasă-mă doar să procedez așa cum vreau.

Și, făcîndu-i această rugămintă, Lucy se ridică de pe scăunel, se cățără pe genunchii lui taică-su, și-l sărută.

— Vezi să nu faci vreo poznă, o sfătui el, sorbind-o din ochi.

— Nu, n-avea nici o grijă ! Sînt o fată deșteaptă : am moștenit talentul dumitale în afaceri. Nu ții minte că mi-ai admirat caietul de socoteli, deunăzi cînd ți l-am arătat ?

— Bine. Bine. Dacă tinerelul ăsta își ține gura, n-avem nimic de pierdut. Și, să-ți spun drept, nici nu cred c-avem altă soluție. Ei, și-acum lasă-mă să mă duc la culcare.

Capitolul VIII

WAKEM APARE ÎNTR-O NOUĂ LUMINĂ

Nu trecuseră nici trei zile de la discuția dintre domnul Deane și fiică-sa, la care ați fost martori și dumneavoastră, și Lucy reuși să discute cu Philip, între patru ochi, profitînd de faptul că Maggie era în vizită la mătușa Glegg. După cele spuse de Lucy, Philip se frămîntă o zi și o noapte și, în cele din urmă, hotărî ce are de făcut. I se părea că întrezărește posibilitatea unei schimbări în relațiile lui cu Maggie și c-ar putea înlătura măcar una dintre piedicile care le stăteau în cale. Își întocmi un plan de bătaie și calculă toate mișcările cu calmul pasionat al unui jucător de șah în zilele primelor entuziasme, mirîndu-se singur de neașteptatul lui talent de strateg. Și, pe cît era planul lui de bine calculat, pe atît era de îndrăzneț. Pîndi un moment cînd domnul Wakem n-avea altceva de făcut decît să-și citească ziarul, se apropie de el, se opri în spatele lui și, punîndu-i o mîină pe umăr, i se adresă :

— Tată, nu vrei să vii în sanctuarul meu, să-ți arăt ultimele schițe ? Tocmai le-am pus în ordine.

— Nu prea mă simt în stare să urc scările pîn' la tine. Mi-au cam înțepenit încheieturile, răspunse Wakem, lăsînd ziarul din mîină și privindu-l pe fii-su cu blîndețe. Dar hai, totuși, să merg.

— Ești mulțumit de încăperea asta, Phil, nu-i așa ? Lumina de sus e grozavă.

Acestea fură, ca de obicei, primele cuvinte pe care le rosti domnul Wakem cînd intră în atelier. Îi plăcea să-și amintească, și să-i amintească și lui Philip, ce tată bun fusese dăruindu-i un asemenea atelier. Da, fusese într-adevăr un tată bun ! Și dacă Emily s-ar fi sculat din mormînt, n-ar fi avut nimic să-i reproșeze.

— Ia te uită ! făcu el, punîndu-și ochelarii pe nas și așezîndu-se pe un scaun de unde putea să aibă o viziune de

ansamblu și, în același timp, să se mai și odihnească puțin. Ai o expoziție grozavă ! Picturile tale mi se par tot atât de bune ca pânzele pictorului ăla din Londra... ăla pentru care a plătit Leyburn atîția bani.

Philip dădu, zîmbind, din cap. Se așezase pe taburetul de lucru și ținea în mînă un condei de plumb, cu care începu să tragă niște linii apăsate ca să-și ascundă emoția. Îl privea pe taică-su care se ridicase și se plimba de jur împrejurul încăperii cu pas rar, oprindu-se în fața pînzelor cu mult mai mult interes decît l-ar fi îndemnat gustul lui pentru peisaj, pînă cînd rămase în fața unui suport pe care se aflau două picturi, una dintre ele mai mare și cealaltă mică, înrămate în piele.

— Doamne, dar asta ce mai e ? întrebă Wakem, surprins de această trecere neașteptată de la peisaj la portret. Credeam că te-ai lăsat de portrete. Cine-s astea ?

— Tablourile acestea reprezintă amîndouă aceeași persoană, la vîrste diferite, răspunse Philip, calm și fără șovăială.

— Ce persoană ? întrebă Wakem, uitîndu-se fix la tabloul mai mare, cu un aer din ce în ce mai bănuitor.

— Domnișoara Tulliver. În portretul mai mic e așa cum arăta pe vremea cînd eram cu fratele ei la școală, la King's Lorton. Portretul mai mare, care e mai puțin izbutit, e de pe vremea cînd m-am întors din străinătate.

Wakem se răsuci spre el, stacojiu de furie, lăsă să-i cadă ochelarii de pe nas, și îl privi cu o expresie atât de sălbatică, de parcă ar fi vrut să lovească făptura aceea slabă, dar plină de cutezanță, și s-o doboare de pe scaun. Se aruncă însă din nou în fotoliu, vîrîndu-și mîinile în buzunarele pantalonilor și se uită la fii-su cu turbare. Philip nu se uita la el ; privea liniștit vîrfurile creionului pe care-l ținea în mînă.

— Vrei să spui c-ai mai văzut-o de cînd te-ai întors din străinătate ? întrebă Wakem, în cele din urmă, cu acel efort zadarnic pe care-l faci cînd ești furios și vrei să-ți exprimi toată patima prin vorbe și ton, de vreme ce loviturile nu-ți sînt îngăduite.

— Da. Am văzut-o destul de des, timp de un an întreg, înaintea morții lui taică-su. Ne întîlneam în desișul de la Red Deeps, lîngă moara Dorlcote. O iubesc mult. Și în viața mea n-am să iubesc altă femeie. Mă gîndesc la ea de cînd era copil...

— Continuă, te rog ! V-ați scris tot timpul ?

— Nu. Nu i-am spus c-o iubesc decît înainte de a ne despărți, și Maggie i-a făgăduit fratelui ei că n-o să mă mai

vadă niciodată și nici n-o să-mi mai scrie. Nu sînt convins că mă iubește și nici nu știu dac-ar primi să se mărite cu mine. Dar dac-ar consimți, dacă m-ar iubi destul ca să facă asta, m-aș însura imediat cu ea.

— Va să zică așa-mi mulțumești tu mie pentru toată bună-tatea cu care te-am copleșit, izbucni Wakem, palid și tremurînd de furie, neputincios în fața disprețului calm și aerului hotărît al lui Philip.

— Nu, tată, răspunse el, ridicîndu-și pentru prima oară privirea către domnul Wakem. Nu consider asta ca o mulțumire. E drept c-ai fost un tată bun. Dar am crezut c-ai făcut-o pentru că mă iubești și vrei să mă vezi fericit — atît de fericit cît mi-o îngăduie soarta mea nenorocită. N-am știut că socotești asta ca o datorie pe care pretinzi să ți-o plătesc, sacrificînd orice posibilitate de fericire numai ca să-ți satisfac niște sentimente pe care n-am să le împărtășesc niciodată.

— Cred că orice fiu ar împărtăși sentimentele tatălui său într-un caz ca ăsta, spuse Wakem cu amărăciune. Tatăl fetei era un imbecil, o bestie turbată, și a fost cît pe-acî să mă omoare. O știe tot tîrgul. Iar fii-su e tot atît de obraznic, doar că e mai stăpînit din fire. Spui că i-a interzis soră-si să te vadă. Mi-e teamă că dacă nu bagi de seamă, o să-ți rupă oasele... ca să te ferească și mai mult. Dar văd că hotărîrea ta e luată, și-mi închipui că te-ai gîndit la consecințe. Bineînțeles că n-ai nevoie de consimțămîntul meu, ești liber să faci ce poțezi și poți să te căsătorești cu fata oricînd, și mîine dacă vrei. Ai douăzeci și cinci de ani, și n-ai decît să urmezi calea care-ți convine, iar eu o voi urma pe-a mea. Nu-i nevoie să mai avem de-a face unul cu altul.

Wakem se ridică și se îndreptă spre ușă, dar ceva păru să-l oprească și, în loc să iasă, începu să se plimbe prin cameră. Philip nu se grăbi să răspundă, dar, cînd se hotărî în sfîrșit să vorbească, tonul lui era mai calm și mai răspicat decît oricînd.

— Nu, nu mă pot căsători cu domnișoara Tulliver, dacă sînt nevoit s-o întrețin din munca mea, chiar de ar vrea să se mărite cu mine. Nu am nici o meserie. Nu pot s-o silesc să îndure și sărăcia, și infirmitatea mea.

— Aha, de asta nu vrei să te desparți de mine, spuse Wakem, pe același ton amar, cu toate că ultimele cuvinte ale lui Philip îl îndureraseră, trezindu-i un sentiment care de douăzeci și cinci de ani nu-l părăsise nici o clipă. Se trînti din nou pe un scaun.

— Eram sigur că așa o să se întâmple, conchise Philip. Știu că scene din astea au loc adeseori între părinți și copii. Dacă aș fi și eu ca alți bărbați de vîrsta mea, aș răspunde vorbelor tale mînioase prin altele și mai mînioase, și poate că ne-am despărți, eu m-aș însura cu femeia pe care o iubesc, și poate c-aș avea norocul să fiu tot atît de fericit ca oricare altul. Dar dacă-ți face plăcere să distrugi efectul tuturor eforturilor pe care le-ai făcut pentru mine, să știi că ai un mare avantaj față de alți părinți : poți să mă lipsești de singurul lucru care m-ar face să consider că viața-i demnă de a fi trăită. Philip făcu o pauză, dar taică-su păstră tăcerea. Și știi bine cu ce mulțumire te-ai alege din asta, în afară de orgoliul de a-ți satisface un resentiment ridicol, demn doar de triburile de nomazi.

— Ce-ai zis ? Resentiment ridicol ? exclamă Wakem. Cum adică ? Ce naiba ! Te biciuiește un bădăran și după toate alea mai trebuie să te topești de dragul lui ? Și, pe urmă, mai e și fii-su, scîrba aia îngîmfată cu inimă de piatră. La licitație mi-a spus o vorbă pe care n-am s-o uit cît oi trăi. Ar fi o țintă grozavă pentru un glonte... numai că-i păcat să strici glonte pe el !

— Nu vorbesc de ura dumitale față de ei, reluă Philip care avea anumite motive să aprobe părerea lui taică-su despre Tom, cu toate că nu merită să păstrezi atîta timp în inimă un sentiment de răzbunare. Voiam doar să spun că din cauza lor dușmănești o biată fată fără apărare, care e prea înțeleaptă și prea bună ca să împărtășească prejudecățile înguste ale neamurilor ei. Ea nu s-a amestecat niciodată în certurile de familie.

— Ce vrei să înțelegi prin asta ? N-are nici o importanță cum se poartă o femeie — important e de unde se trage. Oricum, e înjositor pentru tine să iei de nevastă pe fata bătrînului Tulliver.

Pentru prima oară în cursul discuției, Philip își pierdu cumpătul și se roși la față de mînie.

— Domnișoara Tulliver, declară el pe un ton tăios, dar plin de amărăciune, are acele trăsături de caracter pe care numai un om prost și vulgar le poate atribui clasei mijlocii. Are purtări cît se poate de alese, iar rudele ei, oricare ar fi ele, sînt respectate pentru marea lor cinste și integritate. Cred că nu e om în St. Ogg's care să nu spună că e mai mult decît merit eu.

Wakem îi aruncă o privire cruntă și întrebătoare, dar Philip se uita în altă parte și, după cîteva clipe, continuă pe un ton

În care se simțeau oarecari regrete, dar urmărind parcă să accentueze ultimele lui cuvinte :

— Crezi că există vreun om în St. Ogg's să nu spună că o fată frumoasă ca ea face o prostie, irosindu-și viața alături de un nenorocit ca mine ?

— În orice caz, ea n-ar putea să afirme asta, zise Wakem, ridicându-se din nou și uitînd totul, într-o izbucnire de mîndrie și revoltă, atît paternă cît și personală. Ar fi o partidă neașteptată pentru ea ! Ce contează o infirmitate din accident dacă o fată ține sincer la un băiat.

— Da, dar în asemenea cazuri fetele nu prea se îndrăgostesc, spuse Philip.

— Dacă-i așa, răspunse Wakem cu violență, încercînd să-și păstreze poziția inițială, dacă nu ține la tine, de ce te-ai mai ostenit să-mi vorbești de ea, ai fi putut să mă scutești de neplăcerea de a-ți refuza încuviințarea pentru un lucru care nu avea să se întîmple niciodată.

Spunînd asta, Wakem se îndreptă cu pași mari spre ieșire și, fără să se mai uite în urma lui, ieși trîntind ușa.

Philip nu pierdu speranța că, în cele din urmă, discuția cu taică-su va da roadele dorite. Totuși, scena care avusese loc îi zdruncinase nervii sensibili, ca de femeie. Se hotărî să nu coboare la masă : simțea că în ziua aceea nu mai poate da ochii cu taică-su. Wakem obișnuia, cînd n-avea cine să-i țină de urît, să iasă seara în oraș, uneori chiar devreme — pe la șapte și jumătate ; cum era destul de tîrziu după-amiază, Philip își încuie atelierul și se hotărî să facă o plimbare lungă, ca să se întoarcă abia după plecarea lui taică-su. Luă o barcă și vîsli coborînd pe rîu, la vale, pînă ajunse la un sat care-i plăcea lui foarte mult, și unde luă masa zăbovind pînă se făcu destul de tîrziu ca să se poată întoarce acasă. Pînă atunci nu se certase niciodată cu tatăl lui și gîndul că neînțelegerea lor, o dată începută, ar putea să dureze săptămîni întregi îl mîhnea și-l îngrijora. Cîte nu se puteau întîmpla între timp ? Nici nu îndrăznea să lămurească sensul acestei întrebări, care-i apăruse în minte fără voia lui. Dar dacă ar deveni iubitul lui Maggie, acceptat și recunoscut, teama lui nelămurită îi va pieri încetul cu încetul din suflet. Se urcă din nou în atelier și se așeză obosit într-un fotoliu, privind cu gîndul aiurea peisajele cu ape și stînci de pe pereți, pînă ațipi ; o visă pe Maggie zbatîndu-se în apa lucioasă, verzuie și mîloasă a unui rîu, în timp ce el o privea neputincios. Fu trezit din somn de un zgomot neașteptat, care semăna cu un trosnet puternic.

Zgomotul era, de fapt, scîrîtul uşii, şi Philip îşi dădu seama că dormise doar cîteva clipe, pentru că lumina înserării rămăsese aceeaşi. Cel care intrase era taică-su. Văzînd că Philip vrea să se ridice să-i ofere un scaun, Wakem spuse :

— Nu-i nevoie. Nu te ridica. Las' că mai bine mă învîrtesc prin încăpere.

După ce se plimbă de cîteva ori de la un capăt la altul al odăii, cu pas hotărît, Wakem se opri cu mîinile în buzunare în faţa lui Philip, şi-i spuse, de parc-ar fi continuat o discuţie care nu fusese întreruptă :

— După cîte înţeleg eu, Phil, fata ţine la tine ; altfel nu s-ar fi întîlnit cu tine pe ascuns.

Philip simţi cum îi zvîcneşte inima şi, o clipă, pe faţa lui apăru o roşeală care semăna cu o lumină trecătoare. Îi venea greu să vorbească aşa, pe nepregătite.

— La King's Lorton, cînd era mică, ţinea la mine, fiindcă stăteam mai tot timpul lîngă frate-su care se rănise la picior. Amintirea asta i-a rămas întipărită în minte şi de-atunci m-a socotit întotdeauna ca pe un vechi prieten. Iar cînd ne-am întîlnit din nou, m-a socotit tot ca pe un prieten şi nu ca pe iubitul ei.

— Bine, dar pînă la urmă tot i-ai vorbit de dragoste ! Şi atunci ce ţi-a spus ? îl întrebă Wakem, începînd să se plimbe din nou prin cameră.

— A spus că mă iubeşte şi ea.

— Atunci ce naiba mai vrei ? E cumva o fată cu toane ?

— Era foarte tînră pe vremea aceea, continuă Philip, şovăind. Mă tem că nici ea nu ştia prea bine ce-i în sufletul ei. Mi-e teamă că lunga noastră despărţire şi gîndul că împrejurările ne vor fi mereu potrivnice au cam schimbat lucrurile.

— Da, dar acum e aici în oraş. Am văzut-o la biserică. De cînd te-ai întors, n-ai vorbit niciodată cu ea ?

— Ba da, am întîlnit-o la domnul Deane. Dar, din diferite motive, n-am putut să-mi reînnoiesc propunerea. Dacă dumneata ţi-ai da consimţămîntul... dacă ai vrea s-o priveşti ca pe nora dumitale, cel puţin una dintre piedici ar fi înlăturată.

Wakem rămase cîteva clipe tăcut, privind portretul lui Maggie.

— Şi totuşi, Phil, să ştii că nu-i ca maică-ta... rosti el într-un tîrziu. Am văzut-o la biserică. E mai frumoasă decît aici, în portret... Are nişte ochi minunaţi... şi e bine făcută... Dar pare cam sălbatică şi greu de îmblînzit.

— Nu. E blîndă și afectuoasă, și simplă... n-are mofturile și meschinăriile altor femei.

— Adevărat ? întrebă Wakem. Apoi, întorcîndu-se și privind-l pe Philip, adăugă : Dar maică-ta părea mai blîndă. Avea păr castaniu, ondulat, și ochi cenușii, ca tine. Tu nu ți-o mai amintești bine. Mare păcat că n-am nici un portret de-al ei.

— Nu ți-ar părea bine să am și eu parte de puțină fericire, ca tine... o fericire care să-mi îndulcească viața ? Pentru tine n-o să mai existe niciodată o legătură atît de copleșitoare ca aceea începută acum douăzeci și opt de ani, cînd te-ai căsătorit cu mama, și, de douăzeci și opt de ani, n-ai făcut decît s-o întărești și mai mult.

— Ah, Phil, tu ești singurul om care știe să vadă ce-i bun în mine, spuse Wakem, întinzîndu-i mîna. Trebuie să încercăm să nu ne despărțim niciodată. Și acum, spune-mi, ce trebuie să fac ? Vino jos să stăm de vorbă. Ce zici, să mă duc să-i fac o vizită domnișoarei cu ochi negri ?

De vreme ce nu mai exista nici un obstacol între ei, Philip putea să discute deschis cu taică-su despre situația în care se aflau față de familia Tulliver — despre dorința lor de a răscumpăra moara și pămîntul — și despre trecerea morii și a pămîntului în mîinile societății „Guest and Co.“, ca o măsură intermediară. Philip își putea îngădui acum să stăruie, iar taică-su cedă mai ușor decît se așteptase.

— Nu-mi pasă de moară, încheie el, în cele din urmă, cedînd cam enervat. În ultima vreme n-a făcut decît să-mi scoată peri albi. Tot ce vreau e să-mi plătească amenajările pe care le-am făcut. Dar e un singur lucru pe care te rog să nu mi-l ceri : nu vreau să am de-a face direct cu tînărul Tulliver. Dacă tu ești dispus să-l înghiți, de dragul soră-si, n-ai decît ! Eu nu pot : mi-ar rămîne în gît.

Și acum, gîndiți-vă la bucuria care-l însuflețea pe Philip a doua zi, cînd se duse la domnul Deane să-i comunice că domnul Wakem era gata să înceapă tratativele și la aerul triumfător pe care îl arboră drăgălașa Lucy cînd îl întrebă pe taică-su ce părere avea despre marele ei talent în afaceri. Domnul Deane rămase cam nedumerit : bănuia că tinerii complotaseră ceva între ei și tare ar fi vrut să afle ce. Dar, pentru oamenii de felul domnului Deane, ceea ce se petrece cu tineretul e tot atît de străin de treburile serioase ale vieții, ca ceea ce se petrece cu păsările și cu fluturii — în cazul în care asta nu are urmări nefaste asupra afacerilor bănești. Și, în cazul de față, urmările erau cît se poate de favorabile.

Capitolul IX
MILOSTENIA ÎN VEȘMÎNT DE
SĂRBĂTOARE

Succesul lui Maggie, în calitate de membră admirată a societății din St. Ogg's, ajunse fără îndoială la apogeu în ziua bazarului, când frumusețea ei simplă și nobilă, înveșmîntată într-o rochie de muselină albă, mătăsoasă și vaporosă, care bănuiesc că provenea din rezervele mătușii Pullet, se distingea de la distanță printre femeile mai gătite și mai convenționale din jurul ei. Poate că nu ajungem niciodată să ne dăm seama cât de artificială e purtarea noastră în societate pînă nu vedem o ființă care e, în același timp, frumoasă și plină de simplitate ; căci simplitatea lipsită de frumusețe poate fi luată drept stîngăcie. Domnișoarele Guest erau mult prea binecrescute ca să se fandosească și să vorbească pe tonul afectat, caracteristic unei vulgarități pretențioase ; dar cum standul lor se afla chiar lîngă standul lui Maggie, oricine ar fi putut observa că domnișoara Guest cea mai mare ținea bărbia prea ridicată, iar domnișoara Laura era lipsită de naturalețe atît în gesturi, cît și în felul de a vorbi.

Bazarul atrăsese toată lumea elegantă din St. Ogg's și din împrejurimi ; merita să vii, chiar de la o distanță mai mare, să vezi sala aceea veche și frumoasă, cu tavanul descoperit, cu grinzi sculptate și uși mari pliante de stejar, și cu lumina care cădea de sus, peste spectacolul multicolor : era o sală ciudată cu pereții tapetați în dungi late, îngălbenite de vreme, printre care, din loc în loc, apărea cîte un animal heraldic, cu păr țepos și rît lung — emblemele prețioase ale unei familii nobile care stăpînise pe vremuri acest palat, devenit acum locaș public.

La un capăt al sălii, o arcadă monumentală săpată în zid domina loja orchestrei îmbrăcată în stejar, care se deschidea într-o încăpere cu plante de seră și mese cu mîncare și băutură — un refugiu plăcut pentru domnii cărora le plăcea să-și piardă timpul umblînd de colo-colo, dar voiau totuși să părăsească din cînd în cînd înghesuiala din încăperea mare, pentru un loc de observație mai comod. De fapt, această clădire veche era atît de potrivită pentru un scop modern vrednic de laudă, care dădea milosteniei o înfățișare elegantă și încerca să astupe golurile prin intermediul deșertăciunii, în-cît nu era om să intre acolo fără să repete această remarcă. Lîngă arcada de deasupra lojii orchestrei, era o verandă de

piatră cu vitralii colorate, care constituia una din discordanțele solemne ale acestui vechi palat ; în apropierea acestei verande, își fixase standul Lucy, fiindcă era mai ușor să aranjeze acolo unele articole simple și voluminoase încredințate de doamna Kenn. Maggie ceruse să se așeze la capătul deschis al standului și să vîndă o serie de articole pe care le prefera covorașelor de mărgele sau altor produse complicate despre care nu știa mare lucru. Dar, nu trecu mult și halatele bărbătești, care făceau parte din articolele standului ei, se dovediră a avea o căutare atît de mare, trezind întrebări atît de complicate referitoare la căptușeală și la calitatea lor, și o dorință atît de vie de a se verifica aceste calități prin probă, încît locul unde stătea Maggie deveni un adevărat punct de atracție. Doamnele care aveau alte produse la stand și nu voiseră să vîndă halate își dădură îndată seama cît de ușuratici și lipsiți de gust erau bărbații, care preferau să cumpere unele articole ușor de găsit la orice croitor ; și se prea poate ca diferitele comentarii stîrnite de domnișoara Tulliver în această împrejurare să fi lămurit pe mulți dintre cei de față asupra felului ei de a fi, astfel încît purtarea ei ulterioară nu-i mai uimi cîtuși de puțin. Dar asta nu înseamnă că sufletele angelice ale doamnelor caritabile se pot revolta împotriva frumuseții, pe care de altfel o socotesc demnă de dispreț, ci, mai degrabă, că defectele unor persoane cîndva foarte admirate devin, în mod inevitabil, mai vizibile prin simpla forță a contrastului ; și, de asemenea, în ziua aceea, situația favorabilă ocupată de Maggie scoase pentru prima dată în lumină unele trăsături ale firii ei, care, mai tîrziu, se dovediră a fi fost pline de tîlc.

După părerea juriului feminin din St. Ogg's, privirea deschisă a domnișoarei Tulliver era puțin prea îndrăzneată, și frumusețea ei puțin prea violentă, toate astea făcînd-o să fie mult inferioară verișoarei ei, domnișoara Deane, căci doamnele din St. Ogg's renunțaseră cu totul la pretențiile pe care le-ar fi putut avea la admirația domnului Stephen Guest.

Cît despre micuța Lucy, triumful lăudabil obținut de cîrînd în legătură cu moara și planurile ei cu privire la Maggie și la Philip, planuri în care puneă atîta suflet, o făceau să fie cît se poate de veselă și să se bucure din toată inima de succesul verișoarei ei. E drept că în ziua aceea era și ea foarte drăguță, iar Stephen nu se mai dezlipea de lîngă standul ei : cumpăra, gelos, toate articolele pe care le știa de cînd o vă-

zuse pe Lucy lucrându-le, și o ajuta, voios, să-i ademenească pe clienți și să-i convingă să cumpere fel de fel de nimicuri. Merse chiar pînă acolo, încît să-și scoată pălăria și să-și pună pe cap un fes stacojiu, brodat de Lucy. Dar, pentru un ochi superficial, purtarea lui risca să pară mai degrabă o extravagantă decît un omagiu adus lui Lucy.

— Guest e un mare extravagant — declară tînărul Torry. Dar e un privilegiat la St. Ogg's... poate să-și îngăduie orice. Dacă altul ar face ca el, toată lumea ar spune că-i un caraghios.

Stephen nu cumpără nimic de la Maggie, pînă cînd, în cele din urmă, Lucy îi șopti pe un ton cam supărat :

— Toate lucrurile tricotate de Maggie or să se vîndă și tu n-ai cumpărat nimic. Uite, mînecuțele alea moi și călduroase, uite ce frumoase sînt. Hai, cumpără-le !

— Nu, nu, răspunse Stephen. Astea au fost făcute pentru persoane cu imaginație bogată, care, chiar dacă e groaznic de cald, sînt în stare să dîrdîie de frig numai cînd se gîndesc la gerurile Caucazului. Știi doar că logica e calitatea mea de bază ! De ce nu-l convingi pe Philip să le cumpere ? Dar ce-i cu Philip ? De ce n-a venit ?

— Nu-i place să se arate în locuri unde-i lume multă, cu toate că l-am rugat să vină. Dar mi-a promis c-o să-mi cumpere toate lucrurile pe care nu le vor alții ! Și acum du-te și cumpără ceva de la Maggie !

— Nu, nu... Uite... are un client : bătrînul Wakem în persoană. Uite, s-apropie de ea...

Lucy își îndreaptă, curioasă și neliniștită, privirea spre locul unde se afla Maggie ; voia să vadă cum decurge întîlnirea cu un om față de care nutrea probabil sentimente ciudate și complexe, prima întîlnire după o întîmplare de tristă amintire. Se bucură să vadă că Wakem are destul tact ca să înceapă imediat să discute despre articolele din bazar și să pară amator să cumpere cîte ceva, zîmbindu-i, din cînd în cînd, binevoitor lui Maggie, fără a o sili să vorbească prea mult, de parc-ar fi observat cît de palidă se făcuse și ce tare tremura.

— Văd că Wakem e cît se poate de drăguț cu vara dumitale, îi șopti Stephen lui Lucy. Oare o face numai din mărinimie ? Parcă mi-ai spus o dată ceva despre o ceartă de familie.

— O'ceartă care în curînd sper că va fi dată uitării, afirmă Lucy, vorbind cu înţeles, prea mulţumită ca să mai fie discretă.

Dar Stephen nu păru să observe nimic şi, profitînd că se apropiau nişte cumpărătoare, o porni încet către celălalt capăt al standului, unde se afla Maggie ; se opri la oarecare distanţă de ea şi începu să examineze mărunţişurile, pînă cînd Wakem îşi scoase portofelul şi îşi încheie tranzacţiile.

— Philip a venit cu mine, îl auzi el pe Wakem spunînd, dar a dispărut într-altă parte a clădirii, şi a lăsat toate aceste obligaţii caritabile pe seama mea. Te rog să-i faci morală că s-a purtat atît de meschin.

Maggie răspunse la salutul şi la zîmbetul lui fără să scoată o vorbă, şi Wakem plecă, zărindu-l abia atunci pe Stephen şi dînd din cap către el. Observînd că Stephen e tot acolo, Maggie se apucă să numere nişte bani, ocolindu-i privirea. Fusesse mulţumită că Stephen se ocupase toată ziua de Lucy şi nu se apropiase de loc de ea. Se salutară de dimineaţă cu indiferenţă, amîndoi fiind apoi bucuroşi că sînt siliţi să stea departe unul de altul, ca nişte bolnavi care, în ciuda unor înfrîngeri din trecut, au reuşit în cele din urmă să se dez-bare de opium. În ultimele zile, aproape se resemnaseră în faţa unor astfel de înfrîngeri, socotind că evenimentele exterioare care, în curînd, aveau oricum să-i despartă, îi scuteau de efortul de a mai lupta cu ei înşişi.

Stephen făcu un pas, şi încă unul, apropiindu-se încet de ea, de parcă l-ar fi atras împotriva voinţei lui. Înconjură capătul deschis al standului, şi rămase pe jumătate ascuns în dosul unui paravan de draperii. Maggie continuă să-şi numere banii, pînă cînd, deodată, auzi o voce joasă şi caldă care-i şoptea :

— Eşti obosită ? Dă-mi voie să-ţi aduc ceva... nişte fructe, sau nişte jeleuri... ?

Tonul lui neobişnuit o tulbură ca vibraţia bruscă şi ne-aşteptată a unei harfe.

— Nu, nu, mulţumesc, răspunse ea cu o voce stinsă, aruncîndu-i doar o privire.

— Eşti palidă, continuă Stephen şi mai stăruitor, sînt sigur că abia te ţii pe picioare. Chiar dacă nu vrei, tot îţi aduc ceva.

— Nu, nu, te rog nu... Nu pot să mănînc nimic.

— Eşti supărată pe mine ? Ce ţi-am făcut ? Hai, uită-te la mine.

— Te rog, pleacă, șopti Maggie cu o privire disperată, întorcându-se spre celălalt capăt al lojii, pe jumătate ascunsă de faldurile unei draperii verzi, vechi și ofilite.

Nici n-apucă bine să rostească această rugămintă că se și simți nenorocită, gândindu-se că vorbele ei o dăduseră de gol. Stephen se întoarse îndată și, urmărindu-i privirea, dădu cu ochii de Philip Wakem, așezat lângă perdeaua verde care-l masca pe jumătate și de unde nu se putea vedea decât acea parte din sală unde se afla Maggie. În mintea lui Stephen se ivi un gând nou care, asociat cu impresia făcută de purtarea lui Wakem și cu răspunsul dat de Lucy la propriile lui observații, îl convinse că între Philip și Maggie trebuie să existe o altă legătură decât prietenia din copilărie despre care auzise. Mînat de o seamă de porniri lăuntrice, Stephen părăsi îndată sala și se urcă sus, la bufet, unde, apropiindu-se de Philip, se așază în spatele lui și-i puse mîna pe umăr.

— Ce faci aici, Phil? Întrebă el. Studii pentru un portret? Sau vrei să faci o schiță a vitraliului? Din colțul ăsta întunecat, priveliștea e minunată, mai cu seamă încadrată de draperie.

— Fac un studiu de expresie, răspunse Philip tăios.

— Expresia cui? A domnișoarei Tulliver? Pare sălbatică și cam morocănoasă azi, seamănă cu o prințesă scăpătată care a ajuns să servească în dosul tejghelei. Vara ei m-a rugat să fiu amabil și să-i ofer ceva de mîncare sau de băut, dar m-a repezit, ca de obicei. Cred că există o antipatie reciprocă între noi. Mi se întîmplă foarte rar să am onoarea să-i fiu pe plac.

— Ce ipocrit ești! spuse Philip, înroșindu-se de furie.

— De ce ipocrit? Pentru că experiența mi-a dovedit că mă place toată lumea? În principiu e adevărat, dar în cazul de față e ceva care strică totul.

— Eu plec, spuse Philip, ridicându-se brusc.

— Și eu... Mă duc să iau puțin aer. Aici te înăbuși. Cred că mi-am făcut datoria din plin.

Cei doi prieteni coborîră scările în tăcere. Philip ieși în curte, în timp ce Stephen, spunînd: „Am puțină treabă aici...”, o porni pe coridor, oprindu-se în celălalt capăt al clădirii și intrînd într-o încăpere ce fusese repartizată bibliotecii municipale. Sala era goală și asta-i tocmai ce-și dorește un om cînd are chef să-și trîntească pălăria pe masă, să se arunce într-un fotoliu și să fixeze încruntat zidul înalt de

cărămidă, cu aerul furios al lui Apollo cînd a ucis Balaurul. Atitudinea rezultată dintr-un conflict moral seamănă uneori atît de bine cu ticăloşia, încît un om care judecă dinafară, bazîndu-se pe o simplă comparaţie a faptelor, nu reuşeşte să le deosebească. V-aţi dat, cred, seama că Stephen nu era un ipocrit, că nu era în stare să se prefacă pentru un scop egoist ; şi, totuşi, ezitarea lui de a accepta un sentiment precum şi eforturile susţinute de a-l ascunde ar fi putut constitui un argument perfect în sprijinul acuzaţiilor aduse de Philip.

Între timp Maggie rămase la standul ei, tremurînd ca scuturată de friguri, cu acea senzaţie dureroasă în ochi pe care o ai cînd te lupţi să-ţi reţii lacrimile. Oare viaţa ei va trebui să fie întotdeauna aşa ? O să i se ivească mereu cîte ceva care s-o facă să sufere ? Auzea ca prin vis vocile oamenilor indiferenţi care roiau în jurul ei şi tare-ar fi vrut să se poată lăsa şi ea în voia acestui curent vesel şi zglobiu. Tocmai atunci, doctorul Kenn, care abia sosise şi se plimba prin sală cu mîinile la spate, privind în jur, dădu cu ochii de Maggie şi fu izbit de expresia dureroasă de pe chipul ei frumos. Fata stătea aproape nemişcată. Şuvoiul de cumpărători scăzuse la ora aceea tîrzie a după-amiezii ; mai toţi domnii din St. Ogg's trecuseră pe acolo la amiază şi standul lui Maggie era acum aproape gol. Lucrul acesta, împreună cu expresia absentă şi dureroasă de pe chipul ei, constituia un contrast şi mai izbitor între ea şi tovarăşele ei, care erau vesele şi agitate. Se opri, adînc impresionat. Observase la biserică, după cum era şi firesc, chipul ei nou şi neobişnuit. O cunoscuse apoi în timpul unei scurte vizite de afaceri pe care o făcuse domnului Deane, dar nu-i adresase niciodată mai mult de trei cuvinte. Se îndreptă deci spre standul ei şi Maggie, simţind că se apropie cineva, se strădui să-şi ridice privirea şi să vorbească. Dar cînd dădu cu ochii de doctorul Kenn şi văzu chipul acestui om cumsecade, între două vîrste, cu expresia lui pătrunzătoare, blîndă şi gravă, — expresia unui om care şi-a găsit un făgaş în viaţă şi priveşte cu compătimire pe cei ce se zbat în vîltoarea valurilor, fiind gata să le vină în ajutor — Maggie simţi o uşurare instinctivă, de copil. Apariţia doctorului Kenn avu asupra ei un efect de care Maggie îşi aminti mai tîrziu ca de o făgăduială. Oamenii de vîrstă mijlocie, trecuţi de emoţiile puternice ale vieţii, dar fără să fi depăşit încă vîrsta cînd memoria mai păstrează o urmă de pasiune şi nu e încă strict contemplativă, ar trebui

să fie un fel de preoți naturali, pe care viața i-a disciplinat și i-a consacrat ca pe un refugiu și o salvare a celor care, în tinerețe, șovăie și cad pradă disperării. Câți dintre noi în anii tinereții n-ar fi întâmpinat cu brațele deschise un preot canonic sau necanonic, aparținând unui asemenea ordin al naturii, în loc să se lupte singuri și neajutorați cu problemele vârstei de nouăsprezece ani, așa cum făcea Maggie.

— Mă tem că treaba asta te cam obosește, domnișoară Tulliver, spuse doctorul Kenn.

— Da, e cam obositoare, răspuse Maggie simplu, nefiind obișnuită să nege, cu un zîmbet amabil și afectat, realitatea evidentă.

— Dar am să-i spun doamnei Kenn că i-ai vîndut toate lucrurile într-o clipă, adăugă el. Și o să-ți fie recunoscătoare.

— Nu e meritul meu. Domnii s-au repezit să cumpere halatele și vestele brodate, dar cred că oricare dintre celelalte doamne ar fi vîndut mai mult decît mine. Eu nu mă pricep să-mi laud marfa.

Doctorul Kenn zîmbi.

— Sper că de-acum încolo o să te putem număra printre enoriașii noștri. Pînă acum ai stat departe de noi.

— Am fost profesoară, și în curînd o să capăt un post la o altă școală.

— Da ? Nădăjduiam că vei rămîne lîngă rudele dumitale. După cîte știu, locuiesc toate pe-aici, prin împrejurimi.

— Nu, nu se poate, trebuie să plec, răspuse Maggie cu convingere, aruncîndu-i doctorului Kenn o privire încrezătoare, de parcă prin aceste cuvinte i-ar fi dezvăluit toată povestea vieții ei.

Era una dintre acele clipe de destăinuiți mute, pe care le faci cîteodată oamenilor întîlniți în treacăt — într-o scurtă călătorie sau într-un popas la marginea drumului. Există întotdeauna un prilej să schimbi o vorbă sau o privire cu un om străin și să păstrezi astfel treaz sentimentul solidarității umane.

După tonul și privirea lui Maggie, doctorul Kenn își dădu seama că această scurtă mărturisire era plină de tîlc.

— Da, da, văd, spuse el. Găsești că e mai bine să pleci. Dar nu înseamnă că n-o să te mai întîlnesc și n-o să te cunosc mai bine, dacă asta îți poate fi de vreun folos.

Și doctorul Kenn îi întinse mîna, i-o strînse prietenos, și plecă.

„Are ceva care o frământă, își spuse el. Bietul copil !
Parc-ar fi una din acele

*Inimi ce firea prea sus le avîntă
Și chinul le trage prea jos.“*

E ceva minunat de cinstit în ochii aceștia frumoși !

Ar putea să pară ciudat că Maggie, care printre multe alte cusururi îl avea și pe acela că simțea mereu nevoia de a fi admirată și de a i se recunoaște superioritatea — cusur păstrat încă de pe vremea cînd dădea sfaturi țiganilor cu gîndul să ajungă regina lor — nu era mai veselă în ziua aceea cînd se bucurase de atîtea priviri și zîmbete și cînd, împinsă de Lucy în fața unei oglinzi mari, își privise, cu o încîntare firească, silueta zveltă și grațioasă și chipul încadrat de un păr bogat și negru ca noaptea. Maggie zîmbise imaginii din oglindă și, copleșită o clipă de propria ei frumusețe, uitase totul. Dacă acel sentiment ar fi putut să dăinuie, Maggie nu și-ar fi dorit altceva decît să-l aibă la picioarele ei pe Stephen Guest care să-i ofere o viață plină de bucurii și s-o adore în orice clipă, fie că era aproape sau departe, și care să-i dea prilejul de a-și satisface toate năzuințele spre cultură. Dar, în sufletul lui Maggie existau sentimente mai puternice decît deșertăciunea : dragoste și afecțiune, și amintirea vie și profundă a unor vremuri de strădanie și disciplină, amintirea zilelor cînd dăruise altora iubire și milă ; și șuvoiul deșertăciunii se pierdu pe nesimțite într-un alt șuvoi, care, în ziua aceea, sub influența întîmplărilor și a imboldurilor sufletești din ultima săptămîină, era mai puternic decît oricînd.

Philip încă nu-i spusese că, în ceea ce-l privea pe taică-su, piedicile dintre ei fuseseră înlăturate ; îi venea greu să-i comunice ; dar îi povestise totul lui Lucy, cu speranța că aceasta îi va transmite lui Maggie, care îl va încuraja poate printr-un semn cît de mic, arătîndu-se fericită că se pot apropia mai mult unul de celălalt. Maggie fusese copleșită de simțăminte atît de contradictorii, încît abia reușise să îngăime cîteva vorbe atunci cînd Lucy, cu chipul strălucind de bucurie, ca un heruvim de Correggio¹, îi dezvăluise, triumfătoare, ceea ce aflate. Și Lucy nu se mirase cîtuși de puțin s-o vadă pe Maggie izbucnind în lacrimi de bucurie la gîndul că dorința lui taică-su fusese îndeplinită și moara va fi din nou a lui

¹ Correggio Antonio Allegri (1494—1534), pictor italian, șeful Școlii din Parma. Tablourile sale tratează în special teme religioase.

Tom, ca o răsplată a strădaniilor lui neobosite. Apoi pregătirile pentru bazar fuseseră timp de câteva zile singura preocupare a lui Lucy, astfel încât cele două verișoare nu mai vorbiră despre lucruri care să trezească sentimente mai adânci. Philip venise de mai multe ori să le vadă, dar Maggie nu avusese niciodată prilejul să stea de vorbă cu el între patru ochi, astfel încât lupta din sufletul ei se desfășurase fără nici o intervenție dinafară.

Dar după ce bazarul se termină cu bine, și verișoarele se văzură din nou singure acasă, Lucy spuse :

— Maggie, nu te mai duce la mătușa Moss poimîine. Scrie-i că te-am rugat să-ți amîni vizita, și trimit eu pe cineva să-i ducă scrisoarea. N-o să se supere. Și o să ai destul timp să o vizitezi mai tîrziu. Nu vreau să pleci tocmai acum.

— Nu se poate, trebuie să plec, nu pot să mai amîn. Nu renunț la mătușa Gritty pentru nimic în lume. Și, de altfel, nu mi-a mai rămas prea mult timp, pentru că la 25 iunie îmi reiau munca.

— Maggie, exclamă Lucy, aproape albă de uimire.

— Nu ți-am spus nimic pîn-acum, fiindcă ai fost prea ocupată, continuă Maggie, străduindu-se cu greu să-și păstreze calmul. Dar acum cîtva timp i-am scris bătrînei noastre profesoare, domnișoara Firniss, și am rugat-o să-mi comunice dacă află de vreo slujbă convenabilă și în urmă cu câteva zile am primit o scrisoare în care-mi spunea că-aș putea însoți trei elevi de-ai ei, orfani, la mare, pe tot timpul verii, iar mai tîrziu aș putea încerca să lucrez cu ea, ca profesoară. Ieri i-am scris că accept propunerea.

Lucy se simți atît de jignită, încât un timp nu reuși să scoată nici o vorbă.

— Maggie, spuse ea în cele din urmă, cum de-ai putut să fii atît de rea cu mine... să nu-mi spui nimic... să iei o hotărîre ca asta... și tocmai acum ! Apoi, după o clipă, adăugă : Dar cu Philip cum rămîne ? Eu, care credeam că totul o să se sfîrșească atît de bine !... Ah, Maggie... de ce vrei să pleci ? Hai, nu mai pleca ! Îi scriu eu că te-ai răzgîndit. Acum nu mai există nimic care să te despartă de Philip !

— Ba da, răspunse Maggie, cu voce stinsă. Sentimentele lui Tom. Mi-a spus că dacă mă mărit cu Philip nu vrea să mă mai vadă niciodată. Și știu că n-o să-și schimbe părerea... în orice caz, n-o să și-o schimbe curînd... dacă nu intervine ceva care să-l îmbuneze.

— Las' că vorbesc eu cu el... săptămîna asta cînd se întoarce. Cînd o auzi de moară, se îmbunează. Îi vorbesc eu despre Philip. Tom a fost întotdeauna drăguț cu mine și nu cred că-i chiar atît de încăpățînat.

— Da, dar eu tot trebuie să plec, spuse Maggie cu o voce deznădăjduită. Trebuie să las să mai treacă un timp. Nu stăruie să rămîn, Lucy, te rog.

Lucy stătu cîteva clipe pe gînduri, cu ochii pierduți în gol. În cele din urmă, îngenunche pe covor, lîngă Maggie și, privind-o drept în ochi, cu o expresie gravă și îngrijorată, întrebă :

— Maggie, oare nu-l iubești pe Philip îndeajuns ca să te măriți cu el ? Spune-mi... n-ai încredere în mine ?

Maggie luă mîna lui Lucy și o ținu strîns, cîteva clipe, fără să scoată nici o vorbă. Avea mîinile reci, dar cînd vorbi, glasul ei răsună clar și răspicat.

— Ba da, Lucy. Sînt gata să mă mărit cu el oricînd. Cred că pentru mine nu poate exista o soartă mai bună și mai frumoasă decît să-i fac viața fericită. Philip a fost primul băiat care m-a iubit. Nimeni n-ar putea să însemne mai mult pentru mine. Dar nu pot să trăiesc despărțită de Tom toată viața. Trebuie să plec și să aștept. Te rog să nu-mi mai vorbești niciodată despre asta.

Lucy se supuse, uimită și întristată. Apoi șopti :

— Cum vrei tu, Maggie, dar oricum, mîine mergem la balul de la Park-House să mai ascuți și tu puțină muzică și să mai petreci puțin, înainte de a te duce să faci vizitele alea plicticoase. Ah, uite că vine mătușa cu ceaiul.

Capitolul X

VRAJA PARE SĂ SE FI RISIFIT

Park-House, ale cărei încăperi dădeau una într-alta, părea scaldată în valuri de lumină și de flori și strălucea de frumusețea celor șaisprezece perechi de tineri, însoțiți de părinții sau de tutorii lor. Centrul acestei străluciri era salonul mare unde tinerii dansau, antrenati de acordurile unui pian cu coadă ; biblioteca, în care puteai pătrunde din salon, avea o lumină mai potolită, pe măsura oamenilor mai maturi, amatori de joc de cărți ; la celălalt capăt, salonul se deschidea într-un salonaș cochet, care dădea într-o seră, fo-

losită, din cînd în cînd, drept refugiu de către cei ce doreau să se mai răcorească de vîltoarea dansului. Lucy părăsise pentru prima dată hainele de doliu și purta o rochie amplă de mătase albă, care-i puneă în valoare silueta zveltă și grațioasă, și era socotită de toți regina balului, căci această petrecere era una dintre acelea pe care domnișoarele Guest le dădeau cu un sentiment de condescendență, neincluzînd printre invitați nici un membru al aristocrației superioare celei din St. Ogg's, și extinzîndu-se doar pînă la limitele extreme ale aristocrației comerciale și profesionale din localitate.

La început, Maggie refuză să danseze, pretextînd că uitase toate figurile — trecuseră mulți ani de pe vremea cînd dansa la școală — și era încîntată că găsise o scuză, pentru că nu e plăcut să dansezi cînd un necaz te apasă pe suflet. În cele din urmă însă, simți muzica pătrunzînd în fiecare fibră din trupul ei tînar și se trezi dorind cu înflăcărare să danseze și ea, cu toate că cel ce încercă, pentru a doua oară, s-o convingă să danseze se nimeri să fie tocmai tînarul Torry, care-i era atît de nesuferit. Maggie îl preveni că nu știe decît un anumit dans popular, dar el o asigură că pentru o asemenea fericire era gata să aștepte oricît, declarîndu-i, evident din dorința de a-i face un compliment, că-i o mare nefericire că nu știe să valseze... căci i-ar fi plăcut grozav să valseze cu ea ! În cele din urmă, veni și rîndul acelui dans vechi și plăcut, lipsit de deșertăciune dar plin de voioșie, și Maggie uită de viața ei chinuită și se lăsă cuprinsă de o bucurie copilărească la auzul ritmului rustic, care părea să alunge orice etichetă pretențioasă. Începu chiar să se simtă binevoitoare față de tînarul Torry, al cărui braț o condusesese în mijlocul dansatorilor și o sprijinea acum în vîltoarea dansului ; bucuria tinereții, bucurie ce izbucnește ca o flacără la cea mai mică suflare, îi aprinsese ochii și obrazii, iar rochia ei simplă, neagră, cu garnitură de dantelă, părea montura întunecată a unui giuvaer sclipitor.

Stephen nu o poftise încă la dans. O salutase doar în treacăt, politicos. Din ajun, imaginea ei care nu-l părăsea nici o clipă, fusese umbrită de chipul lui Philip Wakem ca de o pată ; trebuie să fi existat oarecare afecțiune între ea și Philip sau, în orice caz, un sentiment de afecțiune din partea lui care o făcea pe Maggie să se simtă legată de el. Iată deci — își spunea Stephen — cum încă un motiv făcea apel la onoarea lui, cerîndu-i să reziste ispitei ce amenința în orice clipă să-l copleșească. Așa își spunea Stephen ; și, totuși, uneori ar

fi vrut să reziste cu violență, dar alteori se cutremura de silă când imaginea nepoftită a lui Philip îi apărea deodată în minte, și se simțea parcă îndemnat să alerge la Maggie și să-i ceară să fie a lui. Dar în seara asta se purtase întocmai cum hotărîse să se poarte : se ținuse departe de Maggie, nu se uitase aproape de loc la ea și, pe de altă parte, o copleșise pe Lucy cu atenții, fiind tot timpul foarte vesel în vecinătatea ei. Acum însă nu-și mai putea lua ochii de la Maggie ; îi venea să-i dea un picior tînărului Torry, să-l scoată din dans și să-i ia locul. Începu să aștepte cu nerăbdare sfîrșitul dansului, ca să poată scăpa de partenera lui din acel moment. Gîndul că ar putea să danseze cu Maggie și să-i țină atîta vreme mîna în mîna lui începu să-l obsedeze ca nevoia de a bea apă când ești însetat. Dar chiar și acum, mîinile lor se împreunau în timpul dansului, se împreunară mereu pînă la sfîrșit, cu toate că erau atît de departe unul de altul.

Stephen aproape că nici nu-și dădu seama ce se petrecea cu el și cum reuși să se achite în mod automat de obligațiile lui de politețe, pînă când se pomeni din nou liber și singur și o zări pe Maggie în celălalt capăt al încăperii. Era singură. Porni către ea, făcîndu-și loc printre perechile care se formau pentru vals, și când Maggie își dădu seama că pe ea o căuta, simți, în ciuda gîndurilor care o stăpîniseră pînă atunci, o bucurie fierbinte. Ochii și obrazii îi străluceau încă de bucuria copilărească a dansului și dorința de fericire și de dragoste pusese stăpînire pe întreaga ei ființă ; chiar și suferința care avea să vină nu i se mai părea atît de amară — era gata s-o accepte ca făcînd nemijlocit parte din viață, căci viața, care în clipa aceea i se părea intensă și pasionantă, se înălțase deasupra plăcerii sau durerii. În noaptea asta, doar în noaptea asta, voia să se bucure în voie de căldura clipei prezente și să alunge gîndurile reci și nemiloase ale trecutului și viitorului, care o chinuiau neconținut.

— Dansul următor e un vals, spuse Stephen, aplecîndu-se să-i vorbească.

Glasul și privirea îi erau învăluite în acea duiosie reținută care se naște în sufletele visătoare când, vara, în pădure, ciripitul păsărelelor umple tot văzduhul. Un asemenea glas și o asemenea privire aduc o adiere de poezie într-o încăpere în care lumina puternică a lămpilor de gaz și cochetăria tinerelor perechi par că te înăbușă.

— Dansul următor e tot vals ; te ametește să te uiți la ei și aici e foarte cald. Nu vrei să facem cîțiva pași ?

Stephen o luă de braț și porniră împreună spre salonaș, unde mesele fuseseră presărate cu gravuri, pregătite anume pentru musafiri, care, de altfel, nici nu se uitau la ele. Dar în clipa aceea nu se afla nimeni acolo și cei doi, trecînd mai departe, intrară în seră.

— Ce ciudați și ireali par pomii și florile astea printre care sclipesc luminile ; e ca o priveliște de vis, spuse Maggie încet. Parc-ar fi dintr-o lume fermecată unde nimic nu se ofilește și nu pierе niciodată... totul pare smălțuit de nestemate.

În timp ce vorbea, Maggie se uita la răsadul de mușcate. Stephen nu răspunse nimic, dar rămase cu ochii la ea... căci nu a spus oare un mare poet, care a contopit sunetul și lumina într-un tot, că întunericul e mut și lumina grăitoare ? În privirea insistentă a lui Stephen strălucea o forță ciudată care o făcu pe Maggie să întoarcă încet capul și să-și îndrepte privirea spre el... încet, cum se îndreaptă o floare către soarele ce se înalță pe cer. Porniră înainte cu pas șovăitor, fără să-și dea seama ce fac, fără să vadă nimic în afară de privirea gravă și stăruitoare cu care se cuprindeau unul pe celălalt și care ascundea tragismul ce vibrează în orice pasiune omenească adîncă și adevărată. Certitudinea amenințătoare că trebuie să renunțe și că vor renunța unul la altul dădea acestor clipe de mărturisiri mute o intensitate, un farmec și mai mare.

Ajunseseră la capătul serei, așa că fură nevoiți să se întoarcă. Asta o făcu pe Maggie să se trezească ; se roși, întoarse capul, se dezlipi de brațul lui Stephen și se îndreptă către niște flori, să le miroasă. Stephen rămase nemișcat și alb la față.

— Pot să rup trandafirul ăsta ? îl întrebă Maggie, făcînd un efort disperat de a spune ceva ca s-alunge senzația copleșitoare că va trebui să audă mărturisiri grave. Sînt foarte rea cu trandafirii... îmi place să-i culeg și să-i miros, să-i tot miros pînă le pierе tot parfumul.

Stephen amuțise de tot ; nu se simțea în stare să rostească nici o vorbă. Maggie își îndoi puțin brațul ca s-ajungă la trandafirul mare, cu petalele pe jumătate desfăcute, care îi plăcuse. Există oare vreun om pe lume să nu fi fost cîndva mișcat de frumusețea unui braț de femeie... de tandrețea nepusă ce ți-o sugerează gropițele cotului, sau de liniile dulci și arcuite ce se pierd în încheietura delicată cu vinișoarele

fine, aproape imperceptibile, pulsînd sub pielița catifelată? Acum două mii de ani, un braț de femeie a mișcat sufletul unui mare sculptor care i-a dăltuit imaginea pentru Partenon¹ și brațul acela, cuprinzînd cu o mișcare drăgăstoasă marmura roasă de vreme a unui trunchi fără cap, ne mai emoționează și azi. Brațul lui Maggie era tot atît de frumos, dar frumusețea lui era însuflețită de nuanțele calde ale vieții.

Stephen se simți cuprins de o pornire nesăbuită : se repezi la brațul lui Maggie și, ținîndu-l strîns, îl acoperi cu sărutări.

Maggie își smulse brațul din strînsoare și, tremurînd de furie și de rușine, îl străfulgeră pe Stephen cu privirea pe care ar fi putut s-o aibă o zeiță a războiului, insultată de un muritor.

— Cum îndrăznești?... izbucni ea, cu o voce tremurîndă și aproape sugrumată de furie. Ce ți-am făcut de crezi că poți să mă insulti în felul ăsta?

Maggie alergă în odaia de alături și se azvîrli pe sofa, gîfîind și tremurînd.

O pedeapsă cumplită se abătuse asupra ei pentru că păcătuisese, îngăduindu-și o clipă de fericire care însemna o trădare față de Lucy, față de Philip, față de tot ceea ce era mai bun în ea. Fericirea ei efemeră fusese năpădită de o molimă... de lepră : Stephen o respecta mult mai puțin decît o respecta pe Lucy.

Stephen se rezemase de peretele serei, amețit, copleșit de pasiuni contradictorii : dragoste, furie și disperare oarbă — disperare că nu fusese în stare să se stăpînească și o jîgnise pe Maggie.

Acest ultim sentiment fu mai puternic decît toate celelalte : dorea din suflet să se apropie de ea, să-i ceară iertare. Asta îi dădu puterea să se ducă după ea și Maggie nici n-apucă să se așeze bine că Stephen și apăru în fața ei, copleșit de umilință. Dar furia și amărăciunea fetei nu se potoliseră încă.

— Lasă-mă te rog singură, izbucni ea plină de mîndrie, și de-acum încolo să nu-mi mai ieși în cale!

Stephen se întoarse și se îndreptă către celălalt capăt al încăperii unde începu să se plimbe agitat. Ar fi fost timpul

¹ Templu în Atena, ridicat în cinstea zeiței Atena și decorat de *Fidias* (500—431 î.e.n.).

să se arate din nou în sala de dans și își dădu și el seama de asta. Lipsiseră totuși atât de puțin, încât în clipa când Stephen intră din nou în salon, valsul era în toi.

Maggie nu întârzie nici ea prea mult. Toată mândria firii ei se revoltase : slăbiciunea îngrozitoare care-l făcuse pe Stephen să-i calce demnitatea în picioare avusese totuși un efect salutar. Gîndurile și ispitele din ultima lună vor fi alungate și zăvorâte într-o încăpere părăsită a memoriei ; nu mai exista nimic care s-o ademenească ; îi va fi ușor acum să-și îndeplinească datoria și vechile ei preocupări cuminți vor domni din nou netulburate. Când intră în salon mai era puțin îmbujorată și furioasă, totuși stăpîină pe sine și plină de o mîndrie care sfida orice ar fi putut s-o tulbure. Refuză să danseze, dar se arată dispusă să discute cu oricine îi adresa cuvîntul, fără să-și piardă nici o clipă capul. Și, în noaptea aceea, când ajunseră acasă, o sărută pe Lucy cu inima împăcată, bucurîndu-se aproape de izbucnirea pasională care o eliberase de orice vorbă sau privire însemnată cu pecetea trădării față de acea soră blîndă și încrezătoare.

A doua zi dimineată, Maggie o porni spre Basset mai tîrziu decît se așteptase. Maică-sa avea s-o însoțească în trăsură și, cum doamna Tulliver nu obișnuia să dea peste cap treburile gospodăriei, Maggie, care se grăbise cu pregătirile, fu nevoită să aștepte în grădină gata îmbrăcată pentru călătorie. Lucy era în casă unde împacheta niște lucruri rămase de la bazar și pe care voia să le trimită copiilor doamnei Moss. În clipa când auzi clopoțelul de la intrare, Maggie se îngrozi gîndindu-se că Lucy ar putea să-l aducă pe Stephen la ea : căci era sigură că cel care sunase era Stephen.

Dar cîteva clipe mai tîrziu, oaspetele apăru singur în grădină și se așeză lîngă dînsa pe bancă. Nu era Stephen.

— Uite Maggie, de aici poți zări vîrfurile pinilor scoțieni, spuse Philip.

Își dădură mîna în tăcere. Maggie îl privi cu zîmbetul ei afectuos și copilăresc de altădată, care acum părea mai viu ca oricînd, și Philip prinse curaj.

— Da, răspunse ea. Mă uit de multe ori la ei și tare-aș vrea să le mai văd trunchiurile poleite de soare, în asfințit. Dar n-am mai fost pe acolo decît o singură dată... cînd m-am dus cu mama la cimitir.

— Eu am fost... mă duc mereu pe acolo, spuse Philip. Nu mai trăiesc decît din amintirea trecutului.

Amintirile vii și un puternic sentiment de milă o făcură pe Maggie să-i cuprindă mîna. Hoinăriseră de atîtea ori mîna în mîna !

— Îmi amintesc de fiecare colțișor, continuă ea. Îmi amintesc ce mi-ai spus în fiecare loc... poveștile minunate pe care nu le mai auzisem niciodată pînă atunci.

— În curînd ai să te-ntorci din nou acolo, spuse Philip, devenind deodată mai sfios. Moara va fi din nou a voastră.

— Da, dar eu n-am să mai locuiesc la moară, răspunse Maggie. N-o să am parte de fericirea asta decît din auzite. Plec din nou... departe... Nu ți-a spus Lucy... ?

— Atunci viitorul nu se va mai întîlni niciodată cu trecutul ? Tot ce-a fost s-a isprăvit ? E o carte închisă ?

Ochii lui cenușii care o imploraseră de atîtea ori, cu adorație, o priveau acum cu o ultimă rază de nădejde, întîlnind privirea ei deschisă și sinceră.

— Cartea asta nu se va închide niciodată, Philip, șopti ea cu seriozitate și tristețe. Nu doresc un viitor care să rupă legăturile mele cu trecutul. Dar legătura dintre mine și frațele meu e foarte puternică. Mi-ar fi cu neputință să fac ceva care să mă despartă pentru totdeauna de el.

— Oare ăsta e singurul motiv care ne desparte, Maggie ? o întrebă Philip, cu hotărîrea disperată de a primi un răspuns clar.

— Da, singurul ! răspunse Maggie, pe un ton calm și hotărît.

Și era convinsă de ceea ce spunea. În clipa aceea i se părea că potirul fermecat se rostogolise și se prefăcuse în cioburi. Reacția care o determinase să-și recapete mîndria și stăpînirea de sine mai dăinuia încă și Maggie privea viitorul cu sentimentul că-și alesese singură calea.

Rămaseră cîteva clipe mîna în mîna, fără să se privească și fără să mai scoată nici o vorbă. În mintea lui Maggie, primele scene de dragoste și de despărțire din viața ei erau mai vii decît clipa prezentă, iar Philip îi apărea așa cum îl văzuse atunci la Red Deeps.

Philip se gîndea că răspunsul ei ar fi trebuit să-l facă fericit ; Maggie avea un suflet deschis și limpede ca apa unui lac de munte. Atunci de ce nu izbutea să se simtă pe deplin liniștit ? Gelozia nu se potolește decît după ce află tot și scormonește cutele cele mai ascunse ale sufletului omenesc.

Maggie se afla de patru zile la mătușa Moss. De când sosisese, ochii umbriți de necazuri ai acelei femei cu suflet de aur deveniseră mai strălucitori în lumina începutului de iunie, iar copiii ei, mici și mari, trăiau o adevărată sărbătoare, străduindu-se să învețe pe dinafară fiecare vorbă rostită de Maggie și să-i imite fiecare gest, de parc-ar fi văzut în ea întruchiparea efemeră a înțelepciunii și frumuseții desăvârșite.

În ceasul acela liniștit al vieții de fermă, înaintea mulșului de după-amiază, Maggie stătea în băătura din fața casei, cu mătușă-sa și câțiva dintre copii, și dădea de mîncare la păsări. Clădirile mari dimprejurul ogrăzii în pantă erau tot atît de mohorîte și de dărăpănate ca pe vremuri, tufele răzlețe de trandafiri începuseră să-și anine povara văratică peste gardul vechi al grădinii, în timp ce lemnăria cenușie și cărămizile vechi ale casei, care fusese clădită pe un teren mai ridicat, păreau să moțăie ca bătrînii în lumina generoasă a soarelui de după-amiază, făcîndu-te să simți și mai mult că timpul se oprise în loc. Maggie, cu boneta legată pe braț, se uita zîmbind la puișorii mici și pufoși cînd, deodată, doamna Moss strigă :

— Vai, oare cine-o fi domnul care intră pe poartă ?

Era un domn călare pe un cal roib care, de atîta alergat, avea crupa și grumazul scăldate în sudoare. Maggie simți că inima și tîmplele încep să-i zvîcnească îngrozitor, de parcă s-ar fi aflat în fața unui dușman fioros, care, după ce s-a prefăcut că moare, se ridică deodată din nou.

— Cine-i domnul ăsta, draga mea ? întrebă doamna Moss, uitîndu-se la Maggie și dîndu-și seama că fata îl cunoaște.

— Domnul Stephen Guest, spuse Maggie, cu o voce stinsă. E... știi... verișoara Lucy... e un domn care vine foarte des pe la ea.

Între timp Stephen sări de pe cal și se apropie de doamne cu pălăria în mînă.

— Ține calul, Willy, spuse doamna Moss băiatului ei în vîrstă de doisprezece ani.

— Nu, mulțumesc, răspunse Stephen, încercînd să-și potolească roibul care se smucea nervos. Trebuie să mă întorc imediat. Am venit pentru că trebuie să vă comunic ceva, domnișoară Tulliver... ceva personal. Nu vreți să mă însoțiți câțiva pași ?

Stephen avea înfățișarea istovită și zbuciumată a omului chinuit de o grijă sau de o durere, căruia nu-i mai tihnește nici somnul, nici mîncarea. Vorbise fără introducere, ca și cum însărcinarea pe care o avea nu îngăduia nici o amîinare, și de aceea nu avea rost să se mai întrebe ce credea doamna Moss despre vizita lui și despre cererea adresată lui Maggie. Buna doamnă Moss se cam fîstîcise în fața acestui domn care părea atît de mîndru, și se tot întreba dacă n-ar fi mai bine să-l mai poftească o dată să-și lase calul pe mîna lui Willy și să intre în casă. Dar Maggie, dîndu-și seama cît de încurcați erau cu toții și nefiind în stare să rostească nici o vorbă, își puse boneta și o porni spre poartă.

Stephen se întoarse și el, și o porni alături de Maggie, ducînd calul de dîrlogi.

Făcură cîțiva pași în tăcere, dar cînd ajunseră pe potecă, Maggie, care tot timpul îi ocolise privirea, se întoarse și-l apostrofă furioasă și plină de mîndrie :

— N-are nici un rost să merg mai departe. Poate crezi că-i frumos și delicat din partea dumitale să mă silești să te urmez sau poate ai vrut să mă jignești și mai tare, forțîndu-mă să stau de vorbă cu dumneata.

— Ești supărată pe mine c-am venit, și ai dreptate, i se adresă Stephen cu amărăciune. N-are, bineînțeles, nici o importanță cît de mult suferă un om... pe dumneata nu te interesează decît demnitatea dumitale de femeie.

Maggie avu o tresărire bruscă de parcă ar fi simțit un șoc electric.

— Nu-i de ajuns că mi-am complicat viața în halul ăsta... că te iubesc ca un nebun... că trebuie să lupt împotriva celei mai mari pasiuni de care poate fi în stare un om... fiindcă încerc să rămîn credincios altor obligații... toate astea nu-s de ajuns, trebuie să te mai porți și dumneata cu mine de parcă aș fi o brută, un necioplit care te jignește dinadins. Iar eu, dac-aș fi liber să fac ce vreau, ți-aș oferi mîna mea, averea mea, viața mea, să faci cu ele ce poștești. Știu că mi-am pierdut capul. Știu că mi-am îngăduit un lucru nepermis, sînt furios pe mine însumi... Dar să știi că îndată după aceea m-am căit îngrozitor... și de atunci mă tot chinuie remușcările. Iartă-mă ; gîndește-te că un om care iubește cu disperare, așa cum te iubesc eu pe dumneata, poate cădea o clipă pradă simțămintelor lui. Dar să știi — și trebuie să mă crezi... că ceea ce mă doare cel mai tare e că te-am jignit... Aș fi în stare să fac orice ca să-mi răscumpăr greșeala.

Maggie nu îndrăznea să vorbească... nu îndrăznea nici măcar să întoarcă privirile. Toată puterea pe care i-o dăduse indignarea pierise și oricine putea să vadă cum îi tremurau buzele. Nu se simțea în stare să rostească vorbele de iertare ce-i apăreau în minte drept răspuns la mărturisirea lui. Ajunseseră lângă poartă și Maggie se opri, tremurând.

— Să nu mai spui asta... Nu vreau să mai aud nimic, șopti ea, plecând amărîtă ochii în timp ce Stephen se așeză în fața ei, ca s-o împiedice să înainteze spre poartă. Îmi pare rău să văd că suferi, oricare ar fi cauza, dar n-are nici un rost să vorbești așa.

— Ba are, răspunse Stephen, cu pasiune. Ar avea dacă ți-ar fi puțină milă de mine și ai vrea să mă iei în seamă în loc să mă nedreptățești. Mi-ar fi mult mai ușor să îndur totul dac-aș ști că nu mă urăști și nu mă socotești un îngîmfat și un obraznic. Uită-te la mine și ai să vezi că sînt un biet nefericit... am făcut în fiecare zi cîte treizeci de mile călare numai și numai ca să fug de chipul dumitale, ca să te uit.

Maggie nu-l privi... nu îndrăznea să-l privească. Dar îi văzuse expresia zbuciumată. În cele din urmă, spuse cu blîndețe :

— Nu sînt supărată pe dumneata.

— Atunci, uită-te la mine, dragostea mea, o rugă Stephen pe un ton cald și afectuos. Nu pleca atît de repede. Lasă-mă să fiu fericit măcar o clipă... Arată-mi că m-ai iertat.

— Da, te-am iertat, murmură Maggie tulburată de vocea lui și temîndu-se din ce în ce mai tare de ea însăși. Dar lasă-mă, te rog, să plec, să mă întorc acasă. Și pleacă, te rog, du-te !

O lacrimă mare îi lunecă de sub pleoape.

— Nu pot să mă clintesc de lângă dumneata. Nu pot să te las, spuse Stephen pe un ton din ce în ce mai stăruitor. Dacă mă izgonești cu atîta răceală, mă întorc. Nu mai răspund de mine. Dar dacă vrei să facem cîteva pași împreună, mi-ar ajunge ca să trăiesc din amintirea acestor clipe. Ai văzut doar că mînia dumitale m-a făcut de zece ori mai nebun.

Maggie se întoarse, dar Tancred, calul roib, începu să protesteze cu atîta energie împotriva schimbărilor neconținute de direcție, încît Stephen, dînd cu ochii de Willy Moss care se uita la ei printre uluci, strigă :

— Hei, băiețel, vino-ncoace ! Ține-mi puțin calul.

— Nu, nu se poate, se repezi Maggie. Ce-o să creadă mătușă-mea ? O să i se pară ciudat !

— Nu-i nimic, răspunse Stephen, pierzându-și răbdarea. Tot nu-i cunoaște pe cei din St. Ogg's. Plimbă-l cinci minute, pe aici, adăugă el, adresându-se lui Willy care se apropiase de ei.

Apoi se întoarse către Maggie și o porniră împreună. N-avea încotro, trebuia să-l urmeze.

— Ia-mă de braț, o rugă Stephen și Maggie se supuse. I se părea că trăiește un vis cumplit în care tot aluneca la vale, într-o prăpastie.

— E îngrozitor ! spuse Maggie străduindu-se să alunge prin vorbe vraja care puneă stăpânire pe făptura ei. E urât... e josnic... să schimbăm măcar o vorbă sau o privire de care Lucy... de care alții... să nu știe nimic. Gândește-te la Lucy.

— Mă gândesc... cum să nu mă gândesc... și-i vreau numai binele. Dacă nu m-aș gândi...

Stephen cuprinse în palmă mîna lui Maggie care îl ținea de braț și amîndoi simțiră că nu mai pot scoate nici o vorbă.

— Eu mai am și alte obligații, spuse Maggie în cele din urmă, făcînd un efort disperat să vorbească. Nu e vorba numai de Lucy.

— Ești logodită cu Philip Wakem ? întrebă Stephen cu sufletul la gură. Spune, e adevărat ?

— Îl consider logodnicul meu... și n-am de gînd să mă mărit cu nimeni altul.

Stephen tăcu pînă cînd ieșiră din aleea însorită și o luară pe o potecă ferită, năpădită de ierburi, apoi izbucni furios :

— Bine, dar e groaznic... e împotriva firii ! Maggie, dacă m-ai iubi așa cum te iubesc eu, ar trebui să renunți, să renunțăm la orice numai pentru fericirea de a rămîne împreună. Ar trebui să anulăm toate făgăduielile pe care le-am făcut cu ochii închiși, și care au fost o greșeală, și să ne căsătorim.

— Mai bine mor decît să cad pradă unei asemenea ispite, spuse Maggie rar și răspicat, simțind că toată forța morală pe care o adunase de-a lungul unor ani grei și dureroși îi vine în ajutor în această clipă de încercare.

Și, în timp ce vorbea, Maggie își retrase brațul.

— Atunci spune-mi că nu-ți pasă de mine, adăugă el aproape violent. Spune-mi că iubești pe altul.

Maggie se gîndi că poate, dacă i-ar declara lui Stephen că-l iubește pe Philip, ar scăpa cel puțin de frămîntarea discuției. Dar buzele ei refuzau s-o asculte și rămase tăcută.

— Dacă mă iubești într-adevăr, spuse Stephen cu blîndete, luîndu-i din nou mîna și punînd-o pe brațul lui, e mai bine... e mai drept... să ne căsătorim. Și dacă asta îi face pe alții să sufere, n-avem încotro. Dragostea s-a ivit fără voia noastră : e un lucru firesc... uite, a pus stăpînire pe mine cu toate că m-am străduit din răsputeri să mă împotrivesc. Dumnezeu mi-e martor că m-am străduit să rămîn credincios unor făgăduieli tacite, dar n-a servit la nimic... dimpotrivă... mai bine cedam de la început.

Maggie tăcea. Ce bine ar fi fost dacă dragostea lor nu era un păcat — dacă ar fi reușit să se convingă de asta — și dacă n-ar fi trebuit să se zbată și să lupte împotriva acestui curent dulce și puternic, ca un șuvoi de apă în arșița verii.

— Haide, spune da, iubito, o rugă Stephen, aplecîndu-se s-o privească în ochi. Dacă am fi unul al altuia nu ne-ar mai păsa de nimeni de pe lume !

Simțea răsufierea lui Maggie pe obraz, buzele îi erau foarte aproape de ale ei, dar dragostea lui era plină de teamă.

Buzele și pleoapele fetei tremurau. Îl privi o clipă cu ochii larg deschiși, ca o sălbătăciune gingașă și sfioasă, care se zbate sub mîngîieri, apoi deodată se întoarce și dădu s-o pornească din nou spre casă.

— Și, la urma urmei, continuă el puțin enervat, încercînd să înfrîngă atît scrupulele lui cît și ale lui Maggie, nu pot spune că rup o logodnă : dacă Lucy ar fi încetat să mă iubească și ar fi dăruit dragostea ei altcuiva, nu m-aș fi socotit îndreptățit să am nici o pretenție. Și dacă nici dumneata nu i-ai făgăduit lui Philip în mod categoric c-ai să te căsătorești cu el, înseamnă că sîntem amîndoi liberi.

— Nu, nu-i adevărat... asta nu-i părerea dumitale sinceră, protestă Maggie înfierbîntîndu-se, dumneata, ca și mine, știi că adevăratele legături sînt sentimentele și speranțele pe care le deșteptăm în sufletele altora. Dacă n-ar fi așa, dacă nu ne-am teme de nici o pedeapsă, am călca orice făgăduială și n-ar mai exista fidelitate.

Stephen nu spuse nimic ; nu putea să mai continue discuția, căci, după lupta îndelungată din sufletul lui, ajunsese la o concluzie care contrazicea tot ce susținea Maggie acum. Dar, curînd, hotărîrea lui apăru într-o nouă formă :

— Făgăduiala asta nu poate fi respectată, stăruie el pasionat. Nu e firesc : ne-am prefăcut doar că ne dăruim altcuiva și asta e un păcat... nu ne poate aduce decît nenorocire și

nouă, și lor. Maggie, trebuie să înțelegi... nu se poate să nu înțelegi.

Stephen o privea stăruitor, nădăjduind să vadă un semn cât de mic de aprobare. Mîna lui mare și puternică strîngea ușor mîna ei. Maggie rămase cîteva clipe tăcută, cu ochii în pămînt, oftă adînc și, privindu-l cu o tristețe gravă, rosti :

— Vai, ce greu e, ce grea e viața ! Uneori îmi pare drept să urmăsc sentimentele, dar aceste sentimente se lovesc de legăturile trecutului — legături care i-au făcut pe alții să depindă de noi — și le rup. Dacă viața ar fi într-adevăr simplă și ușoară, așa cum trebuie să fi fost în paradis, și dacă am putea să întîlnim de la început ființa aceea, pe care... vreau să spun, dacă nu ne-am crea îndatoriri înainte de a se ivi dragostea, dragostea ar fi semnul că doi oameni trebuie să aparțină unul altuia. Dar, acum văd... simt, că nu e așa ; sînt unele lucruri în viață la care trebuie să renunțăm... unii oameni trebuie să trăiască fără dragoste. Multe lucruri mi se par complicate și obscure, dar unul e cât se poate de clar pentru mine... și anume că nu pot și nu trebuie să-mi caut fericirea jertfind fericirea altora. Dragostea e un lucru firesc, dar mila, fidelitatea, amintirile sînt tot atît de firești și, dacă n-aș ține seamă de ele, ar rămîne ascunse undeva în sufletul meu și în cele din urmă m-ar sfîșia. Suferința pe care aș pricinui-o m-ar urmări necontenit și mi-ar otrăvi dragostea... Nu stăruie... ajută-mă... ajută-mă tocmai pentru că te iubesc.

Pe măsură ce vorbea, Maggie se înflăcăra mai tare, fața i se îmbujora și ochii rugători i se umpleau de dragoste. Chemarea ei trezi tot ceea ce era mai nobil în Stephen... dar, în același timp — și cum ar fi putut să fie altfel ? — se simți și mai fermecat de fata frumoasă care-l implora.

— Dragostea mea, îi spuse el aproape în șoaptă, cuprinzînd-o ușor cu brațul pe după umeri. Am să fac tot ce-mi ceri... am să-ndur orice. Dar... o sărutare... una... numai una... ultima, înainte de despărțire...

O sărutare... apoi o privire lungă, nesfîrșită... pînă cînd Maggie spuse, tremurînd :

— Lasă-mă, haide să ne întoarcem !

Maggie o porni aproape în fugă și nici unul nu mai scoase vreun cuvînt. Cînd ajunseră aproape de Willy și de cal, Stephen se opri și făcu un semn din cap, în timp ce fata își continuă drumul și intră pe poartă. Doamna Moss stătea singură în ușa verandei vechi ; bună și prevăzătoare, trimisese copiii în casă. Maggie avea un iubit bogat și frumos, poate că

era fericită, dar desigur că s-ar simți stingherită să apară iar cu el... și, pe urmă, s-ar putea totuși să nu fie fericită. În orice caz, doamna Moss o așteptă cam îngrijorată. Chipul expresiv al fetei arăta cât se poate de clar că, dacă era fericită, fericirea ei se dovedea îndoielnică și plină de zbucium.

— Stai puțin jos, aici, draga mea, i se adresează doamna Moss, ducînd-o pe Maggie în verandă și așezîndu-se lîngă ea pe bancă...

În casă le-ar fi stingherit copiii.

— Ah, mătușă Gritty, tare sînt nefericită ! Mai bine muream cînd aveam cincisprezece ani. Atunci mi se părea atît de ușor să renunț la toate... acum mi se pare atît de greu !

Și biata fată se aruncă de gîtul mătușă-si, izbucnind în hohote de plîns.

Capitolul XII ÎNTÎLNIRE DE FAMILIE

La sfîrșitul săptămîinii, Maggie își luă rămas bun de la mătușă Gritty și se duse la Garum Firs s-o viziteze pe mătușă Pullet, după cum făgăduise. Între timp se petrecuseră lucruri neașteptate, și la Garum Firs urma să aibă loc o întîlnire de familie în care să se discute și să se sărbătorească evenimentul survenit în viața familiei Tulliver și care, în cele din urmă, avea să le șteargă umbra păcatelor — așa cum dispare ultima margine întunecată a unei eclipse dînd o strălucire desăvîrșită unor virtuți pînă atunci adumbrite. E plăcut să știi că nu numai noii miniștri pe cale să-și preia funcțiile sînt singurii oameni ce se pot bucura de o perioadă de apreciere înaltă și de elogii entuziaste : în multe familii respectabile din acest regat, rudele care și-au redobîndit creditul sînt recunoscute cu aceeași cordialitate ca și miniștrii, cordialitate eliberată de constrîngerea oricăror antecedente, în stare a ne permite să sperăm că într-o bună zi ne vom deștepta, fără să ne dăm seama, în mijlocul unei epoci fericite cînd balaurii nu mai înghit oameni iar lupii nu-și mai arată colții decît cu intențiile cele mai blînde.

Lucy sosise atît de devreme, încît i-o luase înainte chiar și mătușii Glegg ; dorea să discute în liniște cu Maggie despre întîmplarea fericită petrecută în viața lor. Se părea —

nu-i așa ? — constată Lucy cu aerul ei de copil înțelept, că toate, chiar și nenorocirile altora (bieteii oameni), complotau ca biata mătușă Bessy — draga de ea —, și vărul Tom, și nesuferita de Maggie — dacă nu cumva se va încăpățâna să vrea contrariul — să aibă parte de fericirea meritată din plin, după nenorocirile pe care le înduraseră. Și tocmai în ziua când Tom se întorsese de la Newcastle — tocmai atunci — nenorocitul de Jetsome, tânărul pe care-l angajase domnul Wakem să vadă de moară, se îmbătase și căzuse de pe cal și acum zăcea la St. Ogg's între viață și moarte, ceea ce-l făcuse pe Wakem să ceară ca noii proprietari să-și ia imediat moara în primire. Era trist pentru bietul băiat, dar nenorocirea părea că se întâmplase exact atunci, și nu altă dată, tocmai pentru ca vărul Tom să poată primi și mai curînd răsplata pe care o merita purtarea lui exemplară. Domnul Deane avea o părere grozav de bună despre el ! Mătușă Bessy se va duce, bineînțeles, cu Tom la moară, să se ocupe de gospodărie : pentru Lucy asta însemna că va pierde un ajutor prețios, dar ce fericire că biata mătușă va fi din nou la casa ei și, încetul cu încetul, va strînge tot ce-i trebuie și nu va mai duce lipsă de nimic.

În privința asta Lucy născocise niște planuri iscusite și, când reuși, împreună cu Maggie, să coboare treptele periculos de bine lustruite și să intre în salonul mare și frumos, unde pînă și razele soarelui păreau mai curate decît în altă parte, își îndreptă, ca un adevărat strateg, toate manevrele împotriva punctului vulnerabil al inamicului.

— Mătușă Pullet, începu ea, așezîndu-se pe canapea și potrivindu-i cu un gest de mîngîiere panglicile înfoiate ale bonetei, ar fi bine să hotărăști ce rufărie și ce alte lucruri vrei să-i dai lui Tom pentru casă. Dumneata ai fost întotdeauna generoasă... și darurile pe care le faci sînt atît de frumoase... iar dacă dumneata dai exemplu, face și mătușă Glegg la fel.

— Asta nu poate s-o facă, draga mea, replică doamna Pullet cu o neobișnuită convingere, pentru că, să știi, rufăria ei nu-i nici pe departe așa de bună ca a mea. Degeaba cheltuie parale, că n-are nici un pic de gust. Fețele ei de masă sînt pline de pătrate mari și de animale... cerbi și vulpi... și n-ai să vezi printre ele nici măcar o picătea sau un romb. Da' să știi că-i păcat să-ți împarți rufăria înainte de moarte... Când am ales împreună țesătura aia, cu romburi duble, contiună doamna Pullet, dînd din cap și privind-o pe

soră-sa, n-aș fi crezut să ajung să văd una ca asta ! Prima țesătură de olandă pe care am tors-o ! și Dumnezeu știe pe ce mâini lor fi ajuns pînzeturile tale !

— Ce vrei să fac, soră ? răspunse biata doamnă Tulliver, care se obișnuise să fie mereu învinovățită de cîte ceva. Eu, una, știu că n-am vrut să se întîmple nimic din toate astea... Cîte nopți n-am stat să mă gîndesc la pînzeturile mele albite... răspîndite prin toată parohia.

— Ia o bomboană de mentă, doamnă Tulliver, interveni unchiul Pullet, convins că-i oferă o consolare ieftină și sănătoasă, pe care o recomanda prin propriul său exemplu.

— Ai dreptate, mătușă Pullet, se amestecă Lucy, dar dumneata ai atîta rufărie frumoasă ! Și pe urmă închipuie-ți c-ai fi avut fete și ar fi trebuit să le dai din lucruri cînd s-ar fi măritat.

— N-am spus că nu dau nimic, răspunse doamna Pullet. Acum, cînd lui Tom i s-a întors norocu', e drept să ne îngrijim de el și să-l ajutăm. Uite, Bessy, am niște fețe de masă, alea pe care le-am cumpărat de la tine numa' așa, de bună ce sînt, și de-atunci tot zac în dulap... nu le-am folosit niciodată. Da' să știi că n-am de gînd să-i mai dau lui Maggie nici muselină indiană, nici altceva, dacă vrea să-și mai ia servicii în loc să stea colea cu mine și să-mi țină de urît, și să-mi mai coasă cîte ceva, dacă frate-su n-are nevoie de dînsa.

„A-și lua servicii“ era expresia pe care o folosea familia Dodson ori de cîte ori cineva voia să se facă profesor sau institutor, și faptul că Maggie stăruia să se întoarcă la o situație atît de inferioară acum cînd împrejurările îi deschideau perspective mai plăcute era un motiv de tristețe nu numai pentru Lucy, dar și pentru toate celelalte rude. Maggie, așa cum arătase pe vremea cînd era copil, cu părul pe spate și cu o înfățișare ce nu promitea nimic bun, nu era de loc nepoata pe care să ți-o dorești ; dar acum, putea fi în același timp o podoabă și un ajutor în casă. Subiectul fu discutat din nou după sosirea unchiului și mătușii Glegg, în timp ce se servea ceaiul cu pîinișoare.

— Ia ascultă, Maggie, i se adresă domnul Glegg, bă-tînd-o părintește pe umăr, ce-s prostiile astea ? Să nu te mai aud că vrei să-ți cauți de lucru. La bazar trebuie să fi dat gata o mulțime de amorezi. Ia zi, n-ai găsit nici unu' care să-ți fie pe plac ?

— Domnule Glegg, îl întrerupse nevastă-sa, pe un ton sever ce căpătase acea nuanță de politețe pe care obișnuia s-o folosească ori de câte ori își punea buclele false cele mai încrețite, iartă-mă că ți-o spun, dar ești mult prea ușuratic pentru anii dumitale. Și află că ceea ce ar fi trebuit s-o împiedice pe nepoată-mea să plece din nou, fără să ne ceară sfatul, este respectul și datoria față de mătuși și de celelalte neamuri atît de bune cu ea, și nu amarezii, dacă e să folosesc o asemenea vorbă, cu toate că în familia mea n-am auzit-o niciodată.

— Păi, atunci, cum ne-au zis cînd ne-am dus noi prima oară să le pețim, vecine Pullet? Pe vremea aia ne găseau și pe noi destul de dulci, se exprimă domnul Glegg făcînd cu ochiul, în timp ce domnul Pullet, auzind că e vorba de ceva dulce, mai turnă puțin zahăr în ceai.

— Domnule Glegg, îl interpelă nevastă-sa, dacă ai de gînd să fii grosolan, te rog să-mi spui.

— Stai soră, că bărbat-tu glumește, interveni doamna Pullet. Lasă-l să glumească și el cît e sănătos și în putere, că uite bietu' domn Tilt... i s-a strîmbat gura rău de tot și oricît ar vrea să rîdă, tot n-ar mai putea.

— Te rog atunci fii bun și dă-mi farfuria cu pîinișoare, domnule Glegg, spuse doamna Glegg, dacă pot avea îndrăzneala să-ți întrerup glumele. De fapt, lumea ar putea găsi și altă pricină de rîs... decît o nepoată fără pic de respect pentru sora mai mare a maică-si, care-i și capul familiei, o nepoată care cît a stat în oraș a trecut doar în fugă pe la neamuri și pe urmă s-a hotărît să plece, fără să-mi spună și mie o vorbă... degeaba am pus eu deoparte niște bonete ca să mi le lucreze... și cînd te gîndești că mi-am împărțit banii în testament fără pic de părtinire...

— Vai, soră, o întrerupse doamna Tulliver, îngrijorată, sînt sigură că Maggie nici nu s-a gîndit să plece pînă n-o sta și la dumneata cît a stat și la ceilalți. Și să nu crezi că eu vreau să ne părăsească... dimpotrivă. Eu, una, știu că n-am nici o vină. I-am spus de-o mie de ori : „Draga mamei, n-are nici un rost să ne lași iar“. Da' nu pleacă pînă-n zece zile sau două săptămîni. Așa că poate să vină să stea și la dumneata, și-o să vin și eu, din cînd în cînd, cu Lucy.

— Bessy, îi răspunse doamna Glegg, dac-ai sta și-ai judeca și tu un pic, ți-ai da seama că n-are nici un rost să mai desfac un pat și să-mi bat capul acum, la sfîrșit, de vreme ce de la mine pînă la domnul Deane nu face mai

mult de-un sfert de ceas. N-are decît să vină dis-de-dimineață și să plece scara, și să fie mulțumită că are în apropiere o mătușă atît de bună cu care să-și petreacă vremea. Eu, una, știu c-aș fi fost încîntată — cînd eram de vîrsta ei.

— Stai, Jane, se amestecă doamna Pullet, că dacă-i vorba așa, nu le-ar strica de loc paturilor tale să mai doarmă cineva în ele. Camera aia cu pereții în dungi miroase a închis de-ți vine rău și oglinda-i pătată toată de mucegai. Cînd am intrat acolo, îți jur că era cît p-aci să cad jos.

— A, uite-l și pe Tom, exclamă Lucy, bătînd din palme. A venit călare pe Sinbad, cum i-am cerut eu ; mi-era teamă că n-o să se țină de cuvînt.

Maggie sări de pe scaun și-l sărută cu foc ; era prima lor întîlnire de cînd se ivise perspectiva întoarcerii la moară. Îl luă de mîna și-l așeză pe scaunul de lîngă ea. Dorința să nu existe nici o umbră între ea și Tom era acum înrădăcinată prea adînc în sufletul lui Maggie pentru ca vreo schimbare s-o poată alunga. În scara aceea, Tom îi zîmbi cu dragoste, întrebînd-o :

— Ei, Magsie, ce mai face mătușa Moss ?

— Ia te uită la el ! exclamă domnul Glegg, întinzîndu-i mîna. Ești cineva, domnule ! Văd că toate-ți merg din plin. Norocul ți-a surîs mult mai devreme decît ne-a surîs nouă, la vremea noastră, dar îți doresc numa' bine. Numa' bine. Și pun răămășag că moara va fi într-o zi a ta, că doar n-ai să te oprești la jumătatea drumului.

— Dar nădăjduiesc că n-o să uite că datorează toate astea neamurilor maică-si, își dădu sentința doamna Glegg. Dacă n-ar fi semănat cu neamul nostru, ar fi ajuns un prăpădit. În neamul nostru n-a dat nimeni greș, n-a umblat nimeni prin tribunale, nu și-a risipit nimeni averea... și nici n-a murit fără să lase testament.

— Nu, și nici n-a murit nimeni așa, din senin, spuse mătușa Pullet. Au chemat întotdeauna doctorul. Dar Tom de mic a semănat la față cu familia Dodson ; eu întotdeauna am spus asta. Nu știu ce-ai de gînd să faci tu, Jane, dar eu vreau să-i dau o față de masă din cele trei de mărime mijlocie, și niște cearșafuri. Nu spun ce-am să-i mai dau, dar de dat îi dau și dac-o fi să mor mîine, domnule Pullet, te rog să ții minte — da' las' că știu eu că dumneata ai să încurci cheile și n-ai să fii în stare să-ți aduci aminte că cheia ascunsă în cel de-al treilea raft al dulapului din stînga, în dosul bonetelor de noapte cu panglici late... nu alea cu

volănașe înguste... e cheia de la sertarul din camera albastră, unde se află cheia dulapului albastru. O să încurci sigur lucrurile iar cu n-o să știu niciodată că le-ai încurcat. E ade-vărat că ții minte când și cum trebuie să iau toate pilulele și hapurile alea... asta sînt gata s-o recunosc oricînd... dar cînd e vorba de chei, te zăpăcești de tot.

Perspectiva întunecată a încurcăturilor ce aveau să se iîște după moartea ei o întrista adînc pe doamna Pullet.

— Lasă, Sophy, că și tu prea te întreci cu încuiatul. Toate le încui, i-o trînti doamna Glegg cam scîrbită de nebunia soră-si. Întreci tot neamul nostru. Nu că eu nu mi-aș încuia lucrurile, dar încui ce trebuie și nimic mai mult. Cît despre rufărie, o să caut cîte ceva care se mai poate folosi și o să-i dau lu' nepotu-miu. Am niște pînzeturi care n-au fost niciodată albite, și care-s mai bune decît olanda cea mai fină a altora, și nădăjduiesc că Tom o să-și amintească de mătușă-sa ori de cîte ori s-o înveli cu ele.

Tom îi mulțumi doamnei Glegg, fără să-i făgăduiască însă că-și va petrece nopțile meditînd asupra virtuților ei. Iar domnul Glegg îi oferî o diversiune, întrebîndu-l ce intenții avea domnul Deane în legătură cu aburii.

Cînd îl rugase pe Tom să vină călare pe Sindbad, Lucy o făcuse cu oarecari intenții. La întoarcere, trimiseră servitorul cu calul, iar vărul Tom rămase să mîne trăsura în care se afla doamna Tulliver și Lucy.

— Te las singură, mătușică, spuse tînăra domnișoară care se pricepea să ticluiască tot soiul de planuri. Eu stau lîngă Tom... că am o grămadă de lucruri să-i spun !

Lucy, care o iubea pe Maggie din tot sufletul și se îngrijea atîta de soarta ei, hotărî că nu mai poate amîna discuția cu Tom. Acesta, își spunea ea, fiind încă sub impresia unei bucurii atît de mari — realizarea dorințelor lui în legătură cu moara — va fi cu siguranță înțelegător și plin de bunăvoință. Nimic din firea lui Lucy n-o putea ajuta să-l înțeleagă pe Tom, și de aceea fu uimită și mîhnită cînd, povestindu-i despre rolul jucat de Philip în hotărîrea lui taică-su, văzu o umbră de nemulțumire întunecînd fața vărului ei. Fusesse convinsă că vestea va constitui pentru Tom un argument grăitor ca să-l îndrăgească pe Philip, căpătînd totodată certitudinea că bătrînul Wakem era gata s-o primească pe Maggie cu toate onorurile cuvenite unei nurori. Lucy nu dorea decît să-l vadă pe Tom, care se lumina la față ori de cîte ori își privea verișoara, că-și schimbă atitu-

dinea de pînă atunci și începe să susțină exact contrariul a tot ce afirmase înainte : adică încîntarea că toate necazurile din trecut luaseră sfîrșit și hotărîrea că Maggie era liberă să se mărite cu Philip oricît de repede o îngăduiau conveniențele ; după părerea lui Lucy, nimic nu putea fi mai simplu.

Dar pentru mințile care poartă pecetea adîncă a însușirilor și defectelor din care se naște severitatea — putere de voință, conștiința urmăririi unui scop drept, imaginație și inteligență limitată, o mare stăpînire de sine și tendința de a stăpîni și pe alții — prejudecățile constituie o hrană firească, pentru că aceste înclinații nu-și pot trage seva din acea cunoaștere complexă, incompletă, generatoare de îndoieli, care se cheamă adevăr. O prejudecată, fie că e moștenită, culeasă din auzite ori prinsă din zbor cu mintea sau cu ochii, găsește oricînd găzduire într-o asemenea minte : ea poate fi susținută cu putere și curaj, poate umple vidul lăsat de lipsa unor idei spontane, și poate fi impusă altora cu autoritatea unui adevăr neîndoielnic ; e, în același timp, ciomag și baghetă. Orice prejudecată conformă acestor scopuri e evidentă prin ea însăși. Mintea lui Tom Tulliver, bun și cinstit cum era, aparținea și ea acestei categorii : faptul că în sinea lui critica defectele lui taică-su nu-l împiedica să-și însușească prejudecățile lui ; prejudecăți împotriva unui om cu principii mai puțin rigide și cu o viață mai puțin rigidă, un om care constituia cauza tuturor dezamăgirilor suferite de mîndria lui Tulliver și a familiei lui. Mai existau și alte sentimente care întăreau repulsia amară a lui Tom față de Philip și față de o eventuală căsătorie între el și Maggie. Și, cu toată influența ei asupra acestui văr cu o voință atît de neclintită, Lucy nu obținu altceva decît refuzul rece și categoric de a încuviința o asemenea căsătorie... „Dar Maggie era, bineînțeles, liberă să facă ce pofteste... ! Nu afirmase ea oare că vrea să ducă o viață independentă ? El, însă, avea datoria, față de memoria lui taică-su și față de sentimentele lui de om, să nu încuviințeze nici un fel de legături cu familia Wakem.“

Și astfel, prin intervenția ei plină de zel, Lucy nu reușise decît să-l convingă pe Tom că hotărîrea nesăbuită a lui Maggie să-și găsească din nou o slujbă se va transforma în curînd, așa cum se întîmpla cu orice hotărîre a ei, într-un lucru tot atît de nesăbuit, dar pe cu totul alt plan : anume o căsătorie cu Philip Wakem.

Nu trecuse nici o săptămână, și Maggie se afla din nou la St. Ogg's. Totul părea să fie la fel ca la începutul șederii ei la familia Deane. Îi venea destul de ușor să-și petreacă diminețile departe de Lucy, căci îi făgăduise mătușii Glegg că o va vizita în fiecare zi și, în afară de asta, era firesc ca în aceste ultime săptămâni să stea mai mult ca de obicei cu maică-sa, mai ales că trebuiau să se sfătuiască asupra pregătirilor pentru viitoarea gospodărie a lui Tom. Dar Lucy nu voia nici în ruptul capului să-și petreacă serile fără Maggie, oricare ar fi fost motivul invocat de ea. Lucy îi cerea să se întoarcă de la mătușa Glegg în fiecare seară înainte de cină... „Că altfel eu când te mai văd?” spunea ea cu lacrimi în ochi și cu un aer de copil bosumflat la care nu putea să reziste nimeni. Și, lucru curios, domnul Stephen Guest începuse să ia cina la domnul Deane ori de câte ori avea prilejul; nu mai refuza invitațiile, ca înainte.

În prima dimineață se deșteptase hotărât să nu mai ia masa la familia Deane, și nici măcar să nu mai treacă serile pe acolo, pînă la plecarea lui Maggie. Văzînd vremea frumoasă de iunie, se gîndise chiar să plece într-o călătorie; durerile de cap de care se văita tot timpul, ca să-și justifice tăcerea sau purtarea prostească, erau o scuză destul de convingătoare. Totuși nu plecă nicăieri și, după patru zile, nu ajunsese încă la nici o hotărîre în legătură cu felul cum ar trebui să-și petreacă serile; acestea nu mai însemnau pentru el decît un prilej de a o mai vedea o dată pe Maggie, de a-i mai fura o privire sau de a-i mai atinge o dată mîna. Și la urma urmei de ce nu? Nu mai aveau nimic să-și ascundă: știau — își mărturisiseră dragostea, renunțaseră unul la altul și în curînd aveau să se despartă. Îi despărțea simțul datoriei și al onoarei; așa hotărîse Maggie, ascultîndu-și vocea conștiinței. Și totuși mai aveau încă timp să schimbe priviri nesfîrșite deasupra prăpastiei, înainte de sosirea clipei în care vor hotărî să nu se mai privească, pînă cînd acea lumină ciudată din ochii lor se va stinge pentru totdeauna.

În tot acest timp, Maggie se mișca prin casă fără vlagă, ca prin vis, și asta se potrivea atît de puțin cu firea ei, cu accesele ei de veselie și de entuziasm, încît Lucy ar fi fost nevoită să caute o explicație pentru această schimbare, dacă n-ar fi fost convinsă că situația în care se găsea Maggie,

prinsă între Philip și fratele ei, precum și perspectiva surghiunului jalnic pe care și-l impusese singură erau de ajuns ca să justifice tristețea ei adâncă. Dar starea de apatie ascundea o frământare cumplită, un zbucium pe care Maggie nu-l mai cunoscuse și nici măcar nu-l bănuise vreodată, oricât de chinuită îi fusese viața. I se părea că spiritul rău din ea se ținuse pînă atunci deoparte, la pîndă, ca să erupă apoi dintr-o dată, înarmat pînă-n dinți, cu o forță înfricoșătoare căreia nu i se putea împotrivi! Erau clipe în care Maggie se simțea cuprinsă de un egoism feroce. De ce să nu sufere Lucy? Sau Philip? Ea nu suferise ani de-a rîndul? Făcuse oare cineva vreun sacrificiu pentru ea? Și acum, cînd putea în sfîrșit să se bucure și ea de o viață plină de dragoste, de bogăție, de rafinement, o viață în care să nu ducă lipsă de nimic, o viață așa cum își dorise, de ce să renunțe de dragul altuia care avea poate mai puțină nevoie de toate astea decît ea! Dar în mijlocul acestui zbucium pătimaș, vocile trecutului se înălțau cu și mai multă forță parcă, și un timp chinul părea că se potolește. Oare viața aceasta, care o ispitea, era ceea ce-și visase ea? Ce se va alege din toate amintirile strădaniilor din trecut, din toată mila față de durerea celorlalți, mila adunată în suflet de-a lungul unor ani nesfîrșiți de dragoste și suferință. Ce se va alege din presentimentul divin că există ceva mai presus de fericirea fiecăruia, ceva care face ca viața să devină un lucru sfînt? Nu vedea în ce fel, schilodindu-și încrederea și dragostea față de oameni — cele mai frumoase trăsături ale firii ei — s-ar mai fi putut bucura de viață, după cum nu și-ar fi închipuit niciodată că schilodindu-și picioarele ar mai putea încerca bucuria de a merge. Și, pe urmă, dacă ei i se părea atît de greu să îndure suferința, cum or s-o îndure ceilalți? „Ah, Doamne, nu mă lăsa să-i fac pe alții să sufere... dă-mi putere să îndur numai eu suferința...” Cum de ajunsese să lupte cu o ispită de care altădată s-ar fi crezut tot atît de departe, pe cît s-ar fi crezut de posibilitatea de a comite o crimă premeditată? Cînd se ivise oare clipa aceea blestemată în care își dăduse seama că nutrește un sentiment potrivnic tuturor celor ce credea, îndrăgea, sau datora recunoștință? Și de ce nu-l izgonise din suflet, cu groază, ca pe un lucru demn de dispreț? Și, totuși, de vreme ce nu avea să se lase subjugată de această forță ciudată, și dulce, și îmbietoare, de vreme ce hotărîse că totul avea să rămîna doar o suferință a ei... Maggie se trezi gîndind, ca și Stephen, că înaintea

despărțirii aveau dreptul să mai fure cîteva clipe de mărturisiri tăcute. Căci nu suferea oare și el ? Maggie era în fiecare zi martora suferinței lui, citea totul în privirea lui bolnavă, istovită — îl vedea cum devine nepăsător ori de cîte ori atenția nu-i era solicitată, apatic față de orice în afară de posibilitatea de a o privi. Putea ea oare să nu răspundă acelei priviri care o implora, care o urmărea pretutindeni ca o șoaptă de dragoste și de durere ? Și, astfel, Maggie începu să răspundă din ce în ce mai des privirilor lui, pînă cînd, în cele din urmă, seara se reducea pentru ei la clipa cînd privirile li se întîlneau. Se gîndeau mereu la această clipă, iar cînd sosea, nu se mai puteau gîndi la nimic altceva. Un singur lucru părea să-i mai facă din cînd în cînd oarecare plăcere lui Stephen : muzica ; fiindcă și muzica era un mijloc prin care putea să comunice cu Maggie. Poate că nu era foarte conștient de acest lucru, dar ceea ce-l îndemna să cînte era tocmai dorința ascunsă — potrivnică tuturor hotărîrilor luate — de a exercita o putere și mai mare asupra ei. Urmăriți-vă o dată felul de a vorbi și, constatînd cît e de influențat de dorințele dumneavoastră mai puțin conștiente, veți înțelege contradicția din sufletul lui Stephen.

Philip Wakem venea mai rar, însă, din cînd în cînd, se nimerea și el seara pe la familia Deane, și întîmplarea făcu să fie de față în clipa în care, aflîndu-se cu toții pe peluza din curte, la apusul soarelui, Lucy spuse :

— Acum cînd Maggie a încheiat, în sfîrșit, cu vizitele la mătușa Glegg trebuie să facem, pînă la plecarea ei, în fiecare zi cîte o plimbare cu barca. Din pricina vizitelor astea plicticoase Maggie a pierdut o mulțime de plimbări, și-i place mai mult ca orice pe lume să se plimbe cu barca. Nu-i așa, Maggie ?

— Vrei să spui că-i place mai mult ca orice alt mijloc de locomoție, interveni Philip, zîmbindu-i lui Maggie care se legăna într-un scaun de grădină... căci altfel ar fi în stare să-și vîndă sufletul luntrașului din poveste, care rătăcește cu barca pe Floss... doar așa ca s-o plimbe veșnic.

— N-ai vrea să fii tu luntrașul ei ? întrebă Lucy. Dacă vrei, poți să vii cu noi să vîslești. De-ar fi rîul un lac liniștit, n-am avea nevoie de nimeni să ne însoțească, pentru că Maggie vîslește grozav. Dar așa cum stau lucrurile, sîntem nevoite să apelăm la serviciile unor cavaleri și scutieri nu prea grăbiți să ni le ofere...

Rostind aceste cuvinte, Lucy îl privi cu o supărare prefăcută pe Stephen care se plimba în sus și în jos pe pajiște, fredonînd *pianissimo falsetto* :

„*Setea ce din suflet vine vrea doar băuturi cerești*“.

N-o auzise pe Lucy și continua să stea deoparte, așa cum obișnuia să facă în ultima vreme, cînd era și Philip de față.

— Mi se pare că nu prea ai chef să te plimbi cu barca, îl muștră Lucy, cînd Stephen se așeză pe bancă lîngă ea. Nu-ți mai place să vîslești ?

— Nu pot suferi bărcile în care sînt mulți oameni, răspunse el aproape enervat. Am să vin altă dată cînd n-ai să mai ai alți invitați.

Lucy se roși, gîndindu-se că Philip se va simți jignit ; Stephen nu vorbise niciodată așa, dar e adevărat că de la o vreme se simțea foarte prost cu sănătatea !

Philip se roși și el, nu atît din cauză că s-ar fi simțit jignit, cît din pricina unei bănuieli nelămurite că proasta dispoziție a lui Stephen avea oarecare legătură cu Maggie care, cînd începuse el să vorbească, se ridicase de pe scaun și pornise către gardul de dafin ca să privească apusul soarelui pe rîu.

— Nu, nici nu vreau să aud de așa ceva, sări Lucy foarte supărată. Vreau neapărat să vii mîine cu noi. Cel mai bine e să plecăm la zece și jumătate cînd fluxul e mai puternic ; să vedeți ce frumos o să fie ; mergem cu barca pînă la Luckreth și ne întoarcem pe jos cît nu se face prea cald. Cum poți să afirmi că nu-ți place să te plimbi cu trei oameni în barcă ? adăugă ea, privindu-l pe Stephen.

— N-am nimic cu oamenii, am cu numărul lor, se apără Stephen, căruia începuse să-i fie rușine că se purtase atît de grosolan. Dacă ar fi să accept un al patrulea, sigur că acela ai fi tu, Phil. Dar e mai bine să nu împărțim plăcerea de a însoți doamnele : O vom face pe rînd. Tu mergi mîine, eu merg poimîine !

Acest incident avu darul să-i atragă lui Philip din nou atenția asupra relațiilor dintre Stephen și Maggie și să-l îngrijoreze și mai mult. Cînd intrară din nou în casă, se gîndiră să facă puțină muzică și, cum doamna Tulliver și domnul Deane jucau cărți, Maggie se așeză la măsuta pe care se afla lucrul ei, împreună cu un teanc de volume, dar nu se apucă de treabă ; rămase visătoare, ascultînd muzica. Stephen alese un duet, stăruind să-l cînte Lucy și Philip. Nu

era prima dată cînd făcea asta, dar în seara aceea i se păru lui Philip că fiecare vorbă, fiecare privire a lui Stephen avea un înțeles ascuns. Începu să-l urmărească atent, fiind în același timp furios că nu-și poate alunga bănuiala din suflet. Nu-i afirmase oare Maggie că n-avea de ce să se îndoiască de ea ? Și doar știa foarte bine că Maggie era întruchiparea adevărului ; i-ar fi fost cu neputință să nu se încreadă în ochii ei sau în vorbele rostite cînd stătuseră ultima oară de vorbă în grădină. S-ar fi putut ca Stephen să fi fost fermecat de Maggie (era cît se poate de firesc), dar lui Philip i se părea josnic să se amestece în tainele dure-roase ale prietenului său. Și totuși stătea la pîndă. Stephen se depărtă de pian, o porni încet spre măsuta lîngă care ședea Maggie și începu să răsfoiască ziarele, cu aerul că nu-l preocupă nimic în mod special. Apoi se așeză cu spatele spre pian și își trase un ziar sub cot, trecîndu-și degetele prin păr, de parcă atenția i-ar fi fost exclusiv îndreptată către știrile locale din „Laceham Courier“¹. De fapt însă, o privea pe Maggie care nici nu-l băgase în seamă. Maggie avea întotdeauna mai multă putere să se stăpînească atunci cînd era Philip de față, așa cum, într-un loc sfînt, ni se pare firesc să vorbim în șoaptă. Dar, în cele din urmă, auzi cuvîntul „iubito“ șoptit de o voce blîndă, rugătoare și îndurerată, ca vocea unui bolnav implorînd ceva ce ar fi trebuit să primească fără să ceară. Nu mai auzise acest cuvînt din clipele petrecute pe poteca de la Basset, cînd Stephen îl rostise mereu, fără voia lui, de parc-ar fi fost un sunet nearticulat. Philip nu putea să audă nimic, dar se mutase de cealaltă parte a pianului și o văzu pe Maggie tresărind și roșind, ridicînd o clipă ochii spre Stephen și uitîndu-se apoi, cu teamă, către pian. Maggie nu-și dădu seama că Philip o văzuse, dar fiindu-i rușine că trebuie să se prefacă, se ridică de la locul ei și se duse lîngă maică-sa, să urmărească jocul de cărți.

Puțin după aceea, Philip plecă acasă, într-o stare de îndoială chinuitoare, amestecată cu sentimentul dureros al certitudinii. Oricît s-ar fi străduit, nu reușea să reziste convingerii că între Stephen și Maggie exista o oarecare înțelegere. Nu închise ochii aproape toată noaptea, obsedat de întîmplarea aceea nenorocită care-i irita nervii sensibili și-l aducea în pragul nebuniei : nu reușea să găsească nici o explicație

¹ Ziarul local din Laceham.

În stare să împace întâmplarea cu vorbele și faptele lui Maggie. Când, în cele din urmă, nevoia de a crede în Maggie învinsc, ca de obicei, văzu limpede adevărul : Maggie se lupta cu ea însăși, voia să plece departe, să se izoleze, și asta explica tot ce observase el de când se întorsese. Dar împotriva acestei convingeri, se ridicau alte ipoteze care puneau stăpînire pe mintea lui. Cu imaginația sa vie, Philip reconstitui o întreagă poveste : Stephen era îndrăgostit nebunește de Maggie ; îi mărturisise dragostea lui ; ea îl respinsese și voia să fugă undeva, departe. Dar va fi oare Stephen în stare să renunțe la ea, dîndu-și seama — și Philip simțea acest lucru cu o disperare ce-l sfîșia — că sentimentele lui Maggie față de el o împiedicau să se apere ?

A doua zi dimineată, Philip se simți prea bolnav ca să-și respecte promisiunea de a se plimba cu barca. Era atît de tulburat, încît nu se simțea în stare să ia nici o hotărîre ; tot ce putea face era să șovăie între o seamă de intenții contradictorii. Întîi se gîndi să stea de vorbă cu Maggie și s-o roage să aibă încredere în el și să-i destăinuiască tot ce avea pe suflet ; dar, după un timp, își spuse că n-are nici un rost să se amestece. În ultima vreme se vîrîse mereu în sufletul ei. E adevărat că fata rostise cîndva, de mult, anumite cuvinte, dar pe atunci nu fusese decît un copil neștiutor ; era de ajuns ca acele cuvinte să fie luate drept un legămînt ca Maggie să ajungă să-l urască. Avea el oare dreptul de a-i cere să-i dezvăluie niște sentimente pe care era limpede că avusese de gînd să i le ascundă ? Se temea s-o vadă înaintea de a fi sigur că e în stare să acționeze doar din grijă pentru ea și nu împins de o furie egoistă. Îi trimise lui Stephen dis-de-dimineată cîteva rînduri printr-un servitor, spunîndu-i că nu se simte destul de bine ca să-și poată îndeplini făgăduiala luată față de domnișoara Deane, rugîndu-l să-i prezinte scuzele lui și să-l înlocuiască.

Lucy născocise un plan încîntător, care o făcuse să se bucure întrucîtva că Stephen refuzase să se plimbe cu barca. Aflase că în dimineata aceea, la ora zece, domnul Deane urma să plece la Lindum cu trăsura ; și tocmai la Lindum voia și ea să meargă după niște cumpărături importante care nu puteau fi amînate cu nici un chip, iar mătușa Bessy trebuia neapărat s-o însoțească, fiindcă unele dintre cumpărături o interesau și pe ea.

— Voi să vă plimbați totuși cu barca, o îndemnă ea pe Maggie, în timp ce ieșeau din sufragerie după micul dejun și

urcau scara împreună. Philip vine pe la zece și jumătate, și afară e foarte frumos ! Și nu cumva să zici nu, iubita mea fetiță necăjită ! Ce rost are să mă port cu tine ca o zână bună, dacă te împotrivești la toate minunile pe care vreau să le înfăptuiesc pentru fericirea ta. Nu te mai gîndi la vărul Tom. E un nesuferit ! Nu trebuie să fii chiar atît de ascultătoare !

Maggie cedă destul de ușor. Aproape că era bucuroasă de planul lui Lucy ; poate că tovarășia lui Philip o va liniști și îi va da putere ; plimbarea lor va fi ca o întoarcere la viața mai senină din trecut, cînd pînă și zbuciumul părea lin și calm față de chinurile îndurate acum, zi de zi. Se pregăti pentru plimbare și la ora zece și jumătate se așeză în salon să-l aștepte pe Philip. După o clipă auzi clopoțelul de la ușă și se gîndi cu plăcere și cu o afecțiune puțin tristă la surpriza lui Philip cînd își va da seama că erau singuri, dar în clipa aceea auzi în hol un pas grăbit și hotărît care nu semăna de loc cu pasul lui Philip. Ușa se deschise și Stephen Guest intră în salon.

În prima clipă fură prea tulburați ca să poată vorbi ; Stephen aflase de la servitor că ceilalți plecaseră de acasă. Maggie sări în picioare, apoi se așeză din nou pe scaun, în timp ce inima îi bătea să-i spargă pieptul. Stephen își puse cascheta și mănușile deoparte și se așeză lîngă ea, în tăcere. Maggie gîndi că Philip trebuie să sosească și el, dintr-o clipă într-alta și, făcînd un efort disperat — căci se vedea că fusese cuprinsă toată de un tremur — se ridică și se duse către un scaun mai îndepărtat.

— Philip nu mai vine, spuse Stephen încet. O să merg eu în locul lui.

— Nu. Nu se poate, îngăimă Maggie, lăsîndu-se să cadă pe scaun. Lucy nu știa de asta... o să se supere. De ce nu vine Philip ?

— Nu se simte bine. Și m-a trimis pe mine.

— Lucy a plecat la Lindum, continuă Maggie, scoțîndu-și repede boneta. Mîinile-i tremurau. N-are rost să mergem.

— Foarte bine, răspunse Stephen, privind-o visător în timp ce-și rezema brațul de spătarul scaunului. Atunci rămînem aici.

Stephen privea în ochii ei adînci, melancolici, tainici ca întunericul luminat de stele, și totuși atît de calzi, de sfioși, și plini de dragoste. Maggie rămase nemișcată cîteva clipe,

sau poate mai mult, pînă cînd tremurul nestăpînit care-o cuprinsese se potoli și sîngele i se urcă iar în obraji.

— Omul așteaptă... a luat pernele, murmură ea. Vrei să te duci să-i spui?

— Ce să-i spun? întrebă Stephen aproape în șoaptă, privindu-i buzele.

Maggie nu răspunse.

— Hai să mergem, o rugă Stephen încet, ridicîndu-se și luînd-o de mîină ca să se ridice și ea. N-o să zăbovim mult.

Și plecară. Maggie se simți condusă pe alea de trandafiri din grădină, simți cum o mîină grijulie, puternică și blîndă, o ajută să se urce în barcă, îi potrivește perna și pelerina pe picioare, îi deschide umbrela (pe care ea o uitase) — toate astea fiind înfăptuite de o prezență puternică, ce părea să o conducă fără a fi nevoie ca ea să mai facă vreun efort, asemenea unui al doilea „eu“ care apare o dată cu influența subită și stimulentă a unui tonic puternic... Apoi nu mai simți nimic altceva. Toate amintirile îi pieriseră.

Alunecau repede de-a lungul apei; Stephen vîslea ajutat de curentul ce-l împingea din spate, trecînd pe lîngă arborii și casele din Tofton — printre cîmpiile și pășunile liniștite, scîldate în soare, care păreau că iradiază o bucurie firească, fără să-i învinuiască pe ei, pentru bucuria lor. Suflul tînăr, neistovit, al acelui început de zi, plescăitul plăcut al vîslelor cufundate ritmic în apă, ciripitul unei păsări care zbura din cînd în cînd pe lîngă ei, ca revărsarea unei bucurii fără de margini, singurătatea caldă a două inimi ce se contopeau sub privirea gravă, neobosită, pe care nu mai erau nevoiți s-o ascundă — ce altceva le trebuia pentru primul ceas petrecut împreună! Din cînd în cînd, Stephen, vîslind încet, ca în vis, șoptea cîte o vorbă de dragoste blîndă și supusă: mai mult de atît nu-și vorbiră. Căci vorbele nu sînt altceva decît un mijloc de exprimare a gîndurilor. Și gîndul nu avea ce să caute în ceața fermecată care-i învăluia — gîndul aparținea trecutului și viitorului întins dincolo de ceață. Maggie nu-și prea dădea seama pe unde treceau barca lor aluneca la vale, satele pe care le lăsau în urmă i se păreau necunoscute; știa doar că trebuiau să treacă pe lîngă un număr de sate pînă la Luckreth, unde obișnuiau să se oprească și să lase barca. Maggie fusese întotdeauna înclinată spre visare, și era firesc să nu-și dea seama pe unde trece.

Dar, în cele din urmă, Stephen, care vîslise din ce în ce mai încet, se opri, lăsă ramele din mîină, își încrucișă brațele,

și privi apa, de parc-ar fi urmărit viteza cu care barca înainta fără ajutorul lui. Această schimbare neașteptată o trezi pe Maggie. Privi câmpiile care se întindeau cât vedeai cu ochii, și malurile râului, și totul i se păru străin. O cuprinse o neliniște îngrozitoare.

— Vai, am trecut de Luckreth... unde trebuia să ne oprim ! exclamă ea, uitându-se în urmă să vadă dacă se mai zărește satul.

Nu se mai zărea nimic. Se întoarse din nou către Stephen, cu o privire uimită și îndurerată.

Stephen stătea tot cu ochii în jos, uitându-se la apă, și rosti pe un ton ciudat, visător și absent :

— Da... de mult.

— Vai, ce mă fac ? strigă Maggie îngrozită. N-o să ajungem acasă decât peste câteva ore... și Lucy... Ah, Doamne, nu mă lăsa !

Își încleștă mâinile și începu să plângă în hohote, ca un copil speriat : nu putea să se mai gândească la nimic decât la întâlnirea cu Lucy, la expresia ei de mirare îndurerată, și de îndoială, și poate la învinuiri îndreptățite.

Stephen se ridică și se așeză lângă ea, apucându-i cu blândețe mâinile încleștate.

— Maggie, îi spuse el pe un ton grav, hotărât și calm. Hai să nu ne mai întoarcem acasă... pînă cînd nu ne mai poate despărți nimeni... pînă cînd ne căsătorim.

Tonul neobișnuit, vorbele lui neașteptate opriră ca prin farmec suspinele lui Maggie care rămase nemișcată, întrebându-se dacă Stephen nu găsisese cumva o soluție menită să schimbe totul, să anuleze realitatea îngrozitoare.

— Vezi, Maggie, cum a venit totul fără ca noi să fi făcut nimic... oricît ne-am fi străduit să ne împotrivim. Nici nu ne-am gândit c-o să mai fim vreodată singuri, împreună : totul a fost aranjat de alții. Uite cum ne duce curentul... departe de toate legăturile nefirești care ne înlănțuiau, pe care-am încercat să le strîngem și mai tare... dar n-am izbutit. Barca o să ne ducă pînă la Torby unde putem trage la mal și de unde putem lua o trăsură să ne ducă la York și apoi în Scoția... și nu ne vom mai opri decât după ce vom fi legați pe veci, pînă la moarte. E singurul lucru înțelept pe care-l putem face, dragostea mea, singurul mijloc de a scăpa de toate aceste încurcături nenorocite. Totul ne-a ajutat să ne dăm seama de acest lucru. Noi n-am pus nimic la cale, nu ne-am gândit singuri la nimic...

Stephen pleda stăruitor, cu înflăcărare. Maggie îl asculta trecînd de la uimire la dorința de a se convinge că numai curentul făcuse totul... că se putea lăsa în voia apei care curgea tăcută la vale și nu mai era nevoie să lupte. Dar în fața mirajului care o fura se ridică umbra înfricoșătoare a gândurilor ei trecute, și groaza care o cuprinsese dintr-o dată că fusese prinsă în capcana beției fatale o făcu să se împotrivească lui Stephen cu indignare.

— Lasă-mă să plec, izbucni ea, frămîntîndu-se, aruncîndu-i o privire furioasă și încercînd să-și elibereze mîinile din strînsoare. Ai vrut să mă pui în fața unui fapt împlinit. Știi c-am mers prea departe... ai îndrăznit să profiți de nesăbuința mea. Nu e demn de un gentleman să mă pui într-o asemenea situație.

Lovit de această învinuire, Stephen dădu drumul mîinilor ei, se ridică și se duse din nou la locul unde stătuse mai înainte, încrucișîndu-și brațele, cuprins de un fel de disperare : vorbele lui Maggie îl treziseră la realitate. Dacă ea nu primea să meargă mai departe, însemna că Stephen trebuia să-și dea cu pumnii în cap pentru încurcăturile în care o amestecase. Dar reproșurile ei îl înnebuneau ; singurul lucru mai rău decît despărțirea era gîndul că Maggie socotea nedemnă purtarea lui față de ea. În cele din urmă, rosti pe un ton de furie înăbușită :

— Mi-am dat seama că am trecut de Luckreth doar cînd am ajuns la satul următor ; apoi mi-a venit ideea să mergem mai departe. N-am nici o scuză, ar fi trebuit să-ți spun. E destul ca să merit să mă urăști... de vreme ce nu mă iubești de ajuns ca să nu-ți mai pese de nimic, așa cum te iubesc eu. Vrei să opresc barca aici și să încercăm să coborîm ? O să-i spun lui Lucy că am fost nebun... și că tu mă urăști... și ai să scapi de mine pentru totdeauna. Nimeni n-o să te învinuiască... purtarea mea a fost de neiertat.

Maggie era ca paralizată ; îi venea mai ușor să reziste rugăminților decît acestei imagini a suferinței lui, în timp ce ea ar fi fost răzbunată. Îi venea mai ușor să fugă de privirile lui pline de dragoste decît de privirea încărcată de supărare și suferință, căci i s-ar fi părut că se depărtează în mod egoist de el. Stephen crease o situație în care toate cauzele ce acționaseră asupra conștiinței ei păreau să se fi transformat în egoism. Fulgerele de mînie din ochi i se potoliră și Maggie începu să-l cerceteze cu o tristețe sfioasă. Îl învinuise că o

împinsese către un păcat iremediabil... tocmai ea, care fusese atît de slabă !

— Vorbești de parcă mie nu mi-ar păsa de ce ți se întîmplă ție... tot atît de mult.

Îi aducea acum altă învinuire, învinuirea dragostei care cere mai multă încredere. Cedarea în fața gîndului că Stephen suferă se dovedi a avea urmări mai nenorocite decît cealaltă cedare, pentru că se confunda cu acea solitudine pe care o avea Maggie față de nevoile celorlalți și care constituia baza morală a existenței ei.

Stephen simți cum privirea și vocea îi devin mai calde : cerul își deschidea din nou porțile. Se ridică și veni lîngă ea, îi luă mîna, sprijinindu-se într-un cot de marginea bărcii, și nu mai spuse nimic. Îi era teamă să mai rostească vreun cuvînt, să mai facă vreo mișcare, ca să nu trezească un nou val de învinuiri, un nou refuz. Viața atîrna de consimțămîntul ei, fără de care totul era o suferință tulbure, sfîșietoare și fără de nădejde. Plutiră la vale, legănați în tăcerea odihnitoare, ca într-un golf înșorit, temîndu-se ca nu cumva înțelegerea lor să fie din nou tulburată... pînă cînd își dădură seama că cerul se acoperise de nori și briza răcoroasă, care la început abia se simțise, se transforma încet în vînt, schimbînd întreaga înfățișare a zilei.

— Maggie, o să-ți fie frig în rochia asta subțire. Dă-mi voie să-ți pun pelerina pe umeri. Ridică-te o clipă, iubito.

Maggie se supuse. Ce farmec nespus aveau aceste cuvinte, ce plăcut era să ți se spună ce să faci și să ia altul hotărîri în locul tău ! Se așeză din nou, acoperită de pelerină, iar Stephen începu să vîslească grăbit, căci trebuiau să încerce să ajungă cît mai repede la Torby. Maggie nu-și prea dădea seama dacă rostise sau făcuse ceva hotărîtor. Căci ești mai puțin conștient cînd cedezi decît atunci cînd rezisti. Cînd cedezi e ca și cum ți-ar amorți mintea, personalitatea ta se lasă absorbită de altă personalitate. Ce i se întîmpla acum lui Maggie potolea orice tendință de împotrivire : alunecase pe apă timp de patru ore, amețise și era obosită — și senzația de extenuare, groaza la gîndul de a coborî din barcă la o distanță atît de mare de casă și de a merge pe jos kilometri întregi, lucru ce i se părea o greutate de neînvins... totul o îndemna să se supună acelei vrăji puternice și misterioase care făcea ca despărțirea de Stephen să-i apară drept sfîrșitul oricărei bucurii, iar ideea de a-l îndurera să-i dea senzația încercată la primul contact cu un instrument de tortură, în

fața căruia orice hotărîre slăbește. Și apoi mai era și fericirea de a fi alături de el, care era de ajuns ca să absoarbă întreaga ei energie, și așa destul de sleită.

Nu dură mult și Stephen zări un vas care venea în urma lor. La început, trecuseră pe lângă ei mai multe vase, printre care și vaporul cu abur care mergea spre Mudport, dar de o oră nu mai zăriseră nici un vas. Stephen se uită la vapor din ce în ce mai atent, de parcă o dată cu el îi venise și o nouă idee, apoi o privi pe Maggie șovăitor.

— Maggie, iubito, spuse el în cele din urmă, dacă vasul ăsta se duce la Mudport sau în oricare alt loc potrivit pe coasta de nord, cel mai bun lucru ar fi să-i rugăm să ne ia și pe noi. Ești obosită... și s-ar putea să se pornească ploaia ; ar fi un chin să încercăm să ajungem la Torby cu barca. Nu e decît un vas comercial, dar cred c-o să fie destul de confortabil pentru tine. O să luăm pernele din barcă. E cel mai bun lucru pe care-l putem face. Cred c-o să le convină să ne primească : am o mulțime de bani la mine și pot să le dau cît vor.

La auzul acestei noi propuneri, Maggie simți cum începe iar s-o apuce groaza, dar nu mai spuse nimic : orice hotărîre ar fi luat, tot dădea naștere la greutate.

Stephen făcu semn celor de pe vas. Secundul englez îl informă că era un vas danez în drum spre Mudport și că, dacă vîntul continua să bată, vor ajunge acolo în mai puțin de două zile.

— Barca noastră ne-a dus prea departe, le explică Stephen. Tocmai încercăm să ajungem la Torby. Dar mă tem că se strică vremea, și doamnei — soția mea — o să i se facă rău de oboseală și de foame. N-ați vrea să ne luați cu dumneavoastră, și să ridicați și barca pe punte ? Vă dau oricît.

Maggie, căreia i se făcuse într-adevăr rău de oboseală și tremura de frică, fu condusă pe bordul vasului unde deveni un punct de interes și de admirație pentru danezii de pe bord. Secundul se temea că doamna nu va fi prea mulțumită pe vapor, căci nu aveau nici un loc unde să găzduiască niște pasageri atît de neașteptați ; nu avea nici o cabină separată mai mare decît o strană din bisericile de pe vremuri. Dar, fiind un vas danez, totul strălucea de curățenie și asta făcea ca celelalte neajunsuri să fie mai ușor de îndurat. Încropiră pe dată un culcuș pentru Maggie la pupă, cu pernele aduse din barcă. Dar prima acomodare de care avea nevoie Maggie era să se plimbe pe punte cu Stephen, susținută de brațul lui puternic ; apoi

veni masa și, pe urmă, odihna tăhnită pe perne și senzația că în ziua aceea nu mai putea lua nici o hotărîre nouă. Totul trebuia să aștepte pînă a doua zi. Stephen stătea lîngă ea, ținînd-o de mîină. Nu puteau să-și vorbească decît în șoaptă, nu se puteau privi decît din cînd în cînd, căci trebuia să treacă mult timp pînă curiozitatea celor cinci oameni de pe bord avea să se potolească și pînă cînd interesul stîrnit de acești străini tineri și frumoși avea să se reducă la acea placiditate cu care marinarii privesc orice obiect mai apropiat decît orizontul. Dar Stephen triumfase și era fericit. Orice altă grijă, orice alt gînd erau alungate de certitudinea că Maggie trebuia să fie a lui. Pasul fusese făcut : fusese chinuit de scrupule, luptase cu toată puterea împotriva altor sentimente care încercaseră să pună stăpînire pe el, șovăise, dar nu se căia. Îi împărtăși în șoaptă lui Maggie, în frînturi de fraze, toată fericirea... adorația... dragostea... toată încrederea lui că viața alături de ea va fi ca-n rai... că fiecare zi alături de ea va fi un vis... că plăcerea de a-i îndeplini orice dorință era pentru el o adevărată binecuvîntare... că, dragul ei, orice i se părea ușor, în afară de gîndul despărțirii, dar că de acum înainte nu se vor mai despărți niciodată ; va fi pentru totdeauna al ei, tot ce era al lui era și al lui Maggie și nimic nu avea preț pentru dînsul, dacă nu-i aparținea și ei... Asemenea vorbe rostite șovăielnic, cu un ton grav, de către glasul ce a trezit pentru prima dată pasiunea tinereții, nu pot avea decît un efect slab asupra cititorilor mei cu experiență, care privesc totul de la distanță. Dar biata Maggie se afla sub influența imediată a acestor vorbe ; ele erau ceea ce e nectarul pentru buzele arse de sete. Exista deci posibilitatea, trebuia să existe posibilitatea de a duce o viață care să nu fie nici grea, nici aspră, și în care dragostea să nu însemne întotdeauna sacrificiul de sine. Șoaptele înflăcărate ale lui Stephen făceau ca imaginea unei asemenea vieți să-i apară lui Maggie mai clară și mai apropiată ca oricînd. Și, pentru moment, această viziune acoperea tot ce era în jur, totul în afară de razele piezișe ale soarelui care păreau că se sparg pe oglinda apei, o dată cu apropierea amurgului, confundîndu-se cu strălucirea efemeră a fericirii făgăduite, totul în afară de mîna care strîngea mîna ei, de vocea care-i vorbea și de ochii care o priveau cu o dragoste adîncă și fără de margini.

Se părea că totuși n-o să plouă ; norii se rostogoliseră din nou către orizont, adunîndu-se în meterezele acelea uriașe și purpurii și în insulele lungi și învăpăiate ale tărîmului de basm

care ni se dezvăluie la asfințitul soarelui, vegheat de luceafărul serii. Maggie hotărî să doarmă la pupa ; se simțea mai bine acolo decît jos, în cală, și se înveli în păturile cele mai călduroase de pe bord. Era încă devreme cînd simți că o doboară oboseala și că tot ce dorea în clipa aceea era un somn adînc ; puse capul jos, cu ochii la lumina roșiatică și palidă care se topea la asfințit, în timp ce lampa aurie a lunii se aprindea din ce în ce mai puternic pe cer. Apoi îl privi pe Stephen care stătea aplecat deasupra ei, cu brațul sprijinit de parapetul vasului. În spatele imaginilor minunate din ultimele ceasuri, care trecuseră peste ea ca apa unui pîrîu molcom și care o moleșiseră, se ascundea impresia nelămurită că tot ce se întîmpla acum cu ea era trecător, că a doua zi va trebui să-și reia viața chinuită... și că anumite gînduri se vor răzbuna pentru că fuseseră date uitării. Dar deocamdată nimic nu era clar : adormi, legănată de apele domoale care o purtau pe unda lor de vis și cu mintea învălmășită de imaginile minunate ce se amestecau și se topeau asemenea tărîmului de basm al norilor de la asfințit.

Capitolul XIV DEȘTEPTAREA

După ce adormi Maggie, Stephen, obosit de atîta vîslit și de frămîntarea din ultimele ore, dar totuși prea agitat ca să poată dormi, se plimbă pe punte, fumînd pînă tîrziu după miezul nopții, fără să vadă apa întunecată și cerul smălțuit de stele, trăind doar în viitor, un viitor apropiat sau îndepărtat. În cele din urmă, oboseala se dovedi a fi mai puternică decît neliniștea, și Stephen se înfășură într-o prelată și se culcă pe punte, la picioarele lui Maggie.

Maggie se lăsase furată de somn înainte de ora nouă și dormi șase ceasuri pînă cînd primul semn al zorilor acelei zile de vară se ivi la orizont. Se trezi din vîlmășagul de vise agitate care formează un fel de hotar între somnul adînc și trezire : se făcea că se afla cu Stephen într-o barcă, pe înserat, în mijlocul rîului, și, pe măsură ce se întuneca, vedea cum se ivește în depărtare o lumină ca o stea, care creștea într-una pînă cînd se prefăcu în Fecioara din barca Sfîntului Ogg. Barca se apropia din ce în ce mai tare de ei pînă cînd văzură că Fecioara era Lucy, iar barcagiul, Philip... nu, nu era Philip,

era fratele ei, Tom, care trecu cu barca pe lângă ea fără s-o privească. Maggie se ridică și întinse brațele spre el, vrînd să-l strige, dar, din pricina mișcării pe care o făcu, barca lor se răsturnă și începură să se scufunde pînă cînd o tresărire de groază păru că o trezește : era din nou copil, se afla în salon, pe înserat, și Tom nu era de loc supărat pe ea. De la liniștea deșteptării în salonul din vis, trecu la deșteptarea adevărată, devenind conștientă de apa care lovea plescăind laturile vasului, de zgomotul de pași de pe punte și de cerul înfricoșător, luminat de stele. În prima clipă nu-și dădu bine seama ce se petrece cu ea și unde se află, apoi mintea începu încetul cu încetul să i se desprindă din urzeala încurcată a viselor și deveni conștientă de toată situația îngrozitoare în care se găsea. Stephen nu era în clipa aceea lângă ea ; Maggie era singură cu amintirile și spaima ei. Răul care-i pîngărise pentru totdeauna viața fusese săvîrșit ; adusese nenorocire în viețile altora — în viețile unor oameni legați de ea prin firele încrederii și ale dragostei. Într-un răstimp scurt, de numai cîteva săptămîni, simțămintele o împinseseră spre o seamă de păcate de care îi fusese silă toată viața : trădarea încrederii altora și egoismul feroce ; rupsese toate legăturile care dăduseră un înțeles datoriei ; devenise un suflet blestemat care se lăsa călăuzit doar de capriciile pasiunii. Unde aveau s-o ducă toate astea ? Unde o duseseră acum ? Spusese o dată că mai bine moare decît să cadă într-o asemenea ispită. Și simțea acest lucru cu atît mai mult acum, cînd urmările păcatului apăruseră chiar înainte ca el să se fi consumat. Șirul anilor acelora în care se luptase și năzuise către tot ce e mai mareț și mai bun îi folosise la ceva : sufletul ei, deși fusese trădat, înșelat și prins în cursă, n-ar fi ales niciodată de bunăvoie josnicia. Dar ce alesese ? Ah, Dumnezeuule ! În nici un caz fericirea, ci o cruzime și o răceală conștientă, căci va reuși oare vreodată să alunge din fața ochilor chipul lui Lucy și al lui Philip, cu încrederea și nădejtile lor zdrobite ? Viața ei alături de Stephen va fi lipsită de orice puritate ; se va cufunda și va rătăci fără țintă, împinsă de porniri nesigure ; căci scăpase din mînă principiul călăuzitor al vieții... principiul acela pe care, în primii ani ai tinereții, se străduise să-l stăpînească. Pe atunci, renunțase la toate bucuriile înainte de a le cunoaște, înainte de a-i fi apărut în cale. Philip avusese dreptate cînd îi spusese că ea nu știe ce înseamnă renunțarea ; Maggie crezuse că renunțarea înseamnă un extaz contemplativ ; dar acum se găsea față-n față cu această forță tristă,

învăluitoare, resemnată, care conține însuși sîmburele vieții... și Maggie își dădu seama că spinii îi vor însîngera veșnic fruntea. Dacă ar fi putut să șteargă ziua de ieri din viața ei, s-o schimbe cu zile nesfîrșite de resemnare, ar fi primit să-și poarte crucea cu un sentiment de ușurare.

Și în timp ce viața trecută pune stăpînire pe ea cu dispare, așa cum se întîmplă întotdeauna în ultimele clipe cînd lupți să te mai poți salva, zorile însîngerară orizontul. Îl văzu pe Stephen întins pe punte, dormind adînc și, dînd cu ochii de el, se simți străbătută de un fior dureros și scoase un suspin prelung, înăbușit. Ceea ce o făcea să sufere cel mai mult în această despărțire, gîndul care îi trezea în suflet acel strigăt puternic de ajutor, era durerea pe care trebuia să i-o pricinuiască *lui*. Dar nimic nu era atît de copleșitor ca groaza că s-ar putea să greșească din nou, spaima că din nou conștiința ei ar putea fi adormită și atunci cînd se va trezi va fi prea tîrziu. Prea tîrziu ! Chiar acum era prea tîrziu pentru a nu fi pricinuit suferință, prea tîrziu pentru orice. Singurul lucru ce putea să-l mai facă era să fugă de acel ultim act de josnicie care ar fi însemnat să guste o bucurie smulsă unor inimi zdrobite.

Soarele răsărea încet, încet, și Maggie se sculă din culcușul ei cu convingerea că începe o zi în care va trebui să se împotrivească tuturor ispitelor. Genele îi erau ude de lacrimi ; stătea înfășurată în șal, uitîndu-se la soarele ce se ridica la orizont. Apoi se trezi Stephen și, ridicîndu-se de pe patul lui tare, veni să se așeze lîngă ea. Instinctul ascuțit al iubirii chinuite de neliniște îl făcu să-și dea seama din prima clipă că în sufletul lui Maggie se petrecuse ceva care-l îngrijora. Lui Stephen îi era permanent teamă că firea lui Maggie îi va opune rezistență, o rezistență pe care nu va fi în stare s-o înfrîngă. Era chinuit de remușcări că-i forțase oarecum mîna în ajun, și avea un simț prea puternic al onoarei ca să nu-și dea seama că, dacă Maggie dădea înapoi, purtarea lui fusese odioasă și fata avea tot dreptul să-l condamne.

Dar Maggie nu-și dădea seama că avea acest drept : era prea conștientă de slăbiciunea ei care o ducea la pieire și prea plină de afecțiunea pe care o simte un om față de un altul cînd știe că trebuie să-l facă să sufere. Cînd veni să se așeze lîngă ea, îl lăsă să-i ia mîna într-ale lui și-i zîmbi — dar privirea ei era tristă ; nu avea deocamdată curajul să-i spună nimic care să-l îndurereze ; va aștepta un moment cînd despărțirea va fi mai apropiată. Și astfel, băură cafea, se plim-

bară pe punte și discutară cu căpitanul care-i asigură că vor ajunge la Mudport pe la ora cinci. Dar amîndoi simțeau o greutate pe suflet : Stephen o teamă nelămurită, care însă, după cîte nădăjduia el, avea să se risipească în curînd, iar Maggie — o hotărîre fermă pe care se lupta în tăcere s-o păstreze. Toată dimineața, Stephen îi repetă mereu cît de rău îi pare că e silită să îndure atîta oboseală și lipsă de confort și îi pomeni de debarcare, de schimbarea pe care o vor face și de odihna de care se va bucura în trăsură, vrînd să se asigure și mai mult, prin aceste propuneri, că totul va fi așa cum plănuiise. Un timp, Maggie se mulțumi să-l asigure că dormise bine și n-o supără faptul că se afla pe puntea vasului — nu era ca în largul mării, era doar ceva mai puțin plăcut decît într-o barcă, pe rîul Floss. Dar ochii ei trădau o hotărîre ascunsă și, pe măsură ce trecea timpul, Stephen devenea din ce în ce mai neliniștit : simțea că Maggie își pierduse cu totul pasivitatea. Dorea, dar nu îndrăznea, să-i vorbească despre căsătoria lor — despre locul unde vor pleca după aceea și despre măsurile pe care le va lua ca să-l înștiințeze pe taică-su și pe ceilalți de ceea ce se întîmplase. Ar fi dorit să se asigure de consimțămîntul ei tacit. Dar de cîte ori o privea, se simțea și mai neliniștit de tristețea calmă de curînd apărută în ochii ei. Deveniră din ce în ce mai tăcuți.

— Uite că se zărește Mudport, spuse Stephen, în cele din urmă. Oboseala cea mare a trecut, adăugă întorcîndu-se spre ea și aruncîndu-i o privire rugătoare. Pe pămînt, viteza va fi în mîna noastră. Într-o oră și jumătate ne vom găsi împreună în trăsură și, după atîtea ceasuri de vapor, călătoria cu trăsura ți se va părea odihnitoare.

Maggie simți că sosise clipa să-i vorbească : ar fi fost urît din partea ei să tacă, făcîndu-l astfel să-și închipuie că consimte. Vorbi, așa cum vorbise și el, aproape în șoaptă, dar pe un ton hotărît.

— Nu vom fi împreună... ne vom despărți.

Stephen se făcu roșu la față.

— Nu. Nu se poate, răspunse el. Mai bine mor !

Va să zică era așa cum se temuse el — trebuia să lupte. Totuși, nici unul nu îndrăzni să mai scoată o vorbă, pînă cînd barca lor fu coborîtă și ajunseră la chei. Pe chei se aflau o grămadă de gură-cască și de pasageri care așteptau plecarea vaporului spre St. Ogg's. După ce debarcară, pe cînd Stephen o conducea grăbit, ținînd-o de braț, Maggie avu, la un moment dat, senzația nelămurită că cineva se desprinde

din mulțime și înaintează către ea, vrînd parcă să-i vorbească. Dar Stephen mergea repede, și Maggie nu se mai gîndi decît la încercarea prin care avea să treacă.

Un hamal îi îndreptă spre hanul și stația de diligență cea mai apropiată, unde, trecînd prin curte, Stephen porunci să li se pregătească o trăsură. Maggie nu observă acest lucru. Spuse doar :

— Roagă-i să ne conducă într-o încăpere unde să ne putem așeza.

Intrară, dar Maggie nu se așeză, iar Stephen, pe fața căruia se putea citi o hotărîre disperată, tocmai se pregătea să tragă clopoțelul cînd ea i se adresă, pe un ton hotărît :

— Eu nu merg. Trebuie să ne despărțim aici.

— Maggie, începu Stephen, întorcîndu-se spre ea și vorbind ca un om care simte că-l așteaptă niște chinuri cumplite, vrei să mă ucizi ? Ce rost mai are asta, acum ? E prea tîrziu. Totul e consumat.

— Nu, nu e, răspunse fata. E adevărat că și așa am mers prea departe și nu vom putea niciodată șterge urmele faptelor noastre. Dar mă opresc aici ! Nu încerca din nou să mă convingi. Ieri n-am avut puterea să mă împotrivesc.

„Ce să fac ?“ se întreba Stephen în sinea lui. Nu îndrăznea să se apropie de ea... îi era teamă să n-o înfurie și să ridice astfel un nou zid între ei. Era năucit și înnebunit. Începu să se plimbe agitat prin cameră.

— Maggie, reluă el în cele din urmă, oprindu-se în fața ei și vorbindu-i pe tonul unui om nenorocit care imploră, fie-ți milă de mine... ascultă-mă... iartă-mă pentru purtarea mea de ieri. De acum înainte am să fac numai ce vrei tu... n-am să mai mișc un deget fără încuviințarea ta deplină. Dar nu distruge viața noastră printr-o îndărătnicie nesăbuită care nu poate avea nîci o urmare fericită pentru nimeni... care nu poate face decît rău. Stai jos, iubito ; așteaptă... gîndește-te ce faci. Nu te purta cu mine ca față de un om în care nu poți avea încredere.

Stephen alesese argumentul cel mai potrivit, dar voința lui Maggie se fixase cu încăpățînare asupra despărțirii dureroase ce avea să vină. Era gata să îndure orice.

— Nu mai are rost să așteptăm, spuse ea încet dar răspicat. Trebuie să ne despărțim acum.

— Nu se poate să ne despărțim, izbucni Stephen, aprinzîndu-se și mai tare. E mai mult decît pot să îndur. Ce rost are să mă faci să sufăr ? Răul — oricare ar fi el — s-a con-

sumat. Crezi că mai servește la ceva să mă faci să-mi pierd mințile ?

— Nu-mi pot clădi viitorul, răspunse Maggie cu un glas tremurat, pe o faptă pe care nu trebuia s-o fac, nici măcar de dragul tău. Acum simt cu adevărat ceea ce ți-am spus la Basset : mai bine aș fi murit decît să cad într-asemenea ispită. Mai bine ne-am fi despărțit atunci, pentru totdeauna. Dar dacă nu ne-am despărțit atunci, trebuie să ne despărțim acum.

— Nu. Nu ne despărțim, izbucni Stephen, lipindu-se instinctiv cu spatele de ușă și uitînd tot ce afirmase cu cîteva clipe în urmă. Nu se poate. Mă faci să înnebunesc... n-o să mai răspund de ce fac.

Maggie tremura. Își dădea seama că nu se vor putea despărți atît de repede. Trebuia, încetul cu încetul, să încerce să trezească ceea ce era mai bun în Stephen — trebuia să se pregătească să înfrunte o situație mult mai grea decît aceea de a fugi în clipa cînd hotărîrea ei era încă neclintită. Se așeză pe un scaun și Stephen, urmărind-o cu acea privire deznădăjduită care-i întuneca fața, se apropie încet, se așeză lîngă ea și-i luă mîna. Inima lui Maggie bătea ca o inimă de păsărică speriată. Dar apropierea asta o ajută, și hotărîrea ei deveni și mai categorică.

— Amintește-ți ce simțeai acum cîteva săptămîni, începu ea, stăruind cu înflăcărare. Amintește-ți ce simțeam amîndoi... că sîntem legați de alții, și că trebuie să înfrîngem orice sentiment care ne-ar fi făcut să ne uităm îndatoririle. Nu ne-am respectat hotărîrile ; dar adevărul rămîne același.

— Nu, nu rămîne același, spuse Stephen. Ai văzut că a fost cu neputință să ne respectăm hotărîrile, că sentimentul care ne apropie e prea puternic ca să poată fi învins, că legea firii le întunecă pe toate celelalte, și nu sîntem noi de vină dacă se ciocnește cu altceva.

— Nu, Stephen... n-ai dreptate... greșești. Am tot stat și m-am gîndit... și-mi dau seama că dac-ar fi să judecăm așa, am găsi justificări pentru orice trădare, pentru orice cruzime... și ne-am simți îndreptățiți să rupem legăturile cele mai sfinte pe care le putem crea pe pămînt. Dacă trecutul nu ne mai leagă, atunci unde mai e datoria ? Înseamnă că n-am mai avea nici o lege în afară de înclinațiile de o clipă.

— Dar există legături care nu pot fi respectate numai pentru că am hotărît astfel, pledă Stephen, ridicîndu-se și începînd să se plimbe iar prin cameră. Crezi că fidelitatea de formă înseamnă ceva ? Crezi că ceilalți s-ar mulțumi să

le dăruim un sentiment atît de găunos cum e credința fără dragoste ?

Maggie nu răspunse imediat. Se lupta în același timp și cu el și cu sentimentele ei. În cele din urmă vorbi, exprimîndu-și cu pasiune o convingere care se ridica atît împotriva ei, cît și împotriva lui :

— Ceea ce spui pare drept... la prima vedere. Dar dacă mă gîndesc mai bine, îmi dau seama că nu e drept. A fi credincios și constant înseamnă altceva decît să faci numai ceea ce ți se pare ușor și plăcut. Înseamnă ceva în plus, înseamnă să renunți la tot ce se opune încrederii pe care o au alții în noi... la tot ceea ce poate să-i facă să sufere pe cei care, de-a lungul vieții noastre, au ajuns să depindă de noi. Dacă am fi fost... dacă *aș* fi fost mai bună, mai nobilă, aceste obligații ar fi fost atît de puternice, ar fi rămas atît de vii în sufletul meu... tot timpul... așa cum sînt acum cînd mi s-a trezit conștiința... încît n-aș fi îngăduit niciodată unui sentiment contrar să pună stăpînire pe mine : l-aș fi înăbușit din prima clipă... m-aș fi rugat fierbinte să capăt ajutor... aș fi fugit așa cum fugi de o primejdie îngrozitoare. Îmi dau seama că n-am nici o scuză... Nici una. N-aș fi păcătuit niciodată față de Lucy și de Philip, cum am păcătuit, dacă n-aș fi fost slabă, egoistă și rea — dacă m-aș fi gîndit la durerea lor și aș fi simțit și eu o durere care ar fi distrus orice ispită. Ce-o fi acum în sufletul lui Lucy ? Avea atîta încredere în mine !... Mă iubea !... Era atît de bună ! Gîndește-te la ea... imploră Maggie, rostind ultimele cuvinte cu o voce sugrumată.

— Nu pot să mă gîndesc la ea, răspunse Stephen, bătînd din picior de parcă ar fi simțit o durere fizică. Nu pot să mă gîndesc la nimic altceva decît la tine, Maggie. Ceri lucruri imposibile. Toate astea le-am simțit și eu o dată ; dar acum nu mă mai pot întoarce de unde am plecat. Ce rost mai are să te gîndești la ele ? Nu reușești să faci altceva decît să mă chinuiești. Tot nu mai poți să-i împiedici să sufere ; poți doar să te smulgi de lîngă mine și să mă lași cu o viață lipsită de orice bucurie. Și chiar dacă n-ar fi prea tîrziu și am mai putea să ne întoarcem și să ne îndeplinim obligațiile... dac-ar mai fi cu putință să facem asta acum — ar fi îngrozitor... monstruos să-mi închipui că poți deveni vreodată nevasta lui Philip... că poți fi nevasta unui om pe care nu-l iubești. Am fost amîndoi împiedicați să săvîrșim o mare greșeală.

Maggie se înroși și nu mai fu în stare să scoată nici o vorbă. Stephen văzu că roșește și se așeză din nou, luându-i mîna și privind-o cu un aer de rugămintă pasionată.

— Maggie ! Iubito ! Dacă mă iubești înseamnă că ești a mea. Cine altul poate avea mai mult drept asupra ta decît mine ? Viața mea atîrnă de dragostea ta. Nu există nimic în trecutul nostru care să ne poată lipsi de dreptul de a aparține unul altuia : e prima dată cînd și tu și eu iubim cu adevărat, din toată inima.

Maggie rămase o vreme tăcută, cu ochii în pămînt. Stephen se simțea din nou plin de nădejde : va triumfa, totuși, în cele din urmă. Dar cînd Maggie ridică ochii, privirea ei nu era supusă... era doar plină de suferința pe care ți-o dau remușcările.

— Nu, Stephen... nu, din toată inima, declară ea categoric, dar cu sfială. N-am consimțit niciodată din tot sufletul. Sînt amintiri, afecțiuni și năzuințe spre desăvîrșire care au putere prea mare asupra mea ; niciodată nu le-aș putea uita cu totul ; mi-ar reveni din nou în minte ca un chin... ca o remușcare. N-aș putea trăi în liniște dacă aș ridica între mine și Dumnezeu umbra unui păcat săvîrșit cu bună știință. Am pricinuit și așa destulă durere, dar am făcut-o... știu... simt asta, fără să vreau. N-am spus niciodată : „Lasă-i să sufere, eu să fiu fericită !” N-am vrut niciodată să mă mărit cu tine, și dacă ar fi să spun da, ar fi numai pentru că sentimentele pe care le am față de tine ar triumfa o clipă, dar inima mea n-ar fi niciodată cu totul a ta. Dacă m-aș putea întoarce în timp și m-aș trezi din nou cu două zile în urmă, aș hotărî să rămîn credincioasă simțămintelor mai senine din sufletul meu și să trăiesc fără bucuria dragostei.

Stephen dădu drumul mîinii lui Maggie și, ridicîndu-se enervat, începu să se plimbe prin cameră clocotind de furie stăpînită.

— Doamne, Dumnezeule ! izbucni el în cele din urmă. Ce jalnică e dragostea unei femei față de dragostea unui bărbat ! Eu aș fi în stare să săvîrșesc și crime de dragul tău... iar tu stai și șovăi, și nu știi ce să alegi. Nu mă iubești, Maggie ! Dacă ai simți pentru mine măcar o fărîmă din ceea ce simt eu pentru tine, nu te-ai gîndi nici măcar o clipă să mă sacrifici. Dar ție nici nu-ți pasă că mă lipsești pe mine de fericire.

Maggie stătea cu mîinile împreunate în poală, frîngîndu-și degetele cu disperare. O cuprinsese o spaimă îngrozitoare,

de parcă fulgere puternice o luminau din cînd în cînd, ca s-o lase apoi iar să bîjbîie în întuneric.

— Nu... nu te sacrific... mi-ar fi cu neputință să te sacrific, spuse ea, de îndată ce se simți iar în stare să vorbească ; dar nu cred că te poți bucura de o fericire care simt... care simțim că-i un păcat față de alții. Nu ne e dat să alegem fericirea noastră sau a altora : nu putem ști unde se află fericirea. Tot ce putem face e să ne bucurăm de clipa de față sau să renunțăm la ea și să dăm ascultare vocii divine din sufletul nostru... și să rămînem credincioși față de tot ceea ce ne sfințește viața. Știu că e foarte greu, mi s-a întîmplat de multe ori să mă îndepărtez de această credință, dar simt că dac-o pierd pentru totdeauna, n-o să mai existe nimic care să-mi lumineze viața.

— Maggie, stăruie Stephen, așezîndu-se din nou lîngă ea. Se poate oare să nu-ți dai seama că ceea ce s-a întîmplat ieri a schimbat totul ? Ce nebunie... ce încăpățîinare, ce obsesie te orbește ? E prea tîrziu să spunem ce-am fi putut face sau ce-ar fi trebuit să facem. Trebuie să ținem seama de cea mai neagră interpretare care s-ar putea da celor întîmplate ; faptul rămîne fapt și pe baza lui trebuie să acționăm acum ; situația noastră s-a schimbat și calea pe care trebuie s-o urmăm nu mai e aceeași. Trebuie să acceptăm acțiunile noastre și, pornind de la ele, să începem o viață nouă. Închipuie-ți că ne-am căsătorit ieri. De fapt e ca și cum ne-am fi căsătorit. Efectul asupra celorlalți ar fi fost același. Doar pentru noi ar fi existat o diferență, adăugă Stephen cu amărăciune, căci ți-ai fi dat poate seama că ești mai puternic legată de mine decît de alții.

Maggie se înroși din nou, dar nu spuse nimic. Stephen se gîndi că începe iar să cîștige teren — de fapt nu crezuse nici o clipă că va fi învins : există posibilități la care nici nici nu vrem să ne gîndim și de aceea nu ne temem de ele.

— Dragostea mea, spuse el cu tonul cel mai cald și afectuos cu putință, aplecîndu-se către ea și cuprinzînd-o cu brațul. Acum ești a mea... lumea așa crede... și asta te obligă : peste cîteva ore vei fi a mea și prin lege, și cei care pretind că au drepturi asupra noastră se vor resemna... își vor da seama că a existat o forță care s-a ridicat împotriva pretențiilor lor.

Maggie făcu ochii mari, aruncînd o privire îngrozită către chipul de lîngă ea și se ridică din nou, albă la față.

— Nu pot face asta, spuse ea cu voce pierdută. Stephen, nu-mi cere asta... nu stăruie, inima nu-mi îngăduie să fac

ceea ce-mi ceri. Acum văd... simt nenorocirea lor în suflet, ca pe un stigmat... Am suferit și eu și n-am avut pe nimeni căruia să-i fie milă de mine ; și acum i-am făcut *eu* pe alții să sufere. Și asta n-aș uita-o niciodată ; ne-ar otrăvi dragostea. Țin la Philip... altfel decât la tine... Îmi amintesc tot ce am discutat cu el ; știu că se gândea la mine ca la singura speranță a vieții lui. Soarta mi l-a scos în cale ca să-i îndulcesc viața și eu l-am părăsit. Și Lucy... am înșelat-o și pe ea... ea care avea atîta încredere în mine. Nu pot să mă căsătoresc cu tine : nu pot să-mi hrănesc fericirea din nenorocirea lor. Nu trebuie să ne lăsăm călăuziți de ceea ce simțim unul pentru altul ; asta m-ar îndepărta de tot ceea ce mi-a devenit drag și sfînt de-a lungul anilor. Nu pot s-o apuc pe un drum nou și să uit de toate astea : trebuie să mă întorc și să mă agăț iarăși de trecut, căci altfel aș simți că-mi fuge pămîntul de sub picioare.

— Doamne ferește, Maggie ! exclamă Stephen, ridicîndu-se și el și apucînd-o de braț. Aiurezi ! Cum poți să te întorci fără să te căsătorești cu mine ? Nu-ți dai seama ce-o să spună lumea ? Iubito, văd că nu-ți dai seama de nimic !

— Ba da. Dar ei or să mă creadă. O să le mărturisesc tot. Lucy o să mă creadă... o să te ierte și, și... și dacă urmăm calea cea dreaptă, nu se poate să nu iasă bine. Dragul meu Stephen, lasă-mă să plec. Nu mă cufunda în remușcări și mai cumplite. N-am consimțit niciodată din tot sufletul... și nu consimt nici acum.

Stephen își luă mîna de pe brațul lui Maggie și se prăbuși pe un scaun, aproape paralizat de furie și de disperare. Cîteva clipe rămase tăcut, ferindu-se s-o privească, în timp ce ea, speriată de schimbarea lui bruscă, își întoarse privirile rugătoare către el.

În cele din urmă, Stephen izbuoni, ocolindu-i privirea :

— Atunci pleacă... lasă-mă... nu mă mai chinui... sînt la capătul puterilor !

Maggie se aplecă fără să vrea spre el și întinse mîna să-i atingă fața, dar Stephen se feri ca de un fier înroșit în foc, și strigă din nou :

— Lasă-mă !

Maggie se îndepărtă de Stephen — care-și întorsese fața nedorind s-o mai vadă — și ieși din cameră, fără să-și dea prea bine seama ce face : i se părea că se mișcă asemenea unui automat, de parcă ar fi dus în mod mecanic la îndeplinire o intenție uitată. Avea senzația că ar coborî niște trepte,

ca prin vis. Și pe urmă ? Imaginea unor dale... a unei trăsurii cu cai... apoi o stradă care dădea într-altă stradă, unde aștepta o diligență în care suiau călători... se gândi că diligența aceea ar putea s-o ducă undeva, departe, poate spre casă. Dar nu se simți în stare să întrebe nimic. Reuși doar să se urce în diligență.

Casa... unde se afla mama și fratele ei... și Philip... și Lucy... locurile unde trăise atâtea dureri și trecuse printr-atâtea încercări... erau limanul către care se îndreptau gândurile ei acum... sanctuarul cu relicve sfinte... care o va împiedica să se prăbușească și mai adânc. Când se gândea la Stephen simțea o durere violentă, îngrozitoare, care, ca orice durere de acest fel, părea să-i răscolească și mai mult gândurile. Dar gândurile nu i se îndreptau spre ce va spune sau va crede lumea despre purtarea ei, căci dragostea, mila adâncă și remușcările chinuitoare nu-i mai lăsau loc pentru alte simțăminte.

Diligența o ducea spre York, depărtînd-o și mai mult de casă, dar Maggie află asta abia cînd coborî la miezul nopții în orașul acela străvechi. Dar n-avea importanță ; putea să doarmă acolo și s-o pornească spre casă a doua zi. Avea la ea toată averea de care dispunea : o bancnotă de un suveran, pe care uitase să o scoată din buzunar, după ce se întorsese de la cumpărături, cu două zile în urmă.

Oare în noaptea aceea, cînd se întinse în patul din odaia mohorîată a hanului vechi, Maggie era tot atît de hotărîată, ca la început, să se sacrifice și să-și ispășească greșeala ? Marile frămîntări ale vieții nu sînt niciodată ușoare ; marile probleme ale vieții nu sînt niciodată clare. În întunericul acelei nopți, Maggie văzu chipul lui Stephen, îndreptat spre ea, plin de dragoste și suferință, și de reproșuri ; trăi din nou fericirea și emoțiile pe care le simțise în prezența lui, și care făceau ca viața să i se pară o alunecare ușoară pe un torent de bucurie, și nu o seamă de eforturi mute și clipe de neconținută resemnare. Dragostea la care renunțase îi reapăru în minte cu un farmec sfîșietor și simți cum își desface brațele ca s-o prindă încă o dată ; apoi păru că-i scapă din mîini, că se destramă și piere, lăsînd în urma ei doar ecoul stins al unei voci calde, mișcătoare, care șoptea : „S-a dus... s-a dus pentru vecie“.

Cartea a şaptea

MÎNTUIREA CEA DE PE URMĂ

Capitolul I
INTOARCEREA LA MOARĂ

Cinci zile după plecarea lui Stephen și a lui Maggie din St. Ogg's, pe la cinci după-masă, Tom Tulliver se afla pe poteca pietruită din fața casei vechi de la Dorlcote. Tom era acum stăpînul morii : îndeplinise pe jumătate dorința rostită de taică-su în ceasul morții și după ani de zile de austeritate și muncă neobosită se afla pe punctul să ajungă, ba chiar să depășească, situația respectabilă ce constituise întotdeauna o tradiție de care familiile Dodson și Tulliver erau mîndre.

Dar chipul lui Tom, în lumina caldă și blîndă a acelei după-amiezi de vară, nu oglindea nici bucurie, nici triumf. Gura lui avea o expresie și mai amară, iar fruntea severă era brăzdată de o cută mai adîncă și mai posomorîtă decît de obicei ; își trăsese pălăria pe frunte ca să-și ferească ochii de soare și, vîrîndu-și mîinile adînc în buzunare, începu să se plimbe pe potecă, în sus și în jos. Tom nu mai aflase nimic despre soră-sa de cînd se întorsese Bob Jakin cu vaporul de la Mudport și pusese capăt presupunerilor puțin probabile că Maggie ar fi fost victima unui accident pe apă, spunîndu-i că o văzuse coborînd de pe vas, însoțită de domnul Stephen Guest. Va afla oare că s-a căsătorit... sau ce... ? Probabil că nu se căsătorise ; Tom era pregătit să înfrunte nenorocirea cea mai mare care ar fi putut să se întîmple — nu moartea, ci rușinea.

În timp ce se îndepărta de poarta de la intrare, mergînd spre roata morii, o fată înaltă cu ochi negri, pe care o cunoaștem foarte bine, se apropie de poartă și se opri să-l privească, cu inima bătîndu-i puternic în piept. Tom fusese încă din copilărie omul de care Maggie se temuse cel mai tare : se temuse cu groaza ce se naște în noi atunci cînd iubim o ființă rigidă, neînduplecată, pe care n-o putem schimba, pe care n-o putem modela și de care totuși nu putem să ne înstrăinăm. Teamă aceea, adînc înrădăcinată în sufletul ei o chinuia și acum pe

Maggie și totuși era hotărâtă să se întoarcă la Tom, ca la singurul ei refugiu firesc. Umilința fără margini pe care o simțea amintindu-și de slăbiciunea ei... gândul chinuitor că-i făcuse pe alții să sufere o făceau aproape să simtă nevoia ca Tom s-o dojenească sever și era gata să se supună răbdătoare, la judecata aspră, lipsită de înțelegere care o revoltase de atâtea ori ; de data asta i se părea că o merită din plin... exista oare vreo ființă care să se fi purtat mai nesăbuit decât ea ? Simțea nevoia să mărturisească supusă totul și să găsească astfel un sprijin care s-o facă să rămână credincioasă năzuințelor mai înalte din sufletul ei ; simțea nevoia să fie lângă aceia ale căror priviri și al căror grai ar fi fost o oglindire a propriei ei conștiințe.

La York, Maggie fusese nevoită să stea o zi în pat, din pricina unei dureri cumplite de cap, urmare firească a tensiunii îngrozitoare din ziua și noaptea precedentă. Fruntea și ochii ei purtau încă urmele durerii, întreaga-i înfățișare, ca și rochia pe care n-o mai schimbase de atâta timp, era jalnică și istovită. Dădu la o parte cîrligul și intra încet pe poartă. Tom nu auzi poarta, căci se afla aproape de stăvilă unde vîjîitul apei era asurzitor ; dar în clipa următoare se întoarce și, ridicîndu-și privirea, dădu cu ochii de expresia obosită și disperată a fetei, care i se păru o confirmare a celor mai triste bănuieli. Se opri, alb la față, tremurînd de silă și de indignare.

Maggie se opri și ea la trei metri de el. Văzu ura zugrăvită pe chipul lui... simți cum ura asta îi sfredește sufletul, dar începu totuși să vorbească.

— Tom, spuse ea cu voce stinsă, m-am întors la tine... m-am întors acasă... să-mi caut adăpost... să-ți spun tot.

— N-ai ce căuta aici, n-ai ce căuta la mine ! răspunse el, cu vocea tremurînd de mînie. Ne-ai acoperit pe toți de rușine. Ai acoperit numele tatii de rușine. Ai fost o năpastă pentru prietenii tăi cei mai buni. Ai fost o ticăloasă... ne-ai înșelat pe toți, ești în stare să treci peste orice, nu te poate opri nimic. Eu nu mai vreau să știu de tine, nu mai ești sora mea.

Între timp, ieșise și doamna Tulliver în ușă. Rămăsese împietrită de lovitura pe care o primise, văzînd-o pe Maggie și auzind cuvintele lui Tom.

— Tom, continuă Maggie, prinzînd curaj. Poate că nu sînt chiar atît de vinovată cum îți închipui. Eu n-am vrut nici o clipă să dau frîu liber simțămintelor mele. M-am luptat. Barca ne-a dus prea departe așa că n-am putut să mă întorc marți... m-am întors cît am putut de repede.

— Nu mai pot avea încredere în tine, răspunse Tom, trecând încet de la tremurul agitat al primelor clipe, la o răceală neînduplecată. Ai întreținut relații ascunse cu Stephen Guest... așa cum ai făcut înainte cu un altul. A venit să te vadă la mătușa Moss ; te-ai plimbat singură cu el, pe poteci ; dacă te-ai fi purtat așa cum se cade să se poarte o fată modestă cu iubitul verișoarei ei, nu s-ar fi întâmplat ceea ce s-a întâmplat. Cei din Luckreth te-au văzut trecând... ai trecut și pe lângă celelalte sate ; știai foarte bine ce faci. Te-ai folosit de Philip Wakem ca de un paravan ca s-o înșeli pe Lucy... pe cea mai bună prietenă pe care ai avut-o vreodată. Du-te să vezi ce i-ai făcut : e bolnavă... nici să vorbească nu poate... și mama nici nu se mai apropie de ea de teamă să nu-i amintească de tine.

Maggie rămase împietrită — era prea copleșită de durere ca să vadă nepotrivirea dintre vina ei reală și acuzațiile aduse de Tom, și, cu atât mai mult, ca să se apere.

— Tom, izbucni ea, frângându-și mâinile pe sub pelerină și străduindu-se să vorbească, oricare ar fi vina mea, să știi că-mi pare îngrozitor de rău. Vreau să-mi răscumpăr greșala. Sunt gata să îndur orice. Dar am nevoie de ajutor ca să nu cad iar în păcat !

— Ce te poate ajuta pe tine ? spuse Tom cu o amărăciune crudă. Nici religia, nici sentimentele firești de recunoștință și de cinste ! Cât despre el... el ar merita să fie împușcat dacă n-ar fi... Dar tu ești de o mie de ori mai vinovată decât el. Mi-e silă de purtarea și de apucăturile tale. Pretinzi că ai vrut să-ți înfrânghi sentimentele, că te-ai luptat... Am avut și eu sentimente cu care a trebuit să lupt, dar le-am învins. Am dus o viață mai grea decât tine ; dar mi-am găsit împăcarea în îndeplinirea datoriei. N-am să încurajez niciodată o fire ca a ta : lumea o să vadă că știu ce e bine și ce e rău. Dacă duci lipsă de ceva, am să te ajut... ai să-i spui mamei. Dar să nu încerci să vii în casa mea. Mi-e de ajuns că trebuie să îndur rușinea : mi-e silă să te mai și văd.

Maggie se întoarse încet, cu inima zdrobită. Dar dragostea bieteii mame speriate se dovedi mai puternică decât spaima.

— Fetița mamei, vin cu tine ! Mama nu te lasă.

Cât de blândă și mângâietoare i se păru bieteii Maggie această îmbrățișare. Un strop de milă simplă, omenească, mila unui om care nu te părăsește la nevoie, face mai mult decât o mare de înțelepciune...

Tom se întoarse, și intră în casă.

— Hai înăuntru, fetița mamei, spuse doamna Tulliver în șoaptă. O să te lase să dormi în patul meu, dacă-i cer eu ! N-o să se împotrivească.

— Nu, mamă, răspunse Maggie cu o voce surdă, ca un geamăt. N-am să mai intru în casa asta cât oi trăi.

— Atunci așteaptă-mă afară. Mă îmbrac și vin cu tine. Când maică-sa apăru cu boneta pe cap, Tom se apropie de ea pe coridor și-i dădu niște bani.

— Să știi că ești întotdeauna binevenită aici, mamă, îi spuse el. Și să vii să-mi spui oricând ai nevoie de ceva... și să te întorci la mine.

Biata doamnă Tulliver luă banii, prea speriată ca să poată vorbi. Singurul lucru clar pentru ea era instinctul că trebuie să-și urmeze copilul nefericit.

Maggie o aștepta la poartă ; luă mîna maică-si și, un timp, meraseră în tăcere.

— Mamă, spuse Maggie în cele din urmă, hai să ne ducem la Luke. El o să ne primească în căsuța lui. Era tare bun cu mine, cînd eram mică.

— N-are loc pentru noi, draga mamei ; nevastă-sa are o grămadă de copii. Nu știu unde am putea merge, în afară de mătuși ; dar la ele nu prea îndrăznesc să mă duc, spuse biata doamnă Tulliver, pe care mintea o părăsise cu totul în situația aceea nenorocită.

Maggie rămase cîteva clipe tăcută, apoi propuse :

— Hai să mergem la Bob Jakin, mamă ; nevastă-sa o să ne găzduiască, dacă n-au alt chiriaș.

Așa că o porniră la St. Ogg's, spre casa veche de lângă rîu. Acolo îl găsiră chiar pe Bob în persoană ; în ciuda bucuriei și mîndriei de a avea un copilaș de două luni, cel mai vioi copil de două luni care s-a născut vreodată din prinț sau negustor ambulant, Bob avea o greutate pe suflet. Poate n-ar fi înțeles atît de bine cît de suspectă era prezenta lui Maggie lângă domnul Stephen Guest pe cheiul din Mudport, dacă n-ar fi văzut cu ochii lui efectul pe care îl avuseseră aceste vești asupra lui Tom ; și, între timp, împrejurările care dăduseră fugii lui Maggie cu Stephen un aer de catastrofă depășiseră nivelul discuțiilor din cercurile mai alese ale societății din St. Ogg's, devenind un subiect de bîrfă pentru oricine, chiar și pentru lumea rîndașilor și a comisionarilor. Așa că, deschizînd ușa și văzînd-o pe Maggie în fața lui, copleșită de tristețe și de oboseală, nu mai simți nevoia să pună nici o întrebare ; ba da, poate una singură, pe care însă nu îndrăznea s-o rostească

cu glas tare, și anume : „unde era domnul Stephen Guest ?“ Bob nădăjduia, în sinea lui, că se afla în încăperea cea mai încinsă a unui azil care se presupune că ar exista pe lumea cealaltă pentru domnii căzuți în păcat.

Camerele erau libere ; cele două doamne Jakin, cea grasă și cea mai puțin grasă, fură rugate să pregătească totul, în așa fel încât „bătrîna doamnă și tînăra domnișoară — ce păcat că era încă «domnișoară» — să se simtă cît mai bine“. Bob cel isteț se mira, amărîndu-se, cum de ajunseseră aici... cum de avusese domnul Stephen Guest inima s-o părăsească, sau s-o lase să-l părăsească, deși ar fi putut s-o păstreze lîngă el. Nu spuse totuși nimic și nu-i îngădui nici nevesti-si să-i pună vreo întrebare ; nu intră în cameră, ca să nu pară că vrea să-și bage nasul unde nu-i fierbe oala, avînd față de fata cu ochi negri aceeași purtare cavallerească de pe vremea cînd îi oferise darul memorabil de cărți.

După vreo două zile, doamna Tulliver se duse, la îndemnul lui Maggie, pentru cîteva ceasuri la moară, să mai vadă de gospodăria lui Tom. După prima izbucnire violentă de sentimente care se declanșase de îndată ce nu mai avusese nici un scop activ de îndeplinit, Maggie simți mai puțin nevoia s-o aibă pe maică-sa lîngă ea, dorea chiar să rămîină singură cu durerea ei. Dar n-apucase să rămîină prea mult singură în salonașul vechi care dădea spre rîu, cînd auzi o bătaie în ușa și, întorcîndu-și fața tristă ca să spună : „intră !“, îl văzu pe Bob cu copilul în brațe și cu Mumps după el.

— Dacă vă supărăm, plecăm imediat, spuse Bob.

— Nu, răspunse Maggie încet, dorind din suflet să poată zîmbi.

Bob închise ușa, se apropie de Maggie și se opri în fața ei.

— Vedeți, don'șoară, avem și noi o fetiță, și voiam să v-o arăt... nu vreți s-o luați în brațe ? Știți, ne-am îngăduit să-i dăm numele dumneavoastră, așa că poate vreți să vă uitați și dumneavoastră la ea.

Maggie nu era în stare să scoată nici o vorbă, dar întinse brațele să ia copilășul, în timp ce Mumps îl tot mirosea îngrijorat, încercînd să se convingă că nu i se întîmplă nimic rău. Era mișcată de gestul și vorbele lui Bob : își dădea foarte bine seama că Bob făcuse acest lucru ca să-i arate simpatia și respectul pe care le nutrea față de ea.

— Stai jos, Bob, spuse Maggie, și tînărul se așeză în tăcere, simțind, ca niciodată, că limba i se înțepenise în gură și că refuză să rostească ceea ce-i poruncea el. Bob, continuă ea

după cîteva clipe, privind copilaşul şi strîngîndu-l cu grijă la piept de parcă s-ar fi temut, fiind cu gîndul aiurea, ca nu cumva să-i scape printre degete. Vreau să-ţi cer o favoare.

— Nu vorbeşti aşa, don'şoară, spuse Bob apucîndu-l pe Mumps de ceafă. Mă bucur de orice pot face pentru dumneavoastră, ca de un cîştig.

— Te rog să te duci la doctorul Kenn, să-i ceri să te primească şi să-i spui că sînt aici şi i-aş fi recunoscătoare dac-ar veni pe la mine acum, cît e mama plecată. Mama se întoarce abia deseară.

— Cum să nu, don'şoară... eu m-aş duce şi acu'... că doar sînt numai doi paşi de aici. Dar să ştiţi că nevastă-sa zace moartă... o îngroapă mîine... s-a prăpădit în ziua cînd m-am întors eu de la Mudport. Păcat de ea, păcat c-a murit tocmai acu', cînd aveţi nevoie de el. Ştiţi... nu prea-mi vine să mă duc la el tocmai acum.

— Ai dreptate, Bob, spuse Maggie, lasă... mai tîrziu... poate peste cîteva zile... cînd ai s-auzi c-a început să iasă din nou în oraş. Dar poate că are de gînd să plece de aici... undeva departe, adăugă ea, descurajată de acest nou gînd.

— Nu pleacă el, don'şoară, o asigură Bob. Nu pleacă nicăieri. Nu e ca domni ăia de se duc să plîngă la băi, că le-a murit nevasta : el mai are şi altceva de făcut. Îşi bate capul cu parohia ca nimeni altul — zău că-şi bate capul... El a botezat-o p-asta mică ; şi într-o zi m-am pomenit cu el aici... venise să mă întrebe ce fac duminicile de nu viu la biserică. Da' i-am spus că duminica sînt mai mult pe drumuri — zic — şi, pe urmă, m-am obişnuit aşa de mult să stau în picioare, că nu mai pot să stau jos. Şi un negustor ambulant se mulţumeşte şi cu o porţie mai mică de slujbă, că oricum e cam săţioasă — zic — n-are rost să pui un strat prea gros pe pîine. Ia uita-ţi-vă, don'şoară, ce bine se simte cu dumneavoastră mititica ! Parcă v-ar cunoaşte ! De fapt eu zic că vă cunoaşte aşa măcar un pic, vă ştie cum ştiu păsărelele cînd vine dimineaţa.

Era limpede că lui Bob i se dezlegase limba şi părea chiar gata să turuie mai mult decît era nevoie. Dar subiectele care-l interesau în clipa aceea pe Bob erau atît de spinoase şi de greu de atacat, încît prefera să bată cărări cunoscute decît să pornească pe un drum neumblat. Bob îşi dădea seama de acest lucru, şi mai rămase cîteva clipe tăcut, rumegînd cum să-i pună întrebarea. În cele din urmă rosti, cu o voce şi mai sfioasă ca de obicei :

— Pot să vă pun o întrebare, don'şoară ?... numai una !

Maggie păru cam mirată, dar răspunse :

— Da, Bob, dacă e în legătură cu mine... dar nu cu altcineva.

— Uite don'șoară, aveți pică pe careva ?

— Nu, n-am pică pe nimeni, răspunse Maggie, aruncându-i o privire uimită. Dar de ce mă-ntrebi ?

— Ei, don'șoară, spuse Bob ciupindu-l pe Mumps și mai tare de ceafă. Aș fi vrut să aveți pică pe careva... și să-mi spuneți și mie... că i-aș trage o mamă de bătaie de nu s-ar vedea... zău că i-aș trage... și pe urmă n-au decît să-mi facă ce vor la judecată.

— Ești un prieten de nădejde, Bob, spuse Maggie străduindu-se să zîmbească. Dar nu vreau să pedepsesc pe nimeni, chiar dacă a greșit față de mine, că doar am greșit și eu de-atîtea ori.

Acest fel de a privi lucrurile îl uimi pe Bob, care rămase și mai nelămurit în privința celor întîmplate între Stephen și Maggie. Dar ar fi fost prea indiscret să mai pună alte întrebări, oricît de bine le-ar fi ticluit, așa că luă copilașul din brațele lui Maggie ca să-l ducă din nou la maică-sa care-l aștepta.

— Nu vreți să vi-l las pe Mumps, don'șoară ? întrebă el, luînd copilul. Că rar găsești așa tovarăș... pricepe tot, dar nu te bate la cap. Dacă-i poruncesc eu, stă cuminte și vă păzește... așa cum îmi păzește mie marfa. De ce nu vreți să vi-l las un pic ? o să vă îndrăgească. E mare lucru să ai o făptură d-astea necuvîntătoare care să țină la tine ; o să vedeți ce cuminte e ; nici n-o să se miște de lîngă dumneavoastră.

— Da, lasă-l, răspunse Maggie. Mi-ar plăcea să mă împrietenesc cu el.

— Mumps, stai acolo jos, îi porunci Bob, arătîndu-i un loc în fața lui Maggie ; și să nu te miști pînă nu-ți spune.

Mumps se lungi la picioarele lui Maggie, și cînd stăpînul lui ieși din cameră, nu dădu nici un semn de neliniște.

Capitolul II

ST. OGG'S ÎȘI DĂ SENTINȚA

Nu trecu mult și tot orașul află că domnișoara Tulliver se întorsese ; asta însemna că nu fugise ca să se căsătorească cu domnul Stephen Guest — sau în orice caz că domnul Stephen Guest nu se căsătorise cu ea — lucru care, de altfel, nu o făcea mai puțin vinovată. Obişnuim să judecăm oamenii după

rezultate. Nici n-am putea să-i judecăm altfel, atîta timp cît nu ştim cum au ajuns la aceste rezultate. Dacă, după cîteva luni de călătorii bine chibzuite, domnişoara Tulliver s-ar fi întors la St. Ogg's în calitate de doamna Stephen Guest, cu un *trousseau* confectionat după căsătorie şi cu toate avantajele de care se bucură soţia unui fiu unic, chiar atunci cînd e nedorită, opinia publică — şi la St. Ogg's, ca oriunde în altă parte, ea ştie întotdeauna ce atitudine să adopte — ar fi judecat totul prin prisma acestor rezultate. Opinia publică fiind, în asemenea împrejurări, întotdeauna de genul feminin — nefiind alcătuită din bărbaţi, ci din nevestele lor — şi-ar fi dat seama că o fată frumoasă şi un tînăr chipeş, — tînărul aparţinînd celei mai însemnate familii din St. Ogg's — aflîndu-se într-o situaţie dubioasă, apucaseră pe o cale cît se poate de greşită, ca să nu spunem mai mult, pricinuind suferinţă, durere şi dezamăgiri, mai cu seamă unei fete atît de dragălaşe ca domnişoara Deane. Era clar că domnul Stephen Guest nu se purtase frumos ; dar, ce să-i faci, aşa sînt tinerii : cum se îndrăgostesc îşi pierd capul, şi, oricît de urît ar fi fost din partea doamnei Stephen Guest să îngăduie vreun avans din partea iubitului verişoarei ei (şi se spunea că fusese de fapt logodită cu tînărul Wakem — însuşi bătrînul Wakem lăsase o dată să-i scape o vorbă în acest sens), era totuşi foarte tînără — şi, pe urmă, ştiţi... un băiat infirm ! — şi tînărul Guest era atît de atrăgător !... lumea zice că e mort după ea (dar asta nu poate să ţină mult !) şi c-a dus-o cu barca împotriva voinţei ei. Fata ce era să facă ?... De întors nu mai putea să se întoarcă : toată lumea i-ar fi închis uşa în nas !... Şi ce bine-i şade rochia asta de mătase lucioasă, galbenă ca porumbul !... Se pare că se poartă falduri în faţă ! Are mai multe rochii croite aşa ! Se pare că el nu mai ştie ce să-i cumpere, nimic nu i se pare destul de frumos pentru ea ! Biata domnişoară Deane ! Cînd te uiţi la ea, ţi se rupe inima ; dar pe de altă parte nu erau chiar logodiţi ; şi aerul de mare o să-i facă bine. De fapt, dacă tînărul Guest n-o iubea, mai bine că nu s-a măritat cu el. Ce noroc pe domnişoara Tulliver... ce căsătorie minunată... ce romantic ! Tînărul Guest va fi candidatul oraşului la viitoarele alegeri ! În ziua de azi nu e nimic mai grozav decît comerţul ! Cît despre tînărul Wakem, aproape că şi-a pierdut minţile, întotdeauna a fost el cam ciudat ; dar a plecat din nou în străinătate, ca să nu le mai stea în cale — asta-i lucrul cel mai bun pe care-l putea face un tînăr cocoşat. Domnişoara Unit spune că n-o să calce niciodată pragul tinerilor Guest..

ce prostie ! Se crede mai virtuoasă decît toată lumea. Dacă ne-am băga mereu nasul în treburile altora, societatea n-ar mai progresa niciodată... și pe urmă credința creștină te învață să nu-ți bănuiești aproapele de păcat... sînt convinsă că domnișoara Unit n-a primit nici o invitație să vină la ei în vizită...

Dar, după cîte știm, rezultatele nu erau în măsură să îndreptățească pe cetățenii din St. Ogg's să uite păcatele din trecut. Maggie se întorsese fără *trousseau*, fără bărbat și se afla în starea de decădere și de izolare în care te împinge păcatul ; iar nevestele din St. Ogg's, cu acel instinct pătrunzător cu care au fost înzestrate femeile în vederea perpetuării speciei, își dădura seama din prima clipă că purtarea domnișoarei Tulliver era cît se poate de urîță. Ce putea fi mai îngrozitor ? O fată care ar fi trebuit să fie recunoscătoare rudelor ei ! Că doar familia Deane o primise și pe ea, și pe maică-sa cu brațele deschise... Auzi, să-și pună în gînd să-l cucerească pe tînărul Guest și să-l îndepărteze de verișoara care se purtase cu ea ca o soră ! Să-l cucerească ? Nu era ăsta cuvîntul potrivit pentru o fată ca domnișoara Tulliver : ar fi mai nimerit să spunem că fusese împinsă de o pasiune nestăpînită și de o îndrăzneală nefirească pentru o femeie. Fata asta avusese întotdeauna o purtare curioasă. Legătura ei cu tînărul Wakem, care se pare că durase ani de zile, fusese cam urîță... se poate spune chiar dezgustătoare ! Dar la ce te poți aștepta de la o fată cu asemenea apucături ! După părerea nevestelor din St. Ogg's, domnișoara Tulliver avusese întotdeauna în înfățișarea ei ceva care pentru un om cu instinct rafinat prevestea numai rele. Cît despre bietul Stephen Guest, era mai degrabă de plîns : în asemenea împrejurări un tînăr de douăzeci și cinci de ani nu trebuie judecat prea aspru, pentru că o fată îndrăzneată și intrigantă poate face din el ce vrea. Și e limpede că cedase împotriva voinței lui, căci se descotorosise de ea cît putuse de repede, și e limpede că despărțirea lor atît de grabnică arunca o lumină foarte neplăcută... asupra ei. E adevărat că scrisese o scrisoare în care luase toată vina asupra lui, povestind toată întîmplarea într-un chip cît se poate de romantic, astfel încît s-o facă pe ea să pară nevinovată. Era de altfel de așteptat că o să se poarte așa ! Numai că, din fericire, instinctul rafinat al nevestelor din St. Ogg's nu se lăsa înșelat ! Căci altfel ce s-ar mai alege din Societate ? Pînă și fratele ei i-a închis ușa-n nas : știa el, probabil, destule de s-a purtat așa. Un tînăr demn de tot respectul — domnul Tulliver — un

tînăr sortit să reușească în viață ! Rușinea pe care o aruncase soră-sa asupra familiei fusese, bineînțeles, o lovitură grea pentru el. Dar să sperăm că fata va pleca de aici... în America, sau în altă parte... ca aerul otrăvit de prezența ei să se purifice, căci domnișoara Tulliver era o prezență cît se poate de periculoasă pentru fiicele cetățenilor din St. Ogg's. N-o să se aleagă nimic bun din fata asta : singurul lucru pe care putem să-l nădăjduim e că se va căi și că Domnul va avea milă de ea, că el nu are pe cap grija Societății, ca nevestele din St. Ogg's și din întreaga lume.

Dar instinctul lor pătrunzător nu-și confirmă bănuielile decît după aproape două săptămîni ; într-adevăr, scrisoarea prin care Stephen îl înștiința pe taică-su de cele întîmplate, adăugînd că trecuse granița în Olanda — luînd niște bani de la agentul lui din Mudport — și că deocamdată nu se simțea în stare să ia nici o hotărîre, sosi abia după o săptămînă.

Între timp, Maggie fusese prea copleșită de griji și de suferință ca să se mai gîndească la ce credea lumea din St. Ogg's despre purtarea ei : grija pentru Stephen... pentru Lucy... pentru Philip... se dezlănțuise în inima ei ca o furtună puternică, cumplită, care nu se mai potolea, o furtună în care dragostea se îmbina cu mila și cu remușcările. Și chiar dacă s-ar fi gîndit că va fi respinsă și nedreptățită, i s-ar fi părut că nu putea să sufere mai mult decît suferise pînă atunci : după vorbele auzite din gura fratelui ei, i se părea că poate îndura orice. Vorbele lui îi reveneau neconținut în mintea copleșită de grijă față de cei iubiți și loviți ; reveneau ca un chin adînc, sfîșietor, care i-ar fi adus spaimă și nenorocire chiar dacă s-ar fi aflat într-un paradis de bucurii. Gîndul că ar mai putea fi vreodată fericită nici nu-i trecea prin minte, de parcă făptura ei ar fi fost prea adînc cufundată în durere ca să mai poată fi în stare să perceapă vreo altă influență. Viitorul îi apărea ca o mare nesfîrșită de pocăință și, cînd se gîndea la soarta ce-o aștepta, singura ei dorință era să găsească ceva care s-o împiedice să se cufunde și mai adînc : slăbiciunea ei o urmărea, trezindu-i în minte o seamă de imagini înfiorătoare care nu-i permiteau să conceapă liniștea decît găsindu-și un refugiu unde s-ar fi simțit în siguranță.

Dar Maggie avea și unele intenții practice : pentru ea, dragostea de libertate devenise un obicei și îi intrase prea tare în sînge ca să uite că trebuie să-și cîștige singură pîinea ;

și cum nu avea alte proiecte mai sigure, se gândi să se apuce iar să coasă, ca să-i poată plăti lui Bob chiria. Avea de gând s-o convingă pe maică-sa să se întoarcă la moară, să stea din nou cu Tom ; iar ea va găsi un mijloc s-o scoată la capăt în St. Ogg's. Poate că doctorul Kenn o va ajuta, o va sfătui. Își amintea de ceea ce-i spusese când se despărțiseră la bazar. Își amintea de încrederea pe care i-o sădiseră în suflet vorbele lui și aștepta plină de nădejde să găsească un nou prilej să-l întâlnească și să-i mărturisească totul. Maică-sa se ducea în fiecare zi la domnul Deane să vadă cum îi merge lui Lucy, și veștile aduse de acolo erau întotdeauna triste — nimic nu reușise încă s-o trezească din starea de slăbiciune și apatie în care căzuse după primul șoc. Despre Philip, doamna Tulliver nu aflase nimic : era și firesc, căci nimeni din cei pe care-i întâlnea nu-i pomenea vreun cuvânt ce-ar fi putut avea vreo legătură cu fiică-sa. În cele din urmă însă, doamna Tulliver își luă inima-n dinți și se duse la doamna Glegg care știa, bineînțeles, totul, ba chiar fusese pe la moară să-l vadă pe Tom, fără ca acesta să-i fi pomenit însă maică-si ceva despre vizita mătușii.

De îndată ce maică-sa ieși pe ușă, Maggie își puse boneta. Se hotărîse să se ducă la doctorul Kenn și să-l roage s-o primească. Pastorul suferise o mare durere, dar, în asemenea împrejurări, durerea altuia nu ne supără. De când se întorsese la St. Ogg's, Maggie nu mai ieșise niciodată din casă ; cu toate astea, era atît de preocupată de scopul vizitei ei, încît nici nu se gândi cît de neplăcut va fi să se întâlnească pe drum cu oameni care să caște ochii mari când o văd. Nici n-apucă bine să iasă din străduțele înguste care duceau de la casa lui Bob spre oraș, și începu să-și dea seama că oamenii o privesc într-un chip ciudat, ceea ce o făcu să grăbească pasul, temîndu-se să se uite în dreapta sau în stînga. Dar după cîtiva pași se întîlni nas în nas cu doamna și domnișoara Turnbull, niște cunoștințe vechi ale familiei ; amîndouă o priviră distant și întoarseră puțin capul într-o parte, fără să-i vorbească. Orice privire aspră era o durere pentru Maggie, dar învinuirile pe care și le aducea singură erau prea puter-nice ca să mai lase loc resentimentului. „Nu e de mirare că nu vor să-mi vorbească, își spuse ea... țin prea mult la Lucy“. Mai făcu vreo cîtiva pași și își dădu seama că trebuie să treacă pe lîngă un grup de domni adunați în ușa sălii de biliard și, fără să vrea, îl văzu pe tînărul Torry, cu monoclul la ochi, făcînd un pas înainte și înclinîndu-se în fața ei cu aerul ne-

păsător cu care ar fi salutat o chelneriță cunoscută de la bar. Oricît ar fi fost de nenorocită, Maggie era totuși prea mîndră să nu simtă că fusese jignită și, pentru prima oară, își dădu seama că oamenii o vor disprețui nu numai pentru că înșelase încrederea lui Lucy, ci și din alte pricini. Între timp, ajunsese la casa parohială și se gîndi că poate acolo va găsi altceva decît pedeapsă. Pedeapsa poate veni de la oricine : chiar și puștiul cel mai obraznic, cel mai crud și mai răutăcios care bate maidanele, poate să te pedepsească ; în schimb, mila și altruismul sînt mai rare și doar sufletele alese simt nevoia să le dăruiască.

Maggie ceru să fie anunțată și, două clipe mai tîrziu, se afla în biroul doctorului Kenn. Îl găsi înecat în teancuri de cărți, de care însă nu prea avea poftă, preferînd să țină în brațe pe cel mai mic dintre copilași, o fetiță de trei ani, și lipindu-și obrazul de căpșorul ei. Doctorul Kenn rugă servitorul să ia fetița și, cînd ușa se închise, i se adresă lui Maggie arătîndu-i un scaun :

— Tocmai voiam să vin să te văd, domnișoară Tulliver. Dar mi-ai luat-o înainte, și asta mă bucură.

Maggie îl privi cu ochi sinceri, de copil — privirea pe care o avusese și la bazar — și spuse :

— Vreau să vă povestesc tot.

Dar, rostind aceste cuvinte, ochii i se umplură de lacrimi, și toată suferința, înăbușită pe parcursul drumului umilitor de acasă și pînă aci, izbucni la suprafață ; abia după cîteva clipe reuși să vorbească.

— Da, istorisește-mi totul, o îndemnă doctorul Kenn cu o voce gravă, hotărîită, calmă și plină de bunătate. Gîndește-te că sînt un om cu multă experiență și poate reușesc să te ajut.

Maggie începu șovăind, făcînd eforturi să vorbească, apoi prinzînd curaj pe măsură ce căpăta mai multă încredere, scurta poveste a unui zbucium care avea să dea naștere la atîta suferință. Doctorul Kenn aflase abia în ajun de scrisoarea lui Stephen și crezuse din prima clipă totul, fără să aibă confirmarea lui Maggie.

Exclamația dureroasă : „Ah ! trebuie să plec !“ care-i scăpase lui Maggie la bazar, fără voia ei, îi rămăsese doctorului Kenn întipărită în minte, ca o dovadă că fata trăia un conflict sufletesc puternic.

Maggie stăruia asupra sentimentului care-o făcuse să se întoarcă la maică-sa și la Tom, care o determinase să se agațe

de amintirile trecutului. După ce Maggie isprăvi povestea, doctorul Kenn rămase cîteva clipe tăcut ; îl preocupa ceva. Se ridică și începu să se plimbe în fața căminului, cu mîinile la spate. În cele din urmă, se așază din nou și i se adresa privind-o :

— Îndemnul pe care l-ai simțit de a te întoarce la rudele dumitale cele mai apropiate și de a rămîne acolo unde au luat ființă toate legăturile vieții dumitale e un îndemn lăudabil, conform tuturor legilor și disciplinei care se află la baza bisericii... Biserica primește cu brațele deschise pe cei ce se pocăiesc... ea veghează asupra fiilor ei pînă-n ultima clipă... și nu-i părăsește decît atunci cînd se dovedesc a fi niște ticăloși fără leac. Biserica ar trebui să întruchipeze sentimentele comunității, astfel încît fiecare parohie să fie o familie unită de sentimentul frătesc al creștinismului, sub îndrumarea unui părinte spiritual. Dar ideile disciplinei și frăției creștinești s-au destrămat și aproape că nu mai există în conștiința publică : abia dacă mai supraviețuiesc, în forma redusă, contradictorie, pe care au adoptat-o în comunitățile înguste ale schismaticilor ; și, dacă nu m-ar susține credința nestrămutată că biserica trebuie să redobîndească în cele din urmă întreaga forță a legilor care pot răspunde nevoilor omenești, aș pierde deseori curajul, văzînd cum credincioșii mei nu au nici un sentiment de înfrățire și de răspundere reciprocă. În ziua de azi, totul pare să tindă spre destrămarea legăturilor dintre oameni... spre înlocuirea unor obligații, care au rădăcini adînci în trecut, cu o seamă de preferințe schimbătoare. Conștiința și inima dumitale, domnișoară Tulliver, te-au îndrumat, în această împrejurare, pe calea cea bună, și ți-am spus toate astea ca să-ți dai seama ce ți-aș dori eu, ce sfaturi ți-aș da, dacă m-aș conduce doar după sentimentele și părerile mele, și nu m-aș lăsa influențat de condițiile exterioare care le sînt potrivnice.

Doctorul Kenn făcu o mică pauză. Atitudinea lui nu vădea bunăvoință, iar vocea și privirea gravă conțineau oarecare răceală. Și dacă Maggie n-ar fi știut că în ciuda rezervei lui îi era totuși binevoitor, s-ar fi simțit îngrozită, paralizată. Dar, cunoscîndu-i firea, îl ascultă plină de nădejde, fiind încredințată că vorbele lui îi vor aduce mîngîiere. Doctorul Kenn continuă :

— Lipsa de experiență, domnișoară Tulliver, te împiedică să-ți dai seama de părerile greșite ce se vor naște, probabil,

în legătură cu purtarea dumitale, păreri ce vor avea urmări nefaste, în ciuda unor dovezi evidente care să le contrazică.

— Ba da... încep să înțeleg, răspunse Maggie, dînd fără să vrea glas durerii suferite de curînd. Știu că lumea o să mă insulte și o să mă creadă mai vinovată decît sînt.

— Poate nu știi că a sosit o scrisoare care ar trebui să mulțumească pe oricine te cunoaște, spuse doctorul Kenn, exteriorizîndu-și puțin mila. Scrisoarea asta spune că ai ales calea grea și spinoasă a întoarcerii pe drumul cel bun, în clipa cînd această întoarcere era mai anevoioasă decît oricînd.

— Ah... dar el unde e ? întrebă biata Maggie, pe care în clipa aceea nici o prezență pe lume n-ar fi putut-o împiedica să roșească și să se emoționeze.

— A plecat în străinătate, dar i-a scris tatălui său despre ce s-a întîmplat. A făcut totul să-ți reabiliteze onoarea ; și nădăjduiesc că veștile în legătură cu această scrisoare vor avea un efect binefăcător asupra verișoarei dumitale.

Doctorul Kenn se opri, așteptînd pînă ce Maggie se liniști din nou :

— După cum am spus, scrisoarea asta ar trebui să fie de ajuns ca să împiedice oamenii să-și formeze păreri greșite despre dumneata. Dar trebuie să-ți spun că nu numai experiența de o viață, ci și ceea ce-am văzut în ultimele trei zile, mă face să mă îndoiesc c-ar putea exista vreo dovadă în stare să te ferească de urmările dureroase ale unor învinuiri nedrepte, și cel mai tare te vor acuza aceia care nu sînt capabili de o luptă cinstită, cum este lupta dusă de dumneata, și te vor învinui tocmai pentru că nu sînt în stare să creadă că ai luptat. Mă tem că rămînînd aici vei avea parte de suferință și te vei lovi de o mulțime de piedici ; pentru asta — și numai pentru asta — te rog să te gîndești dacă n-ar fi mai bine să-ți cauți o slujbă undeva departe, așa cum voiai mai demult. O să încerc să-ți găsesc eu ceva.

— Da, dar mult aș vrea să rămîn aici ! pledă Maggie. N-am curaj să încep o viață nouă, printre străini. N-aș putea să trăiesc departe. M-aș simți singură, pribeagă... ruptă de trecut. I-am scris doamnei care-mi oferea o slujbă și m-am scuzat. Dacă-aș rămîne aici, poate că aș reuși să-mi răscumpăr vina față de Lucy... față de ceilalți : poate i-aș convinge că mă căiesc de ceea ce-am făcut. Și, pe urmă, adăugă ea cu un rest din mîndria și înflăcărarea de altă dată, n-am de gînd să plec numai pentru că oamenii spun lucruri neadevărate despre mine. Am să-i fac să-și retragă cuvintele. Și chiar dacă

va trebui să plec, fiindcă... fiindcă așa vor alții, n-am să plec acum.

— Bine, răspunse doctorul Kenn, după ce stătu puțin pe gânduri. Dacă ai hotărât să alegi calea asta să știi că te poți bizui pe întreaga influență pe care mi-o dă situația mea. În-săși datoria mea de preot al acestei parohii mă face să te ajut și să te sprijin. Dar vreau să-ți spun că liniștea și mulțumirea dumitale sufletească mă preocupă și personal.

— Singurul lucru pe care-l doresc e să-mi găsesc de lucru, să câștig o pâine și să fiu independentă, declară Maggie. Nu cer cine știe ce. Pot locui acolo unde locuiesc și acum !

— Trebuie să chibzuiesc serios la toate astea, și peste câteva zile o să-mi dau mai ușor seama ce gândește lumea. Voi veni pe la dumneata. N-am să te uit.

După plecarea lui Maggie, doctorul Kenn rămase pe gânduri, cu mâinile la spate și cu ochii în pământ, frământat de îndoială și de sentimentul că toată povestea asta dăduse naștere la mari complicații. Tonul scrisorii lui Stephen, pe care pastorul îl citise, precum și relațiile actuale dintre toți cei care aveau legătură cu această poveste îl convinseră pe doctorul Kenn că o căsătorie între Stephen și Maggie ar fi fost soluția cea mai bună ; iar prezența amândurora în St. Ogg's, dacă nu s-ar fi căsătorit sau n-ar fi trecut mulți ani înainte de a se revedea, ar fi făcut ca viața lui Maggie în acel oraș să devină un lucru imposibil. Pe de altă parte, fiind un om care știa ce-nseamnă zbuciumul sufletesc și care petrecuse ani întregi slujindu-și semenii cu credință, doctorul Kenn își dădea perfect seama ce simțea și gândea Maggie atunci când considera această căsătorie ca o profanare : nimeni nu trebuia să încerce să se amestece în conștiința ei ; principiul pe baza căruia acționase era o călăuză mai sigură decât cântărirea consecințelor. Experiența îl învățase pe doctorul Kenn că e o mare răspundere să te amesteci în viața omului fără să cumpanești bine ce faci ; ceea ce se putea întâmpla dacă ar fi încercat să restabilească vechile relații dintre Maggie și Lucy, sau dintre Maggie și Philip, sau dacă ar fi sfătuit-o să se supună sentimentului care o copleșea, era cu atât mai obscur cu cât orice măsură imediată putea eșua în păcat.

Marea problemă a raportului atât de labil dintre pasiune și datorie nu e niciodată limpede ; nu știi niciodată dacă un om a ajuns la momentul când nu mai are puterea de a renunța, cu folos, și este deci nevoit să se supună unei pasiuni împotriva căreia luptase, considerînd-o ca pe o încălcare a

dreptului altcuiva, deoarece nu există soluții-cheie, valabile pentru toate cazurile. Cazuiștii¹ au devenit un subiect de defăimare; dar spiritul lor pervertit de necesitatea unei disecări minuțioase reprezintă sîmburele unui adevăr față de care ochii și inimile noastre sînt, din nenorocire, adesea zăvorîte: adevărul că judecățile morale sînt sortite să rămîină false și găunoase, dacă nu sînt verificate și lămurite printr-o continuă referire la împrejurările speciale care definesc soarta unui om.

Toți oamenii înțelepți, cu vederi largi, sînt din instinct împotriva amatorilor de maxime, dîndu-și seama că misterioasa complexitate a vieții nu poate fi cuprinsă într-o maximă și a ne încorseta în formule înseamnă a reprima orice impuls sau inspirație divină izvorîată dintr-o pătrundere și o înțelegere mai adîncă. Omul maximelor este reprezentantul apreciat al minților care, în judecățile lor morale, se călăuzesc numai după dogme crezînd că acestea îi vor duce spre dreptate, printr-o metodă confecționată dinainte și brevetată de alții fără ca ei să-și mai bată capul să judece cu discernă-mînt și fără părtinire, fără să-și mai bată capul să se încre-dințeze dacă posedă într-adevăr acea înțelegere pe care ți-o dă capacitatea, greu dobîndită, de a judeca ispita sau o viață destul de plină și intensă, pentru a-ți fi creat un sentiment adînc de înfrățire cu tot ceea ce e omenesc.

Capitolul III ÎN CARE SE VEDE CĂ VECHILE CUNOȘ- ȚINȚE SÎNT UNEORI ÎN STARE SĂ NE UIMEASCĂ

Întorcîndu-se acasă, doamna Tulliver îi povesti lui Maggie cît de neașteptat se purtase mătușa Glegg. Atîta timp cît nu avusese nici o veste despre Maggie, doamna Glegg închisese obloanele pe jumătate și trăsese jaluzelele: era convinsă că Maggie se înecase; era mult mai probabil ca nepoata și moștenitoarea ei să se fi înecat decît să fi putut face un lucru care să păteze onoarea familiei, la care țineau cu toții atît de mult. Cînd, în cele din urmă, află de la Tom că Maggie se întorsese acasă și auzi explicația dată de ea în legătură

¹ *Cazuistică* — parte a teologiei scolastice medievale care încerca să rezolve cazurile de conștiință prin subtile dispute filozofice, menite să ascundă situații false.

cu absența, doamna Glegg îi făcu reproșuri aspre nepotului care fusese gata să creadă lucrurile cele mai îngrozitoare despre soră-sa, înainte să fi avut vreo dovadă că lucrurile se petrecuseră astfel. Dacă nu ții cu „neamurile“, atîta timp cît mai păstrează o fărîmă de simț al onoarei, atunci cu cine mă rog să mai ții? Familia Dodson nu se pripise niciodată să admită că vreun membru al familiei ar fi avut o purtare care să te silească să-ți schimbi testamentul; și cu toate că doamna Glegg prevăzuse, încă de pe vremea cînd alții erau, poate, mai puțin clarvăzători, că viitorul lui Maggie nu va fi de loc ceea ce trebuia, totuși judecata dreaptă e ca un giuvaer și nu se cădea ca tocmai rudele fetei să se alăture celor care încercau să-i strice reputația înainte de a se convinge dacă e vinovată sau nu, și s-o alunge de sub acoperișul părintesc ca s-ajungă de rîsul lumii. Doamna Glegg nu pomenise niciodată să se întîmple cuiva din familia Dodson ceva asemănător cu ceea ce i se întîmplase lui Maggie; dar în cazul de față, cinstea moștenită din bătrîni și tăria ei de caracter mergeau mîna-n mîna cu ideile fundamentale despre solidaritatea de clan, așa cum toată viața avusese considerație pentru spiritul de echitate în chestiunile bănești. Se certase cu domnul Glegg, a cărui bunătate manifestîndu-se exclusiv prin milă față de Lucy îl făcea s-o judece pe Maggie cu aceeași asprime cu care o judeca și domnul Deane; și, tunînd și fulgerînd împotriva lui Bessy că nu venise îndată să-i ceară sfaturi și ajutor, doamna Glegg se încuie în camera ei cu *Odihna Sfinților* de Baxter și rămase acolo de dimineață pînă seară, refuzînd să primească vreun musafir, pînă cînd domnul Glegg se întoarse de la domnul Deane cu vestea scrisorii lui Stephen. În clipa aceea, doamna Glegg își dădu seama că dispune de mijloacele de luptă necesare și, punîndu-l pe Baxter deoparte, se pregăti să primească pe oricine ar fi vrut s-o vadă. Între timp, doamna Pullet nu se simțea în stare să facă altceva decît să dea din cap, și să plîngă, și să declare că mai bine-ar fi murit vărul Abbott, sau ar fi fost o mie de înmormîntări, decît să se întîmple un lucru ca ăsta, care nu se mai întîmplase niciodată pînă atunci, de nici nu mai știai cum să te porți, și ea nu mai putea pune piciorul în St. Ogg's, că toate cunoștințele ei aflaseră de întîmplare. În schimb doamna Glegg abia aștepta ca doamna Woll, sau oricare alta, să vină la ea cu toate născocirile lor despre Maggie, că știa ea ce să spună acestor cucoane prost informate.

Avusese și o discuție cu Tom, cu atât mai serioasă cu cât între timp poziția ei se întărise. Dar Tom, ca orice om neînduplecat, părea și mai hotărât să nu cedeze în fața încercării ei de a-l emoționa. Bietul Tom judeca după ceea ce avusese prilejul să vadă în jurul lui, și această judecată era destul de dureroasă pentru el. Socotea că ceea ce se întâmplase acum era ilustrarea unor fapte observate ani de-a rîndul cu ochii lui care nu-l înșelaseră niciodată, și anume că nu putea să aibă nici o încredere în Maggie, aceasta avînd prea multe apucături rele ca să poată fi tratată cu indulgență, fără nici un risc. Și Tom era hotărât să se poarte în consecință ; dar această hotărîre îi otrăvea zilele. Tom, ca oricare dintre noi, era încătușat în limitele propriei lui firi, iar educația primită nu făcuse decît să treacă peste el, lăsînd în urmă o vagă spoială ; și dacă sînteți cumva înclinați să vă arătați severi față de severitatea lui, amintiți-vă că toleranța e apanajul oamenilor cu idei largi. Tom căpătase față de Maggie o repulsie a cărei intensitate deriva din dragostea pe care o simțeau în copilărie, cînd își împreunau mînuțele și, mai tîrziu, din sentimentul că erau uniți printr-o datorie și durere comună : și, așa cum îi spusese și ei, îi era silă s-o mai vadă. În această ramură a familiei Dodson, mătușa Glegg găsisese o fire mai neînduplecată decît a ei — o fire în care sentimentul de familie își pierduse caracterul solidarității de clan, acoperindu-se cu un strat gros de mîndrie personală. Doamna Glegg era de acord că Maggie trebuie pedepsită — nu era ea femeia să nege asta, că doar cunoștea ce înseamnă să știi să te porți ; dar socotea că trebuia pedepsită în raport cu greșelile de care se dovedise vinovată și nu în raport cu acelea de care o învinuiau niște străini dornici să arate că neamul lor era mai bun decît al altora.

— Vai, Maggie, mătușa Glegg m-a făcut cu ou și cu oțet că nu m-am dus la ea pîn-acum, povesti biata doamnă Tulliver cînd se întoarse acasă, zicea că nu se cade să vină ea întîi la mine. Dar mi-a vorbit ca o soră ; cu toate că de cînd o știu a fost întotdeauna autoritară și tare greu de mulțumit !... Ah, Doamne !... da' să știi că a vorbit de tine mai frumos ca alții. Că zicea că, dacă te duci la ea ca o nepoată supusă, cu toate că nu-i place să mai aibă încă un om în casă, să mai pună un tacîm la masă și să-și strice rostu', e gata să te adăpostească sub acoperișul ei și să te apere de lumea care vorbește urît de tine fără nici un drept. I-am spus că ești atît de necăjită, încît nu vrei să mă vezi decît pe mine, da' ea

a spus : „N-am s-o ocărăsc... au ei, străinii, grijă de asta. Am să-i dau sfaturi, sfaturi bune... numa' să fie supusă.“ Nu mă așteptam de la Jane să se poarte așa frumos, că doar de cînd o știu mi-a scos ochii pentru orice greșeală — pentru vinul de stafide care nu ieșea bine, sau pentru plăcintele prea calde, sau, mă rog, pentru orice.

— Ah, mamă, protestă biata Maggie gîndindu-se cu groază că va trebui să-și dezvăluie sufletul rănit față de atîția oameni, spune-i că-i sînt foarte recunoscătoare... c-o să mă duc pe la ea cît de repede oi putea ; dar deocamdată nu pot să văd pe nimeni decît pe doctorul Kenn. Am fost pe la el... a spus că vrea să m-ajute să-mi găsesc o slujbă și să mă sfătuiască. Spune-i mătușii Glegg că vreau să locuiesc singură și să nu depind de alții : trebuie să muncesc să-mi cîștig o pîine. Dar n-ai aflat nimic de Philip... Philip Wakem ? Nu te-ai întîlnit cu nimeni care să-ți pomenească de el ?

— Nu, draga mamei. Dar am fost pe la Lucy și am vorbit cu unchiu-tău care mi-a spus că i-au citit scrisoarea și Lucy a ascultat și a recunoscut-o pe domnișoara Guest și a pus o grămadă de întrebări, și doctorul zice că merge spre bine. Ah, Doamne, cîtă nenorocire e pe lumea asta, draga mamei ! Întîi, a fost povestea cu procesu', și pe urmă, cînd să ne mergă și nouă mai bine, a început să ne mergă din ce în ce mai rău.

Era prima dată cînd doamna Tulliver îndrăznește să se vaite față de Maggie ; dar, după întîlnirea cu doamna Glegg, își reluase vechile obiceiuri.

— Vai, ce rău îmi pare, mamă ! Sărmana, sărmana mea mamă ! izbucni Maggie, aruncîndu-se de gîtul maică-si cu inima sfîșiată de milă și remușcare. Întotdeauna am fost rea și te-am necăjit ! Și cînd te gîndești că acum, dacă nu eram eu, puteai să fii fericită.

— Ei, draga mamei, o potoli doamna Tulliver, aplecîndu-se spre obrazul fraged și îmbujorat al lui Maggie, trebuie să mă mulțumesc cu copiii pe care-i am... că alții n-o să mai fac. Și dacă am necazuri de pe urma lor, trebuie să mă mulțumesc și cu ele, doar n-am altceva ce să mă mulțumească, că mobila am pierdut-o de mult. Într-o vreme erai un copil bun ; nu înțeleg cum de a ieșit totul așa de rău !

Mai trecură cîteva zile și Maggie tot nu află nimic despre Philip ; grija față de soarta lui o chinuia îngrozitor și, în cele din urmă, își luă inima în dinți și la prima vizită pe care i-o făcu doctorului Kenn, îl întrebă de el. Doctorul Kenn

nu ştia nimic — nici măcar dacă Philip se afla în oraş. Bătrînul Wakem se acrise de tot din pricina necazurilor abătute asupra lui : dezamăgirea avută cu tînărul Jetsome, la care se pare că ţinuse foarte mult, apoi spulberarea speranţelor în legătură cu fii-su, după ce el însuşi îşi călcase principii foarte puternice, cedînd în faţa acestor speranţe şi făcînd imprudenţa să vorbească despre acest lucru în St. Ogg's... aşa că aproape îşi ieşea din sărute cînd îl întreba cineva despre fii-su. Bolnav nu era, căci ar fi chemat doctorul şi s-ar fi aflat, dar probabil plecase pentru un timp din oraş. Această stare de nesiguranţă o înnebunea pe Maggie ; începu să se gîndească din ce în ce mai mult la suferinţele prin care îşi închipuia că trebuie să treacă Philip. Oare ce credea despre ea ?

În cele din urmă, Bob îi aduse o scrisoare netimbrată, cu adresa scrisă de o mîină cunoscută — o mîină care-i scrisese numele, cu ani în urmă, pe un Shakespeare de buzunar pe care-l mai avea şi acum. Doamna Tulliver era şi ea de faţă cînd sosi scrisoarea şi Maggie, tulburată, fugi sus ca s-o citească în linişte. O citi cu sufletul la gură :

„Maggie,

Cred în tine... ştiu că n-ai avut niciodată intenţia să mă înşeli... ştiu c-ai încercat să-mi rămîi credincioasă şi mie, şi celorlalţi. Am fost convins de asta înainte de a avea altă dovadă decît firea ta. În noaptea aceea, cînd ne-am văzut pentru ultima oară, am suferit ca un nebun. Am văzut ceva care m-a convins că nu eşti liberă, că există un altul a cărui prezenţă avea asupra ta o putere pe care eu n-am avut-o niciodată ; dar învingînd toate pornirile — porniri aproape ucigaşe, porniri de furie şi de gelozie — am rămas la convingerea că eşti demnă de toată încrederea. Eram convins că de fapt doreai să rămîi cu mine, aşa cum îmi spuseseşi ; eram convins că-l respinseseşi ; că te luptai să renunţi la el, de dragul lui Lucy şi de dragul meu. Dar nu vedeam nici o ieşire, fără urmări nenorocite ; şi teama asta alunga pînă şi gîndul resemnării. Presimţeam că nu va renunţa la tine şi îmi închipuiam, aşa cum îmi închipui şi acum, că atracţia puternică dintre voi era produsul unei anumite laturi a naturii voastre, aparţinînd acelei tendinţe de dualitate şi de divizare a firii noastre, care determină jumătate din tragediile omenirii. În fiinţa ta am simţit o vibraţie pe care n-am observat-o la el. Dar poate că greşesc ; poate că simt pentru

tine ceea ce simte un artist pentru modelul asupra căruia a meditat cu sufletul plin de dragoste și ar fi îngrozit să-l vadă încredințat altor mâini, neputînd să-și închipuie vreodată că și pentru un altul ar putea avea înțelesul și frumusețea pe care le prezintă pentru el.

N-am îndrăznit să te văd atunci, în dimineața aceea : n-aveam încredere în mine, sufletul mi-era plin de patimi egoiste : era zbuciumat după o noapte de delir conștient. Ți-am mărturisit cîndva, demult, că nu m-am putut împăca niciodată cu mediocritatea forțelor mele ; atunci, cum puteam să mă împac cu gîndul de a pierde singurul bun ce mi-a fost hărăzit pe pămînt, o dată cu făgăduiala unei bucurii adînci care ar fi dat un înțeles nou și binecuvîntat durerii trecute... făgăduiala unui alt eu, care ar preface dragostea mea îndurerată în încîntarea dumnezeiască a unei dorinți veșnic noi și veșnic împlinite.

Dar chinurile nopții m-au călit pentru ceea ce avea să urmeze : cînd am auzit ce s-a întîmplat, nu m-am mirat. Eram sigur că te convinsese să sacrifici totul pentru el și așteptam tot atît de sigur să aud că v-ați căsătorit. Am măsurat dragostea ta și a lui după dragostea mea. Dar m-am înșelat. În tine există ceva mai puternic decît dragostea pentru el.

N-am să-ți povestesc prin ce-am trecut în ultima vreme. Dar chiar și în clipele cele mai cumplite — chiar și în clipele de agonie pe care trebuie să le îndure dragostea pentru a se elibera de dorințe egoiste — dragostea mea pentru tine m-a oprit de la sinucidere, fără să mai fie nevoie de alte piedici. Cu tot egoismul meu, nu puteam să îndur gîndul că o să apar ca o umbră a morții la ospățul fericirii tale. Nu puteam să îndur gîndul de a părăsi această lume în care tu mai trăiai și, poate, mai aveai nevoie de mine ; jurămîntul de credință pe care ți-l făcusem îmi cerea să aștept și să îndur. Maggie, nu vreau prin scrisoarea asta decît să te asigur că nici una dintre suferințele prin care am fost nevoit să trec din pricina ta n-a fost un preț prea mare pentru viața pe care am cunoscut-o de cînd m-am îndrăgostit de tine. Nu fi amărîtă că m-ai făcut să sufăr. Am crescut de mic cu sentimentul renunțării ; nu m-am așteptat niciodată să fiu fericit ; și faptul că te-am cunoscut și te-am iubit m-a împăcat cu viața. Ai fost pentru inima mea ceea ce e lumina și culoarea pentru ochii mei, ceea ce e muzica pentru sufletul meu ; ai trezit o senzație nelămurită de neliniște într-o conștiință arzătoare.

Viața pe care am descoperit-o de cînd bucuriile și durerile tale au început să însemne pentru mine mai mult decît bucuriile și durerile mele a schimbat murmurul de revoltă în supunerea aceea voită care dă naștere unui sentiment adînc. Cred că iubirea intensă și nemărginită m-a făcut să capăt o pătrundere mai largă a vieții, care a crescut pe măsură ce înțelegeam viața altora, căci, pînă atunci, conștiința dureroasă a înfățișării mele mă ținuse departe de ceilalți. Și uneori mă gîndesc chiar că dragostea mea pentru tine, această viață nouă pe care mi-ai dăruit-o, îmi va da, poate, puteri noi.

Draga mea Maggie, tu ai fost totuși binecuvîntarea vieții mele. Nu te lăsa copleșită de remușcări din pricina mea. Eu cred că ar trebui mai degrabă să am eu remușcări că ți-am impus sentimentele mele și te-am silit să-mi faci făgăduieli care te-au încătușat. Și tu ai vrut să fii credincioasă acestor făgăduieli, și ai reușit. Dar îmi dau seama de întinderea sacrificiului tău numai dac-ar fi să-mi amintesc ce am simțit eu o dată, într-o jumătate de oră petrecută alături de tine, cînd am visat că mă poți iubi cu adevărat. Dar nu am dreptul să-ți cer altceva decît să-ți amintești de mine cu afecțiune.

Un timp mi-a venit greu să-ți scriu, fiindcă n-am vrut să crezi că încerc să mă vîr în sufletul tău, repetînd, astfel, greșeala pe care am făcut-o altă dată. Dar nu mă înțelege greșit. Știu că trebuie să rămînem mult timp departe unul de altul. Gurile rele ne vor sili s-o facem, chiar dacă nu va interveni altceva. Dar nu voi pleca și, chiar dacă aș călători, gîndurile mele vor fi mereu acolo unde te afli tu. Și nu uita că voi fi întotdeauna al tău — nu cu dorințe egoiste, ci cu un devotament care exclude asemenea dorințe.

Dumnezeu să te ajute să-ți găsești alinare, draga mea Maggie bună și generoasă. Și dacă ceilalți te-au înțeles greșit, te rog să nu uiți că acela care acum zece ani te-a recunoscut drept aleasa inimii lui nu s-a îndoit de tine nici o clipă.

Dacă îți spune cineva că sînt bolnav, pentru că nu mă vede prin oraș, să nu-l crezi. Am avut doar o stare nervoasă și niște dureri de cap, care însă n-au fost mai rele decît cele obișnuite. Dar căldura înăbușitoare din timpul zilei mă moleşte cu totul. Să știi însă că mă simt destul de bine ca să-ți pot fi de folos prin vorbă sau prin faptă, oricînd ai avea nevoie de mine.

Al tău pînă la moarte,
Philip Wakem.“

Maggie îngenunche lângă pat suspinînd și strîngînd scrisoarea la piept ; sentimentele ei izbucneau în repetate șoapte de jale, exprimate mereu prin aceleași cuvinte :

— Ah, Doamne, mi-ar putea da oare dragostea vreo fericire care să mă facă să uit durerea ce le-am pricinuit-o lor ?

Capitolul IV MAGGIE ȘI LUCY

Către sfîrșitul săptămîinii, doctorul Kenn hotărî că nu era decît o singură cale prin care putea să-i asigure lui Maggie o viață onorabilă la St. Ogg's. Cu toate că avea în urma lui douăzeci de ani de experiență ca preot de parohie, era îngrozit de încăpățînarea oamenilor care, în ciuda dovezilor, continuau s-o învinovățească. Pînă atunci, toți îl divinizau și toți îi cereau ajutorul chiar mai mult decît ar fi dorit, dar acum, ori de cîte ori venea vorba de Maggie și încerca să deschidă mintea femeilor din St. Ogg's la rațiune și conștiința lor la dreptate, doctorul Kenn se simțea atît de neputincios, de parcă ar fi încercat să influențeze modelele bonetelor. E adevărat că nu puteau să-l contrazică ; îl ascultau în tăcere ; dar de îndată ce părăsea încăperea, femeile care îl ascultaseră începeau să-și confrunte părerile ajungînd în cele din urmă cam la aceeași concluzie de la început. Nu exista nici o îndoială că domnișoara Tulliver avusese o purtare condamnabilă ; asta n-o putea nega nici chiar doctorul Kenn ; atunci cum de putea s-o judece atît de superficial, încît să găsească justificări tuturor faptelor ei ? Chiar dacă s-ar presupune — și asta ar fi o dovadă de mare încredere — că nimic din ceea ce se spusese despre domnișoara Tulliver nu era adevărat, totuși, numai faptul că se vorbise despre ea așa cum se vorbise aruncase asupra ei o lumină ce făcea ca orice femeie care ținea la reputația ei... și la reputația societății, s-o ocolească. Puteai oare s-o iei pe Maggie de mîină și să-i spui : „Eu nu cred nimic rău despre tine pînă n-am dovezi : buzele mele nu te vor batjocori ; urechile mele nu vor asculta vorbele rele, căci și eu sînt un muritor păcătos, supus greșelii, și chiar și eforturile mele cele mai mari pot da greș ; soarta ta a fost mai crudă decît a mea, ispita ta a fost mai mare ; hai să ne ajutăm una pe alta să pășim drept și să nu mai cădem în păcat ?” Pentru asta era nevoie de curaj, de o milă adîncă, de cu-

noaștere de sine, de încredere și generozitate — pentru asta era nevoie de o minte care să nu găsească nici o plăcere în bîrfeală, care să nu creadă că se pune într-o lumină mai bună dacă îi condamnă pe alții, care să nu se înșele cu vorbe mari încercînd să se convingă că viața poate avea un scop moral sau religios înalt care să excludă adevărul desăvîrșit, dreptatea și dragostea pentru oamenii întîlniți în calea ta. Doamnele din St. Ogg's nu se lăsau înșelate de nici un fel de concepții largi și speculative ; dar mintea lor era totuși receptivă la o abstracție care se numea Societate și care le servea ca să-și împace conștiința, atunci cînd își satisfăceau propriul lor egoism gîndind și vorbind urît despre Maggie Tulliver și întorcîndu-i spatele. Și era firesc ca, după doi ani de tîmîieri exagerate din partea femeilor din parohie, doctorul Kenn să se simtă dezamăgit văzînd cum, dintr-o dată, încep să susțină păreri opuse părerilor lui ; de fapt, însă, ele se opuneau acum unei Înalte Autorități, pe care de multă vreme o veneraseră. Această Autoritate dăduse un răspuns foarte explicit celor ce întrebaseră de unde încep îndatoririle lor sociale și care s-ar fi putut lăsa ispitite să adopte vederi mai largi în privința punctului de unde începeau aceste îndatoriri. Răspunsul nu se întorsese împotriva binelui societății, ci împotriva „unui individ izolat“ care fusese prins în drum cu niște nereguli.

Asta nu înseamnă că în St. Ogg's nu existau și femei înțeleghătoare, cu inima bună : proporția de oameni buni din acel oraș era probabil aceeași ca în oricare alt tîrg comercial al vremii. Dar atîta timp cît există bărbați buni și lipsiți de curaj, e firesc să existe și femei bune lipsite de curaj ; atît de lipsite de curaj, încît să nu poată nici măcar crede că imboldurile lor cele mai nobile sînt corecte, atunci cînd aceste imbolduri nu reprezintă părerea unei majorități. Și în St. Ogg's bărbații erau departe de a fi curajoși : unii dintre ei erau chiar amatori de bîrfeli și discuțiile lor ar fi avut un caracter strict feminin dacă n-ar fi fost condimentate de glume bărbătești și de faptul că ridicau din umeri ori de cîte ori venea vorba de ura reciprocă dintre femei ; căci părerea generală a bărbaților din St. Ogg's era că nu trebuie să te amesteci în treburile femeilor și în relațiile dintre ele.

Și astfel, peste tot unde se adresase cu speranța de a obține puțină bunăvoință față de Maggie sau o slujbă pentru ea, doctorul Kenn fusese refuzat. Doamna James Torry nu voia s-o ia pe Maggie ca guvernantă la copii, nici măcar pentru un timp ; cum era să ia o fată despre care „se spusese

asemenea lucruri“ și în legătură cu care „domnii făceau asemenea glume!“ Domnișoara Kirke, care suferea de șira spinării și avea nevoie de cineva să stea cu ea să-i facă lectură, considera că felul de a gândi al lui Maggie era de o calitate cu care ea una nu voia să riște să aibă vreo legătură. De ce nu accepta adăpostul oferit de către doamna Glegg? Nu se cuvenea ca o fată în situația ei să refuze o asemenea propunere. Sau de ce nu pleca să-și caute o ocupație undeva unde era mai puțin cunoscută? (Căci se pare că nu avea prea mare importanță dacă Maggie, cu pornirile ei primejdioase, ar fi ajuns în mijlocul unor familii străine, necunoscute la St. Ogg's.) Tare obraznică și nesimțitoare trebuie să fie ca să dorească să rămână într-o parohie unde toată lumea era cu ochii pe ea și o vorbea de rău!

În fața acestei opoziții, doctorul Kenn care avea o mare forță de caracter deveni, ca orice om de caracter, și mai dîrz în hotărîrea lui, chiar mai dîrz decît i-o cerea scopul urmărit. Doctorul Kenn avea și el nevoie de o guvernantă pentru copiii lui mai mici; și cu toate că la început șovăise să-i ofere lui Maggie această slujbă, hotărîrea de a protesta energetic, atît ca om cît și ca pastor, împotriva distrugerii și alungării lui Maggie prin calomnii, devenise acum decisivă. Maggie acceptă cu recunoștință acest serviciu care-i umplea timpul și-i oferea un mijloc de a-și câștiga pîinea: acum zilele îi vor fi pline, iar serile ei lipsite de tovărășie, vor deveni o odihnă binevenită. Nu mai era nevoie ca doamna Tulliver să se sacrifice să stea cu ea, așa că o convinse să se întoarcă la moară.

Dar curînd, lumea începu să descopere că doctorul Kenn, oricît de onorabil ar fi părut pînă atunci, avea și el capriciile lui... poate chiar slăbiciunile lui. Bărbații din St. Ogg's zîmbeau binevoitori și nu păreau de loc uimiți că lui Kenn îi plăcea să vadă în fiecare zi doi ochi frumoși sau că era gata să privească trecutul cu atîta îngăduință; femeile care, în acea perioadă, erau socotite că ar avea mai puține resurse mintale, priveau cazul cu pesimism. Dar dacă doctorul Kenn se va lăsa dus de nas și se va căsători cu această domnișoară Tulliver? Nu e bine să pui mîna-n foc nici chiar pentru bărbații cei mai virtuoși: s-a întîmplat cîndva să cadă chiar și un apostol, care a plîns apoi cu lacrimi amare; și, cu toate că lepădarea lui Petru de Cristos nu era un exemplu prea apropiat, căința lui ar fi putut să fie.

Nu trecu mult de cînd Maggie începuse să vină zilnic la casa parohială, și posibilitatea îngrozitoare ca ea să devină,

mai devreme sau mai târziu, nevasta rectorului deveni un subiect de discuție atît de frecvent, încît doamnele din St. Ogg's începură chiar să se întrebe cum să se poarte cu ea în viitoarea ei situație. Căci, după cît se părea, doctorul Kenn stătuse într-o dimineață o jumătate de oră în clasă, în timp ce domnișoara Tulliver își predă lecțiile ; nu, de fapt stătea în fiecare dimineață și o dată o însoțise pîn-acasă... ba nu, o însoțea aproape în fiecare zi... și, cînd n-o însoțea, se ducea s-o vadă seara. Ce făptură vicleană ! Ce mamă pentru bieții copii ! Gîndul că bieții copii ar putea ajunge pe mîna acestei fete, doar la cîteva săptămîni după moartea doamnei Kenn, era de ajuns s-o facă pe biata răposată să se răsucească în mormînt. Să fi uitat el oare cu totul de buna cuviință și să vrea să se însoare cu ea înainte de a se împlini un an ? Bărbații, mai sarcastici, erau de părere că nu !

Pentru domnișoarele Guest, durerea de a vedea că pastorul lor părea gata să facă o nebunie era atenuată de gîndul că fratele lor va scăpa astfel de primejdie ; știau că dacă Stephen ținea la un lucru, nu renunța ușor la el, fapt ce constituia pentru ele un motiv permanent de îngrijorare : se temeau ca nu cumva Stephen să se întoarcă și să se căsătorească totuși cu Maggie. Spre deosebire de alții, ele credeau cele afirmate în scrisoarea fratelui lor, dar nu erau convinse că Maggie renunțase pentru totdeauna la el ; bănuiau că se împotrivise mai degrabă să fugă cu el decît să-l ia de bărbat și că rămînea la St. Ogg's în speranța că Stephen se va întoarce la ea. Maggie le fusese întotdeauna antipatică. Acum o considerau în plus și vicleană, și îngîmfată. Domnișoarele Guest aveau tot atîtea motive să judece astfel cîte ați avea dumneavoastră sau eu pentru a susține asemenea păreri. Înainte nu fuseseră prea încîntate de perspectiva căsătoriei lui Stephen cu Lucy, dar acum teama unei căsătorii cu Maggie dădea și mai mult avînt indignării lor sincere împotriva acesteia din urmă și milei față de biata Lucy, care era atît de blîndă, făcîndu-le să dorească întoarcerea lui Stephen la ea. De îndată ce Lucy se va simți în stare să iasă din casă, va trebui să plece cu domnișoarele Guest la mare ca să scape de zăpușeala de august și surorile plănuiseră să-l convingă pe Stephen să vină și el. Și, de îndată ce auzi prima aluzie în legătură cu relațiile dintre Maggie și doctorul Kenn, domnișoara Guest cea mare se grăbi să-i scrie lui Stephen.

Maggie primea mereu vești fie prin maică-sa, fie prin mătușa Glegg sau prin doctorul Kenn despre îmbunătățirea

treptată a stării sănătății lui Lucy și gândurile ei se îndreptau neconținut spre casa unchiului Deane ; dorea din tot sufletul s-o întâlnească pe Lucy, măcar pentru câteva clipe... să-i spună cât se căiește, să se încredințeze, din spusele și privirea ei, că nu crede cu adevărat că cei pe care îi iubise și în care avusese încredere o trădaseră de bunăvoie. Dar Maggie știa : chiar dacă unchiul Deane n-ar fi fost atât de furios încât să-i închidă ușa în nas, emoțiile unei asemenea întrevăderi i-ar fi făcut rău lui Lucy. Chiar dacă ar fi văzut-o fără să-i vorbească, tot s-ar fi simțit mai ușurată ; căci Maggie era urmărită de imaginea unui chip care o chinuia prin însăși blândețea lui. Un chip ce se detașa din amurgul amintirilor și care cândva se întorsese spre ea, plin de bucuria caldă a încrederii și a dragostei ; dar pe care, acum prima durere îl prefăcuse într-un chip trist și vlăguit. Și cu cât treceau zilele, imaginea aceea palidă căpăta un contur din ce în ce mai clar ; sub acțiunea răzbunătoare a remușcărilor, imaginea lui Lucy devenea din ce în ce mai vie : privirea îndurerată a ochilor ei căprui, atât de blânzi, o urmărea neconținut pe Maggie și era cu atât mai chinuitoare, cu cât nu vădea nici o urmă de mînie. Dar Lucy nu era încă în stare să se ducă la biserică sau într-alt loc unde Maggie ar fi putut s-o întâlnească ; chiar și speranța că în cele din urmă ar fi putut totuși s-o vadă se spulberă când mătușa Glegg îi spuse lui Maggie că Lucy va pleca peste câteva zile la Scarborough cu domnișoarele Guest, care anunțaseră că urma să vină și fratele lor acolo.

Numai cei care știu ce-nseamnă zbuciumul sufletesc, ce înseamnă să te temi de propriile tale dorințe egoiste, așa cum mama care-și veghează copilul se teme de calmantul care i-ar potoli propria durere și ar face-o să adoarmă, pot înțelege ce simțea Maggie, stînd singură, în seara cînd aflase aceste știri de la doamna Glegg...

Maggie își dădea seama că afară se întunecă, dar nu se îndura să aprindă lumînarea ; ferestrele erau larg deschise spre râu, și senzația de căldură înăbușitoare făcea ca soarta ei să i se pară și mai grea. Se așezase pe un scaun în fața ferestrei, cu brațul pe pervaz, și privea în gol, către râul care curgea repede, mînat de flux... chinuindu-se să distingă chipul blînd pe care se zugrăvea o tristețe resemnată și care părea mereu că se destramă ascunzîndu-se îndărătul unei siluete ce se strecura între Maggie și imaginea lui Lucy, întunecînd totul. Auzind că se deschide ușa, Maggie își spuse că trebuie să fie

doamna Jakin care venise, ca de obicei, cu cina ; și cu acea repulsie față de flecăreală pe care o are orice om cînd e obosit și nefericit, Maggie simți că nu avea puterea să se întoarcă și să-i spună că nu vrea nimic : desigur că tînăra doamnă Jakin va face, cu cele mai bune intenții, o droaie de observații ! Dar în clipa următoare, fără să fi auzit zgomot de pași, simți o mînă ușoară pe umăr și auzi lîngă ea o voce care șopti : „Maggie !“

Chipul era acolo... schimbat, dar cu atît mai dulce : ochii căprui erau aievea, în fața ei, cu privirea lor iubitoare, care-ți sfîșia inima.

— Maggie ! murmură glasul blînd.

— Lucy ! răspunse o voce cu un ton de adîncă durere.

Lucy se aruncă de gîtul lui Maggie și își lipi obrazul palid de fruntea ei înfierbîntată.

— Am fugit de-acasă cînd tata și ceilalți erau plecați, spuse Lucy, aproape în șoaptă, așezîndu-se lîngă Maggie și luîndu-i mîna. Am luat-o pe Alice cu mine. Am rugat-o să m-ajute. Dar nu pot să stau mult, că-i tîrziu.

Îi venea mai ușor, la început, să spună asta decît altceva. Apoi rămaseră tăcute, uitîndu-se una la alta. Întîlnirea lor părea că se va sfîrși fără ca nici una să mai poată rosti vreun cuvînt, căci le venea greu să vorbească. Simțeau că vorbele lor ar avea efectul unui foc care pîrjolește, căci le vor aminti de o suferință fără leac. Dar nu trecu mult și, pe măsură ce Maggie o privea pe Lucy, fiecare gînd distinct fu încețoșat de un val de regrete pline de dragoste, și cuvintele izbucniră ca un suspin :

— Dumnezeu să te binecuvînteze c-ai venit, Lucy !

Și amîndouă izbucniră în plîns.

— Maggie, dragă Maggie, liniștește-te, o alină Lucy, lipindu-și iar obrazul de obrazul ei. Nu te mai necăji !

Și rămase tăcută, sperînd s-o liniștească pe Maggie cu mîngîierea ei blîndă.

— N-am vrut să te înșel, Lucy, izbucni Maggie, de îndată ce reuși să vorbească. Tare m-a chinuit faptul că nutream un sentiment despre care nu voiam să știi tu... Am crezut c-am să fiu tare și n-ai să observi niciodată nimic care să te facă să suferi.

— Știu... spuse Lucy. Știu că n-ai vrut să mă faci nefericită. E o nenorocire care s-a abătut asupra noastră... tu ai mai mult de îndurat decît mine... și tu ai renunțat la el, cînd...

cînd... ştiu că ai făcut un lucru pe care trebuie să-ţi fi venit tare greu să-l faci.

Mai rămaseră cîtva timp tăcute, obraz lîngă obraz, şi ţinîndu-se de mînă.

— Lucy, începu iar Maggie, să ştii că şi el s-a luptat. A vrut să-ţi rămîna credincios. O să se întoarcă la tine. Iartă-l... o să fie fericit dacă-l ierţi...

Maggie îşi smulsese aceste cuvinte din suflet, cu un efort care semăna cu strînsoarea convulsivă a unui om care se îneacă. Lucy nu răspunse nimic. Tremura. Tocmai atunci bătu cineva încet în uşă. Era Alice, camerista, care intră spunînd :

— Domnişoară Deane, mi-e frică să mai stau. Or să descopere tot şi or să se facă foc cînd or vedea că aţi plecat aşa tîrziu de acasă !

Lucy se ridică spunînd :

— Bine, Alice... vin într-o clipă ! Trebuie să plec vineri, Maggie, adăugă ea, după ce Alice închise iar uşa. După ce mă întorc şi am să mă simt mai bine, o să mă lase să ies cînd vreau. Şi atunci o să vin toată ziua să te văd.

— Lucy, şopti Maggie, făcînd din nou un mare efort. Mă rog mereu lui Dumnezeu să nu-ţi mai pricinuiască niciodată vreun necaz.

Strînse mîna mică a lui Lucy cu amîndouă mîinile şi privi chipul care se apleca deasupra ei. Lucy n-avea să mai uite privirea aceea niciodată.

— Maggie, murmură ea cu vocea joasă şi gravă a mărturisirilor, tu eşti mai bună decît mine. Eu nu pot...

Se întrerupse şi nu mai spuse nimic, dar se cuprinseră iar, într-o ultimă îmbrăţişare.

Capitolul V ULTIMUL CONFLICT

Era într-a doua săptămînă a lunii septembrie ; Maggie stătea din nou singură în cameră, luptîndu-se cu vechile fantome duşmănoase care, după ce cădeau răpuse, se ridicau din nou în faţa ei. Era trecut de miezul nopţii şi ploaia bătea puternic în geam, smucită din cînd în cînd, cu furie, de vîntul care şuiera să te asurzească. A doua zi după vizita lui Lucy, vremea se schimbase pe neaşteptate ; în locul căldurii şi al seceţii se stîrnise un vînt rece şi schimbător şi, din cînd în cînd, cădeau ploi abundente, astfel încît Lucy fusese nevoită să

amîne călătoria plănuită, pînă cînd vremea va deveni mai stabilă. În comitatele care se aflau în susul râului Floss plouase fără încetare și strîngerea recoltei fusese întreruptă. De două zile, ploile nu mai conteniseră nici aici, nici în vale, și bătrînii dădeau din cap pomenind de ce se întîmplase cu șaizeci de ani în urmă, cînd aceleași ploi, ivite cam pe la echinocțiu, pricinuiseră mari revărsări de ape care luaseră podul cu totul și aduseseră mari neajunsuri celor din St. Ogg's. Dar generația tînără, care fusese martora unor inundații mai mici, nu prea lua în seamă aceste amintiri și preziceri triste. Bob Jakin, întotdeauna gata să se încreadă în norocul lui, rîse de maică-sa cînd o auzi spunînd cît îi părea de rău că aleseră o casă pe malul râului și-i aminti că, dacă n-ar fi ales-o, n-ar fi avut bărci, care erau bunul cel mai de preț în cazul unei inundații, cînd ar fi fost siliți să-și caute hrana în altă parte.

Dar la această oră, atît cei nepăsători cît și cei cu sufletul plin de teamă, dormeau liniștiți în paturile lor. Se putea foarte bine ca ploaia să se potolească a doua zi ; cei tineri auziseră adesea prevestiri rele în legătură cu dezghețuri bruște după ninsoare, dar toate trecuseră fără nici un fel de urmări ; și, în cel mai rău caz, cînd va năvăli fluxul, malurile râului se vor nărui și apele vor fi mînate de curent, pricinuind doar cîteva necazuri trecătoare și cîteva pagube celor săraci, pe care însă îi va ajuta milostenia.

Toți dormeau acum, căci era trecut de miezul nopții — toți în afară de cîteva suflete singuraticе rămase de veghe, ca și Maggie. Era așezată în salonașul dinspre râu, lîngă masa pe care ardea o lumînare, lăsînd toată încăperea în întuneric, în afară de o scrisoare aflată pe masă, în fața ei. Scrisoarea, primită în ziua aceea, era una din cauzele pentru care rămăsese trează în miez de noapte — fără să-și dea seama de trecerea timpului, fără să caute odihnă, fără să se gîndească la odihnă, în afară de aceea îndepărtată, din care nu se va mai trezi pe lumea asta atît de zbuciumată.

Cu două zile înainte de a primi această scrisoare, Maggie fusese pentru ultima oară la casa parohială. Ploaia ar fi împiedicat-o oricum să se mai ducă pe acolo în ultimele două zile ; dar mai exista și un alt motiv. La început doctorul Kenn, aflate doar din cîteva aluzii despre noua întorsătură luată de bîrfelile și calomniile la adresa lui Maggie, dar se lămurise despre ce era vorba, auzind protestul vehement al unui enoriaș care îi arătase cît e de imprudent să se încapă-

țineze în încercarea lui de a birui sentimentul ce predomina în parohie, opunându-i-se. Simțindu-se cu conștiința curată, doctorul Kenn n-ar fi vrut să renunțe — n-ar fi vrut să cedeze în fața unor sentimente publice demne de dispreț și indignare ; dar, în cele din urmă, se lăsă convins de ideea că funcția lui implica o mare răspundere, și anume aceea de a evita pînă și „aparența“ păcatului, o „aparență“ care depinde întotdeauna de nivelul mediu al minților celor din jur. Acolo unde mințile sînt înguste și vulgare, zona acelei „aparențe“ e, proporțional, mai întinsă. Doctorul Kenn își spunea că era poate în pericol de a acționa din încăpăținare ; sau poate că era de datoria lui să se lase învins. Oamenii conștiincioși consideră de multe ori că datoria lor e să urmeze calea cea mai grea ; și pentru doctorul Kenn retragerea era întotdeauna grea. Se hotărî s-o sfătuiască pe Maggie să părăsească pentru o vreme orașul ; și îndeplini această sarcină grea cu toată delicatețea de care era în stare, mulțumindu-se să-i spună, în termeni vagi, că efortul lui de a o încuraja să rămînă în oraș devenise un motiv de neînțelegere între el și enoriașii lui, ceea ce l-ar fi putut împiedica să-și îndeplinească datoria de pastor așa cum se cuvenea. O rugă să-i îngăduie să scrie unui prieten preot, care s-ar putea s-o primească în familia lui ca guvernantă sau care va ști, poate, un alt post liber pentru o fată pe care doctorul Kenn dorea din suflet s-o ajute.

Biata Maggie ascultă toate astea simțind cum îi tremură buzele. Reuși greu să îngăime cu o voce pierdută : „mulțumesc... v-aș fi recunoscătoare“ și ieși pornind-o prin ploaia torențială spre casă, mai nenorocită ca oricînd. Era sortită să ajungă să rătăcească singură printre străini care o vor privi cu uimire, văzînd-o atît de nefericită ; trebuia să înceapă o viață nouă, să se deprindă cu impresii noi și se simțea obosită, îngrozitor de obosită. Pentru cei care greșesc nu există nici casă, nici ajutor : chiar și cei cărora le e milă de ei sînt siliți să fie aspri. Dar avea oare dreptul să se plîngă ? Avea oare dreptul să fugă de pocăința nesfîrșită a vieții, singura posibilitate de a ușura povara altor nenorociți, transformînd astfel greșeala dragostei într-o nouă forță — forța iubirii de aproape ? A doua zi rămase de dimineață pînă seara singură, în camera ei cu fereastra întunecată de nori și de ploaia ce bătea pieziș în geam, gîndindu-se la viitor și luptîndu-se să fie răbdătoare, căci putea oare Maggie să dobîndească vreodată tihna fără să lupte ?

A treia zi — ziua care tocmai se încheiase — sosise scrisoarea aflată acum în fața ei, pe masă.

Scrisoarea era de la Stephen. Se întorsese din Olanda ; era din nou la Mudport, dar nici una dintre rudele lui nu știa unde se află. Îi scrisese lui Maggie, trimițând scrisoarea unei persoane de încredere din St. Ogg's. Scrisoarea era de la un capăt la celălalt un strigăt de revoltă : un apel împotriva faptului că Maggie îl sacrifică fără nici un rost... împotriva faptului că se sacrifică ea însăși... împotriva acelei noțiuni greșite despre dreptate care o făcea să-i distrugă toate speranțele nu de dragul binelui, ci de dragul unei simple idei — distrugea speranțele omului pe care-l iubea și care o iubea cu acea pasiune unică și atotputernică, cu acea adorație de care un bărbat nu e în stare decît o singură dată în viață.

„Mi-au scris că te căsătorești cu Kenn. Ca și cum aș fi putut să cred una ca asta ! Poate că ți-au spus și ție niște povești din astea despre mine. Poate că ți-au spus că am «călătorit». Da, e adevărat, trupul meu a fost tîrît de colo-colo ; dar nu m-am îndepărtat nici o clipă de locul groaznic unde m-ai părăsit — unde m-am trezit din starea aceea de încremenire în care mă împinsese furia deznădăjduită, ca să descopăr că ai plecat.

Maggie ! Crezi că mai există cineva care să fi suferit cît am suferit eu ? Care să fi fost nedreptățit ca mine ? Cine, în afară de mine, a întîlnit privirea aceea arzătoare a dragostei care mi-a pîrjolit sufletul, că nici o altă imagine nu mai poate încolți în el ? Maggie, cheamă-mă înapoi la tine ! — cheamă-mă înapoi la viață și la fericire ! Acum n-am parte de nici una. Nimic nu mă mai îndeamnă să trăiesc : nimic nu mă mai interesează. Cele două luni care s-au scurs n-au făcut decît să mă convingă că viața fără tine n-are nici o valoare. Scrie-mi doar o vorbă... spune-mi : «vino !» și în două zile sînt lîngă tine. Maggie... ai uitat ce simțeam cînd eram împreună ?... cînd puteam să ne privim... să ne vorbim ?“

Cînd Maggie citi scrisoarea prima oară, simți că abia acum începe adevărata ispită. Cînd intrăm într-o peșteră rece și întunecoasă, ne despărțim de lumina și căldura de afară plini de curaj — un curaj nou, neistovit ; dar, după ce-am străbătut cale lungă prin întunericul umed, și-am început să simțim că obosim și că ni se taie picioarele și, deodată, se ivește în fața noastră o ieșire care ne duce din nou spre lumina dătătoare de viață, ce se întîmplă atunci ? Do-

rința firească de a azvîrli povara durerii e atît de puternică, încît, pînă ne lecuim de suferință, uităm de orice altceva.

Ceasuri întregi Maggie simți că toată lupta ei fusese zadarnică, orice gînd de care se chinuia să se agațe era alungat de imaginea lui Stephen — Stephen așteptînd cuvîntul care l-ar aduce lîngă ea. Maggie nu „citise“ scrisoarea : îl auzise pe Stephen rostind-o, și vocea lui o mișcase cu forța ei stranie de altădată. Toată ziua din ajun fusese urmărită de imaginea unui viitor în care va trebui să-și ducă singură povara regretelor, neavînd alt sprijin decît credința pe care se lupta să n-o piardă. Și aici — aproape de ea — impunîndu-se ca o necesitate, apărea un alt viitor, în care suferința și strădania aveau să fie înlocuite cu o viață ușoară, cu fericirea de a te sprijini de un om puternic, care te iubește ! Și totuși, pentru Maggie, ceea ce făcea ispita și mai puternică nu era făgăduiala unor bucurii în locul tristeții, ci suferința lui Stephen, citită printre rînduri, îndoiala că hotărîrea ei era într-adevăr dreaptă. Toate astea făcuseră balanța să șovăie, o făcuseră pe Maggie aproape să sară de pe scaun ca să ia tocul și hîrtia și să scrie „Vino !“.

Dar, tocmai cînd era cît pe-aci să săvîrșească gestul hotărîtor, dădu înapoi : și sentimentul că neagă tot ce simțise și îndrăgise în trecut, încercat în clipele ei de tărie și puritate, puse din nou stăpînire pe ea, dîndu-i senzația dureroasă a unei alunecări de bunăvoie în prăpastie. Nu ! Trebuia să aștepte ; trebuia să se roage ; lumina care o părăsise va apărea din nou și va simți ceea ce simțise atunci cînd fugise, mînată de o hotărîre destul de puternică pentru a învinge chinurile cele mai cumplite... pentru a învinge dragostea ; va simți din nou ce simțise atunci cînd Lucy era aproape, cînd scrisoarea lui Philip trezise în ea tot ceea ce o lega de un trecut mai senin.

Rămase așa, împietrită, pînă tîrziu, în noapte. Nu simțea nevoia să se miște, nu avea putere nici măcar să se roage ; nu făcea decît să aștepte lumina ce trebuia să se ivească. Și lumina se ivi într-adevăr o dată cu amintirile pe care nici o pasiune nu le poate întuneca decît vremelnice. Trecutul îndepărtat îi apăru din nou în minte și, o dată cu el, tăria de a se sacrifica, mila și iubirea de aproape și hotărîrea de a rămîne credincioasă. Cuvintele subliniate de mîna necunoscută în cîrticica veche pe care, o dată, demult, le învățase pe dinafară, îi veniră în minte, și se trezi rostindu-le într-un murmur stins, acoperit de ropotul ploii, de gemetele și de șuieratul sinistru al vîntului : „Am primit crucea, am primit-o din mîna

ta ; o voi purta, o voi purta, așa cum mi-ai încredințat-o, pînă la moarte“.

Dar, curînd după aceea, alte cuvinte îi încolțiră în minte, cuvinte care nu puteau fi rostite decît printr-un suspin : „Iartă-mă, Stephen ! Ai să uiți. Ai să te întorci la ea“.

Luă scrisoarea, o întinse spre lumînare și o lăsă apoi să ardă încet în cămin. Mîine îi va scrie o ultimă scrisoare de despărțire.

„Am să port crucea, am s-o port pînă la moarte... Dar ce mult mai e pînă atunci ! Sînt atît de tînără, atît de sănătoasă ! De unde să capăt atîta răbdare și putere ? Oare va trebui să lupt fără încetare și să greșesc mereu și apoi să mă căiesc ?... oare mă mai așteaptă și alte încercări tot atît de grele ?“

Cu acest strigăt de disperare, Maggie căzu în genunchi lîngă masă și-și ascunse în mîini fața răvășită de durere. Sufletul ei se îndrepta către Mila Nevăzută, care avea s-o susțină pînă-n ultima clipă. Poate că avea ceva de învățat din această experiență nefericită ; poate că va afla taina iubirii de aproape și a suferinței îndelungate, pe care cei ce n-au păcătuit n-o pot cunoaște :

„Ah, Doamne, dacă mi-e dat să trăiesc ani mulți, îngăduie-mi să trăiesc pentru binele și mîngîierea altora...”

În clipa aceea, Maggie avu o senzație ciudată de răceală la genunchi și la picioare : era apă, apa care năpădise în cameră. Sări în picioare ; apa pătrunsesese pe sub ușa de la coridor. Maggie nu-și pierdu nici o clipă cumpătul — își dădu îndată seama că se revărsaseră apele rîului.

Emoțiile puternice prin care trecuse în ultimele douăsprezece ore păreau să-i fi dat o mare stăpînire de sine ; se sui fără să strige, cu lumînarea în mînă, în camera unde dormea Bob Jakin. Ușa era întredeschisă ; Maggie intră, îl apucă de umăr și începu să-l scuture.

— Bob, s-a revărsat rîul ! A intrat apa-n casă. Hai să vedem ce facem cu bărcile.

Aprinse lumînarea lui Bob, în timp ce biata lui nevastă, luîndu-și copilașul în brațe, începu să plîngă. Maggie alergă apoi din nou jos să vadă dacă apele creșteau cu repeziciune. La ușa care dădea de pe scară în cameră, exista o treaptă și Maggie văzu că apa ajunsese la nivelul acesteia. Apoi, văzu ceva izbindu-se de fereastră cu un zgomot asurzitor, spărgînd canaturile de plumb ale ferestrei și lemnăria veche și, într-o clipă, apa năvăli înăuntru inundînd odaia.

— Asta a fost barca ! strigă Maggie. Bob, vino jos să dezlegi bărcile.

Și, fără nici un pic de teamă, se vîrî în apa care se ridica repede, ajungîndu-i pînă la genunchi ; la lumina slabă a lumînării pe care o lăsase pe scară, se sui pe pervazul ferestrei și se tîrî în barca rămasă cu prora sprijinită de fereastră, și puțin ieșită în afară. Bob veni repede după ea, alergînd fără pantofi și fără ciorapi, dar cu felinarul în mînă.

— Ia te uită, sînt amîndouă aici... amîndouă bărcile, spuse Bob, vîrîndu-se în barca unde se afla Maggie. Mare minune că nu s-a rupt și frînghia asta, cum s-au rupt odgoanele.

Chinuindu-se să se urce în barcă, să dezlege frînghia și să găsească o vîslă, Bob nu-și dădu seama de pericolul la care se expunea Maggie. Nu ne îngrijorăm niciodată de soarta celor fără teamă cînd ne aflăm în fața aceleiași primejdii, iar Bob nu se mai gîndea decît cum să facă să-i salveze pe cei neputincioși rămași în casă. Faptul că Maggie fusese trează, că-l deșteptase și pe el și că luase primele măsuri, îi dădea lui Bob impresia nelămurită că fata putea da ajutor și altora, nu că ar fi avut nevoie de ajutor ea însăși. Găsise și ea o vîslă, și se servise de ea ca să împingă și să scoată barca din canatul ferestrei care atîrna deasupra ei.

— Ia uitați-vă ce repede cresc apele ! strigă Bob. Nu m-ar mira să umple într-o clipă toată casa... că tare-i joasă ! Ar fi mai bine, dacă pot, s-o vîr pe Prissy, cu copilu' și cu mama în barcă, și pe urmă să mă las în voia apei... că-n casa asta veche nu prea mă simt în siguranță. Și dacă las barca să plutească... dar dumneavoastră, don'șoară, ce faceți ? exclamă el, ridicînd brusc felinarul ca s-o lumineze pe Maggie, care stătea în ploaie cu vîsla în mînă, în timp ce apa șiroia din părul ei negru.

Maggie nu avu timp să răspundă, căci un nou val izbi zidurile casei, tîrînd amîndouă bărcile în larg, mînîndu-le cu o forță mai tare decît curentul care le venea în întîmpinare.

În prima clipă Maggie nu simți nimic, nu se gîndi la nimic, decît că părăsise viața de care se temuse atît de mult : era tranziția morții, fără agonie... și era singură în întuneric — singură cu Dumnezeu.

Totul se întîmplase ca într-un vis — se întîmplase atît de repede, încît firele obișnuitelor asociații de idei se rupseseră ; Maggie se lăsă să cadă în barcă, strîngînd vîsla cu un gest mecanic, și multă vreme rămase așa, fără să-și dea

seama în ce situație se află. Primul lucru care o trezi fu încetarea ploii și senzația că bezna era întretăiată de o geană de lumină, care despărțea întunericul nesfârșit al apei de umbrele grele ce pluteau deasupra. Era dusă de potop — acea nenorocire îngrozitoare prin care Dumnezeu îi pedepsea pe oameni, și despre care taică-su îi povestise de nenumărate ori — nenorocirea ce îi apăruse adesea în visele groaznice din copilărie. Și, o dată cu gândul ăsta, își aminti de casa lor veche... de Tom... de maică-sa... Cu toții împreună ascultaseră povestea.

— Ah, Doamne, unde or fi? Unde-o fi drumul spre casă? strigă ea, în mijlocul beznei și al singurătății.

„Ce se întâmplase oare cu cei de la moară? Cândva apele revărsate aproape că dărimaseră moara. Poate că sînt în primejdie... poate că li s-a întâmplat o nenorocire; poate că maică-sa și Tom sînt singuri acolo, singuri și lipsiți de ajutor!“ Gîndul ăsta o înnebuni: avu vedenia chipurilor mult iubite căutînd ajutor, în întuneric, și neaflînd nimic.

Acum plutea pe o suprafață liniștită — poate undeva, departe, pe cîmpurile acoperite de apă. În clipa aceea nu era nici un pericol iminent care s-o împiedice să se gîndească la vechiul ei cămin; și Maggie se strădui să străpungă perdeaua de întuneric ca să-și poată în sfîrșit da seama unde se află — ca să vadă, cît de cît, încotro să încerce a căuta pentru a ajunge în locul către care se îndreptau toate temerile ei.

Cît de binevenită era lărgirea acelei suprafețe mohorîte acoperite cu apă... retragerea treptată a boltei înnorate... contururile negre ale obiectelor ce se defineau încetul cu încetul pe întunericul lucios! Da, se afla probabil pe cîmp — uite și vîrfurile copacilor care întretăiau gardurile vii! Oare în ce parte se afla rîul? Privind în urma ei, văzu siluetele negre ale copacilor; dar înainte nu se zărea nici un pom: asta însemna că rîul era în față. Apucă o vîslă și o porni înainte cu energia pe care ți-o dă speranța renăscută: acum, cînd avea o țintă precisă, zorile păreau că vin mai repede; și curînd, văzu bieteile dobitoare fără grai înghesuindu-se neputincioase pe o movilă unde se refugiaseră. Vîslea înainte, în lumina din ce în ce mai clară a zorilor; hainele ude i se lipeau de trup, iar părul despletit îi flutura în vînt, dar nu simțea nimic în afară de senzația de forță pe care i-o dădea emoția puternică. O dată cu sentimentul primejdiei și cu speranța că ar putea să salveze ființele iubite aflate în casa veche, avea și sentimentul ciudat că se împăcase cu Tom —

căci puteau oare neînțelegerea, supărarea și cruzimea să dăinuie în fața unei calamități în care viața își leapădă orice veșmînt artificial, și nevoile primitive, omenești, ne înfrățesc ? Maggie simțea nelămurit acest lucru ; dragostea puternică, renăscută, față de Tom alunga ultimele urme ale unor jigniri adînci și nemiloase și ale neînțelegerii, lăsînd loc doar pentru amintirile vii, de nezdruncinat, ale legăturilor copilăriei.

Maggie zări în depărtare ceva masiv și întunecat și, undeva, pe aproape, curentul rîului. Trebuia să fie... da, da, asta era... orașul St. Ogg's. Acum știa încotro să privească pentru a putea zări vîrfurile copacilor familiari — sălciile cenușii, castanii cu frunza îngălbenită și, deasupra lor, vechiul acoperiș ! Dar nu izbutea să deslușească nici o culoare, nici un contur : totul era cenușiu și fără formă. Toată energia ei părea să se trezească și s-o împingă înainte, de parcă întreaga viață din trup ar fi fost o forță neconsumată, care trebuia să se cheltuiască atunci, nemaiavînd nici un rost în viitor.

Trebuia să vîslească astfel încît să ajungă în mijlocul rîului Floss, căci în alt chip nu va reuși niciodată să întîlnească rîulețul Ripple și să se apropie de casă. Gîndul ăsta îi stăruia în minte, în timp ce încerca să-și închipuie ce se întîmplase acasă. Dar barca ei putea să ajungă departe, împinsă de rîu la vale, și atunci n-ar mai fi putut să iasă din curent. Pentru prima dată începu să-și dea seama că viața îi era în pericol, și gîndul ăsta o îngrozi : dar n-avea de ales, n-avea timp să șovăie, așa că își îndreptă barca spre mijlocul rîului. Acum plutea repede, fără efort. Pe măsură ce se micșora distanța și lumina se întetea, începea să distingă, din ce în ce mai clar, contururi care știa că sînt ale unor copaci și acoperișuri binecunoscute ; da, da, nu mai avea mult pînă la șuvoiul acela de apă mîloasă care nu putea fi decît rîulețul Ripple, sub o înfățișare nouă și ciudată.

„Doamne, dumnezeule ! Pe apă pluteau niște mase mari și informe care puteau să se izbească de barca ei și s-o facă țandări, aducîndu-i prea devreme moartea. Oare ce erau grămezile astea ?“

Maggie simți pentru prima dată cît de tare îi bate inima în piept de spaimă. Rămase nemișcată, neputincioasă — aproape fără să-și dea seama că era dusă de apă — singurul lucru de care era conștientă fiind ciocnirea așteptată cu groază. Dar spaima se risipi repede ; pe măsură ce se apropia

de depozitele din St. Ogg's, începu să-și revină. Își dădu seama că trecuse de gura râului Ripple : acum trebuia să-și folosească toată forța și dibăcia ca să-și mîne barca și să încerce să iasă din curent. Văzu că podul se năruise, văzu catargele unui vas azvîrlit pe mal, departe, în mijlocul câmpiilor inundate. Dar pe râu nu zări nici o barcă — toate bărcile pe care oamenii reușiseră să le găsească erau folosite pe străzile inundate ale orașului.

Cu o voință din ce în ce mai tenace, Maggie apucă lopata și se ridică în picioare ca să poată vîsli mai ușor, dar fluxul în retragere făcea ca șuvoiul apei să fie și mai năvalnic, iar barca ei fu tîrîta de curent dincolo de pod. De la ferestrele caselor ce dădeau spre râu auzea strigăte care păreau că i se adresează. Dar trecu mai departe și nu reuși să scoată barca din curent decît după ce ajunse aproape de Tofton. Apoi, aruncînd o privire plină de dragoste spre casa unchiului Deane care se zărea ceva mai jos pe malul râului, apucă amîndouă lopețile și începu să vîslească din toate puterile, peste câmpiile inundate, înapoi spre moară. Culorile începeau să se trezească și, pe măsură ce se apropia de câmpiile din Dorlcote, Maggie începu să deslușească nuanțele pomilor — bătrînii pini scoțieni, departe, spre dreapta, și castanii de lîngă casă. Vai cît de mult îi acoperise apa ! Erau mai împotmoliți decît copacii din partea astălaltă a dealului. Dar unde era acoperișul morii ? Ce erau bucățile acelea mari care coborau repede, duse de apele râului Ripple ? Cu casa nu se întîmplase nimic — era în picioare. Inundată pînă la primul etaj, dar în picioare ! Poate că se dărîmase totuși la capătul dinspre moară ?

Aproape înnebunită de bucurie că ajunsese în sfîrșit acolo — o bucurie care ștergea orice urmă de tristețe — Maggie se apropie de casă. La început nu auzi nici un zgomot și nu văzu nici o mișcare. Barca ei era la nivelul ferestrelor de la etaj. Strigă tare, cu o voce puternică :

— Tom, unde ești ? Mamă, unde ești ? Sînt eu, Maggie !

Nu trecu mult și de la fereastra mansardei frontonului central, auzi vocea lui Tom :

— Cine e ? Ai adus o barcă ?

— Eu sînt, Tom... eu sînt, Maggie. Unde-i mama ?

— Nu-i aici. A plecat alaltăieri la Garum. Stai că vin mai jos. Ești singură, Maggie ? o întrebă Tom, adînc uimit, în timp ce deschidea o fereastră aflată la același nivel cu apa.

— Da, Tom. Dumnezeu m-a ajutat s-ajung pînă la tine. Suie-te repede în barcă. Nu mai e nimeni aici ?

— Nu, răspunse Tom, urcîndu-se în barcă. Mă tem că omul s-a înecat. Cred că l-au luat apele rîului Ripple, cînd s-a năruit o parte din moară sub greutatea pomilor și a pietrelor care au năboit peste ea. Am tot strigat, dar n-am primit nici un răspuns. Dă-mi vîslele, Maggie.

Abia după ce împinse barca și ajunseră în larg — unul în fața celuilalt — Tom înțelese toată semnificația celor întîmplate. Înțelese totul cu o forță atît de copleșitoare — era o revelație cu totul neașteptată a complexității vieții, care depășea cu totul concepțiile soțotite de el atît de clare și de pătrunzătoare — încît nu se mai simți în stare să întrebe nimic. Rămaseră tăcuți, uitîndu-se unul la altul : Maggie cu fața istovită, dar cu ochii strălucitori și plini de viață, Tom, palid din pricina spaimei și a umilinței. Mintea le era plină de gînduri, deși nu rosteau nici un cuvînt ; și cu toate că Tom nu se simțea în stare să pună nici o întrebare, își dădu seama că Maggie, în dorința de a ajunge la el, făcuse eforturi miraculoase, ocrotită de o putere divină. În cele din urmă însă, ochii albaștri-cenușii i se înceteșară, și buzele găsiră un cuvînt pe care să-l poată rosti : vechiul „Magsie“ din copilărie.

Maggie nu era în stare să răspundă nimic ; scoase doar un suspin adînc, suspinul fericirii minunate și tainice care e una cu durerea.

Dar de îndată ce se simți în stare să vorbească, spuse :

— Tom, hai să mergem la Lucy, să vedem dacă nu e în primejdie, și pe urmă mergem să-i ajutăm și pe ceilalți.

Tom vîslea cu o putere neobosită și cu o viteză mult mai mare decît vîslise biata Maggie. Curînd, barca fu mînată din nou în mijlocul rîului ; încă puțin și aveau să ajungă la Tofton...

— Uite Park-House ! Apele n-au ajuns pînă acolo ! exclamă Maggie. Poate c-au luat-o și pe Lucy la ei.

Nu mai schimbară nici o vorbă. Îi amenința o nouă primejdie, apele rîului goneau spre ei. O construcție de lemn se desprinsese de unul din debarcadere și bucăți uriașe plutau acum pe valuri. Soarele se ridica pe cer și deșertul nemărginit de apă se întindea în jurul lor, cu o claritate îngrozitoare : și cu aceeași claritate îngrozitoare veneau către ei, în viteză, bucățile amenințătoare. Un grup de oameni într-o barcă, croindu-și drum pe lîngă casele din Tofton, văzură primejdia și strigară : „Ieșiți din curent !“

Dar asta nu era ușor și Tom, privind în fața lui, văzu moartea venind spre ei în goană. Bucăți uriașe, legate între ele într-o împreunare sinistră, formau o masă care plutea cu repeziciune de-a curmezișul râului.

— Vine, Maggie ! strigă Tom, cu o voce joasă, răgușită, scăpînd vîslele din mînă și cuprinzînd-o în brațe.

În clipa următoare barca dispăru de pe suprafața apei, și masa uriașă își urmă drumul la vale, triumfătoare și hidoasă.

Dar nu trecu mult și fundul bărcii apăru din nou, ca o pată neagră pe apa aurie.

Barca reapăruse... dar fratele și sora se scufundaseră în-lănțuiți într-o îmbrățișare din care nimeni nu avea să-i mai despartă, retrăind, într-o singură clipă, zilele însorite în care își împreunau drăgăstoși mînuțele și hoinăreau împreună pe cîmpul presărat cu margarete.

Încheiere

Natura își lecuiește, cu timpul, rănila — le lecuiește cu lumina soarelui și cu truda oamenilor. Cinci ani mai târziu, nu se mai vedea aproape nici o urmă lăsată de revărsarea pustietoare a apelor. Anul acela toamna fusese bogată și căpițele de grâu auriu se înălțau dese pe câmpiile despărțite de gardurile vii ; în danele și depozitele de pe malul râului Floss, se muncea iar de zor — se auzea zvon de voci puternice, oamenii încărcau și descărcau plini de nădejde.

Și toți cei pomeniți în această povestire erau încă în viață — toți în afară de cei al căror sfârșit îl cunoaștem.

Natura își lecuiește, cu timpul, rănila — dar nu pe toate. Copacii dezrădăcinați nu mai prind rădăcină ; dealurile care s-au rupt unul de altul rămân cu coastele năruite, iar dacă vegetația crește din nou, copacii nu mai sînt cum erau și, sub veșmîntul lor verde, costișele poartă încă urmele surpării. Ochii, cărora le-au fost familiare toate aceste priveliști înainte, mai deslușesc ici-colo cîte o cicatrice...

Moara Dorlcote fusese reclădită. Iar cimitirul din Dorlcote — unde mormîntul de piatră, care adăpostea un tată cunoscut nouă, fusese găsit, după retragerea apelor, prăbușit — era din nou acoperit cu iarbă și își recăpătase liniștea plină de cuvioșenie.

Alături de mormîntul de piatră fusese înălțat, curînd după inundație, un cavou pentru două trupuri care fuseseră găsite strîns îmbrățișate. Din cînd în cînd, dar nu în același timp, veneau pe acolo doi bărbați : cea mai mare fericire și durere a vieții lor stătea îngropată acolo, pentru totdeauna.

Mai târziu, unul dintre ei veni însoțit de o tînață cu chip blînd — dar pînă atunci trecură mulți ani.

Celălalt era veșnic singur. Tovărășia cea mai bună o găsea sub copacii din Red Deeps, unde fericirea moartă părea că mai plutește încă — asemenea unei fantome ce se întoarce pe pămînt.

Pe cavou se putea citi numele lui Tom și al lui Maggie Tulliver, iar dedesupt era scris :

„Moartea i-a unit“.

S f î r ș i t

CUPRINS

George Eliot

CARTEA ÎNTÂI COPILĂRIA

<i>Capitolul I</i>	
La moara Dorlcote	31
<i>Capitolul II</i>	
În care domnul Tulliver de la moara Dorlcote spune ce a hotărît în legătură cu Tom.	33
<i>Capitolul III</i>	
În care domnul Riley îl sfătuiește pe domnul Tulliver unde să-l trimită pe Tom. . . .	39
<i>Capitolul IV</i>	
În care Tom este așteptat să se întoarcă acasă .	52
<i>Capitolul V</i>	
În care Tom se întoarce acasă	58
<i>Capitolul VI</i>	
În care sînt așteptați unchii și mătușile . .	68
<i>Capitolul VII</i>	
În care sosesc unchii și mătușile	79
<i>Capitolul VIII</i>	
În care domnul Tulliver se dovedește a fi un om slab	103
<i>Capitolul IX</i>	
În vizită la Garum Firs	112

<i>Capitolul X</i>	
În care Maggie se poartă mai rău decît ar 'fi dorit	127
<i>Capitolul XI</i>	
Maggie încearcă să fugă de propria ei umbră	133
<i>Capitolul XII</i>	
Acasă la domnul și doamna Glegg	144
<i>Capitolul XIII</i>	
În care domnul Tulliver încurcă ițele și mai rău	158

CARTEA A DOUA ȘCOALA

<i>Capitolul I</i>	
Primul semestru petrecut de Tom la King's Lorton.	165
<i>Capitolul II</i>	
Vacanța de Crăciun	185
<i>Capitolul III</i>	
Noul coleg de școală	193
<i>Capitolul IV</i>	
Tînăra generație	198
<i>Capitolul V</i>	
A doua vizită a lui Maggie	209
<i>Capitolul VI</i>	
O scenă de dragoste	214
<i>Capitolul VII</i>	
Trecerea porților de aur	219

CARTEA A TREIA PRĂBUȘIREA

<i>Capitolul I</i>	
Ce se întîmplase acasă	229
<i>Capitolul II</i>	
Teraphimii, sau zeii căsniciei doamnei Tulliver	235

<i>Capitolul III</i>	
Consiliul de familie	240
<i>Capitolul IV</i>	
O rază care se stinge	255
<i>Capitolul V</i>	
Tom ia taurul de coarne	258
<i>Capitolul VI</i>	
În care se combate prejudecata populară împotriva dăruirii unui briceag	270
<i>Capitolul VII</i>	
În care se vede cum poate recurge o găină la o stratagemă	277
<i>Capitolul VIII</i>	
Epava în plină zi	289
<i>Capitolul IX</i>	
Un punct adăugat la catastiful familiei	297

CARTEA A PATRA VALEA UMILINȚEI

<i>Capitolul I</i>	
O variantă a protestantismului neștiută de Bossuet	305
<i>Capitolul II</i>	
În care cuibul sfîșiat e străpuns de spini	310
<i>Capitolul III</i>	
O voce din trecut	315

CARTEA A CINCEA GRÎUL ȘI NEGHINA

<i>Capitolul I</i>	
La Red Deeps	333
<i>Capitolul II</i>	
În care mătușa Glegg face cunoștință cu grosimea degetului mare al lui Bob	345
<i>Capitolul III</i>	
Balanța oscilează	361

<i>Capitolul IV</i>	
O nouă scenă de dragoste	368
<i>Capitolul V</i>	
Copacul despicaț	374
<i>Capitolul VI</i>	
O victorie câștigată cu greu	386
<i>Capitolul VII</i>	
Lichidarea socotelilor	391

CARTEA A ȘASEA MAREA ISPITĂ

<i>Capitolul I</i>	
Un duet în paradis	401
<i>Capitolul II</i>	
Primele impresii	409
<i>Capitolul III</i>	
Clipe de destăinuire	423
<i>Capitolul IV</i>	
Fratele și sora	427
<i>Capitolul V</i>	
În care se vede că Tom a luat taurul de coarne	434
<i>Capitolul VI</i>	
Care ilustrează legile atracției	437
<i>Capitolul VII</i>	
Philip își face din nou apariția	447
<i>Capitolul VIII</i>	
Wakem apare într-o nouă lumină	461
<i>Capitolul IX</i>	
Milostenia în veșmînt de sărbătoare	468
<i>Capitolul X</i>	
Vraja pare să se fi risipit	477
<i>Capitolul XI</i>	
Pe potecă	484

<i>Capitolul XII</i>	
Întâlnire de familie	490
<i>Capitolul XIII</i>	
În voia curentului	497
<i>Capitolul XIV</i>	
Deșteptarea	510

CARTEA A ȘAPTEA MÎNTUIREA CEA DE PE URMĂ

<i>Capitolul I</i>	
Întoarcerea la moară	523
<i>Capitolul II</i>	
St. Ogg's își dă sentința	529
<i>Capitolul III</i>	
În care se vede că vechile cunoștințe sînt uneori în stare să ne uimească	538
<i>Capitolul IV</i>	
Maggie și Lucy	545
<i>Capitolul V</i>	
Ultimul conflict	551
Încheiere	563

Redactor responsabil : ANTOANETA RALIAN
Tehnoredactor : SORINA MALCAȘ

*Dat la cules 06.03.1964. Bun de tipar 11.06.1964. Apă-
rut 1964. Tiraj 40.170. Broșate 35.090 legate 1/1 5080.
Hîrtie scris tip II A satinat de 63 g/m². Format
540×840/16. Coli ed. 35.94. Coli tipar 35,5. Planșe
tipo 1. A. T. 1410. C.Z. pentru bibliotecile mari 82.
C.Z. pentru bibliotecile mici 82—31=R.*

Tiparul executat sub comanda nr. 40.168 la Combi-
natul Poligrafic „Casa Scînteii”, Piața Scînteii nr. 1,
București — R.P.R.

George Eliot, una dintre cele mai proeminente reprezentante ale romanului realist englez din secolul trecut, este pentru prima dată prezentată în traducere românească prin complexul său. roman „Moara de pe Floss”.

În paginile acestuia, evocînd cu nostalgie atmosfera patriarhală a vieții rurale din Anglia de la începutul secolului al XIX-lea autoarea înfățișează, paralel cu o tulburătoare poveste de dragoste, descompunerea și ruina lentă a familiilor de mici fermieri, datorită consecințelor dramatice ale pătrunderii capitalismului la sate.